ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XXII.

1899 — 1900.

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
Furnisor al Curții Regale
16, STRADA DÓMNEI, 16
1900.

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XXII.

1899 — 1900.

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
Furnisor al Curții Regale
16, STRADA DÓMNEI, 16
1900.

CUPRINSUL

ROMÂNIĬ ȘI MAGHIARIĬ ÎNAINTEA ISTORIEĬ

RĔSPUNS d-luĭ A. DE BERTHA

DE

A. D. XENOPOL
Membru al Academieĭ Române.

Ședința de la 24 Martie 1900.

A. de Bertha, *Magyars et Roumains devant l'histoire*, Paris 1899; un vol. in-8° de 483 de pagine.

Este ultima scriere apărută de curînd din pană unguréscă asupra cestiuniĭ Românilor din Transilvania; cuprinde un resumat, făcut pentru străinĭ, al scrieriĭ în 3 volume, în limba maghiară, a d-luĭ Benedict Jancsó: *Istoria și starea actuală a tendințelor naționale românescĭ.*

Lucrarea d-luĭ de Bertha urmăresce scopul de a înfrățĭ pe Românĭ cu Maghiariĭ pe basa adevĕruluĭ istoric, «afin qu'en sortant des lices, il soit aisé aux deux adversaires de se tendre la main loyalement, sans arrière-pensée, au profit de la paix du monde, du progrès de leur pays et de la civilisation en général» (p. V).

Ce soiŭ de istorie, și decĭ ce soiŭ de adevĕr, înțelege d-l de Bertha a scóte la lumină, se vede de îndată, de pe chipul cum d-sa pune cestiunea românéscă.

Româniĭ sunt stăpânițĭ, după d-sa, dincolo și dincóce de Carpațĭ de tendința unificăriĭ neamuluĭ lor într'un singur Stat. Unirea națională constitue idealul românesc. Existența Ungarieĭ le stă în cale. Eĭ doresc decĭ risipirea acestuĭ Stat. De aicĭ ura de mórte, pe care Romå-

niĭ aŭ jurat-o Ungurilor: «Exiger que les Roumains donnent la raison réelle *de leur haine* contre les Magyars, c'est-à-dire qu'ils avouent ouvertement leur désir de s'emparer de la Transylvanie, serait excessif» (p. 9).

Pe ce se întemeiază, urméză maĭ departe d-l de Bertha, pretenţiunea Românilor la Statul lor unitar? Numaĭ şi numaĭ pe falsa închipuire a originiĭ lor dacice, — să se observe, nu se maĭ ḑice originea romană, ci dacică,— adecă pe sprijinirea stăruinţeĭ neîntrerupte a locuinţeĭ lor în Dacia Traiană. Din acest punct de vedere, se nasce nevoia pentru aceĭ ce aŭ interes a combate aceste năzuinţe politice ale Românilor de a surpà temelia istorică pe care ele se înalţă, pentru ca să nu se maĭ pótă răzimà Româniĭ pe adagiul *prior tempore potior jure*.

Interesul politic străbate de la un capĕt la altul scrierea d-lor Jancsó-Bertha, şi nimic nu póte turburà maĭ mult percepţiunea adevĕruluĭ decât amestecul interesuluĭ în el. De aceea să nu ne aşteptăm la o expunere rece şi sciinţifică a cestiuniĭ, ci la una preconcepută şi meşteşugită, menită a respinge nisce stafiĭ pe carĭ Unguriĭ aŭ interes a le arătà ca neliniştindu-le viéţa.

Dar, să cercetăm întâiŭ dacă punctul de vedere, pe care se aşterne cartea, este cel adevĕrat? Româniĭ de dincóce şi de dincolo de munţĭ tind eĭ óre în adevĕr la contopirea lor într'un singur Stat? Deşì atare ideal nu ar fi de loc extraordinar să rĕsară pe orizontul minţiĭ românescĭ, nu el este acela care determină protestările şi activitatea pe care Româniĭ o desfăşóră în jurul cestiuniĭ naţionale. Ba, dacă se ieaŭ în privire împrejurările politice, Româniĭ aŭ interes ca Ungaria să fie tare, pentru ca, împreună cu ea, să se pótă opune primejdieĭ precumpĕniriĭ Slavonilor, carĭ ameninţă să înghiţă de la o laltă şi pe Ungurĭ şi pe Românĭ. Aceste două popóre sunt singurele ce aparţin unor rasse deosebite în sînul oceanuluĭ de Slavĭ ce le încunjură aprópe din tóte părţile. Pe de altă parte, se póte întrevedé într'un viitor, maĭ mult saŭ maĭ puţin îndepărtat, desfacerea Austrieĭ în elementele ce o alcătuesc, alipirea Germanilor către corpul lor cel mare, intrarea Slavilor în sfera de acţiune a politiceĭ rusescĭ, iar Maghiariĭ şi Româniĭ rĕmânênd isolaţĭ în mijlocul acestor două marĭ curente centralisătóre. Româniĭ decĭ nu pot dorì ruinarea Statuluĭ unguresc — bine înţeles cu o singură condiţiune: ca Unguriĭ să nu se atingă de naţionalitatea românéscă de sub a lor oblăduire, să o lase să se desvolte în spiritul şi facultăţile sale, pentru că poporul românesc vrea să-şĭ ducă viéţa ca naţiune, cu comóra luĭ particulară de ideĭ, de concepţiunĭ şi de simţeminte, să adaogă încă o córdă la ar-

moniosul instrument al civilisaţiuniĭ universale. Pentru acésta însă se cere neapĕrat să nu i se îngusteze basa etnică, să nu i se restrîngă tărîmul, de pe care el îşĭ recrutéză geniile şi talentele, menite a înălţà pe întregul luĭ neam.

Româniĭ nu tind la contopirea, într'o singură ţéră, a Românieĭ cu Transilvania şi districtele unguresci locuite de Românĭ. Eĭ însă resping cu cea de pe urmă energie tendinţa Ungurilor de a le distruge individualitatea. Nu eĭ atacă, cum susţin d-niĭ Bertha şi Jancsó — par nobile fratrum—ci se apĕră. Acésta fiind posiţiunea respectivă a ambelor părţĭ între carĭ se desbate procesul secular, se înţelege de la sine că Româniĭ sunt puşĭ, prin însăşĭ a lor stare, în o condiţiune maĭ prielnică pentru pătrunderea adevĕruluĭ decât Unguriĭ. Căcĭ să se observe un lucru: *una din cele două părţĭ trebue să aibă dreptate. E vorba numaĭ de a vedé pe partea cuĭ ea póte să stea, pe acea a Ungurilor saŭ pe acea a Românilor.*

* * *

Este cu neputinţă a urmărì pe d-l de Bertha cu de-amănuntul în tótă lunga şi complicata d-sale demonstraţiune a dreptăţiĭ causeĭ Ungurilor faţă cu Româniĭ; căcĭ ar trebuì să scriem un volum, póte încă şi maĭ mare decât acel al d-sale. Va fi destul de arătat cum d-sa procede în demonstraţiunea d-sale, spiritul care însufleţesce scrierea d-sale, ideile conducĕtóre pe carĭ ea se aşterne, şi atuncĭ ne vom puté da sémă de valórea sciinţifică — căcĭ numaĭ de acésta póte fi vorba în o lucrare istorică — a scrieriĭ ce analisăm.

Să vedem întâiŭ cum expune d-l de Bertha cucerirea romană? Expediţiunea luĭ Traian contra Dacilor nu a fost, după d-sa, cevà de o mare valóre; a fost maĭ mult o faptă strălucită decât de sémă. Traian apoĭ nu s'a acoperit de o luminósă glorie, dacă se iea în privire disproporţiunea puterilor în luptă. Vederile aceste sunt originale, căcĭ nimenĭ nu le-a maĭ propus până acum; în sciinţă însă, originalitatea are o valóre numaĭ când e adevĕrată, adecă atuncĭ când se descopere un adevĕr noŭ. Aceste părerĭ ale d-lor Jancsó-Bertha sunt contradise de autoriĭ romanĭ, carĭ spun că, de la răsbóiele punice, Roma nu avuse de sprijinit o luptă maĭ crâncenă; de columna luĭ Traian, ridicată în Roma anume pentru celebrarea acesteĭ victoriĭ; de jocurile cele extraordinare, carĭ ţinură 127 de dile şi în carĭ periră 10.000 de gladiatorĭ şi 11.000 de fiare sălbatice; de felicitările trimise Împĕratuluĭ din tóte părţile împĕrăţieĭ, până şi din depărtatele Indiĭ, etc. etc.

Adevĕrul nu stă în aceea că expediţiunea luĭ Traian nu ar fi avut în-

semnătate, ci aiurea, unde însă d-l de Bertha nu erà să se alunece, deşì a fost pus în lumină de noĭ, anume în aceea că a doua expediţiune a luĭ Traian contra Dacilor şi prefacerea Dacieĭ în provincie romană erà o greşală politică comisă de Traian, care nu ascultase decât de îmboldireà rĕsbunăriĭ, când plecase a doua óră contra Regeluĭ dac. De aceea şi Traian, dorind să îndrepte acéstă greşală, luă mĕsurĭ cu totul particulare pentru întărirea Dacieĭ ca posesiune romană. El aduse aicĭ coloniĭ mult maĭ numeróse de cum obicĭnuiaŭ Romaniĭ a strămutà în provinciile alipite de a lor împĕrăţie. (1) D-l de Bertha este dimprotivă de părere că «la situation de la Dacie dans le cadre de l'empire romain n'était pas de nature à imposer au gouvernement central l'obligation de recourir aux mesures extraordinaires, qu'une romanisation si rapide eût exigée» (p. 19). D-l de Bertha numesce «phrase prétentieuse» cuvintele luĭ Eutropius că Traian ar fi strămutat în Dacia «*infinitas copias hominum, ad agros et urbes colendas*», dar primesce fără nicĭ o reservă rapórtele autorilor romanĭ asupra părăsiriĭ Dacieĭ, cu tóte criticele mult maĭ întemeiate ce se pot îndreptà împrotiva lor. (2) Cine nu vede, în acéstă îndoită mĕsură cu care se cântăresc isvórele de acelaşĭ fel, tocmaĭ tendinţa de a dovedì o tesă?

Când ajunge la năvălirea barbară, d-l de Bertha urméză înainte a susţiné părerea luĭ Rösler asupra ocupăriĭ Dacieĭ de Goţĭ, cu tóte că d-l Hasdeŭ a dovedit în *Istoria critică*, cunoscută autoruluĭ, că Goţiĭ nicì odată, nicĭ înainte, nicĭ după năvălirea Hunilor, 375, nu s'aŭ aşezat în Dacia. Când se ocupă cu visita luĭ Priscus la Attila, iarăşĭ susţine că scriitorul grec ar fi trecut prin Banat, unde ar fi trebuit să întîlnéscă Daco-Romanĭ, dacă eĭ ar fi locuit în Dacia pe acea vreme. D-l de Bertha însă nu desbate întrebarea analisată de noĭ: prin care parte a Banatuluĭ a trecut Priscus? El străbătuse acéstă regiune prin partea eĭ apusénă, şesă, în afară de valul roman care mărginià provincia Dacia Romană, parte în care Daco-Romaniĭ nu se vor maĭ fi avîntat, ascundêndu-se dimprotivă în regiunea rĕsăriténă a Banatuluĭ, în munţiĭ luĭ.

Este de observat însă că acesta este un sistem adoptat de toţĭ scriitoriĭ ungurĭ, în ce privesce întrebarea stăruinţeĭ Românilor. Eĭ nu rĕspund nicĭ odată la întîmpinările aduse împotriva argumentelor formulate chiar de la început (Rösler, Hunfalvy), ci se prefac a nu

(1) A. D. Xenopol, *Histoire des Roumains de la Dacie trajane*, Paris 1896, I.
(2) *Ibidem.*

le cunósce, pentru a-şĭ susţiné tot vechile lor teoriĭ. Aşà s'a redus la adevĕrata luĭ proporţiune însemnătatea elementuluĭ grecesc adus de coloniĭ în Dacia şi s'a arătat din studiul amănunţit al inscripţiunilor însemnătatea celuĭ roman. D-l de Bertha urméză maĭ departe a susţiné că coloniştiĭ în Dacia eraŭ în majoritate de alte rasse decât cea romană şi că acest element erà cu totul neînsemnat. S'a arătat, apoĭ, că timpul invocat ca neîndestulător pentru romanisarea provincieĭ nu erà maĭ scurt decât acel în care se romanisase alte provinciĭ. (1) La tóte aceste argumente *nouĕ*, nu se rĕspunde nimic, ci se invócă mereŭ tot argumentele vechĭ, formulate încă de Rösler. Vom vedé că acest sistem al tăceriĭ, saŭ al prefăcuteĭ nesciinţe, predomnesce în tot decursul scrieriĭ d-luĭ de Bertha, adaos încă cu alte metóde nouĕ de investigaţiune istorică, precum lunecarea pe furiş saŭ trunchiarea documentelor importante, traducerea falsă a textelor, interpretărĭ meşteşugite etc. etc.

In cestiunea imigrăriĭ Românilor din Peninsula Balcanică în Dacia Traiană, d-l de Bertha nu se mărginesce, precum ar cere-o adevĕrul, la un adaos de poporaţiune românéscă venită din sud la nord, şi care imigrare se explică prin strămutările silnice întîmplate din pricina bântuielelor năvălirilor barbare, ci admite că întréga formaţiune a naţionalităţiĭ române s'a îndeplinit la sudul Dunăriĭ. Ba încă, întemeiându-se pe visările filologice ale compatriotuluĭ sĕŭ, d-l Rethy, sprijină părerea că poporul românesc întreg şi-ar datorì originea sa uneĭ emigrărĭ a păstorilor Apeninilor, din Exarchatul Raveneĭ şi din Romagna. De aicĭ, străbuniĭ Românilor s'ar fi îndreptat întâiŭ spre nord-est; apoĭ prin Friul s'ar fi coborît către Dalmaţia şi Albania, de unde s'ar fi urcat îndĕrĕt iar la stânga Dunăriĭ. Argumentul d-sale, împrumutat de la d-l Rethy, este că limba română preface pe *c* şi *qu* în *p*, precum şi pe *l* în *r*, ca şi dialectele italiene din regiunea arătată. Pe aceste douĕ analogiĭ în schimbările fonetice, d-l Rethy şi, după el, d-niĭ Jancsó-Bertha clădesc o întrégă teorie *nouă* asupra originiĭ Românilor. In zadar renumitul romanist german Meyer-Lübke a întîmpinat că asemenea schimbărĭ ale guturalelor în labiale se întîlnesc şi în dialectul sard, ba şi în limbile galică şi irlandesă; iar despre prefacerea luĭ *l* în *r*, a observat că în românesce ea s'ar întîlnì numaĭ între vocale, pe când în italienesce acéstă prefacere se petrece în tot-deauna înaintea consónelor. In zadar încheie d-l Meyer-Lübke darea de sémă asupra fantasiilor filologice ale d-luĭ Rethy cu

(1) *Ibidem.*

observarea că: «cum procedéză d-l Rethy, am puté tot aşà de uşor aduce pe Românĭ din Alpiĭ Coticĭ, unde *n* a avut întocmaĭ aceeaşĭ sórtă ca în românesce, saŭ din nordul Spanieĭ, unde *e* s'a prefăcut în *ie* aprópe în aceeaşĭ întindere; şi că cestiunea română, prin broşura d-luĭ Rethy, nu numaĭ că nu a fost deslegată, dar n'a înaintat cu nicĭ un pas». (1) D-l de Bertha aplică şi aicĭ sistemul sĕŭ de a trece sub tăcere întîmpinările aduse contra teoriilor iubite şi le buciumă ca adevĕrurĭ nerĕsturnabile, pentru naivĭ saŭ nesciutorĭ.

Pentru a dovedì că Româniĭ aŭ locuit în vechime în Peninsula Balcanică, d-l Bertha citéză câte-va din textele ce-ĭ amintesc în aceste regiunĭ. Insă d-sa este maĭ întâiŭ fórte necomplet în acéstă enumerare. Dacă ar fi consultat vol. I al *Istorieĭ Românilor* publicat de mine, ar fi putut să se încredinţeze că tóte, dar absolut tóte citaţiunile, mult maĭ numeróse decât acele ale d-luĭ de Bertha, se refer la locurĭ unde şi astăḑĭ Româniĭ se află trăitorĭ în Peninsula Balcanuluĭ. Pentru ce aduce d-sa aceste doveḑĭ nu ne spune; probabil însă spre a dovedì că Româniĭ s'aŭ strămutat din acele locurĭ la nordul Dunăriĭ. Aicĭ se vede că a vrut să împrumute argumentul adus de Rösler; dar numaĭ l'a stricat şi schimonosit. Inteligentul şi ghibaciul Rösler cel puţin scià să acopere réua credinţă a argumentăriĭ sale prin sofisme meşteşugite şi anevoios de rĕsturnat. El susţineà, în acéstă privinţă, că Româniĭ fusese când-va fórte numeroşĭ în *Mesia* (Bulgaria) şi că astăḑĭ eĭ, ne maĭ aflându-se aicĭ, dispariţiunea lor ar trebuì explicată prin o emigrare la nordul Dunăriĭ. Amestecând decĭ Mesia, unde Româniĭ nu s'aŭ aflat nicĭ odată, cu părţile din sudul Balcanuluĭ, unde eĭ sunt adeveriţĭ, dar unde există şi astăḑĭ, Rössler deduceà trecerea lor în Dacia Traiană. La acéstă meşteşugită prefacere a adevĕruluĭ, i-am rĕspuns prin o analisă amănunţită a tuturor citaţiunilor ce pomenesc pe Românĭ în Peninsula Balcanuluĭ, dovedind că tóte aceste citaţiunĭ se refer la locurĭ din carĭ Româniĭ nu aŭ dispărut, că eĭ în Mesia n'aŭ locuit nicĭ odată şi că decĭ teoria imigrăriĭ trans-dunărene, pe acéstă cale cel puţin, nu se póte susţiné. (2) Aşà se puteà rĕspunde ghibaciuluĭ şi priceputuluĭ Rösler. D-l de Bertha, în loc de a rĕspunde argumentaţiuniĭ nóstre, se întórce pur şi simplu la teoria luĭ Rösler, pe care însă n'o înţelege şi pe care o strică şi o ciuntesce.

Maĭ adaogę d-l de Bertha argumentul, împrumutat tot de la Rösler, că Româniĭ nu şi-aŭ putut însuşĭ elementul sud-slavic al limbiĭ lor

(1) *Litteraturblatt für germanische und romanische Philologie*, Iulię 1897, p. 236
(2) *Histoire des Roumains*, I.

decât de la Sclaviniĭ (maĭ târḑiŭ Bulgariĭ) de peste Dunăre. Luĭ Rösler însă i s'a rĕspuns de mult, de d-l Hasdeŭ şi de mine, că Sclaviniĭ înnecase întâiŭ Dacia Traiană şi că numaĭ ceea ce a prisosit a trecut Dunărea; doveḑile s'aŭ luat din eminentul scriitor grec Procopiu. Dar nu este maĭ rĕŭ orb decât cel ce nu vrea să vadă şi maĭ rĕŭ surd decât cel ce nu vreà să audă!

Lucru maĭ grav este însă că, acolo unde probele pentru stăruinţa Românilor sunt invederate, d-l de Bertha procede într'un chip maĭ radical, anume le trece sub tăcere, saŭ lunecă asupra lor, fără a se oprì la a lor analisă, şi dacă le amintesce, o face numaĭ spre a nu i se puté imputà că nu le-a citat—procedare demnă de un advocat ce apĕră o causă rea, dar nu de un istoric.— Anume, în capitolul privitor la întrebarea: *Dacă Românii se aflaŭ în Ungaria la aşezarea Ungurilor în ea,* d-l de Bertha nu pomenesce, prin nicĭ un cuvînt, de documentul cel însemnat al luĭ Bela IV, din 1247, care amintesce exitenţa a douĕ Principate românescĭ în munţiĭ Munteniei, al luĭ Lythuon aşezat în drépta Oltuluĭ, în Oltenia, şi al luĭ Seneslaŭ în Muntenia Mare, despre care documentul spune: «quas terras Olachis relinquimus prout iidem hactenus tenuerunt».(1) De asemenea nu pomenesce nimic despre cronica persană a luĭ Fazel-Ulah-Raschid, care spune că la 1241 Tătariĭ s'aŭ bătut în Oltenia cu banul Basarab (Lythuon al documentuluĭ din 1247) şi în faţa Braşovuluĭ ca Negriĭ Valachĭ (Seneslaŭ al aceluiaşĭ doc.). Dacă Româniĭ eraŭ nisce păstorĭ nomaḑĭ, în felul Ţiganilor, cum puteà spune Bela IV că le lasă ţéra în stăpânire *precum o avuse şi până atuncĭ* şi cum se puteaŭ eĭ bate cu Tătariĭ pentru apĕrarea acelor ţinuturĭ?

Dar nu e vorba de a discutà cu d-l de Bertha valórea acestor arătărĭ, de óre-ce d-sa le subtiliséză. Acéstă procedare arată însă neliniştea sufletéscă, cu care representantul intereselor unguresci se dă drept representantul adevĕruluĭ.

Iată decĭ modul cum d-l de Bertha procede, în stabilirea părţiĭ întâia a cestiuniĭ, a aceleĭ părţĭ care, prin îndepărtarea eĭ, ar trebuì să îngădue maĭ multă obiectivitate în a eĭ tractare, dar pe care autorul o actualiséză prin faptul că o iea de temelie a stăriĭ de aḑĭ a lucrurilor. La ce ne putem aşteptà, în părţile cele-lalte douĕ ale scrieriĭ sale, carĭ, apropiând evenementele de noĭ, turbură şi maĭ mult limpedea undă a istorieĭ cu nămolul patimelor politice?

* * *

(1) Documentul este amintit în trécĕt fără indicarea loculuĭ celuĭ însemnat din el, la p. 93.

D-l de Bertha întituléză a doua parte a scrieriĭ sale: *Relațiunĭ între Ungurĭ și Românĭ până la sfîrșitul veaculuĭ al XVII-lea.*

Inainte de a ne rostì asupra aprecieriĭ cu care autorul încheie acéstă a doua parte a expuneriĭ sale, să urmărim maĭ departe modul acesteĭ expunerĭ însășĭ, din care se va întărì încă și maĭ mult adevĕrul stabilit la cercetarea părțiĭ întăia, anume că în scrierea d-luĭ de Bertha putem întîlnì orĭ-ce, numaĭ sciință și metodă istorică nu.

Să cercetăm întâiŭ modul cum d-l de Bertha întrebuințéză documentele istorice. Intr'unul din 1222, Regele Andreiŭ II dăruesce mănăstiriĭ de Kercz o bucată de pămînt, despre care spune că erà «exempta de Blaccis». D-l de Bertha traduce acéstă frasă: «en ayant d'abord éloigné les Valaques». *Terram exemptam de Blaccis* însémnă însă pămînt *luat* de la Românĭ. Pentru ce óre traducerea *liberă* a d-luĭ de Bertha? Iată pentru ce. Dacă d-sa traduceà cum e lucrul, atuncĭ admiteà implicit că Româniĭ eraŭ așezațĭ pe acel pămînt, lucru ce trebuià înlăturat numaĭ decât, pe când, traducĕnd că Regele ar fi îndepărtat pe Românĭ, se dă a înțelege că eraŭ nomadĭ.

Asupra importantuluĭ document din 1231 d-l de Bertha trece fórte repede, fără a reproduce locul însemnat, în care se spune că fostul proprietar al uneĭ bucățĭ de pămînt din Făgăraș, Trul fiul luĭ Cioru, un Român, stăpânià acel pămînt «a tempore jam humanam memoriam transeunte». Pentru ce? Pentru că el dovedesce: întâiŭ dreptul de proprietate al unuĭ Român în ținutul Făgărașuluĭ și al doilea o fórte mare vechime a acesteĭ proprietățĭ, decĭ originea băștinașă a eĭ.

Un alt document din 1291 a fost reprodus de d-l Bertha într'un chip și maĭ caracteristic, anume ciuntindu-l și trunchiându-l, spre a înăbușì în el argumentul ce vine în favórea Românilor. Citând din el numaĭ o frasă, în cursul analiseĭ, d-l de Bertha póte scóte, pentru necunoscĕtorĭ, orĭ-ce înțeles îĭ place. D-sa spune: «Il faut que les Roumains renoncent à la participation de leur peuple aux diètes de Gyulafejervar et surtout à l'interprétation fantaisiste, avec laquelle on a rendu la fameuse phrase: cum universis Nobilibus, Saxonibus, Siculis et Olachis pro reformatione status eorundem congregationem cum iis fecissemus. On se cramponne aux paroles pro reformatione status eorundem, pour démontrer que l'assemblée de Gyulafejervar était une assemblée législative. Or, la teneur du document, se rapportant à la restitution des biens de maître Ugrin, explique clairement qu'il s'agit là simplement d'une assemblée consacrée à une affaire litigieuse et que les Roumains n'y figurent que comme témoins» (p. 91).

Iată începutul acestuĭ document, în întréga luĭ cuprindere, din care se póte scóte adevĕratul luĭ înţeles:

«Nos Andreas.... Quod cum universis Nobilibus, Saxonibus, Siculis et Olachis, in partibus Transilvanis apud albam Jule, pro reformatione status eorundem, congregationem cum iisdem fecissemus... magister Ugrinus suas possessiones Fugros et Zumbathely vocatas, iuxta fluvium Olth existentes, asserens a se indebite alienatas, surgendo in ipse congregacione nostra, sibi redi postulasset.»

Este invederat că Regele venise la Alba-Iulia spre a ţiné o adunare cu Nobiliĭ, Saxoniĭ, Sĕcuiĭ şi Româniĭ, *spre a preface starea acestora, politică saŭ juridică,* şi că cu acest prilej magistrul Ugrinus, *sculându-se în adunare,* cerù la Rege restituirea moşiilor sale, lucru ce nu erà decât prea firesc în organisarea dietelor veaculuĭ de mijloc, în carĭ se tractaŭ fără deosebire tóte pricinile; dar cum se póte referì, în buna credinţă, frasa «pro reformatione status eorundem», care precedéză scularea luĭ Ugrinus, la procesul acestuia?

Acesta însă este modul de întrebuinţare şi de citare al Ungurilor, în istoria privitóre pe Românĭ.

Tot aşà combate d-l de Bertha susţinerile Românilor că eĭ în vremile maĭ vechĭ ar fi avut o organisare particulară a lor sub Voivoḑĭ şi Cnejĭ, un drept obicĭnuelnic propriŭ, o nobleţă a lor şi o organisare militară, în care eĭ purtaŭ numele de iobbagiones castrorum. Aicĭ însă rĕstălmăcirea şi alunecarea tăcută şi fără a da lucruluĭ o însemnătate nu maĭ ajungeaŭ, de óre-ce nu un document, ci sute şi chiar miĭ constată aceste fapte. D-l de Bertha recurge aicĭ la alt mijloc pentru a rĕsturnà puterea doveditóre a actelor trecutuluĭ, anume la arma ironieĭ şi a batjocureĭ, comparând pe Voivoḑiĭ românĭ aĭ Ardealuluĭ cu Voivoḑiĭ Ţiganilor. Fiind-că *approbatae constitutiones* opresc de la un timp alegerea maĭ departe de Voivoḑĭ ţigănescĭ, apoĭ d-l de Bertha scrie: «Les Tsiganes pourraient donc prouver que ce furent les approbatae et les compilatae qui les privèrent de leurs chefs nationaux, de leur administration et juridiction» (p. 109)! Mulţămim d-luĭ de Bertha pentru asemăluirea făcută; dar îĭ amintim numaĭ că, atuncĭ când se revoltară Voivoḑiĭ Maramureşuluĭ şi când sdrobiră armatele luĭ Ludovic-cel-Mare al Ungarieĭ, alungându-l din Moldova, de sigur că străbuniĭ d-luĭ de Bertha nu se gândiaŭ a face ast-fel de comparaţiunĭ. Voivoḑiĭ Românilor sunt tot-deauna marĭ proprietarĭ, numiţĭ adese-orĭ Comiţĭ în documente, şi aveaŭ o putere ce deveniă une-orĭ chiar un pericol pentru Regiĭ Ungarieĭ. Fiind peste putinţă de a ne ocupà maĭ cu de-amănuntul de acéstă cestiune, ne referim la silinţele supraumane

ale d-luĭ de Bertha de a întunecà acéstă parte a cestiuniĭ românescĭ, şi suntem convinşĭ că orĭ-cine va cetì capitolul d-luĭ de Bertha asupra *organisăriĭ militare* a Românilor va vedé printre rîndurĭ tocmaĭ ceea ce autorul vrea să ascundă, adecă existenţa organisăriĭ atât politice, cât şi sociale şi militare a poporuluĭ român în primele timpurĭ ale stăpâniriĭ maghiare.

Ce interes însă are d-l de Bertha — şi este curios ca, în analisa uneĭ lucrărĭ istorice, să ne întrebăm necontenit asupra interesuluĭ autoruluĭ — ce interes are d-sa de a tăgăduì poporuluĭ român dreptul la proprietate, la participarea în dietele ţĕriĭ, precum şi organisarea luĭ socială, politică şi militară? Rĕspunsul este fórte uşor de găsit. Dacă Româniĭ dispuneaŭ de asemenea drepturĭ în vremurile maĭ vechĭ ale căderiĭ lor sub Ungurĭ şi le perd pe tóte în timpurile maĭ nouĕ, teoria imigrăriĭ lor maĭ târḑiĭ, ascunse şi tăinuite, în felul imigrăriĭ Ţiganilor, nu maĭ póte fi susţinută şi ipotesa continuităţiĭ se impune de la sine. Căcĭ, cum póte să-şĭ închipue cine-va că imigranţiĭ Românĭ sub forma păstorilor să fi căpĕtat îndată tóte acele drepturĭ, de carĭ eĭ se bucuraŭ în vremurile maĭ vechĭ, şi apoĭ să le fi perdut maĭ târḑiŭ; când este cunoscut că în asemenea casurĭ popórele imigrante sunt reduse în sclăvie, precum tocmaĭ s'a întîmplat lucrul cu Ţiganiĭ şi Tătariĭ, saŭ sunt tractate fórte rĕŭ, cum s'a întîmplat lucrul cu Evreiĭ. Dacă, dimpotrivă, admitem supunerea Românilor de Ungurĭ, atuncĭ înrĕutăţirea condiţiuniĭ lor se înţelege de la sine, sub propăşirea neîncetată a uneĭ apĕsărĭ, la început maĭ temĕtóre.

Şi numaĭ aşà se înţeleg revoluţiunile repetate pornite de Românĭ contra Ungurilor, une-orĭ în unire cu ţĕraniĭ Ungurĭ, maĭ târḑiŭ singurĭ. D-l de Bertha vrea să arate că revoluţiunea din 1437 a fost făcută de ţĕraniĭ Ungurĭ, către carĭ se alipiră apoĭ şi Româniĭ. Chiar dacă este lucrul aşà pentru revoluţiunile din 1324, 1437, 1480 şi 1514, acésta ar dovedì numaĭ că în vremile maĭ vechĭ eraŭ şi ţĕranĭ Ungurĭ în Transilvania, precum eraŭ şi nobilĭ Românĭ, dar că cu timpul majoritatea absorbì pe minoritate şi nobiliĭ deveniră toţĭ Ungurĭ, iar ţĕraniĭ toţĭ Românĭ, şi de aceea revoluţiunile maĭ dincóce: 1600 pe timpul luĭ Michaiŭ Vitézul, 1784 Horia şi 1848, sunt făcute numaĭ de ţĕraniĭ Românĭ. Dar nu aŭ fost numaĭ aceste marĭ mişcărĭ contra naţiunilor domnitóre, făcute de naţiunea apĕsată a Românilor. Revoluţiunea erà permanentă şi, lucru caracteristic, Româniĭ căutaŭ, maĭ ales prin dare de foc, să rĕpună pe prigonitoriĭ lor. D-l de Bertha nu vede nimic în acéstă crimă decât rĕutatea Românilor şi îndreptăţirea mĕsurilor aspre luate împotriva lor. Noĭ vedem încă alt cevà: simţemîntul *rĕsbunăriĭ*. Nu eraŭ crime ordinare

crudimile Românilor, făptuite din năzuința de a se îmbogăți pe socotéla altora; ci, când dădeaŭ pradă flacăriĭ averile popórelor stăpânitóre, eĭ dovedeaŭ ura și înverșunarea sădită în inimile lor prin veacurĭ întregĭ de nedreptate, de încălcărĭ și de despoiare a lor de vechĭ drepturĭ exercitate de eĭ. Cum eraŭ tractațĭ Româniĭ, în urma acestor acte, ne-o spune istoricul ungur W. Bethlen: «că nicĭ odată furcile, temnițele, securile, cârligele, ștréngurile și colțurile stâncilor n'aŭ omorît maĭ mulțĭ criminalĭ ca Româniĭ» (1), și când Principele Corónei, Iosif, fiul Marieĭ Teresia, vine în Transilvania spre a se convinge *de visu* de starea lucrurilor, guvernul trebue să iea măsurĭ de a se curățì drumurile de cadavrele Românilor în descompunere, lăsate înadins în cale, spre a îngrozì pe trecĕtorĭ.

Dar d-l de Bertha găsesce și aicea mijlocul de a apĕrà pe conaționaliĭ sĕĭ. Scițĭ pentru ce Unguriĭ reduceaŭ necontenit pe Românĭ în șerbire? Pentru a-ĭ civilisà!! Fiind-că lucrul póte păré cam greŭ de credut, reproducem locul. «Et comme la grande masse des Roumains se composait de paysans et ne possédait aucune caste sociale, en dehors des Knèzes, l'Etat hongrois ne pouvait la conquérir pour la civilisation, qu'en lui imposant le servage et, par là, indirectement, l'agriculture. Quand les lois admettaitent donc que les nobles pussent faire des serfs, et même de vive force, de tous les Roumains vagabonds, sans tenir compte de l'endroit où il les ont pris, ce n'est pas leur asservissement qu'elles visent, mais leur civilisation» (p. 148). Despre calificarea de vagabond dată poporuluĭ românesc, ne mulțămim d'a observà că acest epitet îĭ este dat de un coborîtor al neamuluĭ Hunilor. Cât despre civilisațiunea, pe care nobiliĭ ungurĭ o introduceaŭ în sînul poporuluĭ român, iată în ce constà acéstă civilisațiune: Nobiliĭ aveaŭ asupra țĕranilor juridicțiunea supremă, atât pentru a-ĭ scóte de pe moșiĭ, cât și pentru a-ĭ bate, închide și chiar pedepsì cu mórtea. Stăpânul fiind și judecător al țĕranuluĭ, acesta erà oprit a reclamà în contra luĭ. Iobagul trebuià să muncéscă de la 4—6 dile pe sĕptĕmână stăpânuluĭ sĕŭ, chiar în dilele de sĕrbătóre ortodoxă, nerespectate de religiunile domnitóre ale Transilvanieĭ. Dacă se înmulțià familia iobaguluĭ, toțĭ băețiĭ ce puteaŭ muncì eraŭ luațĭ de-a valma cu tatăl lor la lucrul boeresc; adese-orĭ eraŭ ținuțĭ în locurĭ depărtate câte 3—4 sĕptĕmânĭ, așà că nu maĭ puteaŭ grijì de nimica din propria lor gospodărie. Femeile și fetele iobaguluĭ eraŭ între-

(1) Historia de Rebus Transilvanicis, IV, p. 128. Comp. St. Szamosközi, în Mon. Hung. historica, Scriptores, XXVIII, p. 342.

buinţate la cusut, la tors saŭ la ţesut, saŭ chiar la slujbe de rînd, pe lângă că fetele maĭ eraŭ îndatorate a se supune la *jus primae noctis*. După ce aprópe tot timpul săteanuluĭ erà răpit de nobil, el maĭ erà supus şi la o sumă de dăjdiĭ către stăpân. Iĭ dădeà şi banĭ pe an câte 2 florinĭ 33 de crucerĭ, un stînjen de lemne şi o cofă de unt; uniĭ din iobagĭ eraŭ îndatoriţĭ a cumpĕrà vin de al boeruluĭ pentru 25 de florinĭ şi a-l plătì numaĭ decât, fie bun, fie rĕŭ. La nascerea unuĭ prunc boeresc, fie-care iobag erà dator a aduce plocon câte o găină; la Pasce, douĕ cóste de porc afumat saŭ o găină; la Sf. Gheorghe, un miel gras; la Crăciun, o găină şi 10 ouĕ; vara, câte doĭ puĭ, douĕ mĕsurĭ de ovĕz, 200 de culbecĭ şi o bucată de răşină. Din pescuitul făcut de iobag el da stăpânuluĭ luĭ, din doĭ pescĭ, unul. La vînat iobagul nu aveà voie să umble, căcĭ nu putea purtà arma, sub pedépsă de a perde mâna dréptă. Iobagiĭ eraŭ datorĭ să cumpere carnea de la vitele mórte ale boeruluĭ; preoţiĭ eraŭ datorĭ să erneze câniĭ luĭ de vînat; la podurile stăpânuluĭ, iobagul plătià vamă, chiar când se purtà prin trebĭ boerescĭ; nu puteaŭ să-şĭ macine făina a casă la eĭ, ci numaĭ la móra stăpânuluĭ, plătindu-ĭ o taxă pe mĕsură; gunoiul de la vitele lor trebuiaŭ să-l care pe ogórele stăpânuluĭ. Femeile iobagilor, pe lângă că cultivaŭ cânepa şi inul stăpânuluĭ până ce le prefăceaŭ în pânză, maĭ eraŭ datóre să-şĭ ducă, la timpul cuvenit, gâscele în curtea boeruluĭ, ca să le smulgă acolo şi să rĕmână boeruluĭ puful şi penele lor. (1) Scim că şi în Europa apusénă eraŭ lucrurile aprópe tot aşà; dar nicĭ unuĭ scriitor nu i-a venit în minte să susţină că reducerea poporaţiuniĭ în asemenea stare degradată constituià o mĕsură civilisătóre; ba, nu este minte înţeléptă care să nu recunóscă că asemenea fără-de-legĭ eraŭ rĕmăşiţele uneĭ epoce de barbariĭ şi că civilisaţiunea se manifestă tocmaĭ prin desfiinţarea lor. Singur d-l de Bertha le consideră ca mijlóce civilisătóre.

Nu prea înţelegem nevoia ce împingeà pe d-l de Bertha a expune istoria domniilor din ţĕrile române, Muntenia şi Moldova, pentru a limpeḑì întrebările privitóre la Românii ardelenĭ. Doar pentru a o face după tipicul maghiar şi a avé prilegiul de a vorbì de *trădările* repetate ale Românilor faţă cu Unguriĭ, de Mircea, Vlad Dracul, Vlad Ţepeş şi maĭ ales de Michaiŭ Vitézul, acest spin ce va sta vecĭnic în ochiul Ungurilor. Asupra luĭ, d-l de Bertha, care în tot decursul lucrăriĭ sale sale plictisesce pe cetitor cu judecăţile sale, cele maĭ multe nicĭ măcar în legătură cu împrejurările, rostesce următórea apreţuire: «Criminel

(1) Bariţiŭ, *Părţĭ alese din istoria Transilvanieĭ*, I, 1889, p. 475—478 şi 484.

par ce qu'il a fait et plus criminel encore par ce qu'il a voulu entreprendre, Michel-le-Brave n'a pour excuse que sa fin prematurée» (p. 195). Pentru ce criminal, nu înţelegem, nicĭ măcar din punctul de vedere unguresc, de óre-ce Michaiŭ Vitézul, când cuceresce Transilvania, vrea să-şĭ întemeeze puterea în ea pe basa elementuluĭ maghiar, ba chiar pedepsesce pe Româniĭ ce se rĕsculaŭ contra aceluia, în speranţă că Voevodul lor îĭ va mântuì, ceea ce însuşĭ d-l de Bertha recunósce (p. 110). Cât despre modul cum d-l de Bertha expune istoria Voevodului muntén, el dovedesce acelaşĭ respect pentru adevĕr care caracteriséză întréga d-sale lucrare. După d-sa, Michaiŭ a fost bătut de Turcĭ la Călugărenĭ şi a fugit în munţĭ cu fărămăturile oştiriĭ sale. Când Sigismund Batori vine la Stoenescĭ, în ajutorul luĭ Michaiŭ, d-l de Bertha scrie: «Sigismond Batori y recueillit les troupes débandées de Michel et, avec ses 60.000 hommes, il attaque sans tarder les Turcs, de qui (sic) il reprit Tîrgovist et Bucarest en quelques jours» (p. 205). Ar fi să perdem timpul, dacă ne-am ocupà cu respingerea acestor părerĭ, pe temeiurĭ documentale. Vom arătà numaĭ, ca un exemplu bătător la ochĭ, modul cum d-l de Bertha întrebuinţéză documentele, de îndată ce ele pot fi aduse contra Românilor: Se scie că Michaiŭ fu arestat şi, în urma împotriviriĭ sale, ucis din ordinul luĭ Basta, sub învinovăţire că ar fi scris nisce scrisorĭ trădătóre către Turcĭ. Aceste scrisorĭ fusese trimise de Sigismund Batori înaintea lupteĭ de la Goroslov, în care ambiĭ Generalĭ, Michaiŭ şi Basta, trebuiaŭ să lupte contra fostuluĭ Principe al Transilvanieĭ. Scrisorile eraŭ nisce plăsmuirĭ, menite a aruncà discordia între ambiĭ Generalĭ înainte de luptă şi a slăbì decĭ armata imperială. Basta nu voì să le dea atuncĭ nicĭ o creḑare, dovadă că lăsă pe Michaiŭ să lupte alăturĭ cu el, atâta se vedeà meşteşugirea lor. După bătălie însă, luându-se cu Michaiŭ la cértă de la nisce tunurĭ şi stégurĭ pe carĭ Domnitorul voià să le trimită deosebit Împĕratuluĭ, ca din partea luĭ, Basta îşĭ aduce aminte de scrisorĭ şi voesce, prin trimisul luĭ, să aresteze pe Michaiŭ ca trădător. Dacă din înseşĭ aceste împrejurărĭ se vede cât de puţină creḑare meritaŭ acele scrisorĭ, din cuprinsul lor falsificarea reese cu invederare. Una din scrisorĭ este adresată chip de Michaiŭ Vitézul către boeriĭ sĕĭ: Udrea Bipsoĭ Banul, Negrea Supre Logofĕtul şi Stoichiţă Postelnicul, din Muntenia. După ce începe prin a spune că a încheiat cu Sacratisimul Împĕrat o convenţiune despre tóte cele şi că a dobândit şi un numĕr de militarĭ ca să ocupe Transilvania, Moldova şi Valachia, schimbă de-odată tonul, urmând maĭ departe: «că el (Michaiŭ) nu maĭ póte sta în acéstă împĕrăţie, în mijlocul ómenilor

nesciutorĭ şi nebunĭ carĭ îl încunjură şi carĭ nu-s de nicĭ o trébă. Împĕratul este un om de o sciinţă de rînd şi fără mĕsură. Mĕ rog dar luĭ Dumneḑeŭ ca să mĕ elibereze d'acì, să pun iarăşĭ mâna pe Transilvania cu cele douĕ Principate, Moldova şi Valachia, şi să mĕ pot orînduì iar sub aripa şi protegiuirea Împĕratuluĭ Turcilor care strălucesce peste tot pămîntul». Maĭ întâiŭ trebue să ne mire, cum de Michaiŭ-Vodă, care cu atâta trudă dobândise ertarea şi favórea Împĕratuluĭ, àveà îndrăsnéla a scrie, chiar din ţéra nemţéscă, o atare scrisóre către nisce boerĭ aflătorĭ sub stăpânirea duşmanuluĭ sĕŭ Simion Movilă, şi să ocărască în ea atât de rĕŭ pe Împĕratul şi pe tótă curtea luĭ. Apoĭ apreţuirea luĭ Michaiŭ Vitézul asupra nesciinţeĭ Împĕratuluĭ şi a sfetnicilor sĕĭ este de tot nostimă, cunoscut fiind că Michaiŭ el însuşĭ numaĭ prin sciinţă nu se prea deosebià. Pentru d-l de Bertha asemenea consideraţiunĭ nu aŭ nicĭ un rost. Pentru d-sa «le doute n'était plus possible, Michel trahissait», şi acéstă premisă îĭ slujesce spre a stabilì conclusiunea asupra asasinatuluĭ luĭ Michaiŭ: «Justice sommaire contre laquelle le sentiment moral affiné du XIX-ème siècle se révolte incontestablement, mais justice vengeresse des trahisons et des ingratitudes passées, et justice préventive, pour celles également que le voyvode n'aurait pas manqué de commettre plus tard, en ayant pris par trop le goût et l'habitude» (p. 213).

Póte că s'ar pretinde prea mult de la pătrunderea istorică a d-luĭ de Bertha, ca d-sa singur să fi găsit criteriile pentru apreţuirea scrisorilor atribuite luĭ Michaiŭ Vitézul. Dar întru cât lucrul s'a făcut de alţiĭ (1), d-sale nu-ĭ erà permis a nu le cunósce, dacă e învĕţat, saŭ a se preface că nu le cunósce, dacă e istoric.

Capitolul asupra luĭ Michaiŭ Vitézul ne maĭ dă putinţa de a judecà şi statornicia ideilor d-luĭ de Bertha şi decĭ seriositatea lucrăriĭ d-sale. D-sa susţine pe de o parte că Michaiŭ Vitézul «n'a pas négligé les avantages qu'il pouvait tirer du concours de ses compatriotes habitant la Transylvanie, espérant qu'ils allaient grossir les rangs de ses armées et faciliter ainsi sa tâche de compétiteur au trône de ce pays». Cevà maĭ jos însă d-l de Bertha uită cele ce a spus şi arată că: «la manière énergique, dont Michel se servit pour réprimer les révolutions des paysans roumains, lui valut une certaine sympathie chez les Magyars» (p. 208 şi 210).

Care din douĕ e adevĕrat? Michaiŭ încurajà pe Românĭ pentru a rĕpune pe Ungurĭ, saŭ apĕrà pe aceştia de atacul celor dintâĭ?

---

(1) *Histoire des Roumains*, I.

Acuma, după ce am expus destule fapte, din carĭ reese de ce fel eraŭ relaţiunile Românilor cu Ungurii până la sfîrşitul veaculuĭ al XVII-lea, să vedem cum se potrivesce, cu aceste constatărĭ, încheierea d-luĭ de Bertha?

«En terminant cette rapide esquisse de la première période des relations entre Magyars et Roumains, compatriotes ou voisins, on ne peut que regretter ces relations *(sic)*, à cause de la *cordialité* qui les a caractérisées. S'ils eurent quelques difficultés à régler entre eux les armes à la main, ils vivaient ordinairement en bonne intelligence, et la tutelle que la Hongrie et la Transylvanie ont exercée sur les voyvodies roumaines et sur leurs propres habitants s'explique aisément par leur ancienneté et leur civilisation relative, en face d'un Etat et d'un peuple en formation. Dans ce cas-là, ne *pas abuser de sa supériorité* et la mettre même au service du plus faible est une réelle et rare vertu. Les Magyars l'eurent, et les Roumains leur en furent plus d'une fois reconnaissants» (p. 251). D-l de Bertha puteà scrie asemenea cuvinte îndulcitóre, pentru că a ascuns din expunerea d-séle tóte grozăviile carĭ caracterisaŭ adevĕratele relaţiunĭ dintre Ungurĭ şi Românĭ: revoluţiunile şi dările de foc, ştréngurile, ţepile, furcile şi marea de sânge omenesc ce aŭ despărţit tot-deauna pe aceste popóre. Dar chiar pentru scopul urmărit de d-l de Bertha, de a împăcà pe Românĭ cu a lor maghiarisare, nu erà permis să se dea un aşà desghin istorieĭ, adecă adevĕruluĭ.

* * *

A treia şi ultima parte a scrieriĭ d-luĭ de Bertha pórtă titlul: *Româniĭ în slujba reacţiuniĭ*, parte în care autorul trebuià să ajungă culmea în denaturarea, schimonosirea şi rĕstălmăcirea adevĕruluĭ, interesul sĕŭ de a apĕrà causa unguréscă devenind cu atât maĭ ascuţit, cu cât ne apropiem de timpurile în carĭ trăim.

Capitolele dintâĭ din acéstă a treia parte tractéză despre unirea Bisericiĭ române cu cea catolică şi despre revoluţiunea luĭ Horia din 1784.

Idea fundamentală desvoltată de d-l de Bertha este că ambele aceste mişcărĭ românescĭ tindeaŭ a lovì în constituţionalismul Transilvanieĭ. Aşà autorul încheie capitulul sĕŭ asupra *Uniriĭ* cu cuvintele următóre: «Tels furent les résultats des efforts tentés pendant quatre-vingt-dix ans par les hommes d'Etat autrichiens, en vue de l'unification de la monarchie sur la base du catholicisme, et telle était l'attitude des Roumains en face de leur tentative. Il n'en est pas moins vrai qu'il se forma un courant extra-constitutionnel derrière les Magyars, entre

Vienne et les églises unies et non unies, qui ne cesse plus de menacer les Hongrois depuis et dont on devait fatalement se servir tôt ou tard, quand il s'agit de les combattre, en leur qualité de gardiens fidéles du constitutionnalisme» (p. 303).

Tot aşà şi cu revoluţiunea luĭ Horia, d-l de Bertha o consideră «comme l'effet de l'attitude anti-constitutionnelle de Joseph II sur l'imagination des Roumains. Dans leur ignorance, les Roumains croyaient que les actes du philosophe impérial n'avaient pour mobile que la haine contre la noblesse magyare, objet de la leur également, et que cette communauté de sentiments leur procurerait tôt ou tard la réalisation de leurs voeux, ou plus exactement l'assouvissement de leurs appétits» (p. 319). Ne întrebăm cum de póte fi vorba de *ură* între Ungurĭ şi Românĭ, în mintea d-luĭ de Bertha, când d-sa cu câte-va pagine maĭ sus găsià între aceste douĕ popóre relaţiunĭ *cordiale?* Se vede decĭ că autorul saŭ nu crede, saŭ nu scie cele ce spune. «Or, ce que l'on peut reprocher à l'Empereur à juste titre c'est d'avoir voulu transporter ses rêves humanitaires dans un milieu, où les hommes n'y étaient préparés nì par l'instruction ni par l'éducation, où ses spéculations philosophiques ne pouvaient être que mal comprises. De ce côté-là, il lui revient incontestablement une part de responsabilité dans les atrocités commises par les insurgés roumains, si sa bonne foi ne peut être mise en doute; on doit supposer aussi que Horia et Kloska furent les victimes convaincues des ses cocquetteries philantropiques» (p. 337). De aceea şi d-l de Bertha aprobă pe Iosif II, când, la sfîrşit, el se lépădă de ideile cele reformătóre şi revine iar la respectarea constituţiuniĭ Transilvanieĭ: «Joseph II retracta à l'approche de sa fin toutes les mesures arbitraires, au moyen desquelles il avait régné *à l'encontre des dispositions la plus explicites de la constitution hongroise. L'Empereur abandonna d'un seul coup ses idées les plus chères au sujet de l'affranchissement des serfs»* (p. 339).

Ce vrea să spună d-l de Bertha prin aceste vorbe, iată un punct însemnat al desbateriĭ dintre Românĭ şi Ungurĭ, căcĭ ne va destăinuì cugetările ascunse pe carĭ şi astădĭ încă le hrănesc aceştĭ din urmă în privirea celor dintâĭ.

Este invederat că d-l de Bertha dojenesce pe Românĭ, pe cât şi pe Împĕratul, fiind-că voiaŭ să atace constituţiunea Transilvanieĭ, că decĭ ambele elemente se gândiaŭ a da o lovitură *reacţionară* acesteĭ constituţiunĭ. (Amintim că titlul părţiĭ a treia este: *Românii în slujba reacţiuniĭ.)*

Pănă acum ne-am oprit cu deadinsul de a caracterisà valórea judecă-

ţilor d-luĭ de Bertha asupra tuturor faptelor ce le întîlnesce în cale, judecăţĭ carĭ devin plictisitóre prin amestecul neîncetat al personalităţiĭ istoriculuĭ în faptele raportate de el. Noĭ suntem anume de părere că istoricul trebue să judece cât se póte maĭ puţin şi să se mărginéscă la expunerea *adevĕrată* a împrejurărilor şi la *descoperirea nexuluĭ lor causal.* Dacă am avé a face cu o lucrare istorică, ar fi de ajuns a desaprobà modul de tractare al d-luĭ de Bertha. Dar când autorul găsesce de cuviinţă a lovì în Românĭ în fie-care moment, a-ĭ arătà ca nedrepţĭ în pretenţiunile lor, lacomĭ şi răpitorĭ în apucăturile lor, nesciutorĭ cu mintea şi barbarĭ cu cugetul, pe când Unguriĭ sunt înfăţoşaţĭ ca representanţiĭ civilisaţiuniĭ apusene aicĭ la hotarele Rĕsărituluĭ, apoĭ şi noĭ suntem împinşĭ, fără de voia nóstră, a mĕsurà lucrurile cu mĕsura morală, la lumina progresuluĭ şi a civilisaţiuniĭ, şi să vedem dacă d-l de Bertha, care sprijină constituţiunea Transilvanieĭ, póte fi privit tocmaĭ ca un representant al ideilor înalte pe carĭ pare că voesce să le îmbrăţişeze.

Şi într'adevĕr, ce însémnă óre terminul de constituţiune, aplicat la întocmirea de atuncĭ a Transilvanieĭ? Dacă am alipì de acest cuvînt înţelesul luĭ actual, însemnând domnia legilor întocmite pe principiile egalităţiĭ şi a libertăţiĭ, am comite cea maĭ mare greşélă. Constituţiunea Transilvanieĭ,. a căreia încălcare trezesce părerea de rĕŭ a d-luĭ de Bertha, erà tocmaĭ tăgăduirea cea maĭ deplină a acesteĭ forme de viéţă a Statuluĭ. Insuşĭ d-l de Bertha ne spune, în cuvintele reproduse maĭ sus, că constituţiunea Transilvanieĭ constà în dreptul de şerbire a celor treĭ naţiunĭ domnitóre asupra poporuluĭ român. Unde dusese acéstă constituţiune, am vĕdut-o maĭ sus: la asuprirea cea maĭ neomenósă din partea popórelor privilegiate asupra Românilor supuşĭ, la exploatarea cea maĭ lacomă şi maĭ răpitóre a munciĭ unuĭ popor întreg în folosul uneĭ minorităţĭ îmbuibate, la apĕsarea cea maĭ nedréptă a celor slabĭ din partea celor tarĭ şi în sfîrşit la o ură şi o înverşunare din cele marĭ între clasa zugrumată şi zugrumătorĭ. Iată ce erà constituţiunea Transilvanieĭ, pe care o apĕră d-l de Bertha şi care are simpatiile d-sale.

Este cunoscut însă că propăşirea se realiséză în treĭ direcţiunĭ: în aceea a adevĕruluĭ, prin descoperirea legilor carĭ ocârmuesc universul şi prin carĭ ajungem pe de o parte la stăpânirea intelectuală a lumiĭ (sciinţa), pe de alta la stăpânirea eĭ materială (industria), în aceea a frumosuluĭ, prin care creăm isvóre nouĕ de desvoltare sufletéscă, şi în aceea a bineluĭ, prin care se realiséză tot maĭ mult împărtăşirea tuturor ómenilor la bucurările procurate de cele-lalte douĕ isvóre de propăşire. Dintre tóte căile pe carĭ propăşirea tocmaĭ se avîntă, re-

alisarea binelui este fără îndoială cea maĭ de sémă, de óre-ce ea îndeplinesce maĭ desăvîrşit idealul omenesc. A susţiné decĭ o întocmire de Stat care este tocmaĭ tăgăduirea celuĭ maĭ însemnat factor al propăşiriĭ şi a arătà păreri de rĕŭ pentru rĕsturnarea eĭ este a dovedì un cuget înapoiat şi o minte nedeschisă la luminile civilisaţiuniĭ.

Să notăm în trécăt o eresie a d-luĭ de Bertha. Ea se rapórtă la starea Olteniei sub Germanĭ, în rĕstimpul dintre 1718 şi 1739. D-l de Bertha, voind să explice causele emigrăriĭ Muntenilor către Transilvania de pe timpul Fanarioţilor, spune că «cette prédilection de l'émigration pour la Hongrie avait une raison particulière. Elle était motivée par le *bonheur* dont les Roumains de la Petite Valachie jouirent pendant vingt ans sous la domination autrichienne, c'est-à-dire depuis la paix de Passarowitz 1718 jusqu'au traité de Belgrade» (p. 307). Tot ce póte fi maĭ neesact! Documentele austriace din acel timp ne arată tocmaĭ adînca nemulţumire a poporaţiuniĭ din Oltenia cu ocârmuirea germană şi emigrarea aprópe totală a poporuluĭ din judeţele anexate către Muntenia cea rĕmasă sub oblăduirea veche românéscă. Causele acesteĭ nemulţămirĭ nu le putem spune aicĭ; dar ele aŭ fost consemnate de noĭ (1) şi ne mirăm cum de d-niĭ Jancsó-Bertha se apucă de scris istorie, când sunt aşà de puţin informaţĭ asupra faptelor pe carĭ le ating. Apoĭ este cu desăvîrşire neesact că emigrarea în vremea Fanarioţilor s'ar fi îndreptat către Ungaria, unde Româniĭ sciaŭ ce sórtă îĭ aşteptă, de a fi prinşĭ cu arcanul de naţiunile domnitóre. Emigrarea Românilor din Muntenia se îndréptă către Bulgaria şi Serbia, iar a celor din Moldova către Rusia. Nicĭ un document nu arată o emigrare a Românilor din Principate către Ungaria.

Revenind, după acéstă observaţiune lăturalnică, iar la firul expuneriĭ d-luĭ de Bertha, constatăm că d-sa, părăsind de la 1848 înainte imputarea de *anti-constituţionalism* a Românilor, începe de acolo a-ĭ mustrà pentru *anti-liberalismul* lor, pentru că devin aliaţiĭ ocârmuiriĭ vienese şi aĭ Ţaruluĭ rusesc, organele reacţiuniĭ făţişe şi vĕdite, în lupta contra Ungurilor, carĭ ar fi sprijinit nobila causă a libertăţiĭ. Revoluţiunea din 1848 a Românilor nu fu decât «l'alliance longtemps préparée de la réaction et du roumanisme» (p. 407) şi aiurea, unde simţemîntul copleşesce pe d-l de Bertha, el dă Românilor o lecţiune maĭ rostită: «Aujourd'hui les Roumains voudraient imposer leur loi, ne leur en déplaise, tout simplement en raison des services qu'ils ont rendu, non pas à la liberté, à la civilisation ou au progrès, mais à la

(1) *Histoire des Roumains*, II.

réaction le plus sotte et la plus odieuse, qu'ils ont secourue sciemment ou inconsciemment, avec un zèle digne d'un meilleur sort› (p. 264).

Óre pentru ce poporul românesc, în întregimea luĭ, el care tocmaĭ aveà nevoie de libertate şi de egalitate, pentru a eşì din miserabila luĭ stare, se aruncă maĭ curînd pe partea reacţionarismuluĭ austriac decât pe acea a liberalismuluĭ maghiar? D-l de Bertha scie numaĭ să învinuiască pe Românĭ pentru că s'aŭ aliat cu reacţiunea; dar nu arată causa care i-a împins la acéstă purtare. S'o arătăm noĭ.

Principiile proclamate de Ungurĭ la 1848 aŭ fost într'adevĕr liberale, *însă numaĭ pentru eĭ, faţă cu Austriaciĭ, iar nu şi faţă cu naţionalităţile nemaghiare din Ungaria.* Faţă cu acestea, predominà, în rîndurile Maghiarilor, politica cea maĭ nedréptă şi maĭ absolută. Aşà unirea Transilvanieĭ cu Ungaria s'a votat de dieta alésă după sistemul vechiŭ, în care eraŭ representate numaĭ naţiunile domnitóre, iar Româniĭ, majoritatea poporaţiuniĭ, de loc. Intrebăm, dacă acest sistem de a se impune o lege, de minoritate, majorităţiĭ locuitorilor, erà o mĕsură liberală? Unguriĭ apoĭ votară o lege de presă fórte liberală pentru dînşiĭ; în acelaşĭ timp însă acéstă lege edictà cauţiunĭ fórte marĭ pentru presa nemaghiară şi pedepse fórte aspre pentru tóte scrierile ce ar fi îndreptate contra unităţiĭ perfecte a Statuluĭ maghiar. Ne întrebăm iar, unde este egalitatea înaintea legiĭ, principiul nedespărţit de orĭ-ce tendinţă liberală? Dar aceste douĕ mĕsurĭ urmăriaŭ un scop dat pe faţă de ómenĭ politicĭ maghiarĭ aĭ timpuluĭ: Széchényi, Wesselényi, Kossuth, anume maghiarisarea poporaţiunilor de altă rassă şi cu deosebire acea a Românilor. (1) Intre alte legĭ votate de dieta din 1848, amintim pe acea a asilelor de copiĭ, care urmărià maghiarisarea copiilor din cea maĭ fragedă a lor vîrstă. Răpirea bunuluĭ celuĭ maĭ scump al unuĭ popor, limba şi firea luĭ naţională, iată ţinta Maghiarilor încă din 1848, şi cu tóte acestea d-l de Bertha, cum făceà şi Széchényi altă dată, nu se póte oprì a mărturisì «qu'il est impossible qu'une nation puisse occuper une place honorable dans le conseil des peuples, sans avoir à sa disposition une langue cultivée» (p. 365). Cu ce drept însă Unguriĭ vreaŭ să răpéscă altor popóre ceea ce privesc pentru eĭ ca un bun nepreţuit. Şi dacă o fac acésta, se maĭ póte susţiné, cu d-l de Bertha, că Unguriĭ s'ar deosebì par leur supériorité morale et intellectuelle, la droiture des principes et la fidelité à la foi jurée»? (P. 199.) Ne întrebăm cum póte cine-va

(1) Asupra acestuĭ punct a se vedé articolul publicat de noĭ în *Revue de Géographie* a d-luĭ Ludovic Drapeyron: *A propos du Millenium maghyar,* 1896.

să scrie asemenea lucrurĭ, când fie-care fapt, din o mie de anĭ de istorie, desminte pe acel ce le susţine.

Prin urmare, dacă constituţionalismul maghiar tindeà a distruge viéţa materială a poporuluĭ român, liberalismul maghiar îşĭ puneà ca ţintă distrugerea vieţiĭ sale morale şi intelectuale.

E însemnătóre împrejurarea că d-l de Bertha nu arată nicĭ neîmpărtăşirea Românilor la votarea uniriĭ, nicĭ legea de presă, nicĭ aceea asupra asilelor de copiĭ. D-l de Bertha are însă grijă de a reproduce proiectul de lege votat în 21 Iulie 1849, atuncĭ când, revoluţiunea unguréscă fiind aprópe de a fi sdrobită, Unguriĭ căutaŭ să împace pe Românĭ, spre a-ĭ atrage în partea lor. Iată cuprinsul acesteĭ legĭ, interesantă din punctul de vedere al tacticeĭ Ungurilor, tîrîtóre când puterea le e slabă, mîndră şi respingĕtóre când e mare şi răstită: «Les dispositions qui s'y rapportent aux Roumains, ne spune d-l de Bertha, sont les suivantes: on n'emploiera plus le nom de Valaques, en voulant désigner les Roumains; il est permis aux départements, où les Roumains sont en majorité, de se servir du roumain dans l'administration et dans les écoles, ainsi que devant les tribunaux; il est loisible aux Roumains de pétitionner dans leur langue maternelle; au ministère du cultes il y aura une section spéciale avec des employés roumains spéciaux, pour les affaires de l'église orthodoxe; on traitera leurs églises et leurs écoles de la même manière que celles des autres religions; on installera à l'Université de Pesth une faculté théologique orthodoxe; dans les communes, ce seront les Roumains qui commanderont la garde nationale; dans les administrations gouvernamentales, on admettra les Roumains au même titre que les Magyars; les révoltés roumains, en déposant les armes, seront amnistiés, à condition de prêter serment à l'indépendance hongroise. Voté dans les derniers jours de Juillet, ce projet de loi sombra, avec beaucoup d'autres, quelques semaines après, dans le terrible naufrage de la cause hongroise, *tout en démontrant la bonne volonté des hommes d'Etat magyars* (p. 437). Ne mirăm mult de lipsa de bun simţ a d-luĭ de Bertha, cum nu vede d-sa că un ast-fel de proiect de lege, votat în momentul când Unguriĭ eraŭ cu cuţitul la gât şi despre care proiect nu s'a maĭ pomenit d'atuncĭ, arată tocmaĭ lipsa desăvîrşită de bună-voinţă din partea ómenilor de Stat aĭ Ungarieĭ? Dacă acéstă bună-voinţă există, pentru ce un ast-fel de proiect nu a maĭ revenit pe tapet, de când Unguriĭ aŭ redevenit stăpâniĭ situaţiuniĭ? Căcĭ Românĭ s'ar mulţămì cu aplicarea cinstită a legiĭ din 21 Iulie 1848.

Istoria compromisuluĭ austro-ungar este întocmită iarăşĭ de d-l de

Bertha aşà, ca să arăte pe Ungurĭ, politica şi năzuinţele lor, în chipul cel maĭ favorabil. Aicĭ d-l de Bertha devine sentimental, întonéză accente lirice, tot aşà de rĕŭ gust pe cât şi de neadevĕrate. El spune că întórcerea Curţiĭ de Austria către Ungaria fu datorită interveniriĭ personale a tinereĭ şi frumóseĭ soţiĭ a Împĕratuluĭ Francisc-Iosif, Elisabeta de Bavaria: «L'amélioration de la situation de la Hongrie devint une certitude, le jour (24 Avril 1854) où François-Joseph conduisit à l'autel la princesse Elisabeth de Bavière. C'était installer sur le trône, sous l'égide de la beauté et des charmes, l'ange tutélaire des Magyars, vers qui *(sic)* la jeune impératrice se sentait attirée, en souvenir de sa sainte patronne, la personnification idéale de la charité chrétienne, issue de la famille de Arpad (p. 451). De la Împĕrătésă erà firesc lucru ca simpatia să trécă la Împĕratul, şi aicea d-l de Bertha ne arată că: les succès purement moraux de l'émigration hongroise, la désinvolture avec laquelle la question hongroise fut traitée lors de la conclusion de la paix de Villafranca démontrèrent clairement à la Hongrie qu'elle n'avait rien à attendre de l'étranger, qu'elle ne devait chercher son salut que dans sa réconciliation sincère avec François-Joseph, à qui revenait la couronne de St. Etienne, même d'après la constitution hongroise. Ce fut donc en aparence la nécessité qui fit éclater la secrète sympathie que le souverain et la nation avaient de tout temps ressentie l'un pour l'autre, dont on avait traitreusement interrompu le courant et qui, unissant le trône et les chaumières, rend le Hongrie d'aujourd'hui si glorieuse, prospère et florissante» (p. 454), şi, urcând tot maĭ sus diapasonul lirismuluĭ, d-l de Bertha adaoge cu prilejul încoronăriĭ Împĕratuluĭ ca Rege de Ungaria: Ce qui émouvait c'était la pensée que l'on assistait à la réconciliation sincère d'un souverain et d'une nation également bien intentionnés, mais n'ayant pu se comprendre tout d'abord; que l'on applaudissait au dénouement d'un drame commencé dix-neuf ans auparavant, par l'avènement au trône de François-Joseph, dans une froide matinée d'hiver au fond de la sombre forteresse d'Olmütz, et finissant au seuil de l'été, au milieu d'une foule ivre de bonheur, sur les bords poëtiques du Danube, par son couronnement comme Roi de Hongrie. Trente-deux ans sont déjà passés depuis que celle-ci a recouvert ses droits séculaires, depuis que l'œuvre de Deak subsiste, et l'Autriche-Hongrie est aujourd'hui plus puissante, plus estimée et plus respectée que jamais. Gloire à tous ceux qui y ont contribué! Trois fois gloire à François-Joseph, qui l'a consommé avec la simplicité d'un homme loyal et la dignité d'un grand Roi!» (P. 472.) După acéstă tiradă, nu ar puté venì decât musică!!

Să cercetăm acuma cum aŭ fost lucrurile în realitate cu compromisul austro-ungar.

După 1848, Kossuth se expatriază şi începe a lucrà pentru provocarea uneĭ bogate emigrărĭ, al căreia scop erà îmbărbătarea naţiuniĭ maghiare spre dobândirea neatîrnăriĭ de Austria, folosindu-se de o eventuală complicaţiune a trebilor europene. In răsboiul italiano-austriac din 1859, Unguriĭ daŭ legiunĭ de ajutor pentru duşmaniĭ împĕrăţieĭ, şi tot ast-fel şi în 1866. Tóte aceste fapte rees din documentele şi mărturisirile chiar ale luĭ Kossuth, cuprinse în *Scrisorile sale din emigrare*. (1) Iată ce va să ḑică, traduse în prosa rece a istorieĭ, cuvintele pompóse ale d-luĭ de Bertha, ca «fidélité à la foi jurée», şi sprijinirĭ închipuite, ca «les succès purement moraux de l'émigration»! Ideile kossuthiane eraŭ însă îmbrăţişate de imensa majoritate a poporuluĭ maghiar şi chiar astăḑĭ ele alcătuesc fondul cugetăriĭ sale politice, dovadă tendinţa de a se desface tot maĭ mult de Austria, prin despărţirea armateĭ, a vămilor, etc. Compromisul a fost privit de Ungurĭ numaĭ ca o punte de trecere către acest ideal. Aşà stăteaŭ lucrurile pe partea Ungurilor. Să vedem pe acea a Germanilor.

Împĕratul primise o mare lovitură prin pacea de la Villafranca, la care se adaoseră în curînd greutăţile financiare, urmare fatală a răsboiuluĭ perdut. De îndată ce Unguriĭ vĕḑură pe Împĕrat în o posiţiune maĭ încurcată, eĭ începură să înalţe capul, de óre-ce Împĕratul nu maĭ puteà să-ĭ înfrîneze, precum făcuse după 1848. In 1864 se încep tractările pentru cedarea către eĭ a Principatuluĭ Transilvanieĭ şi în 1865 Iunie Împĕratul se duce la Pesta, unde desfiinţéză tribunalele excepţionale pentru Maghiarĭ. Tocmaĭ pe atuncĭ, încurcându-se din ce în ce maĭ mult trebile Schleswig-Holsteinuluĭ şi aşteptându-se isbucnirea unuĭ răsboiŭ cu Prusia, Unguriĭ se siliaŭ să capete cât maĭ multe concesiunĭ. Eĭ trăgănéză înadins negocierile, aşteptând ca o înfrângere a Austrieĭ să le întăréscă posiţiunea. Împĕratul, cerênd de la dieta Ungarieĭ ca să se rostéscă asupra posiţiuniĭ viitóre a Ungarieĭ faţă cu ţĕrile cele-lalte ale monarchieĭ şi faţă cu Principatele autonome Transilvania şi Croaţia, dieta, care se întrunise încă din 10 Decembre 1865, dă rĕspuns tocmaĭ în 8 Februarie 1866, şi atuncĭ ridicând pretenţiunĭ aşà de marĭ, în cât scià că Împĕratul va fi nevoit să maĭ trăgăneze cu hotărîrea şi, în acest timp, răsboiul va isbucnì. Eĭ cereaŭ anume recunóscerea constituţiuniĭ unguresci din 1848. Împĕratul re-

(1) Ludovic Kossuth's *Schriften aus der Emigration*, III, p. 615, după Brote, *Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn*, Berlin 1895, p. 40.

fusă şi mesagiul luĭ către dietă este ascultat de acésta şeḑênd, în contra obiceiuluĭ. Impĕratul însă, pentru a reduce pretenţiunile Ungurilor în acéstă parte, le concede anexarea Transilvanieĭ, dispunênd ca dieta acesteĭ ţĕrĭ, care trebuià să se rostéscă asupra *uniriĭ*, să fie convocată după legea veche din 1791, care excludeà cu totul pe Românĭ din sînul eĭ. Austria, fiind bătută la Sadova, e nevoită să priméscă tóte condiţiunile Ungurilor, anume reînnoirea întregeĭ constituţiunĭ din 1848, şi aşà compromisul este încheiat în 17 Februarie 1867.

Unde e loc, în asemenea ţesătură de împrejurărĭ, pentru mişcărĭ simpatice şi sentimentale, când Împĕratul nu făceà decât plecà capul sub apĕsarea necesităţiĭ celeĭ aşà de bine exploatate de Ungurĭ? Iată cum se scrie istoria de către d-l de Bertha!

Să venim acum la ultimul act al drameĭ ce se desfăşóră dincolo de Carpaţĭ.

Dualismul erà constituit şi în mintea înfierbântată a Ungurilor începuse a licărì zorile Statuluĭ lor neatîrnat. Dar pe ce să-l întemeieze? Pe basa şubredă a uneĭ poporaţiunĭ neînsemnate de 4—5.000.000 de suflete? Nu eraŭ Unguriĭ aşà de neînţelepţĭ, ca să nu înţelégă nemernicia uneĭ atarĭ concepţiunĭ. Dar leacul erà găsit încă de maĭ mult timp; de atuncĭ când pentru prima óră rĕsărise în mintea lor dorul de neatîrnare: din anul revoluţiuniĭ 1848. Erà maghiarisarea poporaţiunilor de alt neam cuprinse în teritoriul unguresc şi, în primul loc, maghiarisarea Românilor.

Dualismul dându-le putinţa de a pune puterea întregeĭ împĕrăţiĭ în slujba causeĭ lor, se înţelege că eĭ eraŭ să lucreze acuma întru îndeplinirea ţinteĭ lor cu mult maĭ mare rîvnă de cum o făcuse cu 18 anĭ în urmă.

Partea acésta însă nu convine d-luĭ Bertha să o tracteze, lunecă asupra eĭ, atingênd-o numaĭ prin câte-va puncte; dar tocmaĭ se va vedé până unde póte merge nerespectarea adevĕrurilor celor maĭ patente, când interesul se amestecă. Voim să citām un singur exemplu, însă acesta credem că va fi maĭ mult decât îndestulător, spre a caracterisà modul de procedare al d-luĭ de Bertha. D-sa spune că «les procès de presse jugés par nos jurys sont suffisamment rares, et encore plus de 50 pour 100 des accusés sont-ils acquittés. Il n'y a eu que 13 écrivains roumains de condamnés dans l'espace de vingt-quatre ans! Et même parmi ces 13, il y en a qui ne furent condamnés que sur la requête d'accusateurs privés, pour calomnies ou injures graves» (p. 480). Adevĕrul e cu totul altul: anume în timp de *10 anĭ*, de la 1884—1894 numaĭ, nu în 24, cum spune d-l de Bertha, s'a judecat de către juraţiĭ

ungurĭ, pentru delicte de presă şi *politice,* nu private, de injuriĭ, 44 de cause şi s'aŭ condemnat 86 de scriitorĭ românĭ la un total de închisóre de 60 anĭ şi 10.000 de florinĭ amendă. D-l Brote şi-a dat ostenéla de a face o listă nominativă a tuturor acestor procese, cu indicarea incriminăriĭ şi a condemnărilor rostite (1), şi d-l de Bertha are curajul a scădé numěrul acestor condemnărĭ de la 86 la 13! Acéstă ultimă opintire a d-luĭ de Bertha este vrednică de tóte cele-lalte şi întăresce caracteristica scrieriĭ d-sale, care tinde de la un capět la altul al eĭ la falsificarea adevěruluĭ, ascundênd acéstă falsificare sub titlul nepărtinitor de istorie.

* * *

Câte-va cuvinte, spre a încheià acéstă cercetare, pe care cunoscětoriĭ o vor privì de sigur ca o muncă de prisos, dar care erà de nevoie, spre a pune pe marele public în cunoscinţa procedeurilor sciinţifice ale Ungurilor în materie de istorie.

In de obşte tonul cărţiĭ se deosebesce mult de scrierile analóge anterióre asupra cestiuniĭ românescĭ. Deşì adevěrul este pretutindenea trunchiat şi rěstălmăcit în interesul unguresc, totuşĭ d-l de Bertha întinde Românilor o mână prietenéscă, tinde a împăcà pe Românĭ cu Unguriĭ. Acéstă tendinţă explică cum se face de Michaiŭ Vitézul nu maĭ este tractat de aventurier şi de cap de bande, cum de revoluţiunea luĭ Horia nu maĭ este arătată ca isprava unor cete de hoţĭ şi cum de acea din 1848 nu maĭ este pusă în lumina trădăriĭ, ci numaĭ în acea a uneĭ nechibzuite alipirĭ pe lângă o mişcare de reacţiune.

Acéstă blândeţă neaşteptată în calificarea faptelor românescĭ se explică însă prin tendinţele generale ale politiceĭ maghiare. Este şi cartea d-luĭ de Bertha una din verigele nouluĭ lanţ ce Unguriĭ voesc să-l arunce în gâtul Românilor, anume acela al ademeniriĭ, după ce aŭ vědut că cu asprimea şi měsurile draconice nu isbutesc la nimica. Noĭ credem însă că nicĭ cu acest sistem nu vor ajunge maĭ departe, pentru că Românul crede că este cea maĭ mare cinste, cea maĭ mare fală şi cea maĭ mare fericire de a trăì ca Român, iară nu ca Ungur.

(1) Vedĭ Brote, *op. cit.*, Anhang, No. 46, p. 395.

PORTRETUL LUI MIRON COSTIN

MARE LOGOFĚT ŞI CRONICAR AL MOLDOVEI.

DE

S. FL. MARIAN
Membru al Academieĭ Române.

Şedinţa din 27 Martie 1900.

Intre manuscriptele de la biserica Adormirea Maicii Domnuluĭ din oraşul Câmpulung, în Bucovina, carĭ le-am cercetat anul trecut cu scop spre a-mĭ decopià notiţele ce se află într'însele, am dat şi peste un *Mineiŭ* slavon pe luna luĭ Octobre.

In acest Mineiŭ complet şi fórte bine conservat, se află şése notiţe scrise de diferite mânĭ, parte în limba slavonă, parte în cea românéscă.

Intr'una din aceste notiţe, şi anume slavonă din anul 1666, se face amintire despre mănăstirea *Todranĭ*, iar în alta, tot slavonă din anul 1630, despre mănăstirea *Doderenĭ*. (1)

Voind a da de urmele acesteĭ mănăstirĭ, căcĭ în Bucovina nu se află nicĭ o mănăstire cu asemenea numire, am comunicat notiţele din cestiune colegului meŭ d-luĭ Iosif Fleischer, profesor la liceul din Sucéva, care se ocupă cu cercetărĭ archeologice, şi l'am întrebat de nu scie ceva despre mănăstirea Todranĭ.

D-l I. Fleicher, cetind notiţele respective şi vĕḑênd că 'n una din-

(1) S. Fl. Marian, *Inscripţiunĭ de pe manuscripte şi cărţĭ vechĭ din Bucovina*, Partea I. Sucéva 1900, p. 46 şi 50. Numirea *Dodu* pl. *Dodenĭ* şi *Doderenĭ*, care provine de la numele de botez *Tóder*, e usitată şi astăḑĭ în Bucovina.

*

tr'însele e vorba nu numaĭ de numele mănăstiriĭ, ci tot odată şi de întemeiătorul eĭ, anume Teodor Movilă, şi-a exprimat părerea că prin *Todranĭ* saŭ *Doderenĭ* e de a se înţelege mănăstirea *Teodoreniĭ* din Burdujenĭ, orăşel în Moldova, jud. Botoşanĭ, situat în faţa oraşuluĭ Sucéva din Bucovina.

Cercetând după acésta maĭ de aprópe şi maĭ cu de-amăruntul tóte inscripţiunile câte se află în *Mineiul* din cestiune, ne-am convins că într'adevĕr mănăstirea *Todranĭ* saŭ *Doderenĭ* nu póte fi decât mănăstirea *Teodoreniĭ* din orăşelul Burdujenĭ, şi că *Mineiul*, în care se află aceste notiţe, a aparţinut dintru început aceste̊ĭ mănăstirĭ.

Tot la acéstă ocasiune d-l I. Fleischer mi-a atras atenţiunea că în mănăstirea Teodoreniĭ, numită altmintrelea *Pantocrator* (1) şi *Burdujenĭ*, după orăşelul în care se află (2), e zugrăvit şi portretul ctitoruluĭ sĕŭ postelnicul *Teodor Movilă* precum şi cel al pârcălabuluĭ de Hotin *Miron Costin*. Iar a doua ḑi îmĭ comunică şi inscripţiunile, carĭ se află lângă aceste portrete şi carĭ ne arată numele celor representaţĭ printr'însele.

Auḑind şi vĕḑênd eŭ cele ce mi le-a comunicat colegul meŭ, mĕ hotărîĭ ca la cea dintâiŭ ocasiune bine-venită să-mĭ ieaŭ o copie de pe aceste două portrete şi să o public în scrierea mea «*Inscripţiunĭ de pe manuscripte şi cărţĭ vechĭ din Bucovina, Partea I*», în care se cuprind atât inscripţiunile din Mineiul amintit maĭ sus, cât şi cele comunicate de d-l Fleischer.

La vre-o câte-va ḑile după acéstă hotărîre însă, scriind d-luĭ I. Bianu, îĭ amintiĭ în trécăt, între altele, şi aceea că am descoperit un noŭ portret al luĭ Miron Costin, care până acuma n'a fost cunoscut, fără a indicà unde şi în ce stare se află.

Nu trecură multe ḑile la mijloc şi d-l I. Bianu, cu data 11 (23) Ianuarie 1900, îmĭ scrise următórele şire cu privire la cele ce i le împărtăşiiŭ eŭ în privinţa portretuluĭ din cestiune:

«Am comunicat d-luĭ Dim. A. Sturdza cele câte-va cuvinte din scrisórea d-vóstre relative la portretul cel descoperit acuma al luĭ Miron Costin.... Te rógă să ne spuĭ cât maĭ în grabă ce fel de portret este: pe zid? pe pânză? în biserică? represintă pre Costin întreg saŭ numaĭ bust? în ce împrejurărĭ se găsesce? s'ar puteà obţineà originalul pentru Academie? s'ar puteà face o copie? Dă-ne tóte explicările,

(1) S. Fl. Marian, op. cit., pag. 49.

(2) Melchisedec, *Notiţe istorice şi archeologice adunate de pe la 48 mănăstirĭ şi biséricĭ antice din Moldova.* Bucurescĭ 1885, p. 316.

căcĭ, dacă va fi un *portret sigur autentic*, adică făcut de pictor după natură şi rĕmas nemodificat pe urmă, natural că cel puţin o copie esactă va trebuì să facem de pe dînsul.»

Vĕḑênd din acestea că şi d-l Dim. A. Sturdza, Secretarul nostru general, se intereséză de acest portret şi că ar voì să procure o copie pentru Academia Română, m'am decis să plec la Burdujenĭ şi să ieaŭ o copie fotografică cât se póte de exactă şi apoĭ, înmulţindu-o, să presentez şi Academieĭ Române un esemplar.

Mercurĭ, în 26 Ianuarie (7 Februarie) plecaĭ împreună cu fotograful I. Chrzanowski din Sucéva şi cu colegul meŭ d-l I. Fleischer la Burdujenĭ. Cum ajunserăm la starea loculuĭ, puseĭ pre Chrzanowski să fotografieze cele două portrete iar eŭ, la rândul meŭ, îmĭ făcuiŭ notiţele necesare atât despre portrete cât şi despre mănăstirea în care se află.

Înainte însă de a descrie portretele din cestiune şi starea în care le-am aflat, cred necesar să daŭ o scurtă descriere şi asupra mănăstiriĭ şi bisericeĭ respective.

Mănăstirea *Teodoreniĭ*, fondată în anul 1597 (1), e situată în marginea despre méḑă-ḑi a orăşeluluĭ Burdujenĭ. Ea a fost, ca maĭ tóte mănăstirile cele vechĭ din Moldova, încunjurată de jur împrejur cu zid înalt şi anume în formă patrungulară.

La mijlocul ziduluĭ încunjurător, despre apus, se află un turn rotund nu prea înalt, care e aprópe de a se prăbuşì, iar la mijlocul ziduluĭ despre méḑă-nópte altul maĭ mare, în formă pătrată şi cu mult maĭ înnalt decât cel dintâiŭ.

In partea despre méḑă-nópte-rĕsărit, şi anume începênd de la zidul despre méḑă-nópte şi până cam în dreptul bisericeĭ, eraŭ chiliile egumenuluĭ şi ale călugărilor, zidite într'un şir sub unul şi acelaşĭ acoperemînt.

In mijlocul curţiĭ se află biserica mănăstiriĭ. Acésta e simplă, zidită din pétră şi cărămidă şi numaĭ c'un singur turn de-asupra despărţituriĭ bărbătescĭ, iar în năuntru despărţită în treĭ părţĭ, anume: pronaus saŭ despărţitura femeéscă, naus saŭ despărţitura bărbătéscă şi altar. Pronausul, care e despărţit de naus prin un părete gros, prin care duce numaĭ o singură uşă, e cu mult maĭ mic decât nausul.

Dintru început se vede, că atât biserica cât şi zidul d'imprejur se

(1) S. Fl. Marian, op. cit. p. 51.— In *Dicţionarul geografic al judeţuluĭ Botoşanĭ*, 1895, p. 217, cetim: «*Theodorenĭ*, mănăstire în comuna Burdujenĭ-târg, este fondată la anul 1587 de *Simion Movilă Vodă*. La partea de Est a mănăstiriĭ pe zid se află o inscripţiune cu literele C. W. 1587 şi marca ţĕriĭ cu capul de zimbru săpat în piatră» Acéstă notiţă însă, după descoperirile făcute de noĭ, nu corespunde adevĕruluĭ.

aflaŭ într'o stare solidă şi aveaŭ o înfăţişare frumósă. In timpul de faţă însă, se află în cea maĭ deplorabilă stare. Zidul de jur împrejur este maĭ bine de jumĕtate ruinat şi căḑut la pămînt. Chiliile de odinióră ale egumenuluĭ şi călugărilor sunt maĭ mult descoperite decât acoperite, ast-fel că în timp de furtună şi ploae, bate vêntul şi curge apa pretutindenĭ. Din acéstă causă întreg edificiul acesta şi cu deosebire partea de la mijloc e maĭ tótă ruinată şi mâncată de umeḑélă. Şi, dacă nu se vor luà cât maĭ curînd mĕsurile necesare ca să se restaureze, în scurt timp se va ruinà cu desăvîrşire.

Dar nicĭ despre biserică, măcar că acésta servesce în present ca biserică parochială a orăşeluluĭ Burdujenĭ, şi se ţine într'însa serviciul dumneḑeesc, nu putem ḑice că s'ar aflà într'o stare cu mult maĭ bună decât cea a edificiuluĭ despre care am vorbit maĭ sus. Şi acésta, maĭ ales însă stâlpiĭ sprijinitorĭ din afară, tot din causa furtunelor şi a ploilor, încă începe a se strică şi a se ruinà. Nu maĭ puţin, cred, că contribuesc la ruina eĭ şi ceĭ doĭ braḑĭ crescuţĭ la o mărime destul de considerabilă în nemijlocita eĭ apropiere.

Ce se atinge de turnul despre miaḑă-nópte, acesta de asemenea, represintând intrarea cu marca ţĕriĭ de-asupra, a început a crăpà şi a se desface.

De la început, adecă din anul 1597 şi până în anul 1664, mănăstirea acésta a fost administrată, parte de călugărĭ localĭ adecă Românĭ (1), parte de călugărĭ rosienĭ, veniţĭ de prin ţinutul Cameniţeĭ din Podolia. (2)

In anul 1664 însă, Domnul de pe atuncĭ al Moldoveĭ Eustratie Dabija, în înţelegere cu rudele fundatorilor eĭ, a închinat'o mănăstiriĭ sfîntuluĭ Paul de la muntele Atos.

Causa acesteĭ închinărĭ se vede din actul de închinare, făcut din porunca luĭ *Eustratie Dabijà*, care sună precum urméză:

«Noĭ *Eustratie Dabija Voevod*, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Domn Moldoveĭ; Pentru că prea bunul Dumneḑeŭ, carele prin înţelepciunea sa cunósce tóte, şi fiind-că noĭ suntem dătorĭ a-ĭ mulţămì pururea, pentru că el ne-aŭ deschis porţile milostiviriĭ sale şi ne-aŭ luminat prin lumina înţelepciuniĭ sale, prin care am vĕḑut şi am cunoscut că nicĭ o slavă pămîntéscă nu este stătornică, nestrămutată şi nemuritóre, şi că omul veştejesce ca flórea, trece ca umbra şi se nimicesce: m'a ales din sînul maĭceĭ mele şi m'a dăruit cu Domnia şi ocârmuirea acesteĭ ţĕrĭ, dupre înalta şi cerésca sa milă; Noĭ am bine-voit cu mila Părin-

(1) Melchisedec, op. cit., pag. 317.
(2) S. Fl. Marian, op. cit., pag. 50

teluĭ, cu ajutorul Fiiuluĭ şi cu conlucrarea Sântuluĭ şi de viéţă făcătoruluĭ Duh, de a nóstră bună-voe, cu suflet curat şi luminat, din tótă inima nóstră, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, cu binecuvîntarea celor patru archiereĭ aĭ Moldoveĭ, a Sfinţiilor sale Ghedeon, Arhiepiscopul şi Mitropolitul Suceveĭ, Dosotheiŭ Episcopul Romanuluĭ, Teofan Episcopul Rădăuţilor, şi Serafim Episcopul Huşilor, şi cu voia Divanuluĭ întreg al boerilor noştri aĭ Moldoveĭ, marĭ şi micĭ, să ne ocupăm şi să ne interesăm despre buna rînduială a sfinteĭ mănăstirĭ, numită *Teodoreniĭ,* ce este aprópe de oraşul Suceveĭ, făcută întru pomenirea cinstiteĭ Inălţărĭ a Domnuluĭ nostru Iisus Christos, şi zidită de reposatul *Teodor Movilă Postelnicul.* Decĭ, fiind că ḑisa mănăstire prin administrarea călugărilor localĭ din ţéra nóstră, rĕmase fără vite şi cu totul sărăcită şi este în ajunul pustiirĭ sale; unele din acaretele, cu carĭ ctitoriĭ sĕĭ o donase, fiind chiar vîndute şi înstrăinate; Noĭ ne-am ocupat de prosperitatea eĭ, şi în acest scop, după ce ne-am înţeles cu ctitoriĭ sĕĭ, şi anume, cu boĭariul nostru *Miron Costin* Parcalabul Hotinuluĭ, gineneleluĭ *Ioan Movilă,* şi cu cele-lalte rude ale luĭ Movilă, nepoţĭ şi strănepoţĭ aĭ luĭ *Teodor Movilă* Postelniculuĭ, ctitorul sus ḑiseĭ mănăstirĭ, noĭ cu învoirea lor, am închinat ḑisa mănăstire Teodoreniĭ mănăstiriĭ sântuluĭ Pavel de la muntele Atos, unde se cinstesce pomenirea sântuluĭ, slăvituluĭ şi mareluĭ mucenic al luĭ Christos Gheorghe, purtătorul de biruinţă, vĕḑênd că câţĭ-va călugărĭ Sêrbĭ de la ḑisa mănăstire a sântuluĭ Pavel de la Aton se găsesc aicea cu învoirea ctitorilor, cariĭ cu deplina lor consimţire aŭ închinat şi consacrat acéstă sântă mănăstire celeĭ a sântuluĭ Pavel de la Atos, cu tóte vitele, acaretele şi locuitoriĭ sĕĭ, viile, moşiile şi robiĭ ţiganĭ, după cum se adeveresce prin actul dat sfinteĭ mănăstirĭ şi prin osebit înscris făcut cu propria mână a ctitorilor, constatând bonăvoinţa lor. Decĭ, vĕḑênd acéstă danie şi închinare, făcute de buna lor voe, noĭ de asemenea am întărit din partea nóstră îndemnat de binecuvîntarea a patru Archiereĭ aĭ Moldoveĭ, şi de consimţemîntul sfatuluĭ Domnieĭ nóstre, hotărînd ca ḑisa mănăstire Teodoreniĭ să fie închinată mănăstiriĭ menţionate maĭ sus a sântuluĭ Pavel de la Atos, cu tóte acaretele şi locuitoriĭ sĕĭ şi cu tot venitul sĕŭ, şi ca ḑisa mănăstire a sântuluĭ Pavel să aibă a trimite un egumen, însoţit de călugăriĭ trebuitorĭ; cu condiţiune însă, ca ctitoriĭ să céră socotélă egumenilor pentru tóte vitele mănăstiriĭ, care în loc de a se împuţină, trebue să se înmulţéscă, şi ca călugăriĭ ḑiseĭ sfinte marĭ mănăstirĭ a sf. Pavel de la Atos, pe lîngă bine-cuvîntarea lor, să aibă a înscrie numele nostru, precum şi nu-

mele ctitorilor în marele pomelnic la marele jertfelnic, şi să facă în fie-care an pomenire, după obiceiŭ, cât va sta sânta mănăstire.» (1)

Şi acuma, după ce am vorbit puţin şi despre mănăstirea, în care se află portretele celor douĕ persóne, despre carĭ ne-a fost vorba maĭ sus, să trecem la descrierea acestor portrete, şi în special al luĭ Miron Costin, care, de astă dată, ne interesézǎ maĭ mult.

Pe laturea despre rĕsărit a păreteluĭ, care despărţesce pronausul de naus, şi anume în mâna dréptă cum se întră pe uşă saŭ în partea despre amiaḑĭ, se află aceste portrete, zugrăvite în forma unuĭ tabloŭ de înălţime şi lăţime de câte 2 m. 25 cm., care tabloŭ este încunjurat de un cadru de 15 cm. lăţime.

Portretul luĭ *Teodor Movilă*, ctitorul mănăstiriĭ, e zugrăvit în spre păretele despre amiaḑĭ iar cel al luĭ *Miron Costin* în partea despre uşă.

Portretul luĭ *Teodor Movilă* are la drépta sa următórea inscripţiune în limba grecéscă:

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΟΓΙΛΑΣ ΠΟΣΤΕΛΝΙΚΟΣ ῾Ο ΚΤΙΤΩΡ.

Românesce:

«Teodor Movilă, postelnic, ctitor».

Miron Costin ţine în mâna stângă biserica Teodoreniĭ pe care o închină sf. Paul din muntele Atos, arătând cu mâna dréptă spre dînsa, iar de desuptul bisericeĭ se află următórea inscripţiune asemenea în limba grecéscă:

ΜΥΡΩΝ ΚΩΣΤΗΣ ΠΡΟΚΑΛΑΜΠΟΣ ΤΟΥ ΧΟΤΙΝΙΟΥ. ῾Ο ᾿ΑΦΙΕΡΩΣΑΣ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤῊΝ ΜΟΝῊΝ ΤΟΥ ῾ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ᾿ΕΝ ΕΤΗ 7172.

Românesce:

«*Miron Costin*, parcalabul Hotinuluĭ, care a afiorisit mănăstirea mănăstiriĭ sfîntuluĭ Paul, în anul 7172 (1664)».

Atât îmbrăcămintea luĭ Teodor Movilă cât şi a luĭ Miron Costin e la fel. Singura deosebire constă numaĭ în colórea materieĭ din care e făcută.

Teodor Movilă e de statură cu puţin ceva maĭ mică decât Miron Costin, are ochĭ căpriĭ, faţă ofelită, barbă négră; mantaua de colóre roşie-trandafirie, cu florĭ albe şi cu marginile negre, iar haina de desupt albastră.

Inălţimea luĭ Miron Costin, ast-fel cum se află zugrăvit pe părete, e de 1 m. 92 cm.

(1) Melchisedec, op. cit. p. 316—318.—Miron Costin, *Opere complete*, ed. de V. A. Urechiă, T. I. Bucurescĭ 1886, p. 703—704.

Căciula e de colóre négră şi cu fundul deasupra galben. In partea de-asupra a acesteia, şi anume spre drépta, se află treĭ pene, dintre carĭ cele două de-asupra sunt în partea superióră gălbiĭ, iar în cea de jos roşietice. Fulgiĭ peneĭ a treia, care vine în partea de desupt, sunt de colóre verḑie, iar cotorul roşiu.

Fața e puţin lungăréţă.

Ochiĭ sémĕnă a fi fost căpriĭ, iar umeriĭ obrajilor rumenĭ, un semn că erà om sănĕtos, plin de viaţă.

Barba dintru început a trebuit să fie căruntă, acum însă, din causa umeḑeleĭ, s'a cam spălătocit, şi de aceea arată maĭ mult albă decât căruntă.

Mantaua, cu care e îmbrăcat, e făcută dintr'o materie al căreĭ câmp e de colóre cărămiḑie şi împodobit cu florĭ albe. Ea e până sub barbă brodată cu un fel de materie întunecat-vişinie.

Umeriĭ mantaleĭ sunt întunecaţĭ-vişiniĭ, ca şi bordura cu care sunt în legătură.

Mânecile mantaleĭ sunt aşà de scurte, încât nicĭ nu ajung până la cótele mânilor. Marginile saŭ capetele acestora sunt bordate cu de-aceeaşĭ materie întunecată ca şi bordura.

Partea de sus a mantaleĭ, adecă cea întunecat-vişinie de pe umerĭ, e despărţită de bordura cea întunecată a mânecilor prin un fel de cordea cărămiḑie.

Pe sub mantà e îmbrăcat cu o altă haină de colóre deschis-verḑie, iar peste acésta e încins cu un colan de la care se vĕd numaĭ paftalele, carĭ sunt făcute dintr'un metal gălbiŭ, avênd la mijloc o elipsă albăstrie, care probabil represintă o piatră scumpă. Mânecile acesteĭ haine, carĭ aŭ aceeaşĭ colóre deschis-verde ca şi haina întrégă, ajung până la încheeturile mânilor unde sunt fórte înguste şi acoperite cu mânecărĭ de culóre deschis-gălbie, probabil cusute cu fir de aur.

Pe degetul arătător al mâneĭ drepte are un *inel* cu o pétră scumpă albastră îndreptată către spectator.

Încălţămintele, de la carĭ se vĕd numaĭ vîrfurile, sunt făcute din saftian galben-roşiatic.

Acesta e portretul luĭ Miron Costin de la mănăstirea Teodoreniĭ din Burdujenĭ, figură demnă, inteligentă şi cugetătóre, cu portul istoric al boeruluĭ moldovén, întocmaĭ potrivită cu caracteristica cronicaruluĭ nostru!

Se nasce acuma întrebarea: dacă acest portret al luĭ Miron Costin este autentic.

Miron Costin, după scirile ce avem, s'a născut cam pe la anul 1628 (1) şi a fost decapitat din porunca luĭ *Constantin Cantemir Vodă* în anul 1691 luna luĭ Decembre (2).

Decĭ în anul 1664, când a închinat mănăstirea Teodoreniĭ S-tuluĭ Paul din muntele Atos, după cum ne-o arată acésta actul de închinare şi inscripţiunea de lângă portretul sĕŭ, nu numaĭ că erà în flórea vieţiĭ sale adecă de 36 de anĭ, ci tot-odată şi *Părcălab de Hotin*, în care funcţiune se află constatat de la 24 Decembre 1661 şi până la 13 Februarie 1664 (3).

Prin urmare pe de o parte pictorul, care i-a făcut portretul, a avut destulă ocasiune ca să-l vadă în persónă şi să-l zugrăvéscă de pe natură, iar pe de altă parte *Miron Costin*, maĭ trăind de la data închinăriĭ mănăstiriĭ Teodorenĭ încă 27 anĭ, a avut destul timp a vedé dacă portretul din acéstă mănăstire e adevĕratul sĕŭ portret, şi'n cas contrar să dispue îndreptarea luĭ.

E o regulă generală că numaĭ ctitoriĭ închină bisericile. In casul de faţă însă, cum arată cele două portrete, ctitorul mănăstiriĭ stă la o parte, iar Miron Costin o închină. Acésta însă este din causă că primul eĭ ctitor Teodor Movilă, după cum ne spune actul de închinare, nu maĭ trăià, iar între urmaşiĭ ctitoruluĭ Miron Costin este numit în rêndul dintâiŭ ca împreună ctitor.

Modul cum a devenit el împreună ctitor se explică din următórea împrejurare:

Miron Costin aveà de soţie pe Iléna, fiica luĭ Ioan Movilă (4) fiul ctitoruluĭ Teodor Movilă (5).

După mórtea acestora Miron Costin, ca ginere al luĭ Ioan Movilă, erà, în lipsa altor descendenţĭ a luĭ Teodor şi Ioan Movilă, afară de soţia sa Iléna, urmaşul ctitoruluĭ şi singurul în drept s'o închine.

---

(1) V. A. Urechiă, *Schiţe de istoria literatureĭ române.* Partea I. Bucurescĭ 1885. p. 206.

(2) Miron Costin, *Opere Complete*, ed. V. A. Urechiă, t. I. p., 339—340.

(3) Ibidem, p. 305 şi 307.

(4) Miron Costin, *Opere complete*, t. I, p. 211 şi 329.

(5) In actul de închinare Miron Costin, ca ginere al luĭ Ioan Movilă, este pus în rând cu nepoţiĭ şi strănepoţiĭ luĭ Teodor Movilă; iar după un chrisov de la Ioan Vodă-cel-Cumplit din anul 1574, asupra căruia mĭ-a atras atenţiunea d-l I. Tanovicean şi care se află în Colecţiunea Academieĭ Române (XLVII, 230), Teodor Movilă, fiul Logofĕtuluĭ Ioan Movilă, are ca fraţĭ maĭ micĭ pe Iuraşco cĭaşnic, Gheorghe călugărul (maĭ pe urmă mitropolit al Suceviĭ), Irimie şi Simion, iar ca surorĭ pe Gréca şi Schéuca. De aici reese că Ioan Movilă, socrul luĭ Miron Costin, nu putea fi de cât fiul luĭ Teodor Movilă.

Ce se atinge de pictura celor două portrete, după cât m'am putut eŭ convinge, e originală, nealterată în decursul timpuluĭ de la mórtea luĭ Miron Costin în cóce. Atâta dóră s'ar puté numaĭ admite că ea nu s'a efectuat chiar îndată în anul 1664, când a fost mănăstirea închinată, ci la vr'o câţĭ-va anĭ maĭ în urmă, în tot casul însă încă pe când se aflà Miron Costin în viéţă, căcĭ acesta, după cum am amintit dejà maĭ sus, a maĭ trăit încă 27 de anĭ după data închinăriĭ.

Aşà fiind, nimic nu se opune de a considerà portretul din mănăstirea Teodoreniĭ ca adevĕratul portret al luĭ Miron Costin, marele logofĕt şi cronicar al Moldoveĭ.

Maĭ rĕmâne încă întrebarea: dacă acest portret este unicul al luĭ Miron Costin?

Inainte de a rĕspunde şi la acéstă întrebare, suntem dătorĭ a vorbì câte-va cuvinte despre un alt portret, descoperit în anul 1866 de colegul nostru d-l V. A. Urechiă, şi atribuit de asemenea luĭ Miron Costin.

Iată ce ne spune d-sa în privinţa acestuĭ portret:

«In familia atât de patriotică a cavaleruluĭ Costin, în Bucovina, se păstrézá originalul acestuĭ portret,—adecă al luĭ Miron Costin,—în formă de medalion sculptat. Noĭ îl reproducem în litografie după o excelentă şi fidelă fotografie ce d-niĭ Costinescĭ aŭ bine-voit să permită a scóte după originalul d-luĭ Panaiteanu Baltasare, meritosul directore al şcóleĭ de pictură din Iaşĭ, şi carele a fost trimis în tómna anuluĭ trecut în Bucovina şi la unele mănăstirĭ de pe acolo, spre a înavuţì albumul archeologic şi artistic al ministeriuluĭ.

«Avem de făcut câte-va observaţiunĭ importante asupra acestuĭ portret al celebruluĭ nostru cronicar.

«La biserica Balinescĭ, acuma numaĭ nisce ruine în Moldova, esistă o zugrăvélă în fresco din secolul XV-lea, representând pe logofĕtul Ioan Teutu şi pe soţia sa, titoriĭ aceleĭ bisericĭ.

«Dacă amintesc acéstă zugrăvélă, este spre a arătà că aflăm între portretele luĭ Teutu şi Miron unele asemănărĭ extraordinare în costum şi în poză, şi multe chiar şi în fisionomie. In adevĕr, la ambiĭ aflăm acelaşĭ superb costum veneţian, în acelaşĭ mod brodat, aşà că am fi autorisaţĭ a conchide că acest costum erà ceea-ce am puté numì aḑĭ o uniformă, uniforma de Logofĕt mare.

«Portretul luĭ Teutu, fiind cu colorĭ, bine am puté stabilì şi colorile costumuluĭ luĭ Miron. Aşà, coloriĭ la Teutu sunt cărămiḑiĭ, haina de desupt roşie deschisă şi cu capetele bordate cu cacom; cingătórea cu paftale, care acestea numaĭ diferesc cevà la ambele portrete ce com-

parăm. Pe de-asupra un fel de mantă, cu mânecile despicate, cu guler de blană de samur. Colórea stofeĭ, avut brodată cu aur, este la Teutu albăstrie. In cap un toc cu brodărie de aur în arcade.

«Comparând ambele portrete din privirea fisionomieĭ, se vede îndată predominând acelaşĭ tip. Acelaşĭ nas prelungit şi achilin, aceleaşĭ sprîncene largĭ şi formând arcade bine desenate; barbă măricică, désă acoperind mult buzele; plete lungĭ până la umerĭ. Diferinţa *quasi* unică este că Miron are mustăţĭ marĭ şi plecate în jos şi Teutu le are maĭ puţine şi întórse în sus. In fine, corpul acestuia se vede a fi fost maĭ puţin voluminos.

«O observare maĭ importantă este acésta:

«Pe medalionul ce reproducem astăḑĭ cetim scrisă data 1578 şi în jos inscripţiunea:

NA CZESC PRZYBYCIA LOGOFETA MIRONA Z MULTAN DO KRAKOWA.

Adecă:

«In onórea veniriĭ Logofĕtuluĭ Miron din Moldova la Cracovia».

«Ne încurcă fórte mult data de 1578, dacă nu este o erróre a gravoruluĭ, punĕnd un 5 în loc de 6, adecă 1578 în loc de 1678, erróre care este în cât-va inadmisibilă.

«De ce ne 'ncurcă acéstă dată?

«Pentru că noĭ scim că Miron Costin, pe la 1640, abià erà copil umblând la şcóla din Bar, în Ucraina, şi dar la 1578 nicĭ erà născut, iar portretul nu se póte aplicà nicĭ tatăluĭ sĕŭ, Postelnicul Alexandru Costin

«Se scie încă că Miron Costin pe la 1674 numaĭ fu trimis ambasador în Polonia spre a mijlocì tractate de pace între Polonia şi Turcia.

«Sunt datele citate maĭ sus din viéţa luĭ Miron Costin logofĕtul suficiente ca să convingă pe verĭ-cine saŭ că portretul ce dăm nu este autentic saŭ că este o erróre la data înscrisă pe el. Noĭ înclinăm pentru versiunea din urmă; credem că data portretuluĭ acestuia urmà să fie 1675 saŭ 1678, adecă saŭ anul când Miron fu trămis ambasador în Polonia, saŭ doĭ-treĭ anĭ după acéstă ambasadă, atuncĭ când uciderea luĭ de Cantemir la Roman, atrase atenţiunea amicilor şi cunoscuţilor sĕĭ din Cracovia.

«Mult ne-ar luminà asupra acestuĭ punct explicările ce ar bine-voì a ne da ilustra familie Costin din Bucovina.... De la ea numaĭ am puté aflà cum şi când a venit la mâna familieĭ acest portret şi dacă cifra 5 de la dată nu o cetim noĭ rĕŭ în fotografie, adecă dacă nu cum-và este tocmaĭ un 6 necomplet, şters?» (1).

(1) Buletinul instrucţiuneĭ publice, 1866, p. 519—520.

Din șirele acestea reese că d-l V. A. Urechiă stă la îndoială despre autenticitatea acestuĭ portret, saŭ, maĭ bine ḑis, că ar fi portretul luĭ Miron Costin.

Şi cu drept cuvînt se 'ndoesce. Căcĭ anul 1578, pe când Miron Costin încă nicĭ nu erà născut, cum și inscripțiunea: NA CZESC PRZY BYCIA LOGOFETA MIRONA Z MULTAN, pe românesce: «In onórea veniriĭ logofĕtuluĭ Miron din Muntenia» (nu Moldova, cum traduce d-l Urechiă), se opun păreriĭ că am avé a face cu portretul luĭ Miron Costin, logofĕtul Moldoveĭ.

Fiind acuma în Bucurescĭ și avênd distinsa plăcere de a cunósce pe d-l căpitan de călărașĭ Miron Costin, descendentul cronicaruluĭ Miron Costin, d-sa a bine-voit a-mĭ pune la disposițiune pentru acest memoriŭ placa de metal cu chipul atribuit logofĕtuluĭ Miron Costin, păstrată în ilustra familie și acum în posesiunea d-sale.

Acest chip, după cum arată chiar originalul, nu se asémĕnă de loc cu portretul autentic al cronicaruluĭ și mareluĭ logofĕt Miron Costin de la mănăstirea Teodoreniĭ. Din aceste considerațiunĭ trebue înlăturată părerea că chipul cu inscripțiunea: «In onórea venirii logofĕtuluĭ Miron Costin din Muntenia» și cu data 1578, ar representà pe Miron Costin.

Tot d-l căpitan Miron Costin mi-a comunicat că în Museul de arte din Viena, se află un portret al străbunuluĭ sĕŭ Miron Costin, în mărime naturală, cusut cu fir, care dintru început a fost al uneĭ mănăstirĭ din Bucovina.

Acest portret a fost expus la Exposiția universală vieneză din anul 1873, unde d-sa însușĭ l'a vĕḑut. Dar spre părere de rĕŭ, până aḑĭ nu avem o copie după acest portret.

Ar fi de dorit ca Academia Română să iea mĕsurile cuvenite pentru a-șĭ procurà și acéstă copie spre a se completà imaginea mareluĭ nostru om de stat și istoriograf.

Socecŭ.

TEODOR MOVILĂ şi MIRON COSTIN

din biserica mănăstiriĭ Teodoreniĭ de la Burdujenĭ.

PORTUL BARBEI ŞI PĔRULUI LA ROMANI

DE

ION KALINDERU
Membru al Academieĭ Române.

Şedinţa de la 4 Februarie 1900.

Studiul barbeĭ şi al coafureĭ la Romanĭ cu numerósele variaţiunĭ, ce aŭ încercat, póte să fie privit ca o ramură cu material bogat a archeologieĭ, căcĭ acéstă sciinţă cuprinde tot ce privesce viéţa publică saŭ intimă a strămoşilor noştri.

El ofere un interes serios din punctul de vedere istoric, pentru-că, cum ḑice prea bine Marquardt, póte servì la determinarea cronologică a monetelor şi a obiectelor de artă.

Numismaţiĭ şi archeologiĭ îĭ datoresc preţióse indicaţiunĭ; de aceea vedem pe Krause, în remarcabila sa scriere *Plotina oder die Kostüme des Haupthaares bei den Völkern der alten Welt* (Leipzig 1858), că-şĭ dă multă ostenélă, fără a isbutì însă pe deplin, a determinà diferitele fase ale coafureĭ în anticitate.

Coafura, orĭ-cât de simplă ar fi, nu este nicĭ odată exclusiv naturală, cum observă bine artistul frances Eug. Guillaume în *Etude sur l'histoire de l'art* (Paris 1900). Ea resultă dintr'un act voluntar, denotă o grijă deosebită, póte să fie o artă. Din punctul de vedere al istorieĭ trebue s'o privim ca un detaliŭ al moravurilor, ca o caracteristică parţială a obiceiurilor uneĭ rase şi uneĭ epoce. Istoria nu are decĭ dreptul de a lăsà cu dispreţ în lăturĭ o artă care stă în strînsă legătură cu îmbrăcămintea, pentru-că acel dispreţ s'ar resfrînge neapĕrat şi asupra scriitorilor şi poeţilor latinĭ, carĭ s'aŭ ocupat fórte

des cu coafura, şi pentru-că nu putem exclude urmele aceleĭ arte din museele, din cronicele şi din memoria nóstră.

Cu istoria portuluĭ barbeĭ şi coafureĭ la Romanĭ s'aŭ maĭ îndeletnicit şi I. Becker, W. Teufel, Guhl şi Konner, Visconti în *Iconographia romana*, Clarac în *Musée de sculpture*, Edmond Labatut, E. Saglio, Maurice Albert şi E. Pothier, Humbert, Ménard, Baumeister; aşà în cât se póte ḑice, fără a se depărtà de adevĕr, că numismaţiĭ şi archeologiĭ aŭ găsit în acele savante lucrărĭ ajutóre preţióse.

In aniĭ din urmă d-na Contesă Marie de Villermont a publicat o carte fórte voluminósă întitulată *Histoire de la coiffure féminine, avec une préface par Carmen Sylva* (Paris 1892), carte dedicată Maiestăţeĭ Sale Regineĭ nóstre, în care epoca romană e tractată numaĭ în trécĕt, dar care atestă un studiŭ fórte atent al aceleĭ arte din partea autóreĭ, înzestrată cu un adevĕrat talent literar.

Poeţiĭ latinĭ eroticĭ ca Ovidiŭ, Properţiu, Tibul, Marţial, Gallu, etc. ne dovedesc de asemenea ce preţ mare se puneà pe îngrijirea pĕruluĭ la Roma, căcĭ vorbesc fórte pe larg de acest subiect, adecă descriŭ numeróse coafurĭ, maĭ cu sémă de femeĭ, îngrijirea lor, ornamentele ce li se adăugiaŭ şi parfumurile ce se întrebuinţaŭ. Aceştĭ amicĭ aĭ Muselor ne iniţiéză la secretele de carĭ se serviaŭ femeile pentru a face să se crédă că aŭ pĕr frumos, şi ne descoper tóte mijlócele la carĭ recurgeaŭ pentru a ademenì vulgul nepriceput.

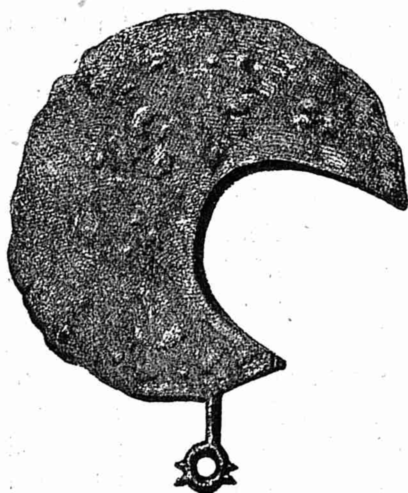

Fig. 1.—Briciŭ antic, găsit la Bolonia.

Dacă credem pe artiştiĭ şi pe scriitoriĭ anticităţiĭ, maĭ ales pe Varro, Romaniĭ aŭ purtat, până la anul 454 de la înfiinţarea Romeĭ, barba şi pĕrul lung. Se dă ca probă că până atuncĭ nu se vorbià la Roma nicĭ de coaforĭ, nicĭ de bărbierĭ. Acésta este o exagerare. In adevĕr, din vremurile cele maĭ depărtate, Egiptul, Babilonul, Asiria şi Fenicia, chiar Grecia, aŭ cunoscut briciul, precum dovedesc multe descoperirĭ (Fig. 1). Ast-fel s'aŭ găsit, maĭ ales în mormintele Etrurieĭ, cuţite carĭ aŭ fost privite cu óre-care temeiŭ ca briciurĭ.

Cuţite de acest fel s'aŭ găsit de atuncĭ chiar la Roma în mormintele Esquilinuluĭ, dintre carĭ unele sunt din secolul VI înainte de

Christos; ele se vĕd în colecţiunea comisiuniĭ archeologice comunale romane. Marquardt observă că săpăturile de la Pompei, carĭ aŭ dat resultate aşà de remarcabile în ceea ce privesce uneltele şi atâtea alte obiecte, carĭ ne informéză despre viéţa privată a Romanilor, n'aŭ scos la lumină nicĭ un briciŭ. Trebue însă să observăm, că cele ce eraŭ de fer — căcĭ multe se făceaŭ de bronz — fiind obiecte subţirĭ, rugina de sigur le-a distrus.

Cât despre fórfece (1), cea-laltă unealtă a coaforuluĭ, Greciĭ aŭ întrebuinţat de timpuriŭ nu numaĭ fórfecile cele marĭ pentru a tunde postav saŭ oile (Fig. 2), ci şi cele micĭ pentru tăierea barbeĭ şi a pĕruluĭ, precum se vede din maĭ multe fórfecĭ (Fig. 3), provenind din descoperirĭ făcute la Aegeae (Eolida) şi dintr'un grup de pămînt ars de la Tanagra, representând un bărbier, care taie unuĭ client părul şi unde se póte fórte bine vedé chiar forma lor. Romaniĭ însă n'ar fi cunoscut fórfecile decât de la anul 453 de la înfiinţarea Romeĭ (adecă 300 de anĭ înainte de Christos), precum pare a resultà dintr'un pasagiŭ al luĭ Varro în *De re rustica*. Cu tóte acestea obiceiul vechiŭ, de a purtà pĕrul lung şi barba de asemenea, a resistat invenţiuniĭ briciuluĭ şi fórfecilor.

Fig. 2.—*Fórfecĭ marĭ, de postăvar.* (Pétra se află la museul din Sens).

Fig. 3.—*Forfex* (fórfece pentru tunderea peruluĭ şi barbeĭ).

(1) *Forfex*, pe grecesce ψαλὶς saŭ ψαλίδιον, diminutiv *forfecula* s'aŭ găsit în multe locurĭ. Din maĭ multe descoperirĭ făcute şi în Grecia şi în Italia, resultă că Grecii şi Romaniĭ n'aŭ avut fórfecĭ de forma alor nóstre, adecă alcătuite din două lame mobile în jurul unuĭ cuiŭ şi terminate la un căpĕtâiŭ cu inele cu carĭ se prind. Fórfecile ce reproducem acì (Fig. 3) sunt de origine romană sigură, de fer, şi aŭ fost găsite la Maienţa, vechiul *Moguntiacum*. S'aŭ găsit şi de bronz, dar acestea sunt fórte rare. Cu tóte acestea am vĕḑut asemenea fórfecĭ la museul din Neapole.

Fórfecile fiind un obiect fórte întrebuinţat în viéţa ḑilnică, se înţelege că Romaniĭ le-aŭ aşezat în morminte ca nisce obiecte de predilecţiune ale morţilor.

O frescă frumósă de la Pompei înfăţişéză Amori, carĭ taie florĭ cu fórfecĭ, ca acelea ce am reprodus maĭ sus, pentru a formà cu ele coróne.

In adevĕr, după Pliniu, înainte de Scipion Africanul al doilea, nimenĭ la Roma nu se rădeà ḑilnic. Maĭ târḑiŭ se renunţă la tăierea barbeĭ şi pĕruluĭ cu fórfecĭ şi cu briciŭ, şi se întroduse obiceiul smulgeriĭ firelor de pĕr cu nişte cleşte micĭ numite *volcella* (Fig. 4), saŭ ungerea cu unele substanţe care-l făceaŭ să cadă.

Fig. 4. *Volcella* saŭ *Vulcella*

Acele *volcellae* semănaŭ cu totul, după cum vedem din cele găsite la Pompei şi din descrierea luĭ Marţial, cu cele în us acuma: «Smulgeţĭ fără întârḑiere firele de pĕr, carĭ fac umbră pe buzele vóstre — *Purgentque crebrae cana labra volcellae*» — ḑice acel poet.

Roma primì din Grecia, nu numaĭ tăierea păruluĭ, ci şi consacrarea ḑeilor a primuluĭ pĕr tăiat copiluluĭ, precum şi a primeĭ barbe a adolescentuluĭ.

Se celebrà chiar acest eveniment solemn prin o serbare şi sacrificiĭ. (1)

Acest punct nu este însă bine stabilit: sunt autorĭ carĭ pretind, că Romaniĭ nu oferiaŭ ḑeilor pĕrul lor, cum făceaŭ Greciĭ, ci numaĭ barba. Preferim să urmăm pe Marquardt, care admite părerea contrarie.

Pare în adevĕr că resultă din epigramele luĭ Eforion (Antologia grecéscă, I, pag. 189, N-rul 1), a luĭ Rhianus (ibid. pag. 233, N-rul 10) şi a luĭ Theorides (II pag. 43, N-rul 5), că Flaviu Earinu, libert al luĭ Domiţian, eşind din vîrsta copilărieĭ, îşĭ consacră pĕrul luĭ Esculap, în oraşul sĕŭ de nascere Pergamon.

Ca amintire a aceluĭ obiceiŭ, vedem că Octavian, pe atuncĭ în vîrstă de douĕ-ḑecĭ şi patru de anĭ, se creḑù dator, când îşĭ tunse barba, să dea poporuluĭ o serbare, şi acest exemplu fu urmat de Neron când luă toga virilă, maĭ târḑiŭ de Caligula şi de Heliogabal, cu ocasiunea aceleaşĭ ceremoniĭ. Neron merse chiar maĭ departe, şi afierosì barba sa luĭ Jupiter Capitolin, într'o técă de aur, împodobită cu mărgăritare.

(1) D-l F. Howard Collins în resumatul sĕŭ al filosofieĭ luĭ Herbert Spencer ḑice: La numeróse popóre se oferià pĕrul ca jertfă de împacare manilor parinţilor. Triburĭ întregĭ se tundeaŭ la mórtea şefilor saŭ regilor şi aduceaŭ pĕrul ca semn de supunere faţă de ḑeitate. Une-orĭ perul capuluĭ se oferià unuĭ superior în viéţă în semn de respect.

Când încetă usul de a mâncà duşmanul învins, se întroduse pe nesimţite acel de a se mulţămì a-ĭ impune tunderea. Acea tundere, distrugere momentană a pĕruluĭ, echivalà simbolicesce cu aceea a trupuluĭ la care se renunţà printr'un sentiment de omenie.

Tunderea înlocuì tăierea mânilor sau a urechilor, cu avantagiul de a păstrà neatinsă viéţa sclavuluĭ, care puteà aduce serviciĭ.

Afară de Impĕraţĭ, şi simpliĭ cetăţenĭ se arătară zeloşĭ de a urmà acest exemplu. Óre să deducem de acì că după tăierea bărbeĭ, care se făceà cum se crede în genere la 20 de anĭ, ea dispăreà de pe bărbiile Romanilor? Contrariul resultă din cercetarea monetelor de la sfirşitul Republiceĭ, şi a celor bătute de Cesarĭ, şi încă din multe alte sorginţĭ.

La epoca când trăià Ciceron şi înainte şi în urma eĭ, după ce îndepliniaŭ ceremonia lăsatuluĭ bărbeĭ, tineriĭ cunoscuţĭ sub denumirea de *barbati juvenes, barbati bene*, lăsaŭ din noŭ să le créscă barbă şi chiar îngrijaŭ mult de a întreţine, nu barba întrégă, ci favorite, *barbula*.

Acest obiceiŭ se vede din faptul, că persónele cu maĭ puţin de patru-ḑecĭ de anĭ pórtă în tot-deauna o barbă scurtă, care împodobesce une-orĭ obrajiĭ şi bărbia, pe când cele carĭ aŭ trecut de acea vîrstă, renunţă la barbă. Dovada acesteĭ mode se vede pe medalia rară, pe care Cesar, care e tot-deauna înfăţişat pe cele lalte efigiĭ fără barbă, pórtă din contră *barbula* (Fig. 5), după ce Senatul i-a dat onorurile apoteoseĭ. In fine barba nu erà suprimată cu totul decât după patru-ḑecĭ de anĭ împliniţĭ.

Fig. 5.—Cesar înfăţişat cu *barbula*.

Barba lăsată lungă se privià ca un semn de doliŭ, şi nu se purtà decât de persónele lovite prin mórtea uneĭ rude, saŭ de o condemnare, de acusaţĭ, de şefiĭ partidelor învinse, ca o dovadă de partea ce luaŭ la durerea ţĕreĭ. Acea dovadă de întristare o dete Cesar, după înfrîngerea locotenentuluĭ sĕŭ Titurius, în răsboiul Galieĭ, precum şi alte persóne însemnate, în imprejurărĭ analóge (Fig. 6).

Fig. 6.— Octavian cu barbă în semn de doliŭ după desbinarea dintre dînsul şi Sextiu Pompeiu.

Primiĭ Cesarĭ părăsiră acest ornament viril, dar de la Adrian, care lăsă să crescă barba pentru a ascunde un neg la bărbie (Fig. 7), curteniĭ din epoca luĭ şi toţĭ Impĕraţiĭ pe rînd până la Constantin se arătară cu o barbă întrégă şi impunĕtóre.

Fig. 7.— Adrian, cu barbă.

Formele însă variaŭ, cum ḑice Visconti în *Iconographia romana* şi precum dovedesc şi maĭ multe medaliĭ şi monete ale Impĕraţilor. Comparând de exemplu portretele şi busturile luĭ Heliogabal, luĭ Gallian, luĭ Diocleţian şi ale altor Cesarĭ, se póte observà neasemĕnarea formelor de barbă.

De la Constantin până la Mauriciu, suveraniĭ, afară de Julian, nu maĭ pórtă barbă.

Monumentul de la Adam-Klissi, a căruĭ cunoscinţă completă o datorăm mult stimatuluĭ meŭ coleg, d-l Gr. Tocilescu, şi care întregesce în chip aşà de fericit sciinţele ce avem de la Colóna Traiană, ne arată pe soldaţiĭ romanĭ—când sunt representaţĭ cu faţa liberă — cu barba rasă, afară de un signifer de la No. 13, pe când pe Colóna Traiană lipsa de barbă nu e nicĭ de cum regulă.

Barbariĭ sunt din contra representaţĭ acolo toţĭ cu barbă pe metópe, afară de câte o figură la N-rul 33 şi 48; tot cu barbă e şi marea majoritate a barbarilor postaţĭ pe creneluri. In privinţa portuluĭ pĕruluĭ, nu se póte deosebì cu siguranţă dacă sunt înfăţişaţĭ cu pĕrul tuns, dar acésta pare probabil. Acestea sunt indicaţiunile ce dă d-l Tocilescu în splendida publicaţiune: *Monumentul de la Adam-Klissi* (Viena 1895).

Trecem acum la portul pĕruluĭ la bărbaţĭ. Romaniĭ arătară mult timp o mare antipatie pentru eleganţa coafureĭ. Oraţiu, şi maĭ târḑiŭ Juvenal, exprimă în adevĕr, în chip fórte veridic, moda vremurilor anterióre, când se servesc de cuvintele *incompti capilli, capillatus,* etc. Scim că pe vremea luĭ Varro şi Cicero se maĭ vedeaŭ statuĭ din primele vécurĭ ale Republiceĭ cu capete împodobite cu tot pĕrul natural.

Fig. 8. — Monetă cu capul luĭ Romul (representat cu plete pe gât).

Sub August, când se găsì cu cale să se bată monete cu chipul luĭ Romul, C. Memmiu monetalul, care execută proectul, avù grija de a înfăţişà pe primul Rege al Romeĭ (Fig. 8) cu plete, care-ĭ cădeaŭ pe gît.

Nesiguranţa fiind însă destul de mare în acéstă privinţă, suntem dispuşĭ a crede, că numaĭ în anul 454 de la înfiinţarea Romeĭ—dacă admitem tradiţiunea— Ticiniu Mena aduse acolo bărbierĭ din Sicilia. Mulţĭ cetăţenĭ lăsară atuncĭ numaĭ în casurĭ nenorocite şi barba şi pĕrul lung. Acest obiceiŭ ajunse aşà de general, în cât pĕrul lung părù aprópe tuturor indiciul, saŭ al uneĭ marĭ întristărĭ, saŭ al uneĭ adâncĭ umilirĭ. Consulul Titu-Liviu, avênd nenorocirea de a fi disgraţiat şi chiar osândit de popor, lăsase să-ĭ créscă pĕrul în voie. Când fu reales, censoriĭ îĭ impuseră să nu se maĭ înfăţişeze la Senat (anul 544 al Romeĭ) decât cu capul ras.

S'a observat mult la Roma, că Milone, când se înfăţişă pentru a se justificà de omorul luï Clodius, nu se conformă usuluï, care devenise ca o lege, adecă nu-şï lăsă pĕr mare, nu se îmbrăcă rĕŭ, nu-şï dete înfăţişare umilită. Mulţí ḑiseră, că acéstă derogare la un us respectat a contribuit la condemnarea luï la exil.

Trebue să ḑicem, că la aceeaşï epocă (546) Scipion Africanul al doilea se arată încă cu pĕr des şi netăiat *(promissa caesaries)*, însă numaï în expediţiunea din Africa, după cum ḑice istoricul Titu Liviu, pentru a mărì maiestatea înfăţişăriï şi a face maï multă impresiune asupra duşmanilor ţĕriï sale. Intorcêndu-se în Italia nu se arătă decât ras, credincios usuluï stabilit. Bustul sĕŭ de la museul din Neapole ni-l înfăţişéză ast-fel. (Fig. 9). De la acea epocă Romaniï, óre-cum printr'o transacţiune între portul pĕruluï neîngrijit al strămoşilor şi pĕrul cu totul ras, începură a se conformà tipuluï de coafură ce găsim la busturile şi monetele principalelor personagiï ale Republiceï din acel timp, adecă pĕrul de obiceiŭ scurt saŭ lipit de cap saŭ creţ *(crispus, crispatus)*, saŭ cu ondulaţiunea sa naturală *(capillo leniter inflexo)* neacoperind însă nicï gâtul, nicï fruntea şi lipsit de orí-ce frisură artificială.

Fig. 9.—Scipion Africanul, după un bust de la museul din Neapole.

Acésta se vede maï ales la grupul din Vatican, ce înfăţişăm acì (Fig. 10). Bustul aceluï Roman, păzitor al moravurilor vechï şi al soţieï sale, sunt cunoscute sub numele de bustul luï Caton şi al Porcieï.

Fig. 10.—Grup numit al luï Caton şi Porcia de la museul Pio-Clementin din Roma.

Rafinaţiï însă, şi bărbaţiï de lume se arătară óre cum îndărătnicï, faţă de acest noŭ port al pĕruluï.

Nevoiţi să-l pórte scurt, eï recurgeaŭ la diferite podóbe, între alte la usul de a-şï frisà

pĕrul cu un fer cald *(calamistrum)*. Bărbaţiĭ serioşĭ nu priviră aceste lucrurĭ decât ca un semn neîndoios de moravurĭ mueratice. Ovidiu ne înfăţişéză pe eleganţiĭ din Roma cum îşĭ dreg cu măestrie pĕrul cu fierul de frisat; Seneca îĭ descrie cum petrec ḑiua la coafor, discutând cum să fie aşezaţĭ zulufiĭ, şi maĭ preocupaţĭ de o nerînduială în coafura lor decât de interesele Statuluĭ.

Fig. 11.

La epoca de care vorbim şi chiar în timpul Imperiuluĭ continuă acelaşĭ lux. Bogaţiĭ ţineaŭ pentru serviciul lor sclavĭ frumoşĭ cu zulufĭ artificialĭ dispuşĭ cu artă şi unşĭ cu esenţe şi cu mirosurĭ, numiţĭ *pueri capillati* (Fig. 11).

Coafura primilor Cesarĭ erà fórte simplă, pĕrul îl purtaŭ potrivit,

Fig. 12.—August tînĕr (Octavian), după un bust din Louvre din Paris.

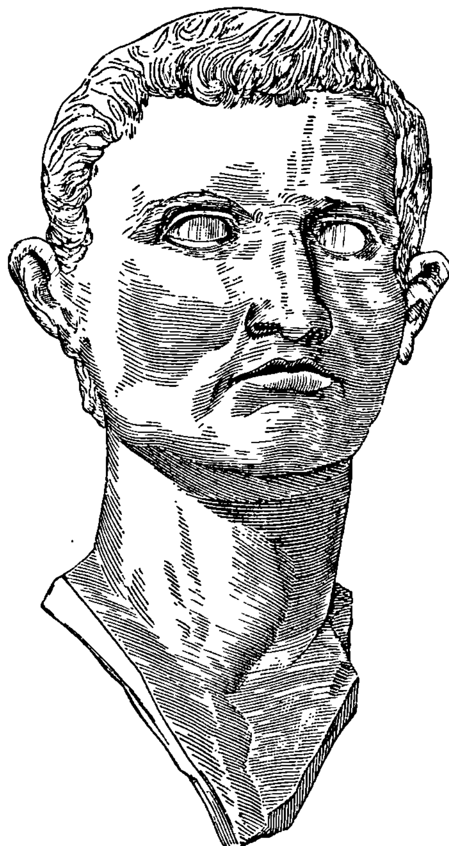

Fig. 13.—Impĕratul Tiberiu în tinereţe, după un bust de bronz din Louvre din Paris.

nicĭ lung, nicĭ scurt, fără despărţire saŭ cărare, fără altă frisură decât cea naturală. August (Fig. 12) e tot-deauna ast-fel representat în busturĭ şi în statuĭ, adecă cu pĕrul cam scurt şi puţin adus pe frunte.

Tot cu acéstă coafură aŭ fost înfăţişaţĭ Tiberiu (Fig. 13) şi fratele sĕŭ Drusu (Fig. 14), Caligula, Claudiu şi ceĭ maĭ însemnaţĭ contem-

Fig. 14. — *Drusu*, fratele Impĕratuluĭ Tiberiu, după un bust de bronz din *Louvre* din Paris.

Fig. 15. — *Neron*, după un bust din museul Capitoluluĭ la Roma.

poranĭ aĭ lor, de la carĭ ne-aŭ rĕmas busturĭ. Acele ale luĭ Neron, carĭ le avem, presintă o coafură maĭ puţin simplă. Pĕrul sĕŭ, de obiceiŭ maĭ lung decât al predecesorilor sĕĭ, erà une-orĭ aşezat în strate de zulufĭ (Fig. 15) *(comam in gradus formatam)*, cum vedem la câte-va din busturile sale. Câte odată acel împĕrat lăsà să crésçă pĕrul şi să-ĭ caḑă pe umĕr. Atuncĭ se înfăţişà ca Apollo.

Traian ni se arată cu pĕrul pieptĕnat regulat, de la vîrful capuluĭ spre frunte (Fig. 16).

Fig. 16. — Traian, după un bust din museul Vaticanuluĭ.

Luciu Veru (Fig. 17), Marcu-Aureliu (Fig. 18), Commodiu (Fig. 19) sunt representațĭ cu pĕr mic, fórte încrețit şi împărțit în bucle gróse.

Incă din mijlocul secoluluĭ II mulțĭ bărbațĭ de la curtea luĭ Marcu-Aureliu îşĭ tundeaŭ pĕrul excepțional de scurt.

Portul descris maĭ sus fu adoptat de stoicĭ şi erà de mult cel preferit de ceĭ carĭ afectaŭ apucăturĭ austere; el fu imitat şi de creştinĭ, carĭ urmaŭ ast-fel povața sfântuluĭ. Clement din Alexandria, care nu permite credincioşilor să pórte pĕrul alt-fel decât tăiat scurt, iar barba întrégă; cel mult îngăduià s'o scurteze cu fórfecile. După dînsul o bărbie netedă e ruşinósă pentru un bărbat, pentru că-ĭ dă o înfățişare mueratică. El permite să se tundă barba în jurul gureĭ pentru a înlesnì mâncarea, cu condițiunea însă de a păstrà încolo barba cu

Fig. 17. — Luciu Veru.

Fig. 18. — Marcu-Aureliu.

Fig. 19. — Impĕratul Commodiu.

totul neatinsă, şi a lăsà ast-fel figureĭ tótă maiestatea eĭ. Cu atât maĭ puţin puteà să aprobe usul parfumurilor. Iată ce ḑice în acéstă privinţă:

«Pentru eĭ (tineriĭ bogaţĭ) sunt pline oraşele nóstre de lucrătorĭ «nefolositorĭ, carĭ lucréză neîncetat să maseze, să frece, să *epileze* «aceĭ nemernicĭ carĭ nu maĭ sunt bărbaţĭ; pentru eĭ se ridică acele «nenumĕrate prăvăliĭ, deschise ḑiua şi nóptea, în carĭ meşteriĭ aceluĭ «comerciŭ necurat, speculând asupra nebunilor, fac repede stare».

Portul barbeĭ şi pĕruluĭ admis de stoicĭ şi de creştinĭ se păstrâ şi sub dinastia siriană. Consultând imaginile ce ne-aŭ rĕmas de la Impĕraţĭ în sculptură şi în monete, vedem că ţine până la sfîrşitul véculuĭ al doilea.

Un monument executat în epoca luĭ Diocleţian şi a luĭ Maximian

Fig. 20. — Diocleţian, Constantin, Severu.

Fig. 21. — Impĕratul Constantin, încoronat de Victoria.

Hercule, la 303, arată cu o mare precisiune de amănunte felul cum purtaŭ pĕrul Impĕraţiĭ posteriorĭ împărţireĭ Imperiuluĭ. Acel monument e un fragment de disc de sticlă săpată, înfăţişând pe Diocleţian cum şade lângă Constantin, şi apró̆pe de eĭ Severu (Fig. 20), care ajunse Cesar după mórtea luĭ Constantin. Câteşĭ treĭ aŭ pĕrul neted, tăiat numaĭ la vîrf şi rotunjit în jurul obrazuluĭ.

Constantin (Fig. 21) şi urmaşiĭ sĕĭ pórtă pĕrul de o lungime potrivită, tăiat rotund pe frunte şi acoperind cu totul gâtul.

Impĕratul Julian (Fig. 22) ţineà mult să pórte pĕrul lung, ca şi barba, contrariŭ obiceiuluĭ predecesorilor sĕĭ.

Iată cum se esprimă el în vestita sa scriere *Misopogon*, prin care a căutat să facă de rîs pe locuitoriĭ Antiochieĭ, cari-l primise rĕŭ şi carĭ ḑiceaŭ că nu e elegant:

«Archiloch şi Alceu şi-aŭ rĕsbunat prin sarcasme de ceĭ carĭ îĭ insultase. Legea mĕ opresce de a trage la rĕspundere persóne carĭ s'aŭ declarat duşmaniĭ meĭ; ea nu-mĭ interḑice însă de a-mĭ bate joc de mine însu-mĭ. Incep cu faţa mea: Natura n'a făcut-o nicĭ frumósă, nicĭ ademenitóre, şi cum am adăogit la ea o barbă enormă, în care vieţuitórele alérgă ca într'o pădure, nu pot nicĭ să mănânc, nicĭ să beaŭ mult; mĭ-ar fi frică să înghit pĕr cu pânea mea.

Fig. 22. — Impĕratul Julian, după o pétră săpată, de la cabinetul de medaliĭ al museuluĭ Louvre.

«Cât pentru a primì saŭ a da sărutărĭ, nu e nicĭ de gândit; bărbia mea de ţap ar sperià pe băeţiĭ voştriĭ frumoşĭ. Voĭ vĕ smulgeţĭ cu grijă pĕrul pe tot corpul, de sigur din causa simplicităţiĭ vieţiĭ vóstre; eŭ am un piept pĕros ca acel al leuluĭ, şi degetele mele sunt tot-deauna pătate cu cernélă. Viéţa mea nu e maĭ amabilă decât înfăţişarea mea.

«Urăsc circul, teatrul, de care n'am maĭ mult habar decât bróscele de baltă, şi nu admit representaţiune la curte decât de anul noŭ, şi chiar atuncĭ ce puţin strălucesc! Nopţĭ fără somn, petrecute singur pe o rogojină, fără ca nimic să îmblânḑéscă inima mea sĕlbatică, şi hrană de legume carĭ nu satisfac nicĭ odată pofta de mâncare, mĭ-aŭ dat o fire închisă, care supĕră pe drept cuvînt un oraş înfloritor, unde nu sĕ vĕd decât dănţătorĭ, musicanţĭ, comedianĭ, femeĭ neruşinate, şi tinerĭ desfrînaţĭ maĭ mulţĭ decât cetăţenĭ; unde tótă lumea, tinerĭ şi bĕtrânĭ, tot-deauna raşĭ, chefuesc încă de diminéţă şi petrec tótă nóptea.»

Venim acum la coafura femeilor, care póte să pară maĭ interesantă. Galantul Ovidiu e destul de îndatoritor pentru a le însciinţà, că arta le ofere mijlóce nesecate de a combate urmele vîrsteĭ, ale bóleĭ saŭ ale accidentelor capilare, adăogim noĭ, produse maĭ ales de boielile întrebuinţate prea tare. Să nu se crédă că numaĭ femeile se căniaŭ! Mulţĭ bărbaţĭ nu dispreţuiaŭ de a recurge la acest mijloc pentru a da din noŭ pĕruluĭ lor albit colórea de abanos a tinereţeĭ!

Marţial îşĭ bate joc de asemenea persóne în versurile acestea: Ce stranie metamorfosă! Ciudată pasĕre eştĭ, ierĭ păreaĭ o lebădă, adĭ iată-te corb.»

Ast-fel bărbaţĭ şi femeĭ aveaŭ adesea durerea de a vedé cădêndu-le pĕrul din causa substanţelor stricăciόse, de carĭ se serviaŭ; şi o plăcere fórte trecĕtóre, de vanitate, se plătià adesea cu chelìa.

Ovidiu însuşĭ, călduros partisan al cosmeticuluĭ, nu se oppresce de à certà pe amanta sa, pentru că s'a păcălit cu preparate de acestea.

In elegia XIV-a dice:

«Iţĭ spusesem să renunţĭ la văpsea, să încetezĭ de a-ţĭ cănì negrul tĕu «pĕr. Iată acum, eştĭ silită s-mĭ urmà sfatul. Nu te veĭ maĭ cănì, pĕrul «tĕŭ s'a dus. Şi ce frumos, cât de lung şi de lin erà, când îţĭ cădeà ca «o mantà largă până la genunchĭ. Nu acusà nicĭ un muritor de căderea luĭ fatală. Nicĭ pe vrăjitorul afurisit, nicĭ pe rivala invidiósă. Nu «acusà decât pe tine; mâna ta, propria ta mână, a vĕrsat cu clocote pe «capul tĕŭ otrava, care te face acum să porţĭ pĕr străin, împrumutând «podóba uneĭ naţiunĭ cucerite; şi când în jurul tĕŭ mulţĭ curtesanĭ, «linguşitorĭ, vor lăudà pĕrul tĕŭ şi frumuseţea şi lungimea luĭ, îţĭ veĭ dice încet, cu obrazul aprins: Vaĭ, acum nu maĭ sunt eŭ lăudată; «acea laudă revine fecióreĭ germane, care a fost tunsă pentru mine; «cum m'aş mândrì eŭ cu acea laudă!»

Care erà coafura Romanelor? In Roma antică, coafura femeilor e fórte simplă. Fetele sunt obicĭnuite a nu-şĭ ridicà pĕrul decât printr'un nod pe céfă. Matrónele urmézä acest exemplu. Cât pentru pĕrul fasonat, împletit şi parfumat, el e semnul curtesaneĭ, după Plaut în *Brutalul* (Truculentus). Maĭ târdiŭ, spre sfîrşitul Republiceĭ, femeile luară arta coafureĭ sub ocrotirea lor, în urma influenţeĭ modelor grecescĭ, şi puseră mare preţ pe perucĭ ca parte esenţială a coafureĭ, pe alifiĭ şi boielĭ.

Şi de astă-data e greŭ de a fi precis, căcĭ femeile măritate fiind ţinute să se arate în public îmbrobodite, şi monumentele anteriόre Imperiuluĭ fiind rarĭ, e aprópe cu neputinţă de a da o idee ceva maĭ exactă de felurile portuluĭ pĕruluĭ, maĭ ales din primele cincĭ secole de la înfiinţarea Romeĭ. E maĭ uşor de a arătà pentru fete modele de coafură. Ast fel, privind planşele XII, XIX şi XXII ale lucrăriĭ luĭ Cohen despre monetele Republiceĭ, unde sunt înfăţişate chipurile deiţelor Diana, Victoria, ale Claudieĭ, Julieĭ şi ale maĭ multor tinere romane, se va vedé că ele pórtă pĕrul ridicat, legat la vîrf şi alcătuind dindĕrătul creştetuluĭ un nod gros. Insă, spre sfîrşitul Re-

publiceĭ şi chiar al Imperiuluĭ, nu e uşor de a determinà stilul care predomnesce în coafura femeéscă. De aceea scrie Ovidiu: «Maĭ uşor s'ar numĕrà ghinda unuĭ stejar, albinele de la Hybla, fiarele carĭ populéză Alpiĭ, decât numĕrul nesfîrşit de găteliĭ şi de mode noue, carĭ rĕsar pe fie-care ḑi şi între carĭ póte alege capriciul individual». Acésta ne explică cum vedem adesea pe medaliile Impĕrăteselor (Fig. 23 şi 24), carĭ sunt, împreună cu cameele şi statuele, singurele docu-

Fig. 23. — Livia, soţia luĭ August.

Fig. 24. — Coafură de la începutul seculuĭ I după Christos.

mente plastice ce avem pentru cunóscerea modelor femenine de coafură, aceeaşĭ femee cu coafurĭ fórte diferite. Putem cità ca exemplu pe Julia (Fig. 25), fiica luĭ Titu, care pórtă două coafurĭ fórte diferite, şi pe

Fig. 25.—Julia, fiica luĭ Titu.

Fig. 26. — Faustina cea tînĕră.

Faustina cea tînĕră (Fig. 26), soţia luĭ Marcu-Aureliu, care e înfăţişată cu două-ḑecĭ şi cincĭ de coafurĭ deosebite.

Pentru coafura femeeĭ sĕ ţineà sémă de mărimea persóneĭ, de înfăţişerea eĭ, de colórea pieleĭ, de îmbrăcăminte, de colórea pĕruluĭ şi

de vîrstă. De acolo provenià varietatea nesfîrşită a coafurilor ce am amintit maĭ sus, şi de aceea pieptĕnatul pĕruluĭ e afacerea cea mare a sclavelor uneĭ cocóne.

O curtesană adună pĕrul dinainte, în cât îĭ dă forma uneĭ căscĭ; alta strînge massa pĕruluĭ în formă de piramidă ca să lase gâtul descoperit.

Fig. 27.— *Tutulus.*

Fig. 28.— *Nimbus.*

Fig. 29.— *Vitta.*

O femee îşĭ încarcă capul cu frisurĭ, saŭ pórtă codĭ false marĭ; alta se mulţumesce cu o simplă împletitură.

Una îşĭ strînge pletele în reţele de aur, ale căror ochiurĭ depărtate lasă să se vadă pĕrul bălan. Pĕrul simplu, despărţit pe frunte, se potrivesce de minune pentru o faţă lungăréţă. O femee îl lasă să salte pe umerĭ, cum e represintat Apollo când ţine lira, alta îşĭ ridică pletele ca Diana cea vînătóre.

Poeţiĭ satiricĭ aĭ timpuluĭ, carĭ de alt-fel căutaŭ în zadar să îndrepteze maniile compatrioţilor lor, ne-aŭ dat descrierea fidelă a uneĭ Romane la toaleta sa.

Specialiste dibace sciaŭ să întrebuinţeze plete, zulufĭ, tîmple. Pĕrul adunat în vîrful capuluĭ erà, când înfăşurat în sulurĭ în formă de turn, când prins cu ace, când lăsat liber pe umerĭ, când adus de-alungul urechilor şi tîmplelor, cum se vede în formele acì alăturate: (Fig. 27, 28, 29).

Fig. 30.— Coafura numită *corymbium.*

Sĕ găsise un soiŭ de coafură, care se numià *Corymbium*, şi care dădeà cómeĭ înfăţişarea unuĭ vîrf de-asupra capuluĭ (Fig. 30).

S'a ḑis: *tot capita, tot sensus*, câte capete, atâtea părerĭ. S'ar puté ḑice, câte capete, atâtea diferite porturĭ. Cu tótă acéstă diversitate a modelor femeescĭ, credem că, la începutul Imperiuluĭ, coafurile fe-

meilor eraŭ simple şi destul de modeste, precum reese din grupul Caton şi Porcia reprodus maĭ sus.

Tot cam de la sfîrşitul Republiceĭ şi din vremea luĭ August, avem un bust al surorii sale Octavia, cu pĕrul ridicat pe frunte (Fig. 31), cu douĕ coḑĭ începênd de la tîmple şi o a treia din mijlocul frunţiĭ, maĭ grósă, formând câteşĭ trele împreună un nod care cade pe céfă.

Fig. 31. — Octavia (bust de bazalt).

Fig. 32. — Messalina.

Acéstă simplicitate dispare şi moda pĕruluĭ frisat se întinde maĭ târḑiŭ, precum se vede la portretul Messalineĭ (Fig. 32).

Moda zulufilor merge progresând, în vremea Flavianilor; eĭ formézá pe frunte un fel de diademă. Sub Traian nu maĭ e la modă pĕrul frisat, ci se pórtă împletit. Matidia (Fig. 33), nepóta luĭ Traian, purtà pĕrul împletit, pe când mătuşa eĭ Marţiana (Fig. 34), soră a aceluĭ Impĕrat, îl purtà buclat.

Fig. 33. — Matidia, nepóta luĭ Traian.

Fig. 34. — Marţiana, sora luĭ Traian.

Cu tótă acéstă exagerare, pe la jumĕtatea véculuĭ II se reîntro-

duse simplicitatea primitivă, precum arată medalia Crispineĭ (Fig. 35).

In vécul III, unele femeĭ romane se coaféză cu *tîmple*, formând zigzagurĭ, carĭ înfăşóră aprópe capul şi urechile până la gât (Fig. 36), unde se sfîrşesc cu o împletitură netedă. Sub Alexandru Sever, se întroduc iarăşĭ împletiturile, însă ridicate dindĕrătul capuluĭ, unde forméză un fel de cuirasă (Fig. 37). Portul acesta cu împletiturĭ pare a fi ţinut mult timp, precum se vede din moneta cu chipul Impĕrăteseĭ Elena (Fig. 38).

Fig. 35.— Crispina.

Maĭ târḑiŭ Romanele se vede că aŭ reluat coafurile exagerate, formate din trese rotunde adunate în vîrful capuluĭ, reţinute de frisurĭ, carĭ încunjóră capul.

In secolul V coafurile sunt încă înalte şi împletiturile forméză ridicăturĭ pe capetele femeescĭ. E fórte probabil că acest port a ţinut până la sfîrşitul Imperiuluĭ de apus.

Acele câte-va coafurĭ, ce descriserăm, eraŭ purtate de femeĭ măritate;

Fig. 36.— Plautilla, soţia luĭ Caracalla.

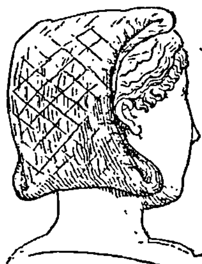

Fig. 37. — Coafură din secolul III. Bust de la Museul din Neapole.

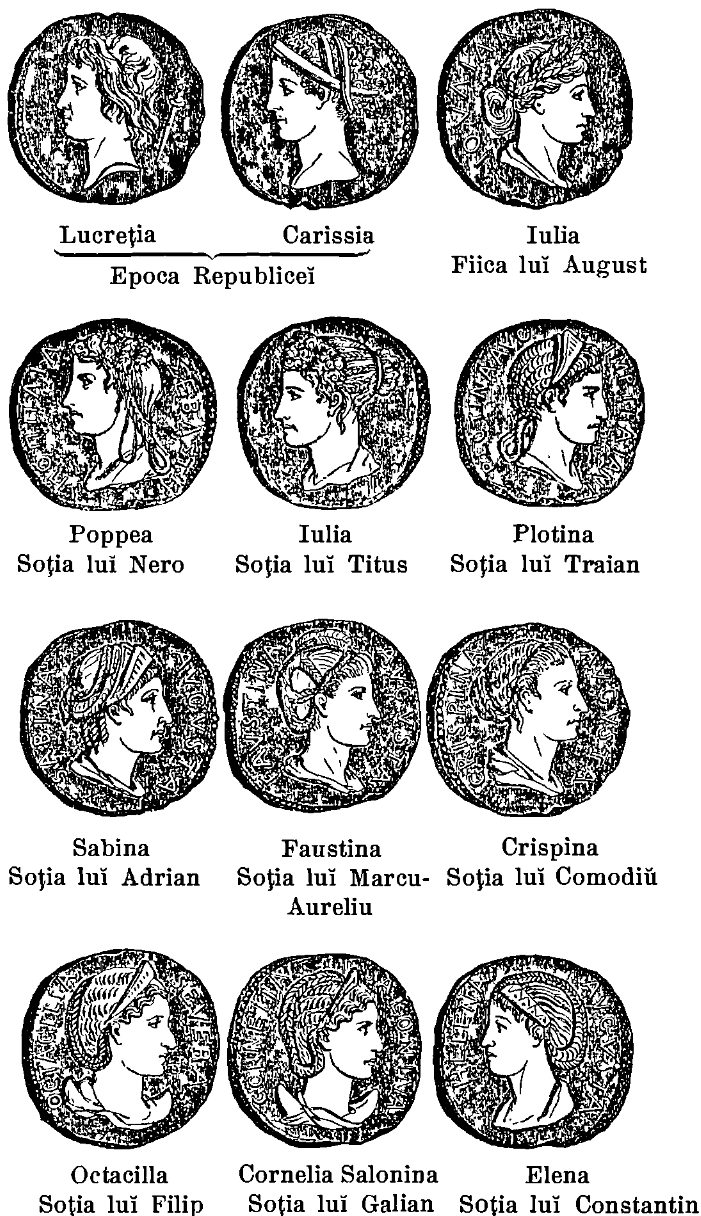

Fig. 38.—Impĕrătésa Elena.

fetele marĭ urmară ca maĭ înainte a adună pĕrul, fără a-l împărţì în două, şi a-l înnodă dindĕrăt, lăsându-l să atârne pe umerĭ. Nu ḑicem însă că nu eraŭ excepţiunĭ.

Reproducem acì o stampă cu medaliĭ, care înfăţişéză o colecţiune cronologică a coafurilor romane (Fig. 39). Aŭ fost adunate la Cimiès aprópe de Nice de d-l Guilloteau, savantul numismat. Acea colecţiune

cuprinde o periódă care merge de la Lucreţia până la soţia Sfântuluĭ Constantin. Dar câtă varietate în acele diferite coafurĭ, şi cât e de în-

Lucreţia Carissia — Epoca Republiceĭ; Iulia, Fiica luĭ August

Poppea, Soţia luĭ Nero; Iulia, Soţia luĭ Titus; Plotina, Soţia luĭ Traian

Sabina, Soţia luĭ Adrian; Faustina, Soţia luĭ Marcu-Aureliu; Crispina, Soţia luĭ Comodiŭ

Octacilla, Soţia luĭ Filip; Cornelia Salonina, Soţia luĭ Galian; Elena, Soţia luĭ Constantin

Fig. 39.

temeiat ceea ce am afirmat, că e greŭ de precisat ceva în acéstă materie,

şi că Ovidiu, care compară (ca numĕr) diversitatea coafurilor damelor romane cu ghinda stejaruluĭ, are pe deplin dreptate.

La Roma natura nu prea produceà decât pĕr negru, ca şi astăḑĭ. Acéstă colóre inspiră óre-cum o idee de veneraţiune. Matróna romană erà tot-deauna representată cu pĕr negru. Blondele eraŭ excepţiunĭ, blondă a fost Lucreţia. Colórea acésta a pĕruluĭ, care erà cea naturală a femeilor din Germania şi Galia, ademenì femeile romane. Coaforiĭ aduceaŭ prin urmare cóme blonde din aceste ţĕrĭ. De aceea ḑiceà Tertulian: «Vĕd femeĭ carĭ se ruşinéză de patria lor şi cărora le pare rĕŭ că nu sunt Germane saŭ Gale; care-şĭ fac pĕr de tóte colorile, desminţând ast-fel pe Christos care a ḑis: Cine dintre voĭ ar puté să facă ca un fir de pĕr să fie alb saŭ negru?»

Colórea blondă erà dar cea preferită de Romanĭ. Poeţiĭ latinĭ nu încetéză de a lăudà frumuseţea pĕruluĭ blond.

«Gentia — ḑice Gallus — nu sunt óre pletele tale de aur curat? saŭ aurul îşĭ împrumută colórea de la cîrlionţiĭ tĕĭ atîrnaţĭ?»

Oraţiu întrébă pe Pyrrha: «Pentru cine îngrijescĭ să-ţĭ împletescĭ frumosul pĕr, fără lux, dar nu fără artă?» Catul laudă pĕrul auriu al amanteĭ sale «care ese de sub scufa transparentă», şi Petroniu afirmă şi el că: «pĕrul e cu mult maĭ frumos când e blond.»

Pĕrul roşiu, din contra, erà destul de rĕŭ privit. Marţial îl consideră ca cel maĭ mare defect fisic al uneĭ femeĭ. Un personagiŭ din o comedie a luĭ Terenţiu, căruia i se propune o fată cu pĕr roşiu, strigă cu indignare: «să ieaŭ pe acéstă roşcovană? Nicĭ odată.»

Aşà dar Romanele, carĭ nu se născuse cu acel pĕr blond ce doriaŭ, îl cereaŭ arteĭ. Autoriĭ anticĭ ne spun dresurile carĭ dĕdeaŭ femeilor acel farmec artificial, şi carĭ se făceaŭ, saŭ din cenuşă, saŭ din flóre de *verbascum*, saŭ de uleiŭ de lentisc, amestecat cu oţet; se întrebuinţà însă maĭ cu sémă un săpun fabricat în Galia saŭ în Germania din seu de capră şi din cenuşă de fag.

Pare dovedit, din textul luĭ Pliniŭ, că Galiĭ aŭ inventat săpunul. S'a pretins că vorbesce şi Biblia de săpun. Eremia însă vorbesce în pasagiul, care s'a interpretat în acest sens, de iarba *borith*, şi Malachia de iarba postăvaruluĭ. Comentatoriĭ aŭ mers dar, cum se întîmplă une-orĭ, maĭ departe decât textul lor.

Acel săpun galic, care aveà şi darul de a face să créscă pĕrul, se fabricà maĭ ales la Mattiacum (Wiesbaden) şi se vindeà sub formă de glónţe, numite *pilae mattiacae*.

Ironicul Marţial ofere în una din epigramele sale *pilae* de acestea

uneĭ babe cu desăvirşire chele; acésta boială se maí numià *spuma batava.*

Pare ca la început săpunul nu fu întrebuinţat de Romanĭ decât pentru a modificà colórea pěruluĭ; numaĭ maĭ târḑiŭ se observară proprietăţile sale de curăţire.

In sfîrşit se găsiaŭ femeĭ carora le plăceà să dea peruluĭ lor diferite nuanţe de fantasie, afară de galben şi de albastru. Alusiunile la aceste nuanţe aveau acelaşi înţeles ca expresiunea francesa: *ceinture dorée.* «Dacă cutare femee îşĭ face pěrul albastru, óre însemnéză acésta că acea colóre e o colóre cinstită ?

An si caeruleo quaedam sua tempore fuco
Tinxerit, idcirco caerula forma bona est?

Moda de a da pěruluĭ sěu colórea blondă se regăsesce maĭ târḑiu la Veneţiane în secolele XV şi XVI.

Ele îşĭ maı tundeau capul pentru a pune o perucă. Pe piaţa San-Marco veniaŭ ţěranĭ carĭ făceau comerciŭ cu pěr. Vecellio ne ḑice în *Habiti antichi e moderni di tutto il mondo* [1590 t. 1] că Veneţianele aŭ adus la modă pěrul blond, şi că nu cruţau nicĭ o ostenélă pentru a-ĭ da colórea şi luciul auruluĭ; acelaşĭ autor ne maĭ spune că acésta coloraţiune se obţineà prin întrebuinţarea maı multor ape. Pentru a le uscà, Veneţianele stăteaŭ la sóre pe învelişurile caselor, pe acele terase de lemn, carĭ se numiau *altane.*

Ele şedeaŭ acolo îmbrăcate cu pânză subţire, cu capul acoperit cu împletiturĭ fórte fine de pae numite *solane,* şi-şı udaŭ capul cu un bureţel fixat în vîrful unuĭ fus (Veḑí şi G. Molmenti: *La vie privée à Venise,* 1882). Acésta explică de ce Paul Veronese şi ceĭ-alţĭ pictorı aĭ şcóleĭ veneţiane aŭ representat aşà de des femeı cu pěr blond-roşiatec, şi cât ar fi de naivı ceĭ carĭ visitând frumósa Veneţia ar crede că a perit tipul femeilor blonde.

Chiar în ḑilele nóstre, femeile nu aŭ curagiul să înceteze de a-şĭ da prin boelĭ acea colóre blondă când natura le-a refusat-o; ele cer încă arteĭ completarea frumuseţeĭ lor.

Revenind acum la Romane, vedem că statul-major al uneĭ armate are póte maĭ puţinĭ oficerĭ decât are în jurul eĭ o damă romană sclave specialiste carĭ se întrec s'o împodobésca.

Lucian în dialogul sěŭ intitulat Ἔρωτες, şi care în scrierile sale nu descrie moravurĭ grecescĭ, ci pe ale contimporanilor sěĭ, atuncĭ supuşĭ

aĭ imperiuluĭ sub domnia Antoninilor, ne-a lăsat un tabloŭ curios al uneĭ Romane bogate la deşteptarea eĭ:

«Dac'ar vedé cine-va acele femeĭ în momentul când ele se deştéptă, ar crede că vede o maimuţă saŭ un babuin, pe carĭ-ĭ privim ca cóbe rele când îĭ întîlnim eşind din casă. De aceea se închid cu atâta grijă, în cât e cu neputinţă ca ochiul unuĭ bărbat să pătrundă până la ele. Ele se înconjóră cu un cerc de sclave şi de babe slugarnice, carĭ se întrec să reproducă pe obrazul stăpîneĭ farmecele ce a distrus nóptea. Sa-şĭ spele ochiĭ cu apă rece cum se scólă, şi să şĭ vadă îndată şi cu veselie de afacerile caseĭ, s'ar privì ca o afectare ridicolă de moravurĭ antice. Trebue acum să întrebuinţeze numaĭ-decât pudre, pomade, tincturĭ. Tóte dichisurile acestea sunt presentate ca în cortegiu: fie-care cameriera, fie care femee pórtă câte un obiect de trebuinţă pentru toaletă. Una ţine un basin de argint, alta un vas, a treia cana cu apă, alta oglinda, altele cutiuţe şi borcănaşe ca într'o farmacie, şi tóte acestea conţin lucrurĭ carĭ ar voì stăpîna să nu le vadă nimenĭ. In una sunt dinţĭ şi substanţe pentru gingiĭ, în alta colorĭ pentru pleope şi sprîncene; în sfîrşit tot ce trebue pentru a da o tîncuială nouă frumuseţeı stinse. Dar maĭ ales pentru coafură se întrebuinţéză artă şi timp. Câte-va femeĭ, carĭ aŭ mania de a-şĭ schimbà pĕrul negru în pĕr blond saŭ chiar auriu, îl frécă cu o pomadă şi-l usucă apoĭ la sórele cel maĭ tare. Altele, cărora le maĭ place pĕrul lor negru, prăpădesc averea familieĭ lor pentru a-l unge cu tóte parfumurile Arabieĭ fericite. Se încăldesc fiare pentru a face zulufĭ ce nu a dat natura. Pĕrul trebue să cadă pe frunte aprópe până la sprîncene, pentru ca acel cuib al amoruluĭ zburdalnic să nu pară prea mare. Pĕrul de dinapoĭ e lăsat să atîrne fórte jos pe umerĭ.»

Iată alte scene din camera de toaletă:

Intr'un colţ al camereĭ e culcată încolăcită pe o pernă móle o căţeà de speţa celor descrise de Buffon sub numele de *bichons*. Prin creşcerea şi manierele eĭ, acea căţeà merită a fi pusă alăturĭ de *havanesele* nóstre. Marţial e maĭ mult panegiristul aceleĭ căţele decât istoricul eĭ. După ce povestesce amabilitatea fireĭ eĭ, blândeţea moravurilor, până şi grija ce are de a nu sforăì, ca să nu deştepte stăpâna lângă care dórme, sfîrşesce cu rîndurile acestea, pe carĭ le atenuăm în traducere: «Nicĭ odată semnele prevestitóre ale unor nevoĭ n'aŭ surprins-o aşà în cât cérşafurile să pórte urmele lor. Ea însciinţă cu laba desmerdătóre că trebue să fie luată de pe pat, şi dusă afară.›

Cum să nu iubescĭ un animal aşà de delicios», adaoge poetul.

Intr'o colivie formată din beţişóre de argint încrucişate cu beţe de

fildeş, se găsesce un papagal splendid. Audĭ cum salută deşteptarea stăpîneĭ sale cu veselul refren: «Bună ḑiua. Sănătate. Curagiŭ»: «*Salve, Vale, Euge*». Papagalul a fost în tóte vremurile óspetele fa-

Fig. 40.

vorit al locuinţelor bogate. Iscusit imitator al glasuluĭ omenesc, ḑice Statiu: «*Humanae solers imitator*, *psittace, linguae.*»

Ca probă, Statiu arată într'un paralel strălucit, cu cât papagalul întrece pe cele-lalte păsĕrĭ dresate, ca ghionóia, graurul şi prepeliţa. In epoca în care trăià poetul, prepeliţa repetà adunând tóte cuvintele ce i se spuneaŭ.

«*Quaeque refert iterata vocabula perdix.*»

Prepeliţa pare a fi perdut de atuncĭ acest talent.

Printre tablourile scóse din ruinele de la Herculanum, este unul încadrat, iar nu văpsit pe perete, care ne transportă în cabinetul de toaletă al uneĭ dame din acel oraş stins, şi pe care-l descrie în chipul următor Comitele F. L. de Stolberg în relaţiunea călĕtorieĭ sale în Germania, în Italia şi în Sicilia (Pitture d'Ercolano, tab. IV, t. XLIII) (Fig. 40).

«O femee tînĕră în picióre pune pe una din însoţitórele eĭ să-ĭ drégă coafura; o a treia femee şade în aceeaşĭ cameră. A patra e în picióre pe lăngă acésta. Cercetând cu maĭ multă atenţiune acéstă compoşiţiune, înclin a crede că e un tabloŭ de familie înfăţişând o mamă cu două fete, carĭ aŭ chiar trăsurĭ de asemĕnare. Mama şade pe un fotoliŭ destul de ridicat, cu tréptă, ast-fel cum eraŭ pe atuncĭ în camera femeilor unde se puneaŭ chiar ca ornamente, şi carĭ prin sculptura, ciubucărĭile de aur, macatele bogate şi pernele cu carĭ eraŭ împodobite, îndepliniaŭ neapĕrat fórte bine acel scop. Ea înconjóră cu iubire cu braţul drept pe cea maĭ tênără din fetele sale, care se aplécă cu graţie spre mamă-sa, şi o strînge. De partea cea-laltă a tabloului, o sclavă maĭ drege ceva la coafura feteĭ celeĭ marĭ. Toaleta e sfîrşită, pĕrul e legat în chip plăcut cu o panglică dublă, nisce ace cu gămălie, de la carĭ se vede numaĭ gămălia, împodobesc fruntea, şi zulufĭ de pĕr atârnă liberĭ dinapoĭ pe umerĭ. Fineţa haineĭ garnisite cu cusăturĭ, cerceiĭ, brăţările, totul arată o ḑi de serbare. Póte că scena represintă gătirea uneĭ mirese pentru ceremonia nunţeĭ sale. Pe lîngă dênsa, se vede pe o masă frumósă o cutiuţă cu giuvaere, o panglică albă, alta albastră de colórea ceruluĭ şi câte-va ramure verḑĭ, destinate probabil a alcătuì o corónă pentru sacrificiŭ. Aprópe de masă e un vas de o formă uşóră şi bine desinată.»

Fig. 41. — Romană punêndu-şĭ suliman.

Tot tabloul e într'o notă decentă, precum se cuvine pentru o scenă de familie.

In case puţin riguróse însă, îmbrăcămintea Romaneĭ la toaletă se

compuneà din stofe fine transparente de Cos. Ast-fel îmbrăcată, patriciana șéde pe scaun și ține într'o mână o oglindă (Fig. 41), în care se privesce mereŭ, și în cea-laltă o pensulă cu care-șĭ pune suliman, saŭ, la începutul ședințeĭ, pe jumĕtate întinsă pe un scaun móle,

Fig. 42. — Oglindă de ținut în mână găsită la Pompei.

privesce în oglindă (Fig. 42) (1) cum lucréză sclavele, și cu un ac de

(1) Oglinḑile eraŭ în genere obiectele cele maĭ mărețe și cele maĭ prețióse din câte cunosceà anticitatea. Ele nu eraŭ de sticlă ca ale nóstre, ci se alcătuiaŭ din plăcĭ de metal lustruit, ca oglinḑile telescópelor moderne. Oglinda uneĭ patriciane

aur, *discriminale* (Fig. 43), pedepsesce îndată cea maĭ mică greşală a lor.

Bătaia cea maĭ blajină erà palma; sclava erà datóre să umfle obrajiĭ, pentru ca palma să fie aplicată cu maĭ multă tărie. Pe urmă veniaŭ alte pedepse maĭ grele, din carĭ cea de căpetenie erà biciul. Şi pentru ca pedépsa să fie grea, pieptĕnătórele trebuiaŭ să stea desbrăcate până la brîŭ, ast-fel ca pielea să nu fie apĕrată şi durerea să fie prin urmare maĭ mare. Vaĭ de sclava care comiteà cea maĭ mică nedibăcie!

Ovidiu, în *Ars amandi*, recomandă femeilor să nu fie nicĭ crude, nicĭ mâniόse faţă de sclavele lor când amantul e de faţă la toaletă:

«Când eştĭ ocupată la gătéla ta, ţine pe bărbaţĭ departe; dacă vreĭ însă să te coafezĭ dinaintea lor, pentru a le arăta cum pĕrul tĕu frumos cade pe umerĭ, feresce-te de a arătà mânie. Dacă coafura nu e potrivită după părerea ta, să nu stricĭ cu supĕrare ce aŭ făcut sclavele tale. Sclava ta să nu aibă a se teme de unghiile tale; urăsc firea sângerósă care te face să-ĭ străpungĭ braţul cu ace. Ea te piaptĕnă atuncĭ afurisând pĕrul ce a stropit cu sângele eĭ».

Acelaşĭ poet, lăudând în una din elegiile sale pĕrul scumpeĭ sale Corina, adaoge anume, ca o dovadă de blândeţea şi de bunătatea eĭ, că nicĭ odată sângele sclaveĭ pieptĕnătóre n'a curs în urma înţepăturilor ce ĭ-ar fi dat:

«Pĕrul tĕŭ e mlădios şi supus, iea orĭ-ce formă; nicĭ odată coafura ta n'a causat cea maĭ mică durere sclavelor tale, nicĭ odată acul şi pieptenele nu le-aŭ sfîşiat. Sclava care l-a îngrijit n'a suferit nicĭ o lovitură. Am fost adesea de faţă când te gătiaŭ; nicĭ odată n'am vĕḑut braţele Cipaseĭ tale împunse cu acul.»

Fig. 43. — Discriminale.

Marţial ne dă o idee de felul cum se purtaŭ adesea damele romane. Când se mâniaŭ — şi adesea se mâniaŭ — nu se mulţumiaŭ cu puţin. Iată ce ḑice poetul: «O singură buclă dintre tóte, rĕŭ prinsă,

---

bogate erà adesea înconjurată de petre preţióse şi se compuneà din o fóie de argint fixată pe alta de aur ca să reflecteze imaginile obiectelor. Mânerul erà maĭ tot-déauna de fildeş săpat cu artă. De ambele părţĭ atârnaŭ adesea bureţĭ pentru a şterge metalul (Pliniu, XXXIII; Isaac Voss, Comentariĭ asupra luĭ Catul, pag. 97; V. Beckmann. *Histoire des inventions*, partea III, pag. 275 şi urm., şi suplimentele la *Peinture des vases grecs*, partea III, pag. 49.

nu stă la locul eĭ; oglinda ĭ-arată acésta şi Lalage pedcpsesce îndată acéstă crimă, şi sărmana Plecussa cade sub loviturile eĭ cu pĕrul smuls»:

Unus de toto peccaverat orbe conarum
Annulus, incerta non bene fixus acu
Hoc facinus, Lalage speculo quod viderat ulta est,
Et cecidit sectis icta Plecussa comis.

Juvenal povestesce, aprópe cu aceleaşĭ cuvinte, acelaşĭ fapt cu o sărmană sclavă Psecas: «De ce stă aşà de sus acéstă buclă? Indată o vînă de boŭ pedepsesce acea crimă»:

Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexi crimen facinus que capilli.

Nenorocita, ḍice Ovidiu, «ea udă cu lacrămĭ şi cu sânge acel pĕr odios»:

Plorat ad invisas sanguinolenta comas.

Une orĭ, ḍice Juvenal, aduceà chiar un gâde *(carnifex)* pentru a fi maĭ sigură că pedépsa va fi şi maĭ grea. «Muncesce gâdele — a ostenit? Să iasă, strigă ea, s'a făcut dreptate!»

Et caedit, donec lassis caedentibus: Exi!
Intonat horrendum jam cognitione peracta.

In fine, Properţiu asigură că, după ce eraŭ ast-fel bătute, sclavele eraŭ une-orĭ atîrnate de pĕr:

Caeditur et Lalage tortis suspensa capillis.

N'am înţelege cum femeĭ, persóne carĭ se respectă, pot ajunge până acolo. Trebue însă să ne amintim că, deprinse din copilărie cu jocurile circuluĭ şi cu luptele de gladiatorĭ, fiinţele carĭ trebuiaŭ să le slujiască nu eraŭ pentru ele decât nisce maşine cu carĭ puteaŭ sĕ facă orĭ-ce. Acésta o arată Juvenal minunat, când înfăţişéză o femee a căreĭ inimă erà gata să se înduioşeze, cum exclamă: «Ce nebunie! Cum? un rob ar fi un om?»

O demens! Ita servus homo est!

După ce-ĭ trecea mânia, frumósa fiinţă se aşeză liniştită — gata, nu e vorbă, să reîncépă — şi-şĭ citià din noŭ diarul:

... *longi relegit transversa diurni.*

Neapĕrat eraŭ şi excepţiunĭ. Tînĕra Nape nu va fi fost singura despre care Ovidiu puteà să dică:

«Pieptĕnătórea eĭ să fie liniştită: ea nu e femee care să-ĭ sfîşie obrazul cu unghiile, nicĭ care să-ĭ înfigă ace în braţe»:

Tuta sit ornatrix: non est quae saucie ora.
Unguibus et rapta brachia figat acu.

Fig. 44— Sul de fer servind la fresarea pĕruluĭ, din museul de la Neapole.

Ciniflones prepară colorile cu carĭ se va da pĕruluĭ nuanţa bălană dorită, şi pudra de aur cu care i se dă un aspect sclipitor.

Cinerarele aŭ altă grijă, aceea de a încăldì ţevile subţirĭ de fer, *calamistrum* (Fig. 44), cu care frisézā zulufiĭ pentru a le da înfaţişarea uneĭ frisurĭ naturale. Psecas, formată de ceĭ maĭ bunĭ maestri atenianĭ, piaptĕnă apoĭ pe stăpînă-sa. Delicată lucrare! Căcĭ dacă nu isbutesce, după judecata capriţiósă a acesteia, trebue să se aştepte să priméscă o straşnică împunsătură cu acul în braţ, saŭ chiar în sîn. Juvenal descrie în una din satirele sale o scenă de acest fel, şi adaoge:

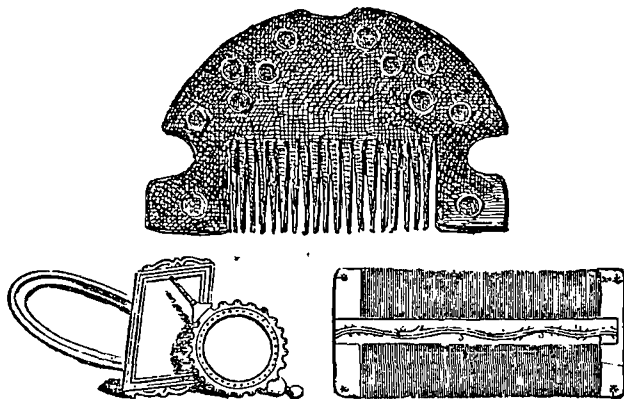

Fig 45. Oglindĭ romane micĭ. Pieptene romane.

«De ce o maltratezĭ pentru că un fir neastîmpĕrat se sbîrlesce cu tótă silinţa ce-şĭ dă, saŭ pentru că oglinda ta, servitóre prea credinciósă, te însciinţéză că nasul tĕŭ e cam strîmb»

Neapĕrat că, pentru o coafură aşà de îngrijită, trebuià un mare numĕr de pieptenĭ.

Cele maĭ întrebuinţate eraŭ cele de lemn de merişor (Fig. 45). «La

ce va servì pe capul tĕŭ, unde nu va găsì nicĭ un pĕr, acel pieptene de merişor cu mulţĭ dinţĭ, ce aĭ primit în dar?» ḑice Marţial.

Quid faciet, nullos hic inventura capillos
Multifido buxus quae tibi dente datur!

In Ovidiu, vĕduva unuĭ Flamin se plânge că pĕrul eĭ ras face să-ĭ fie de prisos pieptenil de merişor.

Non mihi detonsum crinem depectere buxo,
Heu! licet...

Câte-va secole maĭ târḑiŭ, Claudian menţionéză maĭ ales pieptenĭ de fildeş. «Acea fată, ḑice el, îşĭ brăsdéză pĕrul în tóte felurile cu fildeşul cel care muşcă cu mulţĭ dinţĭ»:

Haec virgo morsu numerosi dentis eburno.
Multimodum discrimen arat...

(Fig. 46.). Matronă creştină din primele timpurĭ ale creştinismuluĭ.

Tot Ovidiu ne spune că eraŭ şi pieptenĭ de bagà: «*hanc placet ornari testudine Cyllenea*». Brósca ţestósă de Cyllene însemnéză prin metaforă «bagaua». Şi în ḑilele nóstre, bagaua adevĕrată saŭ imitată e întrebuinţată cu predilecţiune, pentru uşurinţa şi luciul sĕŭ, la facerea pieptenilor carĭ se fixéză în pĕr.

După expunerea de maĭ sus, trebue să recunóscem că aceste nimicurĭ, aceste lucrurĭ uşurele, acea căutare a voluptăţiĭ, şi acea furie de plăcerĭ a lumeĭ romane, a scăḑut cu încetul sub influenţa creştinismuluĭ. In locul acelor femeĭ, carĭ îşĭ împodobesc pe întrecute mândria cu diademe falnice, vecĭnic înfundate în óspeţe şi orgiĭ, vin acum şi femeĭ acoperite cu vĕlurĭ pudice (Fig. 46); cu stofe cu colorĭ închise, la

carĭ nu se vĕd decât decenţă şi simplicitate. In locul acelor patriciane barbare, carĭ pedepsesc nedibăciile sclavelor lor, înfigêndu-le un ac în sîn, sunt acum şi femeĭ, carĭ numesc surorĭ pe servele lor, şi împreună sunt umilele serve ale luĭ Christos. Nicĭ nu puteaŭ să urmeze maĭ bine prescrierile Sfântuluĭ Pavel, care le ḑisese:

«Asemenea voesc ca femeile să se róge în îmbrăcăminte cuviinciósă, cu sfială firéscă şi cu mintea întrégă; să se gătéscă, nu cu împletiturĭ ale pĕruluĭ şi cu aur saŭ mărgăritare, saŭ vestminte fórte scumpe, ci prin fapte bune, cum se cuvine femeilor carĭ făgăduesc temere de Dumneḑeŭ.»

Da, ast-fel umblaŭ în lume acele creştine, carĭ respinsese cu generositate tóte farmecele toaleteĭ şi ale luxuluĭ, pentru a purtà haina Aceluĭ care a ḑis: jugul meŭ e plăcut şi sarcina uşóră.» Óre aşà de uşor de purtat este un jug care interḑice scumpetea îmbrăcăminteĭ, farmecul gătelcĭ, óspeţele, spectacolele, emoţiunile circuluĭ şi teatruluĭ?

Puteà să fie aşà de dulce pentru acele femeĭ, de un rang atât de înalt, sĕ renunţe pentru tot-deauna la întrunirĭ literare, unde un Catul, un Ovidiu, un Properţiu, le adăpaŭ cu ambrosia laudeĭ lor, le îmbătaŭ cu nectarul versurilor; unde Sallust desfăşurà sub ochiĭ lor icóna istorieĭ romane; unde Petroniu desfătà lenea lor şi le încântà maliţiositatea cu sarea cronicelor sale scandalóse?

Da, acele femeĭ creştine, deosebindu-se de cele-lalte, aveaŭ curagiul de a respinge tóte aceste desfătărĭ, de a renunţà la acele farmece ale trecutuluĭ lor, pentru a urmà pe Christos şi a purtà crucea sa. Cum s'a putut face una ca acésta?

Prin schimbarea ce Evanghelia adusese în gusturile lor, în minte şi în inimă, admirabil efect al aceleĭ metamorfose, care le făceà să asculte cu lăcomie cuvintele austere ale Apostoluluĭ Petru:

«Femeĭ, fiţĭ supuse bărbaţilor voştri; podóba vóstră sĕ nu fie cea din afară a împletituriĭ pĕruluĭ şi a puneriĭ de scule de aur, saŭ a îmbrăcăriĭ de haine .

Acéstă nouă învĕţătură, adevĕrata contra-otravă a maximelor lumescĭ, făcuse pe femeĭ să privéscă ca zadarnice şi amare, ca primejdióse, acele bunătăţĭ carĭ acum le însuflaŭ desgust şi oróre. Ele nu maĭ găsiaŭ farmec decât în laudele aduse Domnuluĭ în sfintele sale basilicĭ, decât în caritate, mile, cercetarea neputincioşilor, bolnavilor, celor încărcaţĭ cu tot felul de suferinţe.

Părinţiĭ Bisericeĭ neapĕrat nu pregetaŭ de a le încuragià să stăruiască

în acea viéţă sfântă. Eï le ḑiceaŭ pentru a le întărì în dispreţul luxuluï şi cochetărieï, pentru a le scăpà de mrejele vanităţeï:

Orĭ-ce bărbat, care se rógă saŭ vorbesce profetic, avênd ceva pe cap, necinstesce capul sĕŭ.

Şi orĭ ce femee, care se rógă saŭ vorbesce profetic cu capul neînvelit, necinstesce capul eï, căcĭ una şi aceeaşĭ este cu cea rasă.

Căcĭ dacă o femee nu-şĭ învelesce capul, şi tunḑă-se; iar dacă urît este pentru femee ca să se tunḑă saŭ să se raḑă, înveléscă-şĭ capul.

Căcĭ un bărbat nu trebue să-şĭ înveléscă capul, fiind chipul şi mărirea luĭ Dumneḑeŭ; iar femeea este mărirea bărbatuluĭ.»

Să facem urărĭ pentru ca femeea din ḑilele nóstre, inspirată de sentimentele de carĭ se însufleţiaŭ femeile la aurora creştinismuluĭ, să rĕmâe statornică în aceleaşĭ principiĭ de credinţă şi de modestie, pentru ca, cu tótă transformarea societăţiĭ şi mersul timpuluĭ, acele frumóse învĕţăturĭ să domnéscă în inima eĭ şi s'o întăréscă în o cale aşà de gloriósă.

ḌECE MAIŬ

CUVÎNTARE

DE

D. A. STURDZA
Membru al Academieĭ Române.

Sedința de la 12 Maiŭ 1900.

I.

S'a introdus în Academia Română datina, să ținem în ḍiua de 10 Maiŭ, cea maĭ importantă în desvoltarea statuluĭ român, o cuvîntare în lauda Aceluia, care a ilustrat-o. Cred că acéstă datină se va transformà într'o regulă constantă a instituțiuniĭ nóstre, spre care, cu drept cuvînt, sunt ațintițĭ ochiĭ sufletescĭ aĭ poporuluĭ român.

Amintirea și justa apreciare a faptelor marĭ, ca și justa apreciare a acelora carĭ le-aŭ desăvîrșit, sunt nu numaĭ semne ale recunoscințeĭ datorite pentru binefacerĭ, ci o necesitate a însușĭ traiuluĭ nostru căruia ne silim să-ĭ dăm un curs sigur, un rost demn și înalt. In mersul trecĕtor al vieții omenescĭ, expunerea reînnoită a întîmplărilor marĭ nu numaĭ înveselesce sufletele, ci maĭ ales întăresce și încordéză voințele spre făptuirĭ nouĕ, carĭ lanț se țin de cele vechĭ, aducênd ast-fel în viéța pămîntéscă o adiere a vieții celeĭ vecĭnice.

Nu este óre înălțător, când Academia Regală Prusiană de maĭ bine de un secol serbéză în fie-care an, printr'o cuvîntare rostită într'o ḍi hotărîtă, pe Frederic-cel-Mare, fără să fi secat încă isvorul bogat al faptelor acestuĭ Principe? Și nouĕ ne-a dăruit A-tot-Puternicul din vița sănătósă și vigurósă a aceluĭ suveran un Principe, care în scurt timp a ridicat România din umilire la mărire.

Se cuvine deci, ca şi noi să vorbim de Regele nostru în ḑi de sĕrbătóre, întipărind în mintea nóstră faptele desăvîrşite de Dînsul, întărind în inimile nóstre convicţiunea, că de faptele mari ale conducĕtorilor popórelor sunt legate înseşi destinele acestora.

Despre Carol I putem vorbì cât de des. El a stat, când s'a suit pe tronul României, dinaintea unei mari probleme: fundarea în Europa, în secolul al nouĕ-spre-ḑecelea, a unui stat noŭ de către un popor rĕŭ muncit de sórtă în timp de mai multe sute de ani. El a resolvit acest problem spre lauda Lui şi a poporului român. Carol I a fost încunjurat în a Sa întreprindere de o numerósă pleiadă de bărbaţi, cari în cugetări şi fapte nu sunt inferiori bărbaţilor de stat celor mai însemnaţi ai altor popóre mai mari şi mai de mult constituite. Noi ca şi El putem să ne uităm cu mândrie la aceşti paladini ai Lui.

Domnia lui Carol I, care se apropie de încheiarea unei a patra decade, s'a petrecut sub ochii generaţiunii actuale. Noi înşine, câţi trăim astăḑi, suntem martorii vii ai transformării desăvîrşite de ea în mijlocul nostru, într'un spaţiŭ de timp scurt în viéţa unui popor, căci abià cuprinde viéţa mijlocie a unui om.

In icóna evenimentelor recente, putem vedé cu claritate calea viitorului, căci istoria nu se compune numai din faptele cari aparţin timpurilor depărtate, ci şi din faptele cele mai apropiate de noi, cari tocmai pentru viéţa practică aŭ o importanţă decisivă. Invĕţatul, care se adîncesce în studiul sistemului lui Ptolomeŭ şi uită progresele cele mai nouĕ ale astronomiei, sfîrşesce prin a avé o idee greşită a chiar sistemului pe care el caută să-l pătrundă. Sciinţa este şi ea viéţă, şi conducerea statelor e şi ea o sciinţă, care trebue să fie cu atât mai vie, cu cât ea privesce însuşi traiul actual al ómenilor. Ast-fel cunoscinţa esactă a întîmplărilor recente, mai ales când acestea sunt de o importanţă vĕdită, este neînlăturabilă, pentru ca viéţa publică să aibă un fundament solid şi ca să păşim înainte pe o cale dréptă şi sigură, iar nu pe poteci încurcate şi periculóse.

II.

Întâile acte, prin cari România a eşit din letargia seculară în care intrase, aŭ fost: — actul de independenţă din 1848, în adevĕr trecĕtor, dar care ne-a dat loc în rîndul popórelor vii; — rostirea în 1857a dorinţelor ţĕrii în enunciaţiuni clare şi energic concepute; — alegerea în 1858 a unui singur Domn pentru cele douĕ principate Moldova şi

Valachia. Acest din urmă act erà primul act de constituire independentă recunoscut de Europa.

De la 1858 încóce, în timpul domnieĭ Principeluĭ Alexandru Ioan, ca şi în timpul celor dintâĭ ḍece anĭ aĭ domnieĭ Regeluĭ Carol, România a trecut prin frământările naturale ale uneĭ transformărĭ repeḍĭ şi complete a statuluĭ. Nu pătrunsese încă nicĭ în lăuntru nicĭ în afară convicţiunea, că proclamarea dinastieĭ Hohenzollern dăduse statuluĭ român o importanţă europeană.

Evenimentele exterióre nu lăsară însă timp la multă esitaţiune, şi România fu pusă în curînd dinaintea uneĭ situaţiunĭ, în care trebuià să-şĭ deschidă ochiĭ şi să-şĭ ascuţéscă priceperea, căcĭ intrà în acţiunea cea mare a lumiĭ şi trebuià să iea prin sineşĭ hotărîrĭ, de carĭ depindeà viitorul eĭ. Aceste evenimente priviaŭ transformarea politică a Peninsuleĭ Balcanice, pusă în mişcare prin răsboiul Crimeeĭ.

Tractatul de Paris de 1856 făcuse Turcieĭ loc în areopagul marilor puterĭ europeane; iar Sultanul se legà formal a introduce în guvernămîntul seŭ reforme, carĭ să se apropie de organisarea statelor culte. Aceste reforme aŭ fost amânate din an în an. Egala îndreptăţire a creştinilor cu musulmaniĭ din Imperiul Otoman rĕmăsese neaplicată, iar cârmuirea turcéscă erà tot medievală. Acéstă stare de lucrurĭ menţineà o nemulţumire, care cu aniĭ cresceà şi deveniă maĭ vie, prevestind o situaţiune egal de periculósă pentru Turcia şi pentru Europa, căcĭ prin ea se puteà deschide în fie-care moment cestiunea desmembrăriĭ Imperiuluĭ Otoman, nu ca discuţiune teoretică, ci ca actualitate practică. Turburărĭ, cât de neînsemnate la început, trebuiaŭ să insufle îngrijirile cele maĭ viĭ, pentru că nu se puteà prevedé dacă înflăcărarea nu va conduce pe nesimţite la o mişcare răsboinică, ale căreĭ consecinţe să se întindă peste întréga Europă.

Intâiele semne îngrijitóre se manifestară în Iulie 1875 prin turburărĭ în Bosnia şi Herzegovina şi printr'o vie agitaţiune în Serbia şi Muntenegru. Seriositatea dificultăţilor ce se născeaŭ din aceste turburărĭ erà vĕdită. Pórta trimise un corp de armată însemnat în provinciile rĕsculate, iar în provinciile limitrofe ale Austro-Ungarieĭ şi Muntenegruluĭ se revĕrsaŭ miĭ de refugiaţĭ creştinĭ. Imediat se stabilì între cele treĭ împĕrăţiĭ ale Norduluĭ o înţelegere de a localisà acéstă nelinişte; însă, la începutul luneĭ Septemvrie, un manifest al insurgenţilor celor două provinciĭ otomane rĕsculate ḍiceà: «De patru sute de anĭ suntem raiale şi tractaţĭ ca vite: de astăḍĭ înainte vrem să fim ómenĭ.»

Ast-fel impulsiunea erà dată, şi nu eraŭ semne, că mişcarea va puté fi oprită.

In Septemvrie 21 (3 Oct.) Principele Carol scrià părintelui sĕŭ: «Turburările din Peninsula Balcanică numaĭ în aparenţă s'aŭ liniştit: ele «sunt departe de a fi dispărut. Insurecţiunea face pe tăcute progrese mari şi se lăţesce ca un torent. La început acéstă insurecţiune nu aveà «nicĭ un scop naţional saŭ politic; ea nu erà decât o protestare în contra grelelor imposite, de carĭ ţĕraniĭ creştinĭ speraŭ să se libereze «cu armele în mână. E dar natural că liniştea nu se va puté res«tabilì decât prin reforme radicale, carĭ vor pune un termin a-totputerniciei paşilor. Orientul creştin e săturat de reaua administra«ţiune turcéscă. Fără înţelegerea Puterilor celor marĭ, de mult ar fi «isbucnit complicaţiunĭ seriόse. Aceste complicaţiunĭ s'aŭ înlăturat pen«tru moment, însă ele nu s'aŭ suprimat. Diplomaţia cea mare nu este în stare să resolve cestiunea orientală, care nu se póte resolvì decât de însuşĭ Orientul, pe teatrul răsboiuluĭ, cu concursul popórelor direct interesate. Politica actuală a Românieĭ are de scop de a «profità de aceste evenimente. Ruina financiară a Turcieĭ ne vine în ajutor. In Serbia tóte iţele s'aŭ încurcat.»

La începutul luĭ Octomvrie (1/13) Principele Imperial al Germanieĭ scrià Principeluĭ Carol: Nu fără mare îngrijire îndreptez privirile «spre voĭ.»

Puţin maĭ târḑiŭ în 17 (29) Octomvrie, Mesagerul» din Petersburg scrià următórele:

«Importantele evenimente politice, carĭ se petrec ĕst timp în Peninsula Balcanică nu aŭ surprins pe Rusia în isolare, ci maĭ ales într'o «alianţă, avênd de ţel mănţinerea şi consolidarea păciĭ europeane. De‹părtată de orĭ-ce tendinţă politică egoistă, basată pe o încredere reciprocă şi sigilată de intrevederea celor treĭ împĕraţĭ, acéstă alianţă nu se presintă dinaintea Europeĭ ca un arbitru al destinelor sale, «ci ca un garant al libertăţiĭ şi un păzitor al linişteĭ tuturor.

Făcênd parte din acéstă alianţă, Rusia nu i-a sacrificat însă simpatia ce ea a nutrit în mod constant pentru populaţiunile creştine «oprimate ale Turcieĭ şi care a fost şi de sigur este împărtăşită de «întrégă Europa creştină. Sacrificiile făcute de poporul rusesc pentru creştiniĭ din Turcia sunt atât de marĭ, în cât daŭ Rusieĭ dreptul de «a-şĭ documentà acum simpatia sa în faţa Europeĭ. Pătruns de acéstă «veche simpatie pentru populaţiunile creştine din Peninsula Balcanică şi conscient de pericolul care ameninţă liniştea Europeĭ, Cabinetul «imperial, precum nu a stat maĭ înainte în circumstanţe analóge, nu puteà sta nicĭ acum spectator nepăsător şi neactiv dinaintea evenimentelor din Herzegovina, carĭ ameninţaŭ să tragă după sine Serbia

«şi Muntenegrul într'o luptă inegală şi să deslănţuiască un răsboiŭ, «ale căruĭ proporţiunĭ sunt greŭ de prevĕḑut. Cabinetul imperial a ridicat maĭ întâiŭ vocea sa în favórea populaţiuniĭ din Herzegovina, «apăsată prin greutatea nemĕsurată a impositelor, urcate peste tótă «mĕsura, precum şi în favórea mănţineriĭ păciĭ, de care Europa în ‹genere şi Turcia în particular aŭ atât de mare nevoe. In urma ini‹ţiativeĭ sale, guvernele aliate ale Germanieĭ şi Austro-Ungarieĭ, animate şi ele de aceeaşĭ dorinţă de a înlăturà conflicte ulterióre în Turcia, s'aŭ grăbit a-ĭ da tot sprijinul, pentru a impăcà Pórta cu supuşiĭ seĭ revoltaţĭ.

«Guvernele Francieĭ, Anglieĭ şi Italieĭ aŭ împărtăşit vederile cabinetelor de la Nord asupra stăriĭ de lucrurĭ din Turcia, ameninţătóre pentru pacea europeană, şi aŭ unit forţele lor cu ale cabinetelor ‹împărătescĭ spre a ajunge la ţelul indicat. Consiliile pacifice date «Porţiĭ de către representanţiĭ Puterilor la Constantinopole aŭ avut «de resultat: întâiŭ, trimiterea în Herzegovina a uneĭ comisiunĭ con«sulare, avênd misiunea de a împăcà pe insurgenţĭ cu guvernul, şi în urmă proclamarea uneĭ iradele a M. S. Sultanuluĭ, din propria-ĭ ini«ţiativă, promiţênd supuşilor seĭ creştinĭ o uşurare simţitóre în materie de imposite, egalitatea cu musulmaniĭ dinaintea legiĭ şi o maĭ bună organisare adiministrativă.

«Firesce că nime nu pune la îndoială sinceritatea dorinţeĭ M. S. Sul«tanuluĭ de a ameliorà miserabila situaţiune actuală a supuşilor sĕĭ «creştinĭ. Guvernele tuturor Puterilor celor marĭ consideră noua iradeà «ca o dovadă necontestabilă a solicitudiniĭ constante şi binevoitóre a Sultanuluĭ pentru buna stare a supuşilor sĕĭ. Insă exemplele unuĭ «trecut apropiat, arătând că asemenea promisiunĭ aŭ maĭ fost date di«plomaţieĭ europeane, permit opiniuniĭ publice de a nu acordà noueĭ «iradele a Sultanuluĭ încrederea datorită unuĭ act, exprimând compa«siunea M. S. pentru nenorocita situtaţiune a supuşilor sĕĭ creştinĭ. «Increderea în asemenea acte ale guvernuluĭ otoman este sdruncinată atât de mult, în cât îĭ va fi fórte greŭ Porţiĭ să o restabiléscă iute, fără «concursul amical al cabinetelor europeane. Aceste cabinete, nu rămîne «nicĭ o îndoială, nu vor refusà Porţiĭ acest concurs; pe de altă parte şi Pórta va da acestor cabinete doveḑĭ prealabile de hotărîrea sa «fermă şi neclintită, de a-şĭ îndeplinì actualele sale îndatorirĭ solemne pri«vitóre la creştinĭ şi de a pune ast-fel capĕt uneĭ situtaţiunĭ anormale, care «inspiră Europeĭ atâta îngrijire. In tóte casurile, putem fi sigurĭ, că starea de lucrurĭ deplorabilă, care a causat până acum atâtea prejudiciĭ ‹intereselor Porţiĭ, supuşilor eĭ şi Europeĭ, trebue să iea un sfîrşit.›

Aceste liniĭ caracteriséză în modul cel maĭ perfect situaţiunea de atunci a Orientuluĭ: Populaţiunile creştine din Imperiul Otoman nemulţumite şi revoltate, Turcia legată a face reforme, —Europa cerênd realisarea promisiunilor date,—Sultanul făcênd nouĕ promisiunĭ, carĭ nu inspiraŭ încredere, nicĭ populaţiunilor, nicĭ Europeĭ, şi de acì o stare anormală, care împingeà la o soluţiune.

La mijlocul luĭ Noemvrie, Agentul diplomatic al Rusiei în Bucurescĭ, Zinoview, venind din Constantinopole, ḑiceà Principeluĭ Carol, că situaţiunea în Orient este fórte ameninţătóre şi că pentru primăvara anuluĭ 1876 sunt de temut complicaţiunĭ seriόse.

In acelaşĭ timp Principele scrià Principeluĭ Carol Anton ($^{15}/_{27}$ Noem.): «Nourĭ ameninţătorĭ se strîng din tóte părţile şi primăvara viitóre póte să ne aducă evenimente seriόse. Cât timp suzeranitatea turcéscă «nu a fost decât o formă fără însemnătate, care se oprià la plata tri-«butuluĭ şi la deficultăţĭ în cestiunea moneteĭ saŭ a creăriĭ de decora-«ţiunĭ, Europa puteà să înlăture plângerile nóstre. Dar, *din momentul «în care atîrnarea nóstră de Pórtă jignesce desvoltarea nóstră eco-«nomică, reformele nóstre financiare, creditul nostru, noĭ putem re-«clamà cu drept cuvînt, să se tragă o linie de demarcare politică «netedă între un imperiŭ rebel la orĭ-ce reformă şi un stat tînĕr «care începe a înflorì şi a dat Europeì în ultimiĭ anĭ garanţiĭ reale.*

La finele luneĭ Noemvrie, 27 (9 Dec.), Principele Carol Anton de Hohenzollern scrià: Turcia cade prin finanţele sale, de a cărora rea «stare singură ea e vinovată. Pentru un observator depărtat, este interesant a constatà, că tóte privirile sunt îndreptate spre România, «a căreì atitudine cumpĕnită este obiectul stimeĭ generale. Acéstă «purtare este singurul mijloc de a preparà Europa la independenţa «iminentă a ţĕriĭ tale. *Acéstă independenţă trebue să reiasă din con-«vingerea generală a necesităţiĭ eĭ, pentru ca să nu fie pentru nime «o surprindere în ḑiua în care se va desăvîrşì* .

In 7 (18) Decemvrie Generalul Ignatiew, Ambasadorul Rusieĭ la Constantinopole, ḑiceà Generaluluĭ Ioan Ghika, Agentuluĭ diplomatic al Românieĭ: «Intr'un conflict cu Pórta, Rusia va fi póte silită să ocupe «România ca garanţie».

In 18 (30) Decemvrie înţelegerea între cele treĭ puterĭ ale Norduluĭ luà o formă maĭ concretă în memorandul Comiteluĭ Andrassy. Rusia, Austro-Ungaria şi Germania ieşiaŭ din posiţiunea lor espectativă.

Acel memorand aşterneà maĭ întâiŭ situaţiunea europeană de la finele anuluĭ 1875: In împrejurările actuale, credem că a venit pentru Puterĭ momentul de a se înţelege asupra unuĭ mers comun,

«pentru a împedecà să se compromită pacea Europeĭ prin prelungirea «mişcarilor din Turcia..... Statele europeane nu pot vedé cu ochiŭ nepăsător perpetuându-se şi agravându-se o situaţiune care, chiar de acum, apasă greŭ asupra comerciuluĭ şi industrieĭ şi care, sguduind în fie-care ḍi maĭ mult încrederea publiculuĭ în conservarea păcii, tinde a compromite tóte interesele . Atât de gravă se credeà la finele anuluĭ 1875 situaţiunea creată prin insurecţiunea din provinciile de la apusul Peninsuleĭ Balcanice.

Memorandul propune în urmă mijlócele de îndreptare, carı la rîndul lor dovediaŭ, cât lipsià Imperiuluĭ Otoman, pentru a face ca populaţiunile din imperiu să fie mulţumite.

Memorandul ḍice: Indeplinim o datorie imperiósă, atrăgênd seriósa atenţiune a puterilor garante asupra necesităţiĭ de a recomandà Sublimeĭ Pórţĭ să completeze acţiunea sa prin mĕsurile cele maĭ indispensabile pentru restabilirea ordineĭ şi a linişteĭ în provinciile «atât de greŭ atinse de flagelul răsboiuluĭ civil. In urma unuĭ schimb «de ideı între cabinetele din Viena, San-Petersburg şi Berlin, s'a recunoscut, că aceste mĕsurĭ trebue să fie căutate într'o îndoită direc«ţiune: dintâiŭ pe tĕrîmul moral şi al doilea pe tĕrîmul material..... Punctele carĭ ar trebuì imediat realisate, în provinciile rĕsculate, pentru a puté ajunge la o pacificare reală sunt următórele:

1. Libertatea religiósă, deplină şi întrégă,

«2. Abolirea arendăriĭ impositelor,

3. O lege care să garanteze, că produsul contribuţiunilor directe «din Bosnia şi Herzegovina vor fi întrebuinţate în interesul provinciilor înşile, sub controlul organelor constituite în sensul firmanuluĭ din 12 Decemvrie,

«4. Instituirea uneĭ comisiunĭ speciale, compusă de un numĕr egal de musulmanĭ şi de creştinĭ, pentru a controlà executarea reformelor propuse de puterĭ, precum şi a reformelor proclamate prin iradeaua din 2 Octomvrie şi prin firmanul din 12 Decemvrie,

«5. Imbunătăţirea situaţiuniĭ agrare a populaţiunilor rurale.»

Memorandul cereà acte clare, indiscutabile, practice,— fapte, iar nu programe.

A aşterne asemenea cererĭ unuĭ guvern, puneà dejà în dubiŭ puterea acestuia de a le executà.

In 27 Ianuarie (8 Febr.) 1876 Principele Carol fixà, într'o scrisóre către Principele Carol Anton de Hohenzollern, programul Sĕŭ, încă maĭ clar decât cu câte-va sĕptĕmânĭ maĭ înainte.

El scrià cu prevedere limpede a viitoruluĭ: Odată representantul

«Austriei ne întrébă: ce am face în casul uneĭ ocupaţiunĭ rusescĭ? Altă «dată representatul Rusieĭ caută să afle, dacă avem încredere în Aus- «tro Ungaria. Amîndoĭ însă ne conjură, să nu facem vre-un pas precipitat; toţĭ doresc pacea, căcĭ unul invidiézá pe cel-alalt în soluţiunea cestiuniĭ Orientuluĭ şi nimenĭ nu e pregătit pentru răsboiŭ. *Noĭ sun- «tem decişĭ a respinge, cu armele în mână, orĭ-ce ocupaţiune, din orĭ-ce parte ar venì. Firesce că nu vom puté ţiné pept în contra uneĭ puterĭ marì, dar vom susţiné punctul nostru de vedere şi nu «vom primì ca în trecut armatele de ocupaţiune ca armate liberatrice.*

III.

Sub aceste auspiciĭ se deschideaŭ în Bucurescĭ Corpurile Legiuitóre la 15 (27) Noemvrie 1875.

Ministeriul Lascar Catargiu avea în mânile sale conducerea afacerilor din Martie 1870. Pentru prima dată în era nouă inaugurată în urma tractatuluĭ de Paris, se vedeà un minister avênd o durată de cincĭ anĭ. Acest fapt erà de sigur un progres în faţa fluctuaţiunilor anterióre, căcĭ da loc la cugetărĭ maĭ liniştite şi la o lucrare de consolidare maĭ seriósă a nouluĭ stat. Cu tóte acestea Ministeriul nu erà la înălţimea problemelor ce România însăşĭ erà chemată a deslegà în mijlocul dificultăţilor ce se ridicaŭ ameninţătóre.

Incă din 21 Iunie (3 Iulie) 1875 Regele Carol însemnà în notele Sale: «Partidul conservator ameninţă a se descompune şi a provocà o «schimbare de ministeriŭ. Boerescu lucréză pentru a constituì un partid separat de Lascar Catargiu, câştigând în acest scop pe Preşedintele «Camereĭ, Dimitrie Ghika»; iar în 20 (1) Ianuarie 1876 Regele observă: «Cantacuzino, Ministrul de Finanţe, nu se simte la înălţimea «chemăriĭ sale; Ministrul Instrucţiuniĭ publice întîmpină o oposiţiune «însemnată la Legea Instrucţiuniĭ publice».

Dar fulgerile se îndesiaŭ şi tunetul se audià dejà în apropiere. In 24 Noemvrie (6 Dec.) 1875, Capul Statuluĭ, îngrijit, apreciéză situaţiunea politică a guvernuluĭ Sĕŭ: Principele voesce să discute în Consiliul de Ministri atitudinea ce guvernul român va trebuì să iea în momen- «tul explosiuniĭ răsboiuluĭ în Orient. Ministriĭ nu aŭ o idee clară a «situaţiuniĭ şi se arată cu totul indecişĭ. Eĭ se pronunţă deocamdată «pentru expectativă, ne fiind evenimentele încă în ajun de a isbucnì.»

După patru lunĭ crisa ministerială isbucnià, provocată prin neînţelegerĭ acute în sînul guvernuluĭ, prin o situaţiune financiară gravă, despre care Ministriĭ nu aveaŭ o idee clară, prin îngrijirea ţĕriĭ, care

se manifestă în alegerile senatoriale. Lascar Catargiu demisionă cu întregul Cabinet în 4 (16) Aprilie 1876 şi peste puţin se retrage şi noul Ministeriŭ al Generaluluĭ Ioan Florescu.

In 27 (9) Aprilie un Ministeriŭ naţional-liberal depuneà jurămîntul de credinţă la palat. El erà presidat de Manolake Kostake. Acest Ministeriŭ făcù loc în 24 (5) Iulie Ministeriuluĭ Ioan Brătianu.

Cu venirea naţional-liberalilor la guvern, aspectul indecis al Românieĭ se schimbă. Ţara intră în mişcarea europeană, prevestitóre de evenimente însemnate.

Activitatea Statuluĭ român, până atuncı restrînsă în desvoltarea luĭ internă, îşĭ iea de-odată un sbor hotărîtor, şi la ordinea ḑileĭ intră cestiunea indicată de Principele Carol în Noemvrie 1875 — a linieĭ de demarcare dintre România întinerită şi Turcia îmbĕtrânită.

Pe când Ministerul Florescu vorbià în programul sĕŭ din 15 (27) Aprilie numaĭ «de observarea scrupulósă a celeĭ maĭ stricte neutralităţĭ şi de «respectul absolut al raporturilor nóstre politice cu Sublima Portă şi «cu marile Puterĭ garante, basate pe vechile Capitulaţiunĭ şi pe Tractatul şi Convenţiunea din Paris , programul Ministeriuluĭ Manolake Kostake, în partea sa privitóre la politica externă, glăsuià ast-fel: «Politica nóstră exterióră va fi plină de respect pentru tractatele in«ternaţionale, carĭ stabilesc condiţiunea politică a Românieĭ, îĭ asigura independenţa şi-ĭ garantéză neutralitatea. Ţara va merità ast-fel în«crederea înaltelor Puterĭ garante .... Posiţiunea geografică a Româ«nieĭ şi conservarea neutralităţiĭ nóstre cer imperios, ca să fim tot«deauna în stare a apĕrà fruntariile nóstre şi a face să se respecte «neutralitatea nóstră. O bună organisare a forţelor militare ale ţĕriĭ «este dar absolut necesară.» Programul Brătianu ḑiceà scurt şi cuprinḑĕtor: «In privinţa relaţiunilor nóstre exterióre, o strictă neutralitate, «mănţinută prin o pază neîncetată a siguranţeĭ publice şi a fruntariilor, «va fi obiectul constanteĭ nóstre preocupărĭ.

Aceste acte caracterisézâ posiţiunea celor două partide politice în faţa cestiunilor ce înaintaŭ spre un desnodămînt: pasivitatea, corespunḑĕtóre situaţiuniĭ încurcate în care se găsià România după 1856, şi activitatea menită a ne creà o posiţiune europeană bine definită.

In curînd noua situaţiune se vĕdì prin acte.

Pórta nu se putuse hotărî a primì în întregimea lor cele cincĭ puncturĭ indicate de memorandul Andrassy ca minimum de acordat provinciilor rĕsculate. Ea credeà că puteà înlăturà furtuna prin jumătăţĭ de concesiunĭ.

Rĕspuns hotărîtor la resistinţa slăbănógă a Porţiĭ dădură insur-

genţiĭ, refusând reformele acordate de Sultan, fiind-că nu li se da nicĭ o garanţie pentru executarea lor. Revoltaţiĭ cereaŭ fapte reale, nu declaraţiunĭ de principiu.

De aceste complicaţiunĭ şi îngrijirĭ se maĭ alipiră în curînd altele. In Februarie o agitaţiune violentă se laţesce în Bulgaria şi iea cu repeḑiciune proporţiunĭ atarĭ, în cât în 18 (30) Aprilie circulà prin provincie pentru a fi subscrisă o petiţiune, cerênd instituţiunĭ constituţionale şi transformarea acesteĭ provinciĭ în regat; iar în Martie, se vestià din Belgrad, că Serbia e hotărîtă să declare răsboiu Turcieĭ, şi din Petersburg, că Impĕratul are gândurile cele maĭ pacifice, dar că turburările din Turcia se socot acolo cu atât maĭ primejdióse, cu cât Turcia nu vrea orĭ nu póte să iasă din apatia sa şi refusă a da ascultare sfaturilor Puterilor celor marĭ.

Metoda Porţiĭ de a tractà tóte cestiunile în mod dilatoriŭ şi de a nu luà hotărîrĭ bărbătescĭ pentru a ieşì din încurcăturile în carĭ se aflà şi carĭ cresceaŭ mereŭ, se manifestară şi în relaţiunile eĭ cu România. Posiţiunea cea veche a RomânieĬ în faţa Porţiĭ nu maĭ erà bine definită, căcĭ drepturĭ esenţiale ce-şĭ reservase Principatele Române prin vechile capitulaţiunĭ fusese de secolĭ încălcate de Turcia, şi pretenţiunĭ noue se ridicaŭ din parte-ĭ pe basa acestor încălcărĭ. Se credeà la Constantinopole, că România luĭ Carol de Hohenzollern puteà fi mănţinută în situaţiunea în care Moldova şi Valachia se aflaŭ sub domniile anterióre, şi că Pórta trebue să-şĭ dovedéscă vitalitatea exercitându-şĭ drepturile sale suzerane, nu numaĭ pe cât se maĭ puteà *modo antiquo*, ci încă cu iscóde moderne. Aceste apucăturĭ nu reuşiră, şi complicară numaĭ situaţiunea Turcieĭ.

Conform cu programul nouluĭ Ministeriŭ fu nota luĭ Kogălniceanu din 29 (11) Aprilie către Agentul diplomatic al RomânieĬ la Constantinopole. Ea sfîrşià ast-fel:

Punênd un mare preţ pe bunele raporturĭ dintre Turcia şi România, «sper că Sublima Pórtă va rĕspunde acestor simţeminte prin o deplină şi întrégă reciprocitate, şi că ea va uşurà lucrarea mea, făcêndu-ţĭ «posiţiunea oficială uşóră şi plăcută, şi dând o soluţiune dréptă şi echi«tabilă tuturor cestiunilor carĭ ne intereséză, şi carĭ sunt încă în sus«pens». Aceste puţine cuvinte indicaŭ maĭ dinainte cuprinsul memoranduluĭ trimis Porţiĭ, douĕ lunĭ maĭ târḑiŭ — în 25 (7) Iunie, prin care se precisaŭ «cestiunile, carĭ de anĭ de ḑile staŭ nehotărîte şi a căror soluţiune intereséză în cel maĭ mare grad nu numaĭ România ci şi Imperiul Otoman». Cestiunile aceste eraŭ în numĕr de 7 şi anume:

1. Recunóscerea individualitățiĭ statuluĭ român și a numeluĭ sĕŭ istoric.

2. Admiterea representantuluĭ Românieĭ în corpul diplomatic.

3. Regularisarea posițiuniĭ supușilor românĭ stabilițĭ în Turcia, și recunóscerea jurisdicțiuniĭ agenților Românieĭ asupra connaționalilor lor.

4. Inviolabilitatea teritoriuluĭ român și delimitarea insulelor Dunăriĭ.

5. Incheiarea cu Turcia de convențiunĭ de comerciŭ, de extradițiune a făcĕtorilor de rele, de postă și de telegraf.

6. Recunóscerea pasaportuluĭ român și abstențiunea consulilor turcĭ din străinătate de a se amestecà în afacerile Românilor.

7. Fixarea fruntarieĭ dintre România și Turcia la gurele Dunăriĭ, luând de basă talvegul fluviuluĭ.

IV.

La timp venise schimbarea de guvern în Bucurescĭ, căcĭ în 30 Aprilie (12 Maiŭ) 1876 se întruniaŭ la Berlin ceĭ treĭ Cancelarĭ aĭ Curților de la Nord, și se învoiaŭ asupra unuĭ memorand. Acest memorand începe prin a constatà, că «scirile îngrijitóre din Turcia aŭ «silit cabinetele a strînge încă maĭ intim cercul înțelegeriĭ lor. Cele treĭ curțĭ imperiale se cred chemate a se concertà între dînsele, pen«tru a oprì, cu concursul celor-lalte marĭ puterĭ creștine, pericolele situațiuniĭ....» Amintind programul de reforme din nota Comiteluĭ Andrassy din 30 Dec. 1875, memorandul ḑice: Pórta, primind acel «program, s'a declarat hotărîtă a executà aceste reforme, comunicând «acéstă hotărîre și cabinetelor. Ast-fel Puterile aŭ căpĕtat pe de o «parte un drept moral de a veghià, ca promisiunea dată să fie îndeplinită, și pe de altă parte o obligațiune de a insistà pe lângă in«surgențĭ ca și eĭ să ajute acéstă lucrare de împăciuire, încetând lupta și «reintrând la vetrele lor». După ce se constată, că acest program, primit în principiu, nu a căpĕtat din nicĭ o parte aplicarea sa, și că ostilitățile nu numaĭ aŭ reînceput, ci aŭ produs în tot Imperiul Otoman o surescitațiune a pasiunilor religióse și politice, memorandul urméză: Dacă acéstă situațiune s'ar prelungì, se póte aprinde acel incendiŭ general, pe care mediațiunea puterilor celor marĭ dorià tocmaĭ să-l oprécă de a isbucnì .... Este dar urgent de a apĕsà asupra gu«vernuluĭ Sultanuluĭ, pentru a-l decide a se pune serios în mișcare, «pentru a îndeplinì promisiunile date Europeĭ.» Pentru acest sfîrșit se propune o suspensiune de arme pe două lunĭ în anumite condițiunĭ.

Cu tótă acéstă înțelegere a celor treĭ Împĕrațĭ, situațiunea se com-

plică maĭ departe. Anglia refusă de a aderà la memorandul din Berlin;—la Salonic sunt ucişĭ consuliĭ Francieĭ şi Germanieĭ într'o încăerare dintre creştinĭ şi musulmanĭ;—la Constantinopole să detronézá Sultanul Abdul-Aziz;—Generalul Cernaiew şi alţĭ ofiţerĭ ruşĭ intră în serviciul activ al armateĭ sêrbescì;—în România se formézá bande bulgare, pe carĭ guvernul român în zadar se silesce a le împrăştià. Formarea acestor bande şi incursiunile lor pe malul drept al Dunăriĭ produc din partea Turcilor numeróse reclamaţiunĭ, menite totodată a înlăturà cererile Românieĭ şi a pune în mişcare o demonstraţiune militară a Porţiĭ pe Dunăre.

Acéstă demonstraţiune să înscenă prin atacurĭ armate asupra corăbiilor ce aveaŭ saŭ se presupuneaŭ că aŭ pe bordul lor insurgenţĭ ca pasagerĭ. Ast-fel fu atacat vaporul austriac de pasagerĭ Radetzky de către bateriile din Vidin, ceea ce dădù loc la reclamaţiunĭ energice la Constantinopole din partea Puterilor garante şi din partea guvernuluĭ român.

România puse atuncĭ înainte cestiunea neutralisăriĭ Dunăriĭ. Acéstă cerinţă este prima cerere europeană în noua fasă în care intrase politica românéscă. Cerinţa fu recunoscută dréptă şi ea află şi o aplicare practică după isbucnirea răsboiuluĭ oriental în partea dintre Vidin şi Adà-Kalè.

A doua ciocnire a Porţiĭ cu România se ivì cu ocasiunea detronăriĭ Sultanuluĭ Abdul-Aziz şi proclamarea Sultanuluĭ Murad în 18 (30) Maiŭ. Scirea se comunică de Marele Vizir direct Principeluĭ Carol. Rĕspunsul la acéstă notificare fu dat de Ministrul Afacerilor străine.

V.

Pe lângă aceste greutăţĭ venì un alt factor, ca să încurce situaţiunea europeană: interesele marilor Puterĭ. Ceea ce «Mesagerul din Petersburg indică numaĭ pentru Rusia în Octomvrie 1875, se accentuà în Maiŭ 1876 cu colorĭ maĭ viĭ pentru Rusia ca şi pentru cele-lalte Puterĭ, însă pentru fie-care în mod atât de diferit, în cât acţiunea lor comună devenià fórte greóe.

Francia şi Italia staŭ într'o atitudine reservată, căcĭ ele nu aveaŭ interese imediate în Peninsula Balcanică.

Nicĭ Germania nu căutà a-şĭ legà acţiunea sa de trebile Orientuluĭ. Marele Cancelar erà ocupat cu desăvîrşirea şi întărirea clădiriĭ celeĭ nouĕ a Imperiuluĭ German. Politica urmată de Principele Bismarck constà în a mănţiné pacea, ceea ce necesità treĭ lucrurĭ: a nu provocà, a fi gata de a se apĕrà în cas de atac, şi a nu se mestecà în certurĭ

prea depărtate de sfera intereselor germane celor maĭ imediate. Intre aceste din urmă Cancelarul numĕrà şi cestiunea Orientuluĭ. In acéstă privinţă el a făcut adese declaraţiunile cele maĭ formale şi maĭ netede, şi purtarea luĭ în diferite împrejurărĭ a dovedit că nicĭ odată nu s'a depărtat de linia trasă şi faţiş declarată. Principele Imperial german scrià în 24 Maiŭ (5 Iunie) Principeluĭ Carol: «Noĭ Germaniĭ nu avem «nicĭ un interes direct în cestiunea Orientuluĭ: gândim numaĭ să pro«tegem acolo pe compatrioţiĭ noştri ; şi în 15 (27) Septemvrie Lordul Odo Russell comunicà din Berlin Lorduluĭ Derby: «Atitudinea gu«vernuluĭ german în privirea Turcieĭ este reservată şi expectantă precum a fost de la început. In ce privesce Anglia, Principele Bis«marck este gata a sprijinì sforţările guvernuluĭ M. S. îndreptate în interesul general al păciĭ şi al progresuluĭ».

Dintre tóte puterile Rusia şi după Rusia Austro-Ungaria aveaŭ interesele cele maĭ imediate în Peninsula Balcanică. Anglia era atinsă în mod indirect de cele ce se petreceaŭ în provinciile europeane ale Imperiuluĭ Otoman.

Fără a apĕrà Turcia cu căldura şi cu decisiunea care-ĭ trăsese linia sa de purtare în timpul răsboiuluĭ Crimeeĭ, Anglia, cu interese de prima ordine în lumea mahometană, concentrate în Indiĭ şi Egipet, precum şi în posiţiunea comercială de la istmul de Suez,— priveghià ca acţiunea ruséscă să nu se lăţéscă şi să nu precumpĕnéscă. Anglia dorià şi cereà o ameliorare a guvernăriĭ interne a Turcieĭ, dar nu admiteà destrugerea Imperiuluĭ Otoman.

Austro-Ungaria erà dintre puterĭ cea maĭ apropiată de câmpul conflagraţiuniĭ actuale. Poporul slav din Bosnia şi Herzegovina erà de aceeaşĭ rasă ca şi poporul din Croaţia şi Slavonia. Numeróse interese politice şi comerciale siliaŭ pe acest imperiŭ să nu steà impasibil în faţa întîmplărilor ce se desfăşuraŭ; el tindeà a stinge focul, iar nu a-l aprinde. In 1854 el pusese pedicĭ însemnate Rusieĭ şi ocasionase retragerea armateĭ rusescĭ de la Dunăre.

Rusia purtase dese răsbóie, ale cărora resultate fusese favorabile extensiuniĭ sale teritoriale şi situaţiuniĭ creştinilor supuşĭ aĭ Sultanuluĭ. Erà vederat, că acum imperiul de la Nord vroià să facă un pas înainte în realisarea programuluĭ sĕŭ, privitor la emanciparea creştinilor din Turcia.

In afacerile turcescĭ, Rusia stà ast-fel în primul rang. Ea căută saŭ să strîngă puterile cele marĭ spre o acţiune comună în contra Turcieĭ, saŭ să isbutéscă să rĕmână singură în faţa eĭ, cu mandat deschis saŭ tacit al Europeĭ.

Importà Rusieĭ să se asigure maĭ întâiŭ de neamestecul Germanieĭ. Acest ţel erà uşor de atins. Ceea ce erà maĭ greŭ de obţinut, pentru ca Rusia să facă un pas decisiv înainte, erà o înţelegere între Rusia şi Anglia, între Rusia şi Austro-Ungaria. Diplomaţia ruséscă rĕuşì pe deplin în campania eĭ, de a linişti pe amîndouĕ aceste marĭ puterĭ.

VI.

In vara anuluĭ 1876 şi în deosebĭ în Iunie se desfăşurară evenimente de cea maĭ mare importanţă.

Proclamaţiuneĭ de răsboiŭ în contra Turcieĭ a Principeluĭ Milan al Serbieĭ din 18 (30) Iunie şi scrisóreĭ ameninţătóre a Principeluĭ de Muntenegru din 20 Iunie (2 Iul.) adresată Viziruluĭ, urmă în 24 Iunie (6 Iulie) proclamaţiunea generaluluĭ Cernaiew «către popórele balcanice». Tocmaĭ în acest moment, în care isbucnià răsboiul dintre Serbia şi Muntenegru cu Turcia, se ucideaŭ în palatul luĭ Midhat Paşa din Stambul treĭ ministri aĭ Sultanuluĭ Murad V de către un Circasian fanatic,—se ridicaŭ în Bulgaria Mahometaniĭ pentru a comite în contra creştinilor atrocităţĭ, carĭ revoltară opiniunea publică din tótă Europa, iar maĭ ales din Anglia, unde bĕtrânul Gladstone se puse în capul mişcăriĭ de condemnare a Turcieĭ; — iar la Reichstadt se întâlniaŭ în 26 Iunie (8 Iulie) Impĕratul Francisc Iosif şi Impĕratul Alexandru II, însoţiţĭ de cancelariĭ lor, Comitele Andrassy şi Principele Gorciacow.

Acéstă întrevedere avù o influenţă decisivă asupra desfăşurăriĭ ulterióre a cestiuniĭ orientale, căcĭ acì a făcut Rusia întâiele propunerĭ reale pentru a ajunge la o soluţiune practică a încurcăturilor din Turcia.

In 2 (14) Iunie Principele Gorciacow ḑiceà comiteluĭ Schuvaloff, Ambasadoruluĭ Rusieĭ la Londra:

« . . . De la începutul turburărilor în Orient, Impĕratul n'a avut «alt ţel decât a oprì desvoltarea lor şi a prevenì o conflagraţiune «generală în Turcia. Ca şi domnul Disraeli, noĭ nu credem la o «durată nesfîrşită a stăriĭ de lucrărĭ anormale ce presintă Imperiul «Otoman: însă nimic nu este pregătit pentru a-l înlocuì şi căderea «luĭ subită ar sdruncinà Orientul şi Europa. Ar fi fost dar de dorit «de a mănţiné statul quo politic prin o îmbunătăţire efectivă a sórteĭ «populaţiunilor creştine. Această îmbunătăţire ni s'a părut şi ni se pare «încă condiţiunea indispensabilă a existenţeĭ Imperiuluĭ Otoman. Cabi«netul de San-Petersburg a creḑut, că acest resultat ar puté fi atins prin

«o înțelegere generală a Puterilor celor marĭ, interesate ca și Rusia la liniștea Orientuluĭ și a Europeĭ, și prin o acțiune împăciuitóre, exercitată din amîndouě părțile cu fermitate și moderațiune.... Eficacitatea acțiuniĭ diplomatice, la care Rusia s'a asociat, se rezemă pe «unanimitatea cabinetelor. Lipsind acéstă unanimitate, care singură «ar fi putut stăpînì pasiunile ce se ridicaŭ pe pămîntul oriental, o «explosiune erà de prevěḑut și acésta nu a întârḑiat a isbucnì.... «Credem astăḑĭ, precum credeam sunt acum opt lunĭ, că nime nu «póte dorì explosiunea uneĭ crise decisive în Orient, starea lucrurilor nefiind încă îndestul de cóptă pentru o soluțiune. De alt-fel, Europa nu se póte desinteresà de aceste grave evenimente, carĭ o ating prea «de aprópe, nicĭ nu póte părăsì lucrurile la cursul lor natural. Nu rěmâne decĭ alta de făcut decât a reluà încercările de pacificare. Dacă cabinetul din Londra are în vedere mijlóce pentru a ajunge la acest țel, saŭ pe basele propuse maĭ înainte, saŭ prin soluțiunĭ maĭ complete, fără a se expune de a provocà o conflagrațiune generală, și anume un răsboiŭ de exterminare în Orient, Rusia e gata a primì orĭ-ce idee i s'ar comunicà, în sincera dorință a uneĭ înțelegerĭ».

In 9 (21) Iunie, Lordul Loftus, Ambasadorul Angliei la San-Petersburg, completà aceste declarațiunĭ ale Cancelaruluĭ rusesc într'un raport adresat Lorduluĭ Derby:

«Sunt încredințat că Rusia are mare grijă a împedecà, ca insurecțiunea actuală să se lățéscă și să iea proporțiunĭ maĭ marĭ. Sunt «însă de asemenea încredințat, că, la cas dat, Rusia nu va intervenì «singură, dar nicĭ nu va permite intervențiunea uneĭ alte puterĭ. Ea «va provocà principiul neintervențiuniĭ și se va mulțumì.»

Tóte acestea nu semnificaŭ nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puțin decât, că, dintre tóte puterile garante ale Imperiuluĭ Otoman, Rusia luase în mânile eĭ conducerea în crisa ce isbucnise și devenià tot maĭ acută.

Atitudinea Angliei ajutà mult întru acésta diplomația ruséscă. Acéstă atitudine și resultatele eĭ se află minunat caracterisate în scrisórea Principeluĭ Carol către Principele Carol Anton din 12 (24) Iunie. El scrià: «In fine Anglia a judecat bine despre situațiune. Declarațiunea «Lorduluĭ Derby, — că tractatul de Paris protege Turcia numaĭ în «contra atacurilor din afară, dar că nicĭ o putere semnatară nu are «a intervenì între Pórtă și statele eĭ tributare,—e fórte semnificativă».

Rusia ca și Anglia nu admiteaŭ o intervențiune isolată a vre-uneĭ puterĭ. Divergința erà în alt loc. Angliei îĭ convenià maĭ bine a lăsà evenimentele la voia întîmplăriĭ; Rusia din contra erà mult preocu-

pată de a le îndrumà spre o soluţiune practică, folositóre populaţiunilor creştine ca şi politiceĭ sale propriĭ şi nu se îngrijià de sórta viitóre a Imperiuluĭ Otoman.

In acéstă fasă a constelaţiuniĭ politice europeane, în care nu se putuse aflà basele uneĭ înţelegerĭ între Rusia şi Anglia, a avut loc întrevederea de la Reichstadt. Ea erà menită a aduce o apropiere între Rusia şi Austria.

S'aŭ scris multe şi s'aŭ vorbit încă maĭ multe asupra acesteĭ întrevederĭ. S'a pretins între altele, că acì s'a stipulat retrocedarea către Rusia a celor treĭ districte basarabiene — Cahul, Bolgrad şi Ismail — încorporate Românieĭ prin tractatul de Paris din 1856. Şirul evenimentelor dovedesce însă, că la Reichstadt aŭ avut loc convorbirĭ fără alt resultat decât acel consemnat într'o serie întrégă de acte diplomatice. Ceĭ ce susţin contrariul uită, că Rusia de atuncĭ îşĭ dăduse séma, că nu aveà dinaintea eĭ numaĭ cele două marĭ imperiĭ ale Anglieĭ şi Austro-Ungarieĭ, ci şi o ţéră mică, care nu maĭ puteà fi călcată de nimenĭ în picióre.

Inainte de a lăsà să vorbéscă documentele diferitelor cancelariĭ supra întrevederiĭ de la Reichstadt, e natural să se dea cuvîntul bărbatuluĭ, care urmărià cu o pătrundere genială firul încurcăturilor, firesce din punctul de vedere al intereselor patrieĭ sale.

Intr'un discurs şi în memoriile sale, Principele Bismarck lămuresce istoricul întrevederiĭ de la Reichstadt şi consecinţele eĭ. In discursul din 6 Februarie 1888, Principele ḑiceà: «Numaĭ în 1876, înaintea isbucni-«riĭ răsboiuluĭ turcesc, s'aŭ făcut óre-carĭ propunerĭ, carĭ ne-ar fi silit «a optà între Rusia şi Austria. Noĭ le-am înlăturat. In urma aces-«tora, Rusia s'a adresat direct la Viena, şi în Ianuarie 1877 s'a înche-«iat între Austria şi Rusia o convenţiune, care privià eventualită-«ţile criseĭ orientale». In memoriile sale Principele Bismarck notéză maĭ amănunt mersul acestor negocierĭ: «In tómna anuluĭ 1876, tele-«grama Generaluluĭ Werder din Livadia mě întrebà din partea Im-«pěratuluĭ Alexandru, dacă Germania va rěmâné neutrală în casul «unuĭ răsboiŭ dintre Rusia şi Austria. Rěspunsul fu trimis prin Ge-«ralul Schweinitz la Livadia, căruia i-am dat între 11 şi 13 Octomvrie «inctrucţiunĭ, şi anume: că întâia necesitate a politiceĭ germane este, «de a susţiné amiciţia între monarchiile cele marĭ, carĭ sunt expuse a «perde maĭ mult în faţa revoluţiunilor, decât ar puté câştigà răs-«boindu-se între dînsele; Germania ar vedé cu durere, că amiciţia «dintre Rusia şi Austria nu e posibilă, şi ar suferì ca amiciĭ eĭ să «pérdă orĭ să câştige bătăliĭ unul în contra altuia, nu însă ca unul

«dintre dînşiĭ să fie rănit saŭ păgubit atât de tare, în cât posiţiunea «luĭ de putere mare independentă şi convorbitóre în Europa să fie «primejduită. Acéstă declaraţiune a avut de urmare, că furtuna ru«séscă a trecut din Galiţia ostică spre Balcanĭ, şi că în locul tractati«velor cu Germania, Rusia a legat cu Austria negocierĭ la Pesta, în «sensul înţelegeriĭ de la Reichstadt din 8 Iulie 1876, cerênd ca aceste «negocierĭ să fie ţinute secrete de Germania. Convenţiunea încheiată «la 15 Ianuarie 1877 este basa ocupaţiuniĭ Bosnieĭ şi a Herzegovineĭ de către Austria, şi a asigurăriĭ de neutralitate dată Rusieĭ de către «Austro-Ungaria pentru tot timpul răsboiuluĭ cu Turciĭ.»

Să urmăm acum şirul documentelor:

In 27 Iunie (9 Iulie) Comitele Andrassy trimite representanţilor Austro-Ungarieĭ la Paris, Londra şi Roma, următórea telegramă: «Comunicaţĭ confidenţial ca resultat al întrevederiĭ de la Reichstadt, că «ne-am înţeles, înlăturând tóte propunerile recente, de a menţiné, în «starea de lucrurĭ actuală, neintervenţiunea. Numaĭ când circumstan«ţele ar reclamà şi când un fapt special s'ar presentà, se vor legà ne«gocierĭ confidenţiale ulterióre între tóte marile puterĭ creştine.» *Corespondenţa Provincială* din Berlin din 30 Iunie (12 Iulie) face asupra întrevederiĭ de la Reichstadt o comunicare identică: «O informaţiune autorisată ḍice, că Austria şi Rusia s'aŭ înţeles în principiu a nu in«tervenì în turburările actuale din Turcia, dar că-şĭ reservă să aducă o înţelegere confidenţială între tóte Puterile cele marĭ creştine, în«dată ce evenimentele răsboinice vor fi produs un ce decisiv. Din «Viena se anunţă, că impresiunea produsă prin întrevederea de la «Reichstadt este, că întreg pericolul de a vedé răsboiul păşind peste «limitele luĭ actuale pentru a se lăţì asupra Europeĭ trebue să fie considerat ca înlăturat.»

Şi la Londra întrevederea Impĕraţilor a produs un efect liniştitor. Comitele de Beust, Ambasadorul Austro-Ungarieĭ, telegrafià la Viena în 28 Iunie (10 Iulie): «Lordul Derby a primit comunicarea cu o «mare satisfacţiune şi mĭ-a ḍis: — Numaĭ acuma pot declarà, că un «răsboiŭ general nu maĭ e de temut, ceea ce provocà acì o mare în«grijire.» In aceeaşĭ ḍi Ministrul Afacerilor străine al Anglieĭ scrià Ambasadorilor din Berlin şi Viena: «Ambasadorul Austrieĭ mĭ-a co«municat astăḍĭ conţinutul uneĭ telegrame primite de la guvernul «sĕŭ, şi în care resultatul intrevederiĭ de la Reichstadt este presentat «ca satisfăcĕtor. Amîndoĭ Impĕraţiĭ s'aŭ înţeles a urmà, în circum«stanţele actuale, o politică de neintervenţiune. Dacă evenimentele ulterióre ar necesità, saŭ dacă un fapt positiv s'ar produce în situaţi-

«une, se vor face sforțări pentru a aduce o înțelegere generală între ‹puteri».

De abià se hotărîse între Impěratul Francisc Iosif și Impěratul Alexandru, că, în afară de evenimente nouě, eĭ vor urmà în Peninsula Balcanică principiul neintervențiunii, și douě fapte se întîmplară, carĭ dădură situațiuniĭ o impulsiune neașteptată. In 1 (13) Iulie se celebrà la Moscva un Te-Deum pentru victoriile Sêrbilor și Muntenegrenilor, și în 13 (25) August Lordul Loftus comunicà din Petersburg la Londra cuvintele adresate de Impěratul Alexandru ofițerilor la sfîrșitul manevrelor: ‹Onórea țěreĭ îmĭ este scumpă. Până acum am putut mănținé pacea și doresc să o conserv; dar dacă onórea țěriĭ va fi atinsă, «voiŭ scì să o apěr, și atuncĭ comptez pe voĭ.» Vorbind despre aceste cuvinte ale Impěratuluĭ, Principele Gorciacow adaogià: «Ne-am abținut «de orĭ-ce inițiativă, am lăsat ca evenimentele să mérgă înainte, am așteptat ca Europa să iea o decisiune; dar, dacă nimic nu se va face și ‹sîngele va curge mereŭ, și dacă Împěratul îmĭ va ordonà să ieaŭ pana ‹în mână, garantez că ea va fi plină de o cernélă, care se va potrivì ‹cu demnitatea și puterea Imperiuluĭ. Acésta însă nu va fi răsboiul.»

Cu tóte acestea Germania se ținea de o parte și dorià numaĭ ca pacea să nu fie turburată. Principele de Bismarck scrie în memoriile sale: «...Nicĭ odată nu am dat alte asigurărĭ decât acele ale uneĭ ‹neutralitățĭ binevoitóre: stă dovadă despre sinceritatea acestor de‹claratiunĭ atitudinea neclintită a Germanieĭ, plină de încredere și de «bunăvoință, cu tóte că Rusia ceruse, ca înțelegerea de la Reichstadt «să fie ținută secretă pentru Cabinetul din Berlin» —. Impěratul Wilhelm I trimise la Varșovia în 23 August (7 Sept.) pe Feldmareșalul de Manteuffel, adese întrebuințat în misiunĭ diplomatice importante, pentru a complimentà pe Impěratul Alexandru, și a-l asigurà de nestrămutata sa amiciție. In acest sens liniștitor lucrà și Comitele Andrassy în înțelegere cu Cancelarul Imperiulul german. In fața propuneriĭ Principeluĭ Gorciacow de a întrunì un congres, Comitele Andrassy găsì de nevoe a resumà în 25 August (6 Sept.) conversațiunea sa cu Ambasadorul rusesc într'un anume memoriŭ. Aducênd aminte expresiunile întrebuințate de Cancelarul Rusieĭ, că «claritatea pare fórte «necesară in circumstanțele actuale», Comitele Andrassy accentuéză gravitatea acestor circumstanțe ḑicênd: ‹claritatea nu e de ajuns; maĭ ‹trebue încă sinceritatea cea maĭ absolută și încă voința tare, de a ‹ținé mutual compt de dificultățile situațiuniĭ și de curentul opiniuniĭ «publice, în contra căreia avem a luptà și uniĭ și alțiĭ».

Chiar aceste cuvinte dovedesc, că la Reichstadt nu se ajunsese la

altă înţelegere, decât că nicĭ Austria, nicĭ Rusia nu vor intervenì *manu militari* în provinciile rĕsculate saŭ în răsboiul dintre Serbia şi Muntenegru cu Turcia. Firesce că acéstă înţelegere nu excludeà negocierĭ confidenţiale ulterióre saŭ negocierĭ cu cele-lalte puterĭ; şi erà vederat, că «cele-lalte propunerĭ recente fiind înlăturate», după cum dicea telegrama citată a Comitelui Andrassy, la Reichstadt un resultat positiv maĭ întins nu fusese atins. Maĭ mult: din memoriul menţionat se constată că, dacă la Berlin resultatul negocierilor fusese consemnat în scris, la Reichstadt n'aŭ urmat decât convorbirĭ fără a se fi stabilit un program concret, şi în fine că în tot casul nu a putut fi vorba de România, de vreme ce nicĭ punctuaţiunile din memoriul din Septemvrie, nicĭ cuprinsul vre-unuĭ alt act ulterior nu conţin nimic despre România.

Memoriul Comitelui Andrassy resuméză situaţiunea din acel moment, înţelegerea de la Reichstadt şi cestiunile de deslegat în casul uneĭ conferinţe europeane.

Comitele Andrassy dice:

«O conferinţă europeană nu pare indicată decât atuncĭ, când este speranţă de a creà o stare de lucrurĭ durabilă, când e vorba de a «regularisà resultatele unuĭ răsboiŭ pentru a restabilì pacea.... In situaţiunea de faţă nu vĕd nicĭ una din aceste condiţiunĭ .... In momentul de faţă nu avem în favorul creştinilor din Orient decât înţe«legerile anterióre dintre noĭ, convenite în nota din 30 Decemvrie, pe «urmă la Berlin, şi în urmă la Reichstadt. ....De la începutul mişcăriĭ nu am credut că se póte face alt-ceva decât o cârpélă. Trebue să adaog, că astădĭ chiar o soluţiune transitorie dă maĭ puţină siguranţă de stabilitate decât înaintea răsboiuluĭ, căcĭ e clar, că ordinea de lucrurĭ, ce va ieşì din situaţiunea actuală, nu va satisface pe nimenĭ, nicĭ pe Musulmanĭ, nicĭ pe Creştinĭ, nicĭ pe Rusia, nicĭ pe noĭ.

«... Condiţiunea preliminară a uneĭ conferinţe, dacă Impĕratul Rusieĭ o cere, este ca Rusia, Germania şi Austro-Ungaria să se înţelégă, «înainte de întrunirea conferinţeĭ, asupra unuĭ program. *Am convenit atât la Berlin cât şi la Reichstadt, de a nu întreprinde nicĭ un demers pe lângă o a treia putere fără a ne fi înţeles prealabil între noĭ.* Ceea ce am horărît atuncĭ şi ce ni s'a părut atuncĭ maĭ profitabil, chiar pentru tractativele diplomatice de tótă diua, îmĭ pare cu atât maĭ necesar în faţa uneĭ conferinţe. A ne aşeză împrejurul meseĭ verdĭ, fără un program pe care ministriĭ celor treĭ Impĕraţĭ ar avé misi«unea de a-l apĕrà, ar fi a proclamà în faţa Europeĭ că nu maĭ există o înţelegere între cele treĭ curţĭ de la Nord, ar fi a deschide uşile

‹influenţelor străine şi prin urmare unor evenimente pe carĭ nimenĭ «nu e în stare a le calculà în momentele actuale....

«In resumat: modus procedendi ar fi următorul: Un armistiţiŭ de o ‹durată maximum de o lună ar fi suficient pentru a încheià pacea. «Indată după încetarea ostilităţilor, ar trebuì să începă negocierile de ‹pace şi ar trebuì conduse cu energie. Cele şése Puterĭ nu pot să nu «se înţelégă curînd asupra condiţiunilor păciĭ, când cele treĭ cabinete «împĕrătescĭ se vor fi înţeles asupra lor, şi vor fi propus fie-care în «parte saŭ în mod colectiv propunerĭ positive. *Convorbirile ce aŭ avut* «*loc între noĭ*, atât *în scris* cât şi din *viŭ graiŭ*, resultatul intrevederi«lor de la *Berlin* şi de la *Reichstadt* sunt din fericire o basă certă «de înţelegere între cele treĭ guverne. Pe acéstă basă ar trebuì pre«cisate *condiţiunile* următóre: *Pentru Serbia* — menţinerea integri«tăţiĭ teritoriale, esclusiunea pretenţiunilor turcescĭ privitóre la ocu«parea definitivă a cetăţilor sêrbescĭ; — *Pentru Muntenegru* — regularisarea fruntariilor în favórea Principatuluĭ; acéstă concesiune ar «puté fi făcută de Pórtă din propria sa iniţiativă, ca putênd să aducă ‹liniştea desăvîrşită în acest principat;—*Pentru provinciile revoltate*— «realisarea reformelor cerute de Puterĭ şi promise de Pórtă. Aceste re«forme ar fi încunjurate de tóte garanţiile expuse în memorandul din «Berlin. Dacă guvernul imperial al Rusieĭ doresce ca primirea acestor garanţiĭ de către Anglia să fie uşurată, s'ar puté suprimà expresiunea «de «memorandul din Berlin›, care pare că supĕră cabinetul de St.- «James. Fără a ajunge la o soluţiune radicală şi definitivă, acest mod «de a procede dă mijlocul cel maĭ simplu şi maĭ sigur pentru a ajunge ‹la singurul resultat potrivit în circumstanţele actuale, la încetarea «vărsăriĭ de sânge şi la încheiarea păciĭ.»

Cincĭ ḑile după înmânarea acestuĭ memoriŭ Ambasadoruluĭ rusesc din Viena, care se pornià cu dînsul la Varşovia, Lordul Derby trimiteà, în 30 August (11 Sept.), Ambasadoruluĭ Anglieĭ la Constantinopole basele pacificaţiuniĭ, comunicate la Londra Comiteluĭ Şuvaloff. Aceste base eraŭ: ‹Statu quo general, cuprinḑênd Serbia şi Munte«negrul,—Reforme administrative în sensul uneĭ autonomiĭ locale pentru «Bosnia şi Herzegovina,— Garanţiĭ pentru viitor în contra uneĭ rele «administraţiunĭ în Bulgaria,—Inadmisibilitatea a orĭ-ce modificărĭ a «tractatuluĭ de Paris, defavorabile Serbieĭ, precum şi a ocupăriĭ cetă«ţilor sêrbescĭ saŭ a depuneriĭ Principeluĭ Milan.»

Aceste din urmă puncte eraŭ anume înscrise între condiţiunile de pace trimise de Turcia ca rĕspuns la mediaţiunea adresată de Serbia Puterilor garante.

VII.

Cabinetul Angliei trimise și la Viena textul baselor de pacificare.

Ambasadorul Angliei la Viena, Sir A. Buchanan, relatéză în 31 August (12 Sept.) opiniunea Comitelui Andrassy asupra lor. Comitele ȣiceà: «că punctele privitóre la Serbia vor fi primite de tóte Puterile, — că în ceea ce privesce Bosnia și Herzegovina, reformele din «nota din Decemvrie, primite de tóte Puterile și acum din noŭ de «Rusia la Reichstadt, asigură acestor douĕ provincii mai multe avan«tagii decât autonomia,—și că în contra reformelor pentru Bulgaria «se póte obiectà, că ele ar da Porții argumente pentru a refusà întréga propunere.»

Reiese însă din raportul lui Sir A. Buchanan, că Comitele Andrassy a propus cu acéstă ocasiune «întrebuințarea forței în contra Porții «prin o demonstrațiune navală la Constantinopole.»

Odată deschise, negocierile își urmară cursul lor.

In 1 (13) Septemvrie Comitele Șuvaloff, Ambasadorul Rusiei la Londra, comunică Lordului Derby următórele propuneri ale Principelui Gorciacow: «Puterile să insiste asupra unui armistițiŭ imediat, fără a «permite Porții să mai pună înainte vre-o condițiune, căci întâia da«torie a Puterilor este de a face să înceteze vĕrsarea de sânge, — Statu quo înainte de răsboiŭ pentru Serbia și Muntenegru, — Con«cesiuni teritoriale inevitabile pentru Muntenegru, — Concesiuni li«berale în favórea autonomiei locale și administrative în Bosnia și «Herzegovina, impuse Porții categoric, demnitatea Europei netre«buind să admită de a se mulțumì cu promisiuni, continuŭ eludate «de Pórtă.»

Asupra punctului întâiŭ, guvernul rusesc observà: «că el are luată «o hotărîre neînlăturabilă și *că el speră că nu va fi silit să pășéscă «singur în contra Turcilor*, starea de lucruri din Imperiul Otoman și vocea opiniunii publice impuind Rusiei de a pune capĕt ororilor «insurecțiunii și răsboiului».

In 14 (26) Septemvrie Rusia făceà propuneri nouĕ la Viena și la Londra, și anume ca, în cas de refus al condițiunilor de împăciuire din partea Porții, să se ocupe Bosnia de către Austria și Bulgaria de către Rusia, iar flotele unite să intre în Bosfor. Cabinetul rusesc credeà, că acéstă amenințare va silì Pórta a primì condițiunile Puterilor, pe când Lordul Derby erà de opiniune, că o asemenea procedare violentă ar puté din contra produce o iritațiune la Constantinopole, o rea impresiune și un simțemînt de alarmă generală în Europa.

In asemenea împrejurărĭ grave sosì în Viena în 15 (27) Septemvrie adiutantul Impĕratuluĭ Alexandru, Generalul Comite Sumarakoff, cu o misiune secretă, care făcù atâta vuet, în cât Comitele Andrassy credù necesar a adresà în 21 Septemvrie (3 Oct.) Ambasadorilor austriacĭ din Londra, Paris, Berlin, Roma, San-Petersburg şi Constantinopole telegrama următóre: «Misiunea Comiteluĭ Sumarakoff a fost «explicată în diferite modurĭ. Adevĕrul este acesta: Generalul a adus «o scrisóre autografă a Impĕratuluĭ Alexandru, al căreĭ conţinut scapă «firesce orĭ-căreĭ comunicărĭ şi orĭ-căreĭ discuţiunĭ. Generalul a fost «însărcinat în acelaşĭ timp a transmite o comunicare a guvernuluĭ «rusesc, trimisă şi celor-lalte cabinete. Ea conţineà propunerea ocu«păriĭ Bulgarieĭ de către trupele rusescĭ şi a Bosnieĭ de către trupele «austriace, şi a apariţiuniĭ simultanee în Bosfor a flotelor Puterilor «celor marĭ, ca un mijloc de a forţà Pórta să primésca condiţiunile «păciĭ şi de a evità măcelurĭ. Austro-Ungaria nu póte considerà prima «parte a acesteĭ propunerĭ ca proprie a atinge scopul propus şi prin «urmare ea nu a putut fi primită. De altă parte cred, că dacă, în cur«sul negociaţiunilor, se va presentà necesitatea uneĭ coerciţiunĭ, cel «maĭ bun mijloc va fi acţiunea flotelor unite».

Şi acéstă circulară a Comiteluĭ Andrassy este o dovadă, că la Reichstadt nu se formulase o înţelegere nicĭ asupra punctelor menţionate de ea, şi că, de vreme ce nu se ajunsese nicĭ la primirea de către Austro-Ungaria a ocupăriĭ Bosnieĭ şi a Bulgarieĭ, cu atât maĭ puţin a putut fi vorba de cedărĭ de teritoriĭ apărţinênd nu Turcieĭ, ci Românieĭ, care se considerà de tótă Europa că stând în afară de situaţiunea arḑĕtóre

VIII.

Nimic nu póte da o lămurire maĭ clară asupra situaţiuniĭ europeane din vara şi tómna anuluĭ 1876 ca circulările Secretaruluĭ de Stat al Afacerilor străine al Imperiuluĭ German, de Bülow. Aceste circulărĭ conţin o expunere cu atât maĭ exactă şi fidelă, cu cât Germania nu urmărià alt ţel, decât ca complicaţiunile balcanice să nu învălue întrégă Europa, şi prin urmare şi Germania, într'un răsboiŭ.

Intâia circulară pórtă data de 24 Septemvrie (6 Oct.):

«Doresc a vĕ da informaţiunĭ nouĕ asupra mersuluĭ negociaţiunilor «urmărite de Puterile europene, după isbucnirea răsboiuluĭ dintre «Turcia cu Serbia şi Muntenegrul, precum şi asupra atitudiniĭ guver«nuluĭ german în faţa stăriĭ de lucrurĭ actuale.

«Când Serbia şi Muntenegrul aŭ intrat în răsboiŭ deschis în contra

«Turcieĭ, la finele luĭ Iunie trecut, tóte Puterile s'aŭ învoit a observà «principiul de neintervenţiune în acéstă nouă fasă a tulburărilor din «Orient şi a nu prejudecà cursul evenimentelor. Guvernul german «n'a putut decât să se unéscă cu acéstă tendinţă, ea fiind conformă «cu întréga sa atitudine în cestiunea Orientuluĭ.

«In momentul însă, în care, în urma uneĭ lupte sĕlbatice a Turcieĭ, s'aŭ comis atrocităţĭ neaudite în contra populaţiuniĭ creştine din «acel Imperiŭ şi a devenit din ce în ce maĭ evident, că, cu tóte suc«cesele armatelor turcescĭ, nicĭ una din părţile în luptă nu e îndestul «de tare pentru a învinge cu desăvîrşire pe adversar, — în acel mo«ment unele dintre Puterĭ aŭ emis opiniunea, că a sosit timpul a pune capĕt unuĭ răsboiŭ, care ar puté amenințà liniştea Europeĭ.

«Pătrunse de convingerea, că în asemenea împrejurărĭ trebuià «oprită înainte de tóte vèrsarea de sânge, ceea ce se cereà cu dinadin«sul de opiniunea publică excitată a tuturor ţĕrilor europeane, tóte «cabinetele primiră propunerea uneĭ mediaţiunĭ, făcută de Serbia şi de «Muntenegru, şi începură a lucrà la Constantinopole în vederea uneĭ «suspensiunĭ a ostilităţilor. Germania a pus ca basă principală, adop«tată de tóte cabinetele, că întâia condiţiune a negocierilor ulterióre «pentru pace trebue să fie, ca aceste să fie precedate de un armistiţiŭ efectiv pe tóte punctele, adecă şi în Bosnia şi Herzegovina.

«Cu tóte că armistiţiul nu s'a putut realisà în mod definitiv, totuşĭ Puterile aŭ isbutit, ca ofensiva să fie suspendată pe teatrul de răsboiŭ de la 16 la 25 Septemvrie de amîndouĕ părţile, atât în Serbia, cât şi în Bosnia şi Herzegovina, şi ast-fel armistiţiul a fost observat «de fapt.

«Acest termin s'a socotit suficient pentru încheerea unuĭ armistiţiŭ formal şi chiar pentru primirea propunerilor de pace.

«Cu tótă înţelegerea deplină stabilită spre acest sfîrşit, s'aŭ ridicat diverginţe asupra căeĭ de urmat, după punctul de vedere particular «pe care fie-care Putere s'a pus pentru a privì ordinea de lucrurĭ în «Orient în conformitate cu interesele sale.

«In cât privesce politica germană, punctul hotărîtor a trebuit să fie «mănţinerea înţelegeriĭ cu aliaţiĭ noştri ceĭ maĭ apropiaţĭ. Intr'o ces«tiune politică, care nu atinge direct interesele germane, nu avem să exercităm decât o acţiune mediatrice şi bine-voitóre între Rusia şi Austro-Ungaria, carĭ pentru noĭ sunt vecinĭ amicĭ unul ca şi altul «şi carĭ sunt interesaţĭ în cel maĭ înnalt grad la sórta Imperiuluĭ «Otoman şi a popórelor sale. Dar trebuià în acelaşĭ timp să facilităm,

«pe cât ne sta în putinţă, o înţelegere ulterióră cu cele-lalte Puterĭ «şi maĭ ales cu guvernul britanic.

Negocierile relative la pace aŭ căpĕtat o basă maĭ solidă, din mo- «mentul în care din norocire s'a aflat un punct de vedere comun, pu- «tênd îndrumà între Rusia şi Anglia o înţelegere asupra viitóreĭ rîn- «duielĭ în Orient.

«Negocierile urmărite între Ambasadorul Rusieĭ la Londra şi ca- ‹binetul de St. James aŭ avut de resultat o înţelegere asupra propu- «nerilor următóre comunicate în urmă şi celor-lalte Puterĭ semnatare ‹tractatuluĭ din Paris:

«1. Armistiţiŭ immediat cel puţin de o lună,

‹2. Reîntórcerea simplă la statu quo dinainte de răsboiŭ pentru «Serbia şi Muntenegru,

«3. Reserva uneĭ micĭ crescerĭ de teritoriŭ pentru Muntenegru,

4. Garantarea uneĭ autonomiĭ locale pentru Bosnia şi Herzegovina, ‹precum şi pentru Bulgaria, introdusă pentru întâiaşĭ dată în cercul «representaţiuniĭ europeane, cu condiţiunea expresă, ca să fie exclusă «orĭ-ce constituire de state tributare precum şi despărţirea acestor ‹provinciĭ de Turcia.

«Guvernul imperial nu puteà decât aderà la acest program, care ‹decurge din înţelegerea atât de dorită între Anglia şi Rusia şi ‹rĕspunde cu totul intereselor germane, cu atât maĭ mult că, cabine- «tul din Viena s'a decis a-l primì şi el, îngrijirile ulterióre privitóre ‹la autonomia provinciilor slave ale Turcieĭ fiind liniştite prin înţe- «legerea urmată asupra semnificăriĭ practice a ideeĭ autonomieĭ.

«In cursul negocierilor dintre marile Puterĭ, Pórta însăşĭ a presentat ‹propunerĭ de pace şi de reforme; însă conţinutul lor erà de o ‹parte aşà de umilitor pentru Serbia, şi de altă parte presentà aşà de puţine garanţiĭ pentru ameliorarea situaţiuniĭ raialelor, în cât tóte ‹cabinetele aŭ refusat de a intrà în examinarea acestor propunerĭ.

«Guvernele Anglieĭ, Rusieĭ, Germanieĭ, Austro-Ungarieĭ, Francieĭ şi ‹Italieĭ aŭ înmânat atuncĭ Porţiĭ, prin representanţiĭ lor la Constan- ‹tinopole, în 25 şi 26 Septemvrie, o notă cerênd primirea propunerilor «de pace menţionate, formulate de Anglia. Nicĭ atuncĭ Divanul nu a ‹rĕspuns cu un armistiţiŭ la cererea de suspensiune a ostilităţilor; ‹el a prelungit numaĭ încetarea ostilităţilor până la 2 Octomvrie. Acéstă «mĕsură, care nu a fost primită decât de Muntenegru, este în mo- «mentul de faţă în vigóre pe tĕrîmul teatruluĭ occidental al răsboiuluĭ, «cu tóte că terminul primitiv este acum expirat. Din nenorocire Serbia, în- «dată după sfîrşitul primeĭ suspendărĭ a ostilităţilor, a reînceput atacu-

«rile în contra trupelor turcescĭ, în cât astădĭ lupta urmézǎ în distric«tele fruntarieĭ sêrbo-turcescĭ.

‹In ceea ce privesce cele-lalte puncte din proiectul de pacificare an«glo-rus, guvernul turcesc a refusat până acum a le primì, şi a ela«borat contra-propunerĭ, carĭ, după ce aŭ fost adoptate de un mare «consiliŭ compus din o sută demnitarĭ eclesiasticĭ şi civilĭ, sunt acum ‹supuse sancţiunii Sultanuluĭ şi comunicate representanţilor străinĭ.

«Aceste propunerĭ sunt concepute aprópe precum urméză:

«1. Concesiunea statuluĭ quo înainte de răsboiŭ pentru Serbia şi Muntenegru,

2. Instituţiunea la Constantinopole a unuĭ Senat şi a uneĭ Adu‹nărĭ, resultat al alegerilor, avênd o parte óre-care în legislaţiune şi în administraţiune,

»3. Realisarea unuĭ sistem de vilaiete›, adecă a uneĭ óre-care au‹tonomiĭ a provinciilor şi sporirea competinţeĭ consiliilor provinciale (medjilis) alese de populaţiune,

4. Luarea în considerare a planuluĭ de reforme recomandat în nota «Comiteluĭ Andrassy din luna Decemvrie 1875 pentru tóte provinciile «Imperiuluĭ.

Pórta, din propria sa iniţiativă, întinde asupra întreguluĭ Im‹periŭ asigurările enumerate sub numerile 2 până la 4; însă ea refusă «a se legà formal în faţa străinătăţiĭ de a acordà o situaţiune par‹ticulară şi privilegiată provinciilor revoltate, adecă Bosnieĭ, Herzego«vineĭ şi Bulgarieĭ.

«Avênd în vedere neîncrederea cea mare a supuşilor creştinĭ aĭ «Porţiĭ, in urma promisiunilor de reforme atât de des făcute şi rĕ«mase de regulă neexecutate, nu se póte sperà că promisiunile ac«tuale vor aduce o alinare în afacerile Orientuluĭ.

Nu e decĭ probabil, că puterile să renunţe la propunerile lor de «pacificare.

In previsiunea unuí rĕspuns defavorabil al Porţiĭ, Puterile aŭ în«ceput negocierĭ nouĕ. Se discută maĭ întâiŭ cestiunea de a se sci, «prin ce mijlóce s'ar puté obţiné acum primirea unuĭ armistiţiŭ de«finitiv, cerut maĭ ales de Anglia cu insistenţă şi sub ameninţarea de «a abandonà Turcia proprieĭ sale sórte.

‹Recunoscênd că situaţiunea actuală a Orientuluĭ presintă pentru «cabinetele europeane o cestiune seriósă şi grea, totuşĭ e de sperat că elementele de înţelegere vor fi destul de puternice pentru a înlăturà «în viitor, ca şi în trecut, disensiunile dintre Puterĭ. In special se póte aşteptà ca Rusia şi Austria, interesate în cel maĭ mare grad la sórta

«Imperiuluĭ turcesc, din causa situaţiuniĭ lor geografice, a istorieĭ lor «şi a legămintelor lor de rasă, vor ajunge, cu tótă diferinţa puncte-«lor lor de vedere, a se înţelege asupra consideraţiunilor şi a dato-«riilor lor în crisa actuală, ast-fel ca interesele politice şi materiale ale fie-căreia să fie pe deplin satisfăcute.»

A doua circulară a domnuluĭ de Bülow din 3 (15) Octomvrie expune maĭ departe şirul celor întîmplate:

«Ca urmare la comunicarea mea precedentă, am onóre a vě informà «în mod confidenţial, că, conform uneĭ înţelegerĭ dintre cabinete, re-«presentanţiĭ la Constantinopole aĭ Puterilor semnătóre tractatuluĭ de Paris aŭ fost însărcinaţĭ a cere Porţiĭ cu insistenţă, să priméscă ar-«mistiţiul *pur şi simplu.* Eĭ şĭ-aŭ îndeplinit însărcinarea în 8 şi 9 a curenteĭ lunĭ. In urma acestuĭ demers, guvernul Sultanuluĭ a pus la o parte decisiunile Mareluĭ Consiliŭ, de carĭ vorbesce circulara «mea din 6 l. c., şi prin douĕ note adresate Ambasadorilor din Cons-tantinopole în 12 l. c. Pórta a presentat Puterilor, ca rĕspuns, un «noŭ program. In prima notă se promite, sub óre-carĭ reserve, primi-«rea unuĭ armistiţiŭ până la 30 Martie 1877 st. v.; în a doua notă se «aduce la cunoscinţa Puterilor garante un act de reforme pentru în-«treg Imperiul Otoman.»

IX.

Pentru a cuprinde şi a judecà cursul evenimentelor, carĭ aŭ produs sguduirea orientală din 1877 şi transformările carĭ aŭ fost consecinţa eĭ, erà de nevoie a lămurì bine situaţiunile ce se născeaŭ prin propunerĭ şi contra-propunerĭ, destinate a aduce o soluţiune pacifică, dar carĭ în loc de a descurcà încurcăturile, le încurcaŭ tot maĭ rĕŭ.

Impĕratul Alexandru II sosise pe la mijlocul luĭ Septemvrie în Crimea. Principele Gorciacow, Cancelarul Imperiuluĭ, venise şi el la Livadia, şi curînd se îndreptară spre reşedinţa împĕrătéscă Lord Loftus, Ambasadorul Anglieĭ, şi Generalul Schweinitz, Ambasadorul Germanieĭ.

Singură acéstă adunare de bărbaţĭ de stat împrejurul monarchuluĭ putêrniceĭ împĕrăţiĭ, cea maĭ imediat interesată în cestiunea orientală, dovedesce că situaţiunea devenise maĭ acută.

In 5 (17) Octomvrie, Ambasadorul Rusieĭ la Londra ḑiceà Lorduluĭ Derby, că Impĕratul Alexandru, în vederea simţemintelor poporuluĭ sĕŭ şi a agitaţiuniĭ de care acesta e cuprins, nu va maĭ puté suferì continuarea răsboiuluĭ dintre Turcia şi Serbia. Comitele Şuwaloff credeà că, de vreme ce Pórta nu primià armistiţiul propus de scurtă durată,

numaĭ douĕ mijlóce maĭ rĕmâneaŭ de încercat: saŭ o nouă înţelegere între Puterĭ asupra situaţiuniĭ, saŭ adoptarea propuneriĭ anterióre a ocupăriĭ teritoriuluĭ turcesc.

In 10 (22) Octomvrie, Lordul Loftus primì ordinul guvernuluĭ sĕŭ de a merge la Livadia, unde ajunse în 15 (27) Octomvrie.

A treia ḑi, în 17 (29) Octomvrie, Ambasadorul Anglieĭ se întîlnì cu Principele Gorciacow. Acesta i-a expus, că guvernul rusesc considerà situaţiunea Turcieĭ ca fórte gravă şi că nu cestiunea armistiţiuluĭ e «destinată a decide despre pace saŭ rĕsboiŭ, ci cestiunea autonomieĭ «celor treĭ provinciĭ». Principele adăogià, că va insistà pentru a obţiné nu numaĭ frase, ci reforme «reale» în situaţiunea creştinilor acestor provinciĭ, «un control» şi o «garanţie» pentru execuţiune.

In 18 (30) Octomvrie Împĕratul Alexandru II dădu Generaluluĭ Ignatiew ordinul telegrafic de a rupe relaţiunile diplomatice cu Pórta, dacă până în patru-ḑecĭ şi opt de óre Sultanul nu va primì un armistiţiŭ de douĕ lunĭ, şi nu va încetà imediat cu orĭ-ce operaţiunĭ militare.

In 20 Octomvrie (1 Noem.) Pórta se supune ultimatuluĭ pus de generalul Ignatiew şi în 21 Octomvrie (2 Noem.) Impĕratul Alexandru acordă Ambasadoruluĭ Anglieĭ întâia audienţă.

Impĕratul îĭ explică trimiterea ultimatuluĭ prin scirile rele căpĕtate din Serbia şi temerea ca victoriile Turcilor prin acele părţĭ să nu fie urmate de atrocităţĭ ca în Bulgaria, şi exprimă dorinţa ca conferinţele Ambasadorilor din Constantinopole, pentru carĭ se urmaŭ tractative de o bucată de timp, să se întrunéscă cât maĭ curînd. Ceea ce Impĕratul privià însă maĭ cu deosebire important, erà «o înţelegere şi o cooperare a Rusieĭ cu Anglia.»

In cursul convorbiriĭ Alexandru II făcù maĭ multe declaraţiunĭ categorice.

Intâia şi principala erà, că Rusia nu se gândesce la o nouă întindere teritorială spre Turcia saŭ la cucerirea Constantinopoluluĭ, ci numaĭ la ameliorarea situaţiuniĭ creştinilor, pentru carĭ el nu se póte mulţumì cu promisiunile Turcilor, ci cere «garanţiĭ reale», maĭ ales că Europa, după ce a înlocuit protectoratul rusesc asupra creştinilor prin protectoratul european, nu s'a îngrijit de a urmărì datoria luată asupră-şĭ.

Impĕratul adăogià, că Pórta a isbutit, prin o serie de manopere, a paralisà tóte încercările Europeĭ unite, pentru a pune un capĕt răsboiuluĭ şi a restabilì pacea generală; — că Europa e liberă să priméscă aceste înfruntărĭ continue din partea Turcieĭ, dar că Rusia nu

póte îndurà o situaţiune incompatibilă cu onórea, cu demnitatea, cu interesele sale, şi care prin urmare a devenit intolerabilă;—şi că, dacă Europa nu e dispusă a păşì înainte cu decisiune şi energie, «el va fi «silit să mérgă singur înainte».

Impĕratul maĭ vorbì «despre necesitatea în care s'ar puté aflà de a «ocupà o parte din Bulgaria în mod provisoriŭ până în momentul, «în care pacea şi bună starea populaţiunilor creştine vor fi asigurate.» Impĕratul maĭ vorbì despre propunerea făcută Anglieĭ, ca Austria să ocupe Bosnia, Rusia să ocupe Bulgaria, şi flotele unite să facă o demonstraţiune la Constantinopole.

Cu privire la acéstă din urmă propunere, Principele Gorciacow observà Lorduluĭ Loftus în 23 Octomvrie (4 Noem.), că Rusia nu oferise Austrieĭ decât ocuparea Bosnieĭ, şi nu şi a Herzegovineĭ, fiind că erà necesar de a stabilì o zonă neutră între armatele austriace şi rusescĭ pentru casul uneĭ ocupaţiunĭ a teritoriuluĭ turcesc de către Austriacĭ şi de către Ruşĭ, şi a împedecà posibilitatea uneĭ colisiunĭ între dînsele.

In 23 Octomvrie (4 Noem.) Lordul Derby cereà ca Rusia să priméscă de base ale conferinţelor, ce ar trebuì să se întrunéscă cât maĭ neîntârḑiat:—Independinţa şi integritatea teritorială a Imperiuluĭ Otoman,—Declaraţiunea Puterilor că nicĭ una nu caută şi nu va căută vre-un câştig teritorial, vre-o influinţă exclusivă, vre-o concesiune exclusivă óre-care privitóre la comerciul supuşilor lor, — Statul quo, în termenĭ generalĭ, atât pentru Serbia, cât şi pentru Muntenegru, — Un sistem de autonomie locală pentru Bosnia şi Herzegovina,—Asigurarea Bulgarieĭ în contra releĭ administraţiunĭ.

Impĕratul Alexandru primià în 24 Octomvrie (5 Noem.) aceste propunerĭ ale Anglieĭ cu o singură modificare, şi anume cu suprimarea cuvîntuluĭ «teritorial,» care, după cum lămurià Principele Gorciacow în 25 Octomvrie (6 Noem.) «ar exclude posibilitatea uneĭ ocu-«paţiunĭ provisoriĭ, pe care o consideră necesară în interesul chiar «al Imperiuluĭ Otoman, atât pentru siguranţa populaţiunilor creştine, «cât şi pentru mănţinerea păciĭ şi a ordiniĭ în timpul introduceriĭ «reformelor administrative».

Nicĭ armistiţiul primit de Pórtă, nicĭ convorbirile cu Ambasadoriĭ Anglieĭ şi Germanieĭ, nicĭ înţelegerea urmată asupra întruniriĭ uneĭ conferinţe a Puterilor la Constantinopole, nu aŭ fost în stare a pune o stavilă desnodămîntuluĭ răsboinic, ce fie-care Putere căută să înlăture.

In 30 Octomvrie (11 Noem.), Impĕratul Rusieĭ, trecĕnd de la Livadia la San-Petersburg, primesce în Moscva pe representanţiĭ nobleţeĭ şi aĭ municipalităţiĭ acestuĭ oraş, şi le ḑice:

«Urmez sforţările mele pentru a ajunge, prin mijlóce pacĭnice, la o «ameliorare efectivă a sórteĭ populaţiunilor creştine din Peninsula «Balcanică. Aŭ să se întrunéscă ḑilele acestea la Constantinopole con«ferinţe între represintanţiĭ celor şése marĭ Puterĭ, pentru a decide «despre condiţiunile păciĭ. Doresc mult să putem ajunge la o înţele«gere generală. Dar, dacă acéstă înţelegere nu va avé loc şi dacă vom vedé că nu obţinem garanţiĭ reale pentru executarea a ceea ce «suntem în drept a cere de la Pórtă, am intenţiunea fermă de a merge singur înainte, şi sunt sigur că, într'acest cas, Rusia întrégă va rĕs«punde la apelul meŭ, când voiŭ judecà că el va fi necesar şi când «onórea ţĕriĭ îl va cere».

O circulară a Principeluĭ Gorciacow din 1/13 Noemvrie comentà cuvintele Impĕratuluĭ. In acea circulară se ḑiceà: «Impĕratul a de«cis a urmărì şi a atinge, prin tóte mijlócele de carĭ dispune, ţelul «indicat de concertul marilor Puterĭ, şi de aceea a creḑut necesar a mobilisà o parte a armateĭ sale. Impĕratul nu vreà răsboiul şi va face tot ce e posibil pentru a-l evità. Maiestatea Sa e însă hotărît a nu se «oprì, până ce principiile recunoscute echitabile, umane, necesare de «Europa întrégă, şi la carĭ s'a asociat cu cea maĭ mare energie simţemîntul public al Rusieĭ, nu vor fi primit întréga lor executare con«sfinţită prin garanţiĭ eficace.»

In 6/18 Noemvrie Ambasadorul Anglieĭ la Constantinopole, Sir H. Elliot, comunicà la Londra următórele propunerĭ ale Generaluluĭ Ignatiew: 1. Desarmarea Musulmanilor din Bosnia, Herzegovina şi Bulgaria, 2. Esclusiunea funcţionarilor neindigenĭ şi introducerea principiuluĭ electiv pe o basă largă, 3. Miliţia locală şi politică formată cu participarea Creştinilor în mod proporţional cu numĕrul şi cu naţionalitatea acestora, 4. Interdicţiunea de a întrebuinţà trupe neregulate şi trimiterea Circasienilor în provinciile musulmane ale Imperiuluĭ, 5. Concentrarea trupelor turcescĭ în cetăţĭ, 6. Repartirea impositelor de către înşişĭ indigeniĭ şi abolirea dijmeĭ, 7. Intrebuinţarea limbeĭ locale în tribunale şi administraţiune, 8. Guvernorĭ creştinĭ ca în Liban, numiţĭ de Pórtă pe cincĭ anĭ cu încuviinţarea Puterilor garante, 9. Amănuntele organisăriĭ autonomiilor locale se vor hotărî, după ce se vor fi auḑit experţiĭ orînduiţĭ întru acésta, 10. Controlul direct al Europeĭ pentru executarea mĕsurilor decretate în cele treĭ provinciĭ, 11. Cercetare aspră, cu participarea consulilor, a crimelor şĭ omorurilor comise de Musulmanĭ, pedepsirea exemplară a vinovaţilor şi acordarea de indemnităţĭ familiiior victimelor pe socotéla populaţiuniĭ musulmane care a participat la desordine.

Sub ast-fel de auspicii se pornià din Londra Lordul Salisbury, unul din plenipotenţiarii Angliei la Conferinţa din Constantinopole. El trecù în călětoria sa spre Bosfor prin Paris, Berlin, Viena şi Roma.

Conferinţele preliminare începură la 29 Noemvrie (11 Dec.).

Cu o sĕptĕmână înainte, cel maĭ experimentat bărbat de stat al timpuluĭ, ţinù să caracteriseze situaţiunea europeană din punctul de vedere al Imperiuluĭ German. Nu e inutil, chiar astăḑĭ, a reproduce lineamentele principale ale memorabiluluĭ discurs al Principeluĭ Bismarck din 23 Noemvrie (6 Dec.), căcĭ el va rĕmâné nu numaĭ o expunere măiastră a uneĭ situaţiunĭ complicate prin divergenţe marĭ de interese ale diferitelor state, dar o lecţiune magistrală de modul cum trebue tractate afacerile politice.

Principele Bismarck declarà în parlamentul german, că până în acea óră, singurul fapt ce se presentà erà «asigurarea solemnă dată de «Impĕratul Alexandru, că el nu meditéză cucerirĭ şi achisiţiunĭ teritoriale». El adăogià că, în faţa acestor asigurărĭ, nimenĭ nu e în drept să ridice vre-o îndoială. «Rusia, ḑiceà Principele, nu cere Germanieĭ «nimic, decât în mod provisoriŭ şi în prima linie, concursul eĭ la o «conferinţă pacifică al căreĭ ţel e şi al Impĕratuluĭ Gulielm, precum al ţĕriĭ întregĭ — de a vedé ameliorată situaţiunea Creştinilor din Turcia «europeană şi stabilit acolo un regim, care să nu maĭ facă posibile «fapte ca măcelurile comise de Cerchezĭ în Bulgaria, — de a vedé asi«gurată situaţiunea Creştinilor Porţiĭ în contra eventualităţiĭ unuĭ tracta«ment, astăḑĭ incompatibil cu simţemîntul dreptuluĭ public european şi «a căruĭ încetare este voită şi de întréga Europă. E vorba numaĭ de «a aflà forma, pentru ca unanimitatea acesteĭ voinţe să devie eficace....»

«Dacă acéstă conferinţă, cu tótă deplina înţelegere dintre Puterĭ «asupra principiilor conducĕtóre, nu va avé nicĭ un resultat, e po«sibil, că Rusia va merge singură înainte, precum a şi declarat-o, pen«tru a obţiné de la Pórtă prin arme ceea ce acésta nu a vrut să-ĭ «concédă în mod pacific. Dar nicĭ în acest cas Rusia nu ne cere un «sprijin óre-care: ea cere numaĭ neutralitatea nóstră, adecă tocmaĭ «aceea ce este întru tóte în interesul nostru propriŭ, căcĭ a luà o «altă cale nime nu se gândesce. Óre am trebuì noĭ să opunem «Rusieĭ un veto, când acéstă putere vrea să atingă un ţel, pe care «până astăḑĭ şi noĭ l-am urmărit dimpreună cu Rusia, şi când nu «avem până acum nicĭ o dovadă, că Rusia vrea să tréçă peste linia «trasă de însuşĭ ţelul acţiuniĭ sale? Óre ar trebuì să nu rĕmânem neutri? Óre în momentul, în care Rusia pune forţele sale în mişcare

«într'un scop general, am puté noĭ să luăm în fața eĭ o atitudine «amenințătóre? Acésta ar fi o nebunie...

«Mi s'aŭ atribuit — urmà Cancelarul german—cuvintele că în tot Orien- «tul nu există un singur interes, care să aibă pentru noĭ valórea uneĭ moșiĭ «din Pomerania. Am ȥis alt-cevà și anume: că nu aș sfătuì, ca Germa- «nia să iea o parte activă în aceste afacerĭ, pe cât timp nu pot să vĕd «într'însele un interes, care să valoreze, pentru Germania, iertațĭ expre- «siunea cam aspră, ósele unuĭ singur soldat din Pomerania. Am vrut prin «acésta să ȥic, că trebue să fim fórte economĭ cu sângele compatrioților, «cu sângele soldaților noștri, și să nu-l expunem să servéscă o politică ar- «bitrară, care n'are nicĭ o legătură cu propriile nóstre interese.... Țelul «sforțărilor mele este de a lucrà ast-fel în relațiunile diplomatice, ca, pe «cât este posibil, bunele nóstre raporturĭ cu cele treĭ Puterĭ, maĭ direct «interesate, să iasă nealterate din crisa actuală, saŭ cel puțin cât maĭ «puțin alterate,— și de a întreținé, cât vom puté, aceste bune relațiunĭ. Acéstă lucrare ar puté să fie turburată saŭ compromisă, numaĭ dacă unul «din amiciĭ noștri ar cere să-ĭ dovedim maĭ mare amiciție pentru dîn- «sul, tractând ca inimic pe un alt amic, care ca și cel dintâiŭ nu «ne-a făcut nicĭ un rĕŭ și care din contra vrea să ne rĕmână amic,— adecă dacă ne-ar cere să dovedim că iubim pe unul și că prin ur- «mare urîm pe cel-alalt....

«Sperăm decĭ în prima linie, că vom conservà pentru noĭ pacea și «amiciția cu statele, carĭ până acum aŭ fost amiciĭ noștri. Ne vom «sforțà în al doilea rînd, pe cât acésta se póte prin o mediațiune «amicală, primită de bună voie de amîndouĕ părțile, să mănținem «pacea între Puterile europene, adecă ast-fel să localisăm răsboiul, pe «cât este posibil, pentru casul în care ar isbucnì în Orient. Dacă tóte «aceste încercărĭ nu vor isbutì, atuncĭ se nasce o situațiune nouă, «asupra căreia nu aș puté vorbì decât făcĕnd conjecturĭ, și cred că «nimenĭ nu-mĭ va cere să daŭ lămurirĭ asupra acestora.»

Conferințele preliminare de la Constantinopole aŭ durat de la 29 Noemvrie (11 Dec.) până la 10 (22) Decemvrie. In cele nouĕ ședințe ale lor se desbatù între cele șése Puterĭ marĭ—Austro-Ungaria, Anglia, Francia, Germania, Italia și Rusia—programul ce trebuià așternut în conferințele plenare, la carĭ erà să ieà parte și Turcia.

Acest program constà în cincĭ base, carĭ aveaŭ a fi supuse primiriĭ Porțeĭ, și anume: 1. Condițiunile păciĭ dintre Pórtă, Serbia și Muntenegru, 2. Organisarea proiectată pentru Bosnia și Herzegovina, 3. Organisarea proiectată pentru Bulgaria, 4. Instrucțiunile pentru

Comisiunea internaţională din Bosnia, 5. Instrucţiunile pentru Comisiunea internaţională din Bulgaria.

Conferinţele plenare din Constantinopole s'aŭ deschis în 11 (23) Decemvrie 1876. In acelaşĭ moment, în care plenipotenţiariĭ se aşezaŭ în jurul meseĭ verdĭ, salve de tunurĭ anunţaŭ lumiĭ că Turcia îşĭ dedese o constituţiune basată pe principiile politice şi liberale, carĭ fac lege în Europa occidentală. Cu tóte acestea cele nouě şedinţe ale conferinţeĭ, carĭ s'aŭ ţinut până în 8 (20) Ianuarie 1877, nu dădură nicĭ un resultat. Ele se petrec în propunerĭ şi contra-propunerĭ, carĭ se terminară prin declaraţiunea următóre a comiteluĭ Ignatiew: «Doresc ca con«silieriĭ Sultanuluĭ, a cărora influinţă asupra opiniuniĭ publice a re«gulat decisiunile carĭ pun un capĕt acestor conferinţe, să nu regrete «vre-odată amar consecinţele desastróse pentru Turcia ale uneĭ situa«ţiunĭ, care póte trage după sine o ruptură cu ordinea de lucrurĭ legală, care stabilesce condiţiunile existinţeĭ Turcieĭ în mijlocul statelor «europene şi garantéză integritatea teritorială a Imperiuluĭ Otoman».

X.

După cum curgeaŭ evenimentele, o înţelegere, care să deslege cestiunea orientală în mod pacific, devenià tot maĭ puţin probabilă. Fiecare stat se gândià: ce va fi, când va isbucnì răsboiul.

Sforţările Puterilor celor marĭ, celor maĭ direct interesate, ca şi ale celor carĭ staŭ numaĭ în privelişte, tindeaŭ, maĭ ales, ca desnodămîntul răsboinic să nu se reverse asupra întregeĭ Europe, ci să se localiseze pe propriul teritoriŭ al Imperiuluĭ Turcesc. Acésta erà drept şi echitabil; dar nimenĭ nu puteà prevedé încurcăturile ce se vor ivì. Se produceà ast-fel o incertitudine, care ţineà Puterile într'o agitaţiune constantă. Când se ivesce un moment de linişte, el este trecĕtor.

Situaţiunea cea maĭ critică însă, între tóte statele, o aveà România. Ea erà, se póte ḑice, aşezată în gura tunuluĭ.

Erà clar, că România nu puteà sta impasibilă în mijlocul ferberiĭ generale a Orientuluĭ european. Tot-deauna ea a stat în calea uneĭ Puterĭ maĭ marĭ; de astă dată ea sta în calea Imperiuluĭ Rusesc.

Erà clar, că Turcia, după obiceiul eĭ, nu va avé alt obiectiv decât a amânà dificultăţile şi a prelungì crisa.

Erà iarăşĭ clar, că România nu puteà urmărì alt ţel decât unul singur: de a eşì din complicaţiunile ce se desfăşuraŭ—ca stat independent.

Nu erà însă uşor a urmărì cu spirit limpede tóte peripeţiile criseĭ, a nu alunecà pe câmpul închipuirilor şi a perde ast-fel calea realităţiĭ.

Pentru moment, România sta isolată, căcĭ erà considerată, maĭ mult saŭ maĭ puţin, ca neavênd o mare importanţă.

In 12 (24) Maiŭ 1876 d-l de Giers ḑiceà agentuluĭ Românieĭ la San-Petersburg: «O atitudine pacifică şi cea maĭ strictă neutralitate «trebue să fie tot-deauna scutul de apĕrare al Românieĭ, a căreĭ po-«siţiune geografică îĭ permite şi ale căreĭ interese vitale îĭ impun «de a rĕmâné străină de orĭ-ce turburărĭ carĭ agită malul drept al «Dunăriĭ. O atitudine de abstenţiune este de alt-fel un sprijin moral «dat populaţiunilor creştine din Turcia, şi dacă împrejurările ar merge «departe de tot, România va fi tot-deauna în mĕsură, avênd în ve-«dere bogăţia agricolă a ţĕriĭ, a da un ajutor în natură şi chiar un refugiu populaţiunilor nenorocite, slăbite în luptă.»

Acesta erà rolul ce se desemnà de ceĭ marĭ Românieĭ, fără să fie însăigurĭ de atitudinea ce va luà micul stat, care pentru întâiaşĭ dată se pregătià să intre, cu propriul sĕŭ punct de vedere, într'un conflict european.

Nota Comiteluĭ Andrassy, memorandul din Berlin, întrevederea de la Reichstadt, tractativele Feldmareşaluluĭ Manteuffel de la Varşovia şi ale Generaluluĭ Sumarakow de la Viena, convorbirile Lorduluĭ Loftus cu Impĕratul Alexandru II şi cu Principele Gorciacow la Livadia, în fine conferinţele din Constantinopole pregătiaŭ terenul pentru acţiunea Puterilor celor marĭ, maĭ ales pentru Rusia, pentru Austro-Ungaria şi pentru Anglia.

Ce devenià România în mijlocul acesteĭ ferberĭ? Erà să plătéscă ea singură isbutirea acţiuniĭ comune a Europeĭ, menită a îmbunătăţì sórta Creştinilor din Imperiul Turcesc? Erà ea, statul cel maĭ cult în Orientul european, să-şĭ pérdă individualitatea sa, speranţa de a-şĭ recăpĕtà independenţa ştirbită, tocmaĭ în momentul în care se vorbià despre liberarea Creştinilor din Orient?

Mesagiul regal adresat parlamentuluĭ în 20 Iunie (2 Iulie) expuneà, că: «la hotarele nóstre agitaţiunile durézá şi orizontul este departe de «a fi senin, dar că posiţiunea creată Românieĭ prin tractatul din Paris «ne asigură binefacerile neutralităţiĭ.» Mesagiul maĭ exprimà speranţa, că: «în cât timp vom îndeplinì legile acesteĭ neutralităţĭ, în cât timp vom «oferì Europeĭ spectacolul unuĭ popor lucrând în pace la reformele «şi îmbunătăţirile din lăuntru, avem tot dreptul de a ne aşteptà, că «pericolele exteriόre se vor oprì la hotarele nóstre.»

Silinţele guvernuluĭ susţinute de simţemîntul general al ţĕriĭ, tin-

deaŭ spre acest scop. Se credeà în ţară, că neamestecul nostru în încurcăturile Peninsuleĭ Balcanice erà suficientă pentru ca neutralitatea dorită de noĭ să fie respectată de Puterile învecinate, şi că Europa e atât de interesată în acéstă direcţiune, în cât ea va impune neutralitatea românéscă ca o necesitate de ordine europeană. Realitatea erà, că acéstă neutralitate de drept nu există, nefiind înscrisă în nicĭ un tractat, care să lege Puterile cele marĭ dispuitóre de pace şi de răsboiŭ, iar Puterile învecinate neavênd un interes precumpĕnitor pentru a o susţiné cu armele în mână.

De abĭà se ivì neliniştea în părţile din drépta Dunăriĭ, şi România fu trasă în curentul mişcăriĭ fără voia eĭ.

Apele mareluĭ fluviŭ fură ele maĭ întâĭ turburate. Turciĭ trimisese vase de răsboiŭ, carĭ înaintară până spre Porţile-de-fer, unde se află încă din timpurile trecute, în mijlocul Dunăriĭ, o fortăréţă turcéscă —Adà-Kalè. La o primă observare a guvernuluĭ român, Poarta rĕspunse, că flota turcească face poliţia fluvială şi caută a împedecà trecerea de bande armate pe teritoriul otoman.

Numaĭ după ce Kogălniceanu insistă prin o notă din 16 (28) Iunie, că: «trimeterea uneĭ flote turcescĭ de răsboiŭ în apele Dunăriĭ, şi «maĭ ales în partea fluviuluĭ dintre Serbia şi România ar puté să aibă «o mare influenţă asupra hotărîrilor ce se vor luà de guvernul român «privitóre la drepturile şi obligaţiunile Românieĭ ca ţéră neutră; căcĭ «s'ar puté că întîmplărĭ neprevĕdute să facă ca neutralitatea Ro«mânieĭ să fie atacată ; numaĭ atuncĭ Turciĭ promit a respectà neutralitatea Dunăriĭ dela Timok în sus, cerênd însă ca guvernul român să împedece şi el un atac al teritoriuluĭ otoman, venind din România.

Acéstă cerere a Porţiĭ devenià greŭ de îndeplinit, cu tóte că guvernul român declarase formal tutulor statelor neutralitatea sa.

In Iunie încep trecerĭ de arme şi în urmă de voluntarĭ din Rusia spre Serbia şi Bulgaria. Cum erà România să împedece aceste trecerĭ, când în 1 (13) Iulie se celebrà în Moscva un Te-Deum pentru victoriile Sêrbilor şi ale Muntenegrenilor? Acésta ar fi fost a intrà într'un conflict cu Rusia, înainte chiar ca Rusia să fi arătat intenţiunea eĭ hotărîtóre de a se răsboì cu Turciĭ. De aceea cu drept cuvînt ḑiceà Kogălniceanu la (15) 27 Iulie: «Nu ne putem opune la trecerea de indiviḑĭ posedând «paspórte în regulă, căcĭ nicĭ Austro-Ungaria, stat limitrof ca şi noĭ, «nu a luat mĕsurĭ pentru a interḑice intrarea pe teritoriul sĕŭ a «unor asemenea indiviḑĭ. Ce putem face este a oprì formarea de «bande, fiind-că am afirmat neutralitatea nóstră, şi suntem decişĭ a «respectà cu religiositate tóte legămintele luate.»

Locotenentul-Colonel Mansfield, Consulul general al Anglieĭ la Bucurescĭ, scrià guvernuluĭ sĕŭ în 27 August (8 Sept.) în privirea acésta: «Numĕrul voluntarilor ruşĭ trecênd prin România şi mergênd spre «teatrul răsboiuluĭ cresce din ḍi în ḍi; mişcarea este organisată prin «comitete, avênd sediul lor în Rusia, însă agenţĭ permanenţĭ în Bu«curescĭ, în Galaţĭ şi aiurea. De două orĭ pe ḍi trec voluntariĭ în grupe «de douĕ-ḍecĭ până la şése-ḍecĭ şi câte odată şi peste acest numĕr.»

Tóte aceste împrejurărĭ indicaŭ necesitatea uneĭ orientărĭ maĭ directe în politica generală europeană. Acéstă orientare nu se puteà căpĕtà decât la Viena şi la San-Petersburg.

Ocasiunì naturale se presentară, când Imperatul Francisc Iosif venì la Sibiiŭ pentru manevrele de tómnă, şi când Impĕratul Alexandru II îşĭ luâ reşedinţa de vară la Livadia.

In 28 August (9 Sept.) Ministrul Preşedinte Ioan Brătianu, însoţit de Ministrul Justiţieĭ Eugenie Stătescu şi de Consulul general al Austro-Ungarieĭ Baronul de Calice, se pornesce la Sibiiŭ, precum notéză Regele Carol în memorialul Sĕŭ, «pentru a salutà pe Impĕratul Fran«cisc Iosif şi a-ĭ exprimà preţul ce România pune pe raporturile de «bună vecinătate cu Austro-Ungaria.» Impĕratul la acéstă ocasiune exprimà Ministrilor Românĭ: «satisfacţiunea sa asupra atitudiniĭ Ro«mânieĭ în faţa conflictuluĭ oriental şi speranţa, că răsboiul sêrbo-turc «va luà sfîrşit şi că încheierea păciĭ e apropiată.»

Ast-fel sunà din partea de peste Carpaţĭ fluerul păciĭ, iar Lordul Derby, într'o notă din 1 (13) Septemvrie, lăudà: «*atitudinea pru«dentă şi pacifică* a guvernuluĭ Principeluĭ Carol în conflictul dintre «Serbia şi Pórta.»

Nu trecură însă multe ḍile după aceste declaraţiunĭ pacĭnice şi situaţiunea devenì iarăşĭ îngrijitóre.

Nimic nu póte să o descrie maĭ bine decât raportul trimis la Londra în 8 (20) Septemvrie de Locotenentul-Colonel Mansfield. El e o fotografie instantanee a celor ce se petreceaŭ.

Punctele principale ale acestuĭ raport sunt:

«Petreceam séra trecută cu colegul meŭ al Francieĭ, Debains, când, «pe la ḍece şi jumătate, mi se anunţă preşedintele consiliuluĭ Brătianu.

«Ministrul venià înadins la mine şi erà bucuros că póte consultà «de odată pe agenţiĭ Anglieĭ şi Francieĭ asupra uneĭ cestiunĭ de «mare importanţă. El relatà că în 6 (18) curent un tren special, conţi«nênd treĭ sute de voluntarĭ a sosit din Rusia, că maĭ mulţĭ dintre «aceştia aveaŭ săbiĭ, şi că alţiĭ nu-şĭ ascundeaŭ revolverele. Unul din «aceştĭ voluntarĭ pronunţâ numele generaluluĭ Wassilieff saŭ un nume

«asemĕnat, iar alţiĭ, cu tótă îmbrăcămintea lor simpla, aveau aspectul «unor ofiţerĭ. Aceştĭ voluntarĭ aŭ causat desordine în gărĭ, maĭ ales «la Roman, unde a urmat o cértă cu şeful de gară asupra compuneriĭ «trenuluĭ, şi acésta în mijlocul şuerăturilor şi huiduelilor publiculuĭ. «D-l Brătianu erà fórte preocupat de acest incident şi înclinà a tele-«grafià la Turnu-Severin pentru a împedecà trecerea acestor volun-«tarĭ în Serbia.

«După ce am examinat cu îngrijire tóte punctele, am observat că, cu «tóte ca destinaţiunea şi ţelul escursioniştilor eraŭ vederate, trebuià să «se căntăréscă cu rĕcélă amĕnuntele, pentru a nu da Consuluului general al Rusieĭ vre-un motiv de recriminare.... Consiliam decĭ cu «tot dinadinsul, de a nu se luà nicĭ o mĕsură, care ar puté provocà «o colisiune şi consecinţe defavorabile, fiind de dorit a se evità orĭ-ce «causă de iritaţiune şi orĭ-ce cértă în momentul actual, în care cele-«lalte Puterĭ caută a restabilì pacea prin o sinceră cooperare a «Rusieĭ, adecă în momente în carĭ se urmăresc negociărĭ delicate.»

Ministrul român fiind preocupat de imputările, ce s'ar puté face României din partea Puterilor garante ca şi din partea Turcieĭ, că nu şĭ-a menţinut declaraţiunea sa de neutralitate, amîndoĭ agenţiĭ îl asigurară, că nimic nu va puté pune în îndoială sinceritatea declaraţiunilor guvernuluĭ român, precum toţĭ vor ţiné socotélă de posiţiunea fórte dificilă în care el se află.

Locotenentul-Colonel Mansfield maĭ relatéză: că d-l Brătianu i-a «spus, că, înainte de a venì la Agenţia Anglieĭ, a fost la cea rusésca; «că Baronul Stuart erà absent, dar că Vice-Consulul de serviciŭ i-a «exprimat speranţa, că se va permite voluntarilor de a continuà «calea lor, fără a fi molestaţĭ, încercându-se să explice, că ei nu se «deosebiaŭ de alţĭ voluntarĭ decât prin întrebuinţarea unuĭ tren «special. D-l Brătianu vĕduse şi pe Comitele Alvensleben, Consulul general al Germanieĭ, fără să pótă însă aflà opiniunea sa.»

Ast-fel forţa împrejurărilor devenià maĭ puternică decât cele maĭ hotărîtóre intenţiunĭ şi declaraţiunĭ.

In 18 (30) Septemvrie Regele scrià în memorialul Sĕŭ:

Cabinetul de San-Petersburg caută a se informà în mod discret, ce «atitudine va luà România în casul unuĭ răsboiŭ ruso-turc. Rĕspunsul «a fost evasiv: România speră încă că pacea va fi mănţinută, simpa-«tiile sale sunt pentru Sêrbĭ, pentru Bulgarĭ şi pentru toţĭ Creştiniĭ carĭ gem sub jugul turcesc; ea va sci tot-deauna aprecià amiciţia Ru-«sieĭ. Representantul român la San-Petersburg raportéză, că cercurile «rusescĭ influente sunt nemulţumite cu atitudinea indecisă a Românieĭ

«în conflictul oriental, şi că tótă Rusia cere răsboiul, afară de Impě«ratul Alexandru.

In fine Principele Carol să hotăresce în 21 Septemvrie (3 Oct.) să trimită pe Primul sěŭ Ministru la Livadia, unde se aflaŭ Impěratul Alexandru, Marele Duce Moştenitor, Cancelarul Imperiuluĭ Principele Gorciacow, Ministrul de răsboiŭ Generalul Milutin şi Ambasadorul rusesc la Constantinopole Generalul Ignatiew. In 25 Septemvrie (7 Oct.) Ioan Brătianu pléčă în Crimeea, şi se întórce în Bucurescĭ la 4 (16) Octomvrie.

Cu ce încordată atenţiune Principele şi Primul sěŭ Ministru urmăriaŭ drama ce se desfăşură dincolo de Dunăre, cum amîndoĭ nu aŭ perdut nicĭ un minut pentru a se orientà cu precisiune, — se dovedesce maĭ ales prin hotărîrea luată de a se pune în contact direct cu însěşĭ persónele carĭ ţineaŭ, se póte dice, tóte firele acţiuniĭ în mânile lor, se dovedesce nu maĭ puţin prin momentul atât de bine ales.

Pentru ca acésta să reiasă în mod neîndoios, e destul să se înşire datele de la a treia decadă a luĭ Septemvrie până la finele luĭ Octomvrie.

In 21 Septemvrie (3 Oct.) se iea hotărîrea de a se trimite misiunea Ioan Brătianu la Livadia.

In 25 Septemvrie (7 Oct.), după patru dile, misiunea pléčă.

Intre 29 Septemvrie (7 Oct.) şi 1 (13) Oct. Principele Bismarck dă generaluluĭ Schweinitz instrucţiunĭ pentru Livadia.

In 4 (16) Octomvrie Ioan Brătianu e reîntors în Bucurescĭ, treĭ-spre-dece dile după hotărîrea misiuniĭ la Livadia.

In 17 (29) Octomvrie, după alte treĭ-spre-dece dile, generalul Ignatiew se pune de la Constantinopole în corespondenţă cu Ioan Brătianu.

In 18 (30) Octomvrie, a doua di, generalul Ignatiew primesce ordinul Impěratuluĭ de a trimite Porţiĭ ultimatul, de care s'a vorbit maĭ sus, şi căruia Pórta se supune în 20 Octomvrie (1 Noem.).

In 10 (22) Octomvrie, nouě-spre-dece dile după hotărîrea luată în Bucurescĭ, Lordul Derby însărcinéză pe Lordul Loftus să mérgă la Livadia.

In 15 (27) Octomvrie sosesce Ambasadorul Angliei la reşedinţa de vară a Impěratuluĭ Rusieĭ, şi

In 19 (31) Octomvrie sosesce Ambasadorul Germanieĭ.

Intre 17 (29) Octomvrie şi 25 Octomvrie (6 Noem.) aŭ loc întrevederile Impěratuluĭ şi a Principeluĭ Gorciacow cu Lordul Loftus.

In 23 Octomvrie (4 Noem.) se discută la Livadia propunerile Lorduluĭ Derby relative la basele viitórelor conferinţe.

In 30 Octomvrie (11 Noem.) Impěratul Alexandru pronunţă alocuţiunea de la Moscva, urmată de mobilisarea armateĭ sale din sudul Rusieĭ.

Călătoria luĭ Ioan Brătianu la Livadia devine ast-fel unul din faptele cele maĭ însemnate în șirul evenementelor, carĭ aŭ produs în Orientul european schimbarea radicală, consfinţită prin tractatul de Berlin. Acéstă călětorie a decis despre posiţiunea europeană a Românieĭ și este una din petrele fundamentale ale independenţeĭ și regatuluĭ.

In memorialul Regeluĭ Carol sunt scrise următórele asupra acesteĭ întrevederĭ:

La 30 Septemvrie (12 Oct.): Delegaţiunea română salută, la Yalta, «pe Impěratul Alexandru II și merge pe urmă la reședinţa imperială «de la Livadia. Ea e primită cu multă graţiositate. In presenţa criseĭ «orientale, România capětă o mare importanţă. Impěratul confere de- «coraţiunĭ tuturor membrilor.»

La 4 (16) Octomvrie: Principele revine de la Sinaia la Cotroceni. «La gară, mare recepţiune. Printre ceĭ presenţĭ e și Ioan Brătianu, care «se reîntórce tocmaĭ de la Livadia. Principele are o lungă întrevedere «cu Brătianu, în care acesta-ĭ expune impresiunile aduse din Rusia.

«In Rusia răsboiul e considerat ca inevitabil. Opiniunea publică acolo «e fórte escitată și confientă în isbutirea campanieĭ.

«Indată după sosirea la Livadia, Ignatiew a expus luĭ Brătianu ne- «cesitatea absolută a treceriĭ trupelor rusescĭ prin România.

«Brătianu a rěspuns în mod evasiv.

«In întrevederea sa cu Principele Gorciacow, acesta a făcut să re- «iasă necesitatea pentru Rusia de a încheià o convenţiune militară «cu România, fără caracter politic, căcĭ Rusia nu póte pătrunde în «Turcia decât prin România, care nu va avé a suferì nicĭ un preju- «diţiŭ din acéstă causă.

«Brătianu a rěspuns că înţelegerea cu România nu ar presentà nicĭ «o dificultate, din momentul în care Rusia ar face răsboiul de acord «cu Puterile garante, însă acest acord ar trebuì să fie stabilit în mod «clar și cert.

«Gorciacow a primit acéstă obiecţiune cu multă neplăcere și a ḑis: «România trebue să lase liberă trecerea trupelor rusescĭ fără condi- «ţiunĭ, căcĭ în cas contrariŭ Rusia va invocà tractatele, în virtutea că- «rora Moldova și Valachia fac parte integrantă din Imperiul Otoman «și va ocupà ţěrile acestea fără altă formalitate.

«Brătianu n'a lăsat să fie intimidat, ci a observat Cancelaruluĭ că «învingerea uneĭ armate creștine nu ar fi pentru Rusia un început «norocos al unuĭ răsboiŭ, declarat pentru a liberà pe fraţiĭ sěĭ creștinĭ «de jugul musulman; și i-a spus că armata românéscă s'ar opune din «tótă puterea, la Prut, în contra invasiuniĭ trupelor inimice.

«Brătianu, vorbind maĭ târḑiŭ cu Comitele Ignatiew despre tonul «amenințător al luĭ Gorciacow, a observat că acesta nu va contribuì decât «să îngreue negociațiunĭ eventuale. Comitele Ignatiew a căutat să li-«niștéscă pe Brătianu și i-a spus să nu iea vorbele Cancelaruluĭ pe «tonul tragic.

«Impĕratul însușĭ 'a fost cam reservat. In prima audiență, el s'a «mărginit a adresà luĭ Brătianu cuvinte binevoitóre, fără să atingă «în mod direct cestiunile arḑĕtóre. Impĕrătésa, din contra, s'a plîns luĭ «Brătianu și luĭ Slăniceanu, că autoritățile românescĭ aŭ oprit un con-«voiŭ al Societățiĭ Cruciĭ Roșiĭ, destinat Serbieĭ, cu tóte că acéstă so-«cietate este pusă sub protectoratul eĭ, și că ast-fel materialul medical «pentru răniții sêrbĭ și un altar de câmp, oferit de dînsa, nu aŭ ajuns «la destinațiunea lor. Brătianu a scusat guvernul român, ḑicênd că «să aflà în cât-va între douĕ focurĭ: de o parte i se impută o prea «mare severitate, de altă parte — din a Turcilor — o prea mare mo-«liciune în observarea neutralitățiĭ Românieĭ. Brătianu a adaos, că reclamațiunile Porțiĭ l-aŭ silit a exercità un control maĭ sever, dar «că, cu tóte aceste, convoiurile aŭ ajuns la destinațiunea lor.

Curtea împĕrătéscă a tractat pe Românĭ cu o distincțiune măgu-«litóre.

«Comitésa Bludow a exprimat convicțiunea, că în curînd între corpul «de ofițerĭ rusescĭ și corpul de ofițerĭ românĭ se va contractà o con-«fraternitate de arme în contra inimiculuĭ comun.

«Cu tóte acestea Brătianu a rĕmas convins, că la Curte sunt douĕ «curente, unul împingênd la acțiune, altul maĭ pacific.

«Când Brătianu a luat congediŭ de la Principele Gorciacow, acesta «i-a ḑis: «S'il y a la guerre, nous allons déjà nous entendre» (dacă «va fi răsboiŭ, ne vom înțelege). — Brătianu i-a rĕspuns, că o înțele-«gere este în interesul celor douĕ state și că e gata a discutà cesti-«unea de aprópe.»

Tatăluĭ Sĕŭ Principele Carol scrie la 10 (22) Octomvrie următórele: ««Misiunea trimisă la Livadia a fost primită cu mare distincțiune. Cu «tóte acestea Rușiĭ aŭ arătat mirarea lor, că suntem atât de liniștițĭ și «de indiferențĭ în fața evenimentelor de dincolo de Dunăre; însă apelul «reservelor a făcut o bună impresiune și a silit și pe Grecĭ să se înar-«meze. Se vede că în Rusia surescitarea în contra Turcieĭ e extraordi-«nară, toțĭ împing la răsboiŭ. Singur Impĕratul stă în picióre ca o stâncă «de bronz în mijlocul acesteĭ marĭ agitațiunĭ, se póte ḑice naționale, «și singur el caută a exercità o influență împăciuitóre, pentru a rea-«lisà o soluțiune pacifică a cestiuniĭ orientale. El vrea însă să asigure

«Creştinilor din Turcia o sórtă maĭ bună. Dacă nu va isbutì a întrunì «puterile cele marĭ în acest scop, el va fi silit să ridice armele.

«Toţĭ ochiĭ sunt astădĭ aţintiţĭ spre Bismarck, care se învĕluie în «tăcere. In tot Orientul se crede, că în nicĭ un cas el nu va împedecà «acţiunea Rusieĭ şi se speră că Tripla Alianţă nu e sdruncinată şi in«spiră încă respect Turcilor.

«Aceştia însă, cu fatalismul lor, se vor asvîrlì maĭ curînd într'un «răsboiŭ de exterminare, decât să renunţe la tradiţiunile lor . . .»

XI.

Momentele de consfătuire liniştită şi de chibzuială trecuse. Timpul intrăriĭ în acţiune sosise şi nu se maĭ puteà ocolì. Cine se legănà în esitaţiunĭ şi nu isbutise încă să-şĭ tragă calea de urmat, pentru acela un vĕl negru acoperià viitorul.

In 10 (22) Octomvrie, în ḑiua când Lord Derby telegrafià Ambasadoruluĭ Anglieĭ la San-Petersburg să se pornéscă spre Livadia, Principele Carol scrià părinteluĭ Sĕŭ la Sigmaringen:

«Situaţiunea devine maĭ critică în fie-care ḑi şi nu se póte pre«vedé, cum se va lămurì chaosul în care a intrat Orientul şi Europa. «*Rusia cere o soluţiune, şi Puterile cele marĭ vor fi silite a se declarà.* «*Posiţiunea nóstră începe a devenì fórte grea şi nu-mĭ ascund că ne* «*apropiem de óra în care are să se decidă de viitorul Românieĭ.* «Occidentul ne ḑice necontenit că nu avem să ne temem de nimic, cât «vom rămâné neutri şi vom observà tractatele. In Orient, din contra, «uniĭ ne ḑic, că facem parte integrantă din Turcia şi că, prin urmare, «putem fi ocupaţĭ în cas de răsboiŭ; iar alţiĭ cer ca să contribuim, «după forţele de carĭ dispunem, la căderea Imperiuluĭ Otoman.

«Dacă s'ar fi făcut din România o a doua Belgie, situaţiunea ar fi «astădĭ bine definită... *Dar de acì înainte, noì înşine avem să lu«crăm, ca să ieşim din dificultăţĭ....*

«Şi astă dată, ca în orĭ-ce ocasiune seriósă, Brătianu se arată pa«triot şi caută să evite cu dibăcie stîncile periculóse. El a făcut o bună «impresiune Impĕraţilor Austrieĭ şi Rusieĭ şi a fost primit cu distinc«ţiune de amîndoĭ suveraniĭ. Cine ar fi credut acésta maĭ înainte, când «erà descris ca un tribun popular? Acest fapt este un succes, care trebue «să fie recunoscut de toţĭ. *De astădĭ chiar, România îşì iea locul sĕŭ* «*în Europa şi peste tot locul s'a stabilit convicţiunea, că în cestiunea* «*Orientuluĭ România este un factor de care trebue să se ţină sémă.*

«In ḑece ḑile se întrunesc camerile. Ele vor împinge póte guvernul «la o acţiune politică, la care el se va opune, pe cât timp acésta va «fi necesar.»

Ast-fel scrià Carol I pregătindu-se pentru acţiune: dar puţinĭ în România şi puţinĭ de tot în străinătate îşĭ închipuiaŭ, că acéstă ţéră mică cugetà să ţie pept la tóte dificultăţile politice şi militare cu energia necesară pentru a reuşì, şi că, chiar din tómna anuluĭ 1876, ea ocupă o posiţiune europeană, care, de acì înainte, erà să se accentueze din ce în ce maĭ mult.

In 11 (23) Octomvrie, Lordul Derby scrie Locotenentuluĭ-Colonel Mansfield: — «Guvernul Anglieĭ a discutat posiţiunea *Principatelor Mol- «davia şi Valahia* şi vĕ învit a continuà să recomandaţĭ guvernuluĭ «din Bucurescĭ, de a perseverà în atitudinea sa prudentă şi de a în- «deplinì cu lealitate obligaţiunile ce-ĭ sunt impuse prin tractatele, în «virtutea cărora Principatele aŭ fost constituite, şi carĭ le daŭ cea maĭ «bună garanţie pentru protecţiunea intereselor lor naţionale.» Acéstă recomandare se repeţià de către Lordul Derby în 2 (14) Noemvrie: Sperăm că guvernul român va continuà a observà o politică de neu- «tralitate.»

Ce trebuià să cugete guvernul din Bucurescĭ la primirea acestor comunicărĭ? Cum trebuià el să rĕspunḑă la titulatura de mult înlăturată de «Principatele Moldavia şi Valachia»? In tot casul guvernul puternniceĭ Anglieĭ se ferià de a enumerà atât garanţiile acordate de Puterile cele marĭ Românieĭ pentru protecţiunea intereselor sale naţionale, cât şi obligaţiunile ce eraŭ impuse Românieĭ de tractate.

Ce ar fi cugetat însă guvernul român, când ar fi cunoscut, cum judecà Lord Loftus despre situaţiunea Românieĭ, în 21 Octomvrie (2 Noem.), când ḑiceà Impĕratuluĭ Alexandru II la Livadia:

Am vorbit de vuetele, după carĭ Serbia şi România ar gândì «să se proclame regate independente şi am adaos că o asemenea «mĕsură ar fi primul pas spre disoluţiunea Imperiuluĭ Turcesc în Eu- «ropa. Istoria ne învaţă, că aŭ existat odinióră regatele Boemieĭ, Serbieĭ şi Polonieĭ, tustrele dispărute maĭ ales prin disensiunĭ intestine. «A admite astăḑĭ pretenţiunile Serbieĭ şi ale Românieĭ, acésta ar fi a «creà atâte Poloniĭ micĭ, carĭ s'ar transformà în republicĭ şi ar ame- «ninţà pacea şi siguranţa statelor limitrofe.»

Impĕratul Rusieĭ s'a mărginit cel puţin a rĕspunde: «că nicĭ n'a «fost vorba de a face din Serbia şi din România douĕ regate, şi că «acésta ar fi o stângăcie (maladresse)».

In 21 Octomvrie (2 Noem.), mesagiul de deschidere a Corpurilor le-

giuitóre accentuà programa guvernuluĭ din Bucurescĭ — *mănţinerea neutralităţiĭ Românieĭ — apĕrarea integrităţiĭ teritoriuluĭ eĭ şi a drepturilor eĭ naţionale.* Insĕşĭ cuvintele mesagiuluĭ glăsuiaŭ:

«Raporturile nóstre cu statele străine sunt din cele maĭ bune. Din «partea tutulor Puterilor garante suntem încuragiaţĭ întru *mănţinerea «atitudineĭ nóstre neutrale,* pe care guvernul meŭ a adoptat-o încă de «la începutul luptelor ce urmézā în Peninsula Balcanilor. Insăşĭ Su«blima Pórtă se pare acum maĭ dispusă a recunósce justiţia reven«dicaţiunilor nóstre. Pe tótă ḑiua, putem ḑice, avem semne bune des«pre simţemintele binevoitóre, de carĭ sunt animate în privinţa Romă«nieĭ tóte Puterile cele marĭ ale Europeĭ.

«Mulţămită direcţiuniĭ prudente şi ferme ce representanţiĭ naţiuniĭ «aŭ imprimat guvernuluĭ meŭ, avem temeiŭ de a sperà, că atuncĭ când «pericole maĭ presus de forţele nóstre ar amenințà statul român, pu«ternicul scut al Europeĭ nu ne va lipsì întru *apĕrarea integrităţiĭ «teritoriuluĭ şi a drepturilor nóstre naţionale.*

«Avem însă cea maĭ deplină încredere, că un viitor apropiat va «aduce liniştea în Orient, graţie silinţelor ce tóte Puterile Europeĭ «pun pentru ameliorarea sórteĭ popórelor creştine.»

Acum, în aceste împrejurărĭ grele, reiese de ce mare importanţă eraŭ pentru România relaţiunile dinastice şi personale ale Principeluĭ Carol, precum şi posiţiunea ce El ocupà de atuncĭ în sfatul european.

Principele imperial al Germanieĭ comunică în 1 (13) Noemvrie Principeluĭ Carol ceea ce-ĭ scrià Principele Bismarck despre România: «Si«tuaţiunea Principatuluĭ e fórte grea, ḑiceà Cancelarul Imperiuluĭ Ger«man, cu tóte că nu sunt încredinţat, că Rusia va înaintà spre răsboiŭ, «chiar când nu s'ar maĭ aflà nime care să o reţie. Dacă răsboiul «isbucnesce, Principele Carol ar face bine să nu resiste în mod serios «pretenţiunilor rusescĭ. El nu are nevoe să alerge înaintea lor, dar, «invocând datoriile sale către Pórtă ca datoriĭ de convenienţă, el «póte cedà cu tóte aceste forţeĭ, care va apăré maĭ iute de la Nord «decât din partea turcéscă.

«Principele Carol să nu alunece a fi dominat de vre-o ambiţiune, «ci călăuza sa să fie tractatele. Intre douĕ armate atât de marĭ, for«ţele sale, asvîrlite în balanţă, nu sunt de o greutate suficientă, pentru «a-şĭ asigurà respectul învingĕtoruluĭ. Iĭ rĕmâne în tóte casurile un lu«cru,— de a invocà dinaintea Europeĭ tractatele, însă acésta numaĭ pe «cât timp el însuşĭ le va observà. In tot casul acésta e un titlu. Cu tóte «că acest titlu nu e irevocabil, el are totuşĭ o mare importanţă, dacă, din «întîmplare, o expediţiune ruséscă ar încercà vre-o înfrîngere. Judec

«ca şi cum aş fi ministru român, iar nu ministru german, şi acésta «numaĭ în interesul Alteţeĭ Sale».

Evenimentele aŭ dovedit cât de profund cugetate şi cât de sincere aŭ fost sfaturile Cancelaruluĭ Imperiuluĭ German, date într'un moment în care bărbaţiĭ politicĭ ceĭ maĭ esperimentaţĭ staŭ în nedumerire.

In zadar înmână Ion Ghica în 2 (14) Noemvrie la Londra un memoriŭ, care conchideà, că «în faţa dificultăţilor marĭ şi delicate trebue «să se recunóscă, că garanţia Europeĭ, ast-fel cum ea resultă pentru «România din tractatul de Paris, nu e suficientă şi că este de un in«teres european, ca acéstă garanţie să fie făcută maĭ eficace.»

Conversaţiunea Generaluluĭ Ghica cu Lord Salisbury la Constatinopole la 6 (18) Decemvrie va sta încă ca o dovadă, că cererile nóstre eraŭ menite a rĕmâné numaĭ nisce *pia desideria* dinaintea faptelor, carĭ se împingeaŭ unele peste altele, fără a se oprì. Bolovanul din vîrful déluluĭ erà desprins, el se rostogolià cu putere la vale.

Điceà Lord Salisbury Generaluluĭ Ghica: «A pune în discuţiune ce«stiunea neutralităţiĭ Românieĭ în momentul în care Puterile fac cele «maĭ marĭ sforţărĭ pentru a mănţiné pacea pe basa tractatelor existente «este a introduce germenele unor complicaţiunĭ noue, a provocà desba«terĭ iritante, a agravà situaţiunea, şi a face să avorteze lucrarea con«ferinţeĭ. A cere înfiinţarea statuluĭ neutru al Românieĭ, pusă sub o garanţie specială a Europeĭ, acésta este a cere modificarea pactuluĭ «internaţional din 1856 în ceea ce privesce condiţiunea politică a Prin«cipatelor Dunărene. Este puţin probabil ca Puterile să priméscă şi «să patroneze o asemenea cerere. Inovaţiunea însă nu ar fi nicĭ prac«tică, căcĭ condiţiunile Românieĭ sunt altele decât ale Belgieĭ şi ale «Elveţieĭ. Cine ar garantà casul răsboiuluĭ? Tóte combinaţiunile ar fi «desfiinţate de forţă. *Măriţĭ resursele vóstre, trageţĭ din sacrificiile ce «faceţĭ cele maĭ marĭ folóse posibile, întăriţi-vĕ, puneţi-vĕ în mĕsură «de a devenì înşivĕ o stavilă neînvinsă, seriósă în contra pericolelor, «de carĭ vĕ temeţĭ, şi atuncĭ Europa se va interesà de causa vóstră «în proporţiunea sforţărilor ce veţĭ face.*»

In 17 (29) Octomvrie, cu două đile înainte de predarea ultimatuluĭ rusesc Porţiĭ, Generalul Ignatiew scrià Preşedinteluĭ Consiliuluĭ de Miniştri din Bucurescĭ următórea scrisóre:

«In urma conversaţiuniĭ nóstre de la Livadia, purtătoriĭ acestor «liniĭ merg în România, şi vor căutà să fie utilĭ ţĕriĭ Domnieĭ-Vóstre. «Domnul Zolotorew are cunoscinţe speciale, de carĭ veţĭ puté pro«fità, iar bărbatul care-l însoţesce cunósce bine situaţiunea şi a ser«vit mult timp sub ordinele mele. Fiind-că se va întórce în câte-va

«ḑile la Constantinopole, puteţĭ să-l însărcinaţĭ cu comisiunĭ pentru «mine. Cu o deosebită plăcere îmĭ aduc aminte de convorbirea nóstră «de la Livadia şi de conversaţiunile intime ce am avut cu Domnia-Vóstră. «Binevoiţĭ a-mĭ conservà o bună aducere aminte şi primiţĭ asigurarea «înalteĭ mele consideraţiunĭ, precum şi a simţemintelor mele sincere «şi neschimbătóre.»

Nu trecură treĭ săptĕmânĭ de la acésă primă comunicare, şi Generalul Ignatiew trimiteà din Constantinopole pe unul din diplomaţiĭ ceĭ maĭ distinşĭ aĭ Rusieĭ cu o nouă scrisóre către Ioan Brătianu.

Ea purtà data din 5 (17) Noemvrie. «Aflând oportun de a da ur«mare conversaţiunilor ce am avut în Crimea şi dorind a rĕspunde «sugestiunilor ce aţĭ binevoit a-mĭ face în timpul din urmă, însăr«cinez pe aducĕtorul acesteĭ scrisorĭ, pe Consilierul Ambasadeĭ Impe«riale din Constantinopole, Consilier de stat actual şi Şambelan al «Maiestăţiĭ Sale Impĕratuluĭ, pe d-l Alexandru Nelidow, de a merge «în România pentru a se înţelege cu Escelenţa Vóstră asupra even«tualităţilor, ce am prevĕḑut, şi a încheià convenţiunea militară pe «care am admis-o în principiŭ.

«Am dat spre acest sfîrşit d-luĭ Nelidow instrucţiunile necesare «carĭ indică cu precisiune ţelul misiuniĭ sale. Il autorisez să confere «din viŭ graiŭ saŭ în scris cu Escelenţa Vóstră saŭ cu persóna, pe «care veţĭ fi desemnat-o în acest scop, şi a semnà înţelegerea ce veţĭ «fi alcătuit cu dînsul.

«D-l Nelidow cunósce în mod intim cugetarea mea şi va fi inter«pret fidel al eĭ. Rog pe Escelenţa Vóstră să binevoéscă a-ĭ acordà «deplină şi întrégă încredere. Nu mĕ îndoiesc, că veţĭ fi fórte satisfă«cut de relaţiunile Domnieĭ-Vóstre cu dînsul. Neputênd, în împreju«rările de faţă, să mĕ absentez însumĭ din Constantinopole, pentru «a mĕ înţelege direct cu Escelenţa Vóstră, nu puteam face maĭ bine, «decât de a delegà în acest scop, ca persóna cea maĭ autorisată a «mĕ înlocuì şi a vorbì saŭ a tractà în numele meŭ, pe Consilierul Am«basadeĭ Imperiale, care în timpurile din urmă a fost în cursul maĭ «multor lunĭ însărcinat de afacerĭ la Constantinopole. Sperez că con«vorbirile ce veţĭ avé cu dînsul vor isbutì iute la resultatul dorit. «Sciţĭ, Domnule Ministru, cât doresc să contribuesc la succesul sfor«ţărilor patriotice ale Domnieĭ-Vóstre, carĭ rĕspund atât adevĕratelor «interese ale Românieĭ, cât şi gloriosuluĭ rol istoric, ce ea este chemată «să îndeplinéscă în Orient.»

In Bucurescĭ tótă lumea cugetătóre erà agitată şi cuprinsă de presimţirea întîmplărilor viitóre.

Adunarea Deputaților, în adresa sa către Principe din 6 (18) Noemvrie, ȩiceà:

«Nu uităm că orĭ-cât de marĭ ar fi folósele ce ni s'aŭ asigurat de «Puterile garante, *noĭ Românii avem datoria să apĕrăm integritatea «teritoriuluĭ nostru, a vetrelor nóstre, a drepturilor nóstre naționale.* «Am aprobat și aprobăm decĭ mĕsurile de precauțiune și de apĕrare «luate de guvern saŭ acele mĕsurĭ ce vor maĭ fi indicate prin compli-«cațiunile exterióre ...»

Principele Carol însă rĕspundeà Deputaților și Senatorilor cuvinte insuflețite, carĭ indicaŭ cu precisiune gravitatea situațiuneĭ și țelul de atins:

Unirea tuturora... ne dă și astăȩĭ dreptul de a crede că, orĭ-carĭ «ar fi greutățile situațiuniĭ, Româniĭ vor sci să le învingă și că ast-fel sprijinițĭ și pe simțemintele binevoitóre ale Puterilor garante, *vom «puté salvà drepturile nóstre și păstrà intact patrimoniul transmis «nouĕ de strămoșiĭ noștri....* Nicĭ odată Corpurile legiuitóre nu s'aŭ «întrunit în momente maĭ grave. Am însă tótă încrederea, că armo-«nia completă dintre ele și guvernul meŭ, precum și atitudinea nóstră «corectă aprobată de Europa, *ne vor ajutà a ieșì maĭ întărițĭ din «acéstă încercare.....* Cu cea maĭ deplină satisfacțiune primesc asigu-«rarea ce-mĭ dă Senatul că, în înțelegere cu guvernul meŭ, va co-«operà la tóte actele ce representațiunea națională va fi chemată a «luà *pentru mănținerea fermă a politiceĭ nóstre naționale, basată «pe respectul integritățiĭ și a drepturilor nóstre.*»

Tot în acele ȩile se trimise Agenților diplomaticĭ aĭ RomânieĬ în străinătate o circulară, care expuneà în mod lămurit situațiunea. Ea glăsuià ast-fel: «Guvernul, pătruns de datoria sa și animat de sin-«cera dorință, de a mănțìné neutralitatea sa în fața evenimentelor ce «se pot ivì, a adresat Puterilor celor marĭ cererea, ca ele să garan-«teze acéstă neutralitate într'un mod maĭ eficace. Neprimind nicĭ un «rĕspuns asigurător în acéstă privire și îngrijit că România póte de-«venì teatrul răsboiuluĭ, guvernul consideră ca o datorie sfîntă a luà «tóte mĕsurile și a face tot ce este în puterea sa pentru a evità țĕriĭ o calamitate, care ar puté compromite interesele sale economice «pentru mulțĭ anĭ, fără să-ĭ aducă cel maĭ mic beneficiŭ. Incertitudi-«nea momentuluĭ și adunarea de trupe la fruntariile țĕriĭ aŭ creat «guvernuluĭ o situațiune deplorabilă și a făcut să pătrunȩă îngriji-rea în tóte inimile, amenințând de a devenì o adevĕrată panică. «Pentru a prevenì orĭ-ce eventualitățĭ, guvernul s'a creȩut obligat a «pune armata sa în stare a apĕrà fruntariile în contra orĭ-căreĭ sur-

«prinderĭ saŭ întreprinderĭ de trecere. Departe de a declarà răsboiŭ «cuĭ-va saŭ a violà tractatele, carĭ sunt cel maĭ puternic scut de apĕ«rare al sĕŭ, România nu e condusă decât de o singură preocupare: «aceea de a trece cu bine crisa actuală şi de a fi apĕrată de tristele «consecinţe, ce orĭ-care răsboiŭ aduce asupra uneĭ ţĕrĭ.

La 2 (14) Decemvrie Principele scrià la Sigmaringen:

«Tóte mĕsurile sunt luate pentru a respinge o invasiune. . . . Nu «vom atacà pe nime, dar vom încercà tot, pentru a evità ca România «să devie teatrul răsboiuluĭ.»

Conferinţele celor şése Puterĭ la Constantinopole eraŭ iminente. Se simţì decĭ nevoia a avé în capitala Imperiuluĭ Otoman, pe lângă Generalul Ion Ghica, un alt bărbat experimentat şi de încredere. In acest scop fu ales Dimitrie Brătianu, care căpĕtà în 26 Noemvrie (8 Dec.) ca instrucţiunĭ: «de a cere de la Conferinţă consacrarea «statuluĭ politic al Românieĭ prin o garanţie specială a neutralităţiĭ «sale perpetue; — de a cere, ca în casul unuĭ răsboiŭ cu Pórta a «uneia din Puterile garante, cele-lalte Puterĭ să indice Românieĭ linia «sa de purtare, dându-ĭ o garanţie specială pentru respectul dreptu«rilor, neutralităţiĭ şi integrităţiĭ sale teritoriale».

Starea lucrurilor erà în adevĕr din cele maĭ îngrijitóre, şi bine-orientatul Principe Carol Anton scrià fiuluĭ sĕŭ în 11 (23) Decemvrie:

«Dacă Rusia vrea răsboiul—şi Rusia trebuie să voiască răsboiul, căcĭ, «după tóte câte s'aŭ petrecut, o armată ca a eĭ nu póte da înapoĭ—nu-ţĭ «rĕmâne alta de făcut, decât a merge înainte cu acéstă putere. Un «răsboiŭ contra Rusieĭ, pentru a mănţiné neutralitatea Românieĭ, îmĭ «pare o monstruositate, pe care nime în Europa nu ar înţelege-o.»

Turciĭ complicară însă şi maĭ mult situaţiunea lor în faţa Românieĭ prin un act inutil şi care de aceea se póte numì cu drept cuvînt o maĭ mare monstruositate decât orĭ-ce act de desperare ar fi între-prins România pentru a-şĭ apĕrà existenţa sa.

In 11 (23) Decemvrie se proclamă la Constantinopole Constituţiunea Imperiuluĭ Otoman, care la articolul 1 ḑiceà: «Imperiul Otoman «cuprinde ţĕrile şi posesiunile sale actuale şi *provinciile privile«giate*», iar la articolul 7, enumerând prerogativele, ce se ţin de suveranitatea Sultanuluĭ, adaogià: «Sultanul dă *învestitura şefilor «provinciilor privilegiate* în formele determinate de privilegiile ce li «s'aŭ acordat». Telegrama, care aduceà la Bucurescĭ vestea proclamăriĭ Constituţiuneĭ turcescĭ, făceà cunoscute şi dispositiunile menţionate: ele provocară o vie emoţiune în România. In loc să liniştéscă spiritele,

Ministrul Afacerilor străine al Porţiĭ contribuì a le agità încă maĭ mult, explicând termeniĭ Constituţiuniĭ în sensul că «cuvîntul de «*şefĭ*» de«semnà pe *principiĭ Principatelor-Unite şi al Serbieĭ, precum şi pe «Kedivul Egiptuluĭ.*»

Aceste declaraţiunĭ fură mănţinute de Pórtă şi tóte încercările de a face să le retragă fură zădarnice. Ea refusă de a declarà «că România «nu e cuprinsă între provinciile otomane, de carĭ vorbià Constituţiunea «turcéscă, şi că legăturile carĭ unesc România cu Turcia se ţin numaĭ «de vechile capitulaţiunĭ dintre Principiĭ Românĭ şi Sultaniĭ Otomanĭ, consacrate prin tractatele europene recente.»

Viĭ desbaterĭ aŭ urmat asupra Constituţiuniĭ turcescĭ în Camera deputaţilor in 22 Decemvrie (3 Ian.) şi în Senat în 23 Decemvrie (4 Ian.).

Moţiunĭ energice aŭ fost votate de Corpurile legiuitóre. Adunarea Deputaţilor protestà în modul cel maĭ viŭ, în faţa Puterilor garante şi a Porţiĭ, în contra violăriĭ drepturilor necontestabile ale Românieĭ, iar Senatul îşĭ exprimà voinţa, ca drepturile *ab-antiquo* ale Românieĭ, recunoscute şi garantate de către Tractatul de Paris, ca şi actele politice desăvîrşite în urmă în virtutea suveranităţeĭ ţěriĭ, să fie respectate şi să rĕmâie neatinse.

Cu ocasiunea acestor desbaterĭ, Ioan Brătianu desvoltă în cuvîntărĭ memorabile drepturile şi intenţiunile Românieĭ. El sfîrşià una din aceste cuvîntărĭ ast-fel:

«*Nu ḍic că Turcia ar venì astăḍĭ de-a-dreptul şi pe faţă să ne «răpéscă drepturile nóstre, să ne distrugă instituţiunile nóstre, puin«du-ne sub Constituţiunea otomană; însă dacă noĭ am suferì acésta, «ea ar puté să ne ridice în viitor nisce greutăţĭ mult maĭ marĭ decât «acelea carĭ caută să ne pună acum.*

«Câte dificultăţĭ am avut cu Inalta Pórtă când erà vorba să încheiem convenţiunĭ comerciale cu alte Puterĭ, drept pe care ni-l recu«nósce tractatul de la Paris. Acest drept ni l negà nu numaĭ Turcia, «dar chiar unele Puterĭ amice, ca Francia şi Anglia. Pentru ca chiar «amiciĭ noştri ceĭ maĭ apropiaţĭ să ne recunóscă acest drept, a trebuit «ca noĭ ceĭ întâiŭ să-l afirmăm....

«Prin urmare, trebue să ne arătăm demnĭ de a avé protectorĭ, căcĭ «*numaĭ un om vrednic, un om care are consciinţă de drepturile sale, «numaĭ acela găsesce sprijin, iar un om nemernic este silit să sufere «loviturile tuturor*, sub titlul de protecţiune, după cum sciţĭ că acésta «ni s'a întîmplat de maĭ multe orĭ....

«Imĭ aduc aminte de când eram copil, că lângă şcóla în care învĕţam «erà o ogradă cu pomĭ şi cu un isvor de apă, care erà deschisă din

«tóte părţile. Acéstă ogradă erà a unuĭ biet om, căruia îĭ rĕmăsese de la «tatăl sĕŭ; însă, fiind că el nu îngrijià de ograda sa, intram în ea şi mân- «cam pómele, beam apă rece şi ne culcam la sóre pe iarbă, ast-fel în «cât bietul om, când venià tómna să culégă, nu găsià maĭ nimic, şi copiiĭ «luĭ eraŭ desbrăcaţĭ şi desculţĭ, în cât nu puteaŭ să mérgă la şcólă. «Dar i-a dat cine-va din cunoscuţiĭ luĭ o povaţă, ḑicêndu-ĭ: de ce laşĭ «tu lumea să-ţĭ intre în ogradă, să-ţĭ iea tot, şi ţie să nu-ţĭ maĭ rĕmâie «nimic? De ce nu o închiḑĭ? Atuncĭ se deşteptă omul nostru, îşĭ închise «ograda cu o îngrăditură bună, îşĭ făcù o pórtă şi puse om la pórtă, care ne ḑiceà: plecaţĭ d'aicĭ! Eĭ bine, acest om nouĕ nu ne plăceà, «căcĭ noĭ ne obicĭnuisem să-ĭ mâncăm pómele şi să-ĭ bem apa luĭ.

«Acum vĕ întreb, voiţĭ să lăsaţĭ pórta deschisă, spre a venì orĭ-cine «să mănânce din drepturile nóstre fără ca noĭ să protestăm?

«Ţéra nóstră aşà a fost; a fost o ţéră deschisă tuturor, şi fie-care Putere «făceà la noĭ ceea ce vroià, ne exploatà cum îĭ plăceà, chiar în vreme «de pace; representanţiĭ Puterilor străine eraŭ la noĭ pro«consulĭ.

«Eĭ bine, de când România s'a făcut un Stat, de când a protestat, «de când a luat cunoscinţă de drepturile sale, de interesele sale, cu «cât un guvern se arată maĭ gelos de acele drepturĭ, cu cât se fac «maĭ puţine concesiunĭ, cu atât este şi maĭ puţin iubit.

«Datoria nóstră este să facem pe străinĭ să scie, cine suntem şi ce «voim, şi chiar când tóte Puterile din Europa, din interese particulare «ale lor, ar ḑice ca România să fie o provincie turcéscă, noĭ să nu «suferim una ca acésta.»

Cum se maĭ puteaŭ luà, în asemenea împrejurărĭ, în serios, asigurările ambasadoruluĭ Turcieĭ de la Viena, date Agentuluĭ Românieĭ Ioan Bălăceanu — «că Pórta se gândesce să recunóscă independenţa «şi neutralitatea Românieĭ»—maĭ ales când declaraţiunile guvernuluĭ român asupra uneĭ cestiunĭ atât de grave, ca acea a articolelor 2 şi 7 ale Constituţiuniĭ, se tractaŭ la Constantinopole de Ministrul Afacerilor străine—ca *vuet pentru nimicurĭ* (du bruit pour des bagatelles)? Asemenea asigurărĭ eraŭ destinate să adórmă pe ceĭ naivĭ; iar în Bucurescĭ veghiaŭ asupra intereselor ţĕriĭ doĭ bărbaţĭ, cărora greutatea timpurilor le ascuţise vederile, le oţelise simţemîntul datorieĭ, voinţa şi energia.

Principele Carol şi Ioan Brătianu eraŭ hotărîţĭ a nu face politică sentimentală, basată pe ilusiunĭ, ci politică reală, basată pe însĕşĭ împrejurările existente şi pe interesele ţĕriĭ.

In 5 (17) Noemvrie Generalul Ignatiew trimeteà pe Consilierul de stat Nelidow la Bucurescĭ. Memorialul Regeluĭ Carol însemnéză în 16 (28) Noemvrie: «Domnul Nelidow, trimisul Comiteluĭ Ignatiew, so-

«sesce din Constantinopole, pentru a tractà cu guvernul român despre «o convenţiune relativă la trecerea trupelor şi la participarea eventuală «a Românieĭ la o acţiune în contra Turcieĭ. In acelaşĭ timp sosesce «Ali-Bey, pentru a propune o înţelegere cu România în contra Rusieĭ. «Preşedintele Consiliuluĭ anunţă Principeluĭ presenţa trimisuluĭ rusesc «şi a trimisuluĭ turcesc. Principele hotăresce cu ministrul sĕŭ a nu primì nicĭ pe unul nicĭ pe altul, ci a se ţiné în reservă de amîn«două părţile, invocând tractatul de Paris». Insă chiar a doua ḍi — în 17 (29) Noemvrie — cetim în Memorial: «Corpurile legiuitóre au«torisă guvernul a ţiné reservele sub arme peste terminul fixat.»

Strîns atât de aprópe de amîndouĕ părţile, se impuneà guvernuluĭ român o decisiune, şi care va fi decisiunea ce se va luà asupra acestuĭ punct, nu puteà fi îndoială. Principele Carol şi Ioan Brătianu puteaŭ spune în acele momente — *alea iacta est.*

Memorialul Regeluĭ însemnéză — în 17 (29) Noemvrie: «Ioan Bră«tianu supune Principeluĭ proiectul uneĭ convenţiunĭ privitóre la tre«cerea trupelor rusescĭ prin România. Acest proiect, elaborat după «propunerile rusescĭ, ar fi a se semnà de Brătianu şi de Nelidow şi a se ratificà de Marele Duce Nicolae şi de Principele Carol. Principele însă declară, că o asemenea înţelegere devenind necesară, ea ar «trebuì să iea numaĭ decât forma unuĭ tractat şi să fie considerată ca «o cestiune politică. Brătianu împărtăşesce cu totul acéstă opiniune.» Cetim maĭ departe — în 18 (30) Noemvrie: «Marele Duce Nicolae a sosit la Chişineŭ. Trupele rusescĭ din Basarabia sunt puse pe pi«cior de răsboiŭ. La fruntariile din Armenia staŭ mobilisate cincĭ «divisiunĭ de infanterie şi douĕ de cavalerie;» — în 19 Noemvrie (1 Dec.): «Turciĭ concentréză trupele lor dealungul Dunăriĭ şi sporesc garnisónele din Rusciuc şi Vidin. Principele ordonă, ca o brigadă de infanterie să fie transferată la Calafat şi ca acéstă localitate să fie întărită, pentru ca Turciĭ să nu pótă face din ea un cap de «pod; — în 23 Noemvrie (5 Dec.): Negociările, privitóre la tracta«tul de trecere a armatelor rusescĭ prin România, se petrec în cel maĭ «mare secret la Baronul Stuart, Consulul general al Rusieĭ, şi nimenĭ «în Bucurescĭ nu are cunoscinţă de presenţa d-luĭ Nelidow»; — în 12 (24) Decemvrie: «Baronul Stuart insistă pe lângă Principe, ca Ministrul-Preşedinte să semneze tractatul relativ la trecerea trupelor «rusescĭ prin România. Nelidow are spre acest sfîrşit deplinele puterĭ «necesare. Principele rĕspunde, că e bine a se aşteptà resultatul con«ferinţelor din Constantinopole.» — In 15 (27) Decemvrie Memorialul ḍice: Ioan Brătianu e fórte preocupat de proiectul de tractat cu

«Rusia și rógă pe Principe să céră avisul Principeluĭ Bismarck. Prin-«cipele însărcinéză cu acésta pe Consulul general al Germanieĭ, de «Alvensleben». După două ḑile, în 17 (29) Decemvrie, sosesce rĕs-«punsul: Cancelarul german mulţumesce Principeluĭ Carol de în-«crederea ce are în el, cerêndu-ĭ consiliul sĕŭ, și-ĭ spune că, după a «sa părere, nu e probabil să existe o contra-ḑicere între Austro-Ungaria «și Rusia, și că, pentru România, trecerea trupelor rusescĭ, în virtutea «unuĭ tractat, e preferabilă uneĭ simple invasiunĭ din partea Rusieĭ. «De alt-fel el comunică că nicĭ o turburare nu este iminentă.»

In 18 (30) Decemvrie cetim în Memorial: «Marele Duce Nicolae «trimite din Chișineŭ pe un ofiţer din statul sĕŭ major, pe Colonelul «Bobricow, pentru a se întreţiné despre óre-carĭ amănunte asupra tre-«ceriĭ trupelor rusescĭ, ce se pregătesc a intrà în treĭ colóne, 160.000 «ómenĭ stând în Basarabia gata de trecere. Marele Duce exprimă, prin «trimisul sĕŭ, dorinţa, ca acesta să intre în relaţiunĭ directe cu Prin-«cipele. Principele refusă a intrà în amănunte, ḑicênd că va fi timp «pentru acésta, când resultatul conferinţelor din Constantinopole va «fi cunoscut. Cu tóte aceste Principele nu ascunde, că promulgarea «Constituţiuniĭ turcescĭ, cu jignitórele eĭ articóle 2 și 7, a modificat «atitudinea ţĕriĭ și a apropiat-o de Rusia.»

In 1 (13) Ianuarie 1877 Memorialul însemnéză: «Toţĭ bărbaţiĭ po-«liticĭ, cu carĭ Principele a vorbit în ḑiua anuluĭ noŭ, cred că răsboiul «este inevitabil. Acéstă opiniune e de alt-fel împărtășită și de public .

XII.

Intâiul act politic important, cu care începe noul an, este convocarea în capitala Turcieĭ, în 6 (18) Ianuarie, a unuĭ Divan extraordinar, compus de două sute de notabilĭ musulmanĭ și creștinĭ. Acéstă adunare aveà a opinà asupra graveĭ situaţiunĭ, în care se aflà Imperiul Otoman în urma cerinţelor formulate de cele șése marĭ Puterĭ în conferinţa din Constantinopole. Două puncte eraŭ maĭ ales considerate de guvernul Sultanuluĭ ca inadmisibile: încuviinţarea numiriĭ guvernatorilor de provinciĭ de către Puterĭ și înfiinţarea uneĭ comisiunĭ internaţionale de control și de priveghere. Divanul, după o lungă discuţiune, respinse în unanimitate propunerile Puterilor, ca unele ce atacaŭ integritatea, independenţa și demnitatea Statuluĭ.

Acéstă resoluţiune fu comunicată conferinţeĭ la 8 (20) Ianuarie de Savfet Pașa, Ministrul Afacerilor străine. Conferinţa se închise în aceeașĭ ḑi fără formalitate. Singurul resultat, la care a ajuns întrunirea acésta, erà constatarea oficială a neisbutiriĭ silinţelor Puterilor,

de a înlăturà ciocnirea dintre Rusia și Turcia, un pericol cu mult maĭ mare pentru liniștea Europeĭ decât revolta din Bosnia și Herzegovina, saŭ răsboiul Turcieĭ cu Serbia și Muntenegrul. Dacă însă resultatul negativ al conferințeĭ a fost o înfrîngere pentru Puterĭ, el nu erà un câștig pentru Turcia; din contra situațiunea Imperiuluĭ Otoman se aflà agravată. Europa întrégă declarase, că Turcia e culpabilă de o rea administrațiune și cereà îndreptarea eĭ, pentru că regimul turcesc formà un contrast prea mare cu cultura europeană și o jignià prin contactul imediat ce aveà cu dînsa. Acéstă declarațiune, solemn făcută în conferința din Constantinopole, nu puteà sta în suspensiune; ea facilità prin urmare Rusieĭ, pe de o parte de a luà asupră-șĭ rolul de executor *manu militari* în numele Europeĭ, și pe de alta de a se asigurà, că în acest cas nu va fi atacată nicĭ de Austria nicĭ de Anglia.

Pórta încheiă, în adevĕr, în 16 (28) Fevruarie, pacea cu Serbia pe principiul restabiliriĭ statuluĭ quo dinainte de răsboiŭ; însă ca totdeauna Sultanul venià prea târḑiŭ. Cu cincĭ sĕptĕmânĭ maĭ înainte, în 3 (15) Ianuarie, se semnase la Viena tractatul secret dintre Rusia și Austro-Ungaria, negociat de Generalul Sumarakoff, prin care Rusia îșĭ asigurà, pentru cas de răsboiŭ, neutralitatea Austrieĭ, lăsând acesteia perspectiva ocupăriĭ Bosnieĭ și a Herzegovineĭ la regularea socotelilor după răsboiŭ. Cu patru sĕptĕmânĭ maĭ înainte Principele Gorciacow scrià în circulara sa din 19 (31) Ianuarie: «Refusul dat «de Pórtă la dorințele Europeĭ a făcut să intre crisa din Orient «într'o fasă nouă. Cabinetul împĕrătesc a considerat acéstă crisă, de «la începuturile eĭ, ca o cestiune europeană, care trebuià și nu puteà «fi resolvită decât prin înțelegerea unanimă a Puterilor celor marĭ. «Dificultatea consistà în a aduce guvernul turcesc să guverneze su«pușiĭ creștinĭ aĭ Sultanuluĭ în mod drept și uman, pentru a nu ex«pune Europa la crise permanente, carĭ îĭ revoltă consciința și-ĭ tur«bură liniștea. Erà dar o cestiune de umanitate și de interes general, «și cabinetul împĕrătesc și-a dat tótă ostenéla de a înjghebà un con«cert european pentru a liniștì crisa și a-ĭ prevenì reîntórcerea... «Puterile s'aŭ întrunit în conferință la Constantinopole, după ce s'aŭ «înțeles asupra baselor și garanțiilor pacificăriĭ. O înțelegere com«pletă s'a stabilit în lucrările preliminare ale acesteĭ conferințe... însă «dorința fermă și unanimă a Europeĭ a întîmpinat din partea Porțiĭ «un refus obstinat... Pórta nu maĭ ține sémă nicĭ de angagiamentele «anterióre, nicĭ de datoriile sale ca membru al concertuluĭ european, «nicĭ de dorințele unanime ale marilor Puterĭ. Departe da a fi făcut «un pas spre o soluțiune maĭ satisfăcĕtóre, situațiunea Orientuluĭ a

«devenit maĭ rea şi rĕmâne o ameninţare permanentă pentru liniştea «Europeĭ, pentru simţemintele de umanitate şi pentru consciinţa po- «pórelor creştine... Refusul guvernuluĭ turcesc atinge Europa în dem- «nîtatea sa, în liniştea sa. Este de nevoe să scim, ce aŭ să facă «cabinetele cu carĭ ne-am concertat până acum, pentru a rĕspunde «la acest refus şi a asigurà executarea voinţelor lor.»

Ast-fel devenià evident, că pacea dintre Serbia şi Turcia nu puteà schimbà situaţiunea, maĭ ales că Muntenegrul rĕmâneà în stare de răsboiŭ, şi că Belgradul nu erà de loc orientat asupra mersuluĭ evenimentelor.

După înţelegerea cu Austro-Ungaria maĭ remâneaŭ pentru Rusia treĭ puncte grele de resolvit: a se asigurà că nu va fi împedecată de Anglia în acţiunea militară ce pregătià, a obţiné un mandat european spre a procede *manu militari* în contra Turcieĭ, —şi a avé învoirea Românieĭ pentru trecerea armateĭ rusescĭ peste Dunăre.

Nu trecù mult timp după închiderea conferinţeĭ din Constantinopole, şi Generalul Ignatiew, care condusese desbaterile acesteì întrunirĭ, fu trimis la curţile din Viena, Berlin, Paris şi Londra.

In 28 Ianuarie (9 Fevr.) Memorialul Regeluĭ însemnéză: «Gene- «ralul Ignatiew este fórte mulţumit, că în urma nesuccesuluĭ confe- «rinţeĭ, Rusia şĭ-a câştigat în Europa multe simpatiĭ nouĕ; se crede «că ultimele demersurĭ ale Generaluluĭ n'aveaŭ alt scop, decât a cruţà «armateĭ rusescĭ o campanie de iarnă»; iar Comitele Şuvaloff ḑiceà Lorduluĭ Derby în 7 (19) Fevruarie: Impĕratul a declarat continuŭ, «că silinţele luĭ în vederea uneĭ soluţiunĭ se vor face în înţelegere «cu cele-lalte Puterĭ, şi că nu va întreprinde o acţiune isolată, afară «numaĭ dacă acéstă înţelegere va lipsì.... Cabinetele europene trebue «acum să decidă despre acésta. Conferinţa rĕmânênd fără resultat, şi «dacă guvernele celor-lalte Puterĭ vor rĕspunde, că vor urmà în viitor «o politică de abstenţiune, acésta se va considerà de guvernul rus «ca un indiciŭ, că Rusia trebue să mérgă singură înainte»; — şi Principele Gorciacow întîmpină în 8 (20) Fevruarie Lorduluĭ Loftus, care propuneà să se lase Porţiĭ douĕ-spre-ḑece lunĭ pentru a procede la reformele propuse: «Rusia nu póte aşteptà nicĭ douĕ-spre-ḑece, nicĭ «şése lunĭ, în faţa cheltuelilor militare, ce apasă astăḑĭ asupra eĭ.

Generalul Ignatiew sosì la Paris în 24 Fevruarie (8 Martie). A doua ḑi el expuse Lorduluĭ Lyons, Ambasadoruluĭ Anglieĭ, vederile guvernuluĭ rusesc şi propunerile sale pentru a împedecà isbucnirea răsboiuluĭ. Generalul Ignatiew se exprimà ast-fel: «Dorinţa Rusieĭ este «de a mănţiné pacea, acţiunea comună a Europeĭ şi o înţelegere cor-

«dială dintre Anglia şi Rusia. Causele principale pentru carĭ Rusia «doresce a înlăturà un răsboiŭ dintre dînsa şi Turcia sunt: starea «de decădere a Imperiuluĭ Otoman, care va fi sfărâmat în bucăţĭ la «prima lovitură ce i se va da, inconvenientele şi pericolele resultând «pentru Rusia şi pentru Europa dintr'un asemenea eveniment......
«Este urgenţă, ca Puterile să pună capĕt uneĭ stărĭ de lucrurĭ, care «măresce în fie-care ḍi suferinţele, maĭ ales ale Creştinilor... Rusia nu «póte desarmà, fără ca guvernul să pótă dovedì poporuluĭ rusesc, «că s'a obţinut cevà în faţa cheltuelilor făcute cu mobilisarea ar- «mateĭ, că Rusia şi restul Europeĭ nu aŭ fost înfruntate în mod ab- «solut de Pórtă şi că s'aŭ obţinut óre-carĭ garanţiĭ pentru o ame- «liorare a condiţiuniĭ Creştinilor din Turcia. Conferinţa din Constan- «tinopole s'a separat fără a semnà un protocol final. Acéstă omisiune «se póte însă reparà, cerêndu-se Porţiĭ executarea protocoluluĭ, şi de- «clarându-se pentru casul contrariŭ, că Puterile vor avisà.» Generalul propuneà ca protocolul acesta să se semneze la Londra, dar nu asigurà în mod clar şi lămurit, că în urma acestuĭ protocol, Rusia va pune armata sa pe picior de pace.

După o serie de negociaţiunĭ, urmate maĭ ales între Rusia şi Anglia, se semnă în 19 (31) Martie la Londra un protocol de către Austro- Ungaria, Francia, Germania, Marea Britanie, Italia şi Rusia.

Protocolul începe prin a recunósce, că «cel maĭ sigur mijloc pentru «a atinge scopul pacificăriĭ Orientuluĭ este de a mănţiné înţelegerea, «stabilită atât de norocos între Puterĭ, şi de a afirmà din noŭ cu tó- «tele la un loc interesul lor comun la ameliorarea sórteĭ populaţiu- «nilor creştine din Turcia şi la reformele de întrodus în Bosnia şi «Herzegovina.» In urmă protocolul iea act de pacea cu Serbia; con- sideră necesară o rectificare de fruntariĭ în favórea Munteneguluĭ şi libera navigaţiune a Boianeĭ; invită Pórta a-şĭ pune armata pe picior de pace şi a realisà reformele cerute de linişte şi buna stare a pro- vinciilor şi promise chiar de Pórtă. După aceste constatărĭ protocolul se termină prin treĭ declaraţiunĭ: că Puterile vor veghià asupra exe- cutăriĭ promisiunilor date de Pórtă; că nerealisarea acestor promisiunĭ creează o situaţiune incompatibilă cu interesele Puterilor şi cu intere- sele Europeĭ, şi că «în acest cas, Puterile vor avisà în comun asupra «mijlócelor ce vor crede maĭ propriĭ pentru a asigurà bună starea «populaţiunilor creştine şi interesele păceĭ generale.»

Acest act de comună înţelegere asupra unor puncte, asupra cărora toţĭ eraŭ de acord, şi carĭ, prin urmare, nu maĭ puteaŭ forma obiect

de discuţiune, erà însă urmat de reserve făcute de Rusia, de Anglia şi de Italia.

Comitele Şuvaloff declară: «dacă pacea cu Muntenegrul va fi fă-«cută, şi dacă Pórta, primind consiliile Europeĭ şi arătându-se gata a-şĭ «pune armata pe picior de pace şi a întreprinde serios reformele men-«ţionate în protocol, va trimite un trimis special la San-Petersburg «pentru a tractà despre desarmarea Rusieĭ, Impěratul din parte-ĭ va «consimţì la desarmare; iar dacă nouě atrocităţĭ se vor întîmplà, acestea «vor oprì měsurile de demobilisare.» Comitele Derby consemnà «că «consideră protocolul semnat ca nul şi neavenit, pentru casul, când «desarmarea reciprocă a Rusieĭ şi a Turcieĭ nu va fi realisată». Co-mitele Menabrea la rîndul sěŭ ţineà să constate, că Italia e legată de protocol întru atâta, întru cât înţelegerea dintre Puterĭ va fi măn-ţinută.

Ast-fel acest protocol constată silinţele comune ale celor şépte marĭ Puterĭ europene, îndreptate în timp de doĭ anĭ pentru a aduce, a măn-ţiné şi a întărì o înţelegere în privirea cestiuniĭ orientale; dar sta-bilesce tot-odată că, din causa intereselor lor opuse, Puterile nu aŭ putut ajunge la o unitate de vederĭ practice, şi decisiunea de a avisà lăsà câmpul deschis pentru evenimente necunoscute. Pentru Rusia acésta erà suficient: ea căpětase nu tocmaĭ ce dorià — un mandat deschis de executare în contra Turcieĭ — dar o latitudine de a consi-derà intrarea sa în acţiune ca admisă de Europa pentru casul, când Pórta nu ar da adesiunea sa protocoluluĭ semnat în comun.

In 23 Martie (4 Apr.) Insărcinaţiĭ de afacerĭ al Anglieĭ, al Germanieĭ şi al Italieĭ la Constantinopole aŭ dat cetire protocoluluĭ din 31 Martie Ministruluĭ de Afacerĭ străine al Porţiĭ. Insărcinatul de afacerĭ rusesc a remis luĭ Savfet Paşa copia protocoluluĭ şi a declaraţiuniĭ Şuvaloff. Insărcinatul de afacerĭ al Francieĭ a desvoltat verbal conţinutul pro-tocoluluĭ. Insărcinatul de afacerĭ austro-ungar s'a mărginit a se referì la comunicarea protocoluluĭ făcută Porţiĭ de Musurus Paşa, Ambasa-dorul Sultanuluĭ la Londra. Pentru Pórtă protocolul şi forma comuni-căriĭ luĭ puteaŭ fi tălcuite ca o lipsă de înţelegere între Puterĭ, din care se puteaŭ trage folóse indirecte.

Principele Gorciacow declarà însă Lorduluĭ Loftus în 25 Martie (6 Apr.), că Rusia nu cere Porţiĭ să priméscă protocolul, ci condiţiu-nile din «declaraţiunea scrisă şi subscrisă de Comitele Şuvaloff»; şi că în cas de refus chiar evasiv, «cabinetul imperial va considerà pe-«rióda negociaţiunilor închisă şi momentul acţiuniĭ militare sosit.»

Pórta, în contra obiceiuluĭ eĭ, luă o hotărîre grabnică. In 28 Martie

(9 Apr.) «ea protestă în contra enunciaţiunilor protocoluluĭ din 31 «Martie, considerându-l, în ceea ce privesce pe Turcia, ca desbrăcat «de orĭ-ce echitate şi prin urmare şi de orĭ-ce caracter obligatoriŭ.»

XIII.

Tóte împingeaŭ ast-fel spre răsboiŭ. Fie-care se pregătià pentru ora în care el va isbucnì. Cum să se fi lăsat România la voia şi la prada întîmplărilor?

In 4 (16) Ianuarie 1877 Memorialul Regeluĭ Carol notéză: Prin«cipele Carol crede, că momentul a sosit să se semneze convenţiunea «cu Rusia, fiind-că orĭ-ce legămînt dintre România şi Imperiul Otoman «se află de fapt rupt prin atitudinea Turcieĭ, lipsită de orĭ-ce bună «cuviinţă, jignitóre autonomieĭ Românieĭ şi demnităţiĭ Principeluĭ, pe «care constituţiunea otomană îşĭ permite a-l calificà de şef al uneĭ pro«vinciĭ privilegiate. Brătianu împărtăşesce aceeaşĭ opiniune, însă el «doresce să pregătéscă opiniunea publică, înainte de a semnà conven«ţiunea.»

In 8 (20) Ianuarie Principele scrià în acelaşĭ sens la Sigmaringen: Ora pericoluluĭ se apropie din ce în ce maĭ mult şi România va fi «curînd teatrul unor marĭ evenimente politice şi militare, pe carĭ Europa le va urmărì cu emoţiune. In nicĭ un cas posiţiunea nóstră nu «va fi uşóră, căcĭ, de voe saŭ de nevoe, vom fi traşĭ în complicaţiunĭ. «Bărbaţiĭ politicĭ de acì sunt preocupaţĭ de consecinţele unuĭ conflict «ruso-turc şi de viitorul Românieĭ, cu mult maĭ mult decât mine, care «mĭ-am tras, din capul loculuĭ, linia mea de purtare: a încheià o convenţiune militară cu Rusia, şi, de va fi nevoe, a ne bate cu Ruşiĭ în contra Turcilor. Convenţiunea e gata pentru a fi semnată. Opi«niunile acì sunt fórte împărţite şi se lucréză fórte tare a ne întórce «de la o conlucrare cu Ruşiĭ. Sunt Puterĭ, carĭ cer să protestăm în con«tra intrăriĭ Ruşilor şi să ne retragem cu armată nóstră în Valachia «mică. Inţelegĭ uşor, cum am primit o asemenea pretenţiune. Andrassy «cunósce opiniunea mea asupra acestuĭ punct şi nu e prea încântat «de dînsa. Conflictul, ridicat de Pórtă cu ocasiunea Constituţiuniĭ sale, «mĭ-a venit la moment bun; Midhat se silesce a-l înlăturà prin tóte «mijlócele; însă, de vreme ce noĭ cerem acum maĭ mult decât el are «curagiul să ne dea, cestiunea rĕmâne deschisă..... *Dinastia Hohen«zollern de la Dunărea de jos a devenit, orĭ-ce s'ar întîmplà, un «factor, de care trebue să ţie compt Germania;* iar partidul liberal «român îşĭ rézemă astăḍĭ speranţele pe Imperiul German şi întórce «ochiĭ spre Berlin, de când a vĕḍut cum a fost părăsit de Francia.»

Merită a fi amintită acì o împrejurare din timpul conferințelor din Constantinopole, care dovedesce cum, înainte chiar de începutul acțiuniĭ răsboinice, posițiunea politică a Românieĭ apĕsà asupra evenimentelor orientale.

In a patra ședință a conferințelor preliminare din 2 (14) Decemvrie, Rusia pusese înainte necesitatea de a se luà mĕsurĭ pentru a asigurà executarea decisiunilor conferințelor. «In fața pericolelor carĭ ame-«nință continuŭ populațiunile creștine din Turcia europeană, a nepu-«tințeĭ guvernuluĭ turcesc de a aplicà reformele, și a relelor disposi-«țiunĭ ale populațiuniĭ musulmane, Rusia credeà indispensabile ga-«ranțiĭ materiale, și propuneà presența uneĭ forțe materiale străine, «care să apere pe creștinĭ în contra violențeĭ musulmanilor. Anglia se opuneà la orĭ-ce ocupare militară din partea uneia din Puterile garante. Discutându-se diferite combinațiunĭ pentru a ajunge la scopul propus, Plenipotențiarul Italieĭ a propus ca trupe românescĭ să «formeze corpul de armată în cestiune». Protocolul ḑice: «acest proiect «e primit cu favóre de Rusia, dar conferința se teme că el ar fi puțin «compatibil cu demnitatea Porțiĭ.»

In 14 (26) Ianuarie, cu o ḑi maĭ înainte de a părăsì Ambasadoriĭ marilor Puterĭ Constantinopolul, Principele Carol Anton de Hohenzollern scrià de la Sigmaringen, din vechiul sĕŭ castel, care de pe o stîncă înaltă domineză valea Dunăriĭ: «In mijlocul turburăriĭ gene-«rale, atitudinea Românieĭ, espectantă și fără pretențiunĭ, face un ex-«celent efect. Acésta e o mare fericire, care se va revĕrsà în favórea «țĕriĭ. *România e astăḑĭ* res integra, *și Europa îĭ datoresce recu-«noscință, căcĭ n'a adaos nimic la dificultățile situațiuniĭ. Romă-«nia a dovedit, prin mobilisarea sa, că există și că este un factor «în regularea socotelilor europene.....* România va fi basa opera-«țiunilor militare în răsboiul dintre Rusia și Turcia. Altă basă nu «există. Este imposibil ca România să resiste Rusieĭ; din acéstă im-«posibilitate trebue decĭ tras, cât s'ar puté, cel maĭ mare folos..... «Europa nu se va interesà la o Românie învinsă, trîntită la pămînt, «ci numaĭ la o Românie liberă, fără legăminte. Prin urmare: prudență «și moderațiune în acéstă periódă de transițiune și de crisă peste mĕ-«sură de grea, și din care va eșì saŭ ridicarea țĕriĭ, saŭ germenele «peireĭ sale.»

România trebuià, fără îndoială, să iea decisiunĭ bărbătescĭ, dacă viitorul eĭ nu erà să fie periclitat.

Telegramele de felicitare pentru anul noŭ 1877, preschimbate între Principele Carol și Marele Duce Nicolae, deschideaŭ relațiunĭ directe

între Capul statuluĭ românesc şi comandantul armateĭ rusescĭ, gata a intrà în răsboiŭ.

In 12 (24) Ianuarie, Marele Duce Nicolae scrià Principeluĭ Româ-nieĭ: «Astăḑí, când evenimentele politice pot, dintr'un moment în altul, «să precipite îndeplinirea uneĭ sacre datoriĭ ce se impune armateĭ «puse sub ordinele mele, nu-mĭ este permis a uità, că pe calea acesteĭ «armate, care va sburà în ajutorul fraţilor noştri, se află *o ţéră amică» «a căreia independenţă, autoritate şi bună stare, dorim din inimă «să respectăm, o ţéră amică, care, din graţia luĭ Dumneḑeŭ şi prin «voinţa naţională şi-a încredinţat destinele sale Alteţeĭ Vóstre.....* In faţa acestor preocupaţiunĭ cred de a mea datorie a mĕ adresa «Alteteĭ Vóstre, propuindu-ĭ, de a ne înţelege maĭ dinainte asupra mĕsurilor de luat pentru a ajunge scopul, care trebue să ne fie scump «amîndorora.

Memorialul Regeluĭ însemnéză mersul maĭ departe al negocierilor: la 14 (26) Ianuarie: «Ofiţerĭ de geniŭ ruşĭ sosesc în Bucurescĭ pen-«tru a luà mĕsurĭ privitóre la construirea de podurĭ. Eĭ îşĭ asigură «furniturĭ însemnate de materiale în magaziile de lemne de construc-ţiune de la Galaţĭ ; — la 16 (28) Ianuarie: Rusia cere ca România «să lase să trécă prin teritoriul sĕŭ tunurĭ de calibru mare; guvernul e favorabil aceste cererĭ, pentru casul răsboiuluĭ ;—în 17 (29) Martie: Baronul Stuart insistă pe lângă Preşedintele Consiliuluĭ pentru sem-«narea convenţiuniĭ. Brătianu declară că e gata a o semnà, dacă răs-«boiul va isbucnì ;—la 21 Martie (2 Apr.): «Colonelul Bobrikoff a sosit «din Chişineŭ. Principele discută cu dînsul asupra mĕsurilor necesare pentru apĕrarea Calafatuluĭ şi a poduluĭ de la Barboşĭ. Principele cere, ca Ruşiĭ să împedece intrarea monitórelor turcescĭ în Dunăre «şi aşezarea de torpile în fluviŭ. Generalul rus Katalaĭ a sosit în «Bucurescĭ pentru a se întreţiné cu direcţiunea căilor ferate române «asupra organisăriĭ transporturilor militare, însă înţelegere nu se póte face, lipsindu-ĭ basa esenţială — tractatul ratificat pentru tre-cerea trupelor rusescĭ ; — în 23 Martie (6 Apr.): «Ofiţerĭ ruşĭ sunt «autorisaţĭ să visiteze lucrările de apĕrare de la Calafat şi de la Bar-«boşĭ» ;— în 1 (13) Aprilie: «Rusia a declarat, că e gata a da Româ-«nieĭ tunurĭ de posiţiune de calibru mare, indispensabile pentru apĕ-«rarea Calafatuluĭ, precum şi caiĭ necesarĭ artilerieĭ... Baronul Stuart «declară Principeluĭ, că Rusia va da guvernuluĭ român tot concursul «eĭ în afacerile militare, că ofiţerĭ din statul-major general rusesc aŭ «sosit la Bucurescĭ, cu ordin a se pune la disposiţiunea Principeluĭ.»

In 23 Martie (4 Apr.) Senatul e disolvat, iar Adunarea Deputaţilor

erà închisă prin un mesagiŭ domnesc, care ḑiceà: «Complicaţiunile «politice din Orient, carĭ puteaŭ ameninţà interesele ţĕriĭ nóstre, re«clamaŭ din partea representaţiuniĭ naţionale o atenţiune încordată «şi o îngrijire patriotică pentru a păstrà Românieĭ, în orĭ ce eventua«litate, o posiţiune demnă şi o atitudine corectă. Aţĭ tractat cestiunile «ce ne priviaŭ cu un simţemînt adevĕrat românesc, şi în acelaşĭ timp «cu un tact politic, care a ridicat în străinătate prestigiul naţiuniĭ şi a «păstrat neatinsă demnitatea naţională .

In 28 Martie (9 Apr.) Principele Carol scrià părinteluĭ sĕŭ: «Neu«tralitatea teoretică este un sistem părăsit de mult. Situaţiunea poli«tică a Românieĭ cere, ca ea să mérgă cu cel maĭ tare ... *Fiind-că «Puterile nu pot şi nu vor să ne ofere nimic, ele trebue să ne lase «să mergem după cum ne dictéză interesele nóstre. O campanie vic«toriósă a Rusieĭ va pune capĕt vasalităţiĭ nóstre nominale faţă de «Turcia, iar Europa nu va admite nicĭ odată, ca Rusia să se sub«stitue Turcieĭ.* In acéstă direcţiune nu vĕd nicĭ un pericol. De ase«menea nu mĕ tem, ca ţéra mea să devie un obiect de compensaţiune, «căcĭ Austria şi maĭ ales Ungaria nu vor consimţì nicĭ odată, în «propriul lor interes, ca Dunărea germană să fie dată Rusieĭ.»

XIV.

In mijlocul acestor pregătirĭ militare se iviră douĕ dificultăţĭ în tractativele ce urmaŭ între România şi Rusia pentru încheierea convenţiuniĭ de trecere a armatelor rusescĭ.

Intâia dificultate erà de natură politică. Ea s'a născut chiar de la începutul negocierilor. Memorialul Regeluĭ vorbesce de dînsa în 23 Noemvrie (5 Decemv.) ast-fel: «Ioan Brătianu s'a învoit cu Nelidow «asupra punctelor principale ale unuĭ tractat privitor la trecerea «trupelor rusescĭ prin teritoriul românesc. Tractatul, de natură poli«tică, cuprinde patru puncte, şi va fi însoţit de o convenţiune specială «în douĕ-ḑecĭ şi şépte de articole, regulând amănuntele treceriĭ ar«mateĭ rusescĭ. *Redacţiunea punctuluĭ al doilea al tractatuluĭ pre«sintă dificultăţĭ, căcĭ Ministrul a apĕsat pe respectarea strictă a «instituţiunilor şi a drepturilor politice ale Statuluĭ român şi Prin«cipele cere ca Rusia să garanteze integritatea actuală a Românieĭ,* «depărtând ast-fel orĭ-ce bănuială, că Rusia ar avé pretenţiunĭ even«tuale asupra părţiĭ din Basarabia atribuită Moldoveĭ prin tractatul «de Paris». Guvernul român făceà din aceste asigurărĭ o condiţiune *sine qua non* a încheieriĭ tractatuluĭ.

A doua dificultate priviă o cestiune financiară. Despre dînsa aflăm

din Memorial următórele la data de 29 Martie (10 Apr.): «Brătianu «a cerut Baronuluĭ Stuart, ca Rusia să facă în aur tóte plăţile pentru «cheltuelile armateĭ rusescĭ; Principele Gorciacow nu primesce acéstă «condiţiune, cu tóte că cursul hârtieĭ monete rusescĭ e fórte scăḍut»;— şi la data de 31 Martie (12 Aprilie): «Baronul Stuart insistă pentru «a semnà tractatul, însă Brătianu cere ca modul plăţilor să fie maĭ «întâiŭ fixat».

In 1 (13) Aprilie Rusia cedéză asupra punctuluĭ din urmă, în ajunul semnăriĭ tractatuluĭ asupra punctuluĭ întâiŭ.

Tóte aceste tractative şi concesiunĭ ale Rusieĭ dovediaŭ încă odată maĭ mult importanţa Românieĭ în împrejurările ce înaintaŭ spre un desnodămînt răsboinic. Pentru a se răsboì cu Turcia, trecerea armatelor rusescĭ prin România, ca ţéră amică, erà o necesitate de prima ordine pentru Rusia. Numaĭ trecênd prin România armata ruséscă puteà să înainteze în masse marĭ spre centrul operaţiunilor militare, asigurându-şĭ transporturile ulterióre de trupe, de arme, de muniţiunĭ, de provisiunĭ; căcĭ pe de o parte desfiinţarea neutralităţiĭ Măreĭ Negre prin tractatul de Londra din 1 (13) Martie 1871 erà de o dată prea recentă, pentru ca Rusia să-şĭ fi putut creà o flotă pontică de răsboiŭ, iar pe de altă parte Sultanul Abdul Azis dăduse floteĭ turcescĭ o importanţă netăgăduită, prin felul şi numĕrul vaselor şi prin comandamentul superior, încredinţat luĭ Hobart Paşa, unuĭ ofiţer distins din marina Anglieĭ.

Pentru ca acţiunea Românieĭ să fie vigurósă, decisiunea de luat trebuià însă să fie a Principeluĭ, a guvernuluĭ, a ţĕriĭ întregĭ. Ţéra întrégă trebuià să fie cuprinsă de acelaşĭ simţemînt. Spre acest ţel tindeaŭ Principele şi Primul sĕŭ Ministru, şi rare orĭ o mişcare a opiniuniĭ publice a fost maĭ bine condusă şi maĭ spre folosul obştesc îndreptată.

După îndemnul luĭ Ioan Brătianu, Principele convocă în 1 (13) Aprilie la palat un consiliŭ, la care aŭ luat parte Ministriĭ Ioan Brătianu şi Ioan Câmpineanu, precum şi ca fruntaşĭ aĭ ţĕriĭ: Constantin Bosianu, Dimitrie Ghica, Alexandru Golescu, Mihail Kogălniceanu, Manolaki Kostaki Iepureanu, Constantin Rosetti.

Regele Carol notéză în Memorialul Sĕŭ: «Bosianu, Dimitrie Ghica, «Ion Ghica, Alexandru Golescu, Manolaki Kostaki se pronunţă în«tr'un mod hotărîtor pentru neutralitate. Numaĭ Kogălniceanu şi Ro«setti sunt pentru o înţelegere cu Rusia. Principele este adversar al «neutralităţiĭ, care, după credinţa sa, ar semnificà desfiinţarea Româ«nieĭ ca stat. El ḍice că, pentru onórea ţĕriĭ, trebue ca România să «iea parte la acţiune. Maĭ mulţĭ din ceĭ convocaţĭ la acest consiliŭ re-

«comandă, ca armata să se retragă în partea muntósă a Olteniei, aş-«teptând acolo evenimentele.»

S'a păstrat din acele timpuri o relaţiune scrisă de Ioan Câmpineanu asupra opiniunilor emise în acel consiliŭ; dar ele se află consemnate şi într'un raport al Lt.-Coloneluluĭ Mansfield către guvernul sĕŭ din 3 (15) Aprilie. Raportul acesta ḑice: «Principele Carol deschide şedinţa «prin câte-va cuvinte, spunênd că Senatul fiind din nenorocire disolvat este imposibil, în acest moment de pericol şi de crisă pentru România, a recurge la Corpurile legiuitóre, şi că de aceea a întrunit în jurul sĕŭ bărbaţiĭ politicĭ ceĭ maĭ eminenţĭ aĭ ţĕriĭ, în scop de a profità de avisul lor, ceea ce este nu numaĭ o datorie a sa în faţa ţĕriĭ, ci tot-«odată indispensabil pentru acţiunea guvernuluĭ.

«Bosianu a fost pentru cea maĭ strictă neutralitate. Iepureanu, în-«tr'un discurs remarcabil, a recomandat cea maĭ strictă neutralitate «ca o obligaţiune isvorînd din tractatul de Paris. Vederile sale aŭ fost împărtăşite de Golescu şi de Ion Ghica. Dimitrie Ghica a vorbit «despre inviolabilitatea teritoriuluĭ român etc., însă la fine a opinat «maĭ mult saŭ maĭ puţin cu ceĭ precedenţĭ. Kogălniceanu a fost maĭ «puţin explicit, ceea ce se légă de posibilitatea intrăriĭ sale în minis-«teriul actual ca ministru al afacerilor străine. Rosetti a vorbit ca unul care tinde vederat spre o alianţă cu Rusia.

Brătianu a declarat, că e imposibil a se opune Rusieĭ şi a insinuat că e necesar a încheià cu acéstă putere o convenţiune în ve-«derea treceriĭ armatelor rusescĭ, apărând România în present şi în «viitor de orĭ-ce prejudiţiŭ. El a exprimat convingerea sa, că trebue «făcut tot posibilul pentru a apĕrà întăriturile ridicate de curînd la «Calafat şi a împedecà orĭ-ce violare a fruntarieĭ românescĭ de către «Pórtă.»

Singurul resultat practic al acestuĭ consiliŭ fu intrarea în ministeriŭ a luĭ Michail Kogălniceanu ca ministru al afacerilor străine chiar de a doua ḑi, în 2 (14) Aprilie.

XV.

In 1 (13) Aprilie, când Principele Carol întrunià la Bucurescĭ pe fruntaşiĭ ţĕriĭ, maĭ mult pentru a-ĭ iniţià în necesităţile situaţiuniĭ decât pentru a-ĭ consultà, Impĕratul Alexandru ţineà la San-Petersburg un consiliŭ de răsboiŭ, în care se hotărià mobilisarea întregeĭ armate rusescĭ.

In 2 (14) Aprilie Ministeriul Afacerilor străine telegrafià din Bucurescĭ Agentuluĭ Românieĭ la Viena: «Concentrarea trupelor turcescĭ

«pe litoralul Dunăriĭ, iar maĭ ales la Vidin, precum şi pregătirile de «a trece Dunărea, aŭ produs o mare nelinişte pe tot malul ṛomânesc. «In faţa acesteĭ emoţiunĭ a locuitorilor şi a cereriĭ lor ca guvernul să «vegheze asupra siguranţeĭ lor, suntem obligaţĭ, pentru a liniştì spi-‹ritele şi a împedecà o imigraţiune în interiorul ţĕriĭ, de a concentrà «trupe în locurile carĭ pot fi ameninţate. Pentru a ne cruţà de tóte «sacrificiile causate prin acéstă concentrare a Turcilor, vĕ însărcinăm «să vĕ adresaţĭ, în numele guvernuluĭ Măriei Sale, la Ministrul Afacerilor străine, pentru a obţiné asigurarea, că nu se va întreprinde «o invasiune a teritoriuluĭ românesc.»

Rĕspunsul de la Viena erà: «că răsboiul a devenit fórte probabil; «că România nu maĭ are timp de perdut pentru a luà disposiţiunĭ în consecinţă; că momentul a sosit pentru a face cunoscut, care va «fi atitudinea Românieĭ în faţa beligeranţilor şi în faţa fie-căruia din eĭ.» Se maĭ adăogià, că «s'a creḍut că Turciĭ nu vor trece Du-‹nărea, dar că ameţiţĭ cum sunt, eĭ pot să iea şi acéstă hotărîre; şi ‹că Ambasadorul otoman din Viena a ḍis că Turcia ţine gata 50.000 «Cerchezĭ, pentru a-ĭ asvîrlì în România.»

Ast-fel sta România în faţa a două armate concentrate la fruntariile eĭ, una să intre ca amică pentru a se răsboì dincolo de Dunăre cu Turciĭ, alta să facă o invasiune pentru a transportà răsboiul pe teritoriul Românieĭ. Casul întâiŭ se puteà discuta, casul al doilea erà inadmisibil.

In 4 (16) Aprilie, Michail Kogălniceanu primesce de la Principe deplinele puterĭ pentru a semnà tractatul cu Rusia, şi în aceeaşĭ ḍi fu pornit la San-Petersburg în misiune extraordinară Generalul Ion Ghica, purtător al tractatelor semnate.

In 5 (17) Aprilie, Generalul Ignatiew felicità telegrafic pe Ioan Brătianu pentru semnarea convenţiuniĭ, asigurându-l că Ruşiĭ vin în România ca adevĕraţĭ amicĭ aĭ ţĕriĭ.

Pe lângă acéstă telegramă se ivià în aceeaşĭ ḍi la Londra, *post festum*, cu timiditate o propunere a Turcieĭ: «ca Anglia să facă demersurĭ, «singură saŭ în înţelegere cu cele-lalte Puterĭ, în vedere de a declarà «neutru teritoriul Românieĭ şi de a-l protege în contra invasiuniĭ ru-«sescĭ». Lordul Derby rĕspunse imediat Ambasadoruluĭ Sultanuluĭ: «că acéstă propunere are puţină speranţă de reuşită, chiar dacă Anglia «orĭ altă Putere s'ar înaintà, ca să o facă;» iar de la Berlin venià din 6 (18) Aprilie scirea: «că Germania nu póte promite o interven-«ţiune în favórea Românieĭ», şi în 13 (25) Aprilie, Agentul Românieĭ, Al. Degre, scrià la Bucurescĭ: «Domnul de Bülow a observat

«că ar vré să găséscă în tractatul de Paris o stipulaţiune expresă «privitóre la neutralitatea Româniel în cas de răsboiŭ, dar că acéstă «clausă nu e stipulată în acel tractat. Neexistând acéstă garanţie, nu «s'ar puté deduce un drept de creanţă asupra Europeĭ din faptul «consiliilor de desarmare, ce s'ar fi dat României.»

Telegramele luĭ Kogălniceanu adresate Agentuluĭ diplomatic al României la Viena în 6 (18) şi 7 (19) Aprilie lămuresc perfect situaţiunea României în acele momente decisive în treĭ puncte: «Trecerea «trupelor rusescĭ fiind admisă de tóte Puterile garante, România tre«bue să se înţelégă cu guvernul rusesc, pentru a regulà maĭ multe «puncte importante în legătură cu acéstă trecere, nu numaĭ pentru a «asigurà ţĕriĭ mănţinerea uneĭ administraţiunĭ naţionale, ci încă pen«tru a scutì populaţiunilor sarcinele uneĭ ocupaţiunĭ ostile»; «gu«vernul român nu înţelege, nicĭ să se alieze cu Rusia, nicĭ să coope«reze cu armata ruséscă»; «dar dacă Turcia va intrà în ţéră cu «başibuzuciĭ şi Cercheziĭ eĭ, tractatul de Paris, pe care l-am respectat «tot-deauna şi pe care vom continuà a-l respectà, va fi încă pentru «noĭ semnul cel mare sub care ne înarmăm pentru a respinge inva«siunea turcéscă, căcĭ, tocmaĭ în virtutea tractatuluĭ de Paris, o ase«menea invasiune nu póte să se facă decât cu consimţemîntul tuturor «Puterilor.»

In 6 (18) Aprilie ordinul e dat în Bucurescĭ pentru mobilisarea armateĭ permanente şi a armateĭ teritoriale, cu tóte reservele lor.

In 7 (19) Aprilie se dă armateĭ rusescĭ, massată în Basarabia, «or«dinul de a trece fruntariile Turcieĭ», căcĭ, ḑice Principele Gorciacow într'o circulară a sa, «după refusul Turcieĭ de a ascultà consiliile Eu«ropeĭ nu maĭ rĕmâne altă alternativă, decât saŭ a lăsà să se prelun«géscă starea de lucrurĭ, pe care Puterile aŭ declarat-o incompatibilă «cu interesele lor şi cu interesele Europeĭ în general, saŭ a căutà să «se obţină, prin coerciţiune, ceea ce nu aŭ putut obţiné prin persua«siune silinţele unanime ale cabinetelor.

Ḑiua de 8 (20) Aprilie 1877, aniversara nasceriĭ Principeluĭ şi a votuluĭ alegeriĭ Sale de Domn al României, aveà în asemenea împrejurărĭ o deosebită semnificaţiune. Ioan Brătianu îĭ dădù expresiunea în felicitările ce adresă Principeluĭ în numele guvernuluĭ, şi Principele în rĕspunsul Sĕŭ.

Ioan Brătianu ḑiceà:

«Se împlinesc astăḑĭ un-spre-ḑece anĭ de ḑile, de când ţéra erà preo«cupată şi turbùrată de marĭ îngrijirĭ carì priviaŭ existenţa sa po«litică şi naţională. Cu tóte că astăḑĭ ea se află în condiţiunĭ maĭ

«grave şi maĭ amenințătóre, țéra privesce viitorul eĭ cu linişte şi încredere, căcĭ pe tronul Românieĭ se află Acela, care a rĕspuns la «apelul sĕŭ de acum un-spre-ḍece anĭ, cu atât devotament şi cu atât «curagiŭ, identificând, în tóte ocasiunile cele marĭ, dorințele Sale cu «ale națiuniĭ. Ḍiua de astăḍĭ fiind aniversara nasceriĭ Alteţiĭ Vóstre «şi tot-odată aniversara plebiscituluĭ, ea este scumpă Românilor, ca «o ḍi de bună vestire pentru patria nóstră.»

Principele rĕspundeà:

«Sunt fórte mişcat de cuvintele ce-mĭ adresaţĭ. Am deplină încre«dere că, cu ajutorul luĭ Dumneḍeŭ, vom trece peste aceste timpurĭ «grele şi că țéra va fi cruțată în mijlocul furtuniĭ care amenință Ori«entul. Astăḍĭ circumstanțele sunt maĭ grele de cum eraŭ înainte de «un-spre-ḍece anĭ, când m'am pus în capul națiuniĭ, care mĕ alesese «Domn. Cu tóte acestea nu mĕ tem de nimica, căcĭ sunt convins, că «Româniĭ nu aŭ uitat nicĭ vitejia, nicĭ prudența străbunilor lor, cu ajutorul cărora țéra a trecut peste atâtea dificultățĭ.»

In asemenea circumstanțe Marele Vizir Edhem Paşa adresà în 10 (22) Aprilie Principeluĭ o telegramă, care prin conținut şi formă erà un anacronism, şi stà ca o dovadă istorică, că relațiunile de vasalitate nu maĭ puteaŭ să fie basa relațiunilor dintre Turcia şi România. Un ordin din Constantinopole nu maĭ puteà avé nicĭ un efect la Bucurescĭ. Telegrama sunà ast-fel: «Concentrarea armateĭ rusescĭ la «Prut, pregătirile deschise ale Rusieĭ în vederea uneĭ acțiunĭ mili«tare şi alte indiciĭ nu maĭ puțin însemnate, nu pot lăsà în îndoială «nicĭ pe Alteța Vóstră, nicĭ pe guvernul imperial asupra pericoluluĭ «uneĭ situațiunĭ, asupra căreia Sublima Pórtă a atras maĭ de cu vreme «atențiunea guvernuluĭ Alteţeĭ Vóstre, şi care sémĕnă a amenință te«ritoriul Principatuluĭ de o invasiune. In asemenea împrejurare şi «conform cu previsiunile articoluluĭ 26 al tractatuluĭ de Paris şi para«grafuluĭ 3 al articoluluĭ 8 al convențiuniĭ din 19 August 1858, viŭ, în «numele Maiestățeĭ Sale imperiale Sultanuluĭ, să învit pe Alteța Vóstră «a se concertà cu Sublima Pórtă pentru a hotărî în comun mĕsurile «militare propriĭ a asigurà apĕrarea teritoriuluĭ Principatuluĭ, pentru «casul când el ar fi amenințat. Aştept numaĭ rĕspunsul Alteţeĭ Vóstre «pentru a da instrucțiunile necesare Serdaruluĭ Ekrem Abdul-Kerim «Paşa, care se află la Dunăre în capul armatelor otomane şi cu care «autoritățile militare ale Alteţeĭ Vóstre pot, până la maĭ departe ho«tărîrĭ, să se concerteze, în cas de urgență.»

In 10 (22) Aprilie sosesc la Chişineŭ Impĕratul Alexandru II şi Marele Duce moştenitor, şi în 11 (23) Aprilie d-l de Nelidow, însărcinatul

de afacerĭ al Rusieĭ la Constatinopole, trimite Porţiĭ nota prin care declară, că relaţiunile diplomatice dintre amîndouĕ imperiile sînt rupte, şi că în consecinţă Ambasada ruséscă şi toţĭ Consuliĭ imperiuluĭ aflătorĭ în Turcia vor părăsì teritoriul turcesc.

In 10 (22) şi în 11 (23) Aprilie Impĕratul Alexandru trece în revistă trupele concentrate la fruntariile Românieĭ, iar Principele Gorciacow declară în 12 (24) Aprilie Ambasadoruluĭ Anglieĭ, că o mediaţiune e prea târḑie, căcĭ pe de o parte trupele rusescĭ trebue să fie în mişcare, iar pe de alta protocolul de Londra a înregistrat silinţele combinate ale Europeĭ pentru mănţinerea păceĭ, şi circulara turcéscă, rĕspunḑênd protocoluluĭ prin un refus sumeţ, nu póte fi considerată decât ca o înfrîngere pentru Europa şi ca o declaraţiune de răsboiŭ.

Tot în 12 (24) Aprilie, Agenţia ruséscă publică următórea telegramă: «Telegramele carĭ vorbesc de încercărĭ pacifice supreme din partea «Porţiĭ, prin trimiterea la Chişineŭ a uneĭ misiunĭ turcescĭ, trec peste adevĕr. Se fac sforţărĭ în acest sens la Constantinopole, dar, în urma «votuluĭ camerilor, Turciĭ nu pot oferì nimic serios. Simple curtenirĭ «nu sunt de ajuns în situaţiunea actuală. Rusia nu póte să se ofere «pentru o a treia comedie, şi anume pentru a face să se crédă, că în «Constantinopole domnesc disposiţiunĭ pacifice şi că, prin urmare, ea «are a purtà tótă rĕspunderea răsboiuluĭ. Vuetele despre pretinsa ce«siune a Batumuluĭ, de care vorbesc ḑiarele, arată de asemenea in«tenţiunea de a câştigà timp şi de a strică relaţiunile dintre Rusia şi «Anglia, representând pe Rusia ca dispusă a primì achisiţiunĭ teritoriale, «pe carĭ ea nu le cere, pe când se continuă a i se refusà garanţiĭ se«ríóse pentru creştinĭ, pe carĭ le cere cu insistenţă, până când va venì «óra să le obţină cu armele în mână.»

In aceeaşĭ ḑi apare manifestul Ţaruluĭ, prin care face cunoscut că Imperiul Rusieĭ a intrat în stare de răsboiŭ cu Imperiul Otoman; iar trupele rusescĭ din Basarabia trec fruntaria românéscă: la Bestimac în judeţul Cahuluĭ, la Tabac în judeţul Bolgraduluĭ şi la Ungheni în judeţul Iaşilor.

XVI.

Stà întréga Europă, reţinêndu-şĭ rĕsuflarea la deslănţuirea unuĭ răsboiŭ, ale căruia consecinţe nimenĭ nu le puteà calculà. In asemenea momente se deschid în Bucurescĭ Corpurile legiuitóre în 14 (26) Aprilie.

Mesagiul de deschidere anunţà, că răsboiul a isbucnit. Maĭ departe el ḑiceà:

«Stăruinţele nóstre pe lângă Pórtă şi Puterile garante ca neutrali-

«tatea României, pentru a căreia mănținere, în decurs de un an, am «făcut atâtea sacrificiĭ, şi care de către înseşĭ Cabinetele străine ni «se cereà, stăruințele nóstre ca acéstă neutralitate să ni se recunóscă «şi ca un drept, aŭ rĕmas fără succes. Inalta Pórtă a refusat chiar «de a introduce acéstă cerere în sînul conferințelor din Constantino- «pole. In asemenea situațiune, România, abandonată de sprijinul al- «tora, nu maĭ are să compteze decât pe sine.... Dacă însă nu maĭ «putem a ne bucurà astădĭ de neutralitatea pămîntuluĭ nostru, ca re- cunoscută de nimenĭ, datoria nóstră este, ca, cu orĭ-ce preț, cu orĭ-ce sacrificiu, să ferim ca România să nu devie teatrul răsboiuluĭ, ca oraşele «şi satele nóstre să nu fie prefăcute în cenuşă, ca populațiunile nóstre «să nu fie masacrate, ca avuțiile nóstre, fructul munciĭ în timp de «două-decĭ de anĭ de pace, să nu se nimicéscă în mijlocul unuĭ răs- «boiŭ, pe care nu l-am voit şi pe care nu l-am provocat prin vina «nóstră.

«Intrarea armatelor imperiale ruse este un eveniment european, în «contra căruia nu scim că Puterile garante să fi protestat..... Impĕ- ratul Alexandru, unul din puterniciĭ garanțĭ aĭ existențeĭ politice şi «aĭ drepturilor României, ne-a declarat, că nu este în intențiunile sale, «că nu este în voința sa, de a lovì în aceste drepturĭ, de a atinge «instituțiunile şi guvernul autonom al acesteĭ țĕrĭ....

«Misiunea Domniilor Vóstre astădĭ este mărginită prin împrejură- «rile dureróse, de carĭ patria este învăluită. Activitatea vóstră va avé maĭ cu deosebire a se ocupà de situațiunea politică a țĕriĭ şi a da «guvernuluĭ mijlócele necesare pentru a puté face față greutăților răsboiuluĭ, pentru a apĕrà drepturile şi interesele Românieĭ....

«Cât pentru mine, fițĭ sigurĭ, că-mĭ voiŭ face datoria. Din diua de «când am pus piciorul pe acest pămînt am devenit Român. Din diua, «de când m'am suit pe acest tron, ilustrat prin atâția Principĭ marı şi glorioşĭ, cugetările lor aŭ devenit marea gândire a Domnieĭ Mele: «realțarea Românieĭ, îndeplinirea misiuniĭ sale la gurile Dunăriĭ şi maĭ presus de tóte mănținerea drepturilor eĭ ab-antiquo, apĕrarea integrităţiĭ hotarelor eĭ. Şi întru îndeplinirea acesteĭ sfinte datoriĭ, fie «bine încredințată țéra mea, că, în capul juneĭ şi braveĭ nóstre armate, «voiŭ sci a plătì cu persóna mea.

In 16. (28) Aprilie guvernul supuneà desbaterilor Camereĭ Deputa- ților convențiunile dintre România şi Rusia, semnate în 4 (16) Aprilie; în 17 (29) Aprilie aceste convențiunĭ se supuneaŭ Senatuluĭ. Desba- terile asupra lor aŭ fost fórte furtunóse în amîndouĕ Corpurile le- giuitóre.

Camera Deputaţilor votà convenţiunile în 16 (28) Aprilie cu 69 voturĭ contra 25; Senatul în 17 (29) Aprilie cu 41 voturĭ contra 10. «Monitorul» din 22 Aprilie (4 Maiŭ) publică Decretul de promulgare a convenţiunilor, care pórtă data de 21 Aprilie (3 Maiŭ). In 23 Aprilie (5 Maiŭ) convenţiunile se ratificaŭ la Moscva de Impĕratul Alexandru II.

XVII.

Examinând cu atenţiune şi pe basa documentelor mersul evenimentelor în Orientul european de la începutul mişcărilor în Bosnia şi Herzegovina în anul 1875 şi până ce a isbucnit răsboiul în primăvara anuluĭ 1877, precum şi influenţa lor asupra afacerilor româneseĭ, reiese în mod neîndoios, că Regele Carol, încunjurat de bărbaţiĭ de stat ce şĭ-a ales pentru a străbate una din cele maĭ grele crise politice, a urmărit pas cu pas desvoltarea complicaţiunilor, a reuşit să le privéscă în reala lor lumină, a cugetat cu pătrundere cum ar puté maĭ bine ocolì şi înlăturà pentru ţéra Sa pericolele, şi nu a lăsat să tréćă nicĭ un moment oportun, nicĭ o constelaţiune favorabilă, fără a profità de dînsele pentru a asigurà presentul şi a pregătì viitorul.

România se aflà la începutul criseĭ orientale, în 1875, în faţa uneı situaţiunĭ, care îmbrăţişà interese europeane de prima ordine, dar care înfăţişà tot-odată tendinţe şi scopurĭ opuse. Curînd se putù constatà, că acéstă situaţiune nu se puteà limpeḑì fără o acţiune răsboinică. Din acel moment întreg interesul Europeĭ sĕ rezemà pe un singur punct: ca răsboiul eventual să nu învălue tótă Europa, ci să fie circumscris în limitele teritoriuluĭ, care devenise causa încurcăturilor. Ast-fel stând lucrurile, nicĭ unul din statele cele marĭ nu se puteà preocupà de problema maĭ mică: cum va trece România prin dificultăţile momentuluĭ fără a-şĭ periclità viitorul? Cum va eşì România din noua crisă orientală ca stat independent şi ca un factor politic european?

Rusia sta în fruntea mişcăriĭ care cereà de la Turcĭ reforme.

Cu douĕ-ḑecĭ şi cincĭ de anĭ maĭ inainte Rusia se creḑuse îndreptăţită a impune ea singură Turcieĭ egalisarea politică a populaţiunilor, despărţite prin credinţe religióse şi deosebirĭ de rasă, şi o ameliorare a administraţiuniĭ interióre. Europa se ridică şi contestă Rusieĭ acest drept, care-ĭ creà o posiţiune preponderantă. Neînţelegerea ce se ivì fu causa răsboiuluĭ Crimeeĭ, care se termină prin introducerea Imperiuluĭ Otoman în complexul statelor europene şi prin trecerea către areopagul european a roluluĭ Rusieĭ, de a cere Turcieĭ introducerea de reforme şi de a priveghià realisarea lor.

Europa însă aplică, în urma tractatuluĭ de Paris din 1856, reforme-

lor a se introduce în Turcia, metoda dilatorie a diplomaţieĭ moderne. Acésta conduse pe Rusia a pune cu timpul înainte nu numaĭ interesele sale proprii, ci şi interesele generale ale Europeĭ. Acum Imperiul de la Nord cereà: saŭ ca Europa să siléscă pe Turcia a-şĭ realisà promisiunile date, saŭ ca Rusia singurá să iea asupra sa acéstă însărcinare. Erà în natura lucrurilor, că acéstă executare nu se puteà face decât *manu militari*. Participarea tuturor Puterilor celor marĭ la un răsboiu în contra Turcieĭ puteà uşor aduce la ordinea ḑileĭ întréga cestiune orientală, şi acésta nu erà înlăturată dacă Rusia erà autorisată să execute pe Turcia în numele Europeĭ. Puse dinaintea acesteĭ dileme, Puterile cele marĭ s'aŭ ferit a luà o hotărîre: mandat Rusieĭ nu vroiaŭ să dea şi iarăşĭ nu se simţiaŭ dispuse a împedecà pe Rusia a păşì singură înainte. Fie-care Putere erà decĭ împinsă a lucrà, nu ca membru al concertuluĭ european, ci avênd în vedere, ca sfera eĭ de influenţă şi de interese să nu fie atinsă. Acţiunea comună se mărginià întru a priveghià ca acţiunea ruséscă să nu mărésca peste mĕsură posiţiunea puterniculuĭ Imperiŭ de la Nord.

Rusia a fost silită a ţiné compt de aceste împrejurărĭ. Ea a fost nevoită, păşind în contra Turcieĭ, să liniştéscă pe cele-lalte Puterı marĭ în privirea neturburăriĭ păceĭ generale, a nejigniriĭ intereselor lor speciale, a înlăturăriĭ cestiuniĭ de achisiţiunĭ teritoriale, maĭ ales în părţile europene ale Turcieĭ. Nu căpĕtà Rusia prin acésta mandatul european de executare, care să-ĭ lase mânile libere la încheierea păciĭ: dar i se acordà în mod tacit învoirea de a se răsboì cu Turcia, lăsând ca resolvirea cestiunilor europene să fie discutată în urma răsboiuluĭ în limitele fixate maĭ dinainte cu fie-care Putere în parte.

Nu erà greŭ a mulţumì pe Francia, pe Germania şi pe Italia, carĭ nu aveaŭ în Orient interese de prima ordine. Pentru aceste treĭ Puterĭ liniştea Orientuluĭ european sta în legătură cu dorinţa lor, ca pacea generală să nu fie turburată. Asupra acestuĭ punct erà aţintită tótă atenţiunea lor: ţĕrmurirea acţiuniĭ rusescĭ erà lăsată în partea Anglieĭ şi Austro-Ungarieĭ.

Rusia nu aveà nicĭ un interes a se atinge de cercul preocupaţiunilor Anglieĭ. Scopul eĭ nu erà nicĭ să ocupe Constantinopolul şi strîmtorile Bosforuluĭ şi ale Dardanelelor, nicĭ să scótă pe Anglia din Egipt, nicĭ să înainteze spre Golful Persic şi spre Indiĭ. Rusia puteà uşor da declaraţiunile cele maĭ convingĕtóre în privirea acestor puncte, fără a părăsì un moment politica eĭ tradiţională. Negocierile cu Anglia nu întîmpinară decĭ marĭ greutăţĭ. Silinţele Anglieĭ se mişcaŭ într'un cerc restrîns: a împedecà să se dea Rusieĭ un mandat european pentru

a executà pe Turcia. Rusia erà mulţumită să nu fie oprită în mersul eĭ înainte şi să pótă susţiné, că ţelurile eĭ sunt aceleaşĭ ca şi ale Europeĭ: bună starea creştinilor din Turcia şi liniştea Europeĭ. In realitate însă, prin acéstă îngăduire, Rusia reluà în Orientul european posiţiunea, pe care răsboiul Crimeeĭ o dăduse areopagului european.

Maĭ greŭ a fost pentru Rusia a se regulà cu Austro-Ungaria. Execuţiunea în contra Turcieĭ erà să se facă în vecinătatea cea maĭ apropiată cu Imperiul Habsburgic: în Bosnia şi Herzegovina, care dominéză Dalmaţia şi Marea Adriatică, în Bulgaria, care este adapată de Dunăre în tótă lungimea eı. In aceste treĭ provincii erà vorba de a realisà imediat reforma cea mare a egaleı îndreptăţirĭ a locuitorilor şi a introduceriĭ uneĭ administraţiunĭ şi uneĭ justiţiĭ regulate. Nu se puteà negà, că Puterea, care va isbutì în acéstă intreprindere, căpĕtà *ipso facto* o posiţiune precumpănitóre; iar interesele austro-ungare nu se puteaŭ împăcà a lăsà în partea Rusieĭ acéstă precumpănire, care se puteà rĕsfrînge într'un moment dat şi asupra ţerilor unguresci cu populaţiune slavonă. Austro-Ungaria erà decĭ nevoită să nu se mulţuméscă cu asigurărĭ platonice, saŭ privitóre la un viitor depărtat: eĭ îĭ trebuiaŭ garanţiĭ reale şi imediate.

La Viena se părù că ocuparea Bosnieĭ, oferită la Reichstadt, erà insuficientă, şi Rusia fu maĭ târḑiŭ silită să facă şi concesiunea Herzegovineĭ. Abilitatea diplomaţilor găsì forma de dat acesteĭ transacţiunĭ. Năzuinţelor Rusieĭ se puse ast-fel o limită teritorială. Marea Adriatică însă erà pentru Rusia maĭ depărtată şi maĭ puţin interesantă ca Bulgaria şi Marea Egee. Esenţial pentru Rusia erà, că i se dà putinţa de a se asvîrlì cu tóte puterile sale asupra Turcieĭ, fără a se teme că cine-va îĭ va sta înainte saŭ la spate pentru a o neliniştì, că ea nu abandonà nimic din cercul intereselor sale celor maĭ imediate, şi că nu ea făceà întâiul pas pentru achisiţiunĭ teritoriale.

Rusia se pusese dar la cale cu Puterile cele marĭ. De pasivitatea unora ea erà asigurată; între Anglia şi Rusia avură loc convorbirĭ intime dar hotărîtóre; cu Austro-Ungaria, Rusia încheiase chiar un tractat formal.

Cum se va împăcà Rusia cu România: acésta nu preocupà pe nime. România erà încă considerată de statele cele marĭ ca o cantitate negligeabilă: lipsită de sprijin, ea singură aveà însă consciinţa, că punctul sĕŭ de rézem nu-l puteà aflà decât în încrederea în forţele vitale ale poporuluĭ sĕŭ şi în energia ce acesta va desvoltà.

Dificultăţile ce staŭ înaintea-ĭ eraŭ fórte marĭ. Cea maĭ mare erà situaţiunea de fapt a Românieĭ. De secolĭ Principatele române nu maĭ

numĕraŭ între statele independente, şi în împrejurărĭ recente ele fusese încă considerate ca obiecte de compensaţiune. Ele însele se socotiaŭ fericite, dacă puteaŭ plutì printre furtunĭ fără a fi înghiţite de valurĭ. Rusia maĭ multe deceniĭ de-a rîndul şĭ-a exercitat în Moldova şi Valachia puterea eĭ protectóre, şi se obicĭnuise a poruncì într'însele ca într'o provincie a sa, a le ocupà milităresce când declarà răsboiŭ Turcieĭ, şi a le guvernà chiar direct prin comandanţiĭ armatelor sale.

Tractatul de Paris din 1856 ameliorase posiţiunea acésta; dar legăturile de vasalitate umiliaŭ Principatele şi le împedecaŭ a intrà ca factorĭ în viéţa politică europeană. România aşteptà cu răbdare dar cu întrégă şi bărbătéscă decisiune momentul oportun, ca să ştérgă ultimele vestigiĭ ale dependenţeĭ de Imperiul Otoman.

Sub Carol de Hohenzollern a început să predomnéscă simţemîntul, că pentru a devenì un membru activ şi folositor între statele europene, independenţa rîvnită trebuià să fie opera a însuşĭ poporuluĭ român, şi că numaĭ o asemenea independenţă puteà să fie reală şi durabilă. Acţiunea Românieĭ fu deci îndreptată cu anul 1866 spre acest ţel; dar în 1876 sosise momentul istoric al îndeplinirii aspiraţiuniĭ sale, căcĭ acum ea aveà să-şĭ ḑică cuvîntul sĕŭ decisiv într'o mare acţiune, pregătitóre de schimbărĭ politice, carĭ atingeaŭ interese europene.

Sta în iarna 1876 spre 1877 situaţiunea ast-fel, că, cine aveà nevoe de ajutorul Românieĭ, acela trebuià să ţie sémă de dînsa, şi nu maĭ puteà vorbì cu ea decât ca stat dejà independent.

Rusia cereà neîmpedecata trecere a armatelor rusescĭ prin teritoriul românesc pentru a se răsboì cu Turcia. Inainte acéstă trecere se făceà printr'un simplu ordin al Ţaruluĭ. Astăḑĭ ea nu se maĭ puteà efectuà decât cu învoirea Românieĭ, căcĭ sta la Prut ca şi la Dunăre Carol de Hohenzollern cu armata sa de-şĭ păzià hotarele. Invoirea treceriĭ erà decĭ punctul de plecare al negocierilor, şi Rusia îl admiteà chiar de la început şi fără dificultate. România însă trăgeà de acì tóte consecinţele pentru a ajunge ţelul, ce-l aveà dinaintea eĭ, şi consecinţele aceste trebuiaŭ fixate imediat, ca să nu fie ştirbite în urmă prin discuţiunĭ diplomatice.

Consecinţele eraŭ urmĕtórele. Invoirea cerută pentru trecerea armatelor rusescĭ prin teritoriul sĕŭ nu o puteà acordà decât România independentă, şi în numele acestuĭ Stat nu puteà vorbì decât suveranul eĭ. Trebuià decĭ ca învoiala să aibă forma unuĭ tractat, încheiat între două state independente, de către suveraniĭ acestor state. Invoirea treceriĭ trăgeà după sine regularea eĭ, şi acésta constà în

recunóscerea și respectarea individualitățiĭ și autorităţiĭ statuluĭ român, ast-fel cum erà el constituit și cum se constituià el în acel moment în independenţa sa. Primirea acestor cerinţe de către Rusia aveà o mare semnificare, căcĭ Rusia rupeà în privirea Românieĭ cu tótă acţiunea eĭ din trecut; și când, după anevoióse și lungĭ negociaţiunĭ, carĭ aŭ durat din Septemvrie 1876 până în primele ḑile ale luĭ Aprilie 1877, Rusia maĭ primià ultima condiţiune pusă de România, dar condiţiunea *sine qua non* a tractatuluĭ, ce erà a se încheià înainte de a isbucnì acţiunea militară, și anume condiţiunea de a respectà și a apĕrà consistenţa teritorială de atuncĭ a Românieĭ,—nu se póte negà că acéstă ţéră mică și greŭ încercată de sórtă aveà a înregistrà în acel moment al desvoltăriĭ eĭ istorice o mare victorie pacifică, rară în istoria popórelor celor micĭ. România singură, sprijinindu-se numaĭ pe interese îndreptăţite, carĭ nu jicniaŭ pe nime, isbutise a căpĕtà de la puternicul Imperiŭ de la Nord ceea ce Europa nu fusese aplecată să-ĭ acorde, cu tóte că aceeașĭ Europă o ajutase, cu douĕḑecĭ de anĭ maĭ înainte, a-șĭ scuturà pulberea seculară de care erà acoperită, și cu tóte că România nu se făcuse nedemnă de solicitudinea, de care fusese atuncĭ încunjurată pentru un moment.

Rusia intrà în acţiunea eĭ răsboinică cu încuviinţarea tacită a Europeĭ. Pe acest fapt se rézămă tractatul din 4 (16) Aprilie 1877, și-șĭ motivéză îndreptăţirea sa. Dacă Europa întrégă nu socotise că trebue să împedece întreprinderea Rusieĭ, cum se puteà cere și pretinde ca România să i se pună în préjmă? Când Europa nu vroià să tragă pentru România consecinţele situaţiuniĭ create prin tractatul de Paris, recunoscĕnd și respectând neutralitatea eĭ ca fiind de un interes european, cum puteà România să facă ea singură abstracţiune de situaţiunea de fapt și să iea ea singură atitudinea care aparţineà numaĭ areopaguluĭ european, representat prin cele șépte Puterĭ semnatare tractatuluĭ de Paris din 1856?

De aceea a fost un act de adîncă cugetare politică, că motivarea necesităţiĭ tractatuluĭ ruso-român a luat ca punct de plecare însășĭ atitudinea Europeĭ în faţa conflictuluĭ răsboinic, învestind ast-fel acest tractat cu caracterul unuĭ act european. Acéstă motivare glăsuesce ast-fel: Lucrând de acord cu cele-lalte marĭ Puterĭ pentru a ame-«liorà condiţiunile de existenţă ale creștinilor supușĭ dominaţiuniĭ «Sultanuluĭ, guvernul imperial al Rusieĭ a atras atenţiunea cabine-«telor garante asupra necesităţiĭ de a asigurà într'un mod eficace «executarea reformelor cerute de la Pórtă.

Aceste cuvinte chiar stabiliaŭ despărţirea Românieĭ de Turcia, și

cuprindeaŭ tot-odată recunóscerea de către Rusia nu numaĭ a faptuluĭ acesteĭ despărţirĭ, ci şi a consecinţeĭ eĭ, adecă recunóscerea independenţeĭ Statuluĭ român. Din momentul semnăriĭ tractatuluĭ din 4 (16) Aprilie 1877, una din Puterile cele marĭ ale Europeĭ recunosceà România ca Stat independent.

Acest fapt însemnat se accentuéză încă maĭ mult prin cuvintele cu carĭ se termină paragraful întâiŭ al preambululuĭ tractatuluĭ, şi anume: «Pentru că escitarea musulmanilor şi slăbiciunea învederată a gu«vernuluĭ otoman nu lasă a se sperà mĕsurĭ seriόse de executare «din partea autorităţilor turcescĭ, o intervenţiune militară din afară «pόte devenì necesară.» Amîndoĭ suveraniĭ—Ţarul Rusieĭ şi Domnul Românieĭ—judecaŭ într'o egală îndreptăţire atitudinea vecinuluĭ lor şi luaŭ faţă cu dînsul hotărîrĭ în privirea viitoruluĭ.

Trebuià însă ca interesul european să se resfrîngă în mod palpabil asupra situaţiuniĭ Românieĭ, care nu puteà să rĕmână în aer, şi de aceea preambulul urméză ast-fel maĭ departe: In casul când desvol«tarea ulteriόră a afacerilor politice în Orient ar silì pe Rusia a asumà «acéstă sarcină şi a dirige armata sa în partea Turcieĭ din Europa, «*guvernul imperial, dorind a respectà inviolabilitatea teritorială a «statuluĭ român*, a convenit de a încheià cu guvernul Alteţeĭ Sale «Domnuluĭ Carol I o convenţiune specială, relativă la trecerea trupe«lor rusescĭ prin România.»

Se constată decĭ prin acest preambul că România sta ca şi restul Europeĭ în afară de cercul care motivà coerciţiunea, adecă că ea nu maĭ făceà parte din Imperiul Otoman, şi că prin urmare răsboiul nu erà întreprins în contra Românieĭ, ci, din potrivă, că România nu făceà decât a urmà pe calea deschisă Rusieĭ de Anglia, de Austro-Ungaria, de Francia, de Germania şi de Italia, adecă a facilità Ţaruluĭ executarea Turcieĭ. Dacă România făceà acésta într'o formă maĭ accentuată ea erà nevoită întru acésta, ca şi Austro-Ungaria, prin posiţiunea eĭ specială.

Recunóscerea situaţiuniĭ independente a Românieĭ se maĭ află expusă în mod expres, întâiŭ în desemnarea plenipotenţiarilor respectivĭ, numiţĭ de o parte de Maiestatea Sa Impĕratul tuturor Rusiilor şi de «altă parte de Alteţa Sa Principele Românieĭ», şi în urmă în articolul 1 al tractatuluĭ, care ḑice: «*Guvernul Alteţeĭ Sale Domnuluĭ Ro«mânieĭ Carol I asigură armateĭ rusescĭ*, care va fi chemată a merge «în Turcia, *libera trecere* prin teritoriul Românieĭ şi *tractamentul re«servat armatelor amice*. Tόte cheltuelile, carĭ ar puté fi ocasionate «de trebuinţele armateĭ rusescĭ, de transportul sĕŭ, precum şi pentru

«satisfacerea tuturor trebuinţelor sale, vor fi firesce în sarcina gu-«vernuluĭ imperial.»

Precauţiunile ce luà România pentru a se asigurà în contra a orĭ-ce evenimente viitóre se află consemnate în articolul 2 al tractatuluĭ, cu o precisiune şi o claritate, care nu lasă nimic de dorit. Ḑice acel articol: *Pentru ca nicĭ-un inconvenient saŭ pericol să nu resulte* «*pentru România* din faptul treceriĭ trupelor rusescĭ prin teritoriul «sĕŭ, *guvernul Maiestăţiĭ Sale Impĕratuluĭ tuturor Rusiilor se obligă* «*a mănţiné şi a face să se respecteze drepturile politice ale Statuluĭ* «*român*, ast-fel cum resultă din legile interióre şi din tractatele exis-«tente, *precum şi de a mănţiné şi a apĕrà integritatea actuală a* «*Românieĭ.*»

Consecinţele acestuĭ articol sunt pe larg explicate în convenţiunea militară, anexată la tractat.

Acea convenţiune militară reguléză: — întrebuinţarea din partea armateĭ rusescĭ a căilor ferate, a comunicaţiilor fluviale, a şoselelor, a postelor, telegrafelor, precum şi îndestularea necesităţilor de aprovisionărĭ şi de dislocărĭ de tot felul (art. 1); — relaţiunile autorităţilor militare rusescĭ cu autorităţile locale prin intermediul comisarilor românĭ specialĭ în modul anume fixat în diferitele casurĭ ce se pot presentà (art. 2, 3, 4, 5); — transporturile prin căile ferate, cu aceleaşĭ drepturĭ şi prerogative ca şi armata română cu o reducere de tarife de 40 % (art. 6, 7, 8), şi organisate prin comisarĭ ad-hoc aĭ amînduror părţilor contractante (art. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16); — clădirea de căĭ ferate nouĕ militare de către autorităţile militare ruse şi cu spesele guvernuluĭ rusesc, materialul mobil rĕmânênd proprietatea guvernuluĭ rus, iar lucrările executate, proprietatea guvernuluĭ român, fără vre-o remunerare óre-care (art. 13); — întrebuinţarea postelor şi telegrafelor Statuluĭ şi a companiilor de căĭ ferate cu acelaşĭ titlu ca şi al guvernuluĭ român, putênd armata ruséscă stabilì un fir telegrafic al sĕŭ şi aparate speciale ale sale (art. 17); — stabilirea etapelor şi spitalelor armatelor rusescĭ, excluḑêndu-se dintre aceste Bucurescíĭ, unde nu vor fi trupe rusescĭ (art. 18, 19, 20, 21, 22); — efectuarea plăţilor de orĭ-ce natură de către trupele rusescĭ pe basa unităţiĭ monetare românescĭ orĭ francese (art. 23); — acordarea pentru trupele rusescĭ a liberuluĭ import şi a liberuluĭ transit pentru tóte obiectele de aprovisionare, de furniturĭ, de material şi de muniţiunĭ de răsboiŭ (art. 24); — fixarea cestiunilor privitóre la desertoriĭ ruşĭ (art. 25); — regularea neînţelegerilor prin comisarĭ ad-hoc specialĭ (art. 26).

Ce puteà România cere, ce puteà România obţiné maĭ mult?

XVIII.

Abia trecù o lună după semnătura acestuĭ tractat, care fu ratificat de amîndouĕ părţile prin acte emanate de la înşişĭ suveraniĭ — Impĕratul Alexandru II. şi Principele Carol I, — şi consecinţele luĭ străbătură evenimentele ḍileĭ. In 10 (22) Maiŭ Adunările legiuitóre ale Românieĭ proclamară ruperea legăturilor cu Imperiul Otoman şi independenţa Românieĭ.

Ast-fel se făcù vĕḍută tuturor semnificarea întronăriĭ în România a Dinastieĭ Hohenzollern; iar Principele Carol, după un-spre-ḍece anĭ de domnie, îşĭ îndeplinià programul, anunţat Regeluĭ Wilhelm I al Prusieĭ în 7 (19) Aprilie 1866, în momentul în care tînĕrul Principe luase hotărîrea a urmà chemăriĭ, ce-ĭ adresà poporul român în convicţiunea, că, printr'însul şi prin Dinastia ce El fundà, începeà pentru România o eră nouă.

Programul Principeluĭ ḍiceà: «Pentru moment voiŭ recunósce suzeranitatea turcéscă, însă cu reserva tacită, de a mĕ liberà de dînsa cu armele în mână şi de a cucerì pe câmpul de răsboiŭ independenţa în- «trégă a ţĕriĭ, care m'a ales Domn al eĭ.»

De atuncĭ, din 4 (16) Aprilie 1877, România s'a desvoltat cu repeḍiciune şi cu vigóre. De atuncĭ, ea a dovedit necontenit, că nu erà inspirată de ambiţiunĭ de mărire, ci erà dominată de un spirit liniştit, care aveà priceperea necesităţilor generale ale Europeĭ, nu vroià să turbure nicăirĭ pacea necesară maĭ întâiŭ eĭ înseşĭ, şi a fost condusă în tóte împrejurările de o cumpĕnélă, care i-a atras încrederea tuturor statelor.

Regele Carol I este întemeietorul acesteĭ stărĭ de lucrurĭ; şi bărbatul de stat care i-a fost sfetnic credincios şi conlucrător ager în aceste timpurĭ, când sórta Românieĭ sta în cumpĕnă, a fost Ioan Brătianu. In istorie, când se va vorbì despre ridicarea şi întemeiarea Românieĭ, numele amîndurora se vor pronunţà ca numele unor bărbaţĭ cu spirit înalt, cu ochĭ pătrunḍĕtorĭ, cu inimă caldă pentru patria şi némul lor, inspiraţĭ de binele patrieĭ, harnicĭ şi neadormiţĭ în îndeplinirea uneĭ marĭ misiunĭ, aceea de a ridicà un popor la viéţă şi de a constituì un stat.

Succesele strălucite dobîndite de Regele Carol I sunt o dovadă că fundaţiunea Sa de la Dunărea de jos represintă resultate trainice pentru naţiunea română, şi că pentru dînsa numele luĭ Carol I va strălucì vecînic ca o stea conducĕtóre în timpurĭ senine ca şi în ḍile furtunóse.

DIN DOMNIA LUI IOAN CARAGEA

AVENIRE LA TRON.—MIŞCĂRI CONTRA GRECILOR.—FINANŢE.

1812—1818.

DE

V. A. URECHIĂ
Membru al Academieĭ Române.

Şedinţa dela 10 Martie 1900.

Domnilor Colegĭ,

Am avut onórea să vĕ aduc numeróse documente *inedite* asupra istorieĭ bisericeĭ, administraţiuniĭ şi a justiţieĭ sub I. Caragea (1812—1818). Vin astădĭ a vĕ presentà un noŭ memoriŭ relativ la acéstă domnie, însoţit şi acesta de sute de documente necunoscute şi carĭ o pun sub o cu totul altă lumină decât o cunóscem după istoricii anteriorĭ.

Cap. I.

Numirea noilor Domnĭ. Cronologie. Mare emoţiune în Principate. Partidele politice în ele. Curentul francofil în crescere. Caragea este el candidat al Franciei? Scirĭ false în Bucurescĭ şi ţéră. Consuliĭ streinĭ. De Gentz.

Am arĕtat care este exacta dată, la care începe domnia formală şi cea de fapt a luĭ Ioan G. Caragea. (1)

Completăm informaţiunile relative, dejà aduse în studiul nostru despre biserică şi justiţie, şi cu alte notiţe. La 19 Septembre (decĭ la

(1) Pag. 5 din memoriul anterior şi seq.

7 Septembre stilul nostru) se scrie din Bucurescĭ către «*Gazeta de Francfort*»:

«*Un tătar sosit aicĭ ierĭ (18 Septembre) a adus scirea atât de importantă pentru ţĕrile nóstre, a numiriĭ Domnilor destinaţĭ a le guvernà. Principele Calimach a fost numit Domn al Moldoveĭ şi Principele I. Caragea (Karodschia!) Domn al Valachieĭ..... Aceste numirĭ aŭ produs o mare sensaţiune printre locuitoriĭ din Principatele nóstre, carĭ sunt alipiţĭ (attachés) de Muscalĭ.*» (1)

Representantul Prusieĭ von Werther scrià şi el cătră Regele sĕŭ, din Bucurescĭ, în 5 Septembre 1812.

«Domnul de la Tour-Maubourg aştéptă la Bucurescĭ—de unde erà gata să plece,—pe Caragea, qui a passé le *Danube et qui arrivera demain dans les environs de Bucarest, où il fera une quarantaine de quelques jours.*»

Va să ḑică la finele luĭ Novembre 1812 (stilul nostru) este data sosiriĭ la Văcărescĭ a luĭ Caragea. Decĭ tocmaĭ la 24 Novembre! Patru ḑile apoĭ Caragea dă pitacul către spătar, ce am adus maĭ sus. (2)

Nu maĭ stăruesc asupra cestiuniĭ dateĭ începeriĭ Domnieĭ, dejà elucidată.

Mĕ întreb numaĭ: ce voesce să înţelégă jurnalul german prin vorbele «*aceste numirĭ (ale noilor Domnĭ) aŭ produs o mare sensaţiune printre locuitoriĭ din Principate... carĭ sunt alipiţĭ de Muscalĭ?*»

Care a fost caracterul acesteĭ *marĭ sensaţiunĭ*?

De ce numaĭ locuitoriĭ alipiţĭ de Ruşì aŭ primit acea sensaţiune?

Cu numaĭ nouĕ ḑile înainte de a publicà scirea de maĭ sus, acelaşĭ jurnal german publicà o altă corespondenţă (de la Bucurescĭ, 10 Septembre), prin care se spuneà lumiĭ culte europene, că «*cea maĭ mare tristeţe domnesce în ţĕrile nóstre. E adevĕrat că cea maĭ mare parte din trupele rusescĭ le-a abandonat; dar Divanul nu este maĭ puţin însărcinat de a grăbì plata contribuţiunilor arierate până la finele acesteĭ lunì, ceea-ce este afacere fórte anevoiósă în o ţéră sărăcită prin o ocupaţiune de 5 anì, nu maĭ scim noì înşine: ocupaţiune de amicĭ orĭ de inimicĭ? Maĭ mulţĭ din boeriĭ ceĭ maĭ bogaţĭ abandonă ţĕrile nóstre ca să se ducă să se aşeze în statele Austriace. Vĕlul cel maĭ des ne ascunde încă forma viitóre a guvernuluĭ nostru. Se pretinde că Sultanul a oprit, cu cea maĭ mare severitate, orĭ-ce*

(1) Veḑĭ *Moniteur Universel*. No. 288, Mercredi, 14 Octobre 1812.
(2) Veḑĭ la pag. 6 din studiul meŭ despre «Biserica română». Veḑĭ tom. X din «Istoria Românilor» de V. A. Urechia, pag. 6.

candidare la locul de Hospodar, de óre-ce M. S. trebue să fi făcut dejà însuşĭ în secret alegerea acestora». (1)

Va să ḑică scirea numiriĭ luĭ Caragea produce sensaţiunea cea mare, pentru că face să înceteze incertitudinea despre viitórea sórte a ţĕrilor române, despre forma viitoruluĭ lor guvern. Acéstă numire de Domnĭ, după ce atâta timp Muscaliĭ asiguraseră pe partisaniĭ lor din Principate, că încorporarea lor la Rusia este lucru hotărît în mintea şi în sfatul Impĕratuluĭ Alexandru I, de sigur că a produs o *sensaţiune mare*, maĭ ales în mintea acelora, carĭ eraŭ partisanĭ aĭ Rusieĭ.

Pe cât aceştia nu-şĭ puteaŭ explicà nereuşirea politiceĭ rusescĭ, lucru de care se întristaŭ, pe atâta însă se bucuraŭ şi eraŭ şi eĭ cuprinşĭ de sensaţiune mare, aceĭ Românĭ, carĭ — orĭ cât de redus numĕrul lor — nu iubiaŭ pe muscalĭ.

Cum-că eraŭ de aceştĭ Românĭ în ţĕrile nóstre, nu încape îndoială. Latour-Maubourg, trecênd, în Novembre 1812, prin Bucurescĭ, în întórcerea sa de la Constantinopole spre Francia, a găsit destuĭ boerĭ în Bucureşcĭ cu antipatie pentru Ruşĭ şi cu simpatie pentru Francia

Evident că între ceĭ din urmă se aflaŭ maĭ ales boeriĭ, carĭ fuseseră. persecutaţĭ de regimul muscălesc. (2)

Şi pe lângă boeriĭ prigoniţĭ de Muscalĭ, carĭ acum se bucuraŭ de noua stare de lucrurĭ, maĭ eraŭ şi de aceĭ carĭ înţeleseseră, la Bucurescĭ şi la Iaşĭ, că deşertarea Principatelor de oştirĭ rusescĭ şi maĭ ales numirea de Domnĭ noĭ, nu puteà însemnà tocmaĭ o isbândă a politiceĭ rusescĭ, ci maĭ mult erà un eşec al eĭ.

Iacă de ce şi *marea sensaţiune* între boeriĭ compromişĭ prea mult în legăturile lor cu Muscaliĭ. Uniĭ din aceştia se şi riḑică din ţéră cu tóte ale lor şi trec în Rusia, împreună cu oştirile muscălescĭ. Şi iacă de ce, din contră, boeriĭ căḑuţĭ în disgraţia Muscalilor se întorc din exilurile lor, pe dată ce sosesce în Bucurescĭ noul Domnitor.

De sigur că, în asemenea condiţiunĭ, curentul galofil orĭ anti-rusesc este în crescere, după ce Napoleon dă, la 14 Septembre, bătaia de la Smolensk, şi ales după ce la 20 Novembre arde Moscova şi bate la 29 Novembre pe Cutuzof la Crasnoi.

Este locul să ne întrebăm dacă Caragea erà ales de Pórta Otomană ca un candidat agradat de Francia?

---

(1) Reprodusă în *Moniteur Universel*. No. 283, Vendredi, 9 Octobre 1812.

(2) Latour-Maubourg urmărià la Bucurescĭ, în Novembre 1812, scopul *de ménager des relations à sa Cour avec les Grecs de C-nople* qui se trouvent ici (Bucarest) et avec ceux des boyars valaques *qui ont été persécutés par les Russes. (Iorga, Acte şi Fragm.*, pag. 491).

Făptuirile anterióre ale luĭ Caragea nu eraŭ tocmaĭ de natură a-l recomandà simpatieĭ Francieĭ. Dacă Andréossy din Constantinopole nu avusese ocasiunea a se lăudà cu purtarea luĭ Ioan Caragea, nu maĭ puţin de isbuteà să ieà tronul vre-un Moruzi, se dedeà prin acésta o lovitură neîndoiósă politiceĭ francese şi erà un testimoniŭ şi maĭ neîndoios al triumfuluĭ celeĭ rusescĭ. Cunoscutul consul engles din Bucurescĭ explică alegerea luĭ Caragea şi a luĭ Calimach prin cumpĕrarea tronuluĭ pe banĭ (4.000.000 leĭ!).

Europa erà prea atentă la cele ce aveaŭ să se petrécă în nordul sĕŭ, la ciocnirile gróznice dintre armatele franco-rusescĭ, pentru ca să se fi interesat mult de evenimentele de la Dunăre. Totuşĭ ómeniĭ de stat austriacĭ şi maĭ ales francesĭ aveaŭ ochiĭ aţintiţĭ într'acóce. Acésta ne explică satisfacţiunea cu care, deşì Caragea nu erà pronunţat amic nicĭ al Austrieĭ, nicĭ al Francieĭ, se primì, la Viena ca şi la Paris, scirea că Pórta l-a numit pe el şi pe Calimach Domniĭ Principatelor. Guvernul frances se grăbì să scrie luĭ Ledoulx, fostul consul al sĕŭ la Bucurescĭ, să-şĭ reià postul. Ministrul Maret scrie luĭ Ledoulx, în 18 Octobre 1812: «..... doresc să te ducĭ pe cât maĭ grabnic posibil (la Bucurescĭ). Este important de a se observà primele demersurĭ ale noueĭ administraţiunĭ (a luĭ Caragea) şi de a se scì exact tot ce se va face relativ la demarcaţiunea nouelor hotare. Convine asemenea a se cunósce *mijlócele de influenţă* ce Rusia va fi căutat negreşit să-şĭ menageze asupra locuitorilor ţĕrilor acestora, cum şi disposiţiunile acestora cu privire la acéstă putere».....

Ledoulx plécă imediat la postul sĕŭ şi în 29 Ianuarie 1813 póte dejà trimite luĭ Maret o primă notă.

La Paris nu erà cum se vede prea mare domirire asupra simţimintelor luĭ Caragea. De aceea Ledoulx este trimis grabnic la postul sĕŭ din Bucurescĭ, să studieze maĭ de aprópe pre noul Domnitor. Ledoulx abià sosit, în Ianuarie 1813, la Bucurescĭ, cаută să-şĭ deà sémă despre cugetele luĭ Caragea, după însărcinarea primită de la ministrul sĕŭ Maret. In nota sa de la 29 Ianuarie declară, că încă nu póte să-şĭ formuleze opiniune prea exactă despre Caragea, dar că, din câte află, e dator să crédă, că Domnitorul Muntean este imparţial, că nu s'a dat cu nicĭ o partidă, că menagéză pre toţĭ, că se silesce a nu se strică cu Ruşiĭ şi a nu indispune în contra sa pre Francesĭ. Adevĕratele intenţiunĭ ale luĭ Caragea vor fi cunoscute numaĭ după deschiderea campanieĭ proxime. Ledoulx judecă definitiv pre Caragea, când ḑice, ca despre orĭ-ce fanariot, că: «*dînsul va fi orĭ-ce îĭ vor cere împrejurările să fie.*» O lună maĭ târḑiŭ, Ledoulx stărue pe lângă

Maret să-ĭ trimită o scrisóre pentru Caragea, recomandându-ĭ călduros pre boerul Filip Linche, om care nutresce simţiminte francese şi care, de l-ar lua Caragea în vre-o slujbă, o să servéscă minunat politica francesă, ţinênd pe Ledoulx în curent de tóte făptuirile luĭ Caragea. Vodă nu-l numesce, că se teme să nu supere pre Muscalĭ, pre consulul rusesc «*care este de o insolenţă fără exemplu.*» (1)

Se vede decĭ, că nicĭ Francia nu crede că póte să compteze pe Caragea.

Cea maĭ neîndoiósă explicaţiune ce Româniĭ îşĭ deteră din faptul numiriĭ luĭ Ion Caragea fu însă, că nu prevalase la Pórtă, prin acéstă numire, politica ruséscă.

De aceea mare sensaţiune la Bucurescĭ şi Iaşĭ în ambele tabere boerescĭ şi în cea ruséscă şi în cea mică, dar spornică, anti-rusécă, tabără care suntem dispuşĭ a o numì *naţională*, căcĭ naţionalĭ eraŭ, deşì nu purtaŭ acest nume aceĭ carĭ nu le erà inimeĭ lor plăcut să fie încorporată patria lor la Imperiul rusesc.

Emoţiunea vie din ţéră, din ambele tabere, căutaŭ şefiĭ muscalĭ, carĭ încă se maĭ aflaŭ în Bucurescĭ şi Iaşĭ, să o potoléscă prin rĕspândirea de scirĭ false ḑilnice. Evident că şi ceĭ cu darurĭ anti-muscălescĭ şi ceĭ alipiţĭ de politica rusécă ciuliaŭ urechile să afle scrierĭ, noutăţĭ

---

(1) Veḑĭ ce ḑice Wilkinson (pag. 107—108).

Ledoulx scrie luĭ Maret, din Bucurescĭ, în *29 Ianuarie 1813:*

«Sans pouvoir donner encore à V. E. une opinion bien exacte des sentiments du P-ce Caradgea, je dois croire, d'après tout ce que j'entends dire ici qu'il n'a épousé aucun parti; *qu'il ménage tout, qu'il cherche à ne pas brouiller avec les Princes et à ne pas indisposer contre lui la France. Les véritables intentions ne seront bien connues*, ses opinions ne se prononceront qu'après l'ouverture de la campagne prochaine. En un mot ce prince n'a pas, je crois, de caractère àlui; il sera tout ce que les circonstances exigeront.»

Ledoulx à Maret, Bucarest, 25 Février 1813:

«Le P-ce Caradgea d'un caractère très-faible ne l'emploie pas, de crainte, je crois, de donner de l'ombrage au Consul de Russie, qui est, comme j'ai eu l'honneur de le marquer à V. E. d'une insolence sans exemple. Il serait très utile que M. Linche rentre dans les affaires ici: je réponds que par lui je saurai tout ce qui se passe à cette Cour Grecque. V. E. pourrait donc m'envoyer pour le P-ce une lettre de recom. en faveur de Mr. Linche, qui produirait infailliblement l'effet que nous devons en attendre. Une fois ce boyard réinstallé dans les affaires, il récroirait grandement récompensé de ses services passés et engagé à rendre de plus grands services encore. Cette lettre de recom. nous assurerait ici, parmi les boyards, un homme entièrement dévoué à nos intérêts. M. Linche mérite sous tous les rapports que V. E. daigne s'intéresser à lui.

despre operaţiunile militare de la nordul Europeĭ. (1) Ca să întreţină simpatiĭ pentru Rusia în Principate, Jaltuchin rĕmas în Bucurescĭ cu puţine trupe — căcĭ după tractatul de la 1812, Rusia nu aveà să evacueze deplin Principatele decât la 14 Octobre — inundà ţĕrile române de buletine de victoriĭ închipuite repurtate de Ruşĭ asupra óstei luĭ Napoleon. (2)

Totuşĭ strabăteaŭ în Bucurescĭ şi Iaşĭ şi noutăţĭ maĭ oneste despre isbânḑile Francesilor. De óre-ce încă la 19 Septembre «l'administration du pays est presque entièrement entre les mains des Autorités nationales» (3), nu erà posibil luĭ Jaltuchin să împedice străbaterea în ţéră şi de scirĭ opuse vederilor Rusieĭ. O corespondenţă adresată din Buda, cu data de 1 Octobre 1812, ḑice că «les nouvelles victoires des Français en Russie font beaucoup de sensation dans la Moldavie et la Valachie». (4)

Şi guvernul de la Viena aveà ochiĭ aţintiţĭ spre Bucurescĭ şi Iaşĭ. Austria erà representată la Bucurescĭ prin agentul sĕŭ *Fleischhackel.* Nu târḑiŭ însă se vor stabilì relaţiunĭ maĭ apropiate între Caragea şi guvernul Austriac, prin faptul că Domnitorul Muntean va căpĕtà de corespondent politic secret al sĕŭ pe Cavalerul Frederic de Gentz. Ministrul Meternich învoesce acestuia să devină corespondentul Domnitoruluĭ Caragea, (5) după ce un moment erà vorba ca acel corespondent să fie comitele Hardenberg, ministru de Hanovra la Viena, saŭ consilierul de legaţiune Prusiană Piquot. Alegerea luĭ Meternich pre-

---

(1) Veḑĭ *Moniteur Universel* de la 9 Octobre 1822.

(2) N. 282 de Joĭ 3 Octobre 1812.

Bucarest, 7 Sept.

Le grand vizir après sa déposition a été exilé à Brussa. Son successeur est parti pour se rendre a Sumla.

— Gheslib Efendi et le Drogman de la Porte Moruzi sont toujours ici (Bucarest).

— Il arrive tous les jours à Bucarest des bulletins qui donnent des nouvelles des victoires qu'on dit remportées par la Russie. On les distribue avec profusion pour les soldatc qui sont encore ici. Les lettres particulières de la Russie sont tout à fait en contradiction avec ces bulletins et tout annonce que l'Empereur des Français s'avance vers Moscou.

— Notre pays est au reste dans la plus triste situation. Plusieurs des riches boyards quittent nos provinces pour s'établir eu Autriche. *(Observateur Autrichien)*.

(3) *Moniteur Universel* du 14 Octobre 1812. No. 288, după Gazette de Francfort.

(4) *Moniteur Universel* du 16 Octobre 1812.

(5) După Challemel-Lacour *(Revue des deux mondes.* 1868 luna Iunie I, pag. 635, de Gentz nu a refusat a purtà, ceva maĭ târḑiŭ, titlul oficial de «agent diplomatic al Principeluĭ Valachieĭ.

vală în 27 Decembre 1812 și în aceeași ḑi el scrise Domnitorului Muntean prima sa corespondență. Consulul Fleischhackel stabilì înțelegerea definitivă cât privià emolumentele, ce Domnitorul oferià lui de Gentz.

Importanța lui de Gentz din respectul politicei austriace la Constantinopole este mare. Grație relațiunilor secrete dintre de Gentz cu Caragea, Austria nu va întârḑià de a avé «*la main haute*», atât la Bucuresci, cât și la Constantinopole, unde, prin Caragea, Meternich va face să străbată acele sciri și vederi, cari puteaŭ să-i fie dînsei profitabile. (1)

Anglia nu puteà nici dînsa perde din vedere importanța politică a curților Române, cu tótă atențiunea încordată a Europei spre altă parte. Ea numì în 1813 de consul al sěŭ pe *W. Wilkinson.* Acesta va aduce la Bucuresci vederi contrare vederilor lui *Fleischhackel* și celor ale lui *Ledoulx.* Pe când acești din urmă caută sa îndepărteze pe Români de la Muscali, Wilkinson devine partisanul împărțirii Principatelor între Rusia și Austria, tocmai pe motivul—*risum teneatis* — că este în interesul Europei, să împedice extensiunea Rusiei și că numai ast-fel s'ar puté împedecà mai departe mergerea Rusiei spre Constantinopole.

Rusia, după eșirea definitivă a lui Jaltuchin din Principate, va fi și dînsa representată la Bucuresci prin consulul Kiriko. După catastrofa Francesilor în Rusia, acești consuli și cei din Iași vor devenì de o insolență și de o incomoditate grózniсă pentru guvernele naționale din Principate.

Căderea capetelor Moruzescilor, partisanii neîndoioși ai Rusiei, pusese deocamdată multă apă în vinul consulilor rusesci din Principate. Francia nu vědușe cu ochi buni raptul Basarabiei, rapt datorit de Rusia Moruzescilor. De aceea o vedem interesându-se de aprópe de negociațiunile ulterióre agitate între Pórtă și Rusia, cu referință la delimitarea Basarabiei. Francia dorià ca Pórta să acorde Rusiei cât mai mică porțiune de pămînt.

Același lucru — deși mai platonic — îl dorià și Austria.

Tocmai pentru a urmărì asemenea afaceri Napoleon grăbise să trimită la Constantinopole pe energicul Andréossy. La 13 August 1812, acesta fu primit în audiență solemnă de către Sultan. (2)

---

(1) Veḑi despre Fr. de Gentz articolul publicat de P. Challemel-Lacour, intitulat Diplomates et publicistes de l'Allemagne, în *Revue des deux Mondes* de la 1 Iunie 1868, pag. 620. — Idem, *Albert Sorel*, în aceeași revistă, de la 15 Decembre 1876.

(2) *Moniteur Universel.* No. 261, din 17 Septembre 1812.

Alegerea de Pórtă a luĭ Caragea şi Calimachi, întîmplată, cum vĕḑurăm, în August, după sosirea luĭ Andréossy, a trebuit, orĭ-cât de secretă să se fi ţinut, să nu fi fost fără de scirea, de nu şi fără de consimţirea representantuluĭ frances. De aceea ḑiserăm, că emoţiunea în ţéră, între boeriĭ rusofilĭ fu mare.

Tot influenţeĭ francese se ḑiceà că datorise Caragea şi rechemarea sa pe câte-va ḑile ca Dragoman al Porţiĭ, din cursul luniĭ August, după depunerea luĭ Panaiotache Moruzi «*parce qu'il (Moruzi) passait pour être dévoué aux intérêts de la Russie.* (1)

In locul luĭ I. Caragea devenì Dragoman Spătarul Iacovachi Arghiropulo, (2) frate cu ginerele Domnitoruluĭ.

Cap. II.

Căimăcămie. Sosirea luĭ Caragea la Bucurescĭ. Alaiurĭ. Arderea Curţiĭ Domnescĭ. Diverse evenimente.

Ioan Caragea nu vine imediat la Bucurescĭ, din causă că, după o disposiţiune a tractatuluĭ de la 1812, evacuarea Principatelor erà hotărîtă a se efectuà în mod complet numaĭ pe ḑiua de 2 (14) Octobre. La acéstă dată erà dator Jaltuchin să lase guvernul ţĕriĭ românescĭ în mânile Divanuluĭ eĭ.

La Bucurescĭ se găsià încă Galib Efendì şi Dimitrie Moruzi, colaboratorul sĕŭ la tractatul de Bucurescĭ, prin care Rusia ne răpì Basarabia. Acolo află Moruzi despre neisbutirea candidaturiĭ sale la Domnie, pe care o credeà bine asigurată. El fu tot odată însciinţat în secret, ca să nu maĭ mérgă la Constantinopole, că nu-ĭ va fi viéţa în siguranţă. Rusia îĭ oferì asil la ea, ba şi o bună pensiune... Dimitrie Moruzi, avênd familie la Constantinopole, se temù să nu o expună la perire. Încumetat pe abilitatea sa, preferì să mérgă, să-şĭ justifice purtarea. El sperà să deà de culpabil pe Galib Efendi... Acesta însă maĭ dinainte arĕtase că singurul culpabil al perderiĭ Basarabieĭ erà numaĭ D. Moruzi. Cât trecură amândoĭ Dunărea, Galib arestă pe Mo-

(1) Iancu Caragea maĭ fusese Dragoman al Porţiĭ în 1807—1808. Influenţa francesă la Constantinopole erà fórte mare înainte de catastrofa luĭ Napoleon în Rusia—este momentul când 140 de prisonierĭ Ruşĭ se turciseră în Constantinopole. *Moniteur Universel*, din 17 Septembre 1812 (No. 263), în o scrisóre datată din Constantinopole de la 13 August, povestesce solemnitatea cu care se făcù acéstă trecere la mahometanism a acelor Ruşĭ.

(2) *Moniteur Universel*. No. 288, 14 Octobre 1812.

ruzi şi-l expediă la Şumla, unde eră Vizirul... Acì fu ucis pe dată, şi capul luĭ trimis la Constantinopole, unde fu expus treĭ ḑile la porţile Seraiuluĭ, alăturea cu al frate-sĕŭ Panaiotache Moruzi, carele ţinuse locul de Dragoman pe timpul cât Dimitrie stătù la Bucurescĭ.

Şi pe când ast-fel Moruzescii, amicĭ aĭ Rusieĭ, plătiaŭ cu capul lor trădarea, Caragea eră primit cu onorurĭ în audienţă solemnă de învestitură de către Sultanul, la 8 (20) Octobre. Padişahul otoman iĭ dete cuca şi caftanul de onóre.

I. Caragea fu primit de Sultanul «*avec la bienveillance la plus distinguée*» scrie, în 26 Octobre, din Constantinopole, corespondentul jurnaluluĭ *Gazette de Francfort.* (1) In o a doua audienţă primì *tuiul* Domnesc.

Avênd a întârḑià la Constantinopole maĭ mult timp, până ce să se ridice din ţéră Muscalii, Caragea trimise la Bucurescĭ caimacamĭ, carĭ să ieà guvernul ţĕriĭ în numele sĕŭ.

O corespondenţă din 2 Octobre (20 Septembre 1812), trimisă din Bucurescĭ guvernuluĭ din Paris şi publicată în «*Moniteur*», vestesce că la data acésta sosise dejà în capitala Munteniei Caimacamul şi Postelnicul nouluĭ Domn. Gr. Suţu e Caimacamul. Acesta e fiul luĭ Michaĭ Suţu. După Werter însă, în corespondenţa luĭ cu regele Prusieĭ, Caimacam eră Gh. Arghiropulo, care în ḑiua sosiriĭ luĭ Werter la Bucurescĭ, tocmaĭ dădeà un mare bal domnuluĭ de Maubourg (2).

Gazeta de Francfort confirmă, că Ghiorgache Arghiropulo, frate cu noul Dragoman al Porţiĭ, a sosit la Bucurescĭ, în 24 Septembre (6 Octobre), şi a comunicat boerilor adunaţĭ firmanul (zapt-firman) al Sultanuluĭ, prin care este însărcinat să administreze Principatul în numele luĭ Caragea (3).

---

(1) Veḑĭ *Moniteur Universel.* No. 348 din 13 Decembre 1812.

«Le 20 le nouveau Prince de Valachie a reçu, dans une audience solennelle, des mains de S. H. la kouke ou le bonnet de Prince et la pelise d'honneur. Il a été traité, par le Gr. Seigneur, dans cette occasion, avec la bienveillance la plus distinguée. Jeudi est le jour désigné pour la cérémoine de la queue de cheval, que le nouveau Prince a coutume de recevoir, pour marquer son rang dans le gouvernement.»

(2) Veḑĭ nota luĭ Werter către Regele Prusieĭ, din 5 Decembre st. n. 1812. *Moniteur Universel* de la 26 Octobre 1812. No. 300, scrie: «Caimacamul şi Postelnicul nouluĭ Principe al Valachieĭ Iancu Caragea, aŭ sosit acì la Bucurescĭ. Primul se chémă Gr. Suţu fiul luĭ Michail Bey; cel de al doilea se chémă *Tschapan (?).*»

(3) N. 313. Dimanche 8 Novembre 1812.

«Valachie, Bucarest, le 9 Octobre.

«M. Georgachi Arghiropolo, frère du nouveau Dragoman de la Porte, est arrivé le 6

E posibil că pe lângă Arghiropulo să fi sosit la Bucurescĭ şi Gr. Suţu. In tot casul, postelnic în domnia luĭ Caragea vom aflà pre Vlăhuţ.

Pe dată ce Caimacamiĭ sosiră în Bucurescĭ, s'aŭ început reparaţiunile palatuluĭ Domnesc din Délul Spireĭ, care ajunsese în prόstă stare, din causă că servise de spital în timpul ocupaţiuniĭ rusescĭ. (1)

O altă corespondenţă a Gazeteĭ de Francfort, dată tot din Bucurescĭ, din 18 Novembre (6 Novembre), confirmă că, la acea dată, încă nu sosise Domnitorul Caragea, dar că erà aşteptat din un moment în altul şi că neîntârḑiat vor revenì la Bucurescĭ şi representanţiĭ (orĭ *Aianiĭ)* streinĭ, carĭ, la momentul rupturiĭ dintre Rusia şi Turcia, se îndepărtaseră din Principatele ocupate de Ruşĭ (2).

In adevĕr, nu întârḑie să soséscă la Văcărescĭ noul Domnitor. Acì se opresce după vechiul obiceiŭ, pentru a-şĭ pregătì oficiala intrare în capitală. Corespondenţele Monitoruluĭ frances scriŭ, că *conăcirea* de maĭ multe ḑile la Văcărescĭ a Domnitoruluĭ erà şi în interesul sănătăţiĭ publice, ca o carantină făcută de Domnitor, fiind-că venià din o parte de loc, în care se însemnase ciuma.

Se profită de acéstă reşedere la Văcărescĭ, pentru a se luà mĕsurĭ pregătitóre intrăriĭ în Bucurescĭ. (3)

---

de ce mois et a fait conaître aux boïars assemblés le firman (zapt-firman) du Gr. Seigneur, par lequel il lui est ordonné de se charger de l'administration de la Principauté au nom du nouvel Hospodar.»

(1) On a commencé aussitôt à travailler aux réparations dont le palais du Prince a le plus grand besoin; il a servi d'hôpital pendant tout le temps du séjour des Russes dans cette capitale.

On a la certitude que le gouvernement sera remis au Caimacam le 2 (14) *(sic)* Octobre, *jour fixé par le traité de paix.*

Senatorul Miélocevici (Milosievicĭ) a fost numit guvernator civil al Basarabieĭ. Il devait quitter Jassy le 13.

Moniteur Universel. N. 313, din 8 Novembre 1812.

(Journ. de Francfort) Coresp. din Bucurescĭ de la 9 Octobre 1812.

(2) Gaz. de Francfort.

Valachie. Bucarest, le 18 N-bre (decĭ 6 Novembre).

On attend incessamment l'arrivée du nouveau Prince Ianco Karatschia et le retour des ayans étrangers qui, au moment de la rupture entre la Russie et la France, s'étaient eloignés de ces Principautés encore occupées par les Ruses.

(3) Veḑĭ pag. 7 din tom. X. Iacă şi un alt act cu referinţă la repararea paveleĭ din strada Şerban-Vodă:

Porunca ce s'aŭ făcut în dosul însciinţăriĭ ispravnicilor de Ilfov şi a Vorniculuĭ poliţieĭ, pentru dregerea poduluĭ Şerban-Vodă.

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voeved i Gospodar zemli Vlahscoie.

Domnia-vóstră ispravnicilor din sud, Ilfov şi domnia-ta epistatule al dvornicieĭ

La 25 Novembre 1812, adecă neîntârḑiat după sosirea la Văcărescĭ Caragea adreséză ţĕriĭ obicĭnuitul manifest de Domnie nouă. Ca tóte programele politice, proclamaţiunea luĭ Caragea promite mult, ba încă adauge a ḑice, că cele ce le promite vor fi *«înfiinţate, iar nu numaĭ cuvîntate»*. Caragea se jură *pe viéţa fiilor sĕĭ*, că n'o să trécă cu vederea *răpirea şi nedreptatea*. (1)

La ḑiua hotărîtă de 12 Decembre, Domnitorul îşĭ face solemna intrare în Bucurescĭ.

Dăm în notă acì alaiurile întocmite cu pitac Domnesc, pentru Domnitor şi pentru intrarea în Bucurescĭ a Dómneĭ sale Elena. (2)

---

politieĭ, am vĕḑut Domnia-Mea arĕtarea ce Ne facĭ printr'acéstă însciinţare, ci dar de vreme ce ca să se astupe acele baltacurĭ de la căpătâiul poduluĭ celuĭ dres până la cel-lalt căpătâiŭ dupre *socotéla boerilor* este atâta discolie şi zăbavă, pentru pricinile ce arĕtaţĭ, primită este Domnieĭ-Mele chibzuirea ce faceţĭ, următóre fiind şi altor asemenea pilde, şi poruncim, ca dregerea aceluĭ drum să o săvîrşiţĭ cum maĭ în grabă, adecă de la maidanul ot Dulap şi până la căpătâiul poduluĭ celuĭ dres şi bun. — 1812, Decembre 1.

Arh. Stat. Cod. 74, fila 4.

(1) Veḑĭ întréga proclamaţiune în volumul X al *Istorieĭ Românilor* de V. A. U., pag. 454.

(2) Iacă alaiurile aceste:

Orînduiala alaiuluĭ Domnieĭ, după obiceiul ţĕriĭ, la intrarea în Bucurescĭ.

Stégul catanelor de ţéră cu căpitaniĭ i catanele acestuĭ stég, toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.

Brésla agiască.

Călăreţĭ polcovnicescĭ toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.

Vel căpitan de cazacĭ cu stégul i sârmaciul şi toboşarul sĕŭ.

Talpoşĭ dorobănţescĭ pedeştri cu chivere, cu tobe i cu cimpóiele lor.

Vel căpitan de dorobanţĭ cu zapciĭ sĕĭ înainte i cu câţĭ-va din brésla armaşască cu tacâm curat împrejur şi stégul sĕŭ cu toba după dînsul.

Podariĭ toţĭ pedestri câte doĭ.

Cazaciĭ agiescĭ asemenea pedestri cu cimpoiŭ i tobele lor.

Vînătoriĭ, asemenea.

Căpitaniĭ agieştĭ înarmaţĭ cu tacâm curat pedestri.

Céuş agiesc . . . . cu logofĕt agiesc.

Polcovnicul de pod . . . . cu polcovnicul de ciocli.

Polcovnicul de vînătorĭ . . . . cu polcovnicul de Tîrgovişte.

Vel aga cu podóba, după obiceiŭ.

Stégul cu stegar agiesc i călăraşĭ cu prapurile i trâmbiţile, cu toba şi sârmaciu, după obiceiŭ.

Dumné-luĭ vel vornicul za politie, cu ómeniĭ şi tacâmul domnieĭ-sale,

In alaiul luĭ Vodă ieaŭ parte şi ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ I. Caragea, anume

---

Neferiĭ toţĭ înarmaţĭ, călărĭ cu Baeracul lor, câte doĭ.
Beşléga, cu tacâm curat.

Brésla spătărescă.

Lefegiiĭ cu stégurile lor, călărĭ.
Vel căpitan de lefegiĭ cu zapciiĭ sĕĭ, i buciugul, toboşarĭ, sârmacĭ după dînsul.
Seimeniĭ călărĭ iarăşĭ înarmaţĭ, toţĭ cu haine roşiĭ şi cu moţurile galbene.
Baş-buluc-başa cu stégul cel mare i toba şi sârmaciŭ.
Scutelniciĭ spătărescĭ înarmaţĭ.
Deliĭ călărĭ, toţĭ înarmaţĭ cu suliţe în mânĭ, câte doĭ, potrivițĭ, dimpreună cu odobaşiĭ lor, înaintea dumné-luĭ vel spătarul.
Poteraşiĭ, toţĭ înarmaţĭ, călărĭ, cu haine curate fistichiĭ, cu moţurĭ şi cu musicanţiĭ lor.
Căpitaniĭ spătărescĭ înarmaţĭ cu tacâm curat.
Céuş spătăresc . . . . cu logofĕt spătăresc.
Vel căpitan de Mizil . . . . cu polcovnicul de poteră.

Vel Spătarul cu podóba după obiceiŭ.

Stégul cu stegar i buciuc şi lefegiĭ, cu prapurile i trâmbiţe i tobe şi sârmaciŭ după dumné-luĭ.
Copiĭ din casă . . . . cu păhărniceĭ.
Vătaf de vistierie . . . . cu vătaf de păhărnicie.
Aproḑĭ vătăşescĭ . . . . cu aproḑĭ céuşescĭ.
Vătaf de aproḑĭ . . . . cu céuş de aproḑĭ.

Brésla portărescă.

Portăreĭ în rînd pe jos cu semnele in mânĭ.
II portar . . . . cu III portar.

Vel portar.

Dumné-lor boeriĭ veliţĭ i al doilea, cum se arată în deosebită fóe, şi înaintea dumné-lor: starostea cu neguţătoriĭ pămîntenĭ.

Brésla armăşescă.

Armăşeĭ . . . . cu puşcaşĭ.
II armaş . . . . cu III armaş.
Vel armaş Aleco Mavrocordat cu podóba după obiceiŭ, avênd pe toţĭ lăutariĭ domnescĭ.
Stégurile ţĕriĭ i trombetaşĭ domnescĭ şi cu *muzicanţiĭ nemţĭ.*
Tuiurile
Iuruc-baerac.
Sacagiiĭ după obiceiŭ cu sacalele.
Salahoriĭ călărĭ, cu beţele în mânĭ.

George şi Constantin. In al Dómneĭ sunt fiicele: Ralu, Smaranda şi Roxandra.

Caiĭ domnescĭ împodobiţĭ.
Trăgêndu-ĭ comişeiĭ câte unul.

II comis . . . . cu Răhtivan Aslanoglu.
6 postelniceĭ . . . . cu 6 postelniceĭ asemenea.

Capoturĭ şi tacâm curat.

Toţĭ călăraşiĭ cu vătaful lor. — Toţĭ lipcaniĭ cu odobaşa.

III logofĕt . . . . III vistier
II logofĕt . . . . II vistier Iorgache Slugeroglu.
II logofĕt . . . . II postelnic Costache Arghiropulo.
Vel postelnic . . . . Vel comis Dumitrache Manul.
Un céuş împĕrătesc . . . . Alt céuş împĕrătesc.
Un capegiŭ împĕrătesc . . . . . . Alt capegiŭ împĕrătesc

6 fustaşĭ cu darde. — Iuz-başa. — 6 fustaşĭ cu darde.

Beizadea cu ciohodariĭ i un saracci . . . . . Beizadea cu ciohodarĭ i un saracci.

5 căpitanĭ agiescĭ ortacusachi cu ca-plan poşturĭ. — 5 căpitanĭ agiescĭ ortacusachi cu ca-plan poşturĭ.

Dumné-luĭ agaua cu ciohodariĭ domnieĭ-sale.

Un satâr . . . . alt satâr.
Un satâr . . . . alt satâr.
Un satâr . . . . alt satâr.

Mataragi iamac . . . . alaiŭ céuş . . . . mataragi başa.
Saracci iamac . . . . icioclan céuş . . . . sarasci başa.
Un gavaz . . . . alt gavaz.
Un peic împĕrătesc. alt peic împĕrătesc
Un haznaharlâŭ . . . . alt haznaharlâŭ.
Deli-başa . . . . başciohodar, tufecci başa.
Cu toţĭ ciohodariĭ . . . . cu toţĭ ciohodariĭ.

Iar ciohodarĭ i tufecciĭ cu puşcĭ. — polc. — Iar ciohodarĭ i tufecciĭ cu puşcĭ.

Vătaf de Divan înarmat . . . . cu II spătar cu sabie gianat
Saidacurĭ . . . . i topuzul.
Semnul Domnieĭ . . . . sangiacul.

Este de observat, că cu tótă desorganisarea şi miseria în care Muscaliĭ lasă ţéra, tot se maĭ găsiră cete destule de ostaşĭ din diversele

Copiĭ din casă purtând prapurile . . . . . vel grămătic.
Vel cuparul Costache Mavrocordat . . . . vel ispravnic de curte.
Vel cămăraş . . . . II grămătic *vichil* d-luĭ.
Divictar . . . . postelnicul Vasilache.
Şi ceĭ-lalţĭ boerĭ aĭ curţiĭ şi idicliĭ, câte doĭ.
Mehter başa cu tótă taiféua sa cântând.

Caretă gospod.

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahscoie.

Poruncim Domnia-Mea . . . . . să aveţĭ a însciinţà d-lor boerilor i zapciilor marĭ şi micĭ şi tuturor maĭ sus arĕtaţilor, că . . . . . la . . . . . césurĭ din ḑi cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ este să se facă obicĭnuit alaiŭ Domnieĭ Nóstre şi să fie toţĭ strînşĭ la . . . . . şi întregĭ la orânduială, ca la ridicarea nóstră să se afle toţĭ gata spre mişcare, însă să grijiţĭ a nu se face vre-un cusur saŭ vre-o atacsie la pornire, că veţĭ fi în vină; aşijderea arĕtaţĭ porunca Domnieĭ-Mele fie-căreia bréslă, ce la mergere să aibă a păzì buna-cuviinţă şi orînduială, fără de a se face sgomot la vorbă saŭ vre-o amestecătură, ci fie-care cu tăcere să urmeze mişcarea alaiuluĭ, iar un alaiŭ ciauş călare să aibă a încunjurà călare necontenit înainte vestind mişcarea alaiuluĭ la mergere, ca să méargă cu bună orînduială.—1812. Decembre.
Cod. LXXV, fila 9.

Orînduiala alaiuluĭ prea iubiteĭ Dómne a Domnieĭ-Mele, la intrarea în Bucurescĭ.

100 seimenĭ polcovnicescĭ călărĭ, toţĭ cu haine roşiĭ înarmaţĭ şi cu moţurĭ galbene.
100 seimenĭ bulucbăşescĭ asemenea călărĭ, toţĭ cu haiue roşiĭ şi cu moţurĭ galbene şi înarmaţĭ.
4 postelniceĭ. cu capoturĭ roşiĭ . . . . iar patru postelniceĭ asemenea.
Céuşul spătăresc . . . . cu céuşul agiesc.
Polcovnicul de pod . . . . cu polcovnicul de ciocli.
Polcovnicul de seimenĭ . . . . cu polcovnicul de vînătorĭ.
II comis . . . . cu II pitar.
Başbuluc baş. . . . . cu polcovnic de tîrg.
Vel căpitan de Mizil. . . . . cu vel căpitan de lefegiĭ.
III postelnic, fiul d-neĭ Efrosina . . . . cu Răhtivan Asanoglu.
Vornicul de harem . . . . cu vel căpitan de dorobanţĭ.
II grămătic, fiul d-luĭ postelnic Vasilache . . . . cu grămătic dómneĭ Filipéscă.
II postelnic Costache Arghiropolu . . . . cu II spătarul Gianetache.
Biv-vel pitar . . . . cu biv vel pitar.
Vel armaş Aleco Mavrocordat . . . . cu vel pitar.

arme, carĭ să intre cu alaiŭ. Nimic maĭ deosebit în aceste alaiurĭ decât la altele de la anteriorii Domnĭ, decât că se bagă în alaiurĭ, nu numaĭ spata şi topuzul Domnesc, dar şi sangiacul şi tuiul dat *ad-honorem* de către Sultan. Intre diversele musicĭ, cimpóie, trombiţaşĭ etc., iea parte la alaiŭ şi *o musică nemţéscă*, aceea pe care neîntârḑiat I. Caragea o va desfiinţà. (1)

Maĭ observăm că în Garda Porţiĭ iar sunt *nemţì*: «*50 nemţĭ din Pórtă, în haine fistichiĭ.*»

Din primul moment I. Caragea manifestă o deosebită plăcere pentru parade. El e nemulţumit de alaiurile orînduite pentru recepţiunea luĭ. Cetele de seimenĭ, de pandurĭ, diversele bresle din administraţiune nu s'aŭ presentat în haĭne curate, în uniforme. De aceea în aniĭ următorĭ 1814 şi 1815 Domnitorul va da nouĕ ordine pentru modul cum aŭ să fie organisate alaiurile Domnescĭ. I. Caragea ordonă Mareluĭ Logofĕt de ţéra de sus, să oblige pe zapciiĭ Divanuluĭ, câte 15 ómenĭ «*îmbrăcaţĭ în forme*», de-asupra să aibă cepchenurĭ şi în cap să fie tot un fel, pentru că, «la alaiurile Domnescĭ ce s'aŭ făcut, s'aŭ vĕḑut de înşine Domnia-Mea cu haine nepotrivite, próste, încă şi sparte.»

Luĭ Vel Spătar încă scrie Caragea, ca seimeniĭ, lefeciiĭ, căpitaniĭ şi alte bresle spătărescĭ, să nu maĭ intre în alaiurĭ decât «în formă, cu haine curate, pentru buna podóbă carĭ împotrivă la alaiurile ce s'aŭ

---

50 nemţĭ din Pórtă, pe jos, toţĭ cu haine fistichiĭ curate.

12 fustaşĭ aĭ haremuluĭ cu darde în mânĭ şi iuz başa al lor.

8 căpitanĭ, patru aĭ seimenilor spătărescĭ şi patru agiescĭ, pe jos, înarmaţĭ cu zardabale.

10 ciohodarĭ lângă careta Domnéscă de amândouĕ părţile.

6 ciohodarĭ lângă careta prea iubitelor nóstre Domniţe.

D-lor jupânesele marĭ pămîntence, după obiceiŭ, în caretele d-lor, după Domniţe.

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoe.

Poruncim Domnia-Mea, polcovnice de seimenĭ, să aibă în sciinţă atât maĭ sus arĕtaţiĭ boerĭ şi zapciiĭ cu breslele lor, cât şi dumné-lor jupânesele, ca să scie că cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, la . . . césurĭ, este să fie intrarea prea iubiteĭ Dómneĭ Mele în Bucurescĭ, pentru care să porţĭ grijă a fi toţĭ orînduiţiĭ adunaţĭ la . . . . de unde să se facă alaiul acesta, cu orînduiala luĭ fără de cusur. Tolco pisah gpd.— 1812 Decembre.

(Pecetea gpd.)

Cod. LXXV, fila 11.

(1) Veḑĭ la cap. şcólelor şi culturiĭ publice, vol. X, pag. 425.

făcut, vĕḑêndu-se de Domnia-Mea cu haine sparte, nepotrivite, de nicĭ sémĕnă unul cu altul.» (1)

In Decembre 1815, Ioan Caragea dă un pitac, prin care ordonă ca, la Domnescile alaiurĭ, să fie şi doĭ dintre boeriĭ veliţĭ, adecă d-l *vel logofĕtul de obiceiurĭ*, ca un trebuincios şi cu sciinţe de ale obiceiurilor, i d-luĭ vel hatman ca un zabit al Divanuluĭ. Aceştia să méргă înaintea luĭ Vodă la alaiurĭ, împreună cu vel comis, păzind fie-care rîndul sĕŭ, după trépta cinuluĭ. (2).

---

(1) Pitac către vel logofĕtul de ţéra de sus, a îndatorà pe zapciiĭ Divanuluĭ să aibă câte 15 ómenĭ îmbrăcaţĭ in formă tot un fel pentru halaiurĭ când va fi, după orînduiala veche.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ Mele, d-ta vel logofete de ţéra de sus Iordache Filipescule, fiind-că pentru buna podóbă, după orînduiala veche, sunt de a fi şi ceĭ ce se află în slujbă pe la zapciĭ, adică păhărniceiĭ, aproḑiĭ, copiiĭ din casă, cu haine curate, maĭ vîrtos de-asupra să aibă cepchenurĭ şi în cap să fie tot un fel, pentru că la halaiurile Domnescĭ ce s'aŭ făcut, s'aŭ vĕḑut de înşine Domnia-Mea cu haine nepotrivite, próste, încă şi sparte, lucru cu totul în potriva datorieĭ lor şi a voinţeĭ Domnieĭ-Mele, ci dar primind Domnescul Nostru pitac, să aducĭ înaintea Domnieĭ-Mele pe toţĭ zapciiĭ Divanuluĭ ceĭ marĭ, să le aréţĭ că este porunca Domnieĭ-Mele straşnică, ca fieş-care să aibă câte 15 ómenĭ aĭ sĕĭ îmbrăcaţĭ tot-deauna în formă cu port tot un fel, după povaţa ce li se vor da de către d-ta. Tolco pisah gpd.—1814 Decembre 2.

Cod. LXXIV, fila 161 v.

Pitac către vel spătarul a avé pe breslele spătărieĭ cu haine curate, potrivițĭ pentru halaiurĭ, după orînduiala veche.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.

Cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele, d-ta vel spătare, fiind-că pentru halaiurile Domnescĭ ce se întîmplă a se face, este vechiŭ obiceiŭ a fi şi seimeniĭ i lefegiiĭ, căpitaniĭ şi alte bresle spătărescĭ în formă, cu haine curate, pentru buna podóbă, care împotrivă la halaiurile ce s'aŭ făcut, vĕḑêndu-se de Domnia-Mea cu haine sparte, nepotrivite, de nicĭ asémănă unul cu altul, poruncim d-tale, să daĭ nizam pentru acésta a fi în tótă vremea breslele de halaiŭ în formă, potriviţĭ la haine după vechiul obiceiŭ. Tolco pisah gpd.—1814 Decembre 2.

Asemenea pitac s'a făcut şi la vel agă.—1814 Decembre 2.

Asemenea şi la vornicul politieĭ.—1814, Decembre 2.

Cod. LXXIV, fila 161 v.

(2) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.*

Fiind-că la Domnescile halaiurĭ trebuinţă este tot-deauna ca să se păzéscă nu numaĭ buna orînduială, ci şi buna întocmire şi eftacsie, ca şi orînduiala boerilor să se

Multiple sunt orînduirile de alaiurĭ: mergerea la biserică de sĕrbătorĭ marĭ şi hramurĭ a luĭ Vodă, a Dómneĭ, a beizadelelor pentru hirotonisirĭ, la biniş, la Sf. Panteleimon, la ocasiunĭ de primirĭ de peşcheşurĭ, la recepţiunĭ de personagie străine importante, etc. (1)

Dar să reluăm şirul naraţiuniĭ Domnieĭ luĭ Caragea.

---

păzéscă precum se cuvine şi obiceiul vechiŭ să se urmeze întocmaĭ fără strămutare şi buna întocmire la ale halaiurilor fără a se întîmplą zăticnirĭ şi atacsiĭ, am hotărît, ca la Domnescile Nóstre halaiurĭ să orânduim doĭ dintre boeriĭ veliţĭ, adecă pe d-luĭ vel logofĕtul de obiceiurĭ, ca un trebuincios şi cu sciinţă de ale obiceiurilor şi pe dumné-luĭ vel hatman, ca un zabit al Divanuluĭ asupra căruia privesc întîmplătórele jălbĭ ce se daŭ către Domnia-Mea şi poruncim să mérgă înaintea Nóstră la alaiurĭ dumné-luĭ vel logofĕt de obiceiurĭ dimpreună cu dumné-luĭ vel postelnic şi dumné-luĭ vel hatman dimpreună cu dumné-lor vel comis, păzind fie-care rîndul sĕŭ după trépta cinuluĭ; poruncim dar şi dumné-vóstră orînduiţilor boerĭ, ca de acum înainte să fiţĭ cu luare aminte, ca să se păzéscă tótă buna orînduială la ale obiceiurilor şi ale alaiurilor, împlinind fără de strămutare acéstă Domnésca Nóstră poruncă şi spre a fi sciută şi păzită tot-deauna, poruncim să se trécă şi în condica Divanuluĭ. Tolco pisah gpd. — 1815 Decembre 4.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

(1) Alaiul Măriei Sale Ahmet-Paşa de a venì de la conac la Domnésca Nóstră curte.

Brésla spătăréscă cu tótă uniforma bez bairace.
Lefegiĭ după orînduială câte doĭ.
Seimeniĭ cu zapciĭ micĭ asemenea.
Scutelniciĭ spătărescĭ asemenea.
Căpitaniĭ spătărescĭ asemenea.

Stegarul spătăresc.

Céuşul spătăresc.	Cu polcovnicul de poteră.
Vel căpitan de lefeciĭ.	Cu vel căpitan de Mizil.

Brésla agiască iarăşĭ cu uniforma, bez bairace.
Călăreţiĭ polcovnicescĭ câte doĭ, după orînduială.

Vel căpitan de cazacĭ.

Talpoşĭ dorobănţescĭ.	Cu podarĭ.
Cazacĭ.	Cu vînătorĭ.
Zapciĭ micĭ.	I căpitanĭ agiescĭ.

Céuşul agiesc.

Polcovnicul de ciocli.	Cu polcovnicul de pod.

Vel căpitan za dorobanţĭ.
Stegarul.
Vel agă.

Neferiĭ toţĭ aĭ beşlégăĭ.	Cu odobaşa lor.
Zapciŭ al Divanuluĭ.	Cu alt zapciŭ al Divanuluĭ.
Zapciŭ al Divanuluĭ.	Cu alt zapciŭ al Divanuluĭ.
III portar.	Cu II portar.
Rahtivanul.	Cu II comis.

Cu două diverse firmane primesce Ioan Caragea Domnia Ţĕriĭ-Românescĭ. Cel dintâiŭ, maĭ scurt, nu pomenesce de loc despre tractatul cu Rusia, ci numaĭ îl numesce Domnitor, considerându-ĭ credinţa în serviciile anteriórе, în 2 ale luĭ Ramazan, anul Egireĭ 1227, şi îl îndémnă să întocméscă pricinile pămîntuluĭ, cu obicĭnuita sa dreptate şi credinţă, ocrotind pe săraciĭ supuşĭ şi pe ceĭ-lalţĭ de obşte locui-

---

Vel portar.

Vel vornic za politie.	Careta Domnéscă.	Meh. mandar.
Deliĭ.		Cu tufecciĭ.
Un salahor.		Cu alt salahor.
Un alaiŭ-céuş.		Cu alt alaiŭ-céuş.
Treĭ satârĭ.		Cu treĭ satârĭ.
Un cavaz.		Cu alt cavaz.
Doĭ-spre-ḑece ciohodarĭ.		Cu doĭ-spre-ḑece ciohodarĭ.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.

Poruncim Domnia-Mea . . . . ca mâne . . . . la . . . din ḑi, să îngrijescĭ a fi gata negreşit acest alaiŭ pentru venirea Măriеĭ Sale Paşăĭ, aicĭ la Domnésca Nóstră Curte. Tolco pisah gsd. — 1813 Februare 6.

Cod. LXXV, fila 54.

Alaiul cu care are a merge prea iubita Nóstră Dómnă la biserica Sf. Gheorghe noŭ, pentru ḑiua hramuluĭ de mâne.

Polcovnicul de seĭmenĭ.		Cu polcovnicul de vînătorĭ.
	Impreună cu ómeniĭ lor.	
II comis.		Cu II pitar.
Baş-bulucbaş.		Cu polcovnicul de tîrg.
III postelnic.		Cu rahtivanul.
Vel pitar.		Cu vornicul de harem.
10 nemţĭ din pórtă.		Cu alţĭ atâţia.
	Fustaşiĭ haremuluĭ cu iuz-başa.	
Cincĭ ciohodarĭ.	Careta gospod.	Cincĭ ciohodarĭ.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.

Poruncim Domnia-Mea, vătaşe de curte, să îngrijescĭ ca astăḑĭ la nouĕ césurĭ să se întocméscă alaiul de maĭ sus arĕtat şi să fie gata aicĭ la Domnésca Nóstră Curte.— 1813 April 22.

(Pecetea gpd.)

torĭ...... «şi trămiţênd la vreme împĕrătésca mirie la bogata mea comóră, saŭ la locurile ce se va face havaleà, şi cu multă sîrguinţă silindu-te ca să trimiţĭ necontenit tóte felurile de zahereà....»

Al doilea firman, cel ḑis «zapt ferman», adecă de luare în stăpânire, acel care a fost cetit înaintea boerilor adunaţĭ la spătăria cea mare, începe cu amintirea răsboiuluĭ terminat: «sciut să fie ţie, că răsboiul ce aŭ fost între Inalta Impĕrăţia Mea şi între curtea Rusieĭ, prefăcêndu-se acum întru pace şi prieteşug, s'aŭ orînduit ḑisa curgere de vreme pentru deşertarea locurilor, *de la treĭ lunĭ* de la întărirea tractaturilor păciĭ. Decĭ, schimbându-se aceste întărite cărţĭ la 5 ale luĭ Regep, se împlinesce sorocul deşertăriĭ locurilor, la 5 ale luĭ Şceval, când se întórce şi se face teslim la Inalta Mea Impĕrăţie, câştigarea sa cea de moştenire Ţéra-Românéscă dimpreună cu Craiova.

Restul firmanuluĭ este o repetire amplificată a primuluĭ firman. (1)

Ioan Caragea se aşeză la Curtea Domnéscă, cea zidită de Al. Ipsilant, în apropiere de Michaĭ-Vodă, dar peste puţine ḑile, în Decembre, un incendiŭ prefăcù în cenuşe acel palat, şi Domnia luă reşedinţa în casele luĭ Gr. Ghica care, cum arĕtarăm dejà, există şi astăḑĭ, în fundul curţiĭ caseĭ d-luĭ Al. Lahovari, cu intrarea acum despre actuala stradă a Academieĭ. (2)

---

(1) Ambele aceste firmane se pot cetì în *Tesaur de monumente,* II, p. 351 şi 352.

(2) Un călător englez William Macmichael a visitat pe Caragea în 1818. La el se póte vedé în ce mod vorbesce de palatul acestuĭ Domn:

«Domnitorul are o locuinţă maĭ puţin bună decât a vecinuluĭ sĕŭ de la Iaşĭ; din causă că palatul Domnesc a ars accidentalmente, acum doĭ anĭ *(se înşală, eraŭ mult maĭ mulţĭ anĭ)*, când, se spune că a avut o pagubă de circa 100.000 de leĭ. El ocupă actualmente douĕ case de o înfăţişare maĭ puţin importantă, întrunite între ele printr'un geamlîc de lemn». *(Journey from Moscow to Constantinople in the years 1817, 1818 by William Macmichael.* Londra 1819.— A se vedé cartea în Bibl. Urechiă de la Galaţĭ. — Am reprodus anterioramente după ea stampa: *promenada boerimeĭ la Copoŭ.* In anul acesta d-l profesor Iorga a tradus unele fragmente din acéstă carte nouĕ cunoscută încă de vre-o 25 de anĭ, în «*Arhiva*» d-luĭ A. D. Xenopol. No. 1 şi 2 (1896), la pag. 10. Ne-am servit cu o traducere făcută pentru noĭ altă dată de pe atuncĭ studentul Caliman). Te-aĭ aşteptà ca *Macmichael* să descrie interiorul Curţiĭ luĭ Caragea, dar el se mărginesce a ḑice, că «*nu este nimic maĭ deosebit în sala în care am fost primiţĭ, decât că podelele eraŭ acoperite cu un covor englesesc, ceea-ce negreşit se va păré maĭ curios în casa unuĭ oriental.*»

Arderea Curţiĭ Domnescĭ în Decembre 1812, este aceea vestită de Bosghiovicĭ către Regele Prusieĭ, din Constantinopole, 25 Ianuarie 1813:

«Les dernières lettres de Bucarest nous ont annoncé que la maison de la résidence de l'Hospodar a brûlé et que le nouveau Prince Caragea, dans ce malheur a

Nu vom înşirà din noŭ acì făptuirile nouluĭ Domn, încă din luna Decembre 1812. *Paretesisul* Mitropolituluĭ Dositeĭ Filiti, numirea luĭ Nectarie în loc, alegerea de noŭ Episcop la Rîmnicul Vâlceĭ; organisarea Divanuluĭ Domnesc prin Const. Filipescu, luptele acestuia ca să înlăture din visterie pe Gr. Brâncoveanul; apropierea Văcărescilor de Caragea, ca încuscrit, căcĭ Enache Văcărescu avusese ca ultimă soţie pe o fată a primuluĭ Caragea Vvd.; mijlócele întrebuinţate de Caragea, ca să-şĭ reintre în capitalul de 4 milióne cât îl costase Domnia; sporirea birurilor; adăogirea havaturilor; starea făcută de el bisericiĭ ortodoxe şi în genere la tótă biserica; înfiinţarea hatmanieĭ de Divan; aceea a Logofeţieĭ străinelor pricinĭ: sunt tóte cestiunĭ dejà atinse în capitolele speciale, în studiile anteri óre.

Nu voiŭ revenì acì asupra studiuluĭ nostru referitor la administraţiunea ţĕriĭ şi în deosebĭ la necontenitele schimbărĭ întîmplate în Divanul Domnesc al luĭ Caragea Vodă.

Administraţiunea luĭ Caragea, lăudată de Fotino, energic criticată de Fănuţă (Zilot Românul), este în colorĭ negre descrisă de *Macmichael.* El reprobă despotismul exercitat de Domnitorul grec. «Autoritatea Domnitoruluĭ se menţine prin intrigă, prin frica insuflată de guvernul turcesc, prin toleranţa naţiunilor vecine şi prin chiar lipsa absolută de energie a locuitorilor ţĕriĭ». Ţĕranul rabdă grele apĕsărĭ, boerul e scutit de taxe şi desfrânat şi poftitor de slujbe. Apoĭ Domnitorul a plătit tronul cu 3 până la 4 milióne de leĭ şi are să maĭ deà pe fie-ce an sume marĭ la Constantinopole, la ceĭ ce-l sprijină. De aceea se pune să facă banĭ cu orĭ-ce preţ. Decĭ sistemul de corupţie în administraţiune se întinde de la Domn până la cel din urmă slujbaş de sat. Toţĭ jăfuesc ţĕraniĭ, carĭ fug rătăcind din loc în loc, când vine vremea perceperiĭ dărilor. Se cunosc mijlócele barbare, caznele întrebuinţate de perceptorĭ .... Ca să scape de ele, ţĕraniĭ emigréză şi când se întorc din emigrărĭ, dacă se întorc, se fac sudiţĭ austriacĭ, ca să scape de guvernul propriŭ al patrieĭ lor.

Jefuirile din timpul Domnieĭ luĭ Caragea aŭ dat nascere proverbuluĭ: «*fură ca în vremea luĭ Caragea*»—scrie Ion Ghica. (1)

La capitolul despre financele ţĕriĭ sub Caragea, lectorul va puté

---

perdu pour 300.000 piastres en effets, qu'il n'a pu sauver, le feu s'étant manifesté de nuit»

Veḑĭ şi *Lagarde*, o. c., 321—322.

(1) Scrisorĭ, pag. 32.

vedé, în mod documentat, carĭ fură dările şi sporul lor sub Domnia, de care ne ocupăm.

«Când (cu dările) i se păreà că nu se împleà destul de repede punga, aveà — maĭ ḑice I. Ghica — şi alte córḑe la arc. Scoteà pe aga în tîrg cu cântarul şi cu falanga; acesta prindeà cu ocaua mică pe vre-un brutar, pe vre-un cârciumar, pe vre-un măcelar, îĭ trînteà câte 100 nuele la tălpĭ, saŭ îl ţintuià de ureche în mijlocul pieţeĭ. Vodă erà sigur, că *isnaful* aveà să alerge de la unul la altul ca să facă *curamà*, iar pedépsa încetà îndată ce starostele venià la Curte cu un *porcoiŭ de mahmudele* ....»

Numaĭ atâta mijloc aveà Caragea ca să adune banĭ? Am vĕḑut sub dînsul *birul temniţeĭ* şi birul femeilor *carĭ aŭ păcătuit* ...(1) Cine dintre Domnĭ a avut maĭ ingenióse metóde de a jăfuì ţéra?

I. Ghica ne spune, că la asemenea jăfuirĭ Caragea erà ajutat de boeriĭ Belu, Golescu, Manu...

Belu belesce,
Golescu golesce,
Manu jupuesce...

O! maĭ puteà satiricul poporal face lungă, mult maĭ lungă lista boerilor împreună jăfuitorĭ cu Caragea. Erà timpul în care un boer dojenit de Vodă, căcĭ făcuse nisce hoţiĭ din care Vodă nu avuse parte, rĕspundeà Domnitoruluĭ: κλέπτω, κλέπτεις, κλέπτει (fur, furĭ, fură).

Când documentat poţĭ constatà că întemeiate fură acusările aceste aduse luĭ Caragea, te mirĭ găsind în Aaron Florian afirmaţiunea că: «*Prinţul Ioan Caragea, în vremea acésta grea, şi-a pus tóte silinţele ca să uşureze pe locuitorĭ de povara acestor nenorocirĭ şi ĭ-a mângâiat în necazurile lor cele grele!*» (2)

Şi ca şi când jafurile şi hoţiile slujbaşilor nu eraŭ de ajuns, maĭ venì asupra ţĕriĭ şi alt foc: de la Pórtă se dete poruncă (am arĕtat acésta dejà) ca să se trimită sute şi miĭ de ţĕranĭ cu carele lor, ca salahorĭ, să lucreze la reîntărirea cetăţilor după Dunăre... Câţĭ se maĭ întorceaŭ din aceĭ nefericiţĭ românĭ, la vetrele lor? (3)

(1) Wilkinson spune că numĕrul femeilor rele erà atât de mare la Bucurescĭ, în cât «le dernier aga ou directeur de la police suggéra au Prince l'idée de lever une taxe sur chacune d'elles, ce qui lui procurera un nouveau revenu de quelques cent mille piastres.» (Page 129).

(2) Manual de Ist. Principatuluĭ Românieĭ, pag. 183.

(3) La Porte fait travailler avec une grande activité aux fortifications des places de Braila, Isaccea, Tulcea et Masin (Macin?), situées sur le Danube. Les habitants de Moldavie sont obligés de fournir gratis les palissades, les vivres et les ouvriers.

Nu avem de a revenì asupra Domnieĭ luĭ I. Caragea din punct de vedere al justiţieĭ. Tóte aceste cestiunĭ s'aŭ studiat pe temeiŭ de sute de documente. Ceea-ce putem spune acì, este că prea puţin timp rĕmase luĭ Ioan Caragea ca să vadă resultatele aplicaţiuniĭ nouluĭ sĕŭ Codice de legĭ.

O faptă, care, din respectul justiţieĭ, merită tótă atenţiunea istoriculuĭ, este următórea: In timpul ocupăriĭ rusescĭ, pentru a-şĭ puté plătì dările şi rechisiţiunile, aŭ fost siliţĭ să-şĭ vîndă imobilele mulţĭ locuitorĭ, ba une-orĭ li s'aŭ jăfuit, orĭ *hrăpit*, cu nedrepte cuvinte. La 3 August 1814 întregul Divan supune luĭ Ioan Caragea următórea anaforà:

Prea Inălţate Dómne,

Cu plecată anaforà arĕtăm Măriei Tale, că în vremea trecută a răzmeriţeĭ, din pricina grelelor patimĭ, aŭ adus pe săraciĭ locuitorĭ aĭ ţĕriĭ la ticăloşie şi pe ceĭ maĭ mulţĭ dintr'înşiĭ la desnădăjduire, în cât uniĭ dintr'înşiĭ siliţĭ aŭ fost de multa lor nevoĭe a-şĭ vinde lucrurile ce aveaŭ mişcătóre şi nemişcătóre, spre a puté să întîmpine şi să-şĭ urnéscă grelele cererĭ şĭ nevoĭ, până în cât au ajuns la mare lipsă şi sărăcie, când atuncĭ ceĭ ce se aflaŭ în slujbe afară prin judeţe, cum sameşĭ, polcovnicĭ, vătaşĭ de plăşĭ, căpitanĭ şi zapciĭ, găsind vreme cu prilej ca să dobândéscă moşiĭ, acareturĭ şi altele asemenea, cu multe nedrepte mijlóce încărcând şi năpăstuind pe săraciĭ locuitorĭ, le-aŭ hrăpit moşiile în nume de cumpĕrătóre, după cum s'aŭ şi dovedit la unele pricinĭ ce s'aŭ cercetat în Divan, că mulţĭ din locuitorĭ şĭ-aŭ vîndut moşiile şi acareturile lor numaĭ şi numaĭ pe încărcătura şi năpăstuirea ce le făceà hrăpitoriĭ ce s'aŭ ḑis maĭ sus, la dăjdiĭ şi angariĭ, fără de a se folosì ticăloşiĭ locuitorĭ cu nimic dintr'acele vînḑărĭ, lăsându-ĭ ca nisce străinĭ în patria lor şi săracĭ desăvîrşit. Inălţimea Măriei Tale, ca un Domn milostiv şi drept stăpân al ţĕriĭ şi ca un părinte doritor cătră toţĭ locuitoriĭ de obşte, aĭ pus tot felul de silinţă şi pururea nelipsit te trudescĭ, ca să depărtezĭ de la dânşiĭ tóte nedreptăţile şi supĕrările, spre a-şĭ dobândì fieş-carele vieţuirea în odihnă, uşurare şi liniştită petrecere, dar şi noĭ slugile Măriei Tale, ca nisce patrioţĭ avênd sciinţă de necazurile ce aŭ pătimit săraciĭ locuitorĭ în vremea răzmeriţeĭ şi de înstrăinarea ce li s'aŭ făcut a moşiilor lor întru aceeaşĭ vreme, de către aceia ce s'aŭ arĕtat maĭ sus slujbaşĭ aĭ judeţelor cu felurĭ de mijlóce viclene şi hrăpitóre, nu lipsim, după datoria nóstră, a arĕtă Măriei Tale, că, de se va găsì şi de cătră Măria Ta cu cale, să se facă luminate poruncĭ de publicaţiĭ în tótă ţéra, spre a venì cu îndrăznélă la prea înalt scaunul Măriei Tale aceĭ sărmanĭ locuitorĭ ce li s'aŭ hrăpit moşiile cu mijlocul ce arĕtăm maĭ sus, în trecuta vreme a răzmeriţeĭ, unde făcêndu-se cercetare cu de-amăruntul, tóte acele moşiĭ câte se vor dovedì hrăpite în nume de cumpĕrătóre

C'est un fardeau très lourd pour la province. On vient aussi d'acheter pour le compte de la Porte beaucoup de chevaux et de grains, que l'on transporte au delà du Danube. — *Moniteur Universel.* No 177, 26 Juin 1814, în o scrisóre din ţéră de la 7 Iunie.

drept încărcăturĭ şi năpăstuirĭ, să se întórcă înapoĭ la stăpânirea locuitorilor, şi va rĕmâné luminat numele Măriei Tale în vecĭ pomenit şi lăudat de către toţĭ pentru acéstă milostivire ce veĭ arĕtà către dînşiĭ. — 1814 August 3.

Constantin Filipescu vel Vistier, Radu Golescu Vel Vistier, Constantin Creţulescu Vel Ban, Iordache Slătineanu Vel Vornic, Barbu Văcărescu Vel Vornic, Radu Slătitineanu Vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vel Vornic, Dumitraşcu Racoviţă Vornic, Iordache Filipescu Vel Logofĕt, Constantin Filipescu Vel Logofĕt, Fotache Ştirbeĭ Vel Logofĕt, Nestor Căminar.

Caragea aprobă acéstă propunere ast-fel:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahscoie.

Primită fiindu-ne acéstă obştéscă anaforà a D-lor boerilor, o întărim Domnia-Mea şi poruncim d-vóstră veliţilor logofeţĭ să se facă Domnescile nóstre poruncĭ de publicaţiĭ prin tótă ţéra, întocmaĭ după cuprinderea de maĭ jos arĕtată.—1814 August 9.

(Pecetea gpd.) Vel Legofĕt.

Cod. LXXIX, pag. 66.

Mĕsura acésta aveà de scop de a maĭ potolì nemulţumirile ţĕriĭ din causa birurilor. Aceste nemulţumirĭ cresceaŭ pe tótă ḑiua. Dejà în 1814 se manifestă prin acte de rebeliune din partea unora din boeriĭ maĭ micĭ. Aşà un Alexandru Comăneanu făceà oposiţiune de óre-care violenţă Divanuluĭ şi Domnuluĭ. Divanul cerù luĭ Caragea, în 25 Octobre 1814, ştergerea din Arhondologia ţĕriĭ a luĭ Comăneanu şi exilarea luĭ la mânăstirea Mărginenĭ. Cu cea maĭ mare grabă aprobă Caragea acéstă anaforà, în aceeaşĭ ḑi în care i se supuse. (1)

---

(1) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.*

Spre resplătirea nemulţumiriĭ şi obrăznicieĭ acestuĭ netrebnic şi spre pilda şi înfrânarea şi altor asemenea luĭ, întărim Domnia-Mea anaforaua acésta a Preaosfinţieĭ Sale părinteluĭ Mitropolit şi a obştieĭ d-lor veliţilor boerĭ, şi poruncim d-tale vel Vistiere, să se ştérgă cu totul numele luĭ de la arhondologhia Domnesciĭ Nóstre Visteriĭ, cum şi d-luĭ vel Logofĕtul de ţéra de sus, ca îndată să se facă Domnésca Nóstră volnicie, spre a se trimite surgun la mânăstirea Mărginenĭ, fiind acéstă pedépsă cu scădere după mĕsura vineĭ luĭ. — 1814 Octobre 25.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIX, pag. 418)

Prea Inălţate Dómne,

Cu plecată anaforà arĕtăm Măriei Tale, că Alexandru Comăneanu, după netrebnica urmare şi nemulţumire cu care s'aŭ arĕtat la carea şi nemărginita milostivire a Măriei Tale cinstindu-l din Serdar cu cinul Căminărieĭ, vrednic erà de maĭ mare pedépsă, dar noĭ chibzuind a i se face o pedépsă asemĕnată cu milostivirea Măriei

Din anul 1814 vom maĭ aduce un act, prin care Caragea dispune a se face hotărnicia loculuĭ vechiĭ Curţiĭ Domnescĭ de la Tîrgovişte, al căreia loc se încălcase de uniĭ-alţiĭ. Acest loc saŭ *ruinile*, ce maĭ târḑiŭ aveà să le cânte poeţiĭ renasceriĭ nóstre, aŭ fost dăruite de Caragea Vornicului Isaac Ralet, încă din 1813 Septembre. (1)

Tale, adecă pentru nemulţumita cu care s'aŭ arĕtat să rĕmâe lipsit, nu numaĭ de cinstea Căminărieĭ, ci şi de orĭ-ce alt cin, iar pentru obrăznicia ce aŭ arétat, să se trimită surgun la mânăstirea Mărgineni, în cât soroc se va hotărî de Măria Ta spre bine şi învĕţătură de minte şi spre pilda şi altora; de care ne rugăm Măriei Tale să fie primită acea pedépsă, ce cu uşurinţă din câte i se cădeà a i se face. — 1814 Octobre 25.

Al Ungrovlahieĭ Ignatie, Constantin Filipescu, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Creţulescu Vel Ban, Vel Vornic Barbu Văcărescu, Constantin Bălăceanu Vel Vornic, Iordache Slătineanu Vel Vornic, Grigore Băleanu Vel Logofĕt, Const. Filipescu Vel Logofĕt, Fotache Ştirbeiŭ, Nestor Căminar. S'aŭ făcut volnicie şi s'aŭ trimis surgun la Mărginenĭ, unde s'a poruncit a nu fi slobod fără de al doilea poruncă.

(1) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.*

Hrisovul d-luĭ Vel Logofĕtuluĭ Isac Ralet pentru hărăzirea zidurilor ot curtea. gpd din judeţul Dâmboviţeĭ.

Mărirea şi lauda Domnilor şi a oblăduitorilor aceştiĭ pravoslavnice şi de Dumneḑeŭ păzite ţĕrĭ Valahieĭ se arată întru adevĕr cu mare strălucire şi de alte lucrurĭ îmbunătăţite cu felurimĭ de facerĭ de bine, ce cu iubire de ómenĭ şi cu părintéscă osîrdie revarsă de obşte către toţĭ supuşiĭ lor pămîntenĭ, spre a se mângâià împărtăşindu-se fieş-carele după supunere, sîrguinţă şi vrednicie de stăpânéscă milostivire. Drept aceea fiind-că cinstit şi credinciosul boerul Domnieĭ-Mele d-luĭ Vel Vornicul de ţéra de sus Isac Ralet prin anaforà a făcut arĕtare Domnieĭ-Mele că în oraşul Tîrgoviştei sud Dâmboviţa *sunt nisce surpăturĭ de ziduri domnescĭ ce aŭ fost odinióră Curte Domnéscă, făcută de rĕposaţiĭ întru fericire Domniĭ ţĕriĭ*, sunt cu totul netrebuinciόse acele ziduri, rĕmânênd a fi numaĭ pentru incuibarea păsĕrilor sălbatice, iar locul Curţiĭ póte să fie de óreşĭ ce trebuinţă, însă de se va curăţì întâiŭ cu grea cheltuială din surpăturile vechĭ, şi aşà nicĭ în tréba ţĕriĭ, nicĭ a Domnieĭ nefiind trebuinciόse, nicĭ zidirile nicĭ locul a se metahirisì la cevaşĭ, aŭ făcut rugăciune Domnieĭ-Mele ca să-ĭ hărăzim acele surpăturĭ de ziduri, împreună cu locul lor, a-şĭ face un locaş, ca să-l aibă spre scăpare la o vreme de nevoie, precum este acésta de acum a năprasniceĭ bóle, aflându-se însărcinat cu tréba cu grea familie, şi ne avênd nicĭ moşie, nicĭ alt loc. Aşijderea şi mila ce are biserica Domnéscă să se întăréscă ca să se pótă ţiné tot-deauna în stare bună; care anaforà a d-sale orînduind-o Domnia-Mea în cercetarea d-lor veliţilor boerĭ, prin anaforà de la August 26, ne-aŭ fcăut arĕtare dându-ne pliroforie, că acele surpăturĭ de ziduri nu sunt de nicĭ o trebuinţă, nicĭ Domnieĭ, nicĭ ţĕreĭ, şi nicĭ este vre-o pricină zăticnitóre de a dobândì acest har d-luĭ numitul boer, după care acea arĕtare şi pliroforie a d-lor, binevoind Domnia-Mea pentru slujbele i bătrîneţele d-sale şi pentru greutatea familieĭ cu care este însărcinat, prin întărirea ce am dat încă de la

Încă de la începutul Domnieĭ luĭ Caragea, Ţéra-Românéscă este din

treĭ ale acesteĭ lunĭ, la numita anaforà, am hotărît, şi ca nisce lucrurĭ domnescĭ slobode ce sunt şi netrebuinciόse nicĭ Domnieĭ, nicĭ ţĕriĭ, am hărăzit d-sale acele surpăturĭ de ziduri ot Tîrgovişte, împreună cu locul lor, ca să fie moşie stătătóre şi ohavnică d-luĭ şi clironomilor d-luĭ în vecĭ; iar biserica Domnéscă cu locul de patru stânjenĭ împrejur are a rĕmâné slobod şi tot cu aceeaşĭ orînduială şi numire ce aŭ fost şi până acum, fără numaĭ atâta osebire facem, ca d-luĭ numitul boer să aibă epistasia veniturilor acesteĭ bisericĭ, îngrijind de a se strînge de eclisiarhul cel după vremĭ, tóte pe deplin şi la vremea lor, din care să se facă şi să se împlinéscă tóte trebuinţele bisericescĭ, cu bună orînduială spre podóba bisericiĭ şi pe tot anul să ieà eclisiarhuluĭ socotéla de venit i de cheltuială, ca să nu se urmeze vre-o risipă şi vre-o rea economie la venit, care socotélă să fie dator şi d-luĭ a o arĕtà stăpâniriĭ ca să fie sciută şi într'acelaşĭ chip să se urmeze epistasia şi îngrijirea veniturilor acesteĭ bisericĭ şi de către clironomiĭ d-luĭ. Decĭ atât pentru hărăzirea acelor surpăturĭ de zidirĭ împreună cu locul lor la d-luĭ numitul boer, după mijlocul ce s'a ḑis maĭ sus i pentru orînduiala bisericiĭ, iarăşĭ după cuprinderea ce se arată maĭ sus, că s'aŭ hotărît de Domnia-Mea, cât şi pentru milele ce are biserica, ca să le aibă şi de acum înainte nestrămutat, am dat hrisovul acesta întărit cu însăşĭ Domnésca Nóstră iscălitură şi pecete şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ-Mele fiĭ Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi d-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ veliţiĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, pan Constantin Filipescu Vel Vistier, pan Radu Golescu Vel Ban, pan Constantin Vlăhuţ Vel Postelnic, pan Isac Ralet Vel Logofĕt de ţéra de sus, pan Barbu Văcărescu Vel Vornic de ţéra de jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Creţulescu Vel Vornic al patrulea, pan Grigorie Băleanu Vel Logofĕt de ţéra de sus, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de ţéra de jos, pan Constantin Suţul Vel Spătar, pan Mihalache Manul Vel Vornic al politieĭ, pan Atanasie Hristopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Iordache Scanavi Vel Comis şi Ispravnic, pan Grigorie Băleanu Vel Logofĕt de ţéra de sus; şi s'aŭ scris hrisovul acesta la anul de la Hristos 1813 Septembre 10, de Manolache Logofĕt de Divan.

Cod. LXXVII, fila 158.

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele Biv Vel Clucere Scarlat Mihăilescule, Ispravnic ot sud Dâmboviţa, veĭ vedé arĕtarea ce ne face printr'acéstă anaforà dumné-luĭ biv Vel Dvornicul Isaac Ralet, pentru care îţĭ poruncim, ca vĕḑênd cuprinderea Domnesculuĭ Nostru hrisov, ce am dat domnieĭ-sale, pentru hărăzirea aceluĭ loc, să facĭ mĕsurătóre, atât pentru lăţimea acestuĭ hărăzit loc, cât şi pentru lungimea luĭ, ca să se vadă cât este şi apoĭ să se cerceteze cine sunt aceia ce arată că aŭ făcut călcare saŭ impresurare? de aŭ făcut niscaĭ binale asupra aceluĭ loc hărăzit şi ca de ce preţ sunt? precum şi pe ce vreme le-aŭ făcut, cu voe saŭ poruncă dată? şi să înştiinţezĭ Domnieĭ-Mele. — 1814 August 3.

(Pecetea gpd.)

Cod. LXXXI, pag. 172.

noŭ amenințată de resmeriță. *Monitorul Universal* al Franciei, (1) publică, la 4 Ianuarie 1813, o scrisóre din Iașĭ cu data de 2 Decembre, prin care se vorbesce, că din Turcia aŭ venit scirĭ «qui menacent le repos de la Valachie et de la Moldavie....» Numirea luĭ Pehlivan-Aga la postul de Pașă de Rumelia (la care se numĕrà și Bulgaria) a ațîțat marĭ nemulțumirĭ în Turcia. Illire-Oglu, rivalul luĭ Pehlivan-Aga, a isbutit să fugă cu 350 de persóne, carĭ îĭ eraŭ credinciόse, din vecinĕtatea Rusciuculuĭ în Basarabia, trecênd prin țĕrile române.

Molah-Pașa, guvernatorul Vidinuluĭ, a imitat exemplul predecesoruluĭ sĕŭ Pasvan-Oglu și s'a rĕsculat contra Porțiĭ și contra luĭ Pehlivan-Aga, sub ordinele caruia erà pus. Molah-Pașa a concentrat o óste de 20.000 de ómenĭ. Pehlivan-Aga și el a trimis contra luĭ pre Havis-Ali-Pașa, cu care se vor unì 8.000 de ómenĭ, trupe carĭ revin din Rusia, unde eraŭ prisonierĭ. Acest răsboiŭ intestin nu póte avé loc fără ca Muntenia să nu fie devastată.

Asemenea scirĭ sosind și în Bucurescĭ, spaĭma și grija se întinseră din noŭ. Zadarnic Caragea asigurà pre boerĭ, că nu aŭ de ce să se témă, eĭ îșĭ puseră tótă averea în sipete și stăteaŭ gata mereŭ de a le încărcà ca să fugă din Bucurescĭ.

Ceea ce contribuì și maĭ mult la lățirea grijeĭ, fu evenimentul petrecut în Martie 1813.

La 12 Martie se scrià din Bucurescĭ *Monitoruluĭ Universal* (2), că

Prea Inălțate Dómne,

Locul cu zidire ce din vechime aŭ fost Curte Domnéscă ot Tîrgoviște, care prin luminat hrisovul Mărieĭ Tale ni s'aŭ hărăzit încă din anul trecut, am înțeles, că de către uniĭ alțiĭ s'ar fi făcênd împresurat dintr'acel loc al meŭ; mĕ rog Mărieĭ Tale, ca să fie luminată poruncă către dumné-lor boeriĭ ispravnicĭ, să mĕsóre locul Curțiĭ până în apa Ialomițeĭ câțĭ stânjenĭ aŭ fost din vechime, ca să se scie cine aŭ împresurat din loc și cu ce sinet? și să-mĭ facă carte de hotărnicie după orînduială și ceĭ ce se vor fi întins cu împresurare să se tragă, ca să-mĭ pot avé stăpânirea loculuĭ deplin fără de prigonire și cum va fi luminată porunca Măriеĭ Tale.—1814 August 7.

Isaac Ralet.

(1) *Moniteur Universel*, 4 Janvier 1813.

(2) Ramiz-Pașa este așteptat acì, dans quelques jours avec sa suite; il a écrit au Pr. Caradja pour lui demander 52 maisons, qu'on s'occupe en ce moment à disposer. On dit que ce Pacha fera un long séjour en Valachie, on présume même qu'il commandera même un corps de troupe.»

Ledoulx către Mareț. — Bucurescĭ, 17 Martie 1813.

Ramiz-Paşa, întorcêndu-se din Rusia, erà aşteptat să soséscă din Iaşĭ, cu suita sa. Altă corespondenţă, cu 3 ḑile maĭ târḑiŭ, spune că s'a lăţit scirea, că Ramiz-Paşa nu putuse sosì la Bucurescĭ din causa căleĭ rele şi că rĕmăsese în popas la Urzicenĭ, de unde aveà să plece spre Bucurescĭ numaĭ la 13 Martie. Corespondentul frances observă totuşĭ, în ḑiua de 12 (24) Martie, o mişcare extra-ordinară în oraş: «toute la garde du Prince était sous les armes; de nombreuses patrouilles d'Arnaoutes et de Turcs armés parcouraient les rues: ces derniers faisaient partie d'un détachement sous les ordres de Mahmud-Aga, bimpacha du Grand-Visir, et qui était arrivé ici avec le Prince Caradchia et mis en quartier à Wakarest. Enfin, tout annonçait qu'il y avait quelque évènement extraordinaire; tout le monde était en conséquence dans la plus grande attente, lorsque, vers deux heures de l'après-midi, la nouvelle se répandit que Ramiz-Pacha avait été décapité par ordre du Grand-Seigneur, à Kolentina, à un quart de lieue d'ici. Cet ordre à été exécuté par Mahmud-Aga et par le tufectschi-baschi-taka du Prince. Comme les premiers coups qu'on porta à Ramiz-Pacha ne l'atteignirent pas, il se mit en défense avec sa suite, et il y eut dans cette occasion dix-sept personnes tuées ou blessées. Du nombre des premiers se trouve le capitaine du cercle du district de Jalomitza, qui avait par honnêteté accompagné le Pacha depuis Ursitzeni jusqu'à Bucarest, et qui fut tué dans cette malheureuse circonstance; il est généralement regretté. Aussitôt après l'exécution de cette scène tragique, Mahmud-Aga partit pour Constantinople avec la tête de Ramiz-Pacha. Ces troupes ne resteront ici que jusqu'au moment où les individus qui font partie de la suite du Pacha, et qui sont encore en arrière, auront été transportés au-delà du Danube. Cette mesure à déjà eu lieu pour ceux qui avaient précédé leur maître et qui ont été désarmés immédiatement après son supplice. On a envoyé à Rustchuck, pour y être enterré, le tronc du Pacha décapité» (1).

(1) *Moniteur Universel.* No. 115. Dimanche, 25 Avril 1813. Corespondenţa e datată din Bucurescĭ.

Le Moniteur Universel. No. 141. Vendredi, 21 Mai 1813 (după Gazeta de Francfort), Constantinople, le 12 Avril. Un autre évènement qui occupe ici l'attention générale, est la mort de Ramiz-Pacha, qui a été décapité le 25 du mois dernier près de Bucarest. Ramiz-Pacha ancien favori du fameux Mustapha-Bairactar, qui l'avait fait Capitain-Pacha, avait pris une part très-active à la révolution de 1808, et s'était enfui en Russie, après la fin tragique de Mustapha. Il revenait de cet Empire (où il n'avait point été prisonnier de guerre, comme ou l'a annoncé par erreur) et se rendait avec sécurité à Constantinople, après que la paix eut été conclue entre les deux

Asemenea făptuire nu erà de natură a potolì grijile şi temerile Bucurescenilor. Maĭ mult decât orĭ când, boeriĭ eraŭ gata de a se încărcà şi a plecà din oraş. Treptele maĭ de jos vĕḑênd pregătirile boerilor eraŭ şi ele gata a urmà pilda lor. Atuncĭ Caragea, la 24 Iulie 1813, dete următórea publicaţiune către tótă boerimea *haleà* şi *mazîlĭ*: (1)

«Cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, haleà şi mazîlĭ, cu cât Domnia-Mea se cuvine ca să îngrijim pentru liniştea şi repaos i buna petrecerea locuitorilor, nu numaĭ a celor de aicĭ din politie, ci şi celor de prin tótă Domnésca Nóstră ţéră, după a stăpânirii datorie, cu atâta socotim, că şi dumné-vóstră de sine-vĕ veţĭ fi porniţĭ după al *patriotismosuluĭ* datorie, ca să o doriţĭ acea bună petrecere a obşteĭ noroduluĭ ţĕriĭ; acea dar liniştită petrecere a pururea îngrijind Domnia-Mea de a se păzì întru tóte întru norod şi necontenit chibzuind mijlócele câte sunt destoinice spre a păzì cu întregime şi tot-déuna cercetând ca un părinte doritor pentru petrecerea noroduluĭ, aflat-am chiar de la unul din dumné-vóstră, că s'ar fi încuibat întru inimile noroduluĭ de aicĭ din politie o frică pentru o bănuială neînfiinţată, cu care acea bănuială tot aceia din dumné-vóstră ne-aţĭ făcut arĕtare, că pe de o parte aŭ început a se potolì şi a se şterge din inimile lor, iar pe de altă parte frica nu contenéză de la eĭ din pricină că vĕd pe la casele unora din dumné-vóstră *cară aduse într'adins*. Nu ne mirăm dar Domnia-Mea de acest fel de bănuială şi frică a prostimeĭ, pentru că cu drept cuvînt o aŭ, vĕḑênd acest fel de gătire pe la obraze marĭ; iarăşĭ cu drept cuvint socotesce prostimea

---

puissances, lorsqu'il fut arrêté tout-à-coup dans les environs de Bucarest et mis à mort.

Acest eveniment este povestit de Dionisie Fotino. (Tom. II, pag. 261, trad. de *G. Sion)*. Ramis-Pacha bine primit la Curtea Impĕratuluĭ Alexandru se întorceà aducênd o scrisóre autografă a aceluia pentru Sultanul. Dar tocmaĭ acéstă recomandaţiune erà contrarie politiceĭ turcescĭ şi fatală pentru recomandat: Sultanul, cunoscênd caracterul şi valórea luĭ Ramis-Paşa şi maĭ ales antipatia ce aveaŭ în contra luĭ ieniceriĭ, pe carĭ el îĭ răsboise in timpul revolteĭ lor, îndată ce aŭ auḑit de eşirea luĭ din Rusia, aŭ trimis un funcţionar Deli-başa cu câţĭ-va Turcĭ în Ţéra-Românéscă, cu ordin ca să-ĭ aducă capul. Ramis-Paşa, sosind în Iaşĭ, fu tratat cu tóte onorurile cuvenite de Domnul Moldoveĭ Scarlat Vodă Calimach; şi apoĭ, după petrecere de câte-va ḑile, a plecat spre Bucurescĭ. Deli-başa cu Turciĭ sĕĭ sta de pândă la mânăstirea Cotrocenĭ, sub felurite pretexte, fără a sci nimenĭ scopul sĕŭ; cum aŭ auḑit însă de apropierea luĭ Ramis-Paşa, ĭ-aŭ eşit înainte ca spre întîmpinare din partea Domnuluĭ. Atuncea folosindu-se de un moment, când ómeniĭ luĭ Ramis-Paşa se aflaŭ în urmă, s'aŭ repeḑit asupra luĭ şi l-aŭ ucis chiar în caretă cu câte-va loviturĭ de pistóle, după care luându-ĭ capul, aŭ plecat.

Sultanul a rĕsplătit acest asasinat săvîrşit cu ajutorul luĭ Caragea, trimiţĕndu-ĭ dar un cal arăbesc, la 16 (28) Aprilie 1813. (Veḑĭ *Hurm.*, Supl. I, vol. II, p. 747).

(1) Cum nu erà să se témă lumea de noŭ răsboiŭ?

Ledoulx scrie luĭ Maret din Bucurescĭ, 25 Mars 1813:

«E vorba de sosirea de trupe turcescĭ în curând. Se aprovisionéză Brăila şi Giurgiul. Consulul Rusieĭ a ordonat supuşilor sĕĭ să plece îndărăt în Rusia Nu toţĭ aŭ primit.»

că urméză a avé maĭ multă sciinţă decât eĭ pentru orĭ-ce lucrurĭ întîmplătóre, ci împotrivă avem mirare sciind că şi acele obraze, precum toţĭ de obşte din politie, sunt bine încredinţaţĭ, că de a li se da voe de la Domnia-Mea ca să scóţă afară la ţéră măcar un ac din ale caseĭ este prin neputinţă, şi acéstă pliroforie avênd-o, cu totul de prisos este ţinerea carelor aicĭ, şi în potrivă pricinuitóre de o acest fel de obştéscă turburare, când, precum maĭ sus am ḑis, înşi-vĕ dumné-vóstră sunteţĭ aceia carĭ se cuvine a fi de sine-vĕ porniţĭ spre dorirea liniştei locuitorilor patrieĭ dumné-vóstră; de aceea dar domnesce vĕ poruncim şi părintesce vĕ sfătuim, ca îndată după primirea acestuĭ Domnesculuĭ Nostru pitac, fără de a face cătuşĭ de puţină zăbavă, acele obraze printr'ale căror case se vor fi aflând care, să le deà drumul trimiţêndu-le afară, de unde le-aŭ adus, căcĭ când de astăḑĭ înainte, după cercările ce avem *a face, se va găsì vre-un car de acestea în vre-o casă, acel stăpân al caseĭ să scie cu încredinţare şi fără de părere de rĕŭ, că se va căì, fără a se puté ajutorà.* Tolco pisah gpd.—1813 Iulie 24.

Cod. LXXIV, fila 71.

(Pecetea gpd.).

Vel Logofĕt.

Ca să arĕte că în adevĕr nu este de ce să se îngrijéscă nimenĭ, că lucrurile s'aŭ liniştit şi la Vidin şi peste tot, Caragea merse cu tótă Curtea, în 26 Iulie, a doua ḑi după circulara maĭ sus adusă, la Sf. Pantelimon, cu un alaiŭ, cu o pompă maĭ extraordinară decât merseră acolo în alţĭ anĭ, alţĭ Domnitorĭ. (1)

---

(1) Iacă pitacul de constituire a alaiuluĭ şi programul alaiuluĭ:

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Poruncim Domnia-Mea, vătaşe de păharnicĭ, ca mâne Sâmbătă, la şépte césurĭ din ḑi, să îngrijiţĭde a fi a cest alaiŭ gata şi venit în Curtea Domnéscă, spre a merge cu Noĭ la Sf. Pantilimon, atât la ducere cât şi la întórcere, păzind însă de a merge fieş-care la rînd şi întocmirea ce sunt aşeḑaţĭ maĭ sus, făr de a se face cătuşĭ de puţin cusur.—1813 Iulie 25.

(Cod. LXXIX, fila 74.)

Orînduiala biniş-alaiuluĭ la eşirea Domnieĭ afară, la sfîntul Panteleimon.

Catanele de ţéră cu căpitaniĭ lor, toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.

Brésla agiască.

Călăreţiĭ polcovnicescĭ, toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.
Vel căpitan de cazacĭ
Talpoşiĭ dorobănţescĭ pedeştri
Vel căpitan de dorobanţĭ cu zapciiĭ sĕĭ înainte.
Cazaciĭ agiescĭ pedestri.
Vînătoriĭ, asemenea.
Căpitaniĭ agiescĭ, înarmaţĭ, cu tacâm curat.
Céuşul agieĭ, cu polcovnicul de ciocli.

Erà un fond de adevĕr în asigurările pacifice ale luĭ Vodă Caragea.

Polcovnicul de vînătorĭ, cu logofĕtul agiesc.
Polcovnicul de seimenĭ, cu baş-bulucbaşa.
Vel căpitan de Mizil cu logofĕtul spătăresc.
Vel aga, cu podóbă, după obiceiŭ.
Buciucul i călăreţiĭ cu prapurile după d-luĭ.

Brésla spătăréscă.

Lefegiĭ călărĭ.
Vel căpitan de lefegiĭ cu zapciiĭ seĭ i buciucul după dînsul.
Scutelniciĭ spătăresci înarmaţĭ.
Poteraşiĭ, toţĭ înarmaţĭ.
Deliĭ călărĭ, toţĭ înarmaţĭ cu suliţe în mânĭ, cu odobaşiĭ lor.
Seimeniĭ buluc-băşescĭ, înarmaţĭ, cu haine roşiĭ şi cu moţurĭ galbene.
Căpitaniĭ spătărescĭ, înarmaţĭ, cu tacâm curat.
Polcovnicul de poteră, cu céuşul spătăresc.
Vel Spătarul, cu podóba după obiceiŭ.
Buciucul lefegiŭ cu prapore după d-luĭ.
Copiĭ din casă . . . . cu păhărniceĭ.
Vătaful de Vistierie . . . . cu vătaful de păhărniceĭ.
Aproḑiĭ vătăşescĭ . . . . cu aproḑiĭ céuşescĭ.
Vătaful de aproḑĭ . . . . cu céuşiĭ de aproḑĭ.

Brésla portărésca.

Portăreiĭ, rînd, pe jos, cu semuele în mânĭ.
II portar . . . . cu III portar.
Vel Portar.

Brésla armăşéscă.

Armăşeiĭ . . . . cu puşcaşiĭ.
II armaş. . . . . cu III armaş.
Vel armaş cu podóba după obiceiŭ, slugerul Niţescu în locul luĭ.
Sacagiĭ, după orînduială, cu sacalele
Salahoriĭ călărĭ, cu beţele în mânĭ.
Caiĭ Domnescĭ împodobiţĭ,
trăgêndu-ĭ comişeĭ câte unul.

Toţĭ călăraşiĭ cu vătaful lor.			Toţĭ lipcaniĭ cu odobaşa lor.
	II comis	Rahtivan	
	Şése postelnicĭ cu capodurĭ i tacâm curat	Şése postelniceĭ, asemenea	
	III logofĕt	III postelnic	
	Vel pitar	II postelnic	
	II logofĕt	II logofĕt	
	Vel postelnic	Vel comis.	
	Beizadea cu ciohodarĭ.	Beizadea cu ciohodarĭ.	

In adevĕr că încă din primele ḑile din Maiŭ 1813, Mollah-Paşa, rebelul de la Vidin, se supusese Porţiĭ. (1)

6 fustaşĭ cu darde.

Un satâr
Un satâr
Un satâr
Mataragi iamac
Saraciŭ iamas

Alt satâr
Alt satâr
Alt satâr
alaiŭ-céuş
matargi baş
icioglan céuş
saraci baş

6 fustaşĭ cu darde.

Un cavaz
Delibaşa cu chehaiaua
cu toţĭ ciohodariĭ

alt cavaz
baş ciohodar, tufecci başa
cu toţĭ ciohodariĭ.

Ciohodariĭ

Ciohodariĭ

Vătaful de Divan înarmat
cu caidanurĭ.

Semnul Domnieĭ

II spătar cu sabie
i topuz.

Vel cămăraş
Vel ispravnic za curte

vel grămătic
II vistier.

Copiĭ din casă cu prapure

Vel cupar
II cămăraş
III vistier
Muhurdar
Cafegi baş
Tutungi baş.

iş ciohodar
II grămătic
vătaf za curte
divictar
caftangi başa
şărbecci başa

Copiĭ din casă cu prapure

şi alţĭ idicliĭ

Careta gpd.

(1) *Le Moniteur Universel.* No. 135, Samedi, 15 Mai 1813. Valachie. Bucarest, le 14 Avril.

Les nouvelles qui arrivent à l'instant nous apprennent la soumission à la Porte Ottomane de la ville et de la forteresse de Widdin. Dris-Mollah-Pacha s'est rendu à discrétion avec tous les siens; il est actuellement entre les mains du sérasquier Hasis-Aly-Pacha; il attend qu'on prononce sur son sort.

(Gazette de France).

Un eveniment întîmplat la Constantinopole păreà un moment, în luna Aprilie, a fi neliniştit şi pe însuşĭ Caragea: Aianul saŭ Kapukehaia luĭ, Bibică Rosetti (1), a fost exilat la Angora în 4 Maiŭ (stil noŭ). Neliniştea luĭ Caragea-Vodă nu fu reală, căcĭ Pórta dete locotenenţa Kapukihaiatuluĭ, până ce Domnitorul va numì alt titular, luĭ însuşĭ Dragomanul Porţiĭ (2). Se sciŭ relaţiunile bune de încuscrire ale acestuĭ Dragoman Iacovache Arghiropol cu Domnitorul Caragea. Inlocuirea momentană a luĭ Bibică Rosetti (surgunit, crede-se, chiar după înţelegerea cu Caragea) prin Arghiropulo erà ca să facă loc la Kapuchiat altuĭ ginere al sĕŭ, luĭ Michaĭ Suţu. Asemenea schimbărĭ aŭ trebuit să linişţéscă însă pe boerĭ, carĭ un moment putuseră crede că sórtea luĭ Bibică Rosetti va fi curênd şi aceea a luĭ Vodă Caragea.

Liniştirea fu deplină câte-va ḑile apoĭ, când venì în Bucurescĭ o delegaţiune a Sultanuluĭ, care aduse luĭ Vodă Caragea darurĭ onorătóre din partea Padişahuluĭ.

La 18 Maiŭ 1813 sosì cu darurĭ pentru Domnitor trimisul Sultanuluĭ, care fu primit cu alaiurĭ strălucite (3).

---

(1) Despre acest Bibică Rosetti iacă ce se scrie Regeluĭ Prusian în 12 Aprilie 1813: *Bosghiovicĭ către Rege.* Constantinopole, 12 Aprilie 1813

«L'agent de l'Hospodar actuel de la Valachie, nommé Bibicka, qui avait été premier-drogman avant les Moruzi, a été disgracié et envoyé en exil à Angora. On dit qu'il s'était avisé d'intriguer dans les affaires du Patriarche. *Les Français perdent en lui un partisan très chaud.* (Iorga, Acte şi fragmente, II, p. 493).

(2) Le 4 de ce mois (Mai), le premier Kapi-kiaja, ou l'ayant du Prince de Valachie près de cette Cour, Bibika-Rosetty, a été envoyé en exil à Angora; on l'a transporté directement de la Porte sur la côte d'Asie, et il a été obligé, sans autres formes, de continuer son voyage pour sa destination. En attendant, la nomination d'un nouveau Kapi-kiaja de la part du prince Ianko Caradschia, le drogman de la Porte a été chargé d'office de faire les affaires de ce Prince à la Cour du Grand-Seigneur.

(Gazette de Francfort).

(3) Iacă alaiul ordonat:

Orînduiala alaiuluĭ la aducerea peşcheşuluĭ Măriеĭ Sale.

50 de vinătorĭ i zapciĭ micĭ agiescĭ.	Stegarul agiesc pe jos înaintea dumné-luĭ vel Agă. Dumné-luĭ vel agă. Dumné-luĭ baş beşlégă cu tacâmul sĕŭ.	50 de vinătorĭ i zapciĭ micĭ agiescĭ.

Caragea putù ast-fel a-şĭ manifestà în mod strălucit alipirea luĭ de Turcia. Trimisul Sultanuluĭ aduse scirea, că Meca şi Medina aŭ fost în fine cucerite de Pórtă şi că ele aŭ reintrat în posesiunea eĭ. Acest fapt şi supunerea rebeluluĭ de la Vidin, după o rebeliune de 20 de anĭ, fură cu mare pompă serbate de Caragea Vodă. Strălucite festi-

---

Dumné-luĭ vel spătarul asemenea cu stegarul înainte, i cu zapciĭ micĭ şi cu alţĭ ómenĭ aĭ spătărieĭ înainte, i în urmă şi pe de lăturĭ.

(pe margini, de o parte şi de alta: 25 de seimenĭ. 25 de deliĭ. 25 călăraşĭ. — 25 de seimenĭ. 25 de deliĭ. 25 călăraşĭ.)

Vel portar cu tacâmul sĕŭ.

Vel armaşu cu tacâmul sĕŭ.

III logofĕt de jos.	III logofĕt de sus.
II logofĕt de jos.	II logofĕt de sus.
II portar.	vel pitar.
Vătaf de comişeĭ înainte dumné-luĭ vel comis.	Vătaf de călăraşì i odobaşĭ de lipcanĭ, cu stegarul asemenea.

(pe margini, de o parte şi de alta: 10 căpitanĭ agiescĭ. — 10 căpitanĭ agiescĭ.)

Dumné-luĭ comis.	Dumné-luĭ vel portar.

Beizadea mică.

Cu ciohodarĭ i un sărăciŭ.

Beizade	Dumné-luį divan efendisă
cu ciohodarĭ i un saraciŭ.	cu ciohodarĭ i un saraciŭ.

Un căpitan, Un postelnicel, Un postelnicel, Un postelnicel, Un postelnicel, Alt căpitan.
Un căpitan, Un postelnicel, Un postelnicel, Un postelnicel, Un postelnicel, Alt căpitan.
Un fustaş Un postelnicel, Un postelnicel, Un postelnicel, Un postelnicel, Alt fustaş.
Un fustaş, III portar, III armaş, II portar, II armaş, Alt fustaş.
Un fustaş, Un céuş agiesc, Céuş spătăresc, Polc. de ciocli, Polc. de pod, Alt fustaş.
Un fustaş, Polc. de seimenĭ, Polc. de vînăt., Polc. de poteră, Baş-buluc-baş, Alt fustaş.
Un fustaş, Polc. za târg, Vel căp. za dor., Vel căp. za lefegiĭ, Vel căp. za seimenĭ, Fustaş.
Un fust., Văt. za curte, Văt. za păh., Văt. za vist., Văt. za div., Céuş za apr., Văt. de apr. fus.

Un satâr.	Alt satâr.
Un satâr.	Alt satâr.
Un satâr.	Alt satâr.

vităţĭ dete Vodă la Herăstrĕŭ, la care asistă trimisul Sultanuluĭ, consuliĭ străinĭ şi boeriĭ de tóte treptele (1).

In locul luĭ Bibică Rosetti, Caragea, repetim, numì Kapukihaia la Constantinopole, pe Michaĭ Suţu, care îĭ erà alt ginere. La 10 August

---

Mataragi iamac	alaiŭ-céuş	mataragi başa.
Saraciŭ iamac	icioglanĭ céuş	saraciŭ başa.
un gavaz		alt gavaz
Delibaşa, răhtivanul, chehaiaua,		Baş ciohodar, II comis, tufecci başa
ciohodarĭ, ciohodarĭ,		ciohodarĭ, ciohodarĭ,
iar ciohodarĭ.		iar ciohodarĭ.
Tufeccii	Călărĭ	Tufeccii
	Vel spătar.	
Vel grămatic.		Vel cămăraş.
II vistier.		Vel ispravnic za curte.
Izciohodar.		Vel cupar
II grămatic.		II cămăraş.
Muhurdar.		Divictar.
Caftangi başa.		Cafegi başa.
Şerbecci başa.		Tutungi başa.
	Şi ceĭ-lalţĭ idicliĭ.	

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Vătaşe de aprodĭ, iată te orînduim zapciŭ să puĭ acest alaiŭ la orînduială ca mâne . . . la . . să fie gata, îngrijind de a nu se face vre-un cusur.—1813 Maiŭ 18 *Cod. LXXV, fila 65.*

(1) *Moniteur Universel.* No. 195, Mercredi, 14 Juillet 1813. Valachie-Bucarest, le 15 Juin.

La Mecque et Médine ont été conquises et sont rentrées sous la domination ottomane. Le rebelle Idris-Mola, pacha de Widin, a été renversé et cette forteresse, dont la garnison était révoltée depuis 20 ans contre la Porte et inquiétait sans cesse la Valachie par ses incursions, s'est enfin soumise, avec tout son territoire, à la domination turque. On a ordonné des fêtes dans tout l'Empire à cet occasion; le Prince régnant de Valachie Ianko-Karasca en a donné une des plus brillantes à Kerestreu (Herĕstrĕŭ) près de Bucarest, à laquelle ont assisté l'envoyé de la Sublime Porte, qui a apporté à ce Prince un présent en récompense des services qu'il a rendus dans différentes occasions, plusieurs étrangers et tous les boyards, sans distinction de rang.

(Journal de l'Empire).

st. noŭ se scrie, din Constantinopole, Gazeteĭ de Francfort, că în acele ḑile şi sosise la postul sĕŭ noul Kapukihaia. (1)

Vara anuluĭ 1813, după tóte acele evenimente ce maĭ sus le memorarăm, se părea că va aduce pace, linişte şi belşug în nenorocitele ţĕrĭ române. Iarna gróznică din acest an încetase şi câmpiile promiteaŭ recolte îmbelşugate. Cum se ertase tributul ţĕriĭ pre 2 anĭ, lumea sperà să rĕsufle maĭ liber.

De puţină durată fură asemenea speranţe, căcĭ din primele mĕsurĭ luate de Domnitor, şi maĭ ales după isgonirea luĭ Gr. Brâncoveanu de la Visterie, ţéra înţelese cugetul luĭ Caragea-Vodă, cunoscut de iubitor de banĭ încă de pe când erà boer în serviciul unór Domnĭ anteriorĭ. De aceea nicĭ este de mirare, că în anul 1813 se găsiră boerĭ, carĭ să lucreze în secret în contra luĭ Caragea.

De nemulţumirile boerilor nu se puteaŭ folosì Moruzesciĭ, în urma ucideriĭ capilor acesteĭ familiĭ, acusaţĭ de trădare (2) la ocasiunea negoţierilor tratatuluĭ de la Bucurescĭ din 1812. Suţesciĭ nu eraŭ de asemenea periculoşĭ, maĭ ales că intraseră prin Michaĭ Suţu în rudenie cu Domnitorul Caragea. Incă în Ianuarie 1813, noul Domnitor se silì să ajute cu banĭ pe fostul Domn Alex. Vodă Suţu, după ce Michaĭ Suţu va fi ginerile sĕŭ. Negreşit că ajutorul de dat luĭ Alex. Suţu nu erà să iasă din casseta privată a luĭ Caragea, ci tot din Visteria bieteĭ ţĕrĭ!

Am arĕtat cum la 1806 Pórta numise în locul luĭ Constantin Ipsilant, Domnul Ţĕriĭ-Muntenescĭ pe Alex. Suţu. Obligat de invasiunea muscăléscă şi de revenirea luĭ Const. Ipsilant la Domnia Ţĕriĭ-Muntenescĭ, Alex. Suţu se retrase în pripă din efemerul sĕŭ scaun. Acum

---

(1) Le gendre du Prince de Valachie, Michel Sutzo, est revenu ici ces jours derniers avec sa famille de Bucarest, pour occuper le poste de Kapu-kiaya ou d'agent de son Prince près la Porte.

(Gazette de Francfort). Apud *Moniteur Universel*, du 15 Sept. 1813. No. 258.

(2) *Moniteur Universel*. No. 255. Jeudi 22 Août 1816.

Constantinople, le 10 Juillet.

Le Prince Alexandre Moruzi, connu par ses richesses et les emplois qu'il a occupés, est mort le 5 d'un conp d'apoplexie. On se rapelle que ses deux frères puînés, le Prince Dimitrasko et Panajottaki Moruzi furent, par ordre du Grand Seignenr, décapités en 1812, à leur arrivée à Schoumla, pour avoir eu des intelligences secrètes avec la Russie. M. Deval, premier drogman de l'ambassade française ici, a été également enlevé par une attaque d'apoplexie.

(Gazette de Francfort).

la 1813, A. Suţu reclamă de la amicul şi încuscritul cu el Caragea Vodă răfuirea socotelilor Domnieĭ sale. Caragea scrie la 14 Ianuarie 1813:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Cinstiţilor şi credincioşĭ dumné-vóstră veliţĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele i dumné-ta Vel Visternice, vrênd Domnia-Mea să luăm pliroforie de socotéla iraturilor şi cheltuelilor Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru Vodă Suţul, adecă cât irat i s'aŭ cuvenit să ieà de acì din ţară şi câte cheltuelĭ s'aŭ făcut în diastima vremeĭ oblăduiriĭ sale din urma Domnuluĭ Constantin Vodă Ipsilant ot let 1806, poruncim Domnia-Mea ca adunându-vĕ cu toţiĭ la un loc, unde aducênd faţă şi pe cel de atuncĭ sameş al Visterieĭ Stolnicul Aleco Nenciulescu şi cerênd de la Visterie tóte socotelile dintr'acea vreme să teorisiţĭ cu de-amĕnuntul şi cu bună luare aminte acéstă socotélă a Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru Vodă Suţul ca să vè pliroforisiţĭ cât a luat Domnia-Sa fratele Alexandru Vodă Suţu din iratul ce aŭ eşit din ţéră în vremea oblăduiriĭ Domnieĭ-Sale şi cât i se maĭ cuvenià să ieà şi nu l-aŭ luat, să arĕtaţĭ Domnieĭ-Mele în scris întréga deslușire prin vătaful de Visterie.—1813 Ianuarie 14.

(Pecetea gpd.)
Cod. LXXIV, fila 119.

La cât se ridicà suma ce Divanul binevoitor recunoscù că are drept să ieà Alex. Şuţu de la ţéră, nu putem spune în mod documentat.

O altă familie din cele cu dreptul de a ajunge la Domnia ţĕrilor române se păreà că nu maĭ este în stare să agite contra Domnieĭ luĭ Caragea. Acesta petreceà acum liniştit în reşedinţa sa de la Cotrocenĭ, unde se mutase în Iulie 1813. (1)

Neaşteptată fu decĭ scirea ce primì Caragea, că Alecu Hangeri a isbutit să-şĭ facă o partidă şi în Iaşĭ şi în Bucurescĭ şi că, ajutat negreşit de Francia, lucrà acum la Constantinopole să rĕstórne saŭ pe Caragea orĭ pe Calimachi.

Erà însă prea tare situaţiunea luĭ Caragea în Constantinopole şi prea slăbită influenţa francesă, în urma încheeriĭ tripleĭ alianţe (Austria, Prusia, Rusia) de la 2 la 9 Septembre st. n., cu tótă isbânda de la

(1) Poruncim Domnia-Mea cuvioşieĭ vóstre epitropilor aĭ mânăstiriĭ Cotrocenĭ, ca îndată ce veţĭ fi primit acest Domnescul Nostru pitac, numaĭ decât să puneţĭ a meremetisì casele Domnescĭ din năuntru din mânăstire, ca să nu aibă nicĭ un cusur, cum şi cele-lalte odăĭ să fie măturate, curăţite şi destoinice spre a se locuì, fiind-că într'aceste ḑile avem a ne mutà Domnia-Mea acolo în mânăstire, şi zăbavă câtuşĭ de puţiná să nu faceţĭ, ci să urmaţĭ negreşit întocmaĭ precum maĭ sus se poruncesce. Tolco pisah gpd. — 1813 Iulie 10.

(Pecetea gpd). Vel Logofĕt.

Cod. LXXIV, fila 66 v.

Lipsca de la 16—18 Octobre st. n., pentru ca să isbutéscă întreprinderea luĭ Alecu Hangeri. Energic lucréză prin Kapukehaéua sa la Constantinopole contra acestuia, așà că la 9 saŭ 10 Octobre 1813 (st. nostru) Alecu Hangeri a fost surprins de agenţiĭ Porţiĭ în casa sa, condus la temniţă la Bostangi-bașa și surghiunit la Rodos, pe când amicul sĕŭ, împreună lucrător, Samurcaș, fu exilat la Angola (1).

Norocul luĭ Caragea fù deplin, căcĭ tot în acesteașĭ ḑile murì de ciumă la Constantinopole Molah-Pașa, faimosul rebel de la Vidin. Acesta, deșì trăià retras, graţiat, nu maĭ puţin continuà să fie obiect de grijă și de spaimă și pentru Turcĭ și pentru Românĭ.

Sbucnirea ciumeĭ în cursul anuluĭ 1813 (2) vine să neliniștéscă Domnia luĭ Caragea. O corespondenţă a *Monitoruluĭ Universal* frances (No. 329, din 25 Novembre 1813) afirmă, că ciuma a sbucnit maĭ întâiŭ în Bucurescĭ, din causă că nisce persóne imprudente aŭ fost isbite de acéstă bólă deschiḑênd nisce baloturĭ de marfă venite de la Constantinopole, fără de a luà prealabilele mĕsurĭ de precauţiune usitate în asemenea circumstanţe. Corespondentul guvernuluĭ frances recunósce însă că, cu multă pricepere, Caragea a luat mĕsurĭ de combatere a bóleĭ și că acéstă bólă a fost combătută cu succes și în Moldova. (3) Ne-am ocu-

(1) Principele Alecu Hangeri, dovedit că a urzit—atât la Iașĭ cât și la Bucurescĭ—intrigĭ, ca să rĕstórne pe unul orĭ pe altul din «*des ci-devant Hospodars*», a fost surprins la 21 din luna acésta în casa sa, condus la temniţă la Bostangi-bașa și surghiunit în insula Rodos. Vechiul luĭ Kapukehaia, Samurcaș, avù aceeașĭ sórte și este exilat la Angola. *Moniteur Univ.* No. 300, 27 Oct. 1813, din o corespondenţă de la Constantinopole, din 25 August.

(2) Se pare că ciuma a sbucnit la o mânăstire de lângă Bucurescĭ, probabil adusă de niscaĭ călugărĭ grecĭ, veniţĭ din Orient.

(3) *Le Moniteur Universel*, No 329, Jeudi, 25 Novembre 1813.

— Il paraît, suivant des nouvelles de Vienne, que les bruits répandus sur les ravages exercés par la peste dans les provinces turcques voisines du Bannat, de la Transylvanie et de la Servie, ont été éxagérés. On pense même que les spéculateurs sur les cotons, guidés par des vues intéressées, n'ont pas été étrangers à la propagation de ces bruits. La vérité est que, dans la Servie, il n'existe aucune trace de cette maladie; que dans la Bulgarie la peste ne s'est manifestée que dans quelques villages, et qu'elle ne s'est pas étendue au-delà. La Valachie en a été exempte, à l'exception de la ville de Bucharest, où quelques personnes imprudentes en ont été atteintes en ouvrant des ballots de marchandises venant de Constantinople, sans prendre les précautions usitées en de pareilles circonstances. Heureusement on a pris aussitôt les moyens propres à prévenir la coutagion. On espérait que ces mesures suffiraient. L'Hospodar de la Valachie a lui-même exercé une surveillance active et rendu des ordonnances très-sages à cet égard. Il est notoire que dans le cours de l'année dernière, la peste s'était manifestée dans quelques communes de la Moldavie, et qu'on a eu le bonheur d'en prévenir la contagion ultérieure.

pat în mod special de epidemia ciumeĭ şi de mĕsurile luate pentru combaterea eĭ. Nu vom revenì asupra acestuĭ studiŭ.

Dar preocupaţiunile despre ciumă, orĭ-cât de marĭ, eraŭ maĭ puţin supĕrătóre pentru Caragea decât cele politice.

Pe tótă ḑiua consulul rusesc îl învăluesce maĭ mult în reţelele sale. Domnitorul s'a vĕḑut nevoit să intre în corespondenţă secretă cu Italinski, Fonton şi chiar cu fostul Domn Ipsilanti. Dejà partida ruséscă domină în Bucurescĭ într'un mod scandalos. Divanul e compus numaĭ de boerĭ, carĭ aŭ funcţionat pe timpul Muscalilor, pe când ceĭ carĭ nu eraŭ partisanĭ aĭ acestora sufer şi astăḑĭ. Cunoscutul Varlaam, *boer, care după ce aŭ trădat guvernul sĕŭ, a fugit în Rusia, şi cu cel maĭ mare intrigant Scufa, sprijiniţĭ de consulul rusesc, capĕtă pe nedreptul banĭ de la Visteria ţĕriĭ.* Scufa, ajutat de Fonton, reclamă de la Visterie 200.000 de leĭ sub pretext de despăgubirĭ pentru închipuite perderĭ ce ar fi avut ca arendaş al poştelor, sub regimul muscălesc, şi totuşĭ Scufa maĭ capĕtă în arendă vămile sub Caragea, măcar că fiind străin, după obiceiul ţĕriĭ, n'aveà dreptul să fie arendaş al vămilor. Consulul rusesc exercită o putere nelimitată. Justiţia nu maĭ există; când e vorba de un proces între un supus rusesc şi între un pămîntean, procesul e sigur căştigat de Muscal. Luĭ Napoleon îĭ displăceà acéstă supunere la Ruşĭ a luĭ Caragea şi întrebà pre Ledoulx ce crede el despre Domnitor. Acesta ḑiceà către Maret, în scrisórea sa din Bucurescĭ, din 17 Martie 1813: «Nu-mĭ voiŭ permite să resolv problema asupra Principeluĭ Caragea, dar privesc ca o datorie a mea *de a da sémă* E. V. de cele ce se petrec sub ochiĭ meĭ.» (1)

O lună aprópe maĭ târḑiŭ, ministrul Maret întrébă pe Ledoulx, carĭ sunt corespondenţiĭ luĭ Caragea în Paris şi în cele-lalte capitale, şi în ce sens aceştĭ corespondenţĭ îĭ fac raportul despre situaţiunea Europeĭ? (2)

S'a putut bănuì un minut, că corespondent al luĭ Caragea la Paris puteà să fie cunoscutul Gaspar Belleval. In adevĕr acesta încă pe la finele anuluĭ 1812 a căpĕtat permisiunea de a se reîntórce în Franţa. (3)

(1) Veḑi nota luĭ Ledoulx între actele consulare de la archiva. M. af. Str. din Paris.

(2) Idem nota din 19 Martie 1813.

(3) Duc de Rovigo à Maret duc de Bassano, din Paris, 20 Oct. 1812.

Ministrul Poliţieĭ informà pe cel al Relaţ. externe, că prin decisiunea de la 20 Sept., Gr. François Louis Joseph Gabriel Luce de Gaspari-Belleval, «ancien secrétaire d'Etat dela P-té de Valachie, are dreptul de a reintrà în Francia. Să i se vestéscă acésta. Iacă nisce informaţiunĭ relative la Belleval.

Ledoulx la 17 Aprilie 1813 scrie luĭ Maret, că n'a putut până astăḑĭ aflà cine este corespondentul luĭ Caragea la Paris, dar că scie că cel de la Viena este un Grec numit *Belio.* (1)

Se vede de acì cu câtă iscusinţă Caragea păzì secretul relaţiunilor sale politice cu cavalerul de Gentz. Acest secret îl pusese de Gentz ca condiţiune sine qua non. «La seule condition sur laquelle je dois dès à présent insister, scrie de Gentz, est le secret le plus absolu, tant sur mon nom que sur la correspondance....; car si la chose venait d'être connue ici (Viena) ou ailleurs, adieu *l'indépendance* (?), à laquelle je tiens par principe et qui m'est indispensable pour bien répondre à l'attente de mon commétant.» (2) Auḑĭ! *independenţa,* când el aveà să fie *ecoul* luĭ Metternich!

Sub influenţa campanieĭ începute de Napoleon, Ledoulx se silesce a aduce pe Caragea făţiş în partea Franciei. L-a sfătuit să nu ţie cu Muscaliĭ şi Vodă «a paru frappé de toutes ces vérités. Il m'a fait comme à son ordinaire les plus grandes protestations d'attachement pour la France; mais je sais d'une manière à n'en plus douter, que ses correspondants gréco-russes égarent tout-à-fait ses principes. Conduita sa privată e parţială.» (3)

Nu isbutesc silinţele luĭ către Caragea în acéstă direcţiune. In aceeaşĭ notă a sa recunósce, că influenţa muscăléscă este covîrşitóre.

«Caradgea est faible de caractère. Il voit les Russes gouverner à

De Gaspary Belleval către Afacerile străine Prusiane.

Bucurescĭ, 7 Septembre 1813.

Cere a i se primì serviciile în Turcia, că-ĭ este cunoscută prin 16 anĭ de locuinţă acolo. *Iorga, Acte şi frag. II,* pag. 494.

La 27 Septembre 1813 Belleval scrie direct Regeluĭ. Arată că a primt indigenatul în Prusia.

A servit pe lângă Domniĭ Moldoveĭ şi Valachieĭ ca «secrétaire d'Etat ayant le départ. des Affaires étrangères,—cet emploi uniquement créé pour moi fut supprimé, quand je cessai de l'exercer.»

Îşĭ propune serviciile, pag. 495.

Afacerile străine resping cererile luĭ Belleval la 4 Novembre, 1813. Ibid., pag. 495.

Belleval nu se descuragiază şi în 8 Ianuarie 1814 rĕspunde ministruluĭ Afacerilor străine, spuind că o să-ĭ trămiţă raporturĭ politice cu scirĭ maĭ răpeḑĭ decât cele ce-ĭ vor venì de la Constantinopole. Pag. 496.

(1) Veḑì nota luĭ Ledoulx către Maret din Bucurescĭ, 17 Aprilie 1813. Aceste acte nu vor întârḑià a se publicà în colecţiunea Hurmuzachi, de aceea nicĭ le aducem aicì integral.

(2) Apud Challemel-Lacour in *Revue des deux mondes,* 1868, 1 Iunie.

(3) Nota luĭ Ledoulx către Maret, din 3 Aprilie 1813.

Berlin; il a des correspondants mal intentionnés qui augmentent sa pusillanimité...» Caragea va fi scăpat numaĭ dacă Francia va căştigà noue victoriĭ.

Asemenea constatare împinge pe consulul frances să amintéscă, că «numaĭ Principele Suţu este actualmente devotat Impĕratuluĭ Napoleon, dintre toţĭ Greciĭ: şése anĭ de adversitate nu l-aŭ schimbat..... bine erà să fie fost el acum Domn.....»

Iată cum cu 6 anĭ maĭ înainte se pregătià Domnia Suţescilor.

Caragea se rĕcesce cu atât maĭ mult în relaţiunile sale cu Ledoulx, cu cât de Gentz, în depeşa sa din 2 Februarie 1813, îĭ demonstrà că Austria singură pόte ajunge să aducă pacea în lume. (1).

Intr'altă depeşă de la 11 Marte 1813, de Gentz pune în relaţiune faptul, că însăşĭ Rusia se arată dispusă a nu maĭ urmărì politica sa veche, egoistă, turbulentă, avidă de cucerirĭ şi de dominaţiunĭ.....

Tόte aceste informaţiunĭ eraŭ de natură a îndepărtà pe Caragea de Francia, în loc de a-l apropià.

Când la 1813, Martie 29, Austria devenì aliata Rusieĭ şi când apoĭ, în primele ḑile din Aprilie, Ruşiĭ intrară la Hamburg, Caragea nu maĭ avù reserve faţă de Ledoulx. Fleischackel şi cu consulul rusesc sunt stăpânĭ pe situaţiune. Ledoulx scrie luĭ Maret în 17 Aprilie:

.....L'entrée des Russes à Hambourg a achevé de faire perdre la raison à la Cour de Caradjà ; tout ce que je dis actuellement à ce Hespodar n'est écouté qu'avec cette froide politesse qui caractérise si bien la duplicité des Grecs. Les ministres font les conjectures les plus malveillantes.

La 25 Aprilie Leodoulx adăogà a scrie:

Les succès des Russes rendent ma position tout à fait pénible (au milieu de ces Grecs). De când όstea neamicá e la Dresda, Lipsca, Hamburg... le crédit du consul de Russie est monté au pont de rendre toutes mes démarches presque nulles.

Succesele neaşteptate ale Francesilor de la 2 Maiŭ (Lutzen), de la Bautzen, Wurtchen şi Hoch-kirschen (19-22 Maiŭ) schimbă însă, după cum erà de prevĕḑut, direcţiunea girueteĭ de la Bucurescĭ. Dejà după victoria de la Lutzen, Ledoulx scrià luĭ Maret:

Victoria de la Lutzen a fost publicată la Bucurescĭ.

«Il me serait difficile de rendre avec assez de vérité à V. E. l'effet que cette victoire a produit dans ces contrées. Le Prince... semblait n'être plus le même homme. Il a été jusqu'à me dire qu'il respirait enfin!

Când *Monitorul Universal* frances sosì în Bucurescĭ, aducênd de-

---

(1) Veḑĭ pag. 6 din cartea Comiteluĭ Prokesch Osten fiŭ.

taliile bătălieĭ de la Lutzen, revirimentul la Curtea luĭ Caragea se făcù şi maĭ pronunţat:

Ledoulx scrie (1) la *Moniteur Univ.*, aducênd scirea afaceriĭ de la 2 Maiŭ: «Les partisans russes en Valachie sont consternés et je puis déjà annoncer à V.E. que l'esprit public commence, dans ces contrées, à être en armonie avec les aigles victorieuses de notre grande nation. Le Prince Caradja reçoit très freq-t des estafettes de Vienne... Le trimite îndată la Constantinopole. L'entrée de S. M. à Dresde a frappé ici tout le monde d'étonnement. Le Prince m'a dit que le grand visir en le remerciant du soin qu'il a de le tenir au courant des évéuements de la guerre, lui exprime tout le plaisir qu'il a ressenti en apprenant la victoire remportée par S. M..... sur l'ennemi naturel de l'Empire Ottoman.

La 16 Iunie 1813 Ledoulx adaogă:

Spiritul public în Valachia... commence à revenir en faveur du vainqueur. Les partisans russes se taisent; le Prince prend des formes plus amicales vis-à-vis de nous; les sujets de S. M. sont déjà traités avec plus de douceur.

Ne maĭ venind la Bucurescĭ câte-va ḑile veştĭ favorabile Muscalilor, Caragea, pe care Ledoulx nu uită de a-l numì, «*notre faux ami*», a isbutit să-l facă a dorì împăcarea cu Francia şi l-a îndemnat să scrie însuşĭ o scrisóre ministruluĭ Maret. (2)

Le Prince Caradja paraît désirer aujourd'hui la bienveillance de notre gouvernement; que ce désir soit sincère ou non, j'ai cru devoir pour le bien du service lui laisser entrevoir l'espérance de l'obtenir. Il me remet aujourd'hui une lettre pour V.-E. en me priant de la faire parvenir sûrement.

---

(1) Bucurescĭ, 1 Iunie 1813.

(2) Nu-ĭ de mirare că Caragea se decide a adresà luĭ Maret următórea epistolă:

Bucarest, 26 Juin 1813.

Les qualités éminentes de V. E. et la haute réputation, dont elle jouit à si juste titre, m'avaient depuis longtemps inspiré le désir de prétendre à l'honneur de sa conaissance directe.

Le passage par Bucarest du courrier se rendant près de V. E. m'en fournit l'occasion et je la saisis avec empressement pour faire hommage à V. E. des sentiments dont je suis animé.

Je suis flatté, Mr., que le Consul de S. M. Impériale et Royale en Valachie, aura déjà porté à la connaissance de V. E. l'attachement que j'ai voué à la nation française, alliée de temps immémorial et toujours amie de la Sublime Porte Ottomane et la part que je prends aux intérêts des sujets de S. M., qui se trouvent dans le pays.

Je m'estimerais heureux si V. E. veut bien croire aux témoignages qu'on aurait pu donner en ma faveur et si elle daigne me fournir l'occasion de faire preuve de mon dévouement et je la supplie d'agréer la haute considération avec laquelle j'ai l'honneur d'être, etc.

Prince de Caradja.

Ledoulx îndémnă pre şeful sĕŭ Maret să nu refuse de a rĕspunde luĭ Caragea, căcĭ «o simplă scrisóre produce câte odată efecte fórte salutare asupra spirituluĭ unuĭ Gospodar». Armistiţiul de 40 de ḑile acordat de Napoleon, după ultimele luĭ victoriĭ, arată pe acest suveran din noŭ stăpân situaţiuniĭ.

Ca să-şĭ manifeste apoĭ apropierea de Muscalĭ, saŭ cel puţin de tripla alianţă, orĭ de puterile carĭ aveaŭ s'o semneze neîntârḑiat, Caragea, la momentul psichologic, când înţelese că Napoleon e pe ducă (la 14 Aprilie st. n., se făcuse coaliţiunea Puterilor europene la Gand şi la 18 Iunie se întîmplase învingerea de la Vaterloo), începù a se purtà fórte rĕŭ cu representantul Franciei la Bucurescĭ, Ledoulx.

Acesta, la 28 Iunie, scrie din Bucurescĭ către Principele de Benevent, ministrul Afacerilor străine din Paris, că pe cât timp Caragea sciù pe Napoleon în picióre, s'a purtat bine cu dînsul, a fost imparţial cu representanţiĭ tuturor Puterilor, iar după ce regalitatea s'a înfiinţat în Francia, închipuindu-şĭ că Francia nu va maĭ avé înrîurire pe lângă imperiul otoman, orĭ că Rusia singură este de temut şi de respectat, ca una ce singură are înrîurire la numirea şi la mazilirea Domnilor Românĭ, pe tótă ḑiua îşĭ manifestă rea voinţă pentru Ledoulx, pentru supuşiĭ francesĭ.

Restul anuluĭ 1813, cu alternativele de succese şi de perderĭ ale luĭ

Maret, după povăţuirea consululuĭ Ledoulx, nu întârḑie a rĕspunde luĭ Caragea în modul următor:

Maret către Prinţul Caragea.

Dresda, 11 Iulie 1813.

Principe,

Scrisórea ce Excelenţa Vóstră mĭ-a făcut onórea de a-mĭ adresà la 26 Iunie, mĭ-a fost remisă la Dresda, unde se întórse Maiestatea Sa, în timpul armistiţiuluĭ care a urmat primele sale victoriĭ. Eŭ sunt cu atât maĭ mult simţitor la dorinţa ce voĭ exprimaţĭ, Principe, de a avé relaţiunĭ cu mine, cu cât eŭ împărtăşesc sentimentele ce vĕ îndémnă să le formaţĭ. Maiestatea Sa va lipsì câte-và ḑile pentru a visità nouele armate carĭ vin să se reunéscă cu forţele, cu carĭ ea a deschis aşà de glorios campania. Eŭ îl voiŭ întreţiné la reîntórcerea sa despre disposiţiunea ce voĭ aţĭ binevoit a-mĭ exprimà. Maiestatea Sa vĕ va fi mulţumitóre pentru protecţiunea, de care supuşiĭ sĕĭ vor continuà să se bucure în Principatul ce vĕ este încredinţat, şi ea va vedé cu plăcere că sistemul de amiciţie, ce-l unesce cu Sublima Pórtă, este exact urmat de unul din oficeriĭ Înălţimeĭ Sale, care se bucură de favórea eĭ cea maĭ mare şi de înalta sa încredere.

Am onóre de a oferì Excelenţeĭ Vóstre asigurările înalteĭ mele consideraţiunĭ.

(S.) *Maret duc de Bassano.*

Napoleon, face şi pe Curtea din Bucurescĭ să nu maĭ scie încotro să-şĭ maĭ întórcă vîntrelele. Din luna luĭ Iunie, de când cabinetul de la Viena devenì centrul tuturor negociaţiunilor, Austria, şi decĭ agentul eĭ Fleischhackel este cu deosebire omul ḑileĭ pe lângă Caragea. La începutul luĭ Iulie 1813, se lăţesce în Bucurescĭ şi Iaşĭ ba şi la Constantinopole svonul că, dacă pacea nu se va face, Austria va fi aliata Ruşilor. Acéstă scire o confirmà «Gazeta de Petersburg». Decĭ girueta de la Curtea din Bucurescĭ se mişcă violent între cele două curente—Austro-Rusesc. (1)

Intre aceste, la 10 Iulie 1813 sbucnesce ciuma. Ledoulx raportéză luĭ Maret, că acéstă epidemie a isbucnit într'o mânăstire la o mică leghe depărtată de Bucurescĭ şi că terórea este mare în capitala ţěriĭ. Ceĭ cu dare de mână fug din Bucurescĭ care în cotro. Până la 15/27 August 1813 muriră 92 de Bucurescenĭ, în 8 ḑile, isbiţĭ de acéstă bólă. Cu tótă gróza bóleĭ, Caragea retras din Bucurescĭ la Cotrocenĭ, ne scăpênd din vedere declaraţiunea de răsboiŭ făcută de Austria contra luĭ Napoleon la 3/15 August şi apoĭ încheerea Tripleĭ-Alianţe de la 2—9 Septembre st. n.; cunoscênd resultatele bătălieĭ de la Lipsca (16—19 Octobre); luarea Danţiguluĭ de Muscalĭ după un an de asediŭ; intrarea Prusienilor la Amsterdam, în 24 Novembre.... pe tótă ḑiua maĭ mult îşĭ întorceà faţa de la Ledoulx.

Incă înainte de finele anuluĭ 1813, Caragea profită de presenţa luĭ Talleyrand la Viena, ca să stăruéscă pe lângă dînsul să recheme pe Ledoulx.

In aşà împrejurărĭ înţelegem cele ce Ledoulx scrie:

«Consulul Rusieĭ este singurul ascultat. Supuşiĭ şi protejaţiĭ ruşĭ sunt singuriĭ carĭ obţin dreptate. Acéstă atenţiune mică este împinsă aşà de departe, în cât consideraţiunea nóstră a căḑut cu totul într'o stare de nesuferit. La Iaşĭ, Francesiĭ aŭ fost maltrataţĭ, fără ca să fi putut obţiné reparaţiune. Aicĭ, uitând că pavilionul regal fâlfâe de-asupra caseĭ consulare, uitând respectul datorit florilor de crin şi cocardeĭ albe, maĭ mulţĭ Francesĭ aŭ fost insultaţĭ de Grecĭ. Am reclamat cu căldură, împins chiar de a duce plângerĭ la Constantinopole, fără ca D. Principele Caragea să fi vrut a aruncà o privire asupra capitulaţiunilor nóstre. In sfîrşit, Domnule, acum în urmă, o insultă gravă fiind făcută consulatuluĭ, eŭ m'am hotărît de a expedià printr'un curier plângerile mele la Ambasada Maiestăţiĭ Sale, la Constantinopole. Eŭ nu voiŭ întreţiné aicĭ pe Alteţa Vóstră cu tóte amĕnunţimile plicticóse

(1) Veḑĭ nota luĭ Ledoulx către Maret, din 9 Iulie 1813.

ale acesteĭ insulte, sperând că d-l ambasador va obţiné cu uşurinţă reparaţiunea care ni se datoresce. Voiŭ cità numaĭ o singură frasă pronunţată de D. Principele Caragea, şi aceea pentru a da Alteţeĭ Vóstre mĕsura opiniunilor sale actuale.

«Asupra dreptelor observaţiunĭ ce eŭ îĭ făcuĭ, el a îndrăsnit să-mĭ spună:

«*Nu maĭ este ca în timpul luĭ Napoleon; acuma eŭ pot scrie direct Regeluĭ Vostru şi să-l fac să te recheme, dacă acésta mĭ-ar convenì.*»

El a adăogat cu ironie o mulţime de lucrurĭ aşà de ridicule, ca şi modul sĕŭ de a vedé.

. . . .

«Am tot dreptul de a sperà, că Ambasada va luà în consideraţiune dreptele mele plângerĭ şi că Pórta nu va face nicĭ o dificultate de a ordonà Prinţuluĭ Caragea de a avé pentru consulatul Maiestăţiĭ sale prea creştin aceleaşĭ consideraţiunĭ ce le are pentru aceĭ aĭ altor Puterĭ.»

Nu avem anume detaliĭ asupra scandaluluĭ întîmplat contra căruia reclamă Ledoulx. Din notele acestuia resultă, că aŭ fost insultate drapelul şi scutul regal frances de la pórta consulatuluĭ de nisce Grecĭ din ómeniĭ Curţiĭ şi că la una din petrecerile de pehlivăniĭ de la Curte aŭ închipuit un manechin îmbrăcat în haine de ofiţer frances, avênd şi panglica legiuniĭ de onóre la pept, şi servitoriĭ palatuluĭ îl aruncaŭ de la unul la altul spre marele chef al spectatorilor, între carĭ însuşĭ Domnitorul. In Hurmuzaki se pot vedé protestul şi raportul, carĭ aŭ motivat plecarea din Bucurescĭ a luĭ Ledoulx.

Talleyrand, la 6 Ianuarie 1814, scrie colegului sĕŭ Jocourt cum că Domnul Muntean ĭ-a adresat maĭ multe tânguirĭ contra luĭ Ledoulx şi că ĭ-a satisfăcut cererea. Talleyrand vestise în adevĕr luĭ Caragea, că Ledoulx fusese îndepărtat. In faptă, în ultimele lunĭ ale anuluĭ 1813, nu maĭ găsim pe Ledoulx la Bucurescĭ şi pare că e dus la Constantinopole. La finele anuluĭ însă, Ledoulx se întórce la Bucurescĭ. Caragea reclamă din noŭ la Talleyrand şi acesta scrie ministruluĭ Jocourt în 6 Ianuarie, că întórcerea luĭ Ledoulx în Ţéra-Românéscă, după ce Talleyrand a fost vestit luĭ Caragea rechemarea acestuĭ consul, este necuviinciósă şi decĭ cereà Talleyrand, ca Jocourt să trimiţă ordine luĭ Ledoulx de a plecà din Bucurescĭ imediat la noul sĕŭ post de consul, la Rodos.

Marile evenimente din centrul şi apusul Europeĭ, din 1814, aŭ exercitat de sigur influenţa şi asupra Principatelor. Partidul anti-muscălesc primesce o lovitură grea, din faptul căderiĭ Impĕratuluĭ Napoleon.

Italinski devine iar omnipotent la Constantinople. (1) La Bucurescĭ și Iașĭ reveniaŭ consuliĭ rusescĭ.

Campania luĭ Caragea contra representantuluĭ frances din Bucurescĭ erà de sigur încurajată de consulul rusesc. Neindoios, că ambasadorul rusesc din Constantinopole ajută pe cât maĭ bine pe Caragea în reclamațiunile luĭ la Pórtă contra luĭ Ledoulx. De sigur că a mĕsurat, că cu cât se îmbogățise maĭ mult, pe atâta crescuse și înrîuirea luĭ Caragea la Constantinopole, așà că nicĭ acusările ce acolo străbăteaŭ din țéră în contra stórceriĭ eĭ de către Domnitor, ne cum reclamațiunile luĭ Ledoulx nu puteaŭ să-l înspăimînte. Departe de a-șĭ perde trecerea pe lângă Vizirul, la finele luĭ Maiŭ 1814, Sultanul trimite luĭ Caragea, prin unul din boeriĭ partisanĭ aĭ luĭ, un noŭ *hat* plin de laude și însoțit de un inel împodobit cu diamante, ca dovadă a buneĭ opiniunĭ de care Caragea se bucură în Turcia. (2)

La acéstă dată, Pórta permite luĭ Caragea să învoéscă exportarea de grâne în Ardeal, unde erà fómete. (3)

Acéstă distincțiune o vede cu propriiĭ sĕĭ ochĭ Ledoulx, care, cu tóte ordinile primite de plecare, rĕmăsese în Bucurescĭ. Se pare că avù chiar și asupra luĭ Ledoulx óre-care influență solemnitatea primiriĭ de către Caragea a firmanuluĭ însoțit de darurĭ de la Sultanul, la 5 Iunie, căcĭ printr'o notă a luĭ către Talleyrand, din 13 (25) Iunie, se arată maĭ puțin dușman Domnitoruluĭ Muntean (4).

(1) *Moniteur Universel.* No. 129, Lunĭ, 9 Maiŭ 1814.

Din Constantinopole, de la 26 Martie se sună că Italinski, ambasadorul Rusieĭ, care erà acolo de 2 anĭ, a fost primit în audiență de Sultanul și de Vizirul «avec toutes les marques de distinction dues à un personnage de son rang et au représentant d'une puissance voisine aussi considérable.»

Acéstă recepțiune făcută luĭ Italinski erà în legătură cu scirile ce începeaŭ a venì la Constantiuopole despre concentrărĭ de trupe rusescĭ.

Din Valachia se primesc în Iunie și Iulie 1814 scirĭ, că Rusia concentrà oștirĭ la fruntaria Polonieĭ.

(2) *Moniteur Universel.* No. 197, Jeudi, 16 Juillet 1814. *Constantinople, 10 Juin.*

Le 5 du même mois (Juin), un boyard a été expédié à Bucharest pour porter au Prince Karadscha un hatt très flatteur du Grand Seigneur avec une bague garnie de diamants, comme une preuve évidente de la satisfaction de ses services.

(3) *Borghiovicĭ cătră Rege.* Constantinopole, 10 Iunie 1814.

Sultanul a permis exportul a 50.000 kile de grâŭ din Valachia în Transilvania, unde e fómete. Pag. 497, *Iorga.*

(4) Bucarest, 25 Juin, 1814.

Le Prince Caradja, dont la conduite dans ces derniers temps a été très mesurée, jouit un moment d'une très grande confiance; il vient d'en recevoir un témoignage rare dans l'empire Ottoman: c'est une lettre autographe du Sultan avec un superbe poignard, *cadeau très honorable pour les Princes Grecs.*

Maĭ tenace Caragea în ura luĭ contra luĭ Ledoulx. Acum maĭ cu sémă, când Napoleon nu maĭ erà şi când Ludovic al XVIII-a intrase la Paris, Caragea adreséză din noŭ scrisóre luĭ Talleyrand şi reclamă din noŭ în contra luĭ Ledoulx «cel maĭ incomod domnişor care vr'o dată a fost adversarul meŭ».

«Vice-consulul naţiuniĭ francese, d-l Ledoulx, cu uniformă de mareşal de Francia, şi cu pretenţiunĭ de ambasador, s'a făcut în Bucurescĭ corifeul tutulor intrigilor».

Cauza ocasională a ultimelor supĕrărĭ ale luĭ Ledoulx, Caragea o pune pe séma uneĭ bătăĭ dintre un ciohodar Domnesc şi vizitiul d-neĭ Ledoulx. Acesta voià să trécă în gónа cailor într'o stradă, unde erà adunare de lume. Ciohodarul Domnesc apucă caiĭ de frâne şi-ĭ opresce. De acì certă şi bătae între vizitiŭ şi ciohodar. Ledoulx declară, că s'a insultat pavilionul frances şi vechea neînţelegere dintre consulul frances şi Domnitorul Caragea iea din acel moment faţa unuĭ conflict diplomatic. Acestea le arată scrisórea luĭ Caragea din 7 Iulie cătră Talleyrand, în cuprinderea următóre:

Principele meŭ,

Absenţa Alteţeĭ Vóstre din scena politică fu epoca celor maĭ marĭ nenorocirĭ ale Europeĭ şi reîntórcerea sa însémnă pacea. Cel dintâiŭ om de stat al seculuĭ sĕŭ, ministru al celeĭ maĭ puternice Monarchiĭ a creştinătăţiĭ, pe lângă un Monarch pe care virtuţile, luminile şi nenorocirile sale îl fac obiectul a tuturor respectelor şi speranţa lumiĭ civilisate. Ast-fel este tabelul consolator, ce acéstă Francie, altă dată arbitra naţiunilor, maĭ apoĭ mlăciul lor, presintă astăḑĭ tuturor speranţe pentru repaosul şi prosperitatea popórelor. Decĭ, Principe, cu o plină încredere vin în acest moment a cere asistenţa Vóstră contra celuĭ maĭ incomod domn, care vr'o dată a fost adversarul meŭ. Vice-consulul naţiuniĭ francese, d-l Ledoulx, cu uniforma de mareşal de Francia, şi cu pretenţiunĭ de ambasador, s'a făcut aicĭ corifeul tuturor intrigilor, protejéză partidele, se răsboesce contra altora, onoréză pe cine-ĭ place, aruncă disgraţia sa celuĭ care n'are noroc să-ĭ convină; şi rĕul meŭ noroc mĕ pune în primul rang al acestora. Eŭ nu fac de loc Alteţeĭ Vóstre istoricul tuturor gravaminelor, de carĭ am avut a mĕ plânge. Odată numaĭ am făcut acésta. Acésta fu în luna luĭ Februarie 1813. Ocasiunea fusese neînsemnată, şi E. S. D. Ambasador îmĭ făcù dreptate. Acésta va fi a doua şi îndrăsnesc să sper, cel puţin eŭ o doresc cu căldură, că acésta va fi ultima. Sunt câte-va ḑile de când un albanes al d-neĭ Lodoulx avù o céртă cu unul din ciohodariĭ meĭ, sau pajĭ. El primì câte-va loviturĭ, carĭ nu lăsară urme de loc. Causa fu că trăsura acesteĭ dame, fiind oprită în o stradă de o îngrămădélă, vizitiul sĕŭ vroì să forţeze trecerea, cu cea maĭ mare iuţélă, într'un loc fórte strîmt, împedicat de o mulţime de trecĕtorĭ. Pajul meŭ, care erà acolo de serviciŭ, temĕndu-se ca cine-va să nu fie călcat, pentru a moderà iuţéla cailor, se aruncă înainte şi-ĭ oprì de frâne. Albanesul d-neĭ Ledoulx se dete atuncĭ jos de după trăsură şi bătù pe pajul meŭ. Apoĭ d-l Ledoulx îmĭ trimite plângerea sa prin chiar albanesul sĕŭ. Din partea mea, eŭ vroiĭ să ascult şi

pe paj. Nicĭ unul din doĭ nu voiaŭ să fie provocatorul. Pentru maĭ multă convingere, d-l Ledoulx hotărî să facă o anchetă la faţa loculuĭ; tot aşà am făcut şi eŭ şi amândouĕ resultatele se găsiră însă contradictoriĭ. In fine ca la nisce agenţĭ de asemenea specie, se póte presupune o educaţiune fórte negligiată şi greşelĭ din ambele; părţĭ eŭ am trimes; să se propună d-luĭ vice-consul de a împărţì şi pedépsa, pentru că în definitiv el cereà una. La acéstă propunere el alergă la mine plin de mânie, ameninţându-mĕ că se va duce să se plângă însuşĭ şi-mĭ cerù un pasaport. Mirarea mea fu extremă şi eŭ îĭ rĕspunseĭ: d-le, nu maĭ este timpul luĭ Napoleon. Ludovic al XVIII-a are alte principiĭ. Tot ceea ce el a vrut să riposteze este nedemn de un frances, şi eŭ nu îndrăsnesc s'o scriŭ Alteţeĭ Vóstre. Ast-fel este, Principe, detaliul acesteĭ miserabile, dar ciudate afacerĭ. Dacă Alteţa Vóstră a fost informată de insolenţa cea peste mĕsură a d-luĭ Ledonlx în purtarea sa; dacă ea a fost incnnoscinţată de discordiile şi scandalurile causate de acest caracter cu totul îndrăsneţ; ea va binevoì a ajntà contra luĭ pe supuşiĭ unuĭ stat care, de treĭ secole, fu cel maĭ intim şi cel maĭ fidel aliat al Augusteĭ şi gloriósei case a Franciei, şi care nu póte decât să voéscă cu multă ardóre a reînoì legăturile sale cu Monarchul aşà de just dorit, pe care cerul ni l-a redat de curênd.

Am onórea de a fi...

Nu scim dacă Talleyrand a rĕspuns la scrisórea luĭ Caragea. E probabil că nu, de óre-ce el trimete o a doua scrisóre la 20 August 1814, prin care revine asupra cestiuniĭ numind-o cértă de slugĭ (querelle de valets). In acéstă a doua scrisóre maĭ mult ca în cea dintâiŭ, Caragea face paradă de sentimente filo-francese.

Iată şi acéstă a doua scrisóre:

Principele Caragea către Talleyrand.

Bucurescĭ, 20 August 1814.

Principe,

Ataşamentul meŭ cunoscut pentru Francia, amica şi aliata naturală a Sublimeĭ Porţĭ şi, pot s'o spun, opiniunea stabilită despre constanţa principiilor mele, probéză în destul, că la vîrsta la care am ajuns, bănuiala, că mĭ-am schimbat sentimentele, n'ar puté să fie primită; dar sunt şi maĭ afectat de întreprinderile rĕutăţiĭ de a mĕ pune rĕŭ cu Francia. Din astă pricină, am onóre de a maĭ vorbì iarăşĭ cu Alteţa Vóstră despre tracaseria ce mĭ-a făcut şi pe care o urméză cu înverşunare vice-consulul naţiuniĭ francese.

Am avut, Principe, onórea de a vĕ face cunoscute, în tótă veracitatea lor, amĕnuntele cerţeĭ de valeţĭ *(querelle de valets)*, din care d-l Ledoulx face manifestul declaraţiuniĭ de răsboiŭ contra mea. Ceea ce nu sciam atuncĭ, e că făcù la faţa loculuĭ sceneĭ un proces-verbal de informaţiunĭ semnat de câţĭ-va indivizĭ din drojdia poporuluĭ, devotaţĭ luĭ. Aceştĭ indivizĭ sunt ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ făr' de căpătâiŭ. Am probă la acésta în tribunalele Principatuluĭ meŭ, prin reclamaţiunĭ zilnice, ale căror motive sunt următórele:

Câţĭ-va scăpaţĭ din insulele Ionice, din provinciile de pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ şi din alte ţĕrĭ ale Turcieĭ, carĭ nu prea sciŭ bine ce e Francia, dar carĭ din faimă

aŭ aflat că se află în acest oraş un consul frances, care îşĭ permite de a protege, la trebuinţă chiar contra poliţieĭ şi drepturilor ţĕriĭ, se grăbesce de a se pune sub scutul luĭ. Dar în adevĕr, căinţa urméză după órba încredere, iată că tânguirĭ repeţite îmĭ spun, că, din causa ciumeĭ, mulţĭ din tipurĭ de acest fel de aĭ d-luĭ Ledoulx aŭ murit anul trecut, şi că clironomiĭ lor legitimĭ n'aŭ găsit după eĭ decât păreţiĭ goĭ şi nemişcătórele; şi până astădĭ reclamaţiunile de mobile şi de banĭ se urcă la suma de 150.000 leĭ. Aşà dar sigiliele puse de el (Ledoulx), după mórtea acelora, se vĕd că n'aŭ fost decât formalităţile ilusorii şi din depositele încredinţate în mânile luĭ nu s'a ales maĭ multă realitate.

Asupra acestor fapte puteam autorisà şi primì reclamaţiunĭ serióse. Póte că eram dator, dar scandalul ar fi fost neplăcut naţiuniĭ francese; am preferat decĭ mijlocele tăcute ale conciliaţiuniĭ. Unul din primiĭ boerĭ aĭ Valachieĭ, d-l Vornic Slătineanu, magistratul însărcinat cu afacerile de acéstă natură, a fost trimis de mine la el, ca să trateze de aceste trebĭ, şi a fost insultat de el. In scrisórea, ce avuseĭ onórea de a scrie Alteţeĭ Vóstre, în luna luĭ Iulie trecut, ea a vĕdut tăcerea mea asupra acestor gravamine, şi dacă astădĭ nu maĭ perseverez în aceeaşĭ moderaţiune, este pentru că d-l Ledoulx mĕ silesce să probez, că e cel puţin fórte distras şi că aserţiunile şi procesele sale verbale nu merită maĭ multă credinţă, de cum sigiliile şi depositele sale n'aŭ realitate.

Dacă e adevĕrat că spiritul de conciliaţiune este calitatea necesară orĭ-căruĭ agent politic, repet, d-l Ledoulx este de caracterul cel maĭ antidiplomatic, şi maĭ că este cu neputinţă de a avé de tratat cu el, fără de a primì de la el insulte. Suprim numerósele probe despre acésta. Tótă nobilimea ţĕriĭ se jăluesce de el.

Dar ceea ce e şi maĭ funest, este acea aviditate de intrigĭ, care duce discordia în familiĭ, silindu-se în acelaşĭ timp s'o aprindă între autorităţĭ. El a aruncat în desolare pe una din cele maĭ întâiŭ, din cele maĭ puternice şi maĭ numeróse case din Valachia; surprins de un june boer din acéstă familie, într'o circumstanţă în care tînĕrul boer primià cel maĭ mare ultragiŭ, a fost (Ledoulx) maltratat şi bătut. Acéstă aventură, ajunsă la cunoscinţa publică, fù de un mare scandal şi consternă mult pe ceĭ-lalţĭ agenţĭ străinĭ aflătorĭ acì. De astă dată nu ĭ-a trecut prin minte să se jăluéscă despre cele întîmplate, la Ambasadorul sĕŭ.

Jăluirea ce a dat contra mea de curênd a ocasionat din partea Ex. Sale o notă către Înalta Pórtă; şi eŭ am fost silit să-mĭ fac raportul meŭ, şi M. Sa Imperatorul, stăpânul meŭ, găsind că sunt în tot dreptul meŭ *(irrépprochable)* în acéstă afacere, m'a oprit de a consimţĭ să daŭ satisfacerea ce d-l vice-consul pretindeà de la mine. Totuşĭ Ex. Sa, d-l Ambasador ĭ-a scris să mĭ-o céră, şi, la refusul meŭ, să închidă Consulatul şi să plece. Conformându-mĕ ordinelor ce aveam, am refusat, şi d-l Ledoulx a plecat, ca să asculte de acele ale Ex. S. d-l Andréossy.

Intemeiat tare pe «*ma droiture*», mĕ rezim, Principe, pe conduita mea şi esenţialmente pe justiţia şi interesul Alt. V., daca veĭ binevoì a mi le acordà.

Am onóre, etc.

Principele I. de Caradja.

De astă-dată reclamaţiunea luĭ Caragea este ascultată: Andréossy chemă la Constantinopole pe Ledoulx, sub pretext ca să sprijine maĭ bine şi maĭ direct reclamaţiunile Ambasadoruluĭ la Inalta Pórtă, de satisfacţiune pentru insulta adusă de Caragea pavilionuluĭ Franciei.

Ledoulx vestesce luĭ Talleyrand în 23 August plecarea din Bucurescĭ, adăugând că speră că va avé în curênd satisfacţiunea de a-ĭ anunţà, că s'a întors la postul sĕŭ din Bucurescĭ şi că consideraţiunea Franciei la acéstă Curte grecéscă e complet restabilită.

Numaĭ la 13 Septembre 1814, cu tóte acestea Talleyrand rĕspunde luĭ Caragea în mod evasiv, apelând numaĭ la bunele relaţiunĭ ce trebue să existe între el şi Francia.

Ledoulx nu pare cu tóte acestea să fi fost mulţumit de mersul afaceriĭ, de óre-ce-l vedem căutând a dispune bine în favórea sa pe Directorul general al cancelarieĭ ministeriuluĭ Relaţiunilor externe din Paris. Se pune bine cu sfinţiĭ maĭ micĭ. Prin eĭ cércă a-şĭ asigurà posiţiunea de la Bucurescĭ şi a explicà din noŭ conflictul, legitimându-şĭ purtarea. (1)

Intre acestea se întîmplă înlocuirea ambasadoruluĭ frances Andréossy de la Constantinopole. Andréossy iea cu dînsul pe Ledoulx şi

(1) Scrisórea luĭ Ledoulx către d-l Reinhard, Director general al cancelarieĭ la ministeriul Relaţiunilor externe din Constantinopole, 25 Septembre 1814.

Arată că de la suirea pe tron a luĭ Ludovic XVIII, Greciĭ se pórtă ostil cătră Francia. Principele Caragea, în loc de a reparà insulta ne maĭ auḑită, care a fost făcută sub ochiĭ luĭ consulatuluĭ Regeluĭ, a decis prin ultragiĭ continue plecarea sa la Constantinopole. Nu vĕ voiŭ întreţiné eŭ cu detaliile uneĭ afacerĭ care interesézä atât de direct consideraţiunea nóstră. Notele oficiale ale Ex. Sale d-luĭ Ambasador; rapórtele amĕnunţite ce ĭ-am presintat; totul a fost trimis ministeriuluĭ şi în aceste acte veţĭ găsì convingerea ultragiilor, de carĭ ne acoper Greciĭ, ultragiĭ, carĭ puteaŭ nimicì pentru tot-déuna creditul nostru în provinciile Valache şi Moldave, dacă d-l Ambasador n'ar fi arĕtat în acéstă împrejurare, ca în multe altele, acest caracter de tărie, acéstă demnitate ce-l caracterisă şi carĭ *impun* tuturor inimicilor secreţĭ aĭ Francieĭ.»

Ledoulx şi-a părăsit la Bucurescĭ nevasta şi copiiĭ, numaĭ ca să nu se scadă consideraţiunea Francieĭ! In Orient, la începutul nouluĭ regim din Francia, trebue ţinută sus acéstă considerare! Laudă mult pe Andréossy din acest punct de vedere, căcĭ lucrézä energic şi în cestiunea luĭ, ca să fie de pildă şi pentru alţĭ consulĭ. Caragea şi el, simţind cu tot partidul sĕŭ, că şi-a atras o cestiune periculósă, rĕspândesce aurul cu amândouĕ mânile, face să umble tóte resorturile uneĭ intrigĭ gróznice: false avertisărĭ, calomnii, corupţiunĭ de tóte felurile; el întrebuinţézä tóte mijlócele, carĭ fac a nu isbutì demersurile d-luĭ Ambasador. Nu ne îndoim, că Al. Sa Principele Benevent, vĕḑênd raportul d-luĭ Ambasador în cestiune, se va rostì în favórea mea. Dar fiind-că Principele Caragea se razimă pe vechĭ legăturĭ, ce are cu unul din primiĭ slujbaşĭ aĭ Ambasadeĭ francese; încredinţat că aceştĭ ómenĭ, carĭ neconsiderând decât interesul lor personal ar puté să presinte lucrul sub un fals punct de vedere şi acésta pentru a atenuà ceea ce e culpabil în conduita Principeluĭ Valachieĭ, în privinţa nóstră; sciind de asemenea că nu sunt lipsit de invidioşĭ, neamicĭ, chiar printre subordinaţiĭ meĭ, carĭ, cred, ar puté să profite de ocasiunea de a mĕ pune rĕŭ la biurourĭ; am recurs, d-le, la inapreciabila dv. amiciţie...

ajungênd la Bucurescĭ, în trecerea sa spre Francia, cércă, nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin, de a-l impune Domnitoruluĭ, măcar că erà înlocuit prin Foresta.

Din Bucurescĭ, cu data de 3 Decembre 1814, Ledoulx scrie luĭ Talleyrand, alăturând pe lângă nota sa un lung memoriŭ, prin care cércă a explicà şi a legitimà purtarea sa şi face istoricul cestiuniĭ. Prin acest memoriŭ acusă de trădare a intereselor Francieĭ pe un impiegat de la Ambasada din Constantinopole, pe Devale, ḑicênd că acesta a conspirat împreună cu agenţiĭ Domnitoruluĭ Muntean, ca amic declarat al luĭ Caragea. Ledoulx, în sprijinul memoriuluĭ, alipesce la nota sa şi alte acte justificative, între carĭ şi copiĭ după raporturile sale anterióre către ambasadoriĭ din Constantinopole şi maĭ cu sémă copia declaraţiuniĭ d-luĭ Ruffin consilier la Ambasada francesă, însărcinatul de afacerĭ din Constantinopole. (1)

Ruffin, ca să apere purtarea luĭ Ledoulx, face biografia luĭ Caragea înainte de a ajunge Domn, ţinênd să probeze că acesta fusese trecut făţiş neamic al Francieĭ.

Domnitorul Muntean, vĕḑênd că în mod neaşteptat s'a întors la Bucurescĭ *incomodul consul* frances, nu maĭ găsesce alt mijloc de a se apĕrà contra luĭ decât de a cere intervenirea amiculuĭ sĕŭ de Gentz din Viena printr'o lungă scrisóre, în care se tânguesce de purtarea acestuia şi de modalitatea, prin care fostul Ambasador al Francieĭ la Constantinopole, comitele Andréossy, a cercat să impună pe Ledoulx,

---

(1) **Ledoulx către Talleyrand. Bucurescĭ, 3 Decembre 1814.**

Domnule,

Am onórea de a aduce la cunoscinţa Alteţeĭ Vóstre o amintire istorică, care a fost între Principele Caragea şi mine; de la restabilirea Prinţilor noştri legitimĭ pe tronul Francieĭ, conduita mea a fost dictată de cel maĭ profund devotament; a fost aprobată de Excelenţa Sa d-l Ambasador şi în ultimul loc de d-l Ruffin, a căruia atestaţiune trebue să fixeze o judecată exactă asupra sentimentelor Principeluĭ Caragea în privinţa Francieĭ.

M'am întors la postul meŭ şi Excelenţa Sa d-l Ambasador va aveà bunătate să informeze pe Alteţa Vóstră de tóte împrejurările ulterióre acesteĭ afacerĭ. Greciĭ aflând că eram înlocuit aicĭ prin d-l Foresta şi menit la postul de la Rodos, care este privit în Levant ca un loc de exil, pentru că cea maĭ mare parte din paşale saŭ ministriĭ depuşĭ acolo sunt surghiuniţĭ, spun în public, că Principele Caragea a isbutit să facă asemenea schimbare prin puternica sa influenţă şi că mi s'a vestit acésta printr'o scrisóre a Alteţeĭ Vóstre trimisă imediat de Caragea la Inalta Pórtă. Totuşĭ serviciile mele, devotamentul meŭ şi justiţia, care caracterisă pe Alteţa Vóstră îmĭ oferă garanţia liniştitóre, că intrigile grecescĭ nu m'aŭ făcut să demerit.

să-l oblige a-l recunósce din noŭ. Caragea respinge cu tărie acéstă recunóscere şi declară că va avé de aprópe priveghere pentru interesele supuşilor francesĭ el însuşĭ, până ce Francia va trimite un alt consul, agreat de dînsul. De Gentz este rugat să stăruéscă pe lângă Talleyrand ca să-l debaraseze «de acest óspe incomod» (1).

(1) Iată întréga scrisóre a luĭ Caragea către de Gentz. Buc., 4 Novembre 1814.

Mon cher Monsieur Gentz,

Il y a trois jours depuis S. E. Monsieur le Comte Andréossy ci-devant Ambassadeur de France près la S. P. est arrivé ici de retour de son ambassade; il a ramené avec lui ce Monsieur Ledoulx au sujet duquel j'ai pris la liberté d'écrire deux fois à S. Altesse Monsieur le Prince de Talleyrand et que S. A. avait nommé par S. M. très-chrétienne à un autre consulat, comme Elle a bien voulu vous l'écrire, et il insiste à me le faire connaître comme consul de France à Bucarest, sans avoir égard à tout ce que j'ai eu l'honneur de lui communiquer.

Je lui ai répondu que puisque Mr. Ledoulx a fermé publiquement le consulat et est parti d'ici d'une manière très-choquante; que j'ai pris la liberté de porter mes griefs contre lui à la connaissance de S. Altesse Mr. le Prince de Talleyrand, qui a bien voulu me faire savoir par le canal d'un ami, que Mr. Ledoulx est nommé à un autre consulat; que j'ai vu dans les papiers la nomination d'un autre à sa place et que j'ai été obligé de porter toute cette affaire à la connaissance de mon gouvernement; il ne m'était plus permis de reconnaître Mr. Ledoulx comme Consul de France en Valachie, de mon chef. J'ai prié S. E. de vouloir bien faire grâce non seulement à moi, mais encore a toute la noblesse Valaque, à laquelle Mr. Ledoulx a causé tant de scandales, et de nommer, s'il est autorisé à cela, telle autre personne qu'il lui plairait pour gérer les affaires du Consulat français *ad interim*, mais S. E. n'a nullement voulu démordre et persiste à réinstaller Mr. Ledoulx, Consul de France en Valachie.

J'ai promis à la fin à Son Altesse Mr. le Prince de Talleyrand d'une part, et à mon gouvernement de l'autre, de me conformer aux instructions que je recevrai, que je respecterai dans cette intervalle, comme j'ai fait toujours, la nation et son consulat, mais que je ne saurais me résoudre à être en relation avec Mr. Ledoulx. Pour toute réponse S. E. m'a fait dire, que Mr. Ledoulx est le véritable Consul de France à Bucarest; que malgré tout ce que S. A. Mr. le Prince Talleyrand écrit ou voudrait écrire, Mr. Ledoulx sera toujours Consul en Valachie, excepté s'il reçoit un ordre formel de la Cour, qui l'en destitue. Que Mr. de Jaucourt lui écrit en chargeant Mr. Ledoulx de quelques affaires qui regardent son poste actuel, et que si même il y a eu nomination d'un autre Consul en Valachie, ces sortes de nominations deviennent très-souvent nulles dans les nouveaux gouvernements et que leur changement est très fréquent; que pour cette raison il autorise Mr. Ledoulx à reprendre ses fonctions.

Voilà, mon cher Mr. Gentz, où nous en sommes. Je ne saurais vous dire combien j'en suis peiné et quel affront serait pour moi d'être forcé d'avoir affaire à une personne qui m'a insulté et qui est odieuse à la Principauté que je gouverne. J'ai donc recours à votre amitié et vous supplie de vouloir bien interposer vos bons

In afacerea dintre Ledoulx şi Caragea colecţiunea Hurmuzaki, suplement I, volum II, aduce diverse acte.

In tótă acéstă afacere dintre Caragea şi Ledoulx, repetim că Consulul rusesc a fost un resort de acţiune. Ledoulx nu erà *persona grata* pentru Muscalĭ, de multă vreme. Se scie că Ledoulx a fost nevoit, în 1812, să abandone postul din Bucurescĭ din ordinul Muscalilor (1)

Afacerea acésta se întîmplă când în Bucurescĭ sosise vestitul Consul engles *Wilkinson*, autorul cărţiĭ: «*Tabel istoric, geografic şi politic al Moldoveĭ şi Valachieĭ.*» El nu amintesce nimic despre acest conflict, care urmà să intereseze pe toţĭ consuliĭ, dacă cu adevĕrat culpa erà numaĭ a luĭ Caragea. (2)

La 1 Novembre 1814 se deschide Congresul de la Viena. Turcia nu este chemată să participe la acest Congres. Acésta dă ocasiune de bănuelĭ: se svonesce că la Congres se va pune pe tapet şi cestiunea Orientuluĭ. Se publică broşurĭ în acest sens. Chiar însuşĭ Wilkinson, representantul Anglieĭ din Bucurescĭ, exprimă părerea, că cel puţin Principatele ar fi trebuit împărţite între Austria şi Rusia, susţinênd că numaĭ aşà s'ar puté impedicà întinderea maĭ departe a Rusieĭ asupra Turcieĭ!...

Totuşĭ Austria şi Rusia pândindu-se una pe alta, cestiunea fù evi-

---

offices et de supplier de ma part S. Al. Mr. le Prince de Talleyrand, de vouloir bien m'accorder sa protection contre cette manière impérieuse de Mr. Andréossy. Vous connaissez facilement les fumées qui doivent monter à la tête du petit Monsieur Ledoulx, qui a raison de devenir intraitable, en se voyant appuyé, en dépit de toutes les raisons du monde Si S. A. Mr. le Prince de Talleyrand daigne s'intéresser à moi et veut bien me débarasser d'un hôte aussi incommode que Mr. Ledoulx, je reconnaîtrais cette bonté de S. A. comme un bienfait insigne, qui m'inspirera une vive et éternelle gratitude.

J'attends avec la plus grande impatience votre réponse, mon cher Mr. Gentz, et vous prie d'agréer mes excuses pour cette importunité et la liberté que je prends de vous charger d'une telle commission. Je sais que vous voulez bien vous intéresser à moi et c'est pourquoi je serai pour la vie etc.

Prince Jean de Caradja.

P. S. Jusqu'à ce que l'ordre formel pour Mr. Ledoulx arrive ici, je m'impose le devoir de faciliter toutes les affaires qui regardent les Français et le Consulat de France à Bucarest, avec toute la faveur et la justice possible, comme j'ai fait pendant l'absence de Mr. Ledoulx, sans toute fois traiter directement avec lui.

(1) Veḑĭ documentele DCCCCVIII şi DCCCCX din Hurmuzaki, Sup. I, vol. II, pag. 697 şi 698.

(2) Veḑĭ documentul DCCCCLXXXIV, Supl. I, vol. II, Hurm., pag. 751.

tată pe cât posibil. Turcia însă, până la care străbătură sgomotele de împărţire a eĭ, încă din 1813, începù, după sfatul Franciei, a se pregătì din noŭ de răsboiŭ, şi în 1814 se adresă la Viena, prin internunciul Austriac Stürmer, întrebând ce este adevĕrat din asemenea sgomote? Ea declară energic, *că se va apĕrà.*

De acì o desfăşurare maĭ mare în mijlócele de apĕrare. Reîntărirea şi reaprovisionarea cetăţilor de la Dunăre se face cu energie, dar şi cu adaus de greutăţĭ pentru ambele Principate. (1)

Şi cu tóte aceste greutăţĭ, se pare că la Iaşĭ se serbéză cu mare pompă ultimele evenimente şi schimbărĭ din Europa, de maĭ nainte de adunarea Congresuluĭ la Viena. (2)

Aceste manifestaţiunĭ sporesc numĕrul partisanilor Muscalilor. O corespondenţă datată de la fruntariile ungare, din 2 Novembre 1814, şi publicată în *Moniteur Universel* din 19 Novembre 1814, No. 555, afirmă că «*Les Russes conservent encore un grand nombre de partisans dans ces deux provinces*», cu tóte că «le régime des Hospodars actuels de la Valachie et de la Moldavie est assez doux (??)» şi că locuitoriĭ nu maĭ manifestă în privirea lor aceeaşĭ nemulţumire, ca şi altă dată. (3).

Cum să nu sporéscă din noŭ influenţa ruséscă în Principate, când tóte succesele politiceĭ rusescĭ eraŭ cu mare zel trîmbiţate?

---

(1) *Le Moniteur Universel.* No. 344, Samedi, 10 Décembre 1814.

S'a publicat o broşură: Sur le Congrès de Vienne» de Lips.

Le projet de partage de la Turquie, qu'on a l'air d'attribuer aux souverains assemblés à Vienne, a excité l'attention du Divan, qui a fait demander des éclaircissements à Mr. Sturmer, l'internonce Autrichien.» Acesta naturalmente a desavuat broşura... mais l'impression est restée et les Turcs ont déclaré à Mr. Sturmer qu'ils étaient prêts à se défendre.» (Gazeta de Nürenberg).

(2) *Le Moniteur Universel.* No. 177, de Duminecă, 26 Iunie 1814. —

Moldavie, *Iassy, le 1-er Juin.*

«Les grands événements qui viennent de rendre la paix à l'Europe ont causé ici une joie universelle et très-vive, soit parmi les boyards, soit dans toutes les classes des habitants. Les consuls d'Autriche et de Russie ont illuminé leurs maisons et donné de fort belles fêtes.»

(3) *Le Moniteur Universel.* No. 555, Lundi, 19 Décembre 1814.

De la fruntariile Ungarieĭ în 2 Decembre.—Spune că nu maĭ este ciumă nicĭ în Bulgaria, nicĭ în Moldova, nicĭ în Valachia, apoĭ adaogă:

«Le régime des Hospodars actuels de la Valache et de la Moldavie est assez doux, les habitants ne manifestent plus à leur égard le même mécontentement qu'autrefois. Malgré cet état de choses, les *Russes conservent encore un grand nombre de partisans dans ces deux provinces*».

In 1815, maĭ mult decât în 1814, se colportă scirea, că suveraniĭ Europeĭ aŭ intenţiunĭ ostile Turcieĭ. (1)

In luna Ianuarie 1815 nouĕ nenorocirĭ şi greutăţĭ s'aŭ năpustit asupra uneĭ părţĭ a Ţĕriĭ-Româneseĭ, anume asupra judeţelor Oltene. Turciĭ din insula Adacali, sub pretext că Ţéra-Românéscă nu dă şi cetăţiĭ lor provisiunĭ, zaherele şi sare, precum se dă cetăţiĭ Vidinuluĭ, aŭ invadat judeţele Mehedinţĭ şi Jiul-de-sus şi le-aŭ luat în stăpânire, puind eĭ ispravnicĭ şi zapciĭ, cu îndatorirea să le strîngă zahereà şi s'o transporte în cetatea din insulă. La ce tristă stare ajunsese ţéra, pentru ca o mână de oştenĭ să pótă aşà impune voia lor! Iată resultatele desfiinţăriĭ oştiriĭ de către Muscalĭ.

Turciĭ invadatorĭ aveaŭ de gând, după ce vor prădà la Strihaia mănăstirea, să atace şi Craiova. Caimacamul Craioveĭ vestesce acésta luĭ

---

(1) *Le Moniteur Universel. No. 7.* Samedi, 7 Janvier 1815.

Nos lettres de Vienne nous informent du fait important qui suit: Non-obstant la déclaration positive de l'Empereur Alexandre, que rien ne pourrait le faire désister de son plan de prendre la couronne de Pologne, et qu'il était prêt à soutenir ses prétentions par la force des armes, la réponse des Cours d'Autriche et d'Angleterre a fait changer cette résolution. Cette réponse était que ces Puissances étaient prêtes à consentir à ce qu'il retînt la partie de la Pologne qu'il occupe, l'infortuné duché de Varsovie, mais qu'elles ne pouvaient le reconnaître comme roi de Pologne. Telle est la manière véritablement curieuse dont cette violente discussion s'est terminée! Ainsi cette partie de la Pologne se trouve remise à la Russie sans constitution et sans conditions. Il est à présumer que la même réponse sera faite pour la Saxe, et que *beatus qui tenet,* heureux celui qui tient. *Cette tournure soudaine des affaires corrobore, dans l'opinion de notre correspondant, la vérité du bruit qui avait circulé, qu'une intelligence secrète régnait entre les Empereurs pour effectuer le partage de la Turquie.*

On croit que l'Autriche a demandé les îles Ioniennes, comme préliminaire de ce nouveau projet de violence; mais elle ne pourrait l'avoir fait sans renoncer à son ancien système de ne pas permettre que le beau plan qui aurait réconcilié le cabinet de Vienne avec ce partage, c'est ce que nous ne savons pas; mais il est certain que toutes les lettres du congrès font mention que cette matière est sur le tapis. Il y a d'autres personnes qui pensent que ce n'est qu'un moyen de motiver la continuation des discussions, jusqu'à ce qu'on ait pu convenir de quelque acte plausible d'une balance nominale qui offre quelque chance de paix, afin qu'il ne soit pas dit que les principaux potentats de l'Europe se sont réunis et séparés sans avoir fait quelque chose de semblable.

Le Moniteur Universel, 6 Janvier 1815.

Din Veneţia, la 19 Novembre.

«Nous apprenons d'un bâtiment venu en peu de temps des côtes de la Turquie, que le Divan est très-alarmé des projets des souverains qui forment la coalition européenne. On assure qu'il a ordonné de grandes levées de troupes.

Caragea şi îndémnă pe locuitoriĭ din judeţele invadate să fugă care în cotro. Din vechea óste desfiinţată, maĭ multe cete de pandurĭ se reorganiséză de la sine-le cu dorul de rĕsbunare contra Grecilor apăsătorĭ. Eĭ sunt acusaţĭ în actele timpuluĭ, că s'aŭ apucat să prade judeţele de munte. Dacă e să credem afirmaţiunea luĭ Dionise Eclesiarchul, (1) apoĭ panduriĭ românĭ se purtară maĭ rĕŭ decât Turciĭ, căcĭ «omorà şi ardeà ómeniĭ şi-ĭ prădà şi aŭ prădat şi mânăstirile munteluĭ.» Vom vedé, că alta e semnificaţiunea acesteĭ răsmiriţe. Şi de Tudor Vladimirescu s'a ḑis, că el şi cu aĭ luĭ jăfuiaŭ ţéra!

Caragea, faţă cu aceste împrejurărĭ, lipsit de oştire pămînténă, nu putù decât să scrie luĭ Paşa de la Vidin şi Aianuluĭ de la Oreava, ca să trimiţă grabnic oştirĭ turcescĭ pentru apĕrarea Olteniei, şi pe de altă parte a vestit fapta de rebeliune a Turcilor din insulă la Pórta Otomană. Sosiră oştirile turcescĭ de apĕrare, dar acestea eraŭ o nouă greutate pentru ţéră, căcĭ în mijlocul uneĭ iernĭ cumplite ţĕrănimea erà nevoită să ducă după oştirea turcéscă care cu zahereà la Mehedinţĭ şi la Craiova. Sultanul trimise firman unuĭ Aian devotat al sĕŭ, să maĭ vină cu altă óste, ca o parte să steà în Craiova, ca garnisónă apĕrătóre, şi altă parte de óste să apere la Dunăre şi să opréscă nouĕ încercărĭ de invasiune a rebelilor Turcĭ din insulă.

Temerea de invasiune la Craiova se potolì; o parte din pandurĭ fură prinşĭ şi pedepsiţĭ, dar nu maĭ puţin ţéra avù pe grumajiĭ sĕĭ maĭ tot anul 1815 greutatea întreţineriĭ oştiriĭ turcescĭ. Caragea cu multă abilitate negoţià pe lângă capiĭ rebelĭ Turcĭ din Adacali, ca să-şĭ facă supunerea către Pórtă şi să-şĭ céră ertare de la Sultan, promiţênd că vor lăsà pe Românĭ în pace. Isteţul Domnitor isbutesce în planul sĕŭ şi el maĭ întâiŭ vestesce la Constantinopole, că rebeliĭ Adacliĭ s'aŭ supus. Sultanul, bucuros de acéstă scire, trimete luĭ Caragea firman de laudă şi darurĭ: un cal arăbesc înşelat preţios şi o blană scumpă.

«Lauda Domnilor aĭ némuluĭ creştinesc, rézimul celor maĭ marĭ din seminţia luĭ Isus, Domnule al Valahieĭ Ischerlet zade Caragea Iancule, fie-ţĭ bune sfîrşiturile! Printr'acéstă a nóstră Împĕrătéscă poruncă îţĭ facem cunoscut, că otcârmuitorul Tricalilor şi căpetenie celuĭ despre Vidin, trup al oştirilor nóstre, luminatul sfetnic şi al nostru Vizir velaiŭ Binbaşa (a căruia slavă pázéscă-o în vecĭ pré înalta Tárie) prin scrisorile sale aŭ însciinţat deunăḑi către Înalta nóstră Curte, cum că Adema Isalih şi Bechir, fraţiĭ mortuluĭ Regep, ce aŭ fost închişĭ în cetatea Adali, aŭ căḑut cerênd de la noĭ ertarea celor greşite şi milostivire, pentru care după prea înţeleptul Împĕrătesc al nostru cuget ce avem spre a ne milostivì şi a miluì pe ceĭ carĭ se apucă de pulpănile milostiviriĭ nóstre, am dat Înaltă a nóstră poruncă scrisă

---

(1) Veḑĭ *Tesaur de Monumente*. Vol. II, pag. 233.

cu însăşi Împĕratésca nóstră mână către luminatul Vizir al nostru, dăruindu-le acestora ertarea ce aŭ cerut; iar în cele după urmă aŭ sosit şi ale tale către noĭ scrisorĭ vestitóre, cum că după cuprinderea Împĕrătesciĭ nóstre poruncĭ, şi după a nóstră Împĕrătéscă voinţă, numitul Vizir al nostru aŭ adus pe numiţiĭ fraţĭ aĭ Regepuluĭ afară din cetatea Adalĭ şi ĭ-aŭ trimis cu tótă familia lor, iar cetatea Adaliĭ aŭ dat-o în mâna Capugi-başiĭ Curţiĭ nóstre, cinstitul Derviş-Beiŭ; de care acésta ne-am încredinţat şi din scrisorile numituluĭ Vizir al nostru, ce în urmă aŭ venit, şi aşă cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ aŭ luat sfîrşit şi acéstă grijă a lucrurilor despre Adacli; iar tu fiind-că eştĭ din slugile cele credinciόse ale prea putemiceĭ, neclintiteĭ şi vecĭniceĭ nóstre Împĕrăţiĭ şi din cele care urméză pe calea cea dréptă, ridicat de însăşĭ a nóstră mână şi ramură de de-a-drépta nóstră sădită, care după firésca ta dreptate, înţelepciune şi credinţă te-aĭ arĕtat cu osîrdie spre cea după plăcere săvîrşire a tuturor trebilor la care te-aĭ orînduit, şi de când ţi s'aŭ încredinţat Domnia Valahieĭ aĭ otcârmuit întru dreptate, cu mare silinţă şi priveghere, tóte trebile câte privesc asupra ta, saŭ ţi s'aŭ poruncit de prea puternica nóstră Împĕrăţie, întocmaĭ după înaltul şi prea dreptul cuget al nostru şi după trebuinţa întîmplărilor vremiĭ, iar maĭ vîrtos cele la pricina Adaliĭ te-aĭ arĕtat cu credinciósă râvnă şi silinţă de a însciinţă maĭ naintea tuturora de sfîrşitul acesteĭ pricinĭ, şi tóte acestea s'aŭ arĕtat fórte plăcute şi lăudate de către a nóstră Mărire şi nu puţin ne-am bucurat, căcĭ şi întru acésta te-aĭ silit de a-ţĭ arĕtă către noĭ credinţa cea cu supunere, fiĭ trăind a pururea şi te împărtăşesce de masa cea îmbelşugată a Împĕrătescilor nóstre milĭ; find însă că după doveḑile ce până acum avem de a ta multă sciinţă şi înţelepciune şi după cea din adâncul inimiĭ plămadă a credinţeĭ şi a dreptăţiĭ tale, nădăjduim şi de acum înainte prea multe slujbe următóre Împĕrătesciĭ nóstre voinţe şi dragoste deosebită către tine, lăudând cele dintâĭ şi maĭ din urmă după plăcere slujbe ale tale, ţi le rĕsplătim spre facere de bine cu Împĕrătescĭ ale nóstre darurĭ, trimiţêndu-ţĭ o blană de samur şi un cal iute, cu podóbe de aur, împreună şi cu acéstă Înaltă poruncă, care s'aŭ scris spre lauda celor trecute slujbe ale tale după cea de maĭ nainte scrisă cu a nóstră sfîntă slovă. Ci dar îndată ce va sosì acì Împĕrătésca nóstră poruncă, veĭ primi-o cu întîmpinare luminósă, şi blana după ce veĭ săruta-o cu căḑuta supunere o veĭ îmbrăcà, şi asemenea sărutând şi scările caluluĭ, îl veĭ încălecà, şi după săvîrşirea obicĭnuituluĭ alaiŭ, veĭ urmà de a face căḑutele rugăciunĭ către cel prea Înalt, pentru a nóstră îndelungată vieţuire, strălucită stare şi întemeere întru prea Înaltul Împĕrătescul scaun; şi către acésta, după datoria multeĭ sciinţe şi a dreptăţiĭ tale, veĭ îngrijì ca şi de acì înainte otcârmuind cu vrednicie Împĕrătescul pămînt, ce ţi s'aŭ încredinţat, după cea slobodă stăpânire care ţi s'aŭ dat, a legà şi a deslegà, să mângâĭ în tot chipul pe supuşiĭ noştri, găsiţĭ sub umbrirea milelor nóstre, tot asemenea să săvîrşescĭ şi să puĭ în lucrare cu mijlocul înţelept şi vrednic de laudă câte privesce la Domnia Valahieĭ, ce ţi s'aŭ încredinţat şi într'acestaşĭ chip să adaugĭ la trecutele tale slujbe şi alte fapte lăudate, să te vedem încă maĭ cu adaus, că te silescĭ de acum înainte a face lucrurĭ plăcute şi vrednice de laudă, şi să arĕţĭ în faptă la orĭ-ce trébă rîvna şi credinţa ce o nădăjduim de la tine. Acéstă Împĕrătéscă a nóstră poruncă care o veĭ păzì făr' de strămutare, cunoscĕnd semnul cel sfînt al nostru, s'aŭ scris pe la jumĕtatea luĭ Muharem, let 1231 —1815 Decembre 26. (1)

(1). *Cod 77, fila 230.*

Cu deosebită plăcere va fi sărutat Caragea scara şeleĭ şi blana oferită de Sultan, după cum însuşĭ firmanul îĭ recomandà să facă, dar de la acestea puţin folos trăgeà ţéra. Ea cereà, că de óre-ce s'a făcut pacea cu Adaclii, să se ridice oştirile turcescĭ din Oltenia. Numaĭ pentru a se face acésta, Turciĭ cereaŭ spese de răsboiŭ aprópe de jumĕtate milion. Visteria erà sécă. Divanul Domnesc propune luĭ Caragea, în Novembre 1815, să se facă un împrumut de 420.000 leĭ, de la neguţitorul grec Gheorghe Sachelarie. Domnitorul aprobă acest împrumut la 19 Novembre. Imprumutul se face, dar până în 1816 ajunge la suma de un milion! Imprumutul e garantat cu veniturile ţĕriĭ de la oerit, dijmărit, etc.

In timpul Muscalilor, Manuc-Bey erà împrumutătorul Vistieriei şi nu este îndoială că şefiĭ Muscalĭ se folosiaŭ din împrumuturĭ împreună cu Manuc. Tot asemenea încape bănuială, că Caragea şi mulţĭ boerĭ din Divan se folosiră din împrumuturile luĭ kir Gh. Sachelarie.

E probabil că baniĭ împrumutaţĭ de la Sachelarie stropiră multe consciinţĭ şi în Constantinopole, căcĭ firmanul de laudă şi darurile maĭ sus amintite de la Sultanul sosesc la Bucurescĭ numaĭ după contractarea împrumutuluĭ. (1)

Nu toţĭ pandurii necredincioşĭ Domnieĭ, aliaţĭ aĭ Adaliilor fură răpuşĭ de oştirile turcescĭ. Maĭ multe cete se supuseseră de bună voe luĭ Caragea. Incă în 30 Aprilie 1815, după mijlocirea Episcopuluĭ de Rîmnic, a Divanuluĭ Craioveĭ şi a vechiluluĭ de caimacam Costache Samurcaş, treĭ cete de pandurĭ sub căpetenia luĭ Haidul, Păunul şi Tîmpa, fură graţiaţĭ de Domnitor şi învoiţĭ să se întórcă la vetrele lor în judeţul Jiul-de-Sus. (2)

---

(1) *Jurnalul de Francfort* vestesce acéstă distincţiune acordată de Sultan luĭ Caragea, prin care declară ḑisul jurnal, că *S. A. est adorée de tous ses sujets.*

Scrie în acest jurnal un corespondent din Bucurescĭ, la 10 Decembre 1815:

On vient de recevoir de Constantinople un ordre autographe du Grand Seigneur, par lequel S. H. confirme S. A. notre Hospodar dans la Principauté. Le grand Seigneur en témoignage de Sa satisfaction particulière, lui envoie une pelisse d'honneur de très grand prix, ainsi qu'un très bel étalon, caparaconné avec tout le luxe asiatique; les harnais tout ornés de pierres précieuses. Cette distinction, qui n'a jamais été accordée à aucun des prédécesseurs de notre Prince, a fait ici une sensation d'autant plus agréable, que S. A. est *adorée de tous ses sujets.*

Le Moniteur Universel. No. 30, Mardi, 30 Janvier 1816. Bucarest, le 10 Décembre 1815.

(2) Zemli Vlahiscoie.— Cu tóte că Haidul buluc-baş i Păun căpitan şi Tîmpa căpitan, dinpreună şi cu céta lor, fiind locuitorĭ aĭ Domnescii nóstre ţĕrĭ în sud. Gorju şi de acolo trăgêndu-se s'aŭ unit cu hoţiĭ Adalăĭ făcênd şi pornirĭ tâlhărescĭ împreună cu eĭ asupra ţĕriĭ şi a locuitorilor, sînt supuşĭ la englimaticésca învinovăţire, ca uniĭ

In Decembre 1815 maĭ graţiază şi pe alţĭ şefí de bande din ceĭ carĭ luaseră parte la prădăciunĭ cu *Adaliiĭ*.

Mult contribuì la supunerea *Adaliilor* către Pórtă împrejurarea că aceĭa fură abandonaţĭ de aceste diverse cete de Românĭ. Data firmanuluĭ de laudă, maĭ sus adus, alăturată la data ultimelor graţierĭ, din 16 Decembre 1815, justifică afirmaţiunea nóstră. (1).

Rĕscóla acésta a pandurilor din Mehedinţĭ şi Jiul-de-Sus are în istoria nóstră o însemnătate, care nu aŭ cunoscut-o istoriciĭ noştri· Adevĕrat că Dionisie Eclesiarchul a calificat pe panduriĭ rĕsculaţĭ cu numele de hoţĭ şi a afirmat cum că omoraŭ, ardeaŭ şi prădaŭ, dar n'aŭ calificat alt-mintrelea chiar uniĭ scriitorĭ contemporanĭ mişcarea luĭ Tudor Vladimirescu? Cetele acestuia n'aŭ fost şi ele numite cete

---

ce s'aŭ arĕtat vrăjmaşĭ chiar aĭ patrieĭ lor, dar fiiud-că acum cunoscêndu-şĭ acéstă a lor greşală, de sinele aŭ căḑut cu rugăciune cătrá Domuia-Mea, prin mijlocirea iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ Sfinţieĭ Sale Episcopuluĭ Rîmnîculuĭ i a dumné-luĭ ve, chiluluĭ căimăcămieĭ ot Craiova şi a dumné-lor boerilor Divanuluĭ nostru de acoloca să-ĭ ertăm şi să fie primiţĭ a se întórce la urmă în patria lor, milostivire făcênd asupra lor, iată printr'acest Domnesc al nostru sinet le hărăzim ertarea lor şi neţinerea de minte a necuvióselor fapte ce aŭ urmat până acum; peutru care şi poruucim domnieĭ-tale cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele biv vel dvornic Costiue Samurcaş, vechilule al căimăcămieĭ Craioveĭ, şi dumné-vóstră ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, să aibă voĭe maĭ sus numiţiĭ împreună şi cu cetele lor de a se întórce la casele şi locaşurile lor făr'de nicĭ o băntuială. I saam receh gpd. — 1815 Aprilie 30.

Cod. LXXIV, fila 196.

(1) Zemli Vlahiscoie.— Cu tóte că aceştĭ de maĭ jos arĕtaţĭ, în trecută răzvrătire a Adaliĭ, pribegind din patria lor şi unindu-se cu Adalăĭ, s'aŭ arĕtat cu urmărĭ vrăjmăşescì în potriva patrieĭ şi celor-lalţĭ patrioţĭ aĭ lor, pentru care li se cuveniă pedépsa după mĕsura vineĭ lor, dar căḑênd la Domnia-Mea cu rugăciune, ca să le ertăm greşala şi să le dăm sloboḑenie a se întórce la patria lor, ne-am milostivit asupră-le şi-ĭ ertăm de tóte greşelile trecute, dându-le şi sloboḑenie a se întórce iarăşĭ la patria lor; de care facem sciut domnieĭ-tale cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele biv vel vornice Costache Samurcaş, vechilule al căimăcămieĭ Craioveĭ, i dumnévóstră boerilor divaniţĭ de acolo şi dumné-vóstră ispravnicilor aĭ judeţelor, că maĭ sus numiţiĭ s'aŭ ertat de Domnia-Mea şi sunt sloboḑĭ a se întórce la patria lor şi de aceea li s'aŭ şi dat la mânile lor acéstă carte a Domnieĭ-Mele de ertăciune, i saam receh gpd.

Păun Nicolicescu bim-başa.
Barbu Rogabet bim-başa.
Pătru Grecu bim-başa.
Adecă treĭ împreună cu buluc-başa lor. — 1815. Decembre 16.

(Pecetea gpd). Vel logofĕt.

Cod. LXXIV, fila 232.

de hoţĭ, de către boerime şi Grecĭ? Şi Unguriĭ n'aŭ calificat de cete de hoţĭ pe vitejiĭ luĭ Iancu de la 1848?

Da, panduriĭ de la 1815 aŭ prădat, aŭ ars, aŭ omorît, însă pe cine? Erà sosită ora răsbunăriĭ! Panduriĭ de la 1815 sunt predecesoriĭ pandurilor luĭ Vladimirescu şi numaĭ când aĭ sciinţă că ţéra, de peste Olt, s'a manifestat dejà în contra regimuluĭ, fie acela cu numele de Caragea, saŭ de Suţu; numaĭ atuncĭ poţĭ avé filiaţiunea revoluţiuniĭ luĭ Tudor; numaĭ atuncĭ eroul de la 1821 nu apare în istorie, ca un inexplicabil *Deus ex machina.*

Dionisie Eclesiarchul şi altă dată, la Domnia luĭ Mavrogheni, s'a arĕtat nepricepĕtor de mişcările tainice ale ţĕriĭ, de aspiraţiunile eĭ. Nu putem, întemeiaţĭ pe cuvîntul luĭ, să calificăm de hoţĭ panduriĭ rebelĭ luĭ Caragea în 1815. Chiar faptul că Episcopul de Rîmnic şi înşişĭ boeriĭ Craiovenĭ intervin pentru graţiarea acestor cete de pandurĭ, ne arată, o dată maĭ mult, că în ţéră şi maĭ cu sémă peste Olt, cresceà mereŭ curentul, care aveà să devină şivoiŭ impetuos la 1821.

Acest curent îl înteţesc miseriile şi spornicele birurĭ. Jurnalul german de la Francfort, maĭ sus citat, afirmà că Domnitorul Caragea erà *adorat* de supuşiĭ sĕĭ. Rebeliunea pandurilor din Mehedinţĭ şi Jiul-de-Sus, de la 1815 şi o nouă rĕscólă de la 1816, de care maĭ departe vom avé a vorbì, sunt de natură a desminţì afirmaţiunea de sigur plătită a gazeteĭ de la Francfort.

Departe de a fi adorat de ţéră, Caragea se făceà tot maĭ nesuferit de ea prin stórcerile şi lăcomia luĭ. Nu putem negà deşteptăciunea acestuĭ Grec, saŭ cel puţin grecisat de maĭ multe generaţiunĭ. Acéstă deşteptăciune ĭ-a servit ca să se pună bine pe lângă suveraniĭ ceĭ maĭ puternicĭ din Europa.

Cu puţine ḑile înainte de deschiderea Congresuluĭ de la Viena, de Gentz scrià luĭ Caragea, cu privinţă la Pórta Otomană. Corespondentul Domnitoruluĭ Ţĕriĭ-Românescĭ ḑiceà că: «Mi se pare de necesitate urgentă, ca Pórta să facă un demers, de nu solemn, cel puţin fórte positiv şi fórte pronunţat, pentru a angagià principalele puterĭ să garanteze drepturile şi posesiunile eĭ prin un act formal.» De Gentz vedeà eşind din Congres Rusia «neamicul cel maĭ periculos al Porţiĭ, singurul de care dînsa are a se teme astăḑĭ», cu enorme avantagie, carĭ vor face posiţiunea Porţiĭ maĭ ameninţată decât orĭ-când.

De sigur că asemenea propunerĭ comunicate Porţiĭ Otomane de Caragea, pe cât contribuiaŭ a face plăcut pre Domnitor înaintea Divanuluĭ turcesc, pe atâta înteţiaŭ mĕsurile de apĕrare ale Turcieĭ şi decĭ greutăţile pentru Principate.

Şése ḑile după deschiderea Congresuluĭ din 1814, Metternich, prin de Gentz, comunică luĭ Caragea scirea, că Austria consideră Imperiul Otoman nu numaĭ ca pe un aliat util şi fidel, dar încă ca pe o putere, de conservaţiunea şi prosperitatea căreia este esenţial şi în mod neseparabil legată mântuirea sa proprie.

Turcia prin Caragea cercase pe lângă Austria, să se aducă în Congres cestiunea retrocesiuniĭ Basarabieĭ. Metternich, la 7 Novembre 1814, informéză, prin de Gentz, că acéstă cestiune nu se póte aduce în Congres, căcĭ «limbagiul veritățiĭ şi al justiţieĭ, nu-l maĭ înţelege astăḑĭ Rusia; remonstranţele cele maĭ energice, dacă nu sunt imediat însoţite de ameninţărĭ seriόse, saŭ de demonstraţiunĭ ostile, nu maĭ fac nicĭ un efect asupra acesteĭ Puterĭ; şi conduita Impĕratuluĭ Alexandru, de când a intrat în Paris şi maĭ cu sémă de la sosirea luĭ la Viena, a probat cu abundenţă că nu va maĭ ascultà de acì înainte decât consiliile carĭ nutresc ambiţiunea luĭ, orĭ linguşesc ideile luĭ favorite. (1)

Aprecierile acestea, cu referinţă la Rusia, arată limpede, că de astădată Austria erà sincera aliată secretă a Turcieĭ. Acésta, repet, explică pentru ce Rusia nu va cercà să aducă cestiunea orientală în Congres, în 1814.

In 1815 cestiunea garanţieĭ integrităţiĭ Turcieĭ de înscris în instrumentul de pacificaţiune generală, care va fi redactat la finele Congresuluĭ, e sprijinită şi de Anglia (2).

Caragea scrià adesea şi direct Principeluĭ Metternich, îmboldit de Divanul Otoman. De Gentz, în depeşa sa de la 23 Aprilie 1815, asigură pe Caragea, că Principele de Metternich are bună opiniune despre dînsul şi-ĭ este ataşat.

Evenimentele petrecute în Francia, după fuga luĭ Napoleon din insula Elba, activéză Congresul, care se termină cu actul final la 9 Iunie 1815, după 9 lunĭ de desbaterĭ. Cestiunea garanţieĭ posesiunilor tuturor Puterilor Europene, propusă Congresuluĭ, fu înlăturată din desbaterĭ, din causa opoziţiuniĭ Rusieĭ, care prin acésta vedeà, că Pórta otomană aveà să beneficieze şi dînsa de asemenea garanţiĭ.

Ast-fel pentru Imperiul Otoman şi pentru Principate, tractatul celor patru Puterĭ Europene nu aduse nicĭ o schimbare.

Desastrul neîntârḑiat însă al luĭ Napoleon la Vaterloo, urmat de abdicaţiunea luĭ (22 Iunie), aŭ însă pentru Bucurescĭ şi Iaşĭ tristul efect al spoririĭ şi maĭ mult a influenţiĭ rusescĭ şi a tiranieĭ consulilor

(1) Cavalerul de Gentz, pag. 120.
(2) Veḑĭ depeşa luĭ de Gentz, din 24 Februarie 1815, pag. 143

acesteĭ ţĕrĭ. Politica Austrieĭ faţă cu Pórta a rĕmas aceeaşĭ, precum afirmă şi de Gentz (depeşa de la 15 Octobre 1815).

Cu împlinirea anuluĭ al 3-lea al Domnieĭ, Pórta aşteptà ca Ioan Caragea să se ţină de legămîntul secret de a-şĭ da demisiunea. Orĭ că aveà dorinţă Pórta să-l înlocuéscă, pentru a avé ocasiune de un noŭ câştig, saŭ că l-ar fi reîntărit pe Caragea, plătind din noŭ bune bacşişurĭ ómenilor Porţiĭ, demisiunea luĭ Caragea puteà să fie dorită de ceĭ carĭ sciaŭ, că la 1812 Halat-Efendi câştigase de la Caragea nu maĭ puţin de 4 milióne de leĭ.

Acéstă demisiune nu se dete, cu tótă supĕrarea tăinuită a Porţiĭ; dar din causa acesteĭ purtărĭ, se pare că uniĭ din principaliĭ Turcieĭ se cam concertaŭ cu noiĭ pretendenţĭ la Domnie, cu neamiciĭ luĭ Caragea. Cu tóte acestea, precum ḑice Aron Florian, prin banĭ «Caragea a împedicat maĭ de multe orĭ furtunele ce se pregătiaŭ să se spargă asupra capuluĭ luĭ şi tot-deauna a triumfat despre viclenele uneltirĭ ale vrăşmaşilor sĕĭ» (1). Triumful luĭ Caragea de astă dată îl datoresce maĭ mult interveniriĭ luĭ Italinski, solul Rusieĭ la Constantinopole (2).

Orĭ-cât Metternich, prin de Gentz, căutà să ţină sub influenţa Austrieĭ

---

(1) Manual de Istoria Principatuluĭ Românieĭ. 1 vol. in-8°. Bucurescĭ, 1859, pag. 184.

(2) Despre intenţiunea Porţiĭ de a înlocuì pe Caragea la finele a treĭ anĭ de Domnie scrie Senfft de Pilsach cătră Regele Prusieĭ, din Constantinopole, în 25 Octobre 1815. Vestindu-ĭ că Turcia trimite trupe spre Dunăre, Ambasadorul adaugă: «Circumstanţa sporesce crisa: sunt tocmaĭ treĭ anĭ de când Principele Caragea guvernă Valachia, şi Pórta se pare dispusă a-l mazilì, ca să deà Domnia la altul. On nomme même les candidats, qui sont le vieux Arghiropolo, interprête de la Porte, le Prince Suzzo, gendre du Prince actuel de Valachie et le Prince Hangerli, odieux à la Russie, qui n'igore pas ses anciennes menées avec les agents de Bonaparte à Constantinople. La versalité des Turcs est connue; ils ont de la peine à se tenir au traité fait avec la Russie, qui leur impose de conserver les Hospodars de Valachie et de Moldavie pendant 7 ans, dans une place qu'ils aiment à mettre à l'encan le plus souvant que possible. Cette disposition du Divan est augmentée par les Grecs du Fanal, qui intriguent sans cesse, l'argent à la main, pour obtenir une de ces places qui font l'objet de leurs désirs et pour lesquelles ils ne se font aucun scrupule de commettre des crimes et de trahir leurs plus proches parents. Le Comte d'Italinski est parfaitement informé des mesures guerrières qui occupent la Porte et des intrigues qui la poussent à déposer le Prince Caradja; il en paraît très mécontent et il déclare hautement que la déposition du Prince Caradja équivaudrait à une déclaration de guerre contre la Russie. Il me l'a dit encore hier, à l'occasion d'un officier qui a commandé mon escorte en voyage et qui m'a fait prier de lui accorder une lettre de recommandation pour le Prince Caradja.»

(Oficerul n'a plecat, aşteptâud să vadă ce se alege cu Domnia luĭ Caragea.)

pre Domnitorul Muntean, evenimentele se însărcinaŭ mereŭ să influenţeze Curtea Munteană în folosul Rusieĭ.

De aşà natură a trebuit să fie şi încunoscinţarea ce Caragea primì, în Iulie 1815, despre încorporarea ducatuluĭ Varşovieĭ la Imperiul rusesc. (1)

Relaţiunile luĭ Caragea cu representantul Rusieĭ îl îndémnă să priméscă fórte bine, în trecerea luĭ prin Bucurescĭ,' pe trimisul Regeluĭ Prusieĭ la Constantinopole, d-l Senfft de Pilsach.

Acesta scrie din Bucurescĭ către Regele sĕŭ, la 14 Septembre 1815, cu laudă despre Domnitor.

Rĕscóla pandurilor deşì reprimată, Caragea simţì că trebuesce să liniştéscă şi reclamaţiunile din ţéră, carĭ reclamaţiunĭ puteaŭ influenţà la Constantinopole. Caragea prin urmare se preocupă de finanţele ţĕriĭ — de care maĭ la vale vom vorbì—şi reduce birul direct al ţĕrănimeĭ. La finele anuluĭ 1815 casa răsurilor, adecă a lefilor, avênd de nazir pe fostul Mare Ban Gr. Brâncoveanu, constată că din causa scăderiĭ biruluĭ, casa acésta este în deficit până la finele viitoruluĭ Ianuarie 1816, cu 213.000 talerĭ. Divanul propune să se acopere deficitul acesta prin un împrumut de 223.650 de talerĭ, iar împrumutul să fie garantat în vinăriciul viitor care se va sporì. Domnitorul aprobă facerea acestuĭ noŭ împrumut, care se contractéză la fostul mare Vistier Ioan Moscu, cu talerĭ 7 şi jumĕtate la pungă pe lună Aceştĭ banĭ cu dobânda lor se vor plătì din adaosul vinăriciuluĭ din 1816.

Scăderea veniturilor ţĕriĭ pe o parte, şi pe de alta urcarea cheltuelilor, aŭ nevoit pe Domn să ieà o mĕsură care nemulţumesce boerimea. Amintim acéstă mĕsură şi aicĭ, când facem istoria Domnieĭ luĭ

(1) Dumné-vóstră ispravnicilor ot sud.... sănătate, vĕ facem Domnia-Mea în scire, că Excelenţa Sa Elciul rusesc din Ţarigrad, prin notă făcênd arĕtare către Inalta Pórtă a prea puterniceĭ nóstre Împĕrăţiĭ pentru ducatul Varşovieĭ, cum că prin obştésca priimire a tuturor Evropienescilor Împĕrăţiĭ s'aŭ unit cu Imperiul Rusieĭ, aŭ făcut rugăciune de a se vestì tuturor acelora câţĭ vor fi din ţinutul numituluĭ ducat şi se vor fi aflând în ţinutul stăpâniriĭ prea puterniceĭ Împĕrăţiĭ, însă Leşĭ desertorĭ, să se arĕte către consulaturĭ, ca să li se deà cea desăvîrşită ertare şi uitarea celor urmate, care li s'aŭ hărăzit de către Împĕrăţia Rusieĭ; de aceea poruncim Domnia-Mea, ca prin publicaţie să o faceţĭ acésta sciută prin tot judeţul, ca verĭ-câţĭ Leşĭ desertorĭ saŭ neguţătorĭ se vor fi aflând în orĭ-care parte de loc a judeţuluĭ să vie să se arĕte aicĭ la cinstitul consulat al Rusieĭ, cu tóte documenturile lor ce vor fi avênd, spre dovadă că sunt de la Lehia, ca să dobândéscă ocrotirea Împĕrăţieĭ lor, şi fiţĭ sănătoşĭ.—1815 Iulie 28.

Cod. LXXIV, fila 212.

Caragea, după ce de dînsa avem a vorbì la cap. finanţelor. S'aŭ rînduit boerĭ, carĭ să cerceteze de aprópe: ce numĕr de scutelnicĭ şi posluşnicĭ are fie-care boer? şi s'aŭ redus din numĕrul acestora, maĭ cu sémă de la ceĭ carĭ nu se bucuraŭ de vre-o influenţă maĭ deosebită. Cu acest mijloc Visteria sperà să maĭ îmmulţéscă numĕrul contribuabililor, póte nu atât de redus din causa ultimuluĭ răsboiŭ şi a ciumeĭ, cât din causa abusivelor facerĭ de scutelnicĭ şi de posluşnicĭ. In 1816 Ianuarie, numĕrul posluşnicilor «ce prin sfat de obşte s'aŭ hotărît» rĕmâne totuşĭ de 10.737 de indiviḑĭ şi în plus câţĭ-va adaoşĭ maĭ apoĭ prin resoluţiunĭ Domnescĭ,, iar ceĭ-lalţĭ sunt daţĭ venit Visterieĭ. Aşezămîntul posluşnicilor este din Maiŭ 1814, dar, la 25 Ianuarie 1816, Domnitorul îl reîntăresce, amintind că pe lângă boeriĭ pămîntenĭ, se cade să aibă posluşnicĭ şi aceĭ străinĭ «sălăşluiţĭ şi aşezaţĭ aicĭ în pămîntul ţĕriĭ cu starea căsnicieĭ lor, după vremĭ, uniĭ maĭ dinainte, alţiĭ maĭ din urmă, şi aŭ rĕmas nestrămutaţĭ de aicĭ, carĭ toţĭ aceştia s'aŭ cinstit după cuviinţă şi cu cinul de boerĭ».

In 1816 se aruncă o dare extraordinară, cu care să se pótă plătì 149.250 de talerĭ, preţul la 3.400 de salahorĭ şi a 580 de care, ce ţéra erà datóre să deà la cetăţile turcescĭ pe fie-ce lună. Ceĭ 16.000 de lude, cât maĭ rĕmăseseră în ţéră, se îmbracă cu acéstă dare, aşà că de lude vine câte 9 talerĭ şi banĭ 40, «făr' de răsură şi altă încărcătură.» Darea acésta se plătesce de la 1 Aprilie 1816. (1)

Cu tóte sporirile de dărĭ, Ţéra-Românéscă e datóre, în Maiŭ 1816, pe împrumuturĭ diverse, 1.356.983 talerĭ şi 65 banĭ. Ca să acopere acest gol, Domnitorul stăruesce la kir Gheorghe Sachelarie, să priméscă asupră-şĭ *huzmeturile* ţĕriĭ, cu adaosul banilor necesarĭ pentru dobândă şi agiŭ.

Se póte bine înţelege cu cine împărţià câştigurile, fie Sachelarie, fie Moscu, împrumutătoriĭ Statuluĭ Românesc!

Nemulţumirea cresce mereŭ în ţéră şi în tóte clasele societăţiĭ, pe mĕsura în care sporesc birurile şi vexaţiunile. In 1818 August, Caragea simte obligaţiunea a maĭ uşurà dările. Vom aduce la capitolul finanţelor actele relative la aceste nouă «*gheniki*», întocmire a dărilor, impărţindu-le în treĭ categoriĭ: în baniĭ Visterieĭ din 6 semĭ pe an (în care intră şi haraciul către Pórtă), în baniĭ poştelor şi în baniĭ lefilor. Caragea suprimă în 1818 baniĭ răsurilor.

Acéstă «gheniki», întocmire nouă de birurĭ, Caragea pune pe boerĭ

(1) Veḑĭ *Tesaur de Monumente* de Papiu. Tom II, pagina 398.

să jure că nu o vor maĭ adăogi, ca să liniştéscă agitaţiunile sporinde din ţéră.

Cu începutul anuluĭ 1816, spiritele eraŭ agitate peste tot în Principate şi în Turcia de sgomotele rĕspândite despre o nouă invasiune ruséscă, ameninţând Principatele şi Constantinopole. (1)

Maĭ mult decât orĭ-când, de Gentz regretă că Congresul n'a garantat integritatea Porţiĭ, căcĭ acéstă integritate n'o interesà numaĭ pe dînsa, ci şi pe tóte cele-lalte Curţĭ, siguranţa generală şi stabilitatea păciĭ Europeĭ. Pórta însăşĭ nu primise să tracteze despre acéstă garanţie, dóră temêndu-se nu cum-va să aibă ca prim resultat încorporarea Principatelor la Austria şi la Rusia, amintindu-şĭ, cum la un moment dat, Napoleon I, tot în interesul integrităţiĭ restuluĭ Imperiuluĭ Otoman, fusese gata de a cedà Impĕratuluĭ Alexandru I ţĕrile române. Anglia fusese dispusă să sprijine în Congresul de la Viena garantarea integrităţiĭ Imperiuluĭ turcesc, prin formula *generaleĭ garanţiĭ a integrităţiĭ tuturor statelor.* Acésta neprimindu-se în programul desbaterilor, nicĭ numele Imperiuluĭ Otoman n'a fost de loc articulat.

Tractatul ulterior al sf. alianţe, din Septembre 1815, de asemenea nu atinge de loc Pórta Otomană. D-l Gentz afirmă, că *«spiritul şi tendinţa nouluĭ tractat de alianţă sunt maĭ curênd indirect favorabile Porţiĭ.* Acéstă conclusiune o scóte de Gentz din faptul, că ceĭ patru monarchĭ s'aŭ legat de a nu tulburà pacea generală. D-l Gentz crede, că şi Împĕratul Alexandru a renunţat cu totul la planurile luĭ faţă cu Turcia.

De Gentz este însă îngrijat, căcĭ vede, că tocmaĭ Pórta Otomană manifestă sentimente răsboinice (pag. 209 şi 210). Turcia se pregătesce energic de răsboiŭ şi nu se preocupă de alianţe cu Europa, visând la o ruptură cu tóte Puterile, persuadată că va triumfà de întréga Europă.

De sigur asemenea acusărĭ aduse Porţiĭ îşĭ aveaŭ sorgintea tot în intrigile rusescĭ. De Gentz îndémnă pe Turcia să se apropie de Austria şi de Anglia, să le consulte şi să profite de sfatul lor, maĭ ales acum în preḑiua când vor venì iar la ordinea ḑileĭ desbaterile dintre

(1) Veḑí depeşa de la 1 Ianuare 1816 a luĭ de Gentz, în care scrie: «Depuis que je suis de retour à Vienne, j'ai été frappé de tout ce que j'ai entendu sur l'état des choses, sur vos frontières, sur les alarmes qui règnent dans les Provinces ottomanes limitrophes de la Russie, sur la disposition des esprits de part et d'autre; et par un rapport officiel que j'ai vu ces derniers jours, j'ai appris avec étonnement que, d'après des avis d'Odessa, on s'attendait à une invasion prochaine, et que l'on croyait Constantinople directement menacée».

Pórtă şi Rusia, pentru execuţiunea definitivă a tractatuluĭ de la Bucurescĭ şi restituţiunea cetăţilor oprite de Rusia contra stipulaţiunilor exprese ale aceluĭ tractat.

Ceea ce dorià de Gentz erà dorul luĭ Meternich, care cu drept cuvînt se temeà să nu se încépă un răsboiŭ între Pórtă şi Rusia, răsboiŭ care puteà fi fatal Imperiuluĭ Otoman. Şi se temeà Austria cu atât maĭ mult, că Impĕratul Alexandru luase iniţiativa neaşteptată a uneĭ sf. alianţe, pe basă *religiósă creştină.* Singurul fapt că tractatul acesta era între creştinĭ puteà să se interprete în defavórea Turcieĭ. (1)

Scim însă, că în definitiv altul erà scopul sf. Alianţe, încheiate la 26 Septembre 1815. Pericolul pentru Pórta Otomană nu puteâ venì dintr'acolo şi maĭ cu sémă imediat. Afacerea relativă la insulele Ionice, puse sub protectoratul Anglieĭ, displace Porţiĭ cu tóte îndemnurile Austrieĭ de a vedé evenimentul cu ochĭ bunĭ. Se spuneà Porţiĭ, că întărirea Anglieĭ în Mediterana erà o garanţie a integrităţiĭ Imperiuluĭ Otoman, maĭ cu sémă faţă cu eventualitatea răsboiuluĭ ce s'ar puté nasce din reclamaţiunile Turcieĭ contra neexecutăriĭ de Rusia a tractatuluĭ de la Bucurescĭ.

Prin faptul că însuşĭ Împĕratul Alexandru comunică la Constantinopole, prin Italinski, tractatul sf. Alianţe cu explicaţiunea, că numaĭ împrejurarea cum că toţĭ semnatariĭ acestuĭ act sunt creştinĭ a împedecat cererea adesiuniĭ şi a Sultanuluĭ, se aduce óre-care liniştire în Constantinopole şi în Principate. Şi cu tóte acestea, pe când tóte Puterile Europene aŭ desarmat şi desarméză, singură Rusia conservă întréga sa oştire. Acesta erà un punct negru la orizontul Europeĭ. Adevĕrat că din Petersburg se explicà întârḑierea licenţieriĭ oştiriĭ şi maĭ cu sémă se explicà păstrarea oştiriĭ, pe ţĕrmiĭ Nistruluĭ şi în apropiere de Turcia, cu împrejurarea, că magasinele de provisiunĭ eraŭ aşezate într'aceste regiunĭ şi că oştirea urmà să se foloséscă de aceste provisiunĭ înainte de a operà o schimbare în posiţiunile armateĭ. Netăgăduit aceste explicaţiunĭ nu explicaŭ nimic şi principele Constantin Ipsilanti spuneà, la Petersburg, orĭ cuĭ voià să-l asculte, că răsboiul nu póte fi înlăturat.

(1) «Le premier mouvement de presque tous ceux qui apprirent l'existence de ce traité était de le regarder comme le précurseur d'un projet contre la Turquie. La religion chrétienne, disait-on, étant l'objet ostensible et le mot sacramental de cette pièce, il est clair qn'elle n'exclut point des entreprises contre les infidèles, et que le voeux secret de l'Empereur Alexandre a été celui de rallier les premières Puissances de la chrétienté, par un engagement solennel, pour leur proposer plns tard une espèce de nouvelle croisade.» (Dépêches du chevalier de Gentz, page 219).

Maĭ multe circumstanţe întăriaŭ acéstă aserţiune: se aşteptà dintr'un moment într'altul o nouă rĕscólă în Serbia. Amiralul rusesc Gray a fost însărcinat să pregătéscă o flotă de 13 vase pe Marea-Négră şi Italinski se manifestà maĭ recalcitrant la Constantinopole. Fusese vorba să fie înlocuit prin alt ministru plenipotenţiar, Strogonoff. Acum se lăţise scirea, că Strogonoff nu va maĭ merge la Constantinopole..... (1)

Cu tóte aceste simptome, de Gentz credeà, cu drept cuvînt, că pacea nu va puté fi imediat conturbată. Acéstă convingere resultà şi din lungile conversaţiunĭ ale generaluluĭ Austriac Steigentesch, trimisuluĭ la Petersburg, cu Impĕratul Alexandru (2).

Aprecierile optimiste ale generaluluĭ Steigentesch nu împedicaŭ ca îndată după sosirea luĭ Strogonoff la Constantinopole, negociaţiunile cunoscute dintre Pórtă şi Rusia, cu referinţă la execuţiunea unor articole din tractatul de la Bucurescĭ, să ieà un caracter tot maĭ iritant. Strogonoff se silià să probeze, că Pórta este vinovată într'acéstă privinţă. El susţineà, între altele, că stipulaţiunile tractatuluĭ, întru cât privesce Principatele Valachia şi Moldova, aŭ fost rĕŭ executate şi că aŭ fost cu totul eludate şi rĕsturnate, în ceea ce privesce pe Serbia. In loc de a restituì cetăţile de pe Marea Négră, carĭ se cuveniaŭ Turcieĭ, Rusia cereà din contră insula Şerpilor la gurile Dunăriĭ.

Asemenea reclamaţiunĭ şi dintr'o parte şi dintr'alta nu vor avé negreşit consecinţe grave, decât cu câţĭ-va anĭ maĭ târḑiŭ.

Aşà fel de negociaţiunĭ împlu aniĭ următorĭ din Domnia luĭ Caragea.

Negociaţiunile dintre Rusia şi Turcia pe la jumĕtatea anuluĭ 1818 ieaŭ un caracter amenințător şi în tot casul penibil. In Londra se credeà chiar că o mare explosiune erà de aşteptat. La Viena lucrul se presintà ceva maĭ puţin amenințător.

Intre punctele negociate acum intră şi afacerea ambelor Principate. După de Gentz aceste afacerĭ vor formà un punct esenţial. (3)

In anul 1816 se svonesce din noŭ vorba de mazilirea luĭ Caragea Scrie despre acésta Senfft cătră Regele sĕŭ, în 10 Iunie, 1816, dar adaugă a ḑice că el nu crede lucrul.

Din corespondenţa representantuluĭ Prusian cu Regele sĕŭ, culegem o informaţiune surprinḑĕtóre: conspiraţiunea de la 1816 din Bucurescĭ să fi fost urzită de consulul Austriac Fleischhackel, care avusese o neînţelegere fórte vie cu Domnitorul. Baronul de Stürmer, internunţiul

(1) De Gentz (Depêches inédites), pag. 256—257.

(2) Dépêches inédites de Gentz, pag. 270.

(3) Depeşa luĭ de Gentz din Viena, 30 Iunie 1818.

Austriac, dintr'un mare interes pecuniar (de sigur vre-un candidat la Domnie îĭ promisese banĭ) ajută pe Fleischhackel în reclamaţiunile luĭ la Viena. Conspiraţiunea acésta de a doua nu isbutì, dar internunţiul Austriac nu maĭ puţin lucrà pentru mazilirea luĭ Caragea.

Despre conspiraţiunea din 1816 în contra luĭ Caragea nu pomenesc scriitoriĭ noştri. Că ea a existat, ba că s'a încercat în două rîndurĭ, ne póte sta de dovadă corespondenţa luĭ Pilsach cătră Regele Prusieĭ. La 25 Iunie 1816, Pilsach négă, ce e drept, că a urmat o a doua conspiraţiune în Bucurescĭ, dar nu maĭ puţin constată trista situaţiune a ţĕriĭ din causa lăcomieĭ Turcilor, a Domnitoruluĭ şi a intrigilor diverşilor candidaţĭ de Domnie, printre carĭ citéză pe Hangeri, omul «cel plin de spirit, de îndrăsnélă şi de datoriĭ».

Pe la începutul luĭ Iunie 1816, se descopere în Bucurescĭ conspiraţiunea contra luĭ Caragea şi în contra boerimiĭ. In acéstă conspiraţiune intraŭ ómenĭ din trépta cea maĭ de jos şi de sigur şi din panduriĭ, carĭ în anul trecut se revoltaseră în Oltenia (1).

Ca acéstă rĕscólă să fi fost inspirată, dacă nu înjghebată în taină, de consulúl austriac Fleischhackel, noĭ nu posedăm documente şi nicăirĭ nu aflarăm informaţiunĭ aşà positive şi afirmative ca în corespondenţa luĭ Senfft, maĭ sus adusă. Adevĕrat că în conspiraţiune ieaŭ parte şi câţĭ-va sudiţĭ Austriacĭ, dar acésta nu explică în mod lămurit interesul ce puteà să aibă Austria de a rĕsturnà pe Caragea, prin care tocmaĭ ţineà firele politice la Constantinopole. Condicele Domnescĭ ale luĭ Caragea nu păstréză amintirĭ directe despre acéstă încercare de rebeliune. De Pilsach însă, într'o notă a luĭ de la 24 August 1816, spune că: «procesul acusaţilor de conspiraţiune de la Bucurescĭ s'a terminat. Ceĭ doĭ Austriacĭ implicaţĭ aŭ fost condamnaţĭ la spânzurătóre şi fiind-că art. 8 din pacea de la Carlovitz autorisă executarea pedepsiĭ supuşilor Austriacĭ chiar în Turcia, vor suferì pedépsa de mórte la Bucurescĭ, afară numaĭ dacă internunţiul nu va obţiné să fie predaţĭ autorităţilor austriace, ca să fie pedepsiţĭ cu mórte în Transilvania (2).

---

(1) *Le Moniteur Universel.* No. 170. Mardi, 18 Juin 1816.— Valachie—Bucarest, 1 Mai. On a découvert ici, il y a quelques jours, une conspiration, *tramée* par quelques séditieux de la plus basse classe du peuple contre la vie de notre Prince et tendant à renverser notre gouvernement. On a déjà emprisonné *cinq* des principaux séditieux, qui attendent la juste punition de leur crime.

(2) *Senfft de Pilsach către Rege.* Constantinopole, 24 August 1816.

.... Le procès des coupables de conspiration à Bukarest est fini. Les deux Autrichiens impliqués ont été condamnés à être pendus, et, comme le huitième article

Cum că rolul atribuit de Senfft luĭ Fleischhakel în acéstă conspirațiune nu este întemeiat, se póte vedé și din faptul, că cancelarul Metternich, în cursul luĭ Iulie 1816, trimite consuluvuĭ Austriac din Bucurescĭ o scrisóre, prin care îĭ mulțumesce de purtarea luĭ în împrejurarea tulburărilor din Bucurescĭ și-ĭ trimite ca rĕsplătire o tabachere de aur împodobită cu diamante (1).

Suntem înclinațĭ de a bănuì, că acéstă conspirațiune erà pe placul Muscalilor amiciĭ Prusieĭ, pe care o representà de Pilsach la Constantinopole. Tocmaĭ Rusia, urmărind reclamațiunile eĭ față cu Pórta Otomană, ordonase oștirilor sale să se apropie de Principate. Acéstă scire o comunică Porțiĭ Domnitoriĭ țĕrilor române, dar îndată apoĭ tot eĭ o desmințesc, atribuind mișcările de trupe la simple manevre. (2)

Din următorul an 1817 avem a amintì fapte importante. Maĭ întâiŭ călĕtoria Impĕratuluĭ Austrieĭ prin Ardél și Bucovina dă ocasiune Domnitorilor Românĭ să-l curtenéscă. Caragea trimite spre a salutà pre Impĕratul, pre ginerele sĕŭ Banul Arghiropulo. La 8 Septembre st. n., acesta e primit cu distincțiune în audiență, la Sibiiŭ. (3)

---

de la paix de Carlovitz autorise l'exécution des sentences portées contre les individus de cette nation, en Turquie même, ils doivent subir la peine de mort à Bukarest, à moins que l'internonce n'obtienne qu'ils soient livrés aux Autrichiens, pour être mis à mort en Transylvanie... *(Iorga,* Acte și fragm. II*)*.

(1) *Le Moniteur Universel.* No. 214, Jeudi 1-er Août 1816. Vienne, le 20 Juillet.

M. Fleischhakel, agent d'Autriche à Bucarest, a reçu du prince de Metternich une lettre par laquelle ce ministre lui témoigne sa satisfaction sur la conduite qu'il a tenue lors des troubles qui ont éclaté contre le hospodar et les nobles du pays, et lui envoie en même temps une tabatière d'or garnie de diamans.

(2) Senfft de Pilsach către Rege. Constantinopole, 25 Novembre 1816.

..... Les Princes de Moldavie et de Valachie ayant informé la Porte Ottomane que les troupes russes, sous les ordres du général Benigson, se concentraient de plus en plus dans le voisinage des confins de l'Empire turc, le gouvernement avait envoyé en hâte des ordres pour mettre en état de défense les forteresses du Danube et pour préparer tout ce qui est nécessaire pour s'opposer à une invasion. A peine que ces ordres étaient partis, la Porte Ottomane s'est entièrement rassurée par les mêmes Princes-Hospodars sur le mouvement de l'armée russe, qui n'avait été motivé que par des manoeuvres d'exercices, que le général Benigson lui avait fait exécuter.... *(Iorga,* Acte și fragm. II).

(3) *Le Moniteur Universel.* No. 275, Mardi, 30 Septembre 1817.

Autriche. Vienne, le 18 Septembre.

D'après les dernières nouvelles d'Hermanstadt l'Empereur a parcouru le 7 et le 8 tous les environs de cette ville. S. M. a présidé le 9 un conseil sur les finances de la province. L'Empereur se proposait de se rendre le lendemain sur les frontières de Valachie pour examiner les établissements de quarantaine, ainsi que les superbes restes de la *Voie Julienne*, ouvrage des Romains. La Cour devait partir le 12 pour

Al 2-lea fapt este mórtea violentă a luĭ Cerni George, capul insurecţiuniĭ sêrbescĭ. Acésta se întîmplă în August 1817, la Belgrad, unde se întorsese din Chişineŭ, cu ocasiunea negociaţiunilor pentru fruntariile Serbieĭ. Acéstă împrejurare vine şi ea să mărescă conflictul latent dintre Rusia şi Turcia. Cerni George a fost ucis de comandantul turc din Belgrad, care-ĭ trimise capul la Constantinopole (1).

Acéstă împrejurare obligă pe Pórta la concesiunĭ faţă cu reclamaţiunile rusescĭ, în cursul luneĭ luĭ Septembre, cât privesce regularea fruntariillor despre Moldova. Pórta primesce ca acéstă fruntarie să trécă la Dunăre, pe ţĕrmul drept al braţuluĭ Sulineĭ, până la punctul unde se întrunesce cu braţul Chilieĭ, maĭ sus de Ismail. (2)

Luĭ Andréossy la Constantinopole succedase, ca ministru plenipotenţiar al Regatuluĭ frances, marchisul de Rivier. Acest ambasador nu maĭ continuă faţă cu Rusia, faţă cu Strogonoff, acţiunea predecesoruluĭ sĕŭ. De aceea nicĭ nu se maĭ ocupă Franţa de sórtea Principatelor. Intréga jumĕtate de an din 1817, *Monitorul Universal* frances nu maĭ aduce decât rare notiţe cu referinţă la ţĕrile nóstre. Nu aşà se petreceaŭ lucrurile sub Napoleon I-iŭ!

Singurile notiţe ce găsim în *Monitorul Universal*, în jumătatea din

---

Kronstadt. Le gendre du Prince de Valachie, Ban Arghiropulo, que ce Prince avait envoyé à Hermanstadt pour complimenter LL. MM. a eu, le 8, l'honneur de leur être presenté.

Le Moniteur du 5 Septembre 1817.

La August 1817 aŭ călĕtorit MM. LL. Austriace în Bucovina (dans le beau pays de BuckOwine (!), où la végétation est magnifique. Les derniers points sur ces frontières, que LL. MM. avaient parcouru, sont le passage de la Porte de fer de Trajan et celui de la Tour Rouge sur le fleuve de l'Aluta.

(1) Veḑĭ *Le Moniteur Universel*, de la 21 August 1817.

(2) *Le Moniteur Universel*. No 280. Mardi, 7 Octobre 1817.

Vienne, le 25 Septembre.

M. le baron de Strogonoff a eu, le 22 du mois passé, une conférence avec le Reis-effendi, concernant le règlement définitif des frontières. Cette conférence s'est tenue avec le plus de solennité possible, et le ministre avait donné ordre a un courrier de se tenir prêt à partir le 26 pour Saint-Pétersbourg.

Le Mointeur Universel. No. 298. Samedi, 25 Octobre 1817.

Constantinople, le 10 Septembre.

Les négociations avec la Russie ont pris une tournure très-heureuse. Dans une conférence tenue le 2 de ce mois avec le baron de Strogonoff, la Porte a adopté lés propositions de l'Empereur Alexandre pour les nouvelles frontières de la Bessarabie. La nouvelle ligne de démarcation entre les deux Empires passe sur la rive droite du Danube connue sous le nom de Sulina, et suit jusqu'à l'endroit où il se réunit avec le Kili, au-dessus d'Ismail. M. Bogdanovich, le commissaire de démarcation pour la Russie, est déjà retourné à Pétersbourg.

urmă a anuluĭ 1817, sunt în numĕr de două. Prin acea d'întâia se vorbesce de o mişcare, care s'ar fi întîmplat la Bucurescĭ, în urma căreia Domnitorul Caragea ar fi fost silit să părăséscă capitala. (1)

A doua desminte scirea despre mişcarea arĕtată maĭ sus şi apoĭ cu mult optimism laudă domnia luĭ Caragea şi dă scire despre un cutremur întîmplat şi despre mersul timpuluĭ. (2)

In anul 1818 negociaţiunile cu Rusia continuă. In fond sunt tot aceleaşĭ din aniĭ anteriorĭ. In formă, ele ieaŭ alt demers. Strògonoff nu maĭ desparte cele patru puncte *sub lite: a)* Execuţiunea tractatuluĭ de pace cât privesce pre Sêrbĭ, cărora Pórta s'a angajat să le recunóscă dreptul de autonomie civilă şi religiósă; *b)* Partea acordată Rusieĭ în administraţiunea Principatelor Moldoveĭ şi Valachieĭ şi dificultăţile, carĭ s'aŭ ridicat asupra execuţiuniĭ acestuĭ articol; *c)* Diverse cestiunĭ relative la fixarea fruntarielor şi la indemnităţile stipulate; *d)* Restituirea unor cetăţĭ în Asia, cerute de Pórtă şi nestipulate prin ultimul tractat. (3)

---

(1) *Le Moniteur Universel.* No. 302. Mercredi, 29 Octobre 1817. Vienne, le 17 Octobre.

Les lettres de commerce annoncent qu'il y a eu à Bucarest un mouvement, à la suite duquel l'Hospodar a été, dit-on, obligé de quitter cette capitale.

(2) *Le Moniteur Universel.* No. 320. Dimanche, 16 Novembre 1817. Vienne, le 1-er Novembre.

Nous avons reçu ici des lettres de Bucarest, du 14 Octobre. Il en résulte que la plus parfaite tranquillité règne dans la Valachie; que l'état sanitaire des habitants de cette province est très satisfaisant; qu'on n'y découvre plus la moindre trace d'une maladie contagieuse, etc. Les symptômes de la peste, qui s'étaient manifestés, l'été dernier, dans quelques communes de la Moldavie, ont disparu entièrement. Les mêmes lettres rapportent, qu'on a ressenti le 12 Octobre, à Bucarest, trois secousses assez fortes de tremblement de terre. La dernière était assez violente; mais elle n'a causé aucun dommage. Le temps était pluvieux, et il y avait un brouillard assez épais toute la journée du 12 Octobre.

(3) *Le Moniteur Universel.* No. 213. Samedi, 1-er Août 1818. Constantinople, le 20 Juin.

Les négociations entre la Sublime-Porte et le ministre de Russie, M. le baron de Strogonoff, ne paraissent offrir rien de nouveau quant au fond; c'est seulement sous le rapport de la forme qu'elles ont, à ce qu'on assure, pris une autre marche. La Russie, dit-on, a ordonné à son ministre de ne point séparer les quatre objets de la négociation. On prétend que ces objets sont: 1) l'exécution du traité de paix pour ce qui concerne les Serbes, auxquels la Porte a promis l'exercice libre de tous les droits civils et religieux; 2) la part accordée à la Russie dans l'administration des Principautés de Moldavie et de Valachie, et les difficultés qui se sont élevées sur l'exécution de cet article; 3) diverses questions relatives à la fixation des frontières, et aux indemnités stipulées, qui sont restées indécises lors de la dernière convention; 4) la remise de quelques forteresses en Asie, que la Porte demande, et qui,

Asupra acestor puncte, Rusia admite negociaţiunile imediat, saŭ la un alt moment, după cum va plăcé Porţiĭ. Acéstă concesiune o face Impĕratul Alexandru, fiind-că se pregătiaŭ suveraniĭ marĭ aĭ Europeĭ să se întâlnéscă la o nouă conferinţă saŭ congres, la Aix-la-Chapelle şi de sigur, că voià ca Europa să nu fie indispusă în contra luĭ şi să-l considere ca pregătitor de tulburărĭ nouĕ a păciĭ universale.

Pe când la Constantinopole, în aniĭ al 6-lea şi al 7-lea al Domnieĭ luĭ Caragea, continuaŭ asemenea negociaţiunĭ, la Bucurescĭ, pe tótă ḑiua, se făceà maĭ grea acéstă domnie. Dionisie Eclesiarchul, a căruia lucrare se termină cu anul 1815, nu ne maĭ póte servì pentru istoria Domnieĭ luĭ Caragea din aceştĭ anĭ. Zilot Românul (Fănuţă) amintesce însă de intrigile boerilor din anul al 5-lea al Domnieĭ luĭ Caragea. Constantin Filipescu, care simţià că se înnécă corabia luĭ Caragea, acum «prin ipochimene rusescĭ la Ţarigrad» provócă reclamaţiunĭ ale consululuĭ rusesc în contra jafurilor ţĕriĭ, de carĭ erà acusat Domnitorul, jafurĭ de carĭ se folosise, este sciut, şi însuşĭ marele Vistier Constantin Filipescu.

E probabil că mişcarea boerésca provocată de Const. Filipescu este aceea, de care pomenià *Monitorul Universal* frances din 29 Octobre 1817. Domnitorul înăbuşì lesne asemenea mişcare, făcênd surghiun pe Filipescu la moşia sa Bucovul.

Asemenea sórte avură şi alţĭ doĭ boerĭ înţeleşĭ cu Filipescu, anume Vornicul Const. Bălăceanu şi marele Logofĕt Grig. Ghica. Acest succes nu asigură totuşĭ triumful definitiv al luĭ Caragea şi împlinirea celor 7 anĭ de domnie. Averile luĭ marĭ, cunoscute la Constantinopole, eraŭ tocmaĭ un pericol pentru capul luĭ. Cu boeriĭ rĕsvrătiţĭ tot se puteà împăcà el şi la nevoe se puteà cotorosì de eĭ chiar şi prin otravă, cum a fost acusat de public la mórtea luĭ Const. Filipescu, căruia îĭ dete voe, din causă de bólă, să se întórcă la Bucurescĭ, după câte-va lunĭ de exil şi care murì neîntârḑiat, dând loc la asemenea bănuială de otrăvire. Dar nu erà tot asemenea de uşor să-şĭ asigure impunitatea la Constantinopole şi maĭ cu sémă să-şĭ apere acolo averile, după ce se va fi dus în urma împliniriĭ celor 7 anĭ de domnie.

Insciinţat de amicul sĕŭ de Gentz, că între punctele în desbatere dintre Strogonoff şi Pórtă va fi şi întrebarea dăinuiriĭ domnieĭ sale, (1)

n'est pas stipulée dans le dernier traité. On ajoute que la Russie laisse à la Porte l'alternative de négocier actuellement sur tout l'ensemble de ces questions, ou bien de remettre toute négociation à un autre moment.

(Journal de Francfort).

(1) Depeşa din 30 Iunie 1818.

Caragea preferì să-şĭ ieà mĕsurile de precauţiune înainte de orĭ-ce soluţiune s'ar fi dat uneĭ asemenea întrebărĭ, cu atât maĭ mult că nu puteà să spere una bună, din moment ce o parte din boeriĭ ţĕriĭ lucraŭ acuma împreună cu Rusia contra luĭ.

Aşà fiind împrejurările, Caragea se hotărî să abandone tronul şi ţéra. La 29 Septembre, Domnitorul asistâ la îmmormîntarea luĭ Radu Golescu. După aceea prânzì la curtea Sa şi în urmă simulă o promenadă afară din Bucurescĭ, după ce-şĭ luase, negreşit, tóte disposiţiunile pentru fugă, ducênd cu sine familia Sa, ba şi pe gineriĭ sĕĭ, Banul Arghiropulo, Postelnicul Vlahuţă şi pe Mavrocordat. După 4 ore de călĕtorie, sosì în Bucurescĭ un trimis al luĭ Vodă cu însărcinărĭ de căimăcămie pe numele Banuluĭ Brâncoveanu, Vorniculuĭ Barbu Văcărescu, Logofĕtuluĭ Samurcaş şi boeruluĭ Vistier Ghica. Se adună îndată Divanul întreg şi se hotărĕsce a se comunicà la Constantinopole scirea fugeĭ luĭ Caragea. Iată arzul boerilor din 29 Sept. 1818 către Pórta Otomană:

Arzul cătră Împărăţie, când a fugit Domnul ţĕriĭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod, 1818 Septembre 29.

Noĭ, robiĭ prea puterniciĭ Împĕrăţiĭ, mitropolitul, episcopiĭ, egumeniĭ i boeriĭ marĭ şi micĭ, căpitanĭ şi tótă săraca raiaua, din cea neapĕrată datorie îndemnându-ne, ca nisce supuşĭ aĭ prea puterniciĭ şi a nóstră hrănitóre Împĕrăţie şi cu cele până în pămînt închinăciunĭ către prea Înălţatul împĕrătesc prag, arĕtându-ne printr'acest prea plecat al nostru obştesc arzul-mahzar, însciinţăm prea blânduluĭ auḑ al prea puterniciĭ Împĕrăţiĭ, că Domnia-Sa Ioan Vodă Caragea, Domnul acesteĭ ţĕrĭ, *astăḑĭ, la 29 ale acesteĭ lunĭ Septembre, pe la ḑece ciasurĭ din ḑi, lăsând scaunul Domnieĭ, a plecat, eşind afară din politie întocmaĭ cu acelaşĭ chip ce obicĭnuià de eşià afară la plimbare,* iar peste prea puţină trecere de vreme, ca de vre-o patru ciasurĭ, ne-am pomenit că din urmarea drumuluĭ Domnieĭ-Sale ne trimite câte-và poruncĭ în scris, care iarăşĭ după a supuneriĭ datorie şi povăţuire socotim că se cuvine a se face sciut şi la împĕrătescul auḑ al prea puterniciĭ Împĕrăţiĭ. Iată trimetem şi copiĭ după dînsele adeverite cu iscăliturile nóstre mitropolituluĭ, episcopilor şi boerilor, trimiţênd osebit şi copie după o notă ce în urmă ni s'a trimis de către cinstitul general consulat al Rusieĭ de aicĭ, spre a se face cunoscută către împĕrătescul auḑ şi cererea ce face prin numita notă Excelenţia Sa generalul consul rusesc. Şi tocmaĭ după primirea acestor poruncĭ ale Domnieĭ-Sale ce s'a ḑis maĭ sus, încredinţându-ne cu bună-sémă de a sa pribegire de aicĭ din ţéră, cu tótă familia sa, numaĭ decât pe de o parte noĭ boeriĭ am îmbrăţişat cu toţiĭ străjuirea politieĭ şi otcârmuirea ţĕriĭ, priveghind din tótă vîrtutea de a se pune în lucrare şi a se urmà orĭ-câte mijlóce privesc la întregimea acestuĭ împĕrătesc cheler, după a supuneriĭ strămoşesciĭ nóstre fierbinte râvne şi credinţă, ca uniĭ ce de la a sa împĕrătéscă milă aşteptăm tótă hrana şi mângâerea, iar pe de altă parte pentru nizamul mărgineĭ n'am lipsit de a însciinţà fără de zăbavă şi pe luminaţiĭ i slăviţiĭ muhafizĭ aĭ serhaturilor de acéstă fără de veste întâmplare, până când ne vom învrednicì a sosì şi a se arĕtà acéstă vrednică de jale a nóstră însciinţare la împĕ-

rătescul prea înalt prag, înaintea căruia, aşternênd cele până la pămînt ale nóstre inchinăciunï, să ne tânguim de acéstă fără de veste şi nenădăjduită întîmplare a pribegiriï Domnuluï, care nu puţină spaimă şi turburare a pricinuit la obştea supuşilor raele de aicï ale prea putérniciï Împĕrăţiï, întocmai ca şi *la alte trecute întîmplărï de pribegirï ale acelor Domnï, carï, arĕtându-se în pămîntul ţĕriï cu desăvîrşită stăpânire şi putere, aŭ pus în lucrare fără de stială tóte cugetările i voinţele lor, când nu puţine rĕutăţï şi pagube am suferit, în cât din nisce urmărï ca acestea ale Domnilor am ajuns a ni se turburà a pururea liniştirea ţĕriï* (care este cheler împĕrătesc), şi în vreme ce noï tot-deauna suntem şi în tótă viéţa nóstră vom fi supuşï şi credincioşï, ne vedem încungiuraţï de asemenea supĕrătóre turburărï. Dar cu tóte acestea, împlinind datoria supuneriï şi a credinţeï nóstre către prea puternica Împĕrăţie, am odihnit cu cele maï blânde şi cuviinciósele mijlóce pe supusele raele, am pus în bună orînduială curgĕtórele trebï ale ţĕriï, şi tóte câte am socotit că privesc la nizamul cel obştesc al pămîntuluï le-am întocmit cât ne este prin putinţă, spre înlesnirea sfintelor împĕrătescï poruncï, spre săvîrşirea curgĕtórelor trebï şi spre întocmirea liniştiriï ceï obştescï. De aceea dar, alergând tótă obştea supuşilor locuitorï de la acest împĕrătesc şi nouĕ de hrană dătător cheler al prea puterniciï Împĕrăţiï, ne rugăm cu cele până la pămînt închinăciunï, ca să-şï reverse prea puternica împĕrăţie cea cu blândeţe părintéscă şi împĕrătéscă mila sa, către ceï ce cu nesăţiósă dorire aşteptă şi privesc la aceeaşï împĕrătéscă a sa milostivire, şi precum apururea de la moşiï strămoşiï noştri am dobândit mângâere de la a sa nemărginită milă, ce privesce către toţï supuşiï prea puterniciï Împĕrăţiï, asemenea şi acum să ne învrednicim a dobândi ceea-ce a sa stăpânéscă, părintéscă şi împĕrătéscă privighere, cu ochï milostiv privind asupra supuşilor sĕï, va binechibzuì spre a li se păzì cinstea, dreptăţile i privileghiurile, care prin împĕrătescile şi vrednicile de închinăciunï hatişerifurï ni s'aŭ hărăzit, cum şi liniştita petrecere i odihna, atât a părţiï bisericescï i a neamuluï boerilor pămînteni, cât şi a tóteï obşteï supuşilor raele a cheleruluï împĕrătesc, căcï noï a pururea cu tótă obştea înălţăm mânï de rugăciune către înaltul Dumneḑeŭ, pentru prea puternicul şi prea dreptul al nostru făcĕtor de bine şi ţiitorul dreptăţiï stăpân al nostru, spre îndelungirea anilor vieţiï Împĕrăţieï sale şi spre întărirea şi starea împĕrătesculuï sĕŭ scaun până în vecï.

Prin acest arz boeriï fórte timid se mărginesc abià de a rugà Pórta Otomană «a li se păzì cinstea, dreptăţile i privileghiurile, carï prin împĕrătescile şi vrednicele de închinăciune hatişerifurï li s'aŭ hărăzit.» (1)

---

(1) Von Schladen, în raportul sĕŭ cătră Regele Prusieï, din Constantinopole, 24 Novembre 1818, amintesce că boeriï Muntenï aŭ profitat de interegn ca să revendice des certains droits, usurpés ou éludés depuis nombre d'années par les Hospodars. Les Kaimacams nommés par le Prince fugitif, au moment de son départ, après avoir recueilli les différentes représentations des principaux boyards, ont adressé une requête au Grand Seigneur, en réclamant:

1. Le droit de nommer aux places vacantes du clergé.

2. Celui de remplir exclusivement par des indigènes toutes les charges dans la Principauté, excepté celles de la Cour.

Boerimea nu profită măcar de ocasiune ca să céră înapoerea dreptuluĭ ţĕriĭ, de a-şĭ alege însăşĭ pre Domnitorul sĕŭ.

Ca rĕspuns la arzul boerilor nu întârḑie a le venì din Constantinopole firman, prin care Pórta se arată mulţumită de devotamentul boerilor şi le vestesce înlocuirea luĭ Caragea, prin Alexandru Suţu.

Iată acest firman după traducere grecéscă:

Tâlmăcirea acestuĭ firman grecesc al Viziruluĭ, rĕspuns la arzul ce aŭ trimis boeriĭ pentru fuga Domnuluĭ Caragea şi pentru Măria Sa Alexandru Suţu, ce s'a făcut Domn.

Laudele celor maĭ aleşĭ din norodul Mesieĭ, boerĭ aĭ Ţĕriĭ-Românescĭ, îmmulţéscă-se supunerea vóstră. In scurt vi se face sciut, că am primit şi cu de-amĕruntul am înţeles cele dintâĭ şi maĭ în nrmă trimise armahzarurile vóstre, împreună şi cu alte hârtiĭ, adeveritóre de cea în faptă dintru început plecăciune de slugă şi dreptatea vóstră, şi cuprinḑĕtóre, că la 10 ale luneĭ luĭ Zihilge, în ḑi Duminecă, Domnul Valachieĭ Caragea Iancu, fugind cu aĭ caseĭ şi cu copiiĭ luĭ, aŭ trimis scrisorĭ din cale de 4 césurĭ de la Bucurescĭ şi că cel din Bucurescĭ consul Rusesc a trimis notă franţuzéscă, ale cărora scrisorĭ cum şi ale noteĭ aţĭ trimis copiĭ; că urmând după vreme şi după întîmplare cu tóte puterile vĕ nevoiţĭ spre nimerirea mijlócelor celor ce privesc spre odihna şi aducerea la stare a memlechetuluĭ împĕrătesc şi spre liniştita şi neclătita stare a săraceĭ raele, că vĕ aflaţĭ nevoindu-vĕ spre osîrdnică împlinirea înaltelor poruncĭ ce sunt date, aşezându-vĕ spre înaltă bună plăcere, cunoscênd acésta de netăgăduită datorie de slugă şi de laudă avêndu-vĕ şi că, într'acestea aflându-vĕ, aşteptaţĭ arĕtarea înalteĭ milostiveĭ împĕrătescĭ hotărîrĭ, dintr'acestea s'aŭ arĕtat bine primită şi bine plăcută prea puterniculuĭ Devlet silinţa vóstră spre a vestì înalteĭ Porţĭ lucrul cum s'a urmat spre supunere şi sadacat, îndreptându-vĕ neabaterea vóstră din calea supuneriĭ şi a dreptăţiĭ, şi punerea îndeletniciriĭ vóstre ceĭ ce are sfîrşit bun spre păzirea nizamuluĭ raeleĭ şi spre paza linişteĭ eĭ. Iar acum, fiind-că cel ce a fost Domn Moldoveĭ, Alecu Suţul Voevod. orînduindu-se Domn Valachieĭ, a îmbrăcat caftan şi s'a trimis din partea numituluĭ Domn Caimacam, pentru care s'a dat după obiceiŭ înaltă poruncă de Căimăcămie, şi fiind-că numitul Domn s'a încredinţat de la ceĭ ce merg şi vin de pornirile vóstre cele spre bună plăcere şi de punerea silinţeĭ spre economia memlechetuluĭ Împĕratuluĭ, a însciinţat de acésta unele ca acestea fapte bine plăcute şi doveḑĭ de

3. Celui d'exiger que les Hospodars soient tenus à ramener, à l'expiration de leur règne, tous les Grecs qu'ils auraient introduits dans la Principauté.

140 de boerĭ s'aŭ întocmit să revendice aceste drepturĭ. Aceştĭ boerĭ, după Schladen, ar fi voit să detroneze imediat'şi pre Metropolitul Nectarie, căcĭ erà grec... (Veḑĭ *Hurm., Supl. I. 311—2.*—Veḑĭ *N. Iorga, Acte şi fragm., pag. 539).* Boeriĭ nu s'aŭ putut înţelege în privinţa Metropolituluĭ Nectario.

Copie după arzmagzarul boerilor s'a trimis şi nouluĭ Domn Alex. Suţu. Acesta consultă pre Strogonoff, de este legală jalba boerimeĭ. Strogonoff respunse că da, de óre-ce este anterióră veniriĭ luĭ Suţu la domnie.

E de creḑut că boerimea Munteană nu trimisese arzul, fără a consultà prealabil pre vestitul consul Rusesc Pini.

credinţă aŭ îndoit mulţumirea. Decĭ până va sosì acì maĭ sus ḑisul Domn, spre bună plăcere şi dreptate, aşezându-vĕ vĕ veţĭ silì şi vĕ veţĭ nevoì dimpreună cu sfatul celor ce s'aŭ trimis Caimacamĭ, spre nimerirea mijlócelor ce privesc spre a nu se întîmplà turburare la nizamul iconomieĭ memlechetuluĭ, şi ca să vĕ siliţĭ spre arĕtarea dreptăţiĭ întru care vĕ lăudaţĭ, arĕtând cea desăvîrşită destoinicie, spre dovedirea cuviincióselor fapte ale dreptăţiĭ, vi s'a scris acéstă scrisóre, care, cu dumneḑeesc ajutor sosind, veţĭ urmà după chipul ce vi se scrie, şi pe a celuĭ ce urméză povĕţuiriĭ. (1)

In Ţarigrad. Derviş Mehmet.

Caragea pregătise pe îndeletele fuga luĭ din ţéră. De maĭ multe lunĭ îşĭ trimisese baniĭ în Elveţia, Anglia şi Rusia. Acésta o spune şi o corespondenţă a *Monitoruluĭ Universal*, din Constantinopole, cu data de 14 (26) Octobre. (2)

(1) *Cod. 77, fila 341 v. şi 342.*

(2) Iată diversele corespondenţe din *Monitorul Universal*, relative la fuga luĭ Caragea:

Le Moniteur Universel. No. 215 du 11 Nov. 1818. Din Viena, la 1 Novembre.

Des lettres arrivées hier de Bucarest en Valachie annoncent que le Prince régnant de ce pays, Jean Caragia, vient de partir secrètement avec toute sa famille et toute sa Cour. Ce Prince avait acquis dans la Valachie une fortune immense en fort peu de temps. Il était devenu si puissant auprès de la Porte, qu'il a exilé plusieurs boyards de premier ordre qui s'opposaient à son ambition. Il paraît certain que le Grand Seigneur avait l'intention de le perdre pour s'emparer de ses trésors. Mais celui-ci a eu le temps d'imiter son prédécesseur, le Prince Ypsylanti. On a établi aussitôt, après la fuite du Prince Caragia, un gouvernement provisoire. On craint beaucoup que cet événement n'occasionne des troubles.

Le Moniteur Universel. No. 317. Vendredi, 13 Novembre 1818. Vienne, le 31 Octobre.

D'après des lettres authentiques de Temeswar, de la date du 13 de ce mois (Voir le *Moniteur* du 11), le Prince Caragia, Hospodar de la Valachie, y était arrivé avec sa famille, et a demandé au gouvernement la permissiou de fixer son domicile en Transylvanie. Il avait appris, par un correspondant affidé de Constantinople, que son beau-fils, qui est chargé de la fonction de Dragoman de la Porte, et qui depuis longtemps intriguait contre son beau-père, avait enfin réussi à faire décréter sa destitution et probablement sa mort. Le prince Caragia convoqua sur-le-champ le Divan de Bucarest, lui remit les rênes du gouvernoment, et partit daus la nuit pour les frontières de l'Autriche. Quelques heures après son départ, le firman du Grand-Seigneur, ordonnant de le déposer et de lui couper la tête. arriva à Bucharest.

Le Moniteur Universel. No. 324. Vendredi, 20 Novembre 1818. Vienne, le 8 Novembre.

L'Hospodar de la Valachie, Janko Caradscha, n'est pas arrivé à Temeswar, comme on avait dit, mais à Cronstadt en Transylvanie. Il arriva sous l'escorte de 600 Arnaoutes, qui s'en retournèrent en Valachie. Le temps de son règne, qui devait être de sept ans, en vertu du dernier traité avec la Russie, était sur le point de s'écouler. Les boyards de la Valachie ont pris les rênes de l'administration jusqu'à ce que son successeur arrive de Constantinople. Le Prince émigré a invoqué la protection de l'Empereur de Russie. Le prince Czetwertinski, attaché à l'ambassade russe à Vienne, est parti pour porter cette nonvelle à son Souverain à Aix-la-Chapelle.

Ca să nu afle boeriĭ, carĭ l-ar fi putut oprì de a fugì, Caragea se ocupă cu trebile ţĕriĭ până la ultimul moment şi chiar în ḑiua fugeĭ sale. Din acéstă ḑi posedăm decretul luĭ, prin care acordă Dómnneĭ Ruxandra Hangeri, sora rĕposatuluĭ Beizadeà Grig. Ghica, o pensiune de 2,000 de talerĭ pe an şi alţĭ talerĭ 3,000 pe an clironomilor rĕposatuluĭ Beizadeà Gr. Ghica, din veniturile mânăstiriĭ Ghiculescilor, sf. Spiridon noŭ. (1)

Le Moniteur Universel. Samedi, 12 Decembre 1818. Constantinople, le 28 Octobre.

La Porte a reçu, relativement à l'évasion de l'Hospodar de Valachie, Prince Karadja, les détails suivants:

«Il était accompagné de son épouse, son fils, ses deux gendres, Arghiropulo et Vlahutzky, et du bojard Mauro Cordato. Il paraît qu'il avait préparé de longue main son évasion, car il avait depuis plusieurs mois fait passer des capitaux considérables en Suise, en Angleterre et en Russie. La Porte a donné amicalement connaissance au ministre de Russie de l'évasion de l'Hospodar, et elle lui à représenté la nécessité de nommer à ce poste, qui était devenu vacant. M. le baron de Strogonoff a reconnu avec la Porte cette nécessité; mais il a observé que, jusqu'à ce que le terme de sept années de régence stipulé par le traité fût écoulé, la place d'Hospodar ne pouvait être remplie qu'*ad interim* par un kaïmacam.»

Le Moniteur Universel. No. 353. Samedi, 19 Décembre 1818. Pétersbourg, le 24 Novembre.

Des lettres de Bucharest racontent de la manière suivante les circonstances de l'évasion du Prince Caradja, Hospodar de Valachie:

«Le 10 Octobre à midi, le Prince Caradja se trouvait encore à Bucharest; il assista à la cérémonie funèbre du feu Ban Golesko. Après avoir dîné dans son palais, il feignit de faire une promenade vers le faubourg Bayor (?) et exécuta par ce moyen le projet de fuite qu'il avait médité. Réuni à son épouse, son fils, ses filles et ses gendres, accompagné de *Ban* d'Arguiropulo et du *Postelnich* Vlakhoutzky, et pourvu d'équipages de voyage, il prit la route de Cronstadt. Environ trois cents *Arnautes*, sur la fidélité desquels il ne pouvait cependant pas compter avec certitude, composent son cortège. Pour empêcher toute poursuite, il a fait rompre derrière lui les ponts jetés ça et là sur les marais et les rivières: c'est ainsi qu'il atteint sans obstacle la frontière d'Autriche. Le lendemain matin, il a envoyé des dépêches aux boyards qu'il avait nommés gouverneurs; savoir: au *Ban* Brankovan, au *Vornik* Barbo Vakaresko, au *Logothète* Samour-Kache, et au boyard *Vistier* Ghica.»

(1) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.*

Cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele biv vel căminare Iancule, epitrópe mânăstiriĭ sfîntuluĭ Spiridon Noŭ, fiind-că prin hrisovul Domnieĭ-Mele, ce am dat, am hotărît şi am orînduit ca talerĭ 2.000 ce aveà rĕposatul Bezdadeà Grigorie Ghica, fiul rĕposatuluĭ Domn, ctitorul al acesteĭ mânăstirĭ, ajutor la cheltuelile sale din veniturile mânăstiriĭ, afară din talerĭ 3.000 ce s'aŭ aflat vechĭ orînduiţĭ, aceştĭ talerĭ 2.000 ce aŭ fost orînduiţĭ pe obrazul rĕposatuluĭ Beizade şi cu alţĭ talerĭ 100 adaos din veniturile mŏnăstiriĭ, am orînduit ca să se deà Luminăţieĭ Sale Dómneĭ Lucsandreĭ Hangearli, sora rĕposatuluĭ Beizadeà Grigorie Ghica, ca să-ĭ ieà pe tot anul prin

Dejà în $^{16}/_{28}$ August 1818, erà la Curţile ambilor Domnĭ agitaţiune, temere despre mazilirea lor înainte de ceĭ 7 anĭ deplin. Pagé, gerantul Consulatuluĭ frances, în timpul concediuluĭ luĭ Formont (care înlocuise pe Ledoulx), scrie de acéstă notă Duceluĭ Richelieu.

Şépte ḑile după acéstă notă, Pagé adreséză ministruluĭ sĕŭ Richelieu alta, în care ïĭ dă detaliile fugeĭ luĭ I. Caragea în modul următor:

Pagé à Richelieu. Buc. 17 Octobre 1818.

Vestesce că la 11 ale luniĭ a fugit Caragea.

Après avoir assemblé tous les boyards du pays pour les rassurer sur les craintes qu'ils avaient, il en a nommé de suite plusieurs aux places tant du Divan que de la policè et il est parti pour Cronstadt avec toute sa famille, dans la même journée, accompagné de 500 Arnaoutes. Ce départ a paru d'autaut plus précipité qu'on supposait qu'il attendrait le retour du tartare expédié, il y a quelques jours, à Constantinople, pour, dit-on, porter au Bezadey George, son fils, des instructions sur la conduite qu'il devait tenir. Du reste, tout s'est passé paisiblement, d'autant plus que l'administration de ce Prince est peu regrettée; c'était un homme sans mœurs et très avare, qui a dépouillé tous les malhereux habitants de cette Province..... On est aujourd'hui dans la plus vive impatience de savoir quel Prince sera nommé ici. Tous les vœux semblaient se tourner vers le bon et malheureux Prince Soutzo, dont l'administration a toujours été fort douce.

Consulul Austriac şi Rusesc aŭ favorisat mult fuga luĭ Caragea. «Le Prince de Moldavie a demandé son rappel , ca să-şĭ vadă pe tatăl sĕŭ.

Nicolae Filimon, în «*Ciocoiĭ vechĭ şi noĭ*», aduce următorul pitac-afipt al luĭ Iω Ioan Gheorghe Caragea, din 29 Septembre 1818, prin care Domnitorul ar fi anunţat ţĕriĭ abandonarea domnieĭ:

«Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Iω Ioan Gheorghe Caragea V. V., etc.

«Dumné-vóstră veliţilor boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele.

«Cum veţĭ primì acest pitac al Domnieĭ-Mele, să vĕ adunaţĭ la Mitropolie şi să faceţĭ cunoscut tuturor boerilor Halè şi Mazilĭ, că eŭ am lăsat scaunul domnieĭ pentru scoposurĭ ce numaĭ mie mi se cade a le scì; iar după aceea să alcătuiţĭ Căimăcămia şi să căutaţĭ trebile ţĕriĭ cu osârdie şi dreptate; şi pentru o maĭ bună pază a linişteĭ locuitorilor, să făceţĭ *mehtup* (raport, arĕtare) către *muhafiziĭ* sărhatu-

---

dumné-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ-Mele Grigorie Ghica vel Vistier, în cât va avé luminata Dómnă Hangearli viéţă, iar talerĭ 3.000 ce sunt vechĭ urméză a se da pe tot anul la clironomiĭ rĕposatuluĭ Beizade Grigorie Ghica. Ci dar într'acestaşĭ chip să urmezĭ cu darea acestor banĭ din veniturile mânăstiriĭ. Tolco pisah gpd. — 1818, Septembre 29.

Cod. LXXVII, fila 340, v.

rilor după marginea Dunăriĭ, ca să vĕ deà ajutorul trebuincios. Tolco pisah gospodsvomi.» (1)

Este acesta un pitac ce în adevĕr a existat, şi ce s'a lipit pe tóte zidurile Bucurescilor, cum afirmă minunatul romanţier al Domnieĭ luĭ Caragea, orĭ e o închipuire a luĭ, ca scriitor? Nu putem spune, dar, de óre-ce nu am aflat în nicĭ o Condică Domnéscă asemenea act şi de óre-ce despre el nu se face menţiune de boerĭ în arz-magzarul lor către Pórtă şi nicăirĭ, noĭ îl bănuim neautentic.

Un punct care ne îndémnă să credem acésta este şi căcĭ *pitacul* îndémnă pe boerĭ să *alcătuéscă* eĭ *Căimăcămia*. Apoĭ «*Căimăcămiile*», după obiceiŭ, nu le organisaŭ boeriĭ, ci noiĭ Domnĭ, până la venirea lor din Constantinopole. Chiar de va fi ordonat Caragea să se facă o Căimăcămie, boerimea preferà să steà ţéra pe mâna eĭ şi de aceea titlul noueĭ administraţiunĭ interimare este: *Noĭ boeriĭ ţĕriĭ.* In cod. LXXXVII (pag. 93 verso), întîlnim pitace date de «*Noĭ boeriĭ Ţĕriĭ-Românescĭ*», de la începutul luniĭ Octobre 1818 până la 20 Octobre, când boerimea se decide a restrînge administraţiunea în mânile a câtor-và boerĭ. Aceştia îşĭ ḑic: *Noĭ boeriĭ otcârmuitorĭ Ţĕriĭ-Românescĭ.* (2) Numaĭ la 12 Novembre 1818, când Alexandru Nicolae Suţu este numit Domn, se institue «*Căimăcămia*» (Cod. LXXXVII, pag. 105.) Repeţim maĭ întâiŭ administréză ţéra «*Noĭ boeriĭ Ţĕriĭ-Românescĭ*», apoĭ «Noĭ boeriĭ otcârmuitorĭ.»

Caragea stătù cât-và timp în Transilvania la Braşov şi în alte părţĭ, după care se duse în Italia, unde rĕmase până la sfîrşitul vieţiĭ sale.

Wilkinson, raportând în scrierea sa evenimentul fugeĭ luĭ Caragea, dă cu totul alte informaţiunĭ decât cele de maĭ sus; el ḑice următórele: «Hospodarul Caragea strîngênd o imensă bogăţie în cursul celor 6 anĭ de şedere în Valachia, şi temêndu-se ca să nu i se céră compt la întórcerea sa la Constantinopole, de acéstă acumulare de bogăţiĭ aplicată în profitul sĕŭ, credù convenabil de a face o retragere prudentă, şi de a se stabilì într'o ţéră creştină óre-care din

(1) *Ciocoiĭ vechĭ şi noĭ*, ediţia Müller. Bucurescĭ, pag. 132. No. 82 şi 83.

(2) O carte deschisă din 20 Octobre 1818 vine să ne lămuréscă în mod neîndoios, că după *fugirea* Domnuluĭ din scaun, pentru buna petrecere a tuturor pentru nizam, i pentru ferire de rĕŭ, i pentru a dreptăţiĭ pază şi pentru orînduelile cele bune carĭ se află întocmite a se păzì, spre a nu se întîmplà vre-un cusur, saŭ vre-o ataxie, iar maĭ vìrtos pentru datorile ţĕriĭ cele netăgăduite, carĭ merg la P. In. Pórtă a Impĕrăţieĭ şi pentru îndestularea celor trebuincióse ale prea vestiteĭ cetăţĭ Ţarigradului, ce merg de aci, după întocmirile ce se află făcute încă de când erà Domn în scaun, *ne-aŭ ales obştea.*

Europa, în afară de atingerea puteriï turcescï. El trimese tóte fondurile sale la băncï europene; şi în luna Octobre 1818, întrunind pe câţĭ-và din principaliï boerĭ, le încredinţă frânele guvernămîntuluï şi părăsì Bucurescïĭ, pentru a se duce cu tótă familia sa la Kronstadt, în posesiunile austriace, unde el sosì fără accident.» Resultă din acéstă informaţiune a luï Wilkinson, că Domnitorul nu părăsì Bucurescïĭ, fără de a fi însciinţat prealabil pe câţĭ-và din boerĭ. Acéstă informaţiune este din noŭ şi cu maï multe amĕnunţimĭ adusă maï departe de Wilkinson, în *apendicele No. III, pag. 255.* (1)

---

(1) Iată întrégă acéstă informaţiune, care venită de la un martor ocular e fórte preţiósă. Ea este extrasă din doué scrisorĭ adresate din Bucurescï la Londra. La 7 Octobre curent (1818), un mesager pentru Principele sosì în 3 ḑile din Constantinopole, şi în aceeaşĭ ḑi sgomotul circulà în oraş, că Principele se gătià de ducă. A doua ḑi diminéţa, se vĕḑù postelnicul Vlăhuţă, cu femeea sa (fiica Principeluï) şi familia sa, eşind din oraş într'o trăsură de călĕtorie; şi în timp ce marĭ preparative de depărtare se continuaŭ la Curte, sgomotele se măriră, şi poporul începù să fie alarmat.

Duminecă 11, după ce ceremonia obicĭnuită a Baeramuluï turcesc fusese făcută la Curte, Principele conferì titlurĭ la diferite persóne şi făcù câte-và schimbărĭ în afacerile publice. După masă, el însoţì convoiul bătrînuluï Banul Golescu, şi, la întórcerea sa, el chemă în cabinetul sĕŭ pe spătarul Băleanu, pe aga Văcărescu, şi pe alţĭ câţĭ-và, şi ïĭ informă că fiind în pericol de a perde viéţa, dacă ar rĕmâné maï mult timp în ţéră, se află în momentul plecăriï luï. El le recomandă de a-şĭ da tóte silinţele pentru a menţine ordinea şi liniştea, şi numì un guvern provisoriŭ, compus din Metropolit, Brâncoveanu şi Samurcaş, cărora el le dădù instrucţiunĭ, pentru a dirigià afacerile în timpul absenţiï sale, şi până când Pórta va luà mĕsurĭ, pentru a regulà noua administraţiune. El trimise de asemenea să caute pe d-l Pini, consulul general al Rusieï, şi după ce l-a decis de a avé grijă de afacerile particulare, pe carĭ el n'ar fi avut timpul să le reguleze, îşĭ luă în mod amical congediŭ de la eĭ toţĭ, şi plecă în caléşca sa ordinară, urmată numaï de doĭ servitorĭ, ca şi cum ar merge să-şĭ facă obicĭnuita sa plimbare de séră. El se duse la Bănésa, unde se întâlnì cu Princesa femeea sa, cu Princesa Ralu, fiica sea şi bărbatul eĭ Banul Arghiropulo, tînĕrul Principe Constantin, postelnicul Mavrocordat, aga Vlangali, şi un mic numĕr de servitorĭ, carĭ ïĭ aşteptaŭ toţĭ cu trăsurĭ de călĕtorie, cu caĭ de poştă, cu bagage, etc. Eĭ merseră împreună, şi la o milă distanţă de Bănésa, eĭ se uniră cu 400 de Albanesĭ (garda corpuluï Principeluï) bine montaţĭ şi armaţĭ. Eĭ se îndreptară spre Kronstadt, în Transilvania, unde sosiră în siguranţă, după o călĕtorie de 4 ḑile; eĭ fură perfect de bine primiţĭ de generalul austriac, care comandà la frontiere.

Ceĭ 400 de garḑĭ fură trimişĭ înapoĭ şi Principele, pe când el se află încă pe drum trimise diferite ordine guvernuluï provisoriŭ, ca şi cum el ar fi continuat de a fi singurul şef al ţĕriï.

Se ḑice că nu va stà mult timp la Braşov, dar că se va duce în Elveţia, unde are intenţiunea de a-şĭ fixà locuinţa.

Imediat după depărtarea sa, consulul rus puse pecetea Imperială pe tóte aparta-

Pe la jumĕtatea anuluĭ 1817 în Constantinopole eraŭ douĕ curente: unul în fruntea căruia erà Vizirul, sub influenţa corespondenţelor luĭ Caragea cu de Gentz, nu erà favorabil pretenţiunilor muscălescĭ. Celalalt curent, cu totul pacific, erà condus de însuşĭ Sultanul. Acesta or-

---

mentele Curţiĭ, dintre carĭ multe conţineaŭ efecte de mare valóre; după ce puse un secvestru formal pe proprietăţile particulare ale Principeluĭ, sub pretextul că nu plătise maĭ multe sume, ce erà dator faţă de nisce supuşĭ ruşĭ.

Toţĭ boeriĭ se întruniră la 12 şi scriseră Porţiĭ particularităţile acestuĭ eveniment neaşteptat. Eĭ avură, după acésta, maĭ multe conferinţe şi se decise în fine de a trimite o petiţiune Sultanuluĭ, pentru a-ĭ expune calamităţile la carĭ eĭ eraŭ supuşĭ sub administraţiunea Principilor grecĭ, şi a-l rugà să încredinţeze pe viitor guvernămîntul Principatuluĭ Divanuluĭ singur; eĭ se angagiaŭ în casul acesta de a observà cu credinţă tóţe condiţiunile, carĭ fuseseră până atuncĭ impuse Hospodarilor. Noĭ aşteptăm acum cu frică mĕsurile ce Pórta va crede convenabil să adopte, şi acéstă resoluţiune nu este de o mică importanţă pentru sórtea ţĕriĭ. In aşteptare noĭ trăim în temerĭ continue, nu cum-và Paşalele turcescĭ din veciuătate, să nu ieà asupră-le de a trimite trupe pentru a ocupà ţéra, circumstanţe carĭ, în loc de a produce efectele bune ale uneĭ mĕsurĭ prudente, vor pune totul în confusiune şi desordine, şi înspăimântă la un aşà grad un mare numĕr de familiĭ, în cât fac dejà preparative pentru a se retrage în Transilvania şi in Moldova.

10 Decembre. Totul s'a petrecut fórte liniştit. Sultanul, după ce a deliberat în consiliul sĕŭ asupra petiţiuniĭ boerilor, a refusat de a primì cererea lor, şi a numit pe Principele Alexandru Suţu noŭ Hospodar al Valachieĭ. Caimacamiĭ sĕĭ sunt dejà sosiţĭ şi aŭ luat administraţiunea provisoriŭ a afacerilor publice. Noĭ scim acum într'un mod óre-care, că Principele Caragea a părăsit Kronstadtul şi-şĭ va fixà reşedinţa sa la Geneva.

Veḑĭ în ce mod este narată întîmplarea fugeĭ din Bucurescĭ a luĭ Caragea şi consecinţele eĭ de către von Schladen, represintantul Prusieĭ la Constantinopole, în 14 (26) Octobre 1818, în nota sa cătră Regele sĕŭ. *(Iorga, Fragm. II).*

O altă variantă, care resnltă din informaţinnea luĭ Wilkinson, este următórea: După Wilkinson boeriĭ, prin arzul lor cătră Pórtă, ar fi cerut încetarea domnieĭ fanariotice şi să fie eĭ însărcinaţĭ cu administrarea ţĕriĭ. Arzul nu cuprinde în mod explicit cererea boerilor de a administrà eĭ ţéra pe tot-deauna, dar este un document precursoriŭ mişcăriĭ de la 1821, în acel sens, că critică şi desaprobă domniile Fanarioţilor, în pasagiul unde ḑice, că asemenea pribegiĭ, s'aŭ întîmplat şi din partea altorì Domnĭ, «carĭ arĕtându-se în pămîntul ţĕriĭ cu desĕvârşită stăpânire şi putere aŭ pus în lucrare făr' de sfiélă tóte cugetările, voinţele lor, de la carĭ nu puţine rĕutăţĭ şi pagube am suferit, în cât din nisce urmărĭ ca acestea ale Domnilor, am ajuns de a ni se tulburà de-apururea liniştea ţĕriĭ....... în vreme ce noĭ tot-deauna suntem şi în tótă viéţa nóstră vom fi supuşĭ şi credincioşĭ......»

Boeriĭ se recomandă în locul Domnilor grecĭ, dar esită de a pune punctul pe *i*..... Totuşĭ luĭ Wilkinson i se scrie din Bucurescĭ, că boeriĭ eraŭ hotărîţĭ să céră Sultanuluĭ, ca pe viitor guvernul ţĕriĭ să fie lăsat pe séma Divanuluĭ singur *(Apendice III, pag. 257—258).*

In tot casul, chiar dacă cererea acésta de încetare a Domnieĭ Fanarioţilor nu s'a

donă în Iunie 1817 Viziruluĭ, ca neîntârḑiat să se înţelégă cu Rusia (1).

făcut în 1818, măcar cu curagiul cu care a fost formulată la 1774, nu maĭ puţin probéză că curentul anti-fanariotic există în ţéră şi că, mereŭ spornic, pregătesce naţionala mişcare a luĭ Tudor Vladimirescu.

Von Schladen spune în notele către Regele Prusieĭ, că cererile din arzul boerilor (140 de boerĭ) se mărginiaŭ la maĭ puţin decât ce a scris Wilkinson şi că la numirea luĭ Suţu, acele cererĭ boeriĭ le comunicară şi nouluĭ Domn.

In notele, încă inedite la ora când scriem aceste şirurĭ (1890, 6 Septembre) ale luĭ von Schladen către Regele Prusieĭ, din Octobre-Novembre 1818, se vĕd dificultăţile ridicate de Strogonoff, carele susţinŭ tesa, că fuga luĭ Caragea nu e un delict atrăgênd mazilirea luĭ. Peripeţiile acesteĭ ciudate controverse le lăsăm la o parte, de óre-ce finalmente modul de a vedé al Porţiĭ triumfă, cum von Schladen anunţă Regeluĭ sĕŭ, prin nota sa din 28 Novembre 1818.

(1) Le *Moniteur Universel.* No. 211. Mercredi 30 Juillet 1817. Constantinople, le 20 Juin.

«Jusqu'à présent le Divan, ou Conseil du Grand Seigneur, n'avait pris aucune délibération décisive sur les représentations de M. le Comte de Strogonoff, ministre de Russie, relatives aux prétentions les plus justes et les mieux fondées de cette Puissance. Les obstacles à cet égard provenaient de l'influence du grand-Visir sur le Tefterdar (ministre des finances) et le Reis-Effendi (ministre des affaires étrangères). Le Sultan, qui avait au contraire extrêmement à cœur une réunion avec la Russie, adressa de son propre mouvement, le 3 Mars, au grand-Visir, le *Hatti-Schérif* ou rescrit ci-dessus, remarquable par l'énergie avec laquelle il est conçu:

«Il y a eu jusqu'à présent plusieurs discussions très-longues sur la note qu'a remise le ministre de Russie, cependant on ne nous a encore remis aucun protocole de vos séances. Il y a déjà plus de quarante jours que cette affaire a été soumise à votre délibération. Pourquoi n'avez-vous rendu aucune décision à cet égard? Nous devons croire d'après ce délai, que vous ne vous occupez dans vos séances que de choses inutiles. Voulez-vous donc attendre jusqu'à ce que le ministre de Russie se fâche et en vienne aux menaces? Si vous croyez que la guerre soit inévitable, pensez aux moyens de défense. Exposez-nous en détail les motifs suffisants pour donner lieu à cette guerre, et l'étendue des ressources dont vous ferez usage Mais si le temps, où nous sommes, et les circonstances ne nous permettent pas d'entreprendre la guerre, prévenez le plutôt possible par une réponse convenable le mécontentement du ministre de Russie.»

«L'impression que ce rescrit a faite sur le Divan était facile à prévoir. Elle a donné lieu à un second Hatti-Schérif, qui est conçu en ces termes:

«Mes ministres, après avoir mûrement tout examiné, ayant reconnu la nécessité de renoncer à tout projet de guerre, et de prendre le sage parti d'un accommodement, il est absolument indispensable que les conférences s'ouvrent incessament, et que la note, dont il s'agit, soit remise sans délai par le Reis-Effendi au ministre de Russie. Mais il faut mettre le plus grand soin à ce que cette note soit bien faite et clairement rédigée, et non comme la première qui n'avait point de sens, afin de faire connaître à la Russie que notre intention est d'arranger les choses à l'amiable»

«Les dispositions pacifiques du Sultan et son langage décisif ont suffi pour amener la chute du parti opposé. Le grand-Visir a été vivement réprimandé; mais

Cap. III.

Finanțele.

Nicăirea maĭ plastic nu se póte face icóna uneĭ Domniĭ, ca în studiul finanțelor eĭ.

Să vedem dar, cum se presintă finanțele sub I. Caragea.

In urma răsboiuluĭ și a greleĭ ocupațiunĭ muscălescĭ dintre 1806—1812, Visteria țěriĭ ajunsese la fórte mare lipsă, din causă maĭ cu sémă că numěrul contribuabililor erà fórte redus, prin ciumă, prin emigrațiune și prin faptul că nenorociţiĭ țěranĭ îșĭ lăsaŭ ósele pe drumurĭ, ducênd, în depărtare și chiar peste hotare, în toiul ernii, proviant pentru oștirea ruséscă. Apoĭ abusurile de tot felul și cu deosebire abusul cu poslușniciĭ, cu scutelniciĭ, acordațĭ boerimeĭ, pe la mânăstirĭ și pe la tot felul de persóne, făcuse fórte grea cisla, adecă repartițiunea birurilor.

Prima preocupațiune a luĭ Caragea a fost, o recunóscem, de a reorganisà finanțele. Incă cu începutul anuluĭ 1813, Caragea a cerut Divanuluĭ, maĭ nainte de tóte, să chibzuéscă asupra îmbunătățiriĭ *calemurilor* Visterieĭ, fie la centru, fie în județe. Marele Vistier Const. Filipescu ĭ-a arětat Domnitoruluĭ, că *«din pricina răsvrătiriĭ trecuteĭ vremĭ, sameșiĭ de pe la județe aŭ ajuns la o mare schimonosire și până la cel maĭ desăvîrșit catahrisis, depărtându-se și buna orînduélă și liniștirea obșteĭ și întîmplându-se și multe zăticnirĭ la curgětórele trebuințe ale Vistierieĭ și ale țěriĭ, urmându-se și lucrurĭ în potrivă»*. Caragea găsesce că rěul vine maĭ înainte de tóte din causa nestabilitățiĭ funcționarilor Visterieĭ și decĭ dispune, ca să fie ca și din vechime *«nestrămutată statornicie a calemurilor Visterieĭ și să se întemeeze în stare neclintită, împodobindu-se ceĭ ce se vor alege destoinicĭ și practicoșĭ calemgiĭ după credința și vrednicia cu care se vor arětà, cu milă și cu cinste de la Domnia-Mea»*.

Prin hrisovul sěŭ din Iunie 1813, Caragea împarte cancelaria Visterieĭ în 16 calemurĭ, fie-care cu câte un sameș, un *«extractar»*, un logofět de bresle, un logofět al havalelelor, altul de scutelnicĭ, unul asemenea de slujitorĭ și câte un logofět la rěmășițurĭ, la capan, la rěspunsurĭ,

---

le Reis-Effendi, qui lui servait d'instrument, à été destitué et remplacé par le Dzanil-Effendi, qui a déjà occupé plusieurs fois ce poste.

(Journal de Francfort).

un logofĕt de posluşnicĭ, unul de jălbĭ, unul al răsurilor, prin care să se deà lefile, un condicar şi treĭ logofeţĭ, carĭ să aibă *«găzdiile»* judeţelor, şi şése zarafĭ. După recomandarea Vistieruluĭ Const. Filipescu, Caragea numesce funcţionarĭ la tóte aceste posturĭ, declarându-le inamovibile şi scutindu-ĭ de orĭ-ce dare saŭ havaet, afară de casul când vre unul va cădé în *«vină vĕdită şi cercetată»* şi atuncĭ încă cu hotărîre Domnéscă. Pentru sameşiĭ de la judeţe încă dispune Caragea, prin acelaşĭ hrisov, *«ca să fie ómenĭ de cinste, cu sciinţă de socotélă şi cu praxis de ale judeţuluĭ, unde se va rînduì, şi să li se deà de la Visterie cărţile Domnieĭ-Mele cu ponturĭ arĕtătóre, ca să scie fiecare cuviinciósa luĭ datorie»*.

Intre obligaţiunile sameşilor, Caragea pune următórele:

1). Să aibă în tótă vremea catagrafie adevĕrată a stăriĭ judeţuluĭ;

2). Să aibă *extracturĭ* de lude pentru tóte împlinirile din judeţ;

3). Să ţină catastişe curate pentru încheerea socotelelor, pentru breslele judeţelor, de scutelnicĭ, de posluşnicĭ, de slujitorĭ şi de verĭ-ce orînduelĭ ale Visterieĭ;

4). Să ţină în regule poruncile Domnescĭ, ce se vor trimite la judeţe, fără de a se amestecà la trebile condicărieĭ;

5). Să steà sub ascultarea ispravnicilor şi să îndeplinéscă poruncile Domnescĭ şi ale Visterieĭ;

6). Să deà la Vistierul cel mare ca *«filodorimă»*, când se numesce în funcţiune, numaĭ câte talerĭ 1.500, iar nu maĭ mult; şi

7). Să fie inamovibilĭ, pe cât timp nu vor cădé în vină veghiată şi cercetată. (1)

---

(1) *Hrisov pentru orînduéla şi întocmirea calemurilor Vistieriei şi sameşilor de pe la judeţe, ca să fie nestrămutaţĭ din slujbă,*

Fiind cu mila luĭ Dumnedeŭ din început, de când ni s'a încredinţat Domnia ş oblăduirea aceştiĭ pravoslavnice Domnesciĭ Nóstre ţĕrĭ, maĭ întâiŭ am îngrijit pentru a noroduluĭ obştéscă rĕsuflare, punênd în lucrare câte cuviinţa a cerut, ca să petrécă fieş-care cu acea vieţuire, după care, aflându-şĭ îndestulare, să ne hrănéscă cu ale mulţumiteĭ sale semne, şi nu am lăsat după acésta nicĭ un cés măcar să trécă făr' de a nu socotì chipurile şi mijlócele cele bune ale verĭ-căreia în liniştită petrecere, şi am întocmit întru întemeere câte nizamurĭ s'aŭ cuvenit, găsind la multe starea ţĕriĭ cu schimbarea neîntocmiriĭ şi depărtată din cuviinciósa eĭ alcătuire; aşà dar, după cercetările ce am făcut Domnia-Mea, dându-mi-se o desăvîrşită încredinţare şi pentru tagma Vistierieĭ, adecă calemurile ce sunt însărcinate fieş-care în parte cu tréba, scădută cu totul din întocmire statornicieĭ de maĭ înainte, asemenea şi pentru sameşiĭ de pe la judeţe din pricina răsvrătiriĭ trecuteĭ vremĭ aŭ ajuns la o mare schimonosire şi până la cel maĭ desăvîrşit catahrisis depărtându-se şi buna

Incă înainte de darea hrisovuluĭ pentru organisarea calemurilor Visterieĭ, Caragea s'a preocupat cu drept cuvînt de abusurile făcute

---

orînduială şi liniştirea obşteĭ şi întîmplându-se şi multe zăticnirĭ la curgĕtórele trebuinţe ale Visterieĭ şi ale ţĕriĭ, urmându-se şi lucrurĭ împotrivă. Decĭ, ca pentru o neapĕrată trebuinţă şi ca un lucru ce statornicia este un temeiŭ întru care razimă în tótă vremea cele maĭ bune alcătuirĭ şi de folosire şi de laudă, spre întocmirea orînduelilor, şi spre .... tuturor mădulărilor ca să se urnéscă verĭ-ce trébă atât de bine, în cât fieş-carele, cunoscênd fapta adevĕruluĭ, să o pótă numì după cuviinţă isvor al întemeeriĭ nizamuluĭ. De aceea, binevoind Domnia-Mea, am hătărît, ca să întărim cu acest Domnescul Nostru hrisov, ce s'a dat ciustituluĭ şi credinciosuluĭ boer al Domnieĭ-Mele dumné-luĭ vel Visterul Constantin Filipescu şi tuturor celor-lalţĭ boerĭ dregĕtorĭ aĭ Visterieĭ Domnieĭ-Mele, acea de maĭ înainte şi din vechime nestrămutată statornicie a calemurilor Visterieĭ, şi să se întemeeze în stare neclintită, împodobindu-se ceĭ ce se vor alege destoĭnicĭ şi prahticoşĭ calemgiĭ, după credinţa şi vrednicia cu care se vor arĕtà, cu milă şi cu cinste de la Domnia-Mea, am orînduit a fi în canţelaria Visterieĭ 16 calemurĭ, adecă sameşĭ aĭ Vistierieĭ, extractar, logofĕt de bresle, logofĕt al havalelelor, logofĕt de scutelnicĭ, logofĕt de slujitorĭ, logofĕt de rĕmăşiţurĭ, logofĕt de capan, logofĕt de rĕspunsurĭ, logofĕt de posluşnicĭ, logofĕt de jălbĭ, logofĕt al răsurilor, prin care să se deà lefile, i condicar şi treĭ logofeţĭ să aibă găzdiile judeţelor şi 6 zarafĭ, numindu-le aceste dregĕtoriĭ ale Vistierieĭ Domnieĭ-Mele, cu care am însărcinat pe ceĭ ce s'aŭ arĕtat de dumné-luĭ vel Vistierul de credincioşĭ şi de destoĭnicĭ de aceste slujbe, cărora să li se deà şi deosebite cărţĭ ale Domnieĭ-Mele, cuprindĕtóre de tréba fieş-căruia, cum şi pentru datoria supuneriĭ ce se cade a avé către dumné-luĭ vel Vistierul şi de privilegiul ce ne-am milostivit a li se hărăzì, pentru ca să slujéscă fieş-care cu credinţă, cu osîrdie şi nicĭ unuia să nu i se maĭ facă nicĭ o dată schimbare de la calemul la care se va aflà, nicĭ să fie supuşĭ calemgiiĭ sub vre-o numire de dare, cu cuvînt de havaet, pentru ca să nu înconteneze sciinţa Vistierieĭ, nicĭ odată strămutându-se hârtiile calemurilor de la o mână la alta, cu adesea schimbărĭ ce făr' de orînduélă se urméză până acum, în cât nicĭ odată stăpânirea nu puteà să-şĭ afle întrégă îndestulare la întrebările ce făceà, şi aşà să fie neclintiţĭ şi nestrămutaţĭ aceştĭ dregĕtorĭ slujbaşĭ aĭ Visterieĭ Domnieĭ-Mele în tótă curgerea vieţiĭ lor, fără numaĭ când se va găsì vre-unul căḑut în vre-o vină vĕdită şi cercetată şi va fi cu cuviinţă a lipsì, după scumpă cercetare ce se va face de către dumné-luĭ Vel Vistierul, arĕtându-i-se învinovăţireă cu anaforà la Domnia-Mea, atuncĭ să se lipséscă, să-şĭ ieà şi căḑuta, rĕsplătire, făcêndu-se alegere de alt obraz prahticos şi cu sciinţă de acea meserie şi se va orînduì în locul celuia ce se va lipsì de înşine Domnia-Mea a fi la acel calem, şi după starea ce va avé, va fi cinstit şi prin caftan, precum a fost obiceiŭ de maĭ înainte întocmit. Aşijderea şi pentru sameşiĭ de la judeţe, făcêndu-se de către dumné-luĭ Vel Vistierul cu scumpĕtate alegere, ca să fie ómenĭ de cinste, cu sciinţă de socotélă şi cu prahsis de ale judeţuluĭ, unde se va orînduì, să li se deà de la Visterie cărţile Domnieĭ-Mele cu ponturĭ arĕtătóre, ca să scie fieş-care cuviinciósa luĭ datorie şi urmarea ce are să facă, şi să fie şi eĭ de-apururea nelipsiţĭ şi nestrămutaţĭ, când vor slujì cu dreptate, cu silinţă la meseria lor, a-şĭ avé în tótă vremea catagrafie adevĕrată a stăriĭ judeţuluĭ, extracturĭ de lude pentru tóte împlinirile din judeţ şi pentru încheerea socotelilor, catastişe curate pentru breslele judeţuluĭ,

prin excesiva acordare de posluşnicĭ, cu paguba Visterieĭ şi spre încărcarea cisleĭ satelor. Aşà, cu acest scop Caragea provócă, prin pitacul sĕŭ, Divanul Domnesc, să chibzuéscă un cuviincios nizam pentru posluşnicĭ. In Martie 1813, Divanul se adună la Metropolie, sub preşedinţa Metropolituluĭ Nectarie şi cere mareluĭ Vistier catastişe de câţĭ postelnicĭ are fieş-cine? Marele Vistier nu póte da asemenea catastişe, ḑi-

---

de scutelnicĭ, de posluşnicĭ, de slujitorĭ şi de verĭ-ce orînduelĭ ale Visterieĭ şi tóte poruncile Domnescĭ ce se vor trimite la judeţ, să le aibă în păstrare, neamestecându-se la trebile condicărieĭ, ce sunt pricinĭ ale Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, îndatorat să fie sub ascultarea dumné-lor ispravnicilor a se silì spre săvîrsirea Domnescilor poruncĭ şi ale Visterieĭ, ca să ieà săvîrşire la vreme şi fără cusur, ferindu-se de urmările cele împotrivă, să li se păzéscă privilegiul pe deplin, a se aflà la tréba sămeşieĭ neclintiţĭ şi nestrămutaţĭ, afară numaĭ când vor arĕtà dumné-lor ispravniciĭ pentru vre-unul din sameşĭ, că a căḑut în vre-o vină, acela să se cerceteze la judecata Visterieĭ, şi vĕdindu-se vina luĭ, cu anaforaua d-luĭ Vel Vistieruluĭ să se arĕte Domnieĭ-Mele, ca nu numaĭ să lipséscă din sămeşie, cĭ să se şi pedepséscă, spre pilda altora, orînduindu-se altul în loc, care se va alege de destoinic şi cu sciinţă, păzindu-se nestrămutat întocmirea cea maĭ sus arĕtată. Dar fiind-că sameşiĭ după cuviinciósa orînduială din început s'aŭ legat la Visterie, care de la o vreme încóce s'aŭ cunoscut ca un chip de irat al Vistieruluĭ celuĭ mare şi dintr'acésta a venit lucru supus sub catahrisis, hotărîm Domnia-Mea, ca sameşiĭ ce se vor alege şi se vor orînduì de acum înainte să deà la Vistierul cel mare, ca o filodorimă, numaĭ câte talerĭ 1.500, iar nu maĭ mult. Acéstă bună întocmire şi aşezămîntul ce l-am hotărît Domnia-Mea, atât pentru calemurile dregĕtorilor Visterieĭ, cât şi pentru sameşiĭ judeţelor, este o statornicie a orînduelilor ţĕriĭ celor bine întocmite de la Visterie, poruncim Domnia-Mea, dumi-tale Vel Vistiere şi dumné-vóstră altor boerĭ, ce după vremĭ vĕ veţĭ aflà în acéstă dregĕtorie, să o păziţĭ cu tótă scumpĕtatea şi să fiţĭ următorĭ întocmaĭ după cum se cuprinde, căcĭ dintr'acésta isvorĕsce odihna şi folosul obşteĭ şi înlesnirea săvîrşiriĭ tuturor orînduelilor ţĕriĭ şi trebuinţelor Visterieĭ, şi spre întemeerea acesteĭ bune orînduelĭ, rugăm şi pe ceĭ-lalţĭ fraţĭ Domnĭ, ce în urma nóstră îĭ va învrednicì milostivul Dumneḑeŭ, oblăduitorĭ acestuĭ pămînt, să se păzéscă nestrămutată, ca să se învrednicéscă şi dumné-lor a li se păzì hotărîrile întocmaĭ şi acest Domnesc al Nostru hrisov, trecêndu-se la condicile Divanuluĭ şi ale Visterieĭ Domnieĭ-Mele, să se deà la sf. Mitropolie întru păstrare, care s'a adeverit cu însăşĭ credinţa Domnieĭ-Mele, Iѡ Ioan Gheorghe Caragea Voevod, punênd mărturie pre prea sfinţitul duhovnicescul nostru părinte Mitropolitul ţĕriĭ chir Nictarie, pre prea iubiţiĭ noştri fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod şi pe toţĭ cinstiţiĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ dregĕtorĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele: pan Constantin Filipescu Vel Vistier, pan Radu Golescu Vel Ban, pan Isaac Ralet Vel Vornic de Ţera de-sus, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Văcărescu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Creţulescu Vel Vornic al 4-lea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Mihalache Manu Vel Vornic de politie, pan Mihalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlăhuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Hristopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco

cênd, că aştéptă să se facă catastişele pe judeţe. Divanul amână decĭ redactarea nizamuluĭ cerut de Vodă, iar de o cam dată, pentru a înlesnì Visteria, dispune, că *«câţĭ posluşnicĭ va fi avênd verĭ-cine străin, să se ieà pe séma Visterieĭ afară de vierĭ de pe la viĭ, pescarĭ şi vînătorĭ, carĭ şed pe moşiĭ străinĭ şi afară de posluşniciĭ mânăstirilor şi aĭ boerilor din oraşul Bucurescĭ şi Craiova, unde le sunt casele şi starea.* Să lase posluşnicĭ şi văduvelor boerilor, (1) tocmaĭ ca sentinţa

Mavrocordat Vel Căminar, pan Constantin Creţulescu Vel Paharnic, pan Iordache Tufeanu Vel Stolnic, pan Scanavi Vel Comis, pan Costache Caracaş Vel Sluger, pan Mihail Vel Pitar şi Ispravnic, pan Constantin Filipescu Vel Vistier, scriindu-se hrisovul acesta la întâiul an dintru întâia Domnie a Domnieĭ-Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ-Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumeĭ let 7321, iar de la nascerea Domnuluĭ Nostru Isus Christos let 1813 Iunie, de Nicolae Logofĕt za Vistiere.

(Pecetea gpd.)

(1) *Iõ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahischoie.*

Dumné-ta vel Vistiere, primită fiind Domnieĭ-Mele acéstă anaforà a părinţilor arhereĭ şi a dumné-lor boerilor, o întărim Domnia-Mea, spre a-şĭ avé urmarea întocmaĭ şi numaĭ acéstă osebire facem ca: la vremea când se va face întocmirea pentru câţĭ posluşnicĭ se cuvine a avé fieş-care, să li se deà negreşit adeverinţă cu pecetea Visterieĭ, ca să fie sciut de a nu se maĭ urmà vre-o catahrisis de adaos, pentru care adeverinţĭ poruncim, ca nimenea să nu îndrăsnéscă a luà o para ca avaet saŭ de alt cevaşĭ, când se vor da posluşnicilor.—1813 Aprilie 3.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

Prea înălţate Dómne,

După luminata porunca Măriei Tale ce prin pitac ni s'a dat spre a chibzuì un cuviincios nizam pentru posluşnicĭ, adunându-ne cu toţiĭ la sf. Mitropolie, am cerut de la dumné-luĭ vel Vistierul să ne arĕte catastihul de câţĭ posluşnicĭ are fieş-care şi ḑise, că nu sunt cunoscuţĭ Visterieĭ toţĭ posluşniciĭ, căcĭ încă până acum n'aŭ venit catastişe de la tóte judeţele, de aceea n'aŭ avut după ce face chibzuire, ci vor rĕmâné posloşniciĭ tot în orînduiala ce sunt, ca pe o vreme ce este şi ne daşnică, până vor venì catastişe de la tóte judeţele şi atuncĭ vom chibzuì câţĭ posluşnicĭ se cuvine să aibă fieş-care obraz după starea sa, şi vom arĕtà Măriei Tale prin deosebită anaforà şi catastih, iar acum de o cam dată câţĭ posluşnicĭ va fi avênd verĭ-cine pe moşie, străinĭ, să se ieà pe séma Visterieĭ, afară însă din vieriĭ de pe la viĭ i din pescarĭ şi vînătorĭ carĭ şed pe moşiĭ străine i din posluşniciĭ ce aŭ mânăstirile i boeriĭ în oraşul Bucurescilor şi în oraşul Craioveĭ, unde le sunt casele şi starea, şi afară din politie nicĭ jupânesele văduve ce nu aŭ moşiĭ şi ţin câte câţĭ-và posluşnicĭ orĭ aicĭ saŭ afară pe moşiĭ străine şi prin oraşe unde le sunt casele lor, aceştia ne rugăm Măriei Tale să nu se supere şi când se va face întocmire pentru câţĭ posluşnicĭ să aibă fieş-care, se vor socotì şi aceştia din numĕrul acelora cărora posluşnicĭ ce va rĕmâné a fi bunĭ, măcar că ḑice dumné-luĭ vel Vistierul ca să li se deà adeverinţă cu pecetea Visterieĭ, dar acest fel de adeverinţă ne rugăm Măriei Tale să se poruncéscă dumné-luĭ vel Vistieruluĭ a nu se da, că eĭ cu vreme

din fabula, când lupuluĭ nu i se dă voe să ieà maĭ mult decât câte o pelceà de fie-care óie.

Cu tóte aceste întocmirĭ din anul 1813, boeriĭ fiind interesațĭ a-șĭ păstrà câțĭ maĭ mulțĭ posluşnicĭ şi scutelnicĭ, nu se grăbesc a da nizamul cerut de Domnitor şi a întórce Visterieĭ ca dajnicĭ posluşniciĭ şi scutelniciĭ abusiv luațĭ de fie-care.

In Maiŭ 1814, Divanul face o nouă aşezare a dărilor. După provocarea prin pitac Domnesc, de la 21 Aprilie, cheltuelile Visterieĭ se declară la 2.558.660 talerĭ, afară de spesele întrețineriĭ menzilurilor, adecă ale poştelor țĕriĭ, care după socotéla boerilor taie suma de 1.515.176 talerĭ, pe lângă care se maĭ adaogă 1.990.253 talerĭ, datoria țĕriĭ, până la 1 August 1814 şi încă un plus de 382.048 talerĭ, împrumutațĭ de la spătarul Mihalache Suțu, de la Ioan Moscu şi de la «*Kir*» Const. Bellu. Aceste sume urcă budgetul țĕriĭ, în 1814, la 8.476.137 talerĭ. Suma acésta boeriĭ o găsesc exagerată şi «*nicĭ, cum ḑic eĭ, nu póte a se analoghisì cu cea de acum stare a țĕriĭ.*

Maĭ înainte de tóte, Divanul ridică într'un mod nedocumentat suma ludelor dajnice, care erà redusă din 40.620 lude, cât erà la 1804, la 13.434; acum o urcă la 25.000 lude, câte 5 individĭ la un lude, ceea-ce dă o poporațiune dajnică de abià 125.000 suflete. La acéstă sumă de 25 miĭ lude speră boeriĭ să ajungă, când se va face alegerea definitivă a posluşnicilor şi când se vor adăogà familiile ce nu se vor fi scris în anterióra catagrafie. Aceştĭ 25.000 lude vor avé să plătéscă câte talerĭ 200 de lude, începênd de la August, însă în 5 sferturĭ, câte 24 talerĭ, un hăraciŭ de 30 şi douĕ orînduelĭ câte de 25 pentru menzilurĭ, şi grajdul Domnesc.

Prin urmare dajdia ludelor va produce talerĭ 5 milióne pe an. La acéstă sumă se va adăogì talerĭ 150.000 dajdia breslelor, plătibilă în treĭ tetrameniĭ, din care prima pentru haraciul Împĕrătesc.

Se maĭ adaoge 80.000 talerĭ de la 2 isprăvnicaturĭ de străinĭ, ceea-ce urcă în total cifra venituluĭ țĕriĭ la 5.230.000 talerĭ.

Boeriĭ divanițĭ reduc şi cheltuelile la 4.588.660, ceea-ce le dă mijlocul

---

catandisesce lucrul la catahrisis, ca să se ieà banĭ pentru acele adeverințe, ci atuncĭ la vremea când se va întocmì orînduiala posluşnicilor, să deà fieş-care boer fóe în Visterie de câțĭ posluşnicĭ i se va lăsà, după care să se facă luminate poruncile Măriei Tale către dumné-lor ispravniciĭ județuluĭ spre a fi cunoscuțĭ că aŭ rĕmas bunĭ posluşnicĭ. 1813 Martie 30.

Nectarie Mitropolit, Iosif Argeş Episcop, Constantin Filipescu vel Ban, Radu Golescu vel Vornic, ... vel Logofét.

Cod. LXXVI, fila 104.

de a echilibrà budgetul şi a avé un excendent de 641.340 talerĭ, sumă ce o destină pentru întreţinerea poştelor.

Dar ţéra erà datóre... Datoria Visterieĭ de 1.990.253 talerĭ Divanul vreà să o acopere cu adăogire la dijmărit, oerit şi vinăriciŭ, a câtevà parale peste baniĭ cămăreĭ a listeĭ civile. Asemenea şi altă datorie de 382.048 talerĭ Divanul sperà a o puté plătì în anul viitor tot din *adaosul la huzmeturile cămăreĭ «spre a se vedé odată ţéra limpede de tot şi să-şĭ pótă purtà cele de peste an obişnuite cheltuelĭ.* (1)

Decât echilibrul budgetar este ilusoriŭ. Chiar boeriĭ din Divanul care a făcut acéstă regulare se îndoesc, că se vor puté găsì în ţéră 25 miĭ lude, de aceea ca să ajungă la acéstă cifră exagerată, boeriĭ

---

(1) 17 cărţĭ la 17 judeţe pentru prostichiul de treĭ parale la vinăriciŭ i la oerit.

Zemli Vlahiscoie. Fiind-că dumné-lor veliţiĭ boerĭ prin anaforaua ce ne-aŭ făcut pentru datoria veche a ţĕriĭ, ca să se plătéscă, aŭ găsit cu cale a se pune la treĭ huzmeturĭ, însă la dijmărit şi oerit câte parale treĭ şi la vinăriciŭ câte parale doue de vadră peste ceea-ce este orînduit prin ponturile Domnieĭ-Mele a se luà, care şi acest vinăriciŭ şi oerit, ce prin ponturĭ s'aŭ vîndut la ceĭ dintâĭ cumpĕrătorĭ este orînduit iarăşĭ cu sfat de obşte, prin anaforaua dumné-lor boerilor, dar Domnia-Mea milostivire asupra locuitorilor făcênd, am ridicat de la dijmărit acéstă dare, iar la vinăriciŭ şi la oerit am hotărît şi am orînduit ca să se ieà câte parale treĭ prostichiŭ peste ponturile cele orînduite pentru plata datorieĭ ţĕriĭ, care acest prostichiŭ de parale treĭ cumpĕrându-se de către dumné-luĭ biv vel Vornicul Mihalache Manul, am dat acéstă Domnéscă nóstră carte . . . . . . ce s'a orînduit de către dumné-luĭ la sud. . . . carele prin scirea şi ajutorul dumné-vóstră ispravnicilor judeţuluĭ, să aibă voe să umble în judeţ cu taxildariĭ cumpĕrătorilor acestor doue huzmeturĭ, fiind împreună la scris, la mĕsuratul vinurilor şi la numĕratul i catagrafia oilor, ca strîngênd baniĭ într'un loc de odată aĭ prostichiuluĭ acestuia cu ceĭ orînduiţĭ prin ponturĭ la vremea cea orînduită, iar nu despărţiţĭ, ci într'o casă, să-şĭ ieà fieş-care analogon al părţiĭ sale, adecă ceĭ dintâiŭ cumpĕrătorĭ după ponturile ce aŭ cumpĕrat, iar ómeniĭ dumné-luĭ Vorniculuĭ acest prostichiŭ de treĭ parale ce se arată maĭ sus, fără de altă cea maĭ mică cerere şi făcênd catastişe după orînduială asemenea de amândouĕ părţile iscălite cu catastişele ce vor rĕmâné la taxildarul, care catastişe dimpreună cu baniĭ să fie datorĭ a le aduce aicĭ ca să le deà la găzdia acestuĭ huzmet al prostichiuluĭ, cu care acésta nu are să ne facă vre-o cheltuială locuitorilor saŭ supĕrare cu cerere de poclóne, saŭ încărcăturĭ, saŭ plată de răvaşe, căcĭ de odată aŭ să se strîngă şi aceste parale ale prostichiuluĭ dimpreună cu ale huzmeturilor şi un răvaş are să se deà de plată, cuprin̨ĕtor pe tótă suma huzmetuluĭ şi al prostichiuluĭ, iscălit de amândouĕ părţile; de care poruncim şi îndatorim pe taxildariĭ acestor huzmeturĭ, ca întocmaĭ să fiţĭ următorĭ şi să nu faceţĭ vre-o zăticnire saŭ supĕrare în vre-un chip cu a se păgubì dumné-luĭ boerul cumpĕrător al acestuĭ prostichiŭ, i saam receh gpd.—1814 August 13. (*)

Çod. LXXV, fila 114 v.

(*) A se vedé în Tomul X, partea II-a a Istorieĭ Românilor de V. A. U., tóte schimbările urmate apoĭ în vinăriciŭ, oerit, dijmărit, de la 1814—1818.

îşĭ pórtă în fine iar atenţiunea asupra posluşnicilor şi scutelnicilor. In catastişele Visterieĭ o comisiune de doĭ boerĭ rînduită de Divan (Barbu Văcărescu vel Vornic şi Gr. Băleanu vel Logofĕt) aŭ făcut alegerea posluşnicilor de la vel Clucer la vale până la cea din urmă stare, fieş-care câţĭ posluşnicĭ să aibă. Pentru eparhiĭ şi boeriĭ ceĭ marĭ a facut alegerea însuşĭ Divanul *«jertfind din ceĭ ce aveaŭ pe ceĭ maĭ mulţĭ spre ajutorinţa satelor şi poprind pe sêma nóstră maĭ puţinĭ decât ne-a fost trebuinţa»*. Divanul lasă Domnitoruluĭ să hotărască numĕrul de posluşnicĭ a 3 beizadele, ce locuesc în ţéră, şi a câtor-và din cocónele vĕduve. Numĕrul posluşnicilor cunoscuţĭ la Visterie erà de 14.346. Divanul dă în bir 3.609 şi rĕmân bunĭ posluşnicĭ 10.737 stătătorĭ pe moşiĭ stăpânescĭ, *«căcĭ ceĭ după moşiĭ străine se daŭ la dajdie după vechile legĭ ale ţĕriĭ»*.

Boeriĭ maĭ propun şi un fel de regulament în 7 articole şi anume:

Cele treĭ huzmeturĭ, adecă dijmăritul împreună cu tutunăritul şi pogonăritul străinilor, vinăriciul şi oeritul, aŭ fost arendate în 1814 pe suma de un milion. (1)

---

(1) Vîndarea acestor 3 huzmeturĭ, adecă dijmăritul, împreună cu tutunăritul şi pogonăritul străinilor, i vinăriciul şi oerit pe acest următor an 1814 pentru talerĭ 1.000.000, adecă un milion, carĭ banĭ aĭ cumpĕrăturiĭ să-ĭ rĕspundă cumpĕrătorul la sorócele ce se arată, însă:

talerĭ	
146.000	întâiul caştiŭ al dijmărituluĭ la 15 Iunie.
146.000	al doilea câştiŭ la ḑi întâĭ Iulie.
100.000	întâiul câştiŭ al vinăriciuluĭ la 10 ale luĭ August.
100.000	al doilea » » la 10 Septembre.
230.000	întâiul câştiŭ al oerituluĭ la 10 Octobre.
230.000	al doilea » » la 10 Novembre.
50.000	ipac, al treilea câştiŭ al oerituluĭ pentru oile Ungurenilor, la sfîrşitul luĭ Decembre.
1.000.000,	şi aşijderea să se păzéscă la fieş-care din cele maĭ sus arĕtate huzmeturĭ întregĭ şi nesmintite cu aceste maĭ jos arĕtate ponturĭ.

La dijmărit.

1). Să se ieà de la obşte la fieş-care litră pecĭ i sfinĭ, câte parale 10, pentru numĕrătóre, de fieş-care nume câte parale 4 şi pentru răvaş câte parale douĕ, şi câţĭ din locuitorĭ vor avé litre maĭ multe de ḑece să plătéscă şi plocon po talerĭ unul, rĕmâind în urmă nebântuiţĭ de orĭ-ce alte cererĭ, iar slujbaşiĭ să aibă a da de primirea banilor răvaşe cuprinḑĕtóre, că cutare a dat atâţia banĭ pentru atâtea litre, şi care va plătì şi plocon, precum maĭ sus se arată, să se cuprinḑă într'acel răvaş, aşijderea şi let şi luna şi ḑiua în care va plătì.

2). Pentru pogonăritul străinilor să se ieà de fieş-care pogon câte talerĭ patru şi parale 16.

1. Scutelnicii după cărţi şi chrisóve să rĕmâe buni pe câtă vreme vor fi făcuţi din ómeni străini, iar nu din birnicii ţĕrii.

---

3). De la tutunărit să se ieà câte parale 10 de la stînjin, care se socotesce stînjinul de opt palme Domnescĭ, cu stînjinul ce li se va da de la Visteria Domnieĭ-Mele cu damgal, iar mĕsurătórea să fie atâta : slujbaşul să fie dator să mĕsóre lungul şi latul a uneĭ marginĭ a fieş-căruia pogon şi pentru câţĭ stînjinĭ va găsì într'aceste douĕ trăsurĭ să ieà câte parale ḑece fără de plocon, şi câte parale douĕ pentru răvaş al fieş-căruia nume.

4). Câţĭ vor avé privileghiurĭ ca să scutéscă dijmărit, orĭ cu hrisóve, aŭ prin cărţĭ Domnescĭ, să nu plătéscă nimica, iar ceĭ-alţĭ toţĭ de obşte să plătéscă cum maĭ sus se arată, şi panduriĭ să plătéscă tot precum maĭ sus se arată, fără deosebire de ceĭ-alţĭ.

5). De va căutà însuşĭ cumpĕrătorul huzmetul, să fie cu îngrijire ca să nu se facă cel maĭ mic catahrisis, saŭ năpăstuire locuitorilor, iar de-l va vinde la alţiĭ, să ieà şi de la aceia straşnice, chezăşiĭ că vor păzì cu îngrijire şi nesmintit cea maĭ sus arĕtată rînduélă.

La vinăriciŭ.

1). Locuitoriĭ împreună şi cu pandurii din cele cincĭ judeţe ot preste Olt să plătéscă vinăriciŭ, de vadră câte parale 5 şi cu obicĭnuitul pârpâr, şi câte douĕ parale la vadră de fieş-care nume, iar plata de cramă şi altele, ce se urmà maĭ înainte, cu totul să lipséscă şi afară din cele maĭ sus arĕtate, de nimenĭ să nu se ieà un ban maĭ mult.

2). Să nu fie slobodă mĕsurătórea la tóte popórele, aşijderea şi câte vor fi încli-nate fiind-că milile aŭ să iésă dreptul lor numaĭ la ceĭ din vechime orînduiţĭ talerĭ aĭ vinăriciuluĭ, împreună şi cu pârparul lor după vechiul obiceiŭ şi după Domnescile hrisóve şi cărţĭ Domnescĭ ce vor avé în mână, iar prostichiul are să rĕmâe pe séma cumpĕrătoruluĭ.

3). Tóte vasele de obşte să se mĕsóre cu cotul cel dangalisit ce li se va da de la Domnésca Visterie şi vinul să se mĕsóre orĭ-când va fi fiert şi aşezat în buţĭ, saŭ până a nu începe să fierbă şi în marginea fieş-căreia buţĭ să fie dator slujbaşul să lipéscă ţidulă cuprinḑĕtóre de suma vedrelor ce va eşì la mĕsurătóre.

4). Câţĭ privileghiaţĭ vor avé la mânile lor hrisóve şi cărţĭ Domnescĭ, întru nimic să nu se supere de către taxildar şi slujbaşĭ, fiind-că aceia n'aŭ să plătéscă vinăriciŭ; iar câţĭ sudiţĭ aĭ altor stăpânirĭ vor avé viĭ, să plătéscă vinăriciŭ după cel dintâiŭ pont fără osebire şi eĭ împreună cu ceĭ-alţĭ locuitorĭ şi dacă cine-vaşĭ dintr'aceĭ sudiţĭ vor avé sineturĭ Domnescĭ la mânile lor, cu carĭ vor vré să scutéscă vinăriciul, să fie datorĭ slujbaşiĭ să le ieà de la mânile lor, acele sineturĭ să le trimiţă la Domnésca Visterie, iar pe dînşiĭ să-ĭ supue să plătéscă vinăriciŭ întocmaĭ ca şi ceĭ-alţĭ locuitorĭ aĭ ţĕriĭ.

5). Slujbaşul să fie dator să deà fieş-căruia stăpân de vie răvaş de primirea banilor în care să se cuprinḑă: «cutare om, pentru atâtea vedre de vin a plătit atâţia leĭ,» şi tot într'acel răvaş să se cuprinḑă velétul, luna şi ḑiua în care va plătì.

6). De va căutà însuşĭ cumpĕrătorul huzmetul, să îngrijéscă a nu se face cel maĭ mic catahrisis saŭ năpăstuire locuitorilor. Aşijderea de-l va vinde la alţiĭ, să îngri-

2. Să se cerceteze actele privilegiaţilor: némurĭ, postelniceĭ, mazîlĭ, breslaşĭ, cumpaniştĭ şi câţĭ se vor găsì că aŭ fost birnicĭ şi prin abus

jéscă fórte bine, ca să nu facă nicĭ aceia catahrisis, iar când vre-unul se va abate din datoria sa, să fie dator îndată să-l arĕte stăpâniriĭ spre a-şĭ luà pedépsa.

La oerit.

1). Toţĭ locuitoriĭ de obşte să aibă a plătì oerit de fieş-care óie câte parale 10 şi talerĭ doĭ poclon; câţĭ vor avé maĭ mult de ḑece câte parale 4 de numĕrătóre, şi câte parale douĕ de răvaş pentru fieş-care răvaş de nume.

2). Câţĭ se numesc sudiţĭ şi se află şeḑĕtorĭ în politie şi satele aceştiĭ ţĕrĭ şi aŭ oĭ să plătéscă oerit întocmaĭ precum şi ceĭ-lalţĭ locuitorĭ pentru câte oĭ se vor găsì la catagrafie, fiind-că şi aceştia întocmaĭ îşĭ fac neguţătoriile lor prin ţéră.

3). Câţĭ sunt sudiţĭ străinĭ, a căror sălăşluire este înlăuntru, şi vin numaĭ cu oile lor spre păşune în ţéră şi pe urmă iarăşĭ se întorc, aŭ să plătéscă, după vechiul obiceiŭ, oerit la luna luĭ Decembre, precum s'a urmat în trecuţiĭ anĭ. Aceştia să plătéscă şi obicĭnuitul văcărit al străinilor, adecă câte 33 pentru vita mare şi pe jumătate acestor banĭ pentru cea mică vită; aşijderea şi câţĭ alţiĭ vor fi străinĭ să plătéscă văcăritul străinilor câte banĭ 66 pentru vită, după obiceiŭ; să se păzéscă însă într'acéstă veche rînduială întocmaĭ, precum cuprind ponturile Domnescĭ, fără de a se face cea maĭ mică catahrisis din partea slujbaşilor.

4). Sf. mitropolie, episcopiile, mânăstirile, metócele şi schiturile după Domnescile hrisóve, aşijderea şi boeriĭ de la trépta Băniei ceĭ marĭ şi până la Clucer de arie, aşijderea şi jupânesele vĕduve aĭ aceştiĭ stărĭ, n'aŭ să plătéscă oerit, precum s'a urmat şi în trecuţiĭ anĭ.

5). Câte oĭ se cumpĕră din ţéră de către casap-başa prin saigiĭ pentru trebuinţa mirieĭ, aşijderea de către neguţătoriĭ gelepĭ pentru mumbaéua Ţarigraduluĭ, să rĕmâe nesupĕraţĭ de oerit până la sfîrşitul viitoruluĭ Novembre, să fie datorĭ însă slujbaşiĭ să le scrie şi acestea şi aşternênd catastişe, anume câte sunt ale fieş-căruia gelep şi sub a căruia vătaf şi îngrijire sunt, să le trimiţă ca să deà la Domnésca Visterie, iar pentru câte oĭ se vor găsì după sfîrşitul luĭ Novembre, ale saigiilor şi gelepilor, să se ieà oerit, întocmaĭ ca şi de la ceĭ-lalţĭ locuitorĭ, fiind-că acele oĭ rĕmân pe séma neguţătoriei numiţilor.

6). Pentru câte capre vor cumpĕrà zalhanagiiĭ ca să le taie la zalhanale, până la sf. Dimitrie, adecă la 26 Octobre, să nu plătéscă oerit, iar pentru câte după sf. Dimitrie se vor găsì în natură să plătéscă întocmaĭ ca şi ceĭ-lalţĭ locuitorĭ.

7). De va căutà însuşĭ cumpĕrătorul huzmetuluĭ, să îngrijéscă ca să nu se facă cel maĭ puţin catahrisis, saŭ năpăstuire locuitorilor, aşijderea şi de-l va vinde la alţiĭ, să îngrijéscă fórte ca să nu facă nicĭ aceia catahrisis, iar când vre-unul va îndrăznì să se abată din datoria sa, pe dată să-l arĕte stăpâniriĭ, ca să-şĭ ieà pedépsa.

Şi pentru tóte aceste treĭ huzmeturĭ să se deà poruncĭ către ispravniciĭ judeţuluĭ cuprinḑĕtóre, ca să-ĭ deà mână de ajutor cu slujitorĭ îndestuĭ; aşijderea şi către zabiţiĭ judeţelor: a nu i se pricinuì nicĭ cel maĭ puţin cheder; către acestea să fie dator afară din ḑisa simfonie a vînḑăriĭ acestor treĭ huzmeturĭ, să plătéscă şi aceste maĭ jos însemnate havaeturĭ a fieş-căruia huzmet, la întâiul soroc al numĕrătoriĭ banilor a fieş-căruia huzmet, după următorul chip, adecă la dijmărit la doĭ boerĭ, ceĭ marĭ logofeţĭ, şi doĭ al doilea logofeţĭ, câte talerĭ 5 banĭ 60 la pungă, la tótă suma

aŭ căpĕtat sineturĭ de privilegiaţĭ, să li se ieà sineturile şi să se deà pe la sate în bir, scutindu-se numaĭ ceĭ bătrînĭ şi infirmĭ, orĭ căḑuţĭ în grele datoriĭ. Toţĭ ceĭ-alţĭ să se deà la bir.

3. Breslele slujitorescĭ de pe la judeţe: seimeniĭ, vînătoriĭ, lefegiiĭ, talpoşiĭ, aproḑiĭ, copiiĭ din casă, afară de slujitoriĭ polcovnicilor şi aĭ căpitanilor de pe la judeţe şi aĭ isprăvnicaturilor şi plăşilor, să se deà în bir la sate.

4. Să lipséscă scutirea de dăjdiĭ a unor sate şi să se deà la dajdie.

5. Să nu se admită silişte maĭ jos de treĭ lude.

6. Numĕrul scutelnicilor şi al posluşnicilor din fie-care judeţ să nu fie maĭ mare decât suma birnicilor.

Cu asemenea chip Divanul sperà, că numĕrul ludelor se va urcà la 25 miĭ. Domnitorul promulgă noua aşezare a Divanuluĭ la 24 Iulie 1814, însă cu óre-care modificărĭ, reducênd darea uneĭ lude la talerĭ 163 din 200 propuşĭ, ceea-ce reduce suma veniturilor de la lude la 4.075.000 talerĭ. La acéstă sumă adăogându-se cele-lalte sumĭ prevĕ-

---

vînḑăriĭ; aşijderea şi dumné-luĭ logofĕtul za obiceiurĭ cu logofĕtul al doilea câte talerĭ 2 banĭ 65 la pungă; la cutia milostenieĭ talerĭ 500; pentru spitalul străinilor câte talerĭ 2 la pungă, şi cişmelelor talerĭ 850; la mânăstirea Arnota după hrisov talerĭ 100, la mânăstirea Stavrodrom câte talerĭ 10 de fieş-care judeţ; divictaruluĭ şi muhurdaruluĭ talerĭ 100 la tótă suma vînḑăriĭ; câte talerĭ 50 aĭ extractoruluĭ pentru fieş-care judeţ şi câte talerĭ 40 aĭ logofĕtuluĭ de havalele, asemenea de fieş-care judeţ.

La vinăriciŭ, la doĭ boerĭ marĭ logofeţĭ şi al doilea logofeţĭ câte talerĭ 5 banĭ 60 la pungă, la tótă suma vînḑăriĭ; aşijderea şi dumné-luĭ logofĕtuluĭ de obiceiurĭ cu logofĕtul al doilea câte talerĭ 2 banĭ 65 la pungă; la cutia de milosteniĭ talerĭ 500; pentru spitalul străinilor câte talerĭ 2 la pungă; la cişmele talerĭ 850; aĭ dohtoruluĭ Craioveĭ talerĭ 350; la mânăstirea Arnota după hrisov talerĭ 100; la mânăstirea Stavrodrom câte talerĭ 10 pentru fieş-care judeţ, divictaruluĭ şi muhurdaruluĭ la tótă suma talerĭ 100; câte talerĭ 30 aĭ extractoruluĭ de fieş-care judeţ şi câte talerĭ 40 aşijderea de fieş-care judeţ aĭ logofĕtuluĭ de havalele.

Şi la oerit, la doĭ ceĭ marĭ logofĕţi şi doĭ al doilea logofeţĭ câte talerĭ 5 banĭ 60 la pungă la tótă suma vînḑăriĭ; aşijderea şi dumné-luĭ logofĕtuluĭ de obiceiurĭ cu logofĕtul al doilea câte talerĭ 2 banĭ 65 la pungă şi la cutia de milosteniĭ talerĭ 1.250; pentru spitalul străinilor câte talerĭ 2 la pungă; aĭ cişmelelor talerĭ 1.700; aĭ dohtoruluĭ Craioveĭ talerĭ 350; la mânăstirea Arnota după hrisov talerĭ 100; la mânăstirea Stavrodrom câte talerĭ 10 de fieş-care judeţ; divictaruluĭ şi muhurdaruluĭ talerĭ 100 la tótă suma vînḑăriĭ; câte talerĭ 30 de fieş-care judeţ aĭ extractoruluĭ; asemenea de fieş-cara judeţ câte talerĭ 40 aĭ logofĕtuluĭ de havalele.

Iar după acestea, tótă dobânda saŭ paguba să fie pe sémă cumpĕrătoruluĭ.

1.000 000, adecă un milion talerĭ aŭ rĕmas aceste treĭ huzmeturĭ din tótă ţéra asupra dumné-luĭ vel Ban Radu Golescu cu ponturile ce maĭ sus se arată. — 1814 Iulie 14. Proin vel Vist.

(Pecetea gpd.)

ḑute în lucrarea Divanuluĭ, se ajunge la suma totală de 4.305.000 talerĭ, la care împlinindu-se şi răsura, câte 8 parale la leŭ, pentru lefile slujbaşilor, suma totală a veniturilor ajunge la 5.166.000 talerĭ. Cheltuelile Domnitorul le aprobă în sumă de 4.588.000 talerĭ. Excedentul îl destină, ca şi Divanul, pentru poşte (1).

---

(1) *Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gosgodar zemle Vlahscoie.*

De vreme ce Prea Sfinţia Sa părintele Mitropolit i sfinţia lor iubitoriĭ de Dumneḑeŭ părinţiĭ episcopĭ şi dumné-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ veliţiĭ boerĭ haleà şi mazâlĭ printr'acéstă anaforà ne fac arĕtare, că temeiul întru care urméză să razime veniturile Visterieĭ Domnieĭ-Mele, ce trebue să se agoniséscă în curgere de un an, spre a se puté întîmpinà cele de peste an netăgăduite cheltuelĭ şi arĕtate cu socotelĭ, anume în vilégul obşteĭ adunăriĭ, este ca negreşit suma ludelor birnicĭ din tótă ţéra Domnieĭ-Mele să se urce până la 25.000 (căcĭ pe acest numĕr de lude s'a făcut şi socotéla banilor) şi ca să se pótă alcătuì acéstă sumă de 25.000 lude chibzuesc toţĭ de obşte mijlócele ce înlăuntru se arată în şépte ponturĭ, tóte urmărĭ folositóre spre ajutorinţa satelor şi sporirea cislaşilor, primite sunt Domnieĭ-Mele părerile ce întru acéstă anaforà se cuprind şi le întărim Domnia-Mea şi hotărîm, ca la începutul aşezămîntuluĭ să se pue tóte în lucrare întocmaĭ precum s'aŭ chibzuit şi s'aŭ găsit cu cale, fiind învederată dovada că sunt tóte spre folosul obşteĭ locuitorilor, dar suma banilor ce s'aŭ chibzuit a se rĕspunde de fieş-care lude po talerĭ 200 pe an în 5 sferturĭ, fieş-care sfert po talerĭ 24 i un araciŭ po talerĭ 30 şi douĕ rînduelĭ ale menzilurilor ţĕriĭ, asemenea fieş-care po talerĭ 25, fiind că după multele necazurĭ şi nenorocirĭ ce a avut ţéra în tótă vremea răsboiuluĭ trecut, când fieş-care din locuitorĭ şĭ-aŭ perdut dobitócele şi alte agoniselĭ ce aŭ avut în préjma caseĭ sale din pricina urmatelor răzvrătirĭ, cum şi după răsboiŭ întâmplându-se din urgia Dumneḑeéscă împrăştierea năprasniceĭ bóle a ciumeĭ, maĭ prin tóte judeţele aŭ poprit pe fieş-care din alişverişurile ce puteaŭ să facă spre întemeerea şi bivşugarea pârlejuluĭ sĕŭ, am chibzuit Domnia-Mea, că se va judecà sarcină simţitóre şi va cădé cu greŭ locuitorilor. Decĭ şi hotărîm Domnia-Mea rĕspunderea de banĭ peste an de fieş-care lude po talerĭ 163, numaĭ împărţindu-se acéstă sumă iarăşĭ după chipul cuprinderiĭ acesteĭ anaforale, adecă cincĭ sferturĭ po talerĭ 22 la un sfert, un haraciŭ po talerĭ 29 şi douĕ orînduelĭ ale menzilurilor po talerĭ 12 de lude fie-care, şi aceştia socotindu-se pe 25.000 de lude fac într'un an talerĭ 4.075.000 şi cu talerĭ 150.000 aĭ breslelor i cu talerĭ 80.000 a douĕ isprăvnicaturĭ străine, se adună talerĭ 4.305.000, la care împlinindu-se şi răsura po parale 8 la leŭ în socotéla lefilor ce se rĕspund slujbaşilor, talerĭ 861.000, să se facă peste tot tótă suma veniturilor 5.166.000, iar dintr'aceştia talerĭ 4.588.000 să se cheltuéscă în trebuinţele ţĕriĭ după socotéla ce s'a vĕḑut de către Obştésca Adunare în sf. mitropolie, şi ceĭ-lalţĭ ce maĭ rĕmân, adecă talerĭ 578.000, să se cheltuéscă în trebuinţa menzilurilor ţĕriĭ, cu chipul ce maĭ jos se arată, însă talerĭ 2.538.000 în plata de 3.384 caĭ, po talerĭ 75 de cal pe an, i talerĭ 231.840 în plata de 640 surugiĭ po talerĭ 30 pe lună fieş-căruia, adecă 87 din sud Slam-Râmnic i 47 din sud Buzĕŭ i 171 din sud Ialomiţa, i 167 din sud Ilfov, i 45 aĭ poşteĭ Bucurescilor şi 118 din sud Vlaşca, din lude 192, care va să ḑică pe la unele din judeţe, numaĭ unde fiind menzilhanele multe, nu sunt satele în destoinicie să fie atâta sumă de surugiĭ şi toţĭ ceĭ-lalţĭ bi-

Aşezarea acésta, din Maiŭ 1814, nu dăinuesce. Caragea simte că nemulţumirea ţĕriĭ sporesce pe fie-ce ḑi, din causa dajdiilor. El se decide

---

cigaşĭ din cele-lalte judeţe, cum şi rotariĭ i dârvariĭ să se deà în natură cu scăḑĕmînt de câte o jumătate de lude fieş-care după caidul şi orînduiala Visterieĭ, şi ceĭ-l-alţĭ banĭ ce maĭ rĕmân până la îndeplinirea de talerĭ 578.000, să se cheltuéscă în socotéla inamurilor, judecându-se însă acéstă reformă a poştelor nu vre-o zmintélă saŭ schimbare contractuluĭ ce s'aŭ încheiat cu dumné-lor epistaţiĭ, la Decembre let 1812, ci numaĭ óreş-care schimbare celuĭ de al doilea aşezămînt ce s'a făcut cu numiţiĭ, la luna luĭ Maiŭ let 1813, fiind vreme de asidosie şi dăjdiile ţĕriĭ nepuse în orînduială şi maĭ vîrtos că o acéstă schimbare nu dór că voim Domnia-Mea să o facem pentru vre-un folos Visterieĭ Domnieĭ-Mele, fiind cunoscut şi învederat, că făcêndu-se socotéla banilor minzilhanelor po talerĭ 24 de lude la 25.000 lude, se adună într'un an toţĭ baniĭ venituluĭ, talerĭ 600.000, in potriva cărora puindu-se cheltuelile după chipul de maĭ sus, se dovedesce cu îndestulă înţelegere, că baniĭ ce aŭ să se împlinéscă din ţéră cu numirea minzilurilor aŭ să se cheltuéscă iarăşĭ în trebuinţa minzilurilor, ci râvnind Domnia-Mea la repaosul obşteĭ şi la întemeerea stăriĭ fieş-căruia, am chibzuit cu tótă întregimea părerea duhovnicescilor noştri părinţĭ şi a dumné-lor veliţilor boerĭ, după care am dat şi înşine acéstă întărire; iar când dumné-lor epistaţiĭ nu vor primì a li se da numaĭ po talerĭ 30 pe lună de surugiŭ şi vor cere orĭ po talerĭ 40, precum li s'a plătit până acum, saŭ surugiĭ în natură pe la tóte minzilhanelele, după legătura contractuluĭ, care este şi dréptă cerere a numiţilor, din care nu pot fi depărtaţĭ nicĭ odată, atuncĭ iarăşĭ pe la maĭ sus arĕtatele judeţe, unde nu este mijloc a se da surugiĭ în natură, vor fi îndatoraţĭ ispravniciĭ a găsì surugiĭ cu plată şi a-ĭ da în slujba poştelor, scăḑêndu-se cu plata lor în socotelile ce vor trimite la Visterie şi le va ţiné în sémă, păzindu-se cu acésta şi tărimea contractuluĭ cu împlinirea trebuinţiĭ surugiilor poşteĭ şi repaosul locuitorilor, nefiind îndatoraţĭ la atâta rĕspundere de banĭ numaĭ pentru acéstă madeà, iar pentru fînul şi orzul minzilhanelelor, cu tóte că într'acéstă anaforà se cuprinde a se plătì în banĭ, dar fiind că şi acésta urméză a fi îndestulă sarcină pentru locuitorĭ, adăogêndu-se rĕspunderea banilor, am chibzuit Domnia-Mea, că maĭ bine se cuvine să se deà în natură, cu orĭ-ce chip se va găsì cu cale şi se va da carar din Visteria Domnieĭ-Mele, saŭ de se va chibzuì vre-un mijloc, ca să se alcătuéscă şi pentru acéstă madeà vre-un venit, se va da de iznóvă hotărîre. Intr'acestaşĭ chip, judecând Domnia-Mea întocmirea ce se cuvine a se face, întărim câte maĭ sus se arată şi poruncim dumi-tale Vel Vistiere, ca la începerea aşezămîntuluĭ să se pue tóte în lucrare cu bună orînduélă şi să se facă cunoscute locuitorilor cu bună desluşire, ca să înţelégă fieş-care mila Domnieĭ-Mele şi părintésca rîvnă şi dorire ce avem pentru dînşiĭ.—1814 Iulie 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea înălţate Dómne,

După luminată porunca Măarieĭ Tale strîngêndu-ne cu toţiĭ la sf. Mitropolie, am cetit cu înţelegere luminat pitacul Măarieĭ Tale, scris de la 21 ale trecutuluĭ Aprilie şi cuprinḑĕtor, că apropiindu-se vremea de a se pune în orînduélă dăjdiile ţĕriĭ şi după arĕtarea ce s'a făcut Înălţimiĭ Tale, de către dumné-luĭ fratele vel Vistier, că trebuinţa cheltuelilor Domnesciĭ Visteriĭ este până la 2.588.660, bez cheltuéla min-

dar a-şĭ dà aerul că e preocupat de fericirea ţĕriĭ şi, în prima ḑi a anuluĭ 1815, adreséză Divanuluĭ un pitac, prin care propune unele scă-

zilurilor ţĕriĭ, s'a dat întru a nóstră cercetare, ca să facem o hotărîre: în ce chip s'ar cuvenì ca să punem acésta în orînduélă? şi că făcĕndu-se şi de către Măria Ta óreşĭ-care perierghie asupra aceştiĭ de acum stare a ţĕriĭ, s'a vĕḑut, că suma ludelor Visterieĭ a ajuns la o fórte mare împuţinare, care acésta a odrăslit şi din întîmplările trecuteĭ răsmiriţe, măcinându-se mulţĭ din locuitorĭ, dar maĭ cu deosebire din catahrisis ce se urméză la stările obşteĭ, ne păzindu-se cele după vremĭ întocmite prin testamenturĭ obştescĭ şi hotărîre i hrisóve a multor luminaţĭ Domnĭ ce s'aŭ învrednicit oblăduiriĭ acestuĭ pămînt, şi cu tóte că spre a se păzì nizamul ţĕriĭ s'aŭ făcut Mărieĭ-Tale felurĭ de provline, între care una cu a se strămutà cu totul cele de acum întocmirĭ la otcârmuirea ţĕriĭ, prin care şi de se vede, că ar fi spre folosul Visterieĭ, arĕtându-se osebirea ce se urméză la negoţierĭ de la o vreme încóce în tóte felurimile, adecă la vite, zaherele, cherestele şi alţe producturĭ ale ţĕriĭ, dar cugetul Înălţimiĭ Tale depărtat fiind cu totul de alcăţuirĭ nouĕ şi neobicĭnuite până acum, pe de o parte a îndemnat pe Măria Ta a nu primì nicĭ unele dintr'acestea, iar pe de alta răzimând la arĕtarea cheltuelilor dumné-luĭ vel Vistierul, aĭ dat întru a nóstră alegere şi hotărîre şi trebuinţa cheltuelilor Visterieĭ şi ale ţĕriĭ şi repaosul obşteĭ locuitorilor. Intru adevĕr, prea Înălţate Dómne, se cunósce mila şi părintescul cuget ce hrănescĭ Măria Ta asupra acestuĭ norod, ce dintru a sa norocire prin buna-voinţă a milostivuluĭ Dumneḑeŭ s'a încredinţat oblăduiriĭ Măriei Tale, de vreme ce şi interesul Visterieĭ şi repaosul obşteĭ locuitorilor le-aĭ dat sub alegerea şi hotărîrea nóstră, îngrijind ca nimenĭ întru nimic să nu cerce supĕrare şi năpăstuire, iar noĭ şi de avem datorie a fi cu ferbinţélă şi dorire către tótă obştea, ca nisce pămîntenĭ ce suntem, dar cunoscĕnd că şi cheltuelile Visterieĭ sunt netăgăduite şi după orînduélă, de odată cu toţiĭ întru o glăsuire ne-am aflat silitorĭ a face o întocmire asupra aceştiĭ pricinĭ, cu cât este prin putinţă maĭ folositóre şi cu mulţumită tuturor, avĕnd însă maĭ întâiŭ înaintea ochilor nepotrivirea stăriĭ de maĭ înainte cu a celeĭ de acum, după care am cerut să ni se arĕte suma ludelor ce sunt astăḑĭ în ţéră şi am vĕḑut că abià se adună până la 13.434 lude; asemenea ni s'aŭ arĕtat şi catagrafiile ce sunt în Visterie venite după la judeţe şi ne-am pliroforisit, că tótă suma familiilor birnicĭ abià se adună la 91.400; deosebit am cerut să ni se arĕte şi cheltuelile ce are ţéra în trebuinţa minzilurilor şi ni s'a arĕtat o socotélă vrednică de mirare, care nicĭ odată nu s'a maĭ pomenit aicĭ în ţéra nóstră, adecă că peste an tae până la talerĭ 935.796 plata cailor i a bicigaşilor şi a inamurilor, bez altele ce se daŭ în natură, adecă rotarĭ, dârvarĭ, fîn şi orz care şi acésta socotindu-se în banĭ, rotariĭ i dârvariĭ po talerĭ 40, fînul şi orzul chila i carul po talerĭ 20 fac talerĭ 579.380, care va să ḑică peste tot, după socotéla ce vĕḑurăm, se urcă cheltuelile poştelor într'un an până la talerĭ 1.515.176 bez meremeturile poştelor, carĭ şi acelea aŭ destulă greutate, cad pe sarcina locuitorilor; ni s'aŭ maĭ arĕtat încă douĕ catastişe, unul cuprinḑĕtor de talerĭ 1.990.253, ce sunt a se da în cheltuelĭ şi alte mărunte datoriĭ ale Visterieĭ, până la ḑi 'ntâiŭ de August, când are să se pue în orînduélă dăjdiile ţĕriĭ, trecĕnd peste sorocul asidosieĭ, şi altul de talerĭ 382.048, datoriĭ ale Visterieĭ din socotelile ce s'aŭ teorisit, care aceste condee adunându-se peste tot, se cunósce învederat că chibzuirea urméză să se facă pentru talerĭ 8.476 137, după socotéla ce maĭ jos anume se arată, însă:

derĭ, imediat compensate prin adăogirea celor treĭ huzmeturĭ: oeritul, vinăriciul şi dijmăritul. Iacă acest pitac:

Ioan G. Caragea Stăpân şi Domnitor întregiĭ Ungro-Vlahie.

Prea Sfinţite şi de Dumneḑeŭ înainte puse Sfinte Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ, prea iubitorĭ de Dumneḑŭ Episcopĭ şi prea cinstiţĭ şi prea nobilĭ şi prea iubiţiĭ noştri boerĭ

2.588.660 catastihul ce s'a arĕtat Măriei Tale de către dumné-luĭ fratele vel Vistier pentru trebuinciósele cheltuelĭ de peste an.
1.515.176 cheltuelile poştelor, ce se adună într'un an. precum se urméză astăḑĭ.
1.990.253 ceĭ ce sunt trebuincioşĭ până la ḑi'ntâiŭ de August, în cheltuelĭ şi alte mărunte datoriĭ ale Visterieĭ.
382.048 alte împrumutărĭ ce s'aŭ făcut la trebuinţele Visterieĭ şi s'aŭ trecut la datoriĭ în socotelile ce s'aŭ teorisit, însă:
92.048 de la dumné-luĭ vel spătarul Mihalache Suţul, în socotéla Cămăriĭ Domnescĭ, din talerĭ 212,048.
140.000 de la dumné-luĭ biv vel Vistierul Ioan Moscu.
150.000 de la dumné-luĭ chir Constantin Belu.
382.048

8.476.137 şi aceştia încă bez baniĭ ce se cer în plata proviantuluĭ, pentru a cărora rĕspundere arĕtându-ni-se luminat pitac al Măriei Tale, facem arĕtare cu deosebită anaforà, iar aceştĭ banĭ ce se arată maĭ sus, însă talerĭ 8.476.137, fiind o sumă fórte mare, care şi de este după trebuinţă, dar nicĭ cum nu póte analoghisì cu cea de acum stare a ţĕriĭ, am chibzuit ca să facem alegere maĭ întâiŭ de cele de peste an trebuinciόse cheltuelĭ, ce aŭ să se cheltuéscă de la viitorul August şi apoĭ să vorbim de cele trebuinciόse până la alcătuirea dăjdiilor i de la datoriile ce maĭ sunt; aşà dar socotim, că la luna luĭ August spre Septembre, de va fi vremea cu îndeletnicire şi se va găsì cu cale, să se întocméscă aşezămîntul întru a căruia razim ce va luà Visteria în tóte stările obştieĭ, să se alcătuéscă cel puţin şi negreşit suma dajnicilor în 25.000 lude birnicĭ, socotindu-se aicĭ drept matcă a Visterieĭ cincĭ la un lude, adăogându-se însă în suma catagrafiilor la ḑece douĕ, adecă familiile ce nu se vor fi scris pentru felurĭ de pricinĭ ce urméză, când se fac catagrafiile i prisósele ce se vor găsì la tóte cele-lalte stărĭ, când se va face scumpă alegere şi posluşniciĭ ce s'aŭ găsit cu cale a se da în dajdie, precum în jos pe larg se arată, şi asupra acestor 25.000 lude să se orînduéscă pe an rĕspundere de banĭ po talerĭ 200 noĭ de lude, începêndu-se de la August cu acéstă închipuire adecă 5 sferturĭ i un haraciŭ şi douĕ orînduelĭ pentru cheltuelile menzilurilor i a grajduluĭ gpd, precum se arată, însă:

De lude po talerĭ 24 sfertul ot August şi Septembre.
24 sfertul ot Octobre şi Novembre.
30 haraciul de Decembre şi Ianuarie.
24 sfertul luĭ Februarie şi Martie.
24 sfertul luĭ Aprilie şi Maiŭ.
24 sfertul luĭ Iunie şi Iulie.
25 orînduéla menzilurilor i a grajduluĭ gpd. de primăvară, socotindu-se pe 6 lunĭ.
25 orînduéla menzilurilor de tómnă.
200

haleà şi mazilĭ, nu e unul din dumné-vóstră care să nu cunóscă câte şi câte trude suferim neîncetat pentru a asigurà în tóte chipurile şi întru cât ne stă prin putinţă buna stare a supuşilor încredinţaţĭ nouĕ; nicĭ e nevoe de vorbe ca să dovedim că nimic nu cruţăm şi de bună-voe şi cu plăcere primim orĭ-ce cheltuélă şi pagubă, când e vorba să uşurăm sarcinele, ce cu greŭ suportă nenorociţiĭ locuitorĭ şi să aducem o mângâere maĭ mult saŭ maĭ puţin eficace la multele suferinţĭ ce le apasă inimile. Acésta fiind ţinta nóstră, am desfiinţat atâtea şi atâtea orînduelĭ, carĭ, şi

şi ceĭ câte 24 talerĭ la sfert să se socotéscă cheltuelile . . . . . Domnieĭ, ale Cămăriĭ, ale isprăvniciei Curţiĭ gpd, ale beiliculuĭ, ale serhaturilor i alte mărunte cheltuelĭ şi plata lefilor celor ce slujesc ţĕriĭ, adecă dregĕtoriĭ zabiţĭ aĭ judeţelor, neferĭ aĭ Spătărieĭ, aĭ Agieĭ şi alte ogécurĭ; în ceĭ câte talerĭ 30 este haraciŭ Împĕrătesc, în ceĭ câte talerĭ 25, ce sunt să se împlinéscă de douĕ orînduelĭ pe an, să intre şi cheltuelile poştelor, însă plata cailor, a inamurilor i a fînuluĭ şi a orzuluĭ cel trebuincios, adecă cu închipuirea ce maĭ jos vom arĕtă şi fînul i orzul grajdurilor Domnescĭ, dându-se banĭ cu pecetluiturĭ gpd din Visteria Măriei Tale, drept natură, şi dumné-luĭ vel Comisuluĭ şi dumné-luĭ vel Pitaruluĭ şi într'acest chip alcătuindu-se acéstă intocmire peste suma venitulnĭ de 25,000 lude, care după orînduéla de maĭ sus, po talerĭ 200 de lude, împreună tocmaĭ talerĭ 5,000,000, să se adaoge şi dajdia breslelor, aşezându-se de la Visterie în talerĭ 150,000, iarăşĭ precum a fost în treĭ tetraminiĭ de peste an, din carĭ cea de Ianuarie să fie în socotéla şi cu numirea haraciuluĭ Împĕrătesc şi cele-lalte douĕ pentru arĕtatele cheltuelĭ ale Visterieĭ, şi să se adaoge şi dăjdiile de peste an a douĕ isprăvnicaturĭ străine, ce sunt după întocmirea ce aŭ în sumă şi acelea de talerĭ 80,000, precum cu tahmios ni se arată de la Visterie şi să se facă peste tot tótă suma veniturilor dăjdiilor talerĭ 5.230.000, din care scăḑêndu-se talerĭ 4.588.660 ceĭ din socotéla ce s'aŭ arĕtat Măriei Tale de către dumné-luĭ fratele vel Vistier, să rĕmâe talerĭ 641.340, carĭ să fie pentru cheltuelile poştelor ţĕriĭ, schimbându-se tertipul ce se urméză astăḑĭ la madéua poştelor, fiind-că învederat se cunósce, că este o mare dărăpănare a ţĕriĭ şi nicĭ odată nu se va puté ţiné într'acéstă curgere, dar spre maĭ bună pliroforie a Măriei Tale, atât de veniturile şi cheltuelile ce maĭ sus arĕtăm, cum şi de tertipul cu care socotim că s'ar cuvenì să se pue poştele în orînduélă, făcurăm maĭ jos acéstă închipuire de socotélă, adecă:

3.000.000 fac 5 sferturĭ peste an, po talerĭ 24 de lude la 25.000 lude.
750.000 haraciul în Decembre şi Ianuarie.
1.280.000 douĕ orînduelĭ cu numirea menzilurilor ţĕriĭ şi grajdurilor gpd., însă:
  625.000 orînduéla de primăvară po talerĭ 25 de lude, la 25.000 lude.
  625.000 orînduéla de tómnă.
  1.250.000
5.000.000
230.000 se adaogă, însă:
  150.000 breslele, un haraciŭ şi douĕ tetraminiĭ.
  80.000 dăjdiile de la douĕ isprăvnicaturĭ străine.
  230.000
5.230.000
4.588.660 se scad în suma cheltuelilor pe un an.
641.340 rĕmâne pentru cheltuelile minzilurilor ţĕriĭ, însă:

prin natura lor şi maĭ ales prin abusurile blamabile a celor prepuşĭ la executarea lor, aduceaŭ greutăţĭ, saŭ maĭ bine ḑis causaŭ ruina locuitorilor. Şi acéstă uşurare le-ar fi fost maĭ simţitóre, dacă alte împrejurărĭ diverse, pe carĭ nu le puteam nicĭ prevedé nicĭ întîmpinà, nu-ĭ slăbiaŭ în continuŭ, când prin lipsa de róde şi producte aşteptate, causată din sterilitatea anuluĭ, când prin contribuţiunĭ comune la nevoĭ ivite pentru patrie, aşa că în sfîrşit vedem curat şi spre mâhnirea nóstră, că starea lor financiară slăbesce din ḑi în ḑi şi reclamă neapĕrat ajutorul părintesc şi asistenţa nóstră, ca să pótă şi eĭ să se ridice întru cât-va şi să se mângâe. Ludiĭ

253.800	pentru plata de 3.384 caĭ po talerĭ 75.
169.200	» » » 8.460 care fîn po talerĭ 20.
126.900	» » » 8.460 chile orz » » 15.
91.440	ce maĭ rĕmàn, ca să fie pentru plata inamurilor.
641.340	

şi surugiiĭ cum şi rotariĭ i dârvariĭ câţĭ vor fi de trebuinţă, să se deà în natură, precum aŭ fost şi maĭ înainte, cu scăḑĕmînt de câte o jumĕtate de lude şi să nu se maĭ plătéscă în banĭ, precum se urméză acum, fiind-că starea întru care se află ţéra nu este destoinică a rĕspunde atâta sumă de banĭ şi nicĭ locuitorilor nu póte să le fie cu greŭ, fiind lucru obicĭnuit pe la sate din vechime a da bicigaşiĭ în slujba poşteĭ, când însă se va urcà suma ludelor birnicĭ peste 25.000 să se scaḑă din suma de talerĭ 200 la lude, precum va analoghisì sporul cel peste 25.000 lude, ca să nu rĕspunḑă birniciĭ maĭ mult decât aceştĭ talerĭ 5.000.000, ce se arată maĭ sus, iar pentru condeiul de talerĭ 1.990.253, ce sunt trebuincioşĭ până la ḑi 'ntâiŭ de August, în cheltuelile Visterieĭ şi alte multe datoriĭ, dându-ni-se făgăduélă de către dumné-luĭ fratele Vel Vistier, că cu ajutorul banilor ce s'aŭ scos acum pe Maiŭ, Iunie şi Iulie, va iconomisì dumné-luĭ ca la vre-o talerĭ 400.000 pentru ceĭ ce maĭ rĕmân, adecă talerĭ 1.590.253, am socotit să facem rugăciune Mărieĭ Tale ca să binevoescĭ a da în Visterie şi unele din veniturile Cămăriĭ Domnescĭ, adecă dijmărit, oerit şi vinăriciŭ şi dându-se în Visterie, după multă trebuinţă ce este, să se vînḑă, nu după vechiul obiceiŭ, ci cu adaose, şi socotim că nu va fi năpăstuire locuitorilor, fiind-că aŭ să plătéscă din rodurĭ şi lucrurĭ cu carĭ se neguţătoresc şi se folosesc, maĭ vîrtos că şi preţurile acestor producturĭ s'aŭ îmmulţit la vînḑările lor şi nu se potrivesc cu cele ce eraŭ atuncĭ în vremile trecute, când s'a întocmit de către stăpânire preţul datorieĭ rĕspunderiĭ; însă adaosul să se alcătuéscă în vînḑarea, la câte trele aceste huzmeturĭ cu chipul ce se arată, adecă: dijmăritul de litră parale 10, oeritul de óie po parale 10 şi vinăriciul de vadră po parale 5, alăturându-se la tóte acestea ponturile ce s'aŭ urmat în anul trecut, şi înt'acest chip vînḑându-se, socotim că vor prinde aprópe tóte de talerĭ 1.000.000; aceştĭ banĭ să se hotărască pentru rĕspunderea de talerĭ 1.590.253 ce maĭ rĕmâne datorie până la viitorul August, şi pentru ceĭ ce nu se ajung spre exoflisis, cum şi pentru suma de talerĭ 382.048 ce maĭ sunt datoriĭ, după socotelile Visterieĭ, ce s'aŭ încheiat, să se urmeze acest adaos la aceste huzmeturĭ şi pe anul viitor, şi strîngêndu-se pe séma Visterieĭ să se deà negreşit în rĕspunderea acestor datoriĭ, spre a se vedé o dată ţéra limpede de tot şi să-şĭ pótă purtà cele de peste an obicĭnuite cheltuelĭ cu linişte; acestea tóte ca să se pótă pune în bună orînduélă şi să rĕmâe nestrămutate cu îndelungată ţinere, urméză fără tăgăduire să se întocméscă hotare fără nici un fel de schimbare, şi fiind-că ţéra nu e în vre-o stare bogată, ci putem ḑice maĭ mult săracă după analo-

ţěriĭ nóstre Domnescĭ, după ce aŭ scădut succesiv până la şése-spre-dece miĭ şi lipsesc în fie-care an câte două miĭ lude din ceĭ opt-spre-zece miĭ, pe basa cărora s'a stabilit proporţiunea generală a neapěratelor cheltuelĭ ale Stăpâniriĭ, de acù doĭ anĭ dejà, rěmâne la acelaşĭ punct şi nicĭ e speranţă să créscă pe viitor. Faţă cu starea a Domnesciĭ nóstre Visteriĭ, paguba provenită din lipsa celor două miĭ lude este fórte simţitóre, nu e însă timpul present să ne gândim la completarea lor; maĭ curînd necesitatea reclamă de la părintésca nóstră prevedere să remediăm nevoeĭ

---

ghia rodirilor ce are şi a negoţurilor ce urméză, care acésta firesce se înţelege, că s'a pricinuit şi din vremea răsvrătirilor trecute şi din urgia Dumnedeéscă, ce s'a întîmplat cu acéstă năprasnică bólă a ciumeĭ, şi de dicem că cel puţin să se întocméscă suma ludelor birnicĭ la 25.000 de lude, dar după împuţinarea întru care se află astădĭ, am socotit că numaĭ din birniciĭ ceĭ de acum nicĭ odată nu se va puté da atâta spor, şi aşà vědênd că şi suma posluşnicilor după sporirea catahrisisuluĭ ce s'a urmat într'aceştĭ anĭ trecuţĭ, s'a ajuns să fie numaĭ ceĭ sciuţĭ în catastişele Visterieĭ, peste 14.000 lude, s'aŭ orînduit iarăşi dintre noĭ doĭ boerĭ, adecă dumné-luĭ fratele Barbu Văcărescul Vel Vornic, şi dumné-luĭ fratele Grigorie Băleanu Vel Logofět, care s'a făcut alegere de la Vel Clucer la vale până la cea din urmă stare, fieş-care cât se cuvine să aibă şi pentru eparhiĭ şi boeriĭ ceĭ marĭ, ne-am făcut însuşĭ noĭ alegerea, jertfind din ceĭ ce aveaŭ pe ceĭ maĭ mulţĭ, spre ajutorinţa satelor şi poprind pe séma nóstră maĭ puţinĭ decât ne-a fost trebuinţa, fiind-că cunóscem întru adevěr prósta stare a satelor; am lăsat şi întru alegerea şi hotărirea Măriei-Tale puţine obraze, adecă treĭ luminate beizadele, ce sălăşluesc aicĭ în ţéră şi vre-o câte-và din cocónele văduve, şi după tóte acestea alegerĭ trăgênd cinurile catastihuluĭ, vedem că din tótă suma posluşnicilor cea sciută Visterieĭ, din 14.346 se hotărăsc de dajnicĭ 3.609 lude şi rěmân bunĭ posluşnicĭ 10.737 lude, fiind însă şi aceştia pe moşiĭ stăpânescĭ, căcĭ câţĭ se vor găsì pe moşiĭ străine, după canónele oblăduiriĭ acesteĭ ţěrĭ şi după caidul Visterieĭ, cu un cuvînt, trebue să se deà în dajdie, bez morarĭ şi vierì; dar cu acest ajutor numaĭ a alegeriĭ posluşnicilor nu este din destul a se sporì ludele, ca să nu cerce greutate la rěspunderea banilor, ci de se va găsì cu cale, ne rugăm Măriei-Tale cu osebit testament, să se întocméscă cu întregime câte maĭ jos arětăm:

1). Scutelniciĭ după cărţĭ şi hrisóve este un dar al stăpâniriĭ, hărăzît către ceĭ ce li s'aŭ cuvenit a se împărtăşì, de aceea se şi cuvine a se păzì întocmaĭ câte cărţĭ saŭ hrisóve vor avé cuprindere de ómenĭ fără pricină, prin cercetarea ce se va face, fiind încredinţărĭ date pentru ceĭ ce sunt făcuţĭ din adeverinţele isprăvnicatuluĭ, arětându-ĭ că nu sunt din dajniciĭ Visterieĭ, ci din ceĭ fără pricină, cărora li s'aŭ dat de la Visterie şi pecetluiturĭ Domnescĭ, să fie bună-voinţa Măriei-Tale, ca să rěmâe nesupěraţĭ, iar pentru cărţile şi hrisóvele ce vor fi cu cuprindere de ómenĭ străinĭ, uniĭ ca aceia, dovedindu-se prin scumpă cercetare, că sunt făcuţĭ scutelnicĭ din pămîntenĭ şi birniciĭ ţěriĭ prin hatîrurĭ şi iconomiile dregětorilor de pe la judeţe, să se arěte la Visterie de aşezămînturĭ cu catastih anume aĭ cuĭ sunt, făcêndu-şĭ cunoscut şi pricinile lor i mijlócele prin carĭ s'aŭ făcut, şi de aicĭ se va da hotărîre în ce chip să se urmeze şi când după hotărîrea ce se va da, se va luà de la cine-vaşĭ, acela ca nu împărtăşit de acéstă hărăzire, prin mijlocirile ce va puteà avé, aducênd din părţile străine ómenĭ fără să cunóscă cea maĭ puţină împotrivire de către dregětoriĭ judeţelor, să i se deà din aceĭ ómenĭ străinì scutelnicĭ în

supuşilor chiar din deficit şi să le aducem mângâere uşurându-ĭ pe cât permìt împrejurările şi cheltuelile Stăpânirii. Acéstă uşurare am găsit cu cale să o orînduim în modul următor.

a). Orînduéla pentru carele cu sare de la Ocne, deşì de mult stabilită şi din capul loculuĭ aplicată, să lipséscă de acì înainte pentru tot-deauna, iar paguba ce va resultà din acésta să o sufere Camara nóstră Domnéscă, precum şi orînduéla actual în vigóre pentru unt.

b). Cele două-spre-ḑece în total . . . . . *(nedescifrabil)* ale ţĕriĭ nóstre Domnescĭ, provenind din acéstă orînduélă, să lipséscă asemenea şi ele pentru tot-deauna în

---

locul celor ce i se vor luà, păzindu-se neclintită cuprinderea hrisóvelor şi a cărţilor ce va avé fieş-care, şi dregĕtoriĭ isprăvnicaturilor să-şĭ urmeze datorieĭ şi credinţeĭ, ca să nu se maĭ ieà dintre birniciĭ satelor a se da unora şi altora scutelnicĭ după cărţĭ şi hrisóve, cu numire că sunt ómenĭ fără pricină, saŭ să-ĭ numéscă că sunt străinĭ; iar cariĭ se vor dovedì cu vre-o urmare împotrivă, ispravniciĭ să-şĭ ieà căḑuta rĕsplătire şi ceĭ ce vor acéstă hărăzîre, de vor cercà vre-un chip păgubitor către Domnésca Visterie, ca nisce necunoscĕtorĭ daruluĭ stăpâniriĭ, să-şĭ pérḑă périvileghiul acesta, spre pildă şi altora.

2). Asemenea să se cerceteze şi tóte sineturile privileghiaţilor: némurĭ, postelniceĭ, mazîlĭ, breslaşĭ, cumpaniştĭ câţĭ vor fi făcuţĭ de la . . . . şi până acum, şi de vor fi după orînduélă şi caidul Visterieĭ, adecă din feciorĭ şi némurĭ de privileghiaţĭ, să rĕmâe bunĭ fieş-care la orînduéla întru care se va găsì, iar câţĭ se vor dovedì că aŭ fost birnicĭ aĭ satelor şi prin înşelăciunĭ şi mijlóce de catahrisis s'aŭ făcut între privileghiaţĭ, să li se ieà sineturile şi să se deà pe la sate cu adaos de lude, a fi în rîndul dajnicilor, după cum aŭ fost şi maĭ înainte; asemenea şi pentru ceĭ ce se ocrotesc cu cărţĭ de apĕrare, să li se facă cercetare şi numaĭ ceĭ trecuţĭ în vîrsta bătrîneţelor şi ceĭ bolnavĭ şi sacafsiţĭ, cum şi ceĭ ce vor fi căḑuţĭ în grele datoriĭ şi mare sărăcie, la aceia se cade să se păzéscă acéstă apĕrare, iar de la ceĭ-lalţĭ toţĭ să se ieà cărţile de la mânile lor şi să se deà pe la sate în cisla dajnicilor.

3). Breslele slujitorescĭ ce sunt pe afară pe la judeţe, adecă seimenĭ, vînătorĭ, lefegiĭ, talpoşiĭ, aproḑiĭ, copiiĭ din casă şi alţiĭ, bez slujitoriĭ polcovnicilor i aĭ căpitanilor de pe la judeţe şi aĭ isprăvnicaturilor i aĭ plăşilor, de obşte şi fără osebire să se deà pe la sate, încărcându-se cu lude după starea şi puterea lor, şi în locul acelora să se deà alţiĭ pe la tóte stégurile din politia Bucurescilor.

4). Satele cele ridicate să lipséscă cu totul din ocrotirea unuia şi altuia, fiind-că ocrotindu-se cu chipul acesta ce s'a urmat până acum şi se urméză pe alocurea şi astăḑĭ, nu numaĭ pricinuesc scăderea ludelor Visterieĭ, ne fiind încărcate după starea şi puterea lor, plătindu-se rĕspunderile lor de către stăpâniĭ ce aŭ şi acelor stăpânĭ se fac hatârurĭ de către dregătoriĭ judeţelor, ci încă şi de se întîmplă vre-o orînduélă de la Visterie, cu ocrotirea ce se face acelor sate apĕrându-se de acea orînduélă, cade tótă sarcina pe cele-lalte sate şi pe alocurea dintr'acéstă pricină, şi nu maĭ cércă îndestulă greutate locuitoriĭ la verĭ-ce angarale vin după trebuinţă; de aceea fiind bună-voinţa MărieĭTale asupra îndreptăriĭ tuturor stărilor, să fie luminată porunca Mărieĭ Tale către cine se cuvine, ca acelor sate fără de sfiélă să li se facă catagrafie pe faţă şi după suma ómenilor i după starea ce vor avé să se aşeze cu ludele, ce se va cuvenì, dându-se în zaptul isprăvnicaturilor ca şi tóte celelalte sate.

viitor; iar untul necesar pentru trebuințele orașuluĭ să se cumpere de stăpânire cu prețurile curente la țéră.

c). Din cele cincĭ sferturĭ ce sunt a se percepe de la 1 Februare anul curent 1815, până la finele luĭ Novembre: cincĭ diminiĭ, formând un total de 2.112.000 leĭ, să se erte locuitorilor birnicĭ 1.112.000 leĭ și să se încassese numaĭ un milion leĭ în acest interval de ḑece lunĭ ale anuluĭ curent; iar fiind-că din abrogarea orînduelilor de maĭ sus resultă pentru stăpânire o pagubă de peste 200.000 miĭ leĭ pe an, pe care

5). In vremile trecute pe la unele sate s'a urmat un nesuferit catahrisis, scăḑêndu-se un sat cu o sumă de scutelnicĭ și rĕmâind o bagatelă de lude a rĕspunde dajdia la Visterie, care și acea bagatelă se rădicà de către unul altul și rĕmâneaŭ sate a posluşì d'avalma fără a se sci care este scutelnic și care este birnic, lucru cu totul în potriva caiduluĭ Visterieĭ. De se vor maĭ aflà și astăḑĭ acest fel de sate, să se cerceteze cu scumpĕtate și să se alégă dintr'înșiĭ scutelnicĭ anume din mijlocașĭ, după orînduéla ce este, și birnicĭ iarăși de o parte, carĭ să se așeze după starea și puterea lor, și pe ceĭ ce vor alege scutelnicĭ, de nu iĭ vor lăsà satele afară din cislele lor, să nu rĕmâe scutelnicĭ, ci să se încarce satele și cu dînșiĭ cu ludele pecetluiturilor ce vor fi purtat, fiind-că celuĭ ce va fi avut aceștĭ scutelnicĭ într'acel sat va să i se deà alțiĭ în loc din alte sate, iarăşĭ cu scăḑĕmînt de lude, după suma pecetluiturilor ce va avé; să fie sciută și în catastihul Visterieĭ, dar și Visteria să fie volnică a da scutelniciĭ ce vor lipsì fieș-căruia din suma ce are a ține după catastih.

6). Să nu fie siliște maĭ jos de 5 lude, saŭ fiind-că satele acum se află în próstă stare, pe unde nu va fi prin putință a se legà siliștea de 5 lude, să nu fie maĭ jos de patru lude saŭ cel puțin treĭ lude; asemenea să fie și mare luare aminte, ca la fieș-care județ suma scutelnicilor și a poslușnicilor să nu fie maĭ sus decât suma birnicilor, precum vĕḑurăm pe la unele județe că se urméză acum, de va fi acésta însă cu îndeletnicire la tóte județele.

7). De se va găsì cu cale și se va primì de către Înălțimea Ta, să lipséscă cele în parte orînduelĭ ce se fac pe la județe, adecă de grâŭ, de fîn, de orz și de lemne, și cel ce va avé trebuință de acelea să le cumpere cu banĭ, și să-șĭ împlinéscă trebuința, că cu chipul acestor orînduelĭ mare zmăcinare se face locuitorilor, păgubindu-se și năpăstuindu-se de tóte părțile.

Acestea tóte puindu-le în lucrare, cu pe deplină hotărîre, și la întocmirea așezămîntuluĭ orînduindu-se așezămîntarĭ boerĭ vrednicĭ, cinstițĭ, cu frica luĭ Dumneḑeŭ și cu sciință de acéstă meserie, carĭ să fie cu dorire și de către Domnésca Visterie și către stările locuitorilor, nădăjduind că nu numaĭ suma birnicilor va ajunge la numĕrul de 25,000 lude, ce s'aŭ ḑis maĭ sus, și rĕspunderea dăjdiilor după închipuirea ce s'a arĕtat nu va fi vre-o sarcină simțitóre, păzindu-se drépta cumpĕnire, ci încă și în tot cuprinsul țěriĭ Mărieĭ Tale se va ține nizamul oblăduiriĭ cu întregime, și nimenea întru nimic nu va cercà cea maĭ puțină năpăstuire saŭ nedreptate; asemenea este a nóstră plecată părere, iar hotărîrea desăvîrșită rĕmâne a se face de Măria Ta. — Maiŭ 10. 1814.

Filipescu vel Vistier, Radu Golescu vel Ban, Grigorie Brâncoveanu biv vel Ban, Isaac Ralet vel Vornic, Grigorie Ghica, Barbu Văcărescu vel Vornic, Iordache Slătineanu vel Vornic, Grigorie Filipescu, Grigorie Băleanu vel Logofĕt, Fotache Știrbeiŭ vel Logofĕt, Constantin Crețulescu, Alexandru Nenciulescu vel Vornic.

din propria voinţă şi iniţiativă o luăm asupra-ne pentru tot-deauna, spre uşurarea şi liniştea locuitorilor şi scăparea lor de exacţiunile ce li se fac mereŭ din causa sus ḑiselor două orînduelĭ; iar din ertarea acelor 1.112.000 leĭ pe anul curent se causéză o paguba prea mare şi fórte simţitóre Visterieĭ nóstre Domnescĭ, maĭ ales faţă cu spesele enorme ordinare şi extraordinare ale Stăpânirii, spre a aduce o mediocră aranjare şi a lucruluĭ, socotim să se vîndă cele treĭ huzmeturĭ: dijmăritul, vinăriciul şi oeritul, după orînduéla făcută anul trecut, nu numaĭ pentru anul trecut dar şi pentru cel următor; ast-fel că priu acésta, afară de paguba anuală de 200.000 leĭ ce se va aduce Stăpâniriĭ din causa desfiinţăriĭ celor două orîndueli a untuluĭ şi a carelor de la ocne şi din ertarea acelor 1.112.000 leĭ birnicilor pe anul curent, paguba se atenuéză până la patru sute două-spre-ḑece miĭ leĭ, şi totalul perderiĭ Stăpâniriĭ consistă la 612.000. Intr'un cuvînt, prin modul acesta Visteria sufere o pagubă simţitóre, nu e vorba, faţă cu starea actuală a lucrurilor şi enormităţiĭ speselor, suportabilă însă de alt-fel şi mediocră, iar locuitoriĭ birnicĭ obţin un folos fórte simţitor beneficiind de ceĭ 1.112.000 leĭ în intervalul de ḑece lunĭ al anuluĭ curent; iar cele luate prin adăogirea huzmeturilor spre atenuare întru cât-và a pagubeĭ Visterieĭ nóstre Domnescĭ, se ieaŭ de la locuitorĭ de felurite clase, adecă de la aceĭ avênd saŭ viĭ, saŭ stupurĭ de albine, saŭ vite şi nu de la aceĭ lipsiţĭ şi în sărăcie, precum se întîmplă adese orĭ la percepţia biruluĭ de la locuitoriĭ birnicĭ. Intrunindu-vĕ dar cu toţiĭ, prea Sfinţiţĭ, şi cercetând cu atenţiune şi îngrijită chibzuire cele încuviinţate de noĭ, spre îmbunătăţirea stăriĭ şi mângâerea generală a locuitorilor, să-mĭ faceţĭ cunoscut prin adresă opiniunea dumné-vóstră asupra lor, adăogând şi cele ce veţĭ găsì dumné-vóstră de cuviinţă. — 1815 Ianuare 1. (1)

Vel Logofĕt.

Cu tóte aceste adaose şi scăderĭ, propuse, orĭ realisate de Divan şi de Vodă, nu maĭ puţin cifra veniturilor erà încărcată, de óre-ce budgetul se făcuse pe basa a maĭ multor lude decât eraŭ în realitate.

Divanul găsesce că totuşĭ cheltuelile puţin se maĭ pot scădé, şi la 12 Februarie 1815, în loc de a reduce cheltuelile ţĕriĭ în proporţiune cu venitul, Divanul află cu cale să se adaoge dăjdiile celor 18 miĭ de lude, carĭ vor plătì birul lor nu în 5, ci în 6 sferturĭ, fără răsură (câte 27 talerĭ banĭ 60 pe sfert), în carĭ sferturĭ intră şi haraciul Impĕrătesc. După socotéla Visterieĭ, acéstă dajdie, începênd cu Aprilie 1815, va da 2.970.000 talerĭ. Se va maĭ adăogì la acéstă sumă talerĭ 276.000, dăjdiile breslelor, cu răsură cu tot, şi talerĭ 76.000 dăjdiile străinilor. Peste tot venitul Visterieĭ în 1815 se urcă decĭ la 3.446.000, iar spesele se reduc la 3.103.960, în care sumă intră şi fînul şi orzul grajduluĭ Domnesc şi al pitărieĭ, carĭ socotindu-se tóte în banĭ, se speră în 1816 un excedent de 142.040 talerĭ, la care se va adăogà 95.425, ce, după contract, întreprinderea poştelor are să plătéscă pe orzul şi fînul ce i se aduce. Acest excedent urméză a fi întrebuinţat pentru poşte, pentru grajdu-

(1) Tradus din grecesce. Se vede că originalul a fost scris de chiar Domnitorul.

rile, pităria și isprăvnicia de Curte Domnéscă. Se maĭ adaogă la birul ludelor două sferturĭ de câte talerĭ 17, banĭ 60 fie-care, dare pentru poște și alțĭ tal. 78 de fie-care lude în 6 diminiĭ (adecă la fie-care două lunĭ), decĭ câte 13 talerĭ la fie-care 2 lunĭ, începênd de la Februarie 1815, carĭ să servéscă pentru plata lefilor slujbașilor țĕriĭ. Acești banĭ aĭ lefilor, Divanul cere să se concentreze 'într'o cassă specială, ḑisă *Cassa lefilor*, precum erà organisată de C. Ipsilante. Acéstă Cassă va fi administrată de un boer pămîntean simandicos, cu léfă, avênd un sameș pentru împărțirea și primirea banilor lefiĭ. Ispravniciĭ vor primì ordine să percépă separat baniĭ lefilor și să-ĭ trimită direct la Cassă. Lefile funcționarilor să se plătéscă la fie-care 2 lunĭ, și boerul nazir al Casseĭ să deà socotelĭ înaintea veliților boerĭ din 6 în 6 lunĭ.

Cu tótă acéstă chibzuire a boerilor, datoria țĕriĭ se constată a fi, la finele luĭ Ianuarie 1815, în sumă de 1.320.304 talerĭ, plus deficitele de la diferința dintre 25.000 luḑĭ, când în realitate aŭ fost numaĭ 18.000. Pentru acéstă datorie a țĕriĭ, Divanul dispune, ca și pe anul acesta să se arendeze tot cu adaos, ca în trecutul an, dijmăritul, oeritul, vinăriciul, și adaosul să fie pentru datoria publică, iar huzmetul, ca din vechĭ, pentru Cămara Domnéscă. Dacă nu, se va acoperì în acest adaos suma datorieĭ; boeriĭ se angajéză a chibzuì din noŭ.

Prin urmare, de fie-care lude se va percepe în 1815 nu maĭ puțin de talerĭ 278. Ca mângâere pentru nenorocițiĭ birnicĭ, li se promite, că nu vor fi obligațĭ la alte orînduelĭ și havalele și că se va face dréptă cumpĕnire tuturor satelor, ca nu unele să fie ocrotite, și că vor lipsì catahrisisul ispravnicilor și jafurile zapciilor, polcovnicilor și căpitanilor. (1)

---

(1) *Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.*

Cu tóte că prea sfinția sa părintele Mitropolitul i iubitoriĭ de dumneḑeŭ sfinția lor episcopiĭ și tótă obștea dumné-lor veliților boerĭ ne fac arĕtare printr'acéstă anaforà, că ajungênd suma ludelor țĕriĭ numaĭ *numĕrul de 18.000 iar nu de 25.000, precum socotise la trecuta luna luĭ Maiŭ let 1814*, nicĭ că este prin putință să se împlinéscă cheltuelile Visterieĭ Domnieĭ-Mele și găsesc cu cale a se împlinì din țéră numaĭ pentru trebuința Visterieĭ și a menzilurilor țĕriĭ po talerĭ 200 de lude tocmaĭ pe an, fără răsură, împărțindu-se acești banĭ în 5 cĭferturĭ i un haraciŭ și două orînduelĭ de minzilhanele, fieș-care cĭfert i haraciŭ po talerĭ 27 banĭ 60 de lude, cum și fieș-care orînduélă de menzilhanele po talerĭ 17 banĭ 60 asemenea de lude, iar pentru neajungerea banilor să se maĭ adaoge pe lângă aceștia alțĭ talerĭ 78 de lude pe an, împărțindu-se și aceștia de la ḑi'ntâiŭ a următoruluĭ Februare în 6 diminiĭ po talerĭ 13 noĭ de lude la fieș-care diminie și acești banĭ făcêndu-se taxil prin dumné-lor ispravniciĭ județuluĭ să se deà negreșit în lefile slujbașilor țĕriĭ prin orînduit într'adins boer Nazir al Casseĭ lefilor, ce se va întocmì deosebit, dar

Domnitorul aprobă aşezarea acésta cu resoluţiunea următóre:

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Pré Sfinţia Ta Părinte Mitropolite, iubitorilor de Dumneḑeŭ Sfinţia Vóstră Episcopilor şi toţĭ dumné-vóstră veliţilor boerĭ, halea şi mazîlĭ, precum apururea de când am sosit Domnia-Mea aicĭ la Domnescul Nostru scaun, am făcut şi suntem por-

Domnia-Mea socotind acéstă schimonosire de obşte la tóte dăjdiile, ḑicem, că făcêndu-se acum, va pricinuì locuitorilor maĭ vîrtos turburare decât folos, pentru că unindu-se tóte dăjdiile de peste an (însă numaĭ cele ce sunt întocmite pentru cheltuelile Visterieĭ) şi analoghisindu-se pe 5 cĭferturĭ i un haraciŭ, una peste alta po talerĭ 27 banĭ 60 de lude, vine pe fieş-care două lunĭ maĭ mult de lude talerĭ 1 banĭ 12 decât ceea-ce s'a hotărît la aşezămînt, adecă po talerĭ 221 şi răsura po parale 8 la leŭ, care acest prisos şi de se îmbracă în câte 5 sferturile cu anologhie din adaosul ce se urméză la séma haraciuluĭ, de lude po talerĭ 29 şi parale 8 la leŭ răsură, dar negreşit vine maĭ cu uşurare locuitorilor să plătéscă de lude la fieş-care două lunĭ po talerĭ 22 şi răsura cea înctomită şi tocmaĭ la séma haraciuluĭ po talerĭ 29 i răsura, pentru că acéstă sumă se urméză tocmaĭ la luna luĭ Decembre şi Ianuarie, când locuitoriĭ se află după săvîrşirea a tot lucruluĭ de peste an şi îşĭ pot face negoţurĭ şi alişveriş cu cel maĭ bun preţ, aflându-se fieş-care împrejmuit cu tóte cele trebuincióse, atât pentru hrana caseĭ sale, cât şi pentru nutreţul vitelor ce are, şi maĭ vîrtos că sciind fieş-care o sémă maĭ cu osebire la lunĭ hotărîte, cu înlesnire să *căpuesce* din vreme să-şĭ împlinéscă datoria, fără de a simţì vre-o greutate saŭ strîmtorare. De aceea şi hotărîm Domnia-Mea, cât pentru sferturile i haraciul să se urmeze împlinirea banilor în tótă ţéra, întocmaĭ şi nestrămutat, precum s'a hotărît şi s'a publicarisit locuitorilor la aşezămînt, prin cărţile Domnieĭ-Mele, adecă la fieş-care sfert po talerĭ 22 de lude i la séma haraciuluĭ po talerĭ 29 şi la toţĭ aceştĭ banĭ răsură po parale 8 la leŭ, care răsură să se socotéscă pe séma socotelilor Visterieĭ Domnieĭ-Mele, iar nu în socotéla lefilor ţĕriĭ, precum s'a fost hotărît atuncĭ când se nădăjduià suma ludelor ţĕriĭ că vor ajunge la 25.000, asemenea urmându-se şi la dăjdiile breslelor i a străinilor şi când se vor adăogà ludele peste suma ce acum sunt, atuncĭ se va face de Domnia-Mea chibzuire pentru a se scădé locuitoriĭ dajnicĭ din baniĭ ce s'a hotărît a rĕspunde pe fieş-care sfert i haraciŭ iar pentru baniĭ mizilhanelelor, fiind-că după suma ludelor ce s'aŭ alcătuit acum nu se ajung aceĭ câte talerĭ 12 în răsurile ce s'aŭ fost hotărît la fieş-care orînduélă de 6 lunĭ, hotărîm să se împlinéscă de la lude po talerĭ 13 banĭ 90 i răsura ce s'a arĕtat po parale 8 la leŭ, care va să ḑică din ceea-ce ni se arată acum, maĭ puţin de lude cu talerĭ 2 peste an şi toţĭ aceştĭ banĭ să se deà în primirea epistaţilor, precum s'a hotărît; şi cu tóte că cu aceştia, după suma ludelor nu se vor puté exoflisì epistaţiĭ minzilurilor până la un ban, dar puţin cusur ce le vor maĭ rĕmâné se va plătì din baniĭ Visterieĭ, ca să nu cerce locuitoriĭ adaos simţitor, nicĭ vre-o schimbare de chipul dăjdiilor, ce li s'a arĕtat; pentru care şi poruncim Domnia-Mea aşà să se urmeze negreşit, iar pentru talerĭ 78 ce se găsesc cu cale să se adaoge la lude peste an în 6 diminiĭ, începêndu-se de la următorul Februarie, po talerĭ 13 noĭ de lude, carĭ banĭ strîngêndu-se în osebită cassă să se deà în plata lefilor slujbaşilor ţĕriĭ, cu tóte că este îndestulă sumă peste ceea-ce s'a hotărît a se da, dar cunoscênd şi Domnia-Mea fiinţa neputinţeĭ din pricina neajungeriĭ ludelor la ceea-

niţĭ nu numaĭ ascultare de a dà la acest fel de cuviinciósе şi obştiei folositóre rugăciunĭ, ci încă şi în faptă de a arĕtà nemărginita dorire ce avem, ca să vedem făr'de contenire petrecerea tuturor supuşilor noştri, întru cea maĭ bună, fericită şi

---

ce s'a fost nădăjduit, primim chibzuirea acésta ce ni se arată printr'acéstă anaforà şi poruncim dumi-tale cinstite şi credincios boer al Domnieĭ-Mele vel Vistiere, să se scaḑă acéstă diminie arĕtându-se şi locuitorilor prin cărţĭ slobode ale Domnieĭ-Mele chibzuirea ce prin sfat de obşte s'a făcut şi să facĭ şi hrisov al Domnieĭ-Mele pentru osebirea lefilor ţĕriĭ din Visteria Domnieĭ-Mele, ca să se orînduéscă osebită cassă şi să orînduim Domnia-Mea şi osebit boer otcârmuitor Nazir al eĭ, căruia i se vor da şi catastişe pecetluite de către Domnia-Mea, pe fieş-care diminie, ca să scie în ce chip să urmeze cu darea lefilor. Aşijderea poruncim dumi-tale, să publicuescĭ, pe unde veĭ socotì şi va fi trebuinţă, împlinirea soroculuĭ contractuluĭ dumné-lor epistaţilor menzilurilor la viitorul August, ca să se găséscă muşteriĭ de va fi prin putinţă să se îmbrace şi cu fînul i orzul poştelor, dându-li-se baniĭ ce prisosesc din cheltuelile Visterieĭ, şi să lipséscă natura, precum ni se arată maĭ jos într'acéstă anaforà, spre a lipsì mijlocul de năpăstuire ce încape la primirea acelor iraturĭ, şi către acésta poruncim ca să lipséscă cu totul şi felurimea orînduelilor în natură cu urmare intocmaĭ după cum maĭ jos se arată.—1815 Februarie 20.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Măricĭ Tale, ce prin pitac ni s'a dat, adunându-ne cu toţiĭ la sf. Mitropolie, am vĕḑut lipsa ce are Visteria, ne putĕnd să întîmpine trebuinciósele de peste an cheltuelĭ, din pricină căcĭ la întocmirea dăjdiilor ţĕriĭ, ce s'a fost făcut prin obştésca nóstră anaforà de la Maiŭ din anul trecut şi la August, când s'aŭ aşezat dăjdiile, se socotise că la aşezămînt se va suì suma ludelor dajnicĭ până la 25.000, iar acum isprăvindu-se aşezămîntul, de abià a ajuns suma ludelor la 18.000, pentru care fiind-că cheltuelile ţĕriĭ de peste an ce s'aŭ fost îmbrăcat de 25.000 lude sînt neapĕrate şi mijloc de împuţinare nu este, cu sfat de obşte am găsit cu cale să se adaoge dăjdiile după suma de 18.000 lude ce s'aŭ putut întocmì acum la aşezămînt, adecă să deà de lude pe an po talerĭ 200 dreptĭ făr'de răsură în 6 sferturĭ, la sfert de lude po talerĭ 27 banĭ 60, în carĭ sferturĭ intră şi haraciul Impĕrătesc şi se fac pe an la lude talerĭ 165, începĕndu-se aceste dăjdiĭ de la viitorul Aprilie întâiŭ şi la lude 18.000 fac pe an 2.970.000, lângă carĭ adăogând şi talerĭ 276.000, însă 180.000 ce sunt dăjdiile breslelor cu răsură cu tot, şi aŭ a-ĭ rĕspunde şi de acum înainte făr'de a se pomenì nume de răsură, fiind obicĭnuite breslele a da aceste dăjdiĭ i talerĭ 96.000 dăjdiile străinilor asemenea, fac talerĭ 3.246.000, din care scăḑĕnd talerĭ 3.103.960 cheltuelile Visterieĭ de peste an, în care sumă intră şi fînul i orzul grajduluĭ gpd i al pităriei, socotindu-se tóte în banĭ, rĕmân prisos talerĭ 142.040 şi cu talerĭ 95.425 ce sunt legaţĭ prin contract epistaţiĭ poştelor ca să plătéscă orzul şi fînul ce se aduce la poşte, însă carul de fîn po talerĭ 5 şi chila de orz po talerĭ 6, fac talerĭ 237.465; cu aceştĭ banĭ să îngrijéscă Visteria a face contract orĭ cu înşuşĭ epistaţiĭ poştelor, saŭ cu alţiĭ, in vreme cuviinciósă, să le deà şi baniĭ din vreme spre a cumpĕrà fînul şi orzul cel trebuincios, cum şi comişia i pităria, şi isprăvnicia de Curte, tóte naturile ce sunt trebuinciósе pentru Curtea Domnéscă, să le cum-

îmbelşugată stare; asemenea şi rugăciunea ce ni se face printr'acéstă obştéscă anaforà, găsind-o a fi în adevĕr în tot chipul pricinuitóre de învederată fericire, lăudăm acéstă rîvnà şi îmbrăţişare a îugrijirii de acest obştesc folos ce ni se arată maĭ jos, pentru care şi, primind rugăciunea ce ni se face, poruncim, ca adunându-vĕ cu

---

pere cu rizapazar din banii ce li se vor da de la Visterie, iar din ţérà să nu se ieà nimic cu orînduélă în natură, nicĭ pentru aceste trebuinţe, nicĭ pentru alte obraze, verĭ-cine va fi orînduélă să nu se facă nimuluĭ, măcar decât de puţină natură saŭ alte angariĭ, să maĭ deà ţéra, şi pentru caĭ i alte cheltuelĭ ale poştelor de lude pe an po talerĭ 35 în douĕ sferturĭ, unul primă-vara şi altul tómna, la fieş-care sfert de lude po talerĭ 17 banĭ 60, însă sfertul din primă-vara de estimp a poştelor să se încépă de la 15 ale viitoruluĭ Martie spre a nu venì cu greŭ locuitorilor, dar să se socotéscă de la Februarie 1; iar pentru tótă suma lefilor celor ce slujesc ţĕriĭ, să se ieà deosebiţĭ bani din ţérà, de lude po talerĭ 78, din carĭ să nu ieà Visteria nicĭ un ban cu nume de avaet şi să se rĕspundă aceştĭ banĭ aĭ lefilor în şése diminiĭ, în fieş-care diminie' de lude po talerĭ 13, care rĕspundere să se încépă de la ḑi'ntâiŭ a aceştiĭ lunĭ Februarie, şi fiind-că de multe orĭ numaĭ se zăticnià plata lor, din vremea lor, din vremea cea hotărîtă, ci încă se întîmplà de rĕmâneà şi păgubaşĭ uniĭ de câte douĕ triminiĭ întregĭ, din care nu puţină mâhnire li se pricinuià, păgubindu-se din dréptă simbria lor, alte orĭ luând Visteria banĭ dintr'aĭ lefilor cu numire de împrumut şi neîmpărlejindu-se a-ĭ rĕspunde în vremea ce se plătià lefile, ce se pricinuià aceeaşĭ mâhnire şi pagubă. De aceea, cu toţiĭ de obşte ne rugăm Măriei Tale, să se întocméscă o deosebită Cassă pentru lefĭ, unde să se rînduéscă de către Măria Ta unul din dumné-lor boeriĭ pămîntenĭ simandichi şi efnastatiche cu léfă, după cum se va găsì de către Măria Ta cu cale, a fi Nazir Casseĭ, avênd şi un sameş pentru primirea şi împărţirea banilor lefiĭ, îndatorindu-se ispravniciĭ de la tóte judeţele, prin luminate poruncile Măriei Tale, ca baniĭ lefilor să-ĭ strîngă deosebiţĭ şi să nu-ĭ amestece în baniĭ Visterieĭ, nicĭ să-ĭ lase în rĕmăşiţurĭ ci pe tótă diminia să-ĭ istovéscă şi să-ĭ trimiţă drept la Cassă, unde să deà şi Visteria extract, ca să scie Cassa câtă este suma ludelor la fieş-care diminie, binevoind Măria Ta a se face pentru acéstă Cassă a lefilor şi luminat hrisovul Măriei Tale, după hrisovul Măriei Sale Constantin Vodă Ipsilant, cu hotărîre, ca de acum înainte să nu se maĭ amestece întru nimic Visteria la baniĭ lefilor, ci de la isprăvnicaturĭ să se trimiţă drept la Cassă, de unde pe fieş-care douĕ lunĭ să se plătéscă lefile cele orînduite de către Măria Ta, avênd datorie boerul Nazir al Casseĭ la fieş-care şése lunĭ a-şĭ da socotéla la obştea dumné-lor veliţilor boerĭ; iar pentru talerĭ 1.320.304 banĭ 96 ce se vĕd că lipsesc spre plata datoriilor ţĕriĭ i a cheltuelilor Visterieĭ până la sfîrşitul luĭ Ianuarie let 1815, i pentru talerĭ 60.642 din talerĭ 180.642 lipsa a lude 6.842 pe sfertul luĭ Februarie şi Martie, bez talerĭ 120.000 aĭ lefilor ce se împlinesc pe acest sfert, în uşurarea acestor datoriĭ, găsim cu cale, ca şi într'acest următor an să se vîndă huzmetele Cămăriĭ, tot cu adaosul ce s'aŭ vîndut în trecutul an, adecă dijmăritul po parale 10 i oeritul po parale 10 şi vinăriciul po parale 5, din care să-şĭ ieà Cămara numaĭ baniĭ drepţĭ ce aŭ fost obicĭnuiţĭ din vechime de luà, adecă de la dijmărit po banĭ 13 i de la oerit po banĭ 10 şi de la vinăriciŭ po banĭ 5, iar prisosul să se deà în plata numitelor datoriĭ şi apoĭ pe anul viitor să rĕmâe slujbele acestea a se urmà tot cu plata cea obicĭnuită din vechime, făr' de vre-un adaos, şi pentru cusurul lefilor ce va rĕmâné neplătit, după ce se va da

toţiĭ la un loc, împreună şi cu toţĭ dumné-lor boeriĭ câţĭ vor *fi cinstiţĭ cu cinul cluceriei* ceĭ marĭ, să faceţĭ tóte cuviinciósele chibzuirĭ asupra acestuĭ folositor nizam şi să arĕtaţĭ Domnieĭ-Mele prin obştéscă anaforà, pentru care orînduim şi zapciŭ pe céuşul de aprodĭ.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

(Anaforaua scrisă grecesce).

Cod. LXXVIII, pag. 401.

Ca o consecinţă a acesteĭ nouĕ aşezărĭ a birurilor, Marele Vistier adreséză Domnitoruluĭ următórea anaforà:

Prea Inălţate Dómne,

Fiind-că pe la unele judeţe sameşiĭ ce astădĭ se află, după sciinţa şi pliroforia ce am, nu sunt destoinicĭ a sĕvîrşì tréba meseriei ce li s'a încredinţat, întocmaĭ după cuprinderea luminatelor cărţĭ ale Măriei-Tale, spre paza buneĭ orînduelĭ a corespondenţeĭ şi socotelilor judeţelor, am găsit cu cale să se orîndéscă alţiĭ în locul

---

adaosul maĭ sus numitelor slujbe, vom chibzuì de unde să se deà. Aceste întocmirĭ se socotiră de către noĭ şi se hotărîră că se cuvin a se urmà, carĭ de se vor găsì şi de către Măria Ta cu cale, se vor întărì şi se va da poruncă a se pune în lucrare şi a se urmà până când, prin cea vrednică de laudă şi dorire de ţéră ce aĭ Măria Ta, se va maĭ adăogà suma ludelor peste 18.000 ce sunt acum, iar atuncĭ să se scadă ceea-ce se va cuvenì, după analoghie, din talerĭ 278 ce dicem să deà peste tot ludele pe an; atâta numaĭ ferbinte ne rugăm Măriei Tale, ca naturile i orînduelile şi havalelele să lipséscă cu totul a nu se cere nicĭ de cum de la ţéră (afară numaĭ din havalelele ce se cer cu poruncĭ împĕrătescĭ); aşijderea ne rugăm a se da de catră Măria Ta straşnice poruncĭ, spre a se face o dréptă cumpănire tuturor satelor fieş-căruia judeţ, ca nu unele să fie ocrotite şi altele năpăstuite, ci tóte de o potrivă, după suma birnicilor ce aŭ să-şĭ pórte sarcina dăjdiilor şi unul la altul privind, să cunóscă în faptă, că se păzesce dreptatea făr'de osebire, să lipséscă şi catahrisis ale ispravnicilor i jafurile zapciilor i a polcovnicilor şi a căpitanilor ce aŭ suit avaeturile la preţurĭ marĭ, pe carĭ le împlinesc de la sĕrmaniĭ locuitorĭ cu felurĭ de iftirale şi pricinĭ nedrepte, cum şi al slujbaşilor huzmeturilor, căcĭ s'aŭ nărăvit rĕŭ a asuprì şi a încărcà pe ticăloşiĭ locuitorĭ, pe carĭ noĭ ca nisce pămîntenĭ îĭ dorim şi Măria Ta, ca Domn drept şi milostiv, se cuvine a-ĭ ocrotì de tóte hrăpirile, căcĭ de se şi adaogă suma de banĭ a dăjdiilor, după cum arĕtăm maĭ sus, dar lipsind naturile şi orînduelile de havalele i catahrisis şi jafurile slujbaşilor după afară, carĭ pricinuesc mare stingere şi sărăcie locuitorilor, socotim că nu vor simţì atâta greutate şi vom remâné şi noĭ cu toţiĭ pururea rugătorĭ către milostivul Dumnedeŭ pentru buna stare şi întărirea Măriei Tale în prea luminat scaun, până la adâncĭ bătrîneţe.—1815 Februarie 12.

Al Ungrovlahieĭ Nectarie, Iosif Argeş, Costandie Buzĕŭ, Constantin Filipescu Vistier, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Creţulescu Vel Ban, Barbu Văcărescu Vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vel Vornic, Mihalache Manu Vel Vornic, Grigore Băleanu Vel Vornic, Tudorache Văcărescu Vel Vornic, Gheorgache Filipescu Vel Logofĕt, Scarlat Grădişteanu Vel Logofĕt, Fotache Ştirbeiŭ Vel Logofĕt.

acelora, cu praxis, cu sciinţă de acéstă trébă şi cinstiţĭ, în carĭ să se pótă răzimà Visteria şi să fie încredinţată că nu se face vre-un sfeterismos saŭ încărcătură la vre-o socotélă, pentru care mě rog Măriei-Tale să ne deà luminată întărire la acéstă plecată a mea anaforà, spre a fi orînduiţĭ ceĭ ce se vor alege, ca să nu steà batalisite hârtiile judeţelor, iar hotărîrea cea desăvîrşită se va da de către Inălţimea Ta. —1815 Iulie 19.

Vel Vistier.

Domnitorul aprobă raportul prin următórele cuvinte :

Dumné-ta Vel Vistiere, după arětarea ce ne facĭ printr'acéstă anaforà, dăm Domnia-Mea voe de a se orînduì alţĭ sameşĭ în locul acelor nedestoinicĭ, alegêndu-ĭ însă ca să fie cinstiţi, vrednicĭ şi cu destoinicie la trebile judeţuluĭ şi la săvîrşirea poruncilor Domnescii Nóstre Visteriĭ. -- 1815 Iulie 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofět.

Cod. LXXXIV, pag. 413.

După propunerea Divanuluĭ, maĭ sus adusă, s'a reorganisat separat Cassa lefilor şi, în 15 Februarie 1815, fostul Mare Ban Gr. Brâncoveanu este numit de Caragea capziman saŭ nazir al acesteĭ Casse şi i se dă un sameş şi doĭ logofeţĭ scriitorĭ. (1)

(1) *Pitac către Banul Brâncoveanu ce-l orînduesce capziman al Casseĭ lefilor.*

Cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele, dumné-ta Vel Bane Grigorie Brâncovene, după chibzuirea ce prin sfat de obşte s'a făcut ca să se deosebéscă darea lefilor slujbaşilor ţěriĭ şi a altor obraze, după cuviinţă, din Visteria Domnieĭ-Mele, şi orînduindu-se boer mare într'adins ocârmuitor aceştiĭ Casse, să împlinéscă baniĭ din ţéră cu osebită numire a lefilor, trimiţêndu-se prin dregětoriĭ judeţelor în primirea aceluĭ orînduit boer, carele să aibă a împărţì lefaşilor după catastişele ce i se va da de la Visterie, încredinţate cu pecetea Domnieí-Mele, fiind trebuinţă a se face şi alegerea de un boer iscusit, cu sciinţă de trebile ţěriĭ şi de stările lefaşilor, i cu blândeţe şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ, ca să-şĭ afle fieş-care îndestulare de dreptul sěŭ, am făcut Domnia-Mea acéstă alegere asupra dumi-tale, cunoscêndu-te de tóte acestea maĭ sus arětate şi încă însoţit cu multe alte asemenea bunătăţĭ; deci te orînduim printr'acest al Nostru pitac otcârmuitor al Casseĭ lefilor de la ḑi 'ntâiŭ a următoruluĭ Februarie, pe care primindu-l dimpreună şi cu catastişele lefilor de aceste douĕ lunĭ, Februarie şi Martie, pecetluite de Domnia-Mea, veĭ cetì şi hrisovul ce am întocmit pentru Cassa lefilor şi întocmaĭ veĭ fi următor întru tóte, păzind buna orînduélă ce se cuvine la acest memuriet, după care veĭ face alegere de sameş şi de doĭ logofeţĭ scriitorĭ şi arětându-ĭ, îĭ vom aşezà Domnia-Mea la Cassa lefilor, cu osebite cărţĭ ale Domnieĭ-Mele. Tolco pisah gpd.—1815 Februarie 15.

Cod. LXXIV, fila 118.

Carte de sameş la Cassa lefilor.

Zemli Vlahiscoie. Prin hrisovul Domnieĭ-Mele deosebindu-se de la Visterie darea lefilor celor ce se află slujind ţěriĭ, şi a altor obraze, după cuviinţă s'a făcut Cassă osebită asupra cărora lefĭ însărcinându-se de către Domnia-Mea ocârmuitor dumné-luĭ

In Martie 1815, după intervenireȧ nazirului Casseĭ răsurilor, se găsesce mijlocul de a se maĭ adăogì 8 parale ca răsură peste ceĭ 13 talerĭ de lude pe diminie pentru plata lefilor. Noua dispoziţiune aveȧ aparenţa de a fi o scădere în favórea ludelor, pe când în realitate erȧ o mică sporire, justificată pe necesitatea Casseĭ lefilor, care amenință să aibă deficit (1).

---

cinstit şi credinciosul boerul Domnieĭ-Mele Grigorie Brâncoveanul biv Vel Ban şi făcênd trebuinţă a se orînduì şi un sameş pentru primirea banilor de pe la judeţe şi darea lefilor, i pentru întîmplătórea corespondenţie ce va avé boerul otcârmuitor, după alegerea dumné-luĭ am orînduit Domnia-Mea la acéstă trêbă, pe credinciosul Domnieĭ-Mele Constantin Biv Vel Medelnicer, cu léfă pe lună câte talerĭ 250, precum se cuprinde în hrisov, şi în câtă vreme se va aflà cu slujbă plăcută şi făr' de vrednică învinovăţire, să nu se lipséscă dintr'acéstă trébă; căruia pentru ajutorul Casseĭ sale ĭ-am orînduit Domnia-Mea a ţiné şi lude 10 scutelnicĭ cu pecetluirile Domnieĭ-Mele, precum aŭ şi calemurile Visterieĭ, cu scăḑĕmînt însă numaĭ de câte lude jumătate, pe carĭ să-ĭ aibă întru a sa posluşanie în câtă vreme se va aflà slujind la Cassa lefilor; decĭ, să fie şi numitul îndatorat ca să se afle nelipsit de lângă dumné-luĭ boerul otcârmuitor şi să se pórte cu tótă supunerea şi credinţa, la câte de dumné-luĭ i se va poruncì, ţiind şi catastişe curate de primire, de dat, iar când la datoria sa se va arĕtă împotrivă următor şi cu vină destoinică de a fi lipsit, atuncĭ făcêndu-se prin anaforaua dumné-luĭ vina sa cunoscută Domnieĭ-Mele, să se lipséscă din trébă. Tolco pisah gpd. — 1815 Martie 6.

Cod. LXXV, fila 118.

Carte de logofĕt orînduit la Cassa lefilor.

Zemli Vlahiscoie. Davat gospodvami luĭ Dumitrache sîn pitarul Dragomir, pe carele după alegerea dumné-luĭ cinstituluĭ şi credinciosuluĭ boeruluĭ Domnieĭ-Mele Grigorie Brâncoveanul biv Vel Ban otcârmuitorul Casseĭ lefilor, l-am orînduit Domnia-Mea logofĕt la Cassa lefilor, cu talerĭ pe lună câte 100, după cuprinderea hrisovuluĭ, şi în câtă vreme se va aflà cu slujbă plăcută, să fie nestrămutat de la acéstă trébă şi făr' de vrednică învinovăţire să nu se lipséscă. Să scutéscă şi drepte bucatele luĭ de dijmărit i vinăriciŭ şi, în câtă vreme se va aflà slujind, să ţie pentru ajutorul caseĭ sale şi lude doĭ scutelnicĭ cu scăḑĕmînt din dajniciĭ Visterieĭ, cu pecetluiturile Domnieĭ-Mele, apĕraţĭ de rîndul dajdiilor Visterieĭ i de alte podveḑĭ, şi poruncim Domnia-Mea tuturor de obşte dregĕtorĭ, ce veţĭ fi orînduiţĭ cu verĭ-ce slujbe, nimenĭ întru nimic supĕrare peste cartea Domnieĭ-Mele să nu-ĭ facă. Tolco pisah gpd. — 1815 Martie 6.

Asemenea carte s'a făcut şi luĭ Ioniţă Lăceanu, ce s'a orînduit logofĕt la Cassa lefilor.

(Cod. LXXV, fila 118 v.)

(1) *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.*

De vreme ce şi părinţiĭ arhiereĭ dimpreună cu dumné-lor boeriĭ printr'acéstă anaforă aŭ găsit cu cale chibzuirea dumné-luĭ biv Vel Banul Grigorie Brâncoveanu Nazîrul Casseĭ răsurilor, ce se arată în dos, făcêndu-ne rugăciune a se pune şi în

In Decembre 1815, Brâncoveanul nazirul Casseĭ lefilor constată, că acéstă Cassă la sfîrşitul viitoruluĭ Ianuarie 1816 va avé un deficit de 213.000 talerĭ. Divanul propune acoperirea acestuĭ deficit din arendarea vinăriciuluĭ pe anul 1816, cu un adaos de 9 parale la vadră, iar până când să se încasseze venitul acesta, Cassa să facă un împrumut, ca să se pótă plătì lefile slujbaşilor, plătindu-se dobânda de 7½ *la pungă pe lună*. Divanul crede, că se va puté plătì împrumutul cu sporul de la vinăriciŭ, iar dacă va maĭ rĕmâné vre-o *bagatelă*, se va face de Visterie chibzuire nouă (1).

---

lucrare, primită este Domnieĭ-Mele şi poruncim dumi-tale Vel Vistiere, să se facă domnescile nóstre poruncĭ cătră ispravniciĭ judeţelor, cuprindĕtóre întocmaĭ precum maĭ jos cu desluşire se arată.—1815 Martie 18.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod. LXXXIV, pag. 172.

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale de la acéstă anaforà a dumné-luĭ biv Vel Banuluĭ Grigorie Brâncoveanul nazirul Casseĭ răsurilor, adunându-ne la un loc am vĕdut arĕtarea ce face dumné-luĭ, că fiind întocmite dăjdiile Visterieĭ Domnescĭ cu răsura lor se cuvine să se întocméscă asemenea şi baniĭ lefilor, adecă dintr'aceĭ talerĭ 13 noĭ ce s'aŭ orînduit a da ţéra de lude pe diminie pentru plata lefilor, să se scadă talerĭ 2 şi să rĕmâe a rĕspunde câte talerĭ 11 vechĭ cu răsura răsurilor spre a nu găsì mijloc zapciiĭ să facă catahrisis la împlinirea acestor talerĭ 13, a-ĭ luà cu răsură şi a se năpăstuì săraciĭ locuitorĭ; care acéstă chibzuire a dumné-luĭ fiind cu bună orînduélă, ne rugăm să fie primită Inălţimiĭ Tale, făcêndu-se luminate poruncĭ cătră boeriĭ ispravnicĭ, spre a urmà cu împlinirea acestor banĭ aĭ lefilor într'acestaşĭ chip, adecă să ieà de lude po talerĭ 11 cu răsura lor po parale opt la leŭ, ce face peste tot talerĭ 13 parale 8, cu care acel adaos de parale 8 de lude să se ajutoreze óreşĭ-ce lipsă ce urmézá a cercà Cassa acum în vremea primă-veriĭ, la scădămêntul ce va fi să se facă negreşit judeţelor, iar hotărîrea rĕmâne la Măria Ta. — 1815 Martie 14.

Al Ungrovlahieĭ Nectarie, Iosif Argeş, Costandie Buzĕŭ, Constantin Filipescu Vistier, Barbu Văcărescu Vornic, ... Vel Vornic, Teodorache Văcărescu Vel Vornic, Gheorghe Filipescu Vel Logofĕt.

(1) *Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.*

Dumné-ta Vel Vistiere, primită fiind Domnieĭ Mele acéstă anaforà, poruncim să se pue în lucrare cu urmare, întocmaĭ precum maĭ jos se cuprinde.—1815 Decembre 5.

(Pecetea gpd). Vel Logofĕt.

Cod. LXXXII, fila 168.

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale, ce prin pitac ni s'a dat, pentru madéua lipseĭ lefilor, ce a arĕtat Inălţimiĭ Tale dumné-luĭ biv Vel Banul Grigorie Brâncoveanu nazirul Casseĭ lefilor, că lipsesc Casseĭ până la sfîrşitul viitoruluĭ Ianuarie ta-

Se vede că Brâncoveanu nu-ĭ mulţumit cu resultatele ce da Cassa lefilor, căcĭ el în 1816 se demite de la postul de nazir al Casseĭ şi e

---

lerĭ 213.000, cum că nu póte fi suferită la părintésca îngrijire, ce aĭ Inălţimea Ta pentru locuitorĭ cu a fi supĕraţĭ câtuşĭ de puţin la acéstă lipsă, ci să găsim mijlocul împliniriĭ din altă parte şi să arĕtăm Măriel Tale prin anaforà, ne-am adunat aicĭ la Domnésca Măriei Tale Curte şi alt mijloc nu puturăm găsì, decât să se vîndă vinăriciul anuluĭ viitor 1816, cu adaos de 22 de banĭ peste ceĭ canonisiţĭ din vechime cincĭ banĭ de vadră, adecă din banĭ 31 ce aŭ fost estimp de vadră să se scadă banĭ 4, ca să cunóscă locuitoriĭ uşurinţa, şi la anul viitor să se vîndă peste tot pe banĭ 27 de vadră, care fac parale 9 i pârpârul după obiceiŭ şi vîndêndu-se într'acestaşĭ chip după asemănarea vîndăriĭ acestuĭ an, urméză să prindă adaosul talerĭ 225.831 banĭ 40, precum se arată în socotélă maĭ jos:

talerĭ	banĭ	
335.833	40	s'aŭ vîndut estimp po parale 10 şi un ban.
43.333	40	ceĭ ce analoghisesc po patru banĭ de vadră.
292.500	—	rĕmâne vîn ḑêndu-se po banĭ 27, adecă 9 parale.
66.668	80	se scad ceĭ ce se cuvine pe cincĭ banĭ şi rĕmân pe séma Domnieĭ şi a milelor ce sunt hărăzite prin hrisóve Domnescĭ.
225.831	40	rĕmân aĭ adaosuluĭ.
213.000	—	se scad dintr'aceştia, cererea Casseĭ lefilor ce are la sfîrşitul luĭ Ianuarie.
12.831	40	maĭ prisosesc.

Dar fiind-că până la numĕrătórea banilor viitoruluĭ vinăriciŭ este îndestulă zăbavă şi Cassa lefilor nu póte să aibă acéstă adăstare, fiind îndatorată a face rĕspunderea lefilor la orînduita vreme, maĭ vîrtos că între lefaşĭ sunt mulţĭ ómenĭ sărmanĭ, carĭ numaĭ la acéstă léfă nădăjduesc, am socotit că se cuvine să se facă iarăşĭ *obştéscă împrumutare cu zapis adeverit* prin iscăliturile nóstre, puindu-se şi drept amanet, pentru siguranţa împrumutătoruluĭ, adaosul acestuĭ vinăriciŭ, ce maĭ sus se arată, întocmaĭ precum s'a urmat şi la trebuinţa cheltuelilor Adaleĭ, la cele-lalte huzmeturĭ al dijmărituluĭ şi al oerituluĭ, carĭ banĭ să se rĕspundă toţĭ în naht la Cassa lefilor, ca să pótă dumné-luĭ fratele biv Vel Ban Grigorie Brâncoveanu să întîmpine trebuinţa şi să mulţumescă pe toţĭ lefaşiĭ de drépta léfă ce aŭ a luà până la sfîrşitul viitoruluĭ Ianuarie, pentru care am poftit cu toţiĭ pe dumné-luĭ fratele Vel Vistier ca să găsescă vre-un neguţător să împrumute Cassa lefilor cu talerĭ 213.000 ce are lipsă, încredinţându-l cu chipul ce maĭ sus arĕtăm şi fiind-că împrumutătorul, după pilda ce avem şi după canónele neguţătorieĭ, urméză să céră şi agio şi dobânda po talerĭ 7 şi jumĕtate la pungă pe lună până la vremea vinăriciuluĭ, carĭ banĭ póte să se urce până la talerĭ 40.000 şi prisosul din adaos nu este maĭ mult decât talerĭ 12.831 banĭ 40, precum se arată la socotélă maĭ sus şi lipsesc aprópe de talerĭ 28.000, ḑicem că de se va vinde vinăriciul cu preţ maĭ mare decât într'acest următor an, să se deà şi acel adaos tot într'acéstă socotélă de agio şi dobândă, iar de va lipsì óreşĭ-ce după vîndare, fiind *o bagatelă*, să se facă de către Visterie cuviinciósa chibzuire, după chipul ce se va socotì şi se va găsì cu cale de către Inălţimea Ta.—1815 Decembre 2.

Constantin Filipescu Vel Ban, Radu Golescu biv Vel Ban, Constantin Creţulescu Vel Vistier, Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic, Mihalache Manu Vel Vornic, Grigorie

înlocuit cu fostul mare Vornic Constantin Samurcaş. Acesta constată pe 1816 un deficit de 41.321 talerĭ, avênd un budget de 1.497.600 talerĭ, pe când lefile tăiaŭ suma de 1.615.872. Divanul, în Ianuarie 1817, propune urcarea biruluĭ, de lude, pentru lefĭ, la 14 talerĭ 60 banĭ, ca să se pótă acoperì deficitul. (1)

Filipescu Vel Vornic, Mihalache Racoviţă Vel Logofĕt, Scarlat Grădişteanu Vel Logofĕt, Fotache Şirbeiŭ Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Vĕḑêndu-se şi de către noĭ acest obştesc zapis al părinţilor arhiereĭ şi al obşteĭ dumné-lor boerilor, următor întru tóte anaforaleĭ ce iarăşĭ de către părinţiĭ arhiereĭ şi obştea dumné-lor boerilor mi s'a făcut de la 20 ale trecuteĭ lunĭ Novembre, îl întărim Domnia-Mea, spre a-şĭ avé fiinţa şi urmarea sa nestrămutată întru tóte, întocmaĭ precum maĭ jos se arată.—1815 Decembre 12.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

După netăgăduita datorie ce are ţéra a se împrumutà talerĭ 223.650, adecă două sute două-ḑecĭ şi treĭ de miĭ şi şése sute cincĭ-ḑecĭ, spre întîmpinarea lipseĭ lefilor, ce este să se plătéscă celor ce slujesc ţĕriĭ, până la sfîrşitul viitoruluĭ Ianuarie, găsindu-se maĭ întâiŭ mijlóce de rĕspunderea acestor banĭ, din adaosul vinăriciuluĭ anuluĭ viitor, cu let 1816, precum maĭ pe larg cu desluşire se arată prin anaforaua ce am făcut-o către Măria-Sa Vodă, încredinţăm cu acest obştesc zapis, adeverit prin iscăliturile nóstre, că la acéstă trebuinţă s'a împrumutat ţéra talerĭ 223.650, adecă două sute două-ḑecĭ şi treĭ de miĭ şése sute cincĭ-ḑecĭ, de la dumné-luĭ biv Vel Vistierul Ioan Moscu, carĭ banĭ să se rĕspunḑă dumi-sale, din adaosul vinăriciuluĭ din tótă ţéra, a anuluĭ viitor, cu let 1816, precum maĭ sus s'a ḑis, împreună cu dobânda lor câte talerĭ şépte şi jumĕtate la pungă pe lună, până la cea maĭ desăvîrşită răspundere, iar de nu se va ajunge suma adaosuluĭ vinăriciuluĭ spre desăvîrşită răfuire a acestuĭ zapis, sigurifsim pe dumné-luĭ împrumutătorul printr'acest zapis, că de se va intîmplà la anul viitor scădere la rodirea viilor şi nu va cuprinde adaosul vinăriciuluĭ suma ce va avé să ieà împrumutătorul, lipsa ce va fi, să se adaoge orĭ la acelaşĭ vinăriciŭ, saŭ la oeritul din anul viitor, spre maĭ bună încredinţare i se dă dumné-luĭ zălog maĭ sus numitul adaos de vinăriciŭ, ca să fie plătit şi răfuit de acéstă împrumutare, cu chipul ce se arată, fără câtuşĭ de puţină pricinuire. —1815 Decembre.

Nectarie al Ungro-Vlahieĭ, Constandie Buzĕŭ, Radu Golescu biv Vel Ban, Constantin Creţulescu Vel Ban, Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic, Teodorache Văcărescu Vel Vornic, Mihaiŭ Racoviţă Vel Logofĕt, Scarlat Grădişteanu Vel Logofĕt, Fotache Ştirbeiŭ Vel Logofĕt, Mihalache Manu Vel Vornic, Grigorie Filipescu Vel Vornic.

(1) *Iѡ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.*

Primită fiindu-ne acéstă obştéscă anaforà, a părinţilor arhiereĭ şi a dumné-lor boerilor, o întărim Domnia-Mea şi poruncim dumi-tale vel Vistiere, să se facă poruncile Domnieĭ-Mele cuprinḑĕtóre întocmaĭ precum maĭ jos se arată. — 1817 Ianuarie 8

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod. LXXXVI, pag. 11.

La 1813 Februarie 1 dejà, Caragea adreséză următórea carte deschisă:

Publicaţiĭ la tóte judeţele i la Caimacam şi la Mitropolit pitac.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Dumné-vóstră ispravnicilor ot sud . . . . . sănătate. Vĕ facem în scire, că fiind trebuinţă de a scì Domnia-Mea scutelnicii şi alte milĭ ce aŭ fieş-care mânăstirĭ metóşe şi schiturile cum şi alţiĭ cu hrisóve şi cărţile fraţilor Domnĭ de maĭ nainte, căcĭ de la Divan nu se póte luà pliroforie întrégă, fiind unele condicĭ din a răsmiriţiĭ întîmplare rĕpuse, vĕ poruncim dar ca să arĕtaţĭ egumenilor de pe la mânăs-

Prea Inălţate Dómne,

După luminata poruncă Măriei Tale am vĕḑut anaforaua ce aŭ făcut cătră Înălţimea Ta dumné-luĭ biv vel dvornic Constantin Samurcaş nazirul Casseĭ lefilor, cum că cercetând socotelile acesteĭ Casse pe anul trecut 1816, de la Februare întâiŭ până la sfîrşitul luĭ Ianuarie 1817, după suma ludelor ce sunt sciuţĭ Visterieĭ Măriei Tale, se vede că lipsesc talerĭ 41.321 din suma lefilor ce sunt orînduite a se plătì prin catastişele cele pecetluite de Măria Ta şi prin pitace, osebit de lipsa ce urméză a avé Cassa pe următorul an de la Februarie înainte, de nu se va face îndreptare, cerênd ca să se deà luminată poruncă Măriei Tale, să se facă chibzuire: de unde să se împlinéscă atât baniĭ ce lipsesc până la sfîrşitul următoruluĭ Ianuarie, cât şi de atuncĭ înainte? şi fiind-că ni se poruncesce de către Inălţimea Ta, ca să facem chibzuire şi să arĕtăm Inălţimiĭ Tale în scris, am urmat luminateĭ Măriei Tale poruncă şi întrebând pe dumné-luĭ vornicul Samurcaş cât este lipsa ce are Cassa de la Februarie înainte pe curgĕtorul an, până la sfîrşitul luĭ Ianuarie cu let 1818, ne arată prin socotélă în scris, că venitul Casseĭ lefilor cel orînduit pe lude 16.000, ce este suma birnicilor pe 6 diminiĭ ale anuluĭ, de lude po talerĭ 13 i răsura la leĭ po parale opt, fac talerĭ 1.497.600, iar suma lefilor iarăşĭ pe 6 diminiĭ, precum sunt până acum întocmite, este talerĭ 1.615.872, din care scăḑêndu-se talerĭ 1.497.600 suma venituluĭ, lipsesc până la împlinirea sumeĭ lefilor talerĭ 118.272 şi cu talerĭ 41.321, ce lipsesc din anul trecut, se adună acéstă lipsă peste tot talerĭ 159.593. Decĭ fiind-că plata lefilor dintr'untâiaşĭ dată este canonisită a se rĕspunde de locuitoriĭ birnicĭ aĭ ţĕriĭ, căcĭ ceĭ ce ieaŭ lefĭ se ostenesc în slujbele i trebile ţĕriĭ, găsim cu cale ca pe lângă talerĭ 13 cu răsura lor, ce da până acum ludele birnicĭ, să deà de acum înainte câte talerĭ 14,60 iarăşĭ cu răsura lor la leŭ po parale 8, adecă cu adaos de talerĭ 1,60 cu răsura lor peste aceea ce da până acum, începêndu-se acest adaos de la viitorul Februarie, cu care adaos se împlinesce lipsa lefilor din anul trecut, este deplin şi suma lefilor de la Februarie înainte şi maĭ prisosesc la Cassă talerĭ 13.207 a-ĭ avé pentru vre-o întîmplătóre trebuinţă şi se va da luminata poruncă Măriei Tale cătră dumné-luĭ vel Vistierul, ca la viitórele diminiĭ, ce se încep de la Februarie înainte să se întocméscă rĕspunderea lefilor de către locuitoriĭ birnicĭ la diminie de lude câte talerĭ 14,60 cu răsura lor, iar întremându-se locuitoriĭ şi sporindu-se ludele, atuncĭ analogon se vor scădé şi baniĭ lefilor.— 1817 Ianuarie 4.

Al Ungro-Vlahieĭ Nectarie, episcopul Buzĕŭ, Radu Golescu Vel Ban, Grigorie Brâncoveanu, Isaac Ralet Vel Vornic, Mihalache Marin Vel Logofĕt, Grigorie Băleanu, Constantin Caliarh Vel Vornic, Iordache Golescu Vel Logofĕt.

tirĭ ĭ schiturĭ şi metóce, cum şi orĭ-cine alţiĭ vor fi avênd hrisóve i cărţĭ Domnescĭ, atât de scutelnicĭ cât şi de alte milĭ ca să fie nicĭ să se arate cu ele fără zăbavă, că cel neurmător îşĭ va perde mila ce are.—1813 Februarie 1.

Cod. LXXV, fila 50 v.

Cestiunea scăderiĭ posluşnicilor nu face mulţĭ paşĭ înainte. Boeriĭ interesaţĭ în cestiune nu se grăbiaŭ să-şĭ ştérgă dintre veniturĭ posluşniciĭ şi scutelniciĭ. Totuşĭ îmboldiţĭ de Vodă ĭ-am vĕḑut cum în Maiŭ 1814 aŭ făcut o primă regulare, scăḑênd óre-care sumă din posluşniciĭ arĕtaţĭ în catastişul Visterieĭ. In Ianuarie 1816, boeriĭ din Divan maĭ adaog un numĕr de posluşnicĭ peste întocmirea din Maiŭ 1814, şi Domnitorul aprobă aceste adaosurĭ, ba încă găsesce cu cale să recunóscă şi boerilor Grecĭ dreptul de a avé posluşnicĭ, deşi Divanul găsise cu cale să le tăgăduéscă asemenea privilegiŭ. (1)

---

(1) *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.*

Măcar că peste suma posluşnicilor ce se cuprind în obştésca anaforà ot let 1814 Maiŭ 7, peste adaosul ce s'a maĭ lăsat la unele obraze, în urma acesteĭ întocmirĭ (bez vieriĭ celor ce aŭ numaĭ viĭ, i pescariĭ deosebitelor obraze) se maĭ face acum şi osebit adaos de posluşnicĭ, ce găsesc cu cale sfinţia lor părinţiĭ arhiereĭ şi dumné-lor boeriĭ printr'acéstă obştéscă anaforà, dar find-că în rîndul boerilor pămîntenĭ sunt şi alţiĭ sălăşluiţĭ şi aşezaţĭ aicĭ în pămîntul ţĕriĭ cu starea căsnicieĭ lor după vremĭ, uniĭ însă maĭ dinainte alţiĭ maĭ din urmă, şi aŭ rĕmas nestrămutaţĭ de aicĭ, carĭ toţĭ aceştia s'aŭ cinstit după cuviinţă şi cu cinurĭ de boeriĭ, avênd aicĭ şi case i moşiĭ (precum sunt chiar din ceĭ trecuţĭ în catastih) şi uniĭ ca aceştia ce nu s'aŭ trecut în catastih şi aŭ moşiĭ ca nisce pămîntenĭ, avênd dar trebuinţă şi cu dare de posluşnicĭ, primită este Domnieĭ-Mele de a se împărtăşi şi aceia de acest Domnesc al Nostru har de posluşnicĭ, după întocmirea posluşnicilor ce s'aŭ hărăzit prin obştéscă anaforà ot let 1814 Maiŭ a părinţilor arhiereĭ şi a dumné-lor veliţilor boerĭ haleà şi mazilĭ înaintea aşezămîntuluĭ. Drept aceea împreună şi cu adaosul de maĭ sus arĕtat, întărim Domnia-Mea şi acéstă de acum obştéscă anaforà, şi poruncim dumi-tale vel Vistiere ca întocmaĭ să se urmeze. — 1816 Ianuarie 25.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

După luminata porunca Mărieĭ Tale, adunându-ne cu toţiĭ aicĭ la Domnésca Curte, am vĕḑut arĕtarea ce a făcut Mărieĭ Tale, printr'acéstă anaforà, dumné-luĭ vel Vistierul, pentru rîndul posluşnicilor, la care făcênd şi noĭ cuviinciósa chibzuire, arĕtăm Înălţimiĭ Tale, că suma posluşnicilor, ce prin sfat de obşte s'aŭ hotărît a fi *10.737* şi s'aŭ arĕtat Mărieĭ Tale prin obştésca nóstră anaforà, care s'a întărit şi cu luminata pecetea Măriеĭ Tale, se cuvine să rĕmâe tot-deauna a se păzi nestrămutată, dimpreună însă şi cu adaosul de posluşnicĭ ce s'aŭ maĭ lăsat în urma aceĭ întocmirĭ, la unele obraze, fieş-căruia câte cât s'a socotit, după starea şi trebuinţa moşiilor ce aŭ, i vieriĭ celor ce aŭ numaĭ viĭ; iar nu şi moşie, şi pescariĭ unora deo-

Nu erà tocmaĭ nimerit mijlocul de a echilibrà budgetul şi a plătì datoria ţĕrii, care, în 1816 Maiŭ, este da 1.256.983, afară de dobânḑĭ şi *agio*, căcĭ de câţĭ-và anĭ nicĭ *agio* nu lipsià de la argint la aur.

Pentru plata acestor datoriĭ ce materie imposabilă află boeriĭ? De sigur tot pe ţĕran, sub forma celor treĭ huzmeturĭ: oerit, dijmărit şi vinăriciŭ. Boeriĭ nu eraŭ scutiţĭ de ele? Eĭ propun decĭ, în 8 Maiŭ 1816, luĭ Vodă Caragea, arendarea celor treĭ *huzmeturĭ*, cu adaosurĭ şĭ îndatorire, ca întreprinḑĕtoriĭ să plătéscă quota-partea cuvenită Cămăriĭ Domnescĭ, iar adaosul să servéscă pentru lichidarea datorieĭ ţĕriĭ, cu tóte dobânḑile şi agiul. *Chir Gheorghe Sachelari*, *«înduplecat»* de însuşĭ Vodă, oferă să plătéscă 1.363.357 talerĭ pe cele treĭ huzmeturĭ, adecă un excedent de 6.374 talerĭ peste suma datorită. (1)

---

sebite obraze, *fiind o bagatelă*, şi obicĭnuit din vechime a avé acele obraze pescarĭ i posluşnicĭ de aicĭ din oraşul Bucurescĭ, ce s'aŭ lăsat iarăşĭ pe séma obrazelor ce-ĭ aŭ, şi osebit de aceştia, fiind-că unele obraze din boeriĭ pămîntenĭ, ce li se cuvine să aibă posluşnicĭ şi la întocmirea catastihuluĭ sumeĭ ce-ĭ hotărîtă din 10.737, s'aŭ uitat de nu s'aŭ pus, să se deà acum şi acelora trebuincioşiĭ posluşnicĭ, după starea fieş-căruia, iar ceĭ-lalţĭ câţĭ prisosesc din suma adaosuluĭ ce arată dumné-luĭ Vel Vistierul că s'aŭ găsit, după catastişele boerilor aşezămîntarĭ, să se facă venit Visterieĭ, cum şi nizamul ce a chibzuit dumné-luĭ Vel Vistierul a se urmà de acum înainte la acéstă madeà a posluşnicilor l-am găsit şi noĭ cu cale şi se va da luminată porunca Măriei Tale de a se pune în lucrare şi a se urmà întocmaĭ, iar hotărîrea rĕmâne la Maria Ta.—1816 Ianuarie 17.

Nectarie Ungrovlahias Mitropolit, Constandie Buzĕŭ, Constantin Filipescu Vistier, Radu Golescu Vel Ban, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Creţulescu Vel Ban, Barbu Văcărescu Vel Vornic, Dumitrache Racoviţă Vornic, Istrate Creţulescu, Constantin Bălăceanu Vornic, Mihalache Manu Vel Vornic, Grigore Filipescu Vel Vornic, Grigore Băleanu, Dumitraşco Racoviţă Vornic, Teodorache Văcărescu Vel Vornic, Ioan Ştirbeiŭ biv Vel Logofĕt, Constantin Caliarhi, Constantin Filipescu Logofĕt, Scarlat Grădişteanu Vel Logofĕt, Matache Ştirbeiŭ biv Vel Logofĕt, Grigorie Romanitis Vistier, Ştefan Belu biv Vel Vistier, Grigore Rali Vel Hatman, Nicola Golescu biv Vel Hatman, Toma Creţulescu Vel Logofĕt, Alexandru Filipescu Vornic, Ioan Moscu, Costache Samurcaş, Alexandru Nenciulescu Vornic.

(1) *Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahscoie.*

Vĕḑêndu-se şi de către Domnia-Mea cuprinderea de maĭ jos, că de se va găsì muşterеŭ să răfuéscă socotéla ce se arată, să se deà, iar de nu, să se vînḑă fieşcare huzmet în vreme, şi primită fiindu-ne arĕtarea ce ni se face asupra acesteĭ vînḑĕrĭ, am *înduplecat înşi-ne* pe chir Gheorghe Sachelarie, să le ieà într'acest preţ încă cu talerĭ 6.374 maĭ mult peste acéstă socotélă, adecă peste tot talerĭ 1.363.357, din carĭ aceştĭ talerĭ 6.374 sunt adăogirĭ de dobânḑĭ până la facerea zapisuluĭ de vînḑare, pentru care şi poruncim Domnia-Mea dumi-tale Vel Vistier, să se facă zapisul vînḑăriĭ pe acest preţ, pe numele numituluĭ neguţător şi rĕspunderea banilor să fie, precum se arată maĭ jos, adecă ceĭ legiuiţĭ banĭ din vechime aĭ fieş-căruia

Abusul cu posluşnicii şi scutelnicii este tot *maĭ mare.* Caragea dă în 1814 Octobre 3 următorul pitac:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoe.

Prea sfinţia ta părinte Mitropolite, iubitorilor de Dumnedeŭ sfinţia vóstră Episcopĭ şi dumné-vóstră cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, împreună cu dumné-ta Vel Vistier, din diua ce ni s'a încredinţat oblăduirea şi Domnia acesteĭ ţĕrĭ, fiind-că cea maĭ de folos şi maĭ dulce către noĭ din cele bune fapte domnescĭ este facerea de bine, făr' de trebuinţă socotim a fi şi lucru în potriva haractiruluĭ nostru de a vorbì cele de laudă pentru sine-ne, în vreme ce chiar faptele vestesc, cum că adecă nicĭ am contenit, nicĭ vom contenì, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ, de a face bine supuşilor noştri, în cât este prin putinţă, şi precum noĭ mărturisim, cum că fieş-care tréptă şi fieş-care bréslă a supuşilor noştri din întîm-

---

huzmet să se rĕspundă la obicĭnuitele soróce, în câştiurile cele sciute, iar baniĭ adaosuluĭ de la tóte să se rĕspundă la facerea contractuluĭ, prin care rĕspundere să îngrijescĭ dumné-ta a se luà obştescile zapise de împrumutărĭ răfuite cu dobânda lor desăvîrşit şi căutarea fieş-căruia huzmet să se urmeze în vremĭ, precum s'a urmat şi aniĭ trecuţĭ. — 1816 Maiŭ 10.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod. LXXXV, pag. 17.

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Măriei Tale ce prin pitac ni s'a dat, ca să ne adunăm la un loc şi să facem chibzuire pentru datoria ce ni se arată, că maĭ este ţéra datóre talerĭ 1.356.983 capete i dobândĭ şi agiile amândouĕ, spre a se exsoflisì tótă acéstă datorie, ce o arĕtăm maĭ jos în condee anume, în care sumă a datorieĭ intră şi dreptul Cămăriĭ Domnescĭ, ce are a luà de la aceste treĭ huzmeturĭ şi se găsì cu cale ca oeritul, pe acest an 1816, să se rĕspundă de óie po parale 26 i dijmăritul po parale 17 de litră, şi vinăriciul de vadră po parale 10, şi găsindu-se muşteriĭ pe acest preţ drept tótă răfuirea şi plata datorieĭ i a dreptuluĭ Măriei Tale, la vreme, cum şi tóte cheltuelile şi avaeturile cele canonisite, aşà se vor da de acum huzmeturile şi va rĕmâné ţéra slobodă de datorie, fără a maĭ avé datornicii a maĭ cere de la ţéră vre-o dobândă, cât de puţină cerere, iar când nu se va găsì muşteriĭ a cumpĕrà huzmeturile cu aceste adăogirĭ spre răfuirea a tótă datoria ţĕriĭ, urméză a fi îngăduitorĭ datornicii, până se vor vinde huzmeturile la vremea lor, şi atuncĭ li se va plătì datoria cum şi dobânda câtă se va face până se vor vinde câte trele huzmeturile, însă acéstă vîndare a huzmeturilor, cu adăogirile ce se arată peste rĕspunderea cea din vechime obicĭnuită, să se facă numaĭ pe acest an, ca să scape ţéra odată de datorie, iar de aicĭ înainte să se urmeze după vechiul obiceiŭ, însă dijmăritul po banĭ 13, vinăriciul po banĭ 5, şi oeritul po banĭ 10. Acéstă chibzuire am făcut şi nu lipsim a o arĕtà Măriei Tale. — 1816 Maiŭ 8.

Al Ungro-Vlahieĭ Nectarie, Iosif Argeşiŭ, Constandie Buzĕŭ, Constantin Filipescu, Radu Golescu, Grigore Brâncoveanu, Constantin Creţulescu Vel Ban, Barbu Văcărescu Vel Vistier, Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic, Istrate Creţulescu, Constantin Bălăceanu, Mihalache Manu Vornic, Grigorie Filipescu Vel Vornic, Teodorache Vă-

plările vremiĭ a ajuns a avé neapĕrată trebuinţă de Domnésca nóstră îmbrăţişare şi ajutor, cu atât buna cunosciinţă a noroduluĭ, ce ni s'a încredinţat, nu póte tăgăduì, că decât tóte cele-l-alte am îngrijit maĭ întâiŭ pentru cea către dînşiĭ putinciósă facere de bine. Acéstă dar bună faptă a unuĭ adevĕrat Domn şi oblăduitor şi sciind-o şi împlinind-o, de o potrivă scim iarăşĭ, că pe lângă orĭ-ce faptă bună sunt alăturate pe de amândouĕ părţile atât lipsa din cât se cuvine, cât şi adaosul cel pentru cuviinţă, şi de aceea facerile de bine ale Domnuluĭ, când se săvîrşesc făr' de intrégă cunosciinţă, sunt folositóre făr' de vreme, slăbesc făr' de cuvînt fiinţa supuşilor şi păgubindu-se de lucrarea mulţimiĭ mânilor ale locuitorilor dajnicĭ, care este cea maĭ de trebuinţă, se socotesce întocmaĭ ca un primitor al aceste catahrisis. Ceĭ ce aŭ domnit aicĭ înaintea nóstră, uue-orĭ din milă şi milostivire porniţĭ fiind către ceĭ săracĭ şi scăpătaţĭ, alte orĭ îndemnându-se spre rĕsplătirea lor de slujbe, pe lângă ceĭ orînduiţĭ şi cu cuvînt de privilegiŭ legiuiţĭ slujbaşĭ, le dăruià posluşnicĭ,

---

cărescu Vel Vornic, Mihalache Racoviţă Vel Logofĕt, Iordache Golescu Vel Logofĕt, Toma Creţulescu Vel Logofĕt, Pană Costescu Vel Vornic.

Socotélă de baniĭ ce este ţéra datóre.

taleri bani		
400.000 —		Imprumutarea ce s'a făcut de la chir Sachelarie.
20.000 —		Agio după aşezămîntul ce a fost.
420.000 —		Novembre 13 ot lét 1815.
37.800 —		Dobânda acestor banĭ socotindu-se pe 6 lunĭ.
202.219 —		Ipac luaţĭ cu împrumutare de la numitul neguţător spre răfuirea socotelilor celor până la 15 Novembre, carĭ s'aŭ arĕtat la sfînta Metropolie.
15.166,51		Dobânda acestor banĭ pe 5 lunĭ, de la 13 Decembre până la 13 Maiŭ.
675.185,51		Daţĭ în trebuinţa cheltuelilor Adaleĭ.
235.503,54		Ipac în trebuinţa lipseĭ lefilor, însă:
	213.000 —	ceĭ luaţĭ la Cassa lefilor cu împrumutare.
	10.650 —	agio al lor po talerĭ 5 la sută.
	223.650 —	
	11.853 54	dobânda acestor banĭ de la 2 Decembre lét 1815 până la 13 Maiŭ.
	235.503 54	
910.688,105		
309.001, 80		Se adaogă baniĭ Domnescĭ, carĭ intră în suma hotărîriĭ, însă
	120.000 —	dijmăritul, po banĭ 13.
	122.333 —	oeritul po banĭ 10.
	66.668, 80	vinăriciul po banĭ 5, în carĭ intră şi milele.
	309.001, 80	
1.219.690,65		
137.293 —		s'aŭ maĭ cheltuit în trebuinţa Adaleĭ de la 15 Novembre până la 25 Decembre 1815, în urma arĕtăriĭ socotelilor.
1.356.983,65		Adecă un milion treĭ sute cincĭ-ḑecĭ şi şése de miĭ nouĕ sute opt-ḑecĭ şi treĭ, banĭ 65. — Biv-vel Paharnic.

adecă ómenĭ pentru slujbă la cele ce aveaŭ trebuinţă ceĭ ce se miluiaŭ, saŭ se resplătiaŭ cu felul acestuĭ har, cu trecerea vremiĭ şi cu schimbarea Domnilor, ajungênd la o nemărginită catahrisis, în adevĕr cu totul şi-a schimbat firea sa, şi cele dintâiŭ izvóre al acestuĭ din bună-voinţă har curgere a celor de bună-voe şi cuviinciόse rĕsplătirĭ, cu tóte împreună făcêndu-se un fórte mare pârîŭ, s'aŭ revĕrsat peste tótă Domnésca nóstră ţéră, dar atuncĭ, de şi mergeà spre crescere, acéstă catahrisis nu ajunsese însă la covîrşirea eĭ, şi de aceea şi ludele Visterieĭ (precum tuturor este sciut) eraŭ une-orĭ cincĭ-ḑecĭ, alte-orĭ patru-ḑecĭ şi cincĭ de miĭ, şi în cele după urmă, înaintea răsmiriţiĭ, în Domnia luĭ Constantin Vodă Ipsilant, se adunà la patru-ḑecĭ şi treĭ de miĭ, atuncĭ adecă când şi cheltuelile eraŭ cu mult maĭ puţine şi maĭ uşóre decât cele de acum; iar acum, când Domnésca nóstră ţéră, din cumplitele întîmplărĭ ale vremiĭ cu totul a obosit şi a dat în brâncĭ, ajungênd şi la datorie, care cu greŭ o va puté plătì, şi când are trebuinţă de rĕsuflare şi de a nóstră părintéscă şi Domnéscă mângâere maĭ mult decât din orĭ-ce altă vreme, óre nu suntem datorĭ, împlinind cu orĭ-ce mijloc datoria unuĭ Domn îngrijitor, să presărăm după putinţă asupra ranelor lor lecuitórele balsame? precum şi orînduitele dăjdiĭ, şi sarcina celor-lalte cheltuelĭ ale Domnesciĭ nóstre Visteriĭ, cât va fi prin putinţă prin mijlocul cel maĭ uşor să le iconomisim? Cum dar este prin putinţă şi o aşà sumă mare a ţĕriĭ să o iconomisim şi orînduitele dăjdiĭ să le strîngem şi cele din tóte ḑilele ale Domnesciĭ nóstre Visteriĭ (carĭ s'aŭ îndoit) să le întîmpinăm, de nu vom încărcà tóte acele sarcinĭ, cu dréptă cumpănire, pe ale multora spinărĭ? Adevĕr învederat este, că cu cât greutatea se împarte la mulţĭ, cu atâta se face maĭ uşóră şi maĭ lesne purtătóre. Cum se póte însă a se pune în faptă acéstă dréptă uşurare a greutăţiĭ prin mulţimea spinărilor, când cea maĭ multă parte din ceĭ ce ar puté să pórte greutăţile, prin catahrisis prefăcêndu-se în posluşnicĭ, abià se adună ludele Domnesciĭ nóstre Visteriĭ până la treĭ-spre-ḑece-miĭ? Suma locuitorilor Domnesciĭ nóstre ţĕrĭ este de o potrivă (ca să nu ḑicem maĭ mult) cu suma locuitorilor din vremea celuĭ dinaintea nóstră Domn; iată dar unde a ajuns rĕul catahrisisuluĭ posluşnicilor, în cât din cincĭ-ḑecĭ miĭ de lude numaĭ treĭ-spre-ḑece miĭ aŭ rĕmas, iar 31.000, uniĭ aŭ sărăcit, alţiĭ s'aŭ făcut posluşnicĭ. Este dar al posluşnicilor catahrisis, care a ajuns la cel din urmă punct al necuviinţeĭ şi al obştesciĭ stricăciunĭ. Neapĕrată datorie avênd Domnia-Mea a o oprì ca un obştesc părinte al noroduluĭ ce ni s'a încredinţat şi cu mâna cea dréptă, fiind cumpĕna dreptăţiĭ, iar cea stângă avênd-o întinsă spre facerea de bine şi atât ca un Domn, cât şi ca un părinte chibzuindu-ne, Domnesce hotărîm şi poruncim, ca la fieş-care după rîndul şi trépta sa să rĕmâe suma posluşnicilor ce s'aŭ găsit cu cale şi s'aŭ orînduit prin obştéscă chibzuire a Prea-sfinţieĭ Tale şi a dumné-vóstră, iar suma ce va prisosì peste cuviinţă, în dreptate să se aşeze la ludele Domnesciĭ nóstre Visteriĭ, fiind bine încredinţaţĭ, că cu acest mijloc şi catahrisis împuţinându-se şi darul într'ale sale firescĭ hotare ocolindu-l, împărţim greutatea prin adăogirea ludelor, şi cu tóte că ceĭ de maĭ înainte aŭ schimbat acest dar făcêndu-l catahrisis şi obştéscă stricăciune, acum iarăşĭ dobândesc Domnescile nóstre darurĭ prin cât este cu cuviinţă şi cu atâta îndestulare, în cât măcar că se cuvenià să suim ludele Domnesciĭ nóstre Visteriĭ la suma celor dinaintea nóstră Domnĭ, dar ne-am mulţumit numaĭ ca să le adăogăm cu acele 12.000 de lude ce s'aŭ găsit cu cale prin obştéscă anaforà şi adunându-se peste tot lude 20.000, bine-voim şi atuncĭ a împărţì din prisos, iarăşĭ cu cuvîntul faceriĭ de bine, harurĭ de posluşnicĭ fieş-căruia după cuviinţă şi trebuinţă,

de ne vor îndeletnicì trebuințele Domnescii nóstre Visterii ; într'acestaşĭ chip dar fiind Domnésca nóstră hotărîre, iată printr'acest al Nostru pitac Domnesc o şi facem cunoscută. — 1814 Octobre 13.

Cod. LXXIV, fila 146.

In loc de a găsì mijlocul de a scădé numĕrul posluşnicilor boerescĭ, Marele Vistier dă culpa sporniculuĭ lor numĕr pe existenţa unuĭ biuroŭ special cu *«logofĕtul de posluşnicĭ»*, cel organisat de Vistierul Brâncoveanu. Prin anaforaua din Aprilie 1818, Vistierul cel mare propune desfiinţarea aceluĭ noŭ biuroŭ şi trecerea atributelor luĭ la vechiul biuroŭ al *«extractorieĭ»*. Tot-odată propune şi un Nizam, după care să se urmeze de acest *calem* în afacerile relative la posluşnicĭ. (1)

---

(1) *Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.*

Primită fiindu-ne acéstă anaforà à dumné-luĭ Vel Vistierul o întărim Domnia-Mea şi hotărîm să-şĭ aibă urmarea în fiinţa sa întocmaĭ fără cătuşĭ de puţină strămutare, după care poruncim dumi-tale Vel Vistiere, să se deà de scire la Cassa lefilor de la ḑi'ntâiŭ a viitoruluĭ Maiŭ.—1818 Aprilie 28.

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

Prea Înalţate Dómne,

Arĕt Inălţimiĭ Tale cu acéstă a mea anaforà, că pe lângă alte înnoirĭ şi prefacerĭ ce s'aŭ urmat la Cassa lefilor Visterieĭ, încă din anul dintâiŭ al Domnieĭ Mărieĭ Tale, aflându-se Visteria sub otcârmuirea dumné-luĭ banuluĭ Brâncoveanu, s'aŭ desghinat şi de la calemul extractăriĭ catastişele posluşnicilor şi s'a orînduit osebit calemgiŭ cu acéstă purtare de grije, numindu-se logofĕt de posluşnicĭ, care acésta încă de atuncĭ a fost primită şi Mărieĭ Tale, fiind întru adevĕr şi lucru ca acela, care de ar fi fost mijloc de a se aduce în starea ce se silesce Visteria a-l întocmì, ar fi putut aduce óreşĭ-care folos şi nu s'ar plătì întru zadar léfa ce se dă acum acestuĭ osebit logofĕt, dar fiind-că din vreme în vreme schimbându-se logofĕtul acestuĭ calem şi maĭ vîrtos că, de sunt vre-o treĭ anĭ încóce, s'a făcut, pot ḑice, obiceiŭ a se orînduì la acest calem logofĕtul ce-l va fi avênd după vremĭ dumné-luĭ Vel Vistierul, precum şi eŭ însumĭ sluga Mărieĭ Tale am urmat, şi acest logofĕt al celuĭ după vremĭ Vistier sciind, că are să fie la acéstă meserie numaĭ pentru un an, nu numaĭ că nicĭ un fel de îngrijire nu are pentru folosul Visterieĭ, năzuind şi privind maĭ mult la al sĕŭ interes, ci încă împismuindu-se cu cel fost înainte, iarăşĭ, pentru în parte-le interesurĭ vătĕmătóre Visterieĭ şi nefolositóre, intră la acéstă trébă cu totul orb şi fără nicĭ un fel de sciinţă, pentru că cel dinainte-ĭ, şi spre a-l dărăpănà din ipolipsis şi spre a-şĭ ascunde ale sale, lasă drept matcă în Visterie un catastih încărcat, care nu are nicĭ asemĕnare cu fiinţa ce este pe la judeţe şi până să-l descurce cel haleà şi să-l pue în orînduélă se isprăvesce şi anul Visterieĭ, când urméză şi acesta ca cel maĭ dinainte-ĭ şi întru acéstă stare de neorînduélă aflându-se acéstă trébă a posluşnicilor, nu numaĭ că a pricinuit un deosebit catahrisis, ajungêndu-se ceĭ cu posluşniciĭ, cu ispravniciĭ judeţelor şi cu calemgiul întru aşternerea

Este adevĕrat că noul nizam dă maĭ multe garanţiĭ, că abusul va fi maĭ mult stavilit decât prin desfiinţatul calem.

---

mătceĭ şi trecênd suma de posluşnicĭ, alţiĭ iarăşĭ lăsându-ĭ pe din afară, în deosebite foĭ, ca la vremea de întrebare să-ĭ trécă, ci se află şi Visteria întru o nesciinţă, în cât nu póte să deà un nizam cuviincios, şi osebit de acésta se perde din ḑi în ḑi un simţitor ajutor, ce ar puté să cunóscă birniciĭ locuitorĭ pe alocurea, ajutându-se unele sate maĭ neputinciόse şi prin alte părţĭ făcêndu-se şi óreşĭ-care sporire, care o să fie pentru îndeletnicirea dăriĭ scutelnicilor la obrazele ce vor fi avênd lipsă şi ce se cuvine; de aceea şi părerea mea este, ca să se strice acest vătémător Visterieĭ calem şi să se deà posluşniciĭ iarăşĭ la extractarie, precum aŭ fost maĭ nainte, asupra cărora să urmeze extractarul după cuprinderea de maĭ jos.

1). Prin tóte mijlócele corespondenţeĭ Visterieĭ şi prin orĭ câte chipurĭ de iscodire va puté face, să dovedéscă fiinţa posluşnicilor de pe la judeţe, după care să aştérnă matcă asemĕnătóre ceĭ de obşte alegere ce s'a făcut la chibzuirea întocmiriĭ aşezămîntuluĭ trecut, iar pentru acele obraze ce nu se vor fi cuprinḑênd într'acéstă alegere, să facă un deosebit catastih, care va rĕmâné întru chibzuirea şi alegerea celuĭ după vremĭ Vel Vistier.

2). Să înceteze cu totul trecerea în catastihul Visterieĭ a posluşnicilor celor nesciuţĭ Visterieĭ şi alcătuiţĭ numaĭ prin hotărîrile dumné-lor ispravnicilor, căcĭ una ca acésta se cuvine a se face numaĭ prin poruncile cele maĭ marĭ.

3). După ce se va alege matca posluşnicilor cea adevĕrată şi primită Visterieĭ, aşternêndu-se catastih anume şi pe obraze i pe judeţe, să se adevereze de către d-luĭ cel după vremĭ Vel Vistier şi să steà în Visterie; asemenea să se scóţă dintr'acea matcă 17 catastişe pe 17 judeţe îndoite şi să se trimiţă către dumné-lor ispravniciĭ, din care unul, iscălindu-se de către dumné-luĭ Vel Vistierul, să steà la zărăfia judeţuluĭ spre întemeerea nizamuluĭ, şi altul neiscălit să se iscăléscă de către dumné-lor ispravniciĭ şi să se trimiţă la Visterie, drept sinet al dumné-lor, că vor fi întocmaĭ următorĭ hotărîriĭ Visterieĭ.

4). Orĭ-ce îndreptare se va face după trebuinţă în urmă acestor catastişe, să se îndrepteze în josul catastihuluĭ, prin arĕtare cu desluşire şi să se adevereze iarăşĭ de către dumné-luĭ Vel Vistierul ce va fi după vremĭ, după care să se scrie de la Visterie iarăşĭ cu desluşire şi către ispravniciĭ acelor judeţe îndreptarea ce s'a făcut, ca asemenea să se urmeze şi de dumné-lor cu catastihul ce vor avé şi să fie sciinţa Visterieĭ cu a judeţelor întru tóte asemĕnată fără câtuşĭ de puţină schimbare.

5). Toţĭ posluşniciĭ ce vor fi pe moşiĭ străine şi primiţĭ Visterieĭ, dupa căderile ce sunt alcătuite întru acésta, carĭ sunt vierĭ, pescarĭ şi vînătorĭ, să se trécă în sfîrşitul catastihuluĭ cu osebite sume fieş-care la tagma sa, cu numele, cinul i satul şi cu obrazul stăpânuluĭ unde posluşesce, ca să fie şi pentru aceştia o desluşită sciinţă în Visterie, iar pentru posluşniciĭ ce vor fi prin oraşe să se facă osebite catastişe, neamestecându-se nicĭ cum în suma celor de pe la judeţe, fiind-că sunt dintre ruptaşĭ, iar nu dintre ludele birnicilor, şi apoĭ lămurindu-se se vor da pentru aceştia osebite povĕţuirĭ.

Intr'acest chip nădăjduesc că se va îndreptà catahrisisul ce s'a clădit în Visterie, luându-şĭ cu totul o altă închipuire, ḑic însă să se alătureze posluşniciĭ iarăşĭ la calemul extractărieĭ, precum aŭ fost şi maĭ nainte, pentru douĕ cuvinte: unul căcĭ acest calem nu se póte schimbà aşà lesne, fiind din cele maĭ alese, şi cu cât se în-

Departe de a renunţà la posluşnicĭ, scutelnicĭ, (1) boeriĭ maĭ re-

---

vechesce cu atât se întemeéză sciinţa Visterieĭ maĭ mult, fiind maĭ vîrtos hrisov al Măriei Tale a nu se stricà nicĭ unul din calemgiĭ, fără pricină vădită şi cercetare, care s'a alcătuit numaĭ pentru acest interes al Visterieĭ, şi alt cuvînt, căcĭ posluşniciĭ ne fiind ca alte bresle a se face şi a se lepădà în dajdie numaĭ prin poruncile Visterieĭ, ce rĕmân şi la alegerea dumné-lor ispravnicilor judeţelor, maĭ vîrtos ceĭ nesciuţĭ Visterieĭ, când se trimit extracturile ludelor birnicĭ, se daŭ drept la extractar a se căutà, şi numitul vĕḑênd osebirea şi îndreptărĭ, orĭ prin sporire, saŭ prin întemeerea uuor sate cu acest fel de ómenĭ, nu maĭ are trebuinţă a năzuì şi la ajutorul altuĭ calem, din care pricină să zăticnéscă prin osebită zăbavă încheerea socotelilor judeţelor, ce fiind însărcinat singur cu catastişele posluşnicilor şi cu sciinţa tóteĭ corespondenţeĭ ce se cuvine a se urmà iutr'acéstă pricină, póte să aştérnă o adevĕrată matcă, carea întru adevĕr să se asemene cu fiinţa adevĕruluĭ, acésta este plecata-mĭ părere; iar hotărîrea cea desăvîrşită rĕmâne a se face de către Inălţimea Ta.—1818 Aprilie.

Vel Vistier.

Cod. LXXXIX, fila 373.

(1) *Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.*

Dumné-ta Vel Vistiere, pe lângă 28 posluşnicĭ ce ne arĕţĭ priutr'acéstă anaforà, că s'aŭ lăsat jăluitoruluĭ, bine-voind Domnia-Mea, poruncim să i se maĭ deà alţĭ doĭ posluşnicĭ, ca să aibă peste tot jăluitorul 20 posluşnicĭ.—1814 August 13.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Dumné-luĭ Paharnicul Constantin Creţulescu, jăluitorul la catastihul de posluşuicĭ s'a găsit cu lude 38, şi după alegerea ce aŭ făcut dumné-lor boeriĭ ceĭ orînduiţĭ, s'a lăsat pe séma dumné-luĭ, ca să aibă 28 posluşuicĭ, iar 10 s'aŭ dat la dajdie, ce rĕmâne precum se va hotărî de către Măria-Ta.—1814 August 17.

Vel Vistier.

Cod. LXXIX, pag. 269.

Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.

Dumné-ta Vel Vistiere, de vreme ce atât din mărturia calemgiuluĭ havalelelor, cât şi din catastihul Visterieĭ de scutelnicĭ, se face dovadă că a avut jăluitorul Aleco, slugerul sineturĭ Domnescĭ pentru aceste privileghiurĭ, bine-voind Domnia-Mea, poruncim să se facă cartea Domnieĭ-Mele de iuoirea acestor privileghiurĭ ce se arată maĭ jos, în auaforaua dumi-tale.—1813 Martie 8.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inalţate Dómne,

După luminată porunca Măriei-Tale, ce ni se dă la alăturata jalbă a slugeruluĭ Alexandru Mincu, cuprinḑĕtóre că prin sineturĭ gpd., după slujbele sale, este miluit de

reclamă nouě restituirĭ de privilegiĭ perdute de eĭ sub Mavrogheni-Vodă. Aşà, Divanul, la 30 Aprilie 1816, intră cu anaforà la Domnitor, ḑicêndu-ĭ că: «arĕtăm M.-Tale, că tótă nădejdea chiverniseliĭ boerilor pămîntenĭ rézimă în veniturile moşiilor şi al viilor, în vreme ce de a intrà în alte slujbe şi chiverniselĭ ale ţĕriĭ, aştéptă câte 2—3 anĭ, până le vine rîndul, şi de nu vor avé ajutor de la acareturile sale, rĕmân în ticăloşie şi în próstă stare». Eĭ cer să nu plătéscă vamă pe bucatele lor, zahereà şi vite ce le vînd prin tîrgurĭ orĭ prin sate. Maĭ cer să fie scutiţĭ pogonaşiĭ, carĭ lucréză la viile lor, de podveḑĭ şi beilicurĭ, că li se împedică lucrarea viilor şi să nu se îngădue importul de vin din Ţéra-Turcéscă. Se maĭ tînguesc şi că de la arendaşiĭ şi ispravnicii de pe la moşiile lor nu aleg nimica, căcĭ arendaşiĭ lépădă moşiile, din causă că li se ieà zaheréua pentru Ţarigrad.

Domnitorul respinge cererea de vamă, căcĭ ar aduce o prea simţitóre pagubă «*la venitul Domnesciĭ Cămărĭ*», căcĭ scăderea va trece peste 30—50 de pungĭ de banĭ. Cât pentru supĕrările ce se fac arendaşilor pentru zaheréua de Ţarigrad, cu care boeriĭ ḑic, că se păgubesc arendaşiĭ, de le lépădă moşiile, Vodă rĕspunde, că nu póte împlinì zaheréua numaĭ de la locuitoriĭ birnicĭ. Când se va puté acésta, vor fi scutiţĭ arendaşiĭ, numaĭ şi eĭ să nu cum-và să apere zahereà de a locuitorilor, ḑicênd că este a lor, că vor fi pedepsiţĭ. In privinţa pogonaşilor, Caragea hotărĕsce să fie scutiţĭ de podveḑĭ şi angarale numaĭ vieriĭ paznicĭ aĭ viilor mânăstirescĭ şi boerescĭ, iar pogonaşiĭ vor fi scutiţĭ numaĭ când nu va fi vre-o grabnică trebuinţă

ţineà ḑece ómenĭ fără pricină de dajdie i o prăvălie şi o câreiumă scutită, carĭ sineturĭ le-a dat în Visterie la II Vistier Aleco Carabulea, de la calemul havalelelor, ca să se înnoéscă şi s'aŭ rĕpus, rugându-se la mila Măriei-Tale, a i se înnoì şi de către Inălţimea Ta, fiind că ómeniĭ îĭ are şi până acum, am cercetat, şi întru adevĕr este că i s'aŭ rĕpus după mărturia ce a dat-o în scris numitul calemgiú, arĕtătóre, că douĕ sineturĭ ale numituluĭ jăluitor, unul al rĕposatuluĭ întru fericire Mihaiŭ Vodă Suţul dintru al doilea Domnie şi altul al Măriei-Sale Alexandru Moruz dintru întâia Domnie, ce cuprindeà pentru ḑece scutelnici, i o pivniţă şi o prăvălie, ca să aibă jăluitorul, i le-a dat în Domnia a treia, tot a Măriei-Sale rĕposatuluĭ Mihaiŭ Vodă Suţul, ca să se înnoéscă şi, la fuga Bucurescilor, de atuncĭ aŭ rĕmas în ladă la Visterie şi s'aŭ răpit cu alte hârtiĭ; aşijderea maĭ adeverez şi de la calemul scutelnicilor, că aceştĭ ḑece ómenĭ scutelnicĭ, după sineturile ce a avut jăluitorul, îĭ are şi până acum. Ci cât pentru cererea de rugăciune ce face, ca să i se înnoéscă acéstă milă şi de către Măria-Ta, rĕmâne la hotărîrea milostivirii Inălţimiĭ Tale.—1813 Februarie 27.

Vel Vistier.

Cod. LXXIII, pag. 273.

împĕrătéscă şi în timpul lucrăriĭ viilor. In fine, importul vinurilor străine este din noŭ prohibit în 1815 şi 23 Maiŭ 1816. (1)

---

(1) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.*

Prea Sfinţia Ta Părinte Mitropolit, iubitorilor de Dumneḑeŭ Episcopilor şi dumné-vóstră veliţilor boerì, câteşĭ patru cererĭ de rugăciune, ce ne faceţĭ printr'acéstă obştéscă anaforà, chibzuind Domnia-Mea, la cea dintâĭ a vămiĭ rĕspundem Sfinţiilor Vóstre şi dumné-vóstră, că precum şi altele multe rugăciunĭ ce aţĭ făcut Domnieĭ-Mele, după vremĭ, spre mângâerea părţiĭ boerescĭ şi mânăstirescĭ, nu le-am trecut cu vederea, după cum şi în faptă aţĭ cunoscut, asemenea am fi primit-o şi acésta cu jertfirea interesuluĭ Domnesciĭ Nóstre Cămărĭ, când ar fi pricinuitóre de o pagubă numaĭ ca de treĭ-ḑecĭ, patru-ḑecĭ, saŭ cel mult de cincĭ-ḑecĭ pungĭ de banĭ, iar când scăderea venituluĭ, ce urméză a se pricinuì din rădicarea saŭ lipsirea aces-teĭ vămĭ, se va suì şi va trece suma banilor ce se vor suì maĭ sus (precum şi nu este îndoélă, fiind maĭ tótă ţéra alcătuită de moşiĭ mânăstirescĭ şi boerescĭ), nu putem primì într'alt chip o aşà simţitóre pagubă la venitul Domnesciĭ Nóstre Că-mărĭ, afară numaĭ când iarăşĭ cu toţiĭ împreună veţĭ face chibzuire, ca să găsiţĭ alt mijloc de o potrivă şi cuviincios spre împlinirea sumeĭ ce se urméză a se scădé din ridicarea acesteĭ vămĭ. Iar pentru cea de a doua a arendaşilor, ḑicem că nicĭ înşi-vĕ nu puteţĭ tăgăduì neapĕrata datorie a supuneriĭ şi a buneĭ consciinţĭ ce se cuvine a avé către prea puternica şi nouĕ tuturor dătătóre de hrană Împĕrăţie, ca să ne arĕtăm din tótă vîrtutea osîrduitor spre împlinirea poruncilor şi trebuinţelor sale, dintre care una şi cea maĭ delicată, fiind şi madéua zahereleĭ, când este tre-buinţă şi nu se va puté împlinì numaĭ de la locuitoriĭ birnicĭ i de la cele-lalte bresle suma ce va fi cerută pentru trebuinţa împĕrătéscă, atuncĭ numaĭ să fie datorĭ şi arendaşiĭ boerescĭ i mânăstirescĭ a da zahereà în natură ceĭ ce vor avé, iar nu în banĭ, şi să li se plătéscă aceea zahereà, după fiiatul cu care se va plătì locuitorilor i ce-lor-lalte bresle, iar când ceruta zahereà se va puté împlinì numaĭ de la locuitoriĭ birnicĭ i cele-lalte bresle, atuncĭ numiţiĭ arendaşĭ să nu fie câtuşĭ de puţin supĕ-raţĭ, să se feréscă însă şi eĭ ca nu cum-vaşĭ, cu pricina acesteĭ apĕrărĭ, să priméscă zaherele de ale locuitorilor birnicĭ i a celor-lalte bresle şi să le numéscă că sunt ale lor, ca să le apere, căcĭ dovedindu-se vre-unul în vre-o acest fel de urmare, să scie, că nu numaĭ se va pedepsì cu străşnicie, ci încă după ce se va luà acea zahereà, se va îndatorà apoĭ a dà şi de la sine-şĭ îndoită peste acea sumă făr' de nicĭ o plată. I pentru cea de a treia, a pogonaşilor, hotărîm, ca nu numaĭ vieriĭ paznicĭ aĭ viilor mânăstirescĭ şi boerescĭ să fie apururea apĕraţĭ şi ocrotiţĭ de orĭ-ce pod-vadă şi angarà, iar pogonaşiĭ, atuncĭ numaĭ să fie şi eĭ asemenea ocrotiţĭ, când nu va fi vre-o grabnică trebuinţă împĕrătéscă, saŭ când acea trebuinţă se va întîmplà a se cere asupra lucruluĭ viilor, iar când trebuinţa va fi grabnică, saŭ nu se va în-tîmplà pe vremea lucruluĭ viilor, atuncĭ şi aceştĭ pogonaşĭ să fie datorĭ, tot pentru cuvintele de maĭ sus arĕtate, de a săvîrşì acele angarale şi podveḑĭ împĕrătescĭ; pentru care amândouĕ aceste madele, adecă a arendaşilor şi pogonaşilor, poruncim dumi-tale Vel Vistiere, să se păzéscă întocmaĭ nizamul de maĭ sus arĕtat, iar pen-tru vinurile străine, hotărîm să se păzéscă nizamul popririlor, precum a fost po-prit de maĭ înainte, pentru care şi poruncim dumné-vóstră Veliţilor Logofeţĭ, să se

Caragea continuă a prohibì importul vinurilor şi spirtóselor, spre a

---

facă cuviinciósele poruncĭ, atât cătră dumné-luĭ Vel Spătarul de a scrie căpitanilor de marginĭ, cât şi cătră ispravniciĭ acelor judeţe. — 1816 Maiŭ 23.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod. LXXXV, fila 56.

Prea Inălţate Dómne,

Cu plecata nóstră obştéscă anaforă, arĕtăm Măriei-Tale, că tótă nădejdea chiverniseliĭ boerilor pămînteni rézimă în veniturile moşiilor şi al viilor, în vreme ce de a intrà în alte slujbe şi chiverniseli ale ţĕriĭ, *aşteptă câte 2—3 anĭ, până ĭĭ vine rîndul*, şi de nu va avé ajutor de la acareturile sale, rĕmâne în ticăloşie şi în próstă stare, neavênd cu ce să-şĭ ţie rînduéla şi haractirul sĕŭ, după cinstea ce s'aŭ învrednicit atât de la alţĭ luminaţĭ Domnĭ, cât şi de la Măria-Ta; aceste veniturĭ dintru început şĭ-aŭ avut privileghiurile lor păzite pe deplin, fără a se vătămà cu vre-o pagubă şi scădere, iar de la o vreme încóce s'aŭ stricat acele privileghiurĭ, întâiŭ că maĭ înainte de răsmiriţa ot let 1787, mânăstirile şi boeriĭ de la drepte bucatele lor ce vindeaŭ, zahereà şi vite, orĭ prin sate saŭ prin tîrgurĭ, vamă nu plătiaŭ, iar de atuncĭ încóce aŭ rĕmas lipsiţĭ de acest privileghiŭ, pentru care, cu tóte că se pune în ponturile vămilor, că, de va fi vîndĕtorul boer saŭ mânăstire, să plătéscă vama cumpĕrătorul, iar de va fi cumpĕrătorul mânăstire saŭ boer, să plătéscă vîndĕtorul, dar orĭ-cum va fi, tot mânăstirea şi boerul plătesce vamă, pentru că cel ce cumpĕră aceste douĕ tagme, sciind că are a plătì vamă, nu-ĭ dă preţul ce ĭ-ar fi dat, când ar fi sciut că lucrul acela ce-l cumpĕră este făr'de vamă, şi scade vama din preţ, cum şi cel ce vinde la maĭ sus numitele tagme, iarăşĭ asemenea încarcă preţul lucruluĭ, ca să nu rĕmâe vama plătită de el, ci de cumpĕrător, şi aşà s'a perdut cu totul acest privileghiŭ, ce dintru început l-aŭ avut mânăstirile şi boeriĭ.

Al doilea, arendaşiĭ ce cumpĕră veniturile moşiilor mânăstirescĭ şi boerescĭ se îndatoréză de daŭ zahereà orĭ în natură saŭ în banĭ, şi nefiind acésta pagubă din nerodirea timpuluĭ, care este în norocul luĭ,o trage şi perde însuşĭ stăpânul moşieĭ, fiind-că se tocmesce pentru dreptăţile şi privileghiurile ce are asupra moşiilor sale şi volnicesce obrazul sĕŭ asupra cumpĕrătoruluĭ arendeĭ, pătimind şi aceĭ arendaşĭ supĕrare de necaz, în cât dintr'acéstă pricină mulţĭ dintr'înşiĭ s'aŭ tras şi s'aŭ lăsat de a nu se maĭ amestecà la arendĭ, iar şi care dintr'înşiĭ ar vré să ieà arendă, să o ieà cu preţ pe jumĕtate, de care uniĭ din stăpâniĭ moşiilor, pentru felurimĭ de pricinĭ, neputênd a merge însu-şĭ să-şĭ caute moşiile lor, şi rĕmâind pe mâna ispravnicilor, nu puţină pagubă li se pricinuesce din furtişagul ce fac şi scăderea necăutăriĭ venituluĭ, precum se cade, şi aşà nealegêndu-se maĭ cu nimic şi nicĭ alt mijloc de chiverniselă neavênd, este silit a o vinde cu totul.

Al treilea, că pogonaşiĭ ceĭ orînduiţĭ de le lucréză viile, luându-se la podvedĭ de cărat chersteà şi alte angariĭ în vremea lucruluĭ, se zăticnesc viile din lucru şi se pricinuesce şi de la acésta mare pagubă, în cât nicĭ cheltuéla nu o pot scóte, necum să se foloséscă de ce-vaşĭ, iar şi când scapă din podvadă şi pot de lucréză viile la vreme şi este şi timpul rodos, atuncea iurudisesc vinurĭ din Ţéra-Turcéscă, ce sunt poprite printr'atâtea luminate Domnescĭ hrisóve a nu venì nicĭ de cum în ţérà, şi rĕmân vinurile pămîntenilor la preţ de nimic şi le este cheltuéla şi ostenéla în zadar, ci ne milostivim milostiviriĭ Măriei-Tale ca un Domn milostiv şi pă-

favorisà viile boerescĭ. Erà o concesiune cu scăderea venituluĭ vămilor, dar nu putù să o refuse, căcĭ erà din vechiŭ practicată. (1)

---

rinte doritor, să reverşĭ milă asupra némuluĭ boeresc şi asupra mânăstirilor, a face părintésca şi Domnésca Măriеĭ-Tale îndreptare la aceste privileghiurĭ ale némuluĭ boeresc şi părţiĭ mânăstirescĭ cu scădere şi vătĕmare din vreme în vreme să se dărapene de tot, şi să rĕmâe la cea desăvîrşită ticăloşie.—1816 Aprilie 30.

Al Ungrovlahieĭ Nectarie, Iosif Argeşiŭ, Constandie Buzĕŭ, Constantin Filipescu, Radu Golescu biv Vel Ban, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Creţulescu Vel Ban, Barbu Văcărescu Vornic,... Vel Vistier, Dumitrache Racoviţă Vel Vornic, Istrate Creţulescu Vel Vornic, Constantin Bălăceanu, Grigorie Filipescu Vel Vornic, Teodorache Văcărescu Vel Vornic, Gheorghe Filipescu, Mihalache Racoviţă Vel Logofĕt, Iordache Golescu Vel Logofĕt, Ioan Ştirbeiŭ Logofĕt, Toma Creţulescu Vel Logofĕt, Pană Costescu Vel Vornic.

(1) *Iῶ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.*

De vreme ce Părinţiĭ Arhiereĭ, dimpreună cu dumné-lor boeriĭ, ne arată printr'acéstă anaforà, cum că vinurile i rachiurile străine din vechime sunt oprite prin hrisóvele fraţilor Domnĭ de maĭ înainte, cum şi prin ponturile vămilor, ce se fac în toţĭ aniĭ, a nu venì nicĭ de cum în ţéră, ca să se pótă vinde ale pămîntuluĭ, primită este Domnieĭ-Mele cererea şi rugăciunea ce ne fac, poruncim dumi-tale cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele, Vel Logofete de Ţéra-de-sus, să se facă Domnescul Nostru hrisov şi poruncĭ, cu cuprinderea ce li se arată maĭ jos, în care să li se deà şi acéstă poruncă, ca să trimiţă la Domnia-Mea catastih de câte vinurĭ şi rachiurĭ aŭ venit din părţile străine împotriva opririĭ, făr' de porunca Nóstră. — 1815 Februarie 9.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Cu plecată anaforà arĕtăm Măriеĭ-Tale, că din vechime prin hrisóvele luminaţilor Domnĭ i prin ponturile vămilor ce se aflà pe tot anul, cum şi chiar acum în prea fericite ḑilele Măriеĭ-Tale, sunt oprite cu totul vinurile şi rachiurile de peste Dunăre i holirca din Ţéra-Leşéscă, a nu venì nicĭ de cum aicĭ în ţéră, ca să nu se pótă vinde al pămîntenilor, iar estimp vedem că aŭ adus uniĭ alţiĭ mulţime de vinurĭ i rachiurĭ străine prin ţéră, din care pricină, nu puţină pagubă aŭ pămînteniĭ, cum şi chiar Visteria Măriеĭ-Tale, pentru că vînḑênd locuitoriĭ pămîntenĭ ce aŭ viĭ şi liveḑĭ de prunĭ, năvălirea vinurilor şi a rachiurilor străine, mulţĭ dintr'înşiĭ le-aŭ părăsit şi le-aŭ lăsat nelucrate şi înţelenite, în vreme ce munca şi strădania lor este mare, cum şi plata lucruluĭ viilor scumpă, ajungênd până la parale 50 pe ḑi, după care nu póte să fie cuvînt de pricinuire pentru óreş-care adaos al preţuluĭ vînḑăriĭ, căcĭ în alt chip munca lor rĕmâne în zadar, neputênd să-şĭ scóţă cheltuéla, maĭ vîrtos când se întîmplà timp cu rod puţin, după cum aŭ fost an-ţĕrt. Decĭ fiind-că nădejdea pămîntenilor într'acest venit al viilor şi al liveḑilor razimă, căcĭ zaheréua şi vitele sunt pentru alte trebuinţe ale datorieĭ ţăriĭ şi de a perde acest folos, suntem încredinţaţĭ că nu este suferit luminatuluĭ auḑ al Măriеĭ-Tale, fiind ferbintea rîvnă şi părintésca dorire ce aĭ Măria-Ta către ţéră, cu neadormită siguranţă a se

După ce așà sporiră dările sub tóte denumirile, apoĭ gróznică erà perceperea lor. Caznele cele maĭ nepomenite se aplicaŭ la țĕranĭ, ca să-șĭ plătéscă sfertul. In Jiul-de-Sus s'aŭ vĕḑut perceptorĭ grecĭ carĭ, ca să oblige țĕranul a plătì birul, ĭĭ luà copilașul și, în toiul erniĭ, băgându-l în apă, îl atîrnà pe o cracă în puterea geruluĭ, de cădeaŭ cărnurile după corp......

Asemenea ororĭ nu puțin contribuiră la sbucnirea de rĕscóle.

Rĕscólele pandurilor din 1815 și 1816 și nemulțumirile chiar și ale boerilor, pe lângă a țĕrănimiĭ, în așezarea birurilor din 1815, silesc pe Caragea să facă o nouă așezare a dărilor, cu atât maĭ mult că nemulțumirile străbătuseră până la Pórta Otomană.

Și pe lângă dările după întocmirea din 1815, câte alte dărĭ extraordinare nu maĭ apasă țéra, de la 1816—1818! In 1816 bună óră, Caragea aruncă o dare extraordinară, cu care să pótă plătì 149.250 talerĭ, prețul a 3.400 de salahorĭ, ce țéra-ĭ obligată să deà la cetățile turcescĭ pe fie-care lună. Ceĭ 16 miĭ de lude, cât maĭ rĕmăseseră în țéră, se îmbracă cu acéstă dare, numaĭ eĭ, dar nu și boeriĭ, așà că de la lude vin câte 9 talerĭ banĭ 40, fără de răsură. Darea se plătesce de la 1 Aprilie 1816. (1) Totușĭ Caragea emite, în Ianuarie 1817, un hrisov, prin care, cu multă emfasă, desființéză darea *untuluĭ* și maĭ desființéză, cu nu maĭ puțină emfasă, și alt beilic orĭ podvadă, anume aceea, ce-ĭ dreptul dând loc la multe abusurĭ, a carelor de transpor-

---

ocrotì de tóte cele împotrivitóre și a nu se vătămà obștescul folos, ne rugăm milostiviriĭ Măriеĭ-Tale, să se înnoéscă acest privilegiŭ al țĕriĭ și prin luminat hrisovul Măriеĭ-Tale, următor celor de maĭ înainte Domnescĭ hrisóve, și să se facă luminate poruncĭ către tóte isprăvniciile, ca să întăréscă paza marginilor cu tótă străşnicia și să nu îngăduéscă a venì în țéră cât de puțin vin saŭ rachiŭ din alte țĕrĭ, fiind acésta, după cum ḑicem, și spre paguba Visterieĭ, publicând în tot județul ca să scie toțĭ cu hotărîre, că cel ce se va îndrăsnì la o urmare ca acésta împotriva porunciĭ, nu numaĭ vinul și rachiul acela i se va luà pe séma Domnieĭ, ci încă i se va face și grea pedépsă, asemenea poruncĭ făcêndu-se și aicĭ către dumné-luĭ Vel Spătarul, ca să facă prin pristavĭ tuturor sciută hotărîrea, i la Craiova către dumné-luĭ Caimacamul și către dumné-lor boeriĭ Divanuluĭ de acolo, spre a se face asemenea urmare.—1815 Februarie 7.

Nectarie Mitropolit, Iosif Argeș, Constandie Buzeŭ, Constantin Filipescu Vistier, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Crețulescu Ban, Barbu Văcărescu Vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vel Vornic, Mihalache Manu Vel Vornic, Grigorie Băleanu Vel Vornic, Teodorache Văcărescu Vel Vornic, Gheorghe Filipescu Vel Logofĕt, Scarlat Grădișteanu Vel Logofĕt, Fotache Știrbeiŭ Vel Logofĕt, Nestor Vel Clucer.

Cod. LXXVIII, pag. 338.

(1) Veḑĭ *Tesaur de Monumente*, T. II, pag. 329.

tat sarea la porturĭ. Mare scădere totuşĭ nu se făceà cu acésta la grelele birurĭ. (1) Ţéra continuă a cere scăderĭ maĭ reale.

(1) *Hrisovul ce s'a făcut pentru ertarea untuluĭ şi a carelor de sare, a nu maĭ fi.* Este netăgăduit şi mărturisit de tótă obştea înţelepţilor, că între părinţĭ şi fiĭ, însoţindu-se îngrijirea cu supunere, săvîrşesc o datorie între dînşiĭ, prin care se înnalţă, întru podóba înţelepciuniĭ şi de o potrivă se hrănesce întru dorirea mângâeriĭ, acéstă falnică zidire a omeniriĭ, care s'a clădit de către Mântuitorul nostru maĭ cu osebire simţitóre de cătră orĭ-ce altă fiinţă ce avem intru vedere, pentru că părinţiĭ îngrijitorĭ, aflându-se pentru înălţarea şi crescerea fiilor lor, privesc cu tótă rîvna la ceea-ce ar puté să le aducă rodirile fericirilor, iar fiiĭ cunoscĕtorĭ fiind de căderile supuneriĭ hrănesc simţirile părinţilor prin fapte şi dorirea mângâeriĭ ce aŭ către aĭ lor firescĭ ocrotitorĭ şi prin aceste, legate de către fire rĕsplătirĭ, se săvîrşesce acea vecĭnică datorie, întocmaĭ după sfinta poruncă. După acéstă dar firéscă asemĕnare, părinte se pote numì verĭ-carele din dumneḑeéscа bună-voinţă s'a învrednicit a fi oblăduitor de norod, cum aşijderea şi fiiĭ, verĭ-carele s'aŭ născut a fi supt umbrire de oblăduĭtor, pentrn că aceluĭ dintâiŭ este îngrijirea odihneĭ supuşilor luĭ, descoperirea dreptăţilor şi în scurt aplecarea a tot felurilor de mijlóce spre a lor fericită petrecere, iar a aceluĭ de al doilea supunere, credinţă şi săvîrşirea celor după trebuinţă, şi după trebuinţă întocmite hotărîrĭ, şi acestea tóte se asémĕnă cu urmările datoriilor ce mijlocesc între ceĭ firescĭ părinţĭ şi fiĭ. Decĭ şi Domnia-Mea, din césul ce ne-aŭ învrednicit milostivul Dumneḑeŭ, să oblăduim asupra acestuĭ pravoslavnic norod, cunoscênd asupră-ne datoria oblăduiriĭ întocmaĭ ca o părintéscă îngrijire, nu am încetat cu a săvîrşi către supuşiĭ noştri locuitorĭ, câte facerĭ de bine ne-aŭ fost prin putinţă şi ne-a îndeletnicit îndemânarea vremilor, şi judecând intre altele că rĕspunderile naturilor ce din vechime eraŭ obicĭnuiţĭ locuitoriĭ să deà prin felurĭ de orînduelĭ, nu numaĭ că trebuià să fie sarcină simţitóre pentru dînşiĭ şi maĭ vîrtos pentru ceĭ ce se întîmplà să nu aibă felurimea cereriĭ, siliţĭ fiind uniĭ ca aceia, de către aĭ lor cislaşĭ, să le săvîrşéscă prin cumpĕrătóre de banĭ, ci şi prilej de hrăpire a acestor cislaşĭ, carĭ, cugetând la al lor în parte folos şi cu totul mântuire de o asemenea rĕspundere, împovăraŭ pe ceĭ nemernicĭ aĭ satelor, adăogând la acest fel de cheltuelĭ, am hotărît şi Domnia-Mea, să aplicăm un mijloc prin care să înceteze unele ca acestea şi *încă din vremea aşezămîntuluĭ ot lét 1814 de odată cu aşezarea satelor s'a* publicat la toţĭ de obşte, că aŭ lipsit cu totul şi din tot cuprinsul ţĕriĭ Domnieĭ-Mele, orînduelile de maĭ jos, *adecă: grâul şi lemnele isprăvnicieĭ Curţiĭ gpḑ, şi orînduéla fînuluĭ şi a orzuluĭ grajdurilor Domnescĭ şi a minzilhanelelor ţĕriĭ,* rĕmâind datoria Visterieĭ Domnieĭ-Mele îndatorată ca să împlinéscă asemenea trebuinţe prin numĕrătóre de banĭ, precum se şi urméză de atuncĭ şi până acum. Asemenea dar şi acum voind Domnia-Mea, să arĕtăm în faptă lucrările milostiviriĭ Domnieĭ-Mele către obştea locuitorilor, carĭ odrăslesc din părintésca îngrijire ce avem asupra supuşilor oblăduiriĭ nóstre, *la ḑi'ntâiŭ de Ianuarie a următoruluĭ an cu lét 1817, am arădicat cu totul şi pentru tot-deauna şi alte două orînduelĭ ce se urmaŭ în ţéră, adecă orînduéla carelor de sare ce din vechime erà obicĭnuit aicĭ, şi orînduéla untuluĭ Ţarigraduluĭ, ce se împlinià din şése judeţe din aceste 12 de dincóce de Olt,* care acéstă orinduélă se presĕrà şi asupra tuturor breslelor, ce se află şe

Reclamaţiunile ţĕriĭ în 1816 silesc pe Caragea să scrie Divanuluĭ, îndemnându-l să-şĭ pórte atenţiunea asupra aşezăriĭ birurilor. El îndémnă să se maĭ reducă greutăţile d'asupra ţĕranilor nu numaĭ prin desfiinţarea orîndueliĭ carelor de sare şi a orîndueliĭ untuluĭ din cele 12 judeţe de dincóce de Olt, dar şi asupra scăderiĭ dăjdiilor către Visterie, de la Februarie 1817 până la Novembre acelaşĭ an, cu suma de 1.112.000 talerĭ din 2.112 000.

La 5 Ianuarie 1817, Divanul supune Domnitoruluĭ Caragea anaforà, prin care îl laudă pentru bunul sĕŭ cuget de a uşurà pe dajnicĭ! Sumele scăḑute Divanul le înlocuesce *adăogându-le la dijmărit, vinăriciŭ şi oerit*, carĭ cine altul decât ţĕranul le plătià?

ḑĕtóre întru aceste judeţe, iar spre a lor împlinire am hotărît Domnia-Mea paguba Cămăriĭ, prin scăderea venituluĭ din vînḑarea ocnelor, şi osebită cheltuélă a Visterieĭ prin cumpĕrătóre de unt, de unde se va puté şi cu preţul ce se va găsì, ca să se teslimatiséscă după cuviinţă la locul ce se va cuvenì, încredinţat fiind Domnia-Mea, că prin ridicarea şi acestor douĕ orînduelĭ, nu puţină mângâere vor cunósce supuşiĭ noştri locuitorĭ şi vor rĕmâné întru desăvîrşită veselie, cunoscêndu-se apăraţĭ de asemenea rĕspunderĭ pricinuitóre de hrăpirĭ şi deosebit şi cunoscute cheltuelĭ, dar pentru ca să aibă tot-deauna putere şi tărime aridicarea acestor orînduelĭ din ţéră, adecă atât acelor ce de la aşezămînt s'aŭ lipsit, cum şi celor din urmă douĕ, după care, cunoscênd cu toţiĭ uşurare din bună-voinţă a Domnieĭ-Mele, să ne fie şi nouĕ vecĭnică pomenire întru vécul de apoĭ, am hotărît Domnia-Mea să încredinţăm acéstă aridicare prin hrisov al Domnieĭ-Mele, şi iată alcătuim acest Domnesc al Nostru hrisov, întăritor aridicăriĭ numitelor orînduelĭ din ţéră întru al cincilea an a intâia Domnie a Domnieĭ-Mele, carele s'a dat să steà în păstrare la sf. Mitropolie spre vecĭnică laudă a acesteĭ bune hotărîrĭ, care este întru desăvîrşită soglăsuire a obşteĭ părinţilor arhiereĭ şi a dumné-lor veliţilor boerĭ haleà şi mazilĭ, şi l-am adeverit Domnia-Mea chiar cu credinţa şi pecetea Domnieĭ-Mele, martor puind pe prea-sfinţia sa duhovnicul nostru părintele Mitropolitul ţĕriĭ chir Nectarie i pre prea iubiţiĭ noştri fiĭ Gheorghe Voevod şi Constantin Voevod şi pe tótă obştea dumné-lor cinstiţilor şi credincioşilor veliţĭ boerĭ dregĕtorĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, pan Radu Golescu vel Ban, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Spătar, pan Constantin Vlăhuţă Vel Postelnic, pan Isaac Ralet Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Ghica Vel Vistier, pan Eustatie Creţulescu Vel Vornic al Obştirilor, pan Mihalache Manu Vel Logofét de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Băleanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Constantin Caliarh Vel Vornic al treilea, pan Gheorgache Golescu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Toma Creţulescu Vel Logofĕt de obiceiurĭ, şi ispravnic fiind pan Grigorie Ghica Vel Vistier, şi s'a scris hrisovul acesta aicĭ în oraşul Bucurescilor, scaunul Domnieĭ-Mele, de Nicolae Logofĕt ză Visterie, în anul de la mântuirea lumiĭ cu lét 1817.

Cod. LXXVII, fila 257 v.

Ciudată scădere! Se înlocuiaŭ dóră birurile unele cu altele. (1)

(1) Pitac catră Părintele Mitropolit i cătră dumné-lor veliţiĭ boerĭ, haleà şi mazîlĭ, ca să se strîngă la Mitropolie, pentru a face chibzuire a treĭ huzmeturĭ: vinăriciul, oeritul şi dijmăritul.

Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.

Prea Sfinţia Ta Sfinte Mitropolite, iubitorilor de Dumneḑeŭ Sfinţia Vóstră Episcopilor şi dumné-vóstră veliţilor boerĭ, haleà şi mazîlĭ, măcar că plata vinăriciuluĭ şi a dijmărituluĭ încă dinaintea veniriĭ nóstre aicĭ, după ale vremurilor întîmplărĭ şi ale ţĕriĭ neapĕrate trebuinţe, aŭ început a se adăogà (precum vĕ este sciut), ajungênd la preţul ce se urméză acum; dar precum pentru altele am îngrijit Domnia-Mea, de am făcut bune şi folositóre întocmirĭ, asemenea şi pentru acésta îngrijind a se face o cuviinciósă întocmire, poruncind ca adunându-vĕ cu toţiĭ la un loc şi privind cu bună cumpĕnire asupra osebiriĭ ce are acum preţul vînḑăriĭ lucrurilor celor supuse la plata numirilor acestor treĭ huzmeturĭ, din preţul ce aveà, pe când se urmà plata ce erà orînduită de maĭ înainte, să faceţĭ chibzuire, ca câtă scădere s'ar cuvenì să se facă din plata ce acum se urméză, şi să arĕtaţĭ Domnieĭ-Mele prin anaforà. Tolco pisah gpd.—1817 Septembre 25.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod. LXXXVII, fila 45.

Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Primită fiindu-ne şi acéstă obştéscă părere a părinţilor arhiereĭ şi a dumné-lor veliţilor, o întărim Domnia-Mea şi poruncim dumi-tale cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele Vel Vistiere Grigorie Ghica, ca pentru vînḑarea huzmeturilor saŭ împrumutarea Visterieĭ, să se facă urmare întocmaĭ după cuprinderea de maĭ jos arĕtată, asemenea şi pentru scăderea dăjdiilor Domnesciĭ nóstre Visteriĭ să se facă cărţĭ slobode ale Domnieĭ-Mele către locuitorĭ, arĕtătóre de acéstă milostivnică hotărîre a Domnieĭ-Mele şi cuprinḑĕtóre, ca pentru a lor desăvîrşită liniştită petrecere în sfertul de Februarie şi Martie i în sfertul de Aprilie şi Maiŭ, nicĭ pe aceĭ câte talerĭ 5 şi jumătate i răsura lor de lude la un sfert, ce rĕmân după scăḑĕmîntul ce le-a făcut din talerĭ 26 şi parale 16 ce plàtià până acum fieş-care lude la un sfert, dimpreună cu răsura, să nu-ĭ rĕspunḑă, fiind-că ceĭ maĭ mulţĭ se află cumpĕrătorĭ de nutreţurĭ pentru vitele lor şi mulţĭ iarăşĭ cumpĕrătorĭ chiar de bucate pentru hrana lor din pricina nerodiriĭ timpuluĭ ce s'a urmat pe alocurea, iar cu toţiĭ se află asupra primăveriĭ silitorĭ şi sîrguitorĭ în lucrul pămîntuluĭ, ci întru aceste maĭ sus numite patru lunĭ să rĕspunḑă numaĭ baniĭ lefilor i o parte din baniĭ minzilhanelelor şi la sfertul de Iunie şi Iulie vor rĕspunde dimpreună cu baniĭ acestuĭ sfert şi pe ceĭ de Februarie şi Martie, cum şi la August i Septembre pe ceĭ de Aprilie şi Maiŭ, rĕmâind la cel de al 5-lea sfert, adecă la viitorul Octobre şi Novembre sloboḑĭ a rĕspunde numaĭ pe ceĭ câte talerĭ 10 şi jumătate de lude i răsura lor po parale 8 la leŭ şi într'acéstă curgere de patru lunĭ se va strîmtorà Visteria la ale sale netăgăduite cheltuelĭ şi să orînduéscă cetitorĭ prin tóte judeţele, ca să le cetéscă din sat în sat, în auḑul tuturor şi să lase şi pe la tóte bisericile câte o asemenea carte slobodă a Domnieĭ-Mele, ca şi cel ce nu i s'a cetit în auḑul sĕŭ să pótă cetì în orĭ-ce vreme va avé îndeletnicire şi printr'acest mijloc să rĕmâe

Asemenea reducerĭ de birurĭ şi havalele eraŭ departe de a mulţămì ţéra, cu tótă cetirea pitaculuĭ Domnesc pe la bisericĭ! Caragea se vede silit a cere în 1818 Divanuluĭ o nouă aşezare de birurĭ.

In Iunie 1818, Divanul supune Domnitoruluĭ o «*ghenichi întocmire a dăjdiilor*», propunênd clasificarea dăjdiilor în 3 categoriĭ:

a) Baniĭ Visterieĭ, b) baniĭ poştelor şi c) baniĭ lefilor. Baniĭ Viste-

cu toţiĭ încredinţaţĭ de buna-voinţă a Domnieĭ-Mele; cătră acestea primită fiind Domnieĭ-Mele şi rugăciunea ce ni se face printr'acéstă anaforà de a se face, adecă şi Domnesc al nostru hrisov pentru aridicarea orînduelilor de carele de sare şi de untul Ţarigraduluĭ, poruncim dumi-tale, ca să se alcătuéscă un asemenea hrisov de la Visteria Domnieĭ-Mele, cuprindĕtor însă şi legiuitor nu numaĭ de aridicarea acestor douĕ orînduelĭ a carelor de sare şi a untuluĭ Ţarigraduluĭ, ce şi de câte alte orînduelĭ din vechime obicĭnuite în ţéră am bine-voit Domnia Mea de le-am ridicat cu totul spe odihna şi repaosul obşteĭ locuiturilor, adecă orînduéla grâuluĭ şi a lemnelor isprăvniciei Curţiĭ gpd, orînduéla fînuluĭ şi a orzuluĭ grajdurilor comisieĭ şi a pitărieĭ, i altor tainaturĭ şi orînduéla fînuluĭ şi orzul minzilhanelelor, hotărînd după acésta ca tóte aceste orînduelĭ să se rĕspundă în banĭ de la Visteria Domnieĭ-Mele şi să scape ticăloşiĭ locuitorĭ, nu numaĭ de greutatea acestor rĕspunderĭ, ci şi de hrăpirile ce făceaŭ prin mijlocul acestor orînduelĭ, şi săvîrşindu-se hrisovul acesta, să se trécă maĭ întâiŭ în condica logofeţieĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, apoĭ să se trécă şi în condica Visterieĭ, şi pe urmă să se deà în păstrare la sf. Mitropolie spre a sta drept lege mântuitóre de multele sarcinĭ şi greutăţĭ ce aŭ fost cercat ticăloşiĭ locuitorĭ. — 1817 Ianuarie 8.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

La di'ntâiŭ de anul noŭ a următoruluĭ Ianuarie cu lét 1817, cetindu-se în postelnicia Măriei Tale, luminatul pitac al Inălţimiĭ Tale cuprindĕtor de milostivul cuget şi buna-voinţă, ce şi întru acéstă fericită di aĭ arĕtat Măria Ta cătră obştea locuitorilor aĭ acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, ce s'a încredinţat din mila luĭ Dumnedeŭ sub drépta oblăduire a Inălţimiĭ Tale, cu a se aridicà de-asupra lor cu totul şi pentru totdeauna maĭ întâiŭ orînduéla carelor de sare, prin paguba Cămăriĭ Domnescĭ, cu tóte că este rĕspundere a ţĕriĭ din vechime canonisită, al doilea orînduéla untuluĭ din ceste 12 judeţe de dincóce de Olt, asemenea cu totul şi pentru tot-deauna, iar rĕspunderea acestuĭ unt să se facă prin cheltuéla Domnieĭ la locul ce se va cuvenì, şi cea de al treilea şi maĭ simţitóre facere de bine cătră locuitoriĭ birnicĭ de a se scădé într'acest următor an dăjdiile Visterieĭ ce se urméză în curgere de dece lunĭ, începêndu-se de la Februarie până la sfîrşitul luĭ Novembre cu talerĭ 1.112.000 din 2.112.000 ce analoghisesc a rĕspunde după suma Iudelor ţĕriĭ de acum, rĕmâind asupra lor curaţĭ de rĕspundere talerĭ 1.000.000, care va să dică, că se cunósce înfiinţat folosul locuitorilor birnicĭ maĭ mult decât cu suma jumătate din ceea-ce a fost întocmit a rĕspunde; alt nu putem dice decât, cunoscênd în faptă osebită rîvnă, cum şi părintésca îngrijire ce aĭ Măria Ta pentru liniştita petrecere a acestuĭ norod, să aducem mulţumită din parte-ĭ cătră Măria Ta, aflându-ne pururea rugătorĭ cătră milostivul Dumnedeŭ, ca să învrednicéscă pe Măria Ta la asemenea facere de bine, întă-

rieĭ se vor percepe în şése rîndurĭ pe an. Intr'aceştia intră şi haraciul. Se suprimă răsura de la tóte trele categoriile. Boeriĭ maĭ cerură şi adăogirea de scutelnicĭ şi posluşnicĭ şi óre-carĭ scăderĭ la lefurĭ. Domnitorul primind anaforaua în Iunie, nu-ĭ dă în parte aprobarea decât la 3 Septembre 1818, dicênd că atuncĭ, «când e vorba de asemenea trebĭ şi întocmirĭ, datoria nóstră neapĕrată şi sfîntă o socotim de a umblà cu

rind slava şi puterea Măriei Tale în prea luminat scaun întru mulţĭ şi fericiţĭ anĭ; osebit de acésta vĕdurăm tot în cuprinderea acestuĭ luminat pitac, că după acéstă bună întocmire a Măriei Tale, care şi de este simţitor folos al obşteĭ locuitorilor şi maĭ cu osebire al birnicilor, dar se aduce pagubă maĭ multă de 1.312.000, însă peste 200 000, din ardicarea a două numitelor orînduelĭ şi 1.112.000 din scăderea dăjdiilor, şi acéstă pagubă ne fiind în stare Visteria Măriei Tale ca să o sufere de odată, avênd netăgăduite cheltuelĭ pe tótă luna, s'a găsit cu cale ca treĭ slujbe, a dijmărituluĭ, vinăriciuluĭ, oerituluĭ, să se vîndă şi pentru estimp numaĭ după alcătuirea anuluĭ trecut, ca cu adaosul acestor vîndărĭ să se maĭ pótă întîmpinà, rĕmâind pagubă curată talerĭ 412.000, iar locnitoriĭ şi birniciĭ cunosc în prea fiinţă folos de 1.112.000, judecându-se acest adaos ca un ce folositor în tóte chipurile, maĭ întâiŭ adecă că întîmpină o simţitóre sarcină a locuitorilor birnicĭ, precum s'a dis, simţind cu toţiĭ folosul din ridicarea orînduelilor şi din scăderea dăjdiilor, şi al doilea că şi de este o rĕspundere cu adaos peste ce s'a fost urmat în vremile trecute, dar nu numaĭ se împărţesce pe tóte treptele bez a priveleghiaţilor, dar şi ceĭ ce rĕspund daŭ din ceea-ce aŭ, adecă din viĭ, stupĭ, rîmătorĭ şi oĭ, cu carĭ se folosesc şi se neguţătoresc, şi poruncescĭ Măria Ta, ca adunându-ne cu toţiĭ la un loc să arĕtăm Măriei Tale şi plecata nóstră părere după tóte chibzuirile ce am făcut, găsim acéstă părere cu desăvîrşire temeinică, şi întru adevĕr prin simţitórea pagubă a Măriei Tale, mângâere a săracilor, prin care dicem şi noĭ cu de obşte priinţă şi oglăsuire, ca să se vîndă aceste treĭ slujbe după întocmirea anuluĭ trecut şi încă fiind-că Visteria, lipsindu-se de ale sale alcătuite veniturĭ de acum de la Februarie, firesce nu se póte iconomisì la ale sale cheltuelĭ, fiind orînduite şi necontenite pe tótă luna, dicem să se vîndă de acum câte trele, de se va găsì muşteriĭ, iar căutarea lor să se urmeze la orînduitele soróce cu aşezămînt, însă ca baniĭ adaosuluĭ să-ĭ rĕspundă pe lunĭ după analoghie în trebuinţa Visterieĭ, iar ceĭ legiuiţĭ la baniĭ ceĭ dreptĭ în orînduitele vremĭ a fieş-căreia dintr'aceste slujbe, saŭ când nu se va găsì muşteriĭ cu preţul ce se va cuvenì, se va găsì cu cale de către Măria Ta, atuncĭ spre întîmpinarea curgĕtórelor cheltuelĭ, să se împrumute Visteria cu zapisele dumné-luĭ Vel Vistierul, puindu-se emanet la împrumntătorĭ adaosul acestor slujbe şi acele zapise se vor socotì încredinţate şi adeverite din partea nóstră tuturor, fiind următóre păreriĭ ce arĕtăm Măriei Tale, să se împrumute însă Visteria pe fieş-care lună din baniĭ adaosuluĭ acestor huzmeturĭ cu suma ce se va analoghisì pe fieş-care lună, socotindu-se acest adaos venit al Visterieĭ, în curgerea de dece lunĭ, spre întîmpinarea banilor ce lipsesc din scăderea sferturilor; asemenea şi dobândile i agio ce se vor plătì la aceste împrumuturĭ aŭ să se deà tot din preţul vîndăriĭ prostichiuluĭ ce se urmézá estimp la aceste treĭ huzmeturĭ; ci cât pentru scăderea dăjdiilor şi vîndarea huzmeturilor saŭ împrumutarea Visterieĭ, se va poruncì dumné-luĭ Vel Vistierul, ca să urmeze celor ce se vor găsì cu cale de către Măria Ta, iar pentru aridicarea numitelor două orînduelĭ, ne ru-

orînduélă şi cu întrégă chibzuire şi cu cea desăvîrşită luare aminte.» Caragea nu aprobă deplin lucrarea Divanuluĭ şi ordonă, să se adune din noŭ, ca să desbată asupra punctelor neaprobate. (1)

---

găm Măriei Tale să se facă luminat hrisov domnesc, spre a fi vecĭnică pomenire a Inălţimiĭ Tale către supuşiĭ locuitorĭ aĭ ţĕriĭ. — 1817 Ianuarie 5.

Al Ungro-Vlahieĭ Nectarie, Constandie Buzĕŭ, Constantin Filipescu, Radu Golescu Vel Ban, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Creţulescu, Isac Ralet Vel Vornic.... Vel Vistier, Istrate Creţulescu Vel Vornic, Constantin Bălăceanu, Mihalache Manu Vel Logofĕt, Grigorie Băleanu Vel Vornic, Constantin Samurcaş, Iordache Slătineanu Vornic, Dumitrache Racoviţă, Teodor Văcărescu, Constantin Caliarh Vel Vornic, Mihalache Racoviţă Logofĕt, Constantin Dudescu Logofĕt, Iordache Golescu Vel Logofĕt, Toma Creţulescu Vel Logofĕt, Pană Costescu Vel Vornic. Ştefan Belu biv Vel Logofĕt, Ioan Ştirbeiŭ Logofĕt.

Cod. LXXXVI, pag. 12.

(1) *Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.*

Prea Sfinţia Ta Părinte Mitropolite, iubitorilor de Dumneḑeŭ Sfinţia Vóstră Episcopilor şi dumné-vóstră cinstiţilor şi credincioşĭ veliţilor boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, haleà şi mazîlĭ, cetindu-se de către Domnia-Mea cu destulă luare aminte anaforaua ce ne-aŭ făcut de la.... ale trecutuluĭ Iunie, am înţeles câte printr'însa în ponturĭ aţĭ găsit cu cale pentru cea ghenichi întocmire a dăjdiilor, împărţind-o în treĭ, adecă în baniĭ Visterieĭ din şése semĭ de peste tot anul (în care intră şi haraciul), în baniĭ minzilhanelelor şi în baniĭ lefilor, lipsind răsura cu totul din tóte aceste felurimĭ de dărĭ, precum aşà am şi dat îndată trebuinciósele poruncĭ ale Domnieĭ-Mele în următórea diminie a luĭ August şi Septembre, cuprinḑĕtóre întoemaĭ după chibzuirea şi întocmirea ce este arĕtată în maĭ sus ḑisa anaforà, iar întărirea, ce aţĭ cerut a da Domnia-Mea la acea anaforà, s'a prelungit până acum din pricină căcĭ, când este vorba pentru asemenea trebĭ şi întocmirĭ, datoria nóstră neapĕrată şi sfîntă, socotim de a umblà cu orînduélă şi cu întrégă chibzuire şi cu cea desăvîrşită luare aminte, făr' de a lăsà nimic nechibzuit, ci încă şi pentru cele maĭ micĭ să îngrijim; de aceea şi până a nu dà ceruta întărire prin Domnescile Nóstre hotărîrĭ şi legiuirĭ, carĭ aŭ a se păzì în urmă nestrămutate, de mare trebuinţă am socotit a vĕ arĕtà acéstă a nóstre băgare de sémă, adecă măcar că anaforaua Prea Sfinţieĭ Vóstre şi a dumné-vóstră are cuprindere de multe câte învederat privesc spre uşurarea locuitorilor şi chibzuirea ce aţĭ făcut asemenea tot la acest sfînt sfîrşit privesce, la pontul însă al lefilor ni se pare a nu fi prin neputinţă de a se face nn simţitor scăḑĕmînt din talerĭ 14, ce aţĭ găsit cu cale, precum maĭ pe larg vĕ veţĭ pliroforisì din catastihul ce vi se va arĕţà de către dumné-luĭ cinstitul şi credincios boerul Domnieĭ-Mele biv Vel Dvornicul Costache Samurcaş, epistatul Casseĭ lefilor, aşà şi la cele-lalte ponturĭ póte nu vĕ va fi trecut prin gînd niscar-va mijlóce de uşurare maĭ bine întocmite şi repaos al locuitorilor, precum acésta se dovedesce şi din arĕtarea i rugăciunea ce ne faceţĭ la sfîrşitul anaforaleĭ pentru scutelniciĭ i posluşnicĭ, care se vede a fi lipsă şi se cuvine a se face maĭ cu întregime, de aceea dar, iarăşĭ poruncim, ca de al doilea adunându-vĕ la un loc, prea sfinţia vóstră şi dumné-vóstră şi maĭ chibzuind aceste ponturĭ, să întocmiţĭ pontul

Boeriĭ se adună şi până în Septembre întocmesc noua aşezare de birurĭ. Prin acéstă aşezare de la 8 Septembre se dispune:

---

lefilor, şi în scurt tóte câte sunt arĕtate în maĭ sus ḑisa anaforà, de iznóvă, chibzuindu-le cu maĭ multă cercetare şi iscodind orĭ-ce privesce spre cea dorită şi nouë şi înşi-vĕ uşurare a locuitorilor, maĭ întâiŭ să ne arĕtaţĭ făr' de zăbavă prin obştéscă anaforà cele ce veţĭ găsì cu cale pentru întregimea acesteĭ întocmirĭ a felurimiĭ dărilor ţĕriĭ, iar chibzuirea pentru scutelnicĭ şi posluşnicĭ, ce o veţĭ face cu întregimea şi cea desăvîrşită fiinţă, cât va fi prin putinţă, să o arĕtaţĭ Domnieĭ-Mele, prin osebită anaforà, îngrijind ca şi dintr'acésta să-ĭ facă maĭ simţitóre cât va fi prin putinţă cugetată uşurinţă cu lipsirea a orĭ-ce fel de catahrisis s'ar fi urmând. Tolco pisah gpd.—1818 Septembre 4.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt

Cod. LXXXVII, fila 89.

Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.

Fiind-că întru săvîrşirea bunătăţilor rézimă pohvala a verĭ-căruia săvîrşitor şi maĭ vìrtos când este soglăsuită cu lucrările celor ce privesc spre binele obştesc, de aceea toţĭ ceĭ ce s'aŭ învrednicit după vremĭ să li se încredinţeze oblăduirĭ de noróde, nu numaĭ aŭ cugetat întru asemenea bune cugetărĭ, ci încă s'aŭ sîrguit cu dinadinsul întru a lor întemeere, prin testamenturĭ, ca să li se păzéscă fapta şi fiinţa întru vecĭnică neclintire şi statornicie; unele ca acestea aŭ lăsat până astăḑĭ nemuritor numele celor ce aŭ îmbrăţişat maĭ înainte de tóte iubirea de dreptate şi urmarea facerilor de bine, cariĭ prin fapte vrednice de laudă aŭ statornicit organele bunătăţilor, cu ale cărora mişcărĭ s'aŭ clădit urmările şi s'aŭ ivit cunoscinţa dreptăţiĭ, cel maĭ dintâiŭ temeiŭ întru pornirea lucrărilor şi pentru care se cuvine a ne sîrguì cu neîncetare tot omul ce s'a învrednicit să înţelégă cuvîntul pentru care s'a zidit de către făcĕtorul a tuturor fiinţelor, aceste chibzuirĭ, iscodind în cugetul Domnieĭ-Mele, felurĭ de părerĭ spre binele obşteĭ şi maĭ cu osebire din césul ce prin bună-voinţă a milostivuluĭ Dumneḑeŭ, ne-am însărcinat cu oblăduirea acestuĭ pravoslavnic norod, am mişcat tóte mijlócele acele ce ne-aŭ fost prin putinţă şi nu am încetat din săvîrşirea facerilor-de-bine, atât în parte, cât şi în obştea locuitorilor, îndreptând şi lucrând tóte cele întru îndeletnicirea Domnieĭ-Mele şi încă la maĭ multe cu prisos peste ceea-ce s'ar fi cuvenit, după asemĕnarea vremelnicelor întîmplărĭ, din césul ce am domnit, tóte mijlócele spre încetarea urmăriĭ mumbaelelor, zaherelelor Ţarigraduluĭ, rĕmâind de atuncĭ şi până acuma cu toţiĭ ca să-şĭ vînḑă zaherelele la reizĭ pe la schele şi pe la alţĭ neguţătorĭ, pe la tîrgurĭ şi chiar dintru ale lor sălăşluirĭ, prin aşezămînturĭ de rizapazar, numaĭ pentru ale lor folosurĭ, privind cu acesta la înlesnirea negoţuluĭ; după care să cunóscă fieş-care liniştita petrecere întru care se află şi căderea stăpâniriĭ, ce se cuvine să aibă asupra rodurilor munciĭ sale. După tótă cererea cuviinţeĭ, am înnoit aridicarea orînduelíĭ fînuluĭ şi a orzuluĭ poştelor şi a grajdurilor Domnescĭ, întocmind osebit hrisov al Domnieĭ-Mele şi am primit să săvîrşim acéstă netăgăduită trebuinţă prin dare de banĭ, fiind-că ne-am fost îndestulat de năpăstuirile ce se făceaŭ; asemenea urmare am făcut iarăşĭ prin osebit hrisov al Domnieĭ-Mele şi cu orînduele de untul Ţarigraduluĭ şi a carelor de sare, privind paguba Cămăriĭ Domnieĭ-Mele, ca să nu cerce locuitoriĭ şi acéstă povară întru lucrarea cetăţilor de pe la serhaturile împĕrătescĭ,

Ca numĕrul ludelor dajnicĭ pe 1818 va fi socotit la 17 miĭ;

---

am făcut tóte mijlócele spre înlesnirea rĕspunderiĭ lăcuitorilor, osîrduindu-ne cu cât ne-a fost prin putinţă a le împuţină datoriile după trebuinţele ce aŭ fost, am pus la orînduélă ce a fost prin putinţă mumbaéua oilor din ţéră, scăḑênd şi din suma luăriĭ şi adăogând şi la baniĭ fiatuluĭ, spre a cunósce locuitoriĭ şi la acésta osebire din ceea-ce aŭ în vremile trecute; am căutat dreptate fieş-căruia cu de-amĕruntul, avênd deschise uşile Divanuluĭ Domnieĭ-Mele pentru jălbile fieş-căruia, şi nu am putut suferì nicĭ odinióră năpăstuirea săracilor, trimiţênd felurĭ de cercetătorĭ spre ale lor despăgubirĭ şi pedepsind pe ceĭ năpăstuitorĭ, spre încetarea acestora, şi în scurt orĭ-ce bine pentru obşte a trecut prin cugetul Domnieĭ-Mele, le-am săvîrşit cu mare bucurie pre cât ne-aŭ fost prin putinţă, hărăzind şi milă pe la spitalurĭ chiar din venitul CămăriĭDomnieĭ-Mele şi adăogând venitul atât la şcolile politieĭ, cât şi la Cutia de milostenie, spre împărtăşirea săracilor. Aşà dar, invitat fiind de rîvnirea ce avem spre facerĭ de bine, la trecutul cifert de Iunie şi Iulie, am mângâiat pe locuitorĭ, scăḑêndu-ĭ cu răsura ce obicĭnuiaŭ la baniĭ cĭfertuluĭ po parale 8 la leŭ, după care dându-ni-se anaforaua obşteĭ părinţilor arhereĭ şi a dumnélor cinstiţilor şi credincioşì veliţilor boerĭ, haleà şi mazîlĭ, scrisă de la ..... a trecutuluĭ Iunie, cuprinḑĕtóre atât de mulţumirea acestuĭ bine, cât şi de rugăciunea ce ni s'a făcut ca să bine-voim a scădé răsura, nu numaĭ la acest următor cĭfert, ci la câte şése peste an, între carĭ erà unul hotărît maĭ cu adaos pentru baniĭ haraciuluĭ, saŭ să chibzuim a se mângâià locuitoriĭ la vre-un alt chip de uşurare, Domnia-Mea îndată la amândouĕ ne-am înduplecat, şi nu numaĭ am scăḑut răsura, după rugăciunea ce ni s'a făcut, ci încă şi din baniĭ ce rĕmâneà să rĕspunḑă pe an fieş-care lude, bez răsură, talerĭ 139, am maĭ scăḑut atuncĭ alţĭ talerĭ patru, rĕmâind a se rĕspunde de lude în socotéla semilor Visterieĭ talerĭ 135 numaĭ, între carĭ să fie şi baniĭ haraciuluĭ, şi împărţindu-se aceĭ talerĭ 135 în şése părţĭ de o potrivă, spre a nu se maĭ urmà neasemănare la rĕspunderea dăjdillor, precum a fost maĭ înainte, fiind baniĭ haraciuluĭ maĭ cu adaos decât cele-lalte semĭ, am hotărît să se rĕspunḑă de lude pe fieş-care douĕ lunĭ în socotéla semilor Visterieĭ po talerĭ 22 banĭ 60 şi printr'acéstă hotărîre a Domnieĭ-Mele am dat-o întru chibzuirea obşteĭ şi baniĭ minzilhanelilor, după asemĕnarea cheltuelilor poştelor ce sunt întru legătura contractuluĭ, asemenea şi baniĭ lefilor, voind ca şi la aceia să se facă mângâere locuitorilor prin scădere, după asemĕnarea catastihuluĭ lefilor, pe care l-am dat a se chibzuì şi a se aşterne după dréptă părerea obşteĭ, alăturând cum că aceştĭ banĭ fiind întru osebite trebuinţe, precum şi numirile îĭ arată, nu aŭ nicĭ un amestec cu baniĭ semilor Visterieĭ, după care strîngêndu-se cu toţiĭ la un loc, atât părinţiĭ arhereĭ, cât şi obştea dumné-lor veliţilor boerĭ, haleà şi mazîlĭ, la 20 ale trecutuluĭ Iulie, aŭ făcut cuviinciósa chibzuire şi ne-aŭ arĕtat prin acéstă anaforà, atât mulţumirea pentru buna voinţă a Domnieĭ-Mele, cât şi chibzuirea ce aŭ făcut, ca pentru baniĭ poştelor să se împlinéscă din ţéră, la orînduélă, adecă în curgere de şése lunĭ, de lude po talerĭ 17 banĭ 60, fără nicĭ un fel de răsură, i pentru baniĭ lefilor po talerĭ 14 de lude tocmaĭ la fieş-care douĕ lunĭ, asemenea fără răsură, făcênd socotélă pe 17.000 lude ce se află ţéra acum, şi adăogând pentru amândouĕ aceste douĕ pĕrerĭ destoinice cuvinte şi arĕtătóre de bunele chibzuirĭ ce aŭ făcut. Asemenea aşternênd şi catastihul lefaşilor asemĕnat acestor câte talerĭ 14 de lude la o diminie, la acéstă anaforà ne-aŭ cerut şĭ întărirea Domnieĭ-Mele spre maĭ bună întemeere şi stator-

Că fie-care lude să aibă a plătì pe fie-ce lună câte 19 talerĭ, fără

---

nicie; am zăbovit cu darea acesteĭ cerute întărirĭ, nu dóră că nu ne-aŭ fost primite chibzuirile ce s'aŭ fost făcut, ci pentru că de atuncĭ şi până acum nu am încetat din socotinţa ce s'a cuvenit să aplecăm spre maĭ desăvîrşită uşurare a locuitorilor, judecând a nóstră sfîntă datorie la asemenea obştescĭ alcătuirĭ, să umblăm cu tótă orînduéla şi cu întrégă chibzuire şi cu cea desăvîrşită luare a minte, fără de a lăsà nimic nechibzuit, şi aşà puind maĭ întâiŭ înaintea vederilor Domnieĭ-Mele catastihul lefilor ce a fost alcătuit prin sfatul obşteĭ, ca să maĭ uşurez rĕspunderea locuitorilor, am făcut un simţitor scăḑĕmînt chiar la lefile slujbaşilor Domnieĭ-Mele, adăogând şi la acésta buna-voinţă a Domnieĭ-Mele, cu a nu scădé vre-un ban măcar din lefile cinurilor pămîntuluĭ, ci lăsându-le tóte, precum s'aŭ găsit cu cale şi ni s'aŭ arĕtat prin aşternerea catastihuluĭ întru acéstă urmare, cunoscênd mijlocul de mângâere al locuitorilor, la 4 ale următóreĭ, prin Domnesc al Nostru pitac, am vestit de iznóvă părinţilor arhereĭ şi tuturor dumné-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ, haleà şi mazîlĭ, acéstă hotărîre a Domnieĭ-Mele, arĕtându-le, că precum la acéstă rĕspundere a lefilor s'a găsit mijlocul de scădere, asemenea póte să fie şi alte îndemnărĭ, carĭ socotindu-le maĭ bine să se chibzuéscă cu de-amăruntul binele obştieĭ şi să ne arĕte iarăşĭ prin anaforà, după acest Domnesc al Nostru pitac, strîngêndu-se cu toţiĭ la Domnésca Nóstră Curte, aŭ făcut sfat de obşte şi cugetând cu de-amăruntul întru uşurarea locuitorilor, aŭ chibzuit, că se cuvine să urmeze cu hotărîrea după asemĕnarea aşezămîntuluĭ din let 1804, fiind acel aşezămînt după oglăsuirea prea înaltuluĭ Împĕrătesc hatişerif, după care făcênd tóte cercările ce privesc la binele locuitorilor, ne-aŭ arĕtat prin anaforà scrisă de la 8 ale următóreĭ, că pentru rîndul semilor Visterieĭ găsesc cu cale să se împlinéscă de lude la o sémă, adecă în curgere de douĕ lunĭ po talerĭ 19, cariĭ fac într'un an talerĭ 1.938.000, socotindu-se la 17.000 lude şi aceştia împreunându-se la primirile Visterieĭ cu talerĭ 300 000 din baniĭ breslelor, iarăşĭ într'un an să fie pe séma cheltuelilor Domnieĭ şi ale ţĕriĭ; pentru baniĭ minzilhanelelor cunoscênd înlesnirea contractuluĭ ce urméză acum, după asemĕnarea cheltuelilor ce aŭ să rĕspunḑă, după legăturile ce staŭ într'acest contract, făcênd şi socotéla banilor iarăşĭ pe 17.000 de lude, găsesc cu cale să se rĕspunḑă de lude pe an po talerĭ 35 în douĕ orînduelĭ, fieş-care po talerĭ 17 banĭ 60 de lude, carĭ fac pe an talerĭ 595.000, împreunându-se într'aceştia şi obicĭnuitele avaeturĭ i aridicăturĭ ce sunt şi la aceştĭ banĭ, după vechiul obiceiŭ, şi pentru baniĭ lefilor, făcênd socotélă după suma catastihuluĭ ce s'a îndreptat cu scădere de către Domnia-Mea, tot pe 17.000 lude, a ajuns de lude po talerĭ 10 banĭ 60 la o diminie, cariĭ fac pe an talerĭ 1.071.000, şi aşà împreunând baniĭ semilor Visterieĭ ce se adună, de câte talerĭ 19 de lude la o sémă cu baniĭ de maĭ sus arĕtaţĭ aĭ lefilor, potrivesc rĕspunderea locuitorilor lude 17.000 asemenea cu séma din let 1804, care se luà de la 40.620 lude ce erà ţéra atuncĭ, afară numaĭ din baniĭ minzilhanelelor fiind maĭ cu adaos decât ceĭ de atuncĭ, dar ḑic şi pentru acésta, că acest de acum contract, cu tot adaosul banilor, este mărturisit, cum că este maĭ folositor pentru ţéră, fiind că lipsesc îndestule havalele din cele de atuncĭ, pe carĭ anume le arată, şi la tóte aceste daŭ învederate şi netăgăduite arĕtărĭ pentru binele obşteĭ; osebit de acésta tot într'acéstă anaforà la pontul al 4-lea vorbesc şi pentru isprăvnicatul străinilor ca să se strice, şi toţĭ ceĭ ce sunt legaţĭ la otcârmuirea acestor isprăvnicaturĭ sub numire de străinĭ, să se aşeze între birnicĭ cu lude, după starea şi puterea ce vor avé, arĕtând pentru

de nicĭ un fel de răsură, din două lunĭ în două lunĭ, plus câte 14 tal. la două lunĭ baniĭ lefilor, asemenea fără de răsură;

---

aceste două lucrurĭ bune, unul că aŭ să prisoséscă lude al cărora folos aŭ să aducă iarăşĭ scădere dăjdieĭ, şi altul că încetéză răjghinarea celor adevéraţĭ birnicĭ dintre aĭ lor cislaşĭ, alăturându-se pe la sloboziile străinilor prin mijlóce de dosire, după care întru adevĕr se cuvine a se pricinuì mâhnire satelor. Asemenea şi la pontul de al cincilea ḑic, cum că urcându-se ludele într'un an până la 18.000, să se facă asemenea scădere din dăjdiĭ cu analogon ce va cădé pe 1.000 lude peste cea de acum chibzuire şi pe lângă acésta maĭ arată, cum că fiind că între o asemenea curgere de un an urméză să prisoséscă vre-o câţĭ-và banĭ peste ceĭ de maĭ sus arĕtaţĭ, cu sumele lor găsesc cu cale ca să se alcătuéscă o osebită Cassă sub numire de *Cassă a ţĕriĭ,* numaĭ pentru întîmplătóre şi netăgăduite trebuinţe ale ţĕriĭ, la care orînduindu-se otcârmuitorĭ, unul din arhereĭ şi treĭ boerĭ din ceĭ marĭ şi cu ipolipsis, să se priméscă la acéstă Cassă, prin socotelĭ de Visterie, orĭ-ce prisos va fi peste venitul de 17.000 lude la baniĭ semilor, asemenea şi din baniĭ minzilhanelelor orĭ-ce prisos va fi peste cheltuelile contractuluĭ, cum şi din baniĭ breslelor câţĭ se vor dovedì, că prisosesce peste talerĭ 300.000 aĭ Visterieĭ (înţelegêndu-se însă acest prisos peste talerĭ 300.000, bez obicĭnuitele pricinĭ şi avaeturĭ şi simbriĭ ce se daŭ şi din baniĭ breslelor, precum este sciută orînduéla la Visterie, iar de la Cassa lefilor aşişderea orĭ câţĭ banĭ vor prisosì peste venitul de 17,000 lude, şi să nu fie volnicĭ aceştĭ orînduiţĭ a cheltuì un ban măcar din aceste prisosurĭ, cu vre-o poruncă în parte, ci să-ĭ pótă da numaĭ prin anaforale ce se vor face cu sfat de obşte pentru vre-o întîmplătóre şi întru adevĕr netăgăduită trebuinţă a ţĕriĭ, căcĭ la orĭ-ce în potrivă urmare vor fi rĕspunḑĕtorĭ despăgubiriĭ de la sine-şĭ, aflându-se după acésta şi îngrijitorĭ ca să-şĭ deà socotélă întocmaĭ ca Visteria i tóte cele-lalte Casse; şi ḑic cum că acéstă Cassă şi după scăderea ce se va face dăjdiilor din prisosul de 1.000 lude, precum maì sus se arată, să-şĭ urmeze asemenea aceştiĭ datoriĭ până la alt adaos de alte 1.000 lude peste 18.000, cum şi de acolea înainte cu asemenea chip de-apururea. Acestea tóte chibzuindu-se prin sfat de obşte, precum s'aŭ ḑis, şi către acésta hotărîndu-se cu legătură prin blestem şi afurisenie asupra verĭ-căruia va cugetà vre-odată la vre-o schimbare spre paguba ţĕriĭ, ni s'a cerut întărirea Domnieĭ-Mele, cum şi spre întemeere şi statornicie osebit hrisov, prin care, pe lângă cele de maĭ nainte bine întocmite, să se statorniceéscă şi aceste de acum bune chibzuirĭ, întru folosirea locuitorilor, vorbindu-se şi pentru dijmărit i vinăriciŭ şi oerit, ca să fie rĕspunderea lor după vechiul obiceiŭ, iar nu cu vre-un adaos, asemenea tot şi pentru oerit, ca să fie căutarea tot-deauna tómna după osebit Domnesc hrisov, ce este şi pentru acésta; aşà dar vĕḑênd Domnia-Mea acéstă alcătuire a rĕspunderiĭ lor, cum că este soglăsuită prea înălţatuluĭ Împĕrătesc hatişerif şi cu mare mângâere pentru locuitorĭ, asemenea şi arĕtarea ce ni s'a făcut pentru aşezarea străinilor între birnicĭ, cum şi pentru întocmirea osebiteĭ Casse a ţĕriĭ, cum că privesc la binele obşteĭ şi a locuitorilor, ne-am înduplicat cu mare bucurie şi am dat a Nóstră Domnéscă întărire la numita anaforà la tóte cele de maì sus arĕtate, întocmaĭ după cererea ce ni s'a făcut, hotărînd rĕspunderea fîeşcăruia lude într'un an pentru semile Visterieĭ po talerĭ 114, adecă câte talerĭ 19 la o sémă, în care aceştia intră şi rĕspunderile naturilor ce se da maĭ nainte din ţĕră cu orînduelĭ, adecă grâul la isprăvnicia curţiĭ gpd., lemne de foc i fînul i orzul grajdurilor Domnescĭ, pentru baniĭ minzilhanelelor po talerĭ 35, în carĭ intră plata

Să se facă scădere la lefile slujbaşilor Domnieĭ;
Să se facă aşezarea birurilor în conformitate cu hatişeriful din 1804;
Să se rĕspundă de fie-care lude pe an talerĭ 35 în două rate, banii poştelor;

cailor şi inamurilor, i a unora din surugiĭ ce se daŭ in banĭ, cum şi a fînuluĭ i a orzuluĭ poştelor, rĕmâind tot pe séma epistaţilor şi meremeturilor minzilhanelelor, iar ţéra cu totul apĕrată de orĭ-ce asemenea cererĭ şi pentru banii lefilor po talerĭ 63 iarăşĭ într'un an, adecă câte talerĭ 10 banĭ 60 la o diminie, şi aceştia adunându-se peste tot într'un an la talerĭ 212, banĭ drepţĭ, făr' de nicĭ un fel de răsură, precum s'aŭ hotărît maĭ dinainte, sunt cu talerĭ 92 banĭ 24 maĭ jos din talerĭ 304 banĭ 24, ce s'aŭ fost chibzuit maĭ dinainte iarăşĭ prin sfat de obşte, precum se face acéstă băgare de sémă şi în numita anaforà. Am făcut însă şi deosebită hotărîre, ca ajungênd suma ludelor în curgere de un an până la 18.000, adecă cu 1.000 adaos peste 17.000 asupra cărora s'a făcut acum chibzuirea, să se scadă iarăşĭ dăjdiile cu analogon ce va cădé spre uşurarea locuitorilor, căcĭ acésta este folosirea lor şi totdeauna folosul locuitorilor se cuvine a fi căutat maĭ nainte din tóte; dar ca să se păzéscă tóte aceste arĕtate şi cuprinse în disa obştéscă anaforà, la care l-aŭ dat şi Domnéscă nóstră întărire, după chipul de maĭ sus, vecĭnice, neclintite şi nestrămutate, pe lângă legăturile ce s'aŭ făcut cu voinţa a tuturor prin blestem cu afurisenie, şi pe lângă a nóstră întărire, asemĕnată rugăminte ce ni s'a făcut, am dat şi acest Domnesc al nostru hrisov, prin care nu numaĭ întemeem cele maĭ nainte bine întocmite şi spre uşurarea locuitorilor alcătuite cu tótă orînduéla, adecă aridicarea orînduelilor de fînul i orzul grajdurilor Domnescĭ i poştilor, cum şi a untuluĭ Ţarigraduluĭ i a carelor de sare, carĭ le avem hotărîte cu osebite testamenturĭ ale Domnieĭ-Mele. Dar întărim şi legiuim şi tóte acestea ce s'aŭ chibzuit acum prin obştésca anaforà, care şi într'acest hrisov al Domnieĭ-Mele se arată anume, spre a fi sciute în vecĭ şi mărturisit chipul, după care s'aŭ alcătuit; asemenea legiuim şi dijmăritul să se urmeze după vechiul obiceiŭ, po banĭ 14 de litră, de la ceĭ făr'de plocon, iar de la ceĭ cu plocon po banĭ 13 şi ploconul po banĭ 80 şi de la toţĭ câte 4 parale de numĕrătóre şi câte două parale de nume pentru răvaş; întocmaĭ de o potrivă urmare să se facă şi la tutunărit, adecă să ieă *câte 14 banĭ de stînjen*, făcênd mĕsurătórea stînjenilor pe două marginĭ ale loculuĭ ce va avé tutun, în lung şi în lat, şi câţĭ stînjenĭ vor eşĭ într'aceste două marginĭ, să se facă o sumă şi să se ieă tutunărit pe dînsele câte *banĭ 14*, după cum s'a dis, făr' de nicĭ un plocon şi câte două parale de nume pentru răvaş, fiind-că acéstă mĕsurătóre s'a găsit cu cale prin sfat de obşte, de sunt vre-o câţĭ-và anĭ, spre încetarea catahrisisuluĭ ce se urmà maĭ nainte întru mĕsurătórea pogónelor, la care trăgêndu-se şi socotéla banilor, s'a dovedit că nu este nicĭ un fel de asuprire pentru locuitorĭ, ci încă cu a lor mulţumire, pentru că se domíresc fórte cu înlesnire cu acéstă mĕsurătóre; iar pogonăritul străinilor să fie precum s'a urmat, de pogon po talerĭ 4 şi 16 parale; asemenea şi *vinăriciul* să se urmeze po banĭ 5 de vadră i obicĭnuitul *pârpâr*, adecă câte 4 parale de vasul de stejar, şi câte parale două de vasul de brad, i câte două parale de nume pentru răvaş; şi *oeritul* avêndu-şĭ tot-deauna căutarea tómna, precum este legiuit şi prin

Să se strice isprăvnicatele străinilor şi sudiţiĭ să plătéscă cu ludele, după starea şi puterea ce vor avé;

Să se înfiinţeze o *Cassă a Ţĕriĭ*, unde să se verse darea de la ludele ce vor trece peste 17 miĭ şi excedentele chiar de la 17 miĭ, pentru ca baniĭ din acéstă Cassă să servéscă la *întîmplătóre şi netăgăduite trebuinţe ale ţĕriĭ.* Acéstă Cassă va fi administrată de unul din archereĭ şi de 3 boerĭ din ceĭ marĭ cu *ipolipsis.* In acéstă Cassă să se verse şi excedentul şi economiile de la Cassa lefilor. Nicĭ un ban să nu se pótă cheltuì de la acéstă Cassă decât prin anaforà cu sfat de obşte, pentru vre-o întîmplătóre şi în adevĕr netăgăduită trebuinţă a ţĕriĭ.

După acéstă întocmire, dajnicul în aparenţă numaĭ e scădut şi neîncărcat cu darea, iar cifrele dărilor se însemnaŭ ast-fel:

---

alt Domnesc hrisov, să se urmeze de óe i de capră po banĭ 11 de la ceĭ făr' de plocon, şi po banĭ 10 la ceĭ cu plocon, şi po banĭ 80 ploconul şi de la toţĭ câte 4 parale de numĕrătóre şi câte douĕ parale de nume pentru răvaş. Rugăm dar şi pe toţĭ ceĭ din urma nóstră fraţĭ Domnĭ, ce-ĭ va învreduicì milostivul Dumnedeŭ oblăduitorĭ acestuĭ pravoslavnic pămînt, să păzéscă tóte aceste hotărîrĭ ale Domnieĭ-Mele, ce sunt asemĕnate sfatuluĭ obştesc întocmaĭ, precum anume se arată, ca să se păzéscă şi hotărîrile Domnieĭ-Lor asemenea de către ceĭ din urmă oblăduitorĭ. Acest hrisov al Domnieĭ-Mele s'a alcătuit întru al şéptelea an al întâeĭ Domniĭ a Domnieĭ-Mele, aicĭ în cinstitul oraş al Bucurescilor, scaunul Domnieĭ-Mele, întărindu-se chiar cu credinţa şi pecetea Domnieĭ-Mele, şi după ce s'a trecut din cuvînt în cuvînt în condica Divanuluĭ şi a Visterieĭ şi s'aŭ scos şi 21 copiĭ după dînsul, carĭ adeverindu-se s'aŭ trimes 3 la treĭ episcopiĭ, 1 la Divanul Craioveĭ, şi 17 la 17 judeţe, acesta, care este cel adevĕrat, s'a dat în păstrare la sfînta Mitropolie, martorĭ puind Domnia-Mea pe prea sfinţia sa duhovnicescul nostru părinte Mitropolit al ţĕriĭ, i pe prea iubiţiĭ noştri fiĭ Gheorghe Voevod şi Constantin Voevod, şi pe toţĭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ veliţiĭ boerĭ dregĕtorĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele pan Radu Golescu Vel Ban, pan Grigorie Ghica Vel Vistier, Gheorghe Arghiropolu Vel Spătar, pan Istrate Creţulescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Constantin Bălăceanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Gheorghe Slatineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Constantin Dudescu Vel Vornic, pan Alexandru Mavrocordat Vel Postelnic, pan Ioan Ştirbeiŭ Vel Vornic al Obştirilor, pan Alexandru Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Grigorie Ralea Vel Logofĕt za Obiceiurĭ, pan Ştefan Bălăceanu Vel Hatman, pan Mihalache Cornescu Vel Vornic al politieĭ, şi Ispravnic fiind pan Grigorie Ghica Vel Vistier, şi s'a scris hrisovul acesta de Nicolae Logofĕt za Visterie, în anul de la Mântuitorul nostru Isus Christos, cu let 1818, în luna luĭ Septembre.

(Iscălitura şi pecetea gpd.)

Grigorie Ghica Vel Vistier.

Cod. LXXVII, fila 332.

Talerĭ	1.938.000	de la 17.000 lude câte 19 talerĭ,
»	300.000	din baniĭ breslelor. pe an,
»	2.238.000	total, banĭ pe séma cheltuelilor Domnieĭ şi a ţĕriĭ
	595.000	» » poştelor, de la 17.000 lude, câte 35 talerĭ pe an.
	2.833.000	

La suma 2.833.000
Se adaogă: 1.071.000 baniĭ lefilor, câte 10 talerĭ 60 banĭ la diminie.
3.904.000 talerĭ.

După acéstă aşezare, dajdia de lude pe an se urcà la 212 cu o scădere de 92 talerĭ 24 banĭ, din talerĭ 304 banĭ 24 ce s'aŭ fost chibzuit maĭ înainte, iar prin sfat de obşte.

Boeriĭ maĭ propun, că dacă se va adăogì numĕrul ludelor de la 17 la 18 miĭ, să se scadă dăjdiile cu analogie spre uşurarea locuitorilor. Maĭ cer ca să se ridice de-asupra acestora rînduelile de fîn şi orz la grajdurile Domnescĭ, de unt pentru Ţarigrad, de care de transportarea săriĭ, şi de rechisiţiĭ în natură pentru poşte.

In fine se propune luĭ Caragea, ca dijmăritul să fie după vechiul obiceiŭ, câte 14 banĭ de litră de la ceĭ fără de plocon şi câte 13 banĭ de la ceĭ cu plocon şi ploconul banĭ 80 şi plus de la toţĭ câte 4 parale de numĕrătóre şi câte 2 parale de nume pentru rĕvaş.

De la tutunărit câte 14 banĭ de stînjen, făcênd măsurătórea stînjenilor pe douĕ marginĭ a locuitorilor cu tutun în lung şi în lat. Plocon să nu se ieà, ci numaĭ câte 2 parale de nume pentru rĕvaş.

Pogonăritul străinilor va fi de 4 talerĭ, 16 parale de pogon.

Vinăriciul 5 banĭ de vadră şi obişnuitul părpăr, adecă câte 4 parale de vasul de stejar şi câte 2 de cel de brad, plus câte 2 parale de nume pentru rĕvaş.

Oeritul ce se va căutà numaĭ tómna, de óe şi de capră câte 11 banĭ de la ceĭ fără de plocon şi câte 10 banĭ de la ceĭ cu plocon. Ploconul va fi de 80 banĭ şi de la toţĭ câte 4 parale de numĕrătóre şi câte 2 de nume pentru rĕvaş.

Domnitorul nu numaĭ încuviinţéză acéstă întocmire de dărĭ, dar încă şi dă chrisov, tot în Septembre 1818, de întocmaĭ urmare, în care se laudă însuşĭ cu multe vorbe bune, că a fost el Domnitorul cel maĭ milostiv ce a avut ţéra!...

Şi încă la 12 Septembre, după cererea Divanuluĭ, scrie Metropolituluĭ, să deà carte de blestem şi gróznică afurisenie pentru desăvîrşita ţinere şi statornicie a nouluĭ aşezămînt al dăjdiilor:

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Prea sfinţia ta părinte Mitropolite, fiind-că după obştésca anaforà de la . . . . ale acesteĭ lunĭ ce ni s'a făcut, bine-voind Domnia-Mea, am hotărît a se pune în lucrare şi a rĕmâné legiuite întru statornicie tóte câte pe anume le arĕtăm în Domnésca nóstră întărire de la . . . ale acesteĭ lunĭ, am dat la anaforaua de maĭ sus arĕtată, ca unele ce privesc spre folosul ţĕriĭ şi simţitóre uşurinţă i fericire a locuitorilor sĕĭ, am poruncit dumné-luĭ Vel Vistieruluĭ de s'a alcătuit şi hrisov al Domnieĭ-Mele, cuprinḑĕtor nu numaĭ de cele ce de acum s'aŭ legiuit prin sfat de obşte, ci şi de cele de maĭ nainte lucrărĭ ce am întocmit Domnia-Mea pentru binele obşteĭ, ca cu tóte împreună să se păzéscă şi să urmeze aicĭ într'acéstă de Dumneḑeŭ păzită ţéră, pururea neclintite şi nestrămutate, carĭ aceste bune întocmirĭ, cum că sunt desăvîrşit folositóre şi bine primite obşteĭ şi de înşi-vĕ prea osfinţia vóstră i de obştea dumné-lor boerilor, într'o unire se glăsuesce prin maĭ sus arĕtată obştésca anaforà, în cât şi rugăciune printr'însa ne-aţĭ făcut de a se hotărî şi blestem i afurisenie pentru a lor desăvîrşită ţinere şi statornicie, care acéstă obştéscă rugăciune închipuitóre fiind de rîvna ce o potrivă hrăniţĭ spre al ţĕriĭ obştesc folos şi bine fu primită Domnieĭ-Mele, şi iată printr'acest Domnesc al nostru pitac, poruncim să se facă o carte de blestem şi gróznică afurisenie asupra verĭ-căruia din trépta bisericéscă orĭ politicéscă va cugetà vre-odinióră după vremĭ la verĭ-ce întîmplărĭ, ca să iscăléscă orĭ va iscălì saŭ pre altul măcar va îndemnà de a se pornì saŭ a iscălì spre câtuşĭ de puţină schimbare saŭ strămutare (spre paguba ţĕriĭ) celor întocmite priu Domnescul nostru hrisov de maĭ sus arĕtat, unul ca acela să fie sub osînda aceluĭ blestem şi afurisenie, care acéstă carte după ce se va iscălì de prea osfinţia ta i de sfinţia lor episcopiĭ, să se iscăléscă apoĭ şi de toţĭ ceĭ-alţĭ arhereĭ câţĭ se aflà aicĭ şi trecêndu-se atât în condica Mitropolieĭ, cât şi a Domnesculuĭ nostru Divan, cât şi într'a Visterieĭ, să se păstreze apoĭ la sf. Mitropolie, împreună cu acest pitac i cu hrisovul Domnieĭ-Mele, ce s'a ḑis maĭ sus; tolco pisah gpd.—1818 Septembre 12.

(Pecetea gpd).

Vel Logofet.

A doua-ḑi după primirea pitaculuĭ Domnesc, Metropolitul dă următórea carte de blestem:

Nectarie Milostiiŭ Bojiiŭ Arhiepiscop i Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ şi exarh plaiurilor. Fiind-că după obştésca anaforà ce de la . . . aceştiĭ lunĭ s'a făcut către prea Luminatul nostru Domn, bine-voind şi Înălţimea Sa a hotărît a se pune în lucrare şi a rĕmâné legiuite întru statornicie tóte câte pe anume se arată în Domnésca Măriei Sale întărire de la... aceştiĭ lunĭ, ce s'a dat la anaforaua de maĭ sus arĕtată, ca unele ce privesc spre folosul ţĕriĭ şi simţitóre uşurărĭ i fericire a locuitorilor sĕĭ, s'a poruncit dumné-luĭ Vel Vistieruluĭ, de s'a alcătuit şi hrisovul Înălţimiĭ Sale, cuprinḑĕtor nu numaĭ de cele ce acum s'aŭ legiuit prin sfat de obşte, ci şi de cele de maĭ nainte lucrărĭ ce s'aŭ maĭ întocmit de cătră Măria Sa pentru binele obşteĭ, ca cu tóte împreună să se păzéscă şi să se urmeze aicĭ într'acéstă de Dumneḑeŭ păzită ţéră, pururea neclătite şi nestrămutate, carĭ aceste bune întocmirĭ, cum cà sunt desăvîrşit folositóre şi bine primite obşteĭ, cum şi de cătră smerenia î de obştea dumné-lor boerilor, într-o unire se glăsuesce prin maĭ sus arĕtata obştéscă

anaforà, în cât şi rugăciune printr'însa s'a făcut de a se hotărî şi blestem i afurisenie pentru a lor desăvîrşită ţinere şi statornicie, care acéstă obştéscă rugăciune închipuitóre fiind de rîvna ce de o potrivă se hrănesce spre al ţěriĭ obştesc folos, s'a bine primit şi de către prea Luminatul nostru Domn, şi prin luminat pitac se poruncesce, ca să se facă o carte de blestem cu gróznică şi înfricoşată afurisenie, atât asupra verĭ-cărora din trépta bisericéscă, cât şi politicéscă, carĭ vor cutezà vre-o-dinióră după vremĭ la verĭ-ce întîmplărĭ, ca să se iscălésca orĭ va iscălì, saŭ pe altul măcar va îndemnà de a se pornì saŭ strămutare (spre paguba ţěriĭ) cele întocmite prin Domnescul Măriei Sale hrisov de maĭ sus arĕtat, unul ca acela să fie sub osânda acestuĭ greŭ şi nedeslegat blestem şi afurisenie. Decĭ, pentru ca să scie şi pentru ca să se legiuéscă aceste hotărîrĭ nestrămutate şi neclintite de către verĭ-carì, după vremĭ, soborni-cesce scriem acéstă carte cu înfricoşate blestemurĭ şi *gróznice* neertate afuriseniĭ, asupra verĭ-cărora, după vremĭ, parte bisericéscă şi politicéscă, carii, de le vor ţiné întocmaĭ şi nestrămutate, vor fi ertaţĭ şi blagosloviţĭ, iar când orĭ-cariĭ dintr'aceia se vor abate, vrênd a strică cu vre-o scădere dintr'aceste obşteştĭ şi Domnescĭ hotărîrĭ, uniĭ ca aceia ca nisce netemătorĭ de Dumneḑeŭ şi de ale lor suflete, procliţĭ şi afurisiţĭ să fie de Domnul Nostru Isus Christos şi de 318 Sfinţĭ Părinţĭ de la soborul Nicheiĭ i de tóte sfintele sobóre, asemenea şi de către smerenia nóstră i de către toţĭ fraţiĭ arhereĭ ce maĭ jos se arată iscăliţĭ; parte şi lăcaş să aibă la un loc cu Iuda vînḑĕtorul şi cu afurisitul Aria, să-ĭ lovéscă cutremurul luĭ Cain şi să-ĭ moştenéscă bubele luĭ Ghezi, să se deschiḑă pămîntul şi de viĭ să-ĭ înghiţă ca pre Datan şi Aviron, gemênd şi tremurând să fie pe faţa a tot pămîntul, şi să intre ca untul-de-lemn blestemul în maţele luĭ, să nu vaḑă faţa luĭ Christos, şi când se va judecà, să se pue de-a stînga cu pĕcătoşiĭ, şi în viéţa acésta de tóte ostenelile şi trudele luĭ să nu se alégă ca praful în faţa vîntuluĭ, acéste scriem, amin, amin, amin. —

Nectarie Mitropolit, Costandie Buzeŭ, Sevastis Dionisie, Dionisie Pogonianis, Ieropoleos Neofit, Acachie Laudichias, Hrisopoleo Lavrentie, Ioanichie Stratonichia. —1818 Septembre 13.

Cod. LXXVII, fila 335.

Nu eraŭ numaĭ cele de sus dările impuse dajnicilor locuitorĭ, câte adecă s'aŭ legat cu jurămînt în 1818. Continuă vechile şi cunoscutele dărĭ, despre carĭ menţionéză actele următóre, cu date anterióre:

1). Fumăritul de Bucurescĭ:

Carte de fumăritul Bucurescilor. Zemle Vlahiscoie. S'a dat acéstă carte a Domnicĭ-Mele . . . . carele pe anul acesta cu let 1813 a, cumpĕrat fumăritul Bucurescilor, ca să aibă a căutà acéstă slujbă afară din sf. Mitropolie, episcopiile i mănăstirile cele marĭ, dumné-lor veliţĭ cele după vechiul obiceiŭ sunt de a scutì câte o pivniţă şi afară din cei ce aŭ hrisóve şi cărţĭ de a scutì fumărit, iar ceĭ-lalţĭ toţĭ ceĭ ce vor avé prăvăliĭ i cârciume să aibă a plătì fumăritul după obiceiŭ, însă de prăvălie saŭ cârciumă mare po talerĭ 5, banĭ 66, iar de prăvălie saŭ cârciumă mică de a doua mână po talerĭ 2 şi jumătate banĭ 36, iar de la prăvălie saŭ cârciumă maĭ mică de a treia mână, po talerĭ 1 banĭ 48 şi nu maĭ mult, căcĭ se va pedepsì, iar câţĭ sudiţĭ aĭ străinelor curţĭ ţin cu chirie prăvăliĭ să şi-l ieà fumăritul acelor prăvăliĭ, să şi-l ieà fumarul de la stăpînul prăvăliilor, urmându-se după obiceiul ce s'a urmat şi în aniĭ trecuţĭ, pentru care poruncim Domnia-Mea dumné-

vóstră zabiţilor Bucurescilor, pe care îl va arĕtà maĭ sus numitul, că nu se supune a-şĭ plătì fumăritul, pe uniĭ ca aceia sà-ĭ faceţĭ a plătì şi făr' de voia lor; i saam receh gpd.—1813 Ianuarie 1.

Cod. LXXV. fila 24.

2). Sărăritul munţilor:

Carte de sărăritul munţilor.

Zemli Vlahscoie. S'a dat acéstă carte a Domnieĭ-Mele . . . carele pe anul acesta cu let 1813 a cumpĕrat slujba sărărituluĭ munţilor, să aibă a umblà prin tóte satele cele sciute din sud. Saac, Buzĕŭ şi Slam-Rîmnic, să caute acéstă slujbă, şi de la toţĭ ómeniĭ ce se îndestuléză cu sare din munţĭ făr' de banĭ, să aibă a luà de la ómeniĭ casnicĭ de om po banĭ 66, după obiceiŭ, iar maĭ mult nu, că se va pedepsì. Însă acéstă slujbă să fie volnic a o căutà până la Sfinţiĭ Apostolĭ şi numaĭ o luare de banĭ să fie, iar de la Sfinţiĭ Apostolĭ înainte să nu se cuteze a maĭ umblà. Poruncim Domnia-Mea şi dumné-vóstră ispravnicilor de la aceste judeţe, pe carĭ îl va arĕtà maĭ sus numitul, că nu se supune a-şì plătì sărăritul, pe uniĭ ca aceia să-ĭ faceţĭ şi făr' de voia lor a plătì după obiceiŭ, i saam receh gpd. — 1813 Ianuarie 1.

Cod. LXXV, fila 24 v.

3). *Iratul cazanelor de poverne.* La 1814 s'a înfiinţat acest irat în folosul celor doĭ Vornicĭ: de politie şi al obştirilor, cu actele următore:

Cărţĭ la tóte judeţele pentru iratul cazanelor.

Zemli Vlahscoie. Fiind-că între alte bune întocmirĭ la iratul boerilor, care cu sfat de obşte, prin hrisovul Domnieĭ-Mele, ce am dat, se cuprinde şi acésta, că doĭ din dumné-lor veliţĭ Dvornicĭ, al treilea şi al patrulea, cariĭ nu aveaŭ până acum nicĭ un irat, să aibă de acì înainte a luà de la tóte povernele saŭ velniţe neguţătorescĭ verĭ-câte cazane se vor aflà, făcĕnd rachiŭ de neguţătorie în ţótă ţéra Domnieĭ-Mele, de fieş-care cazan po talerĭ 15, din carĭ talerĭ 7 parale 20 să se ieà de către dumné-luĭ Vel Dvornicul al treilea şi talerĭ şépte şi jumătate de către dumné-luĭ Vel Dvornicul al patrulea, iar velniţele i povernele i cazanele verĭ-câte vor fi în tótă ţéra, mânăstirescĭ i boerescĭ, de la Vel Ban până la Clucer de arie, asemenea şi jupânesele cele vĕduve de acéstă tréptă, acelea să fie apĕrate şi nedajnice întru nimic, iar când se vor da şi acestea în arendă, să plătéscă arendaşiĭ aceĭ po talerĭ 15 de cazan, ca unul ce se neguţătoresce cu povarnă, precum se urméză şi la vama grâuluĭ, şi cazanele cele micĭ ale locuitorilor ţĕranĭ, ce le aŭ pentru folosul şi negoţul lor, să fie cu totul apĕrate de acéstă rĕspundere; decĭ după cuprinderea hrisovuluĭ Domnieĭ-Mele s'a dat Domnésca Nóstră carte la sud . . . luĭ . . . ce s'a orînduit de către dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ, ca să aibă volnicie a umblà în tot judeţul acesta şi de la aceĭ ce se cuvine a luà după cuprinderea de maĭ sus, să ieà de fieş-care po talerĭ 15; pentru care poruncim dumné-vóstră ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, să daţĭ tótă mâna de ajutor orînduituluĭ, ca să pótă strînge acest venit fără cusur, cum şi împotrivă să nu îngăduiţĭ a cere şi a supĕrà pe aceia, cariĭ nu sunt datoraţĭ la acéstă dare. I saam receh gpd.—1814 Octobre 27.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Contra acestuĭ avaet se ridică marĭ reclamaţiĭ. Atuncĭ Vodă scrie ispravnicilor:

Zemli Vlahscoie. Dumnĕ-vóstră ispravnicilor ot sud. sănătate, din multele jălbĭ ce aŭ venit la auḑul Domnieĭ Mele din partea locuitorilor, ne-am însciinţat Domnia Mea, că slujbaşiĭ ce sunt orînduiţĭ pentru strînsul şi căutarea slujbeĭ cazanelor, ce este irat al dumné-lor veliţilor Vornicĭ al treilea şi al patrulea, urmând în potriva cuprinderiĭ Domnesculuĭ nostru hrisov, fac năpăstuirĭ locuitorilor în felurĭ de chipurĭ, ci dar ca să lipséscă acest fel de năpăstuitóre urmare şi să nu se îndrăznéscă slujbaşiĭ a se abate câtuşĭ de puţin din cuprinderea hrisovuluĭ, iată într'adins cu deslușire vi se scrie și vi se poruncesce în ce chip aŭ să urmeze slujbaşiĭ cu strîngerea acestuĭ avaet:

1). De la velniţele i povernile saŭ cazanele ce lucréză rachiŭ orĭ mânăstirescĭ saŭ boerescĭ, de vor fi până la vel Clucer de arie, nu aŭ a cere slujbaşiĭ nicĭ un ban, ci să fie apĕraţi, iar când aceĭ stăpânĭ aĭ lor le vor da în arendă şi va lucrà cu dînsele arendaş pentru neguţătoria sa, să plătéscă acel arendaş câte talerĭ 15 de cazan.

2). De la vel Clucer de arie, între carĭ sunt şi privileghiaţiĭ, în jos până la locuitoriĭ ţĕranĭ, adecă birniciĭ câţĭ vor avé velniţe, povernĭ saŭ cazane, lucrând într'însele rachiurĭ pentru neguţătorie, iar nu pentru trebuinţa caselor lor (care acea trebuinţă nu póte fi de maĭ multă sumă decât până la cincĭ-spre-ḑece, mult douĕ-ḑecĭ vedre), toţĭ aceia să plătéscă câte talerĭ 15 de cazan.

3). Toţĭ locuitoriĭ birnicĭ, de vor lucrà cu cazane micĭ rachiurĭ, fie măcar şi pentru neguţătorie, să nu fie supĕraţĭ câtuşĭ de puţin; iar câţĭ şi din locuitoriĭ birnicĭ vor avé orĭ povernĭ, orĭ velniţe, orĭ cazane marĭ, lucrând într'însele rachiurĭ pentru neguţătorie, şi aceĭa să fie datorĭ a plătì câte talerĭ 15 de cazan ca şi ceĭ-lalţĭ.

Să se feréscă însă slujbaşiĭ a face câtuşĭ de puţin catahrisis în vre-un fel de chip, saŭ să céră avaet de la dajniciĭ acestuĭ venit, numaĭ câţĭ se va întâmplà să găséscă prin casele lor vre-un cazan mare saŭ mic în care să fie lucrat în aniĭ trecuţĭ rachiŭ, iar nu şi într'acest an, căcĭ când şi acum în urma aceştiĭ poruncĭ a Domnieĭ-Mele, ce cu deslușire se arată maĭ sus, se va dovedì vre-unul din slujbaşĭ că aŭ urmat în potrivă, să scie unul ca acela, că după ce îl vom îndatorà de va întórce îndoit ceea-ce va luà rĕŭ, apoĭ îl vom şi pedepsì cu străşnicie, chiar acolo la faţa loculuĭ, ca să se facă pildă şi altora, şi ca să fie sciută acéstă poruncă tuturor de obşte, numaĭ de cât să puneţĭ a se scóte copiĭ întocmaĭ şi să orînduiţĭ a se cetì prin tóte satele în auḑul obşteĭ, care acele copiĭ după ce se vor cetì, să le şi iscăléscă în dos preoţiĭ, părcălabiĭ i caimacamiĭ satelor, prin încredinţare că le-aŭ auḑit şi le-aŭ inţeles şi să le trimiţĭ aicĭ la Divanul Domnieĭ-Mele. I saam receh gpd. — 1814 Novembre 6.

Cod. LXXIV, fila 154 v.

Contra acesteĭ taxe puse pe rachiurĭ şi *ţuicì* (căcĭ ţĕraniĭ la munte nu făceaŭ rachiurĭ; ci ţuică din prune, deşì nu erà cu acest nume în comerciŭ, ci cu cel de rachiŭ), se agitaŭ, pe lângă ţĕranĭ, şi câreiumariĭ din Bucurescĭ. Vodă şi Divanul, emoţionaţĭ de acéstă agitare, rĕstălmăcesc pitacele anterióre, ḑicênd, în 1816, că n'aŭ fost cuprinse câreiumile din Bucurescĭ în noul avaet şi decĭ le scutesc. (1)

(1) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.*

De vreme ce în hrisovul saŭ poruncile Domnieĭ-Mele ce s'aŭ dat pentru acest irat al cazanelor, nimic nu se cuprinde pentru politia Bucurescilor şi nicĭ că aŭ

Iată şi un act relativ la abusurĭ în perceperea dăriĭ cazanelor:

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.

Intocmaĭ după acéstă anaforà a dumné-lor veliţilor Vornicĭ, poruncim dumné-vóstră ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, să faceţĭ urmare, neîngăduind nicĭ într'un chip pe pârâţiĭ slujbaşĭ a face jăluitorilor câtuşĭ de puţină supĕrare maĭ mult peste orînduéla şi cuprinderea Domnesculuĭ nostru hrisov, după care poruncim şi dumi-tale Vel Logofete de Ţéra-de-sus, să se deà jăluitorilor şi copie a aceĭ perióde de hrisov, adeverită cu iscălitura dumit-tale, ca să o aibă la mânile lor, spre a nu puté slujbaşiĭ să le facă în potrivă supĕrărĭ.—1814 Octobre 12.

(Pecetea gpd.).

Prea Inălţate Dómne,

După luminata porunca Înălţimiĭ Tale ce mi se dă la acéstă jalbă a locuitorilor i preoţilor din satul Crângul de jos ot sud Vlaşca, luând séma am vĕḑut arĕtarea

---

avut vre-o supĕrare de plată rachieriĭ, nicĭ de la Cămara gpd., de când s'a întocmit acest irat şi până acum, după pliroforia ce ne dă dumné-luĭ Vel Logofĕtul printr'acéstă anaforà; pentru acel dar cuvînt şi pentru cele-lalte câte maĭ jos se arată, nicĭ o dreptate nu aŭ cumpĕrătoriĭ acestuĭ irat la cererea ce fac, ci poruncim Domnia-Mea ca jăluitoriĭ să fie apĕraţĭ de plata acestuĭ avaet.—1816 Ianuarie 17.

(Pecetea gpd.).

Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Înălţimiĭ Tale ce ni se dă la acéstă jalbă a rachierilor şi cârciumarilor de aicĭ din politia Bucurescilor, făcênd cercetare vĕḑuĭ cuprinḑêndu-se în Luminat hrisovul Măriei Tale, unde este orînduit acest irat al cazanelor, că scrie a luà de la tóte povernile saŭ velniţele neguţătorescĭ, verĭ-câte cazane se vor aflà, făcênd rachiŭ de neguţătorie în tótă ţéra, să deà pe fieş-care cazan po talerĭ 15, iar boeriĭ i mânăstirile până la Clucer de arie, să nu se supere, cum şi ceĭ-lalţĭ locuitorĭ ce vor face de trebuinţa caselor lor, după care s'aŭ dat şi luminate cărţile Măriei Tale, pe 17 judeţe, poruncitóre către ispravnicĭ, atât în anul trecut cât şi într'acest următor an, la ceĭ ce aŭ cumpĕrat iratul acesta de la dumné-lor veliţiĭ Vornicĭ al treilea şi al patrulea, iar pentru cârciumarĭ saŭ rachierĭ, carĭ ţin prăvăliĭ în politie de fac vutcă şi alte rachiurĭ osebite, nu se cuprinde nimic, precum se vede şi urméză că nu s'a făcut vre-o poruncă pe Bucurescĭ, care este osebită de isprăvnicaturĭ, iar maĭ vîrtos că politia Bucurescilor are fumărit, căminărit, vamă şi alte ajutorinţe ce fac isnafurile i cheltuelĭ grele, cumpĕrând lemnele scumpe, iar velniţele pe afară nu aŭ nicĭ unele de acestea, maĭ vîrtos că până acum n'aŭ fost supĕraţĭ, că acum li se cere făr' de a avé poruncă de la Măria Ta, dată pe Bucurescĭ, ci de va fi primit Măriei Tale, cu cuviinţă ar fi, ca să aĭbă osebire rachieriĭ şi cârciumariĭ din politia Bucurescilor pentru alte dărĭ şi havalele ce aŭ, saŭ precum maĭ bine se va chibzuì de înaltă înţelepciunea Înălţimiĭ Tale, se va da poruncă de urmare. — 1816 Ianuarie 15.

Vel Logofĕt.

Cod. LXXXII, fila 251.

ce fac, cât şi cuprinderea luminatulu! hrisov al Măriei Tale, după care s'aŭ dat şi luminate cărţĭ la mâna celor orînduiţĭ cu strîngerea acestuĭ irat al cazanelor şi de va fi precum arată, se vede că sunt supĕraţĭ în potrivă; şi ca să nu se facă luare nedréptă, nicĭ să céră de acolo de unde nu se cuvine, găsim cu cale, să fie luminată poruncă, atât cátră dumné-luĭ Vel Logofĕtul, ca să le deà copie de periodis al cuprinderiĭ luminatuluĭ hrisov pentru iratul acesta al cazanelor, cât şi deosebit să se poruncéscă şi dumné-lor ispravnicilor judeţuluĭ, ca să nu îngăduéscă slujbaşĭ a supĕrà pe locuitorĭ în potriva hrisovuluĭ şi a luminateĭ cărţĭ a Măriei Tale, ce are slujbaşiĭ la mână, ci numaĭ de acolo, de unde i se orînduesce a luà, de acolo să se facă şi împlinire, de care arĕtăm Înălţimiĭ Tale.—1814 Octobre 7.

Grigorie Bălăceanu Vel Vornic, Dumitrache Racoviţă Vel Vornic.

1815 Ianuarie 12. S'a făcut carte deschisă la mâna Şătraruluĭ Petre ce se află la sud. Saac cu îndreptarea aşezămîntuluĭ cuprindĕtor ponturilor ce s'aŭ dat către ispravniciĭ judeţelor pentru avaetul cazanelor, ca să cerceteze şi aicea şi, unde va găsì luare în potriva porunciĭ, să pue să întórcă înapoĭ. (1)

Cod. LXXIV, fila 170.

Reclamaţiunilor ţĕranilor de la munte, Vodă le face óre-care concesiune prin actul de maĭ jos:

Cărţile ce s'aŭ dat pe acest următor an pentru cazane, 1815 Octobre 12, iratul Vornicieĭ.

Zemli Vlahscoie. Dumné-vóstră ispravnicilor ot sud . . . sănătate. Vĕ facem în scire că pentru iratul dumné-lor veliţilor Dvornicĭ, al treilea şi al patrulea, care cu sfat de obşte prin hrisovul Domnieĭ-Mele încă din anul trecut s'a întocmit a se luà de la povernile saŭ velniţe neguţătorescĭ, carĭ se vor aflà făcênd rachiŭ de neguţătorie în tótă ţéra Domnieĭ-Mele, să ieà de fieş-care cazan po talerĭ 15, şi pentru maĭ buna întocmire după multele jălbĭ ce aŭ venit la auḑul Domnieĭ-Mele, iarăşĭ din anul trecut, la Novembre 6, am făcut Domnia-Mea ponturĭ cu desluşire cum are să se urmeze şi s'aŭ trămis la tóte judeţele, carĭ ponturĭ se arată maĭ jos, spre a se urmà şi a se păzì şi acum am dat dar acéstă carte a Domnieĭ-Mele la mâna . . . . . . ce s'a orînduit de dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ al treilea şi al patrulea, ce prin scirea dumné-lor ispravnicilor să caute acest huzmet, cu urmare după cum maĭ jos se cuprinde întocmaĭ, însă:

---

(1) *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.*

Credincios boerule al Domnieĭ-Mele Biv Vel Şătrare Petre, fiind că din madéua huzmetuluĭ cazanelor aŭ rĕmas asupra Serdaruluĭ Iancu Cătuneanu talerĭ 10,125, fiind fost orînduit primitor banilor acestuĭ huzmet, bez talerĭ 3000 ce s'aŭ rĕspuns la dumné-luĭ Stolnicul Aleco Vilara huzmet iar, după chiar socotéla cea iscălită de numitul Cătuneanu, care se vĕḑù şi de către noĭ, straşnic poruncim Domnia-Mea, să facĭ taxil aceştĭ banĭ negreşit de la maĭ sus numitul, şi fiind-că tot în acea socotélă arĕtă Cătuneanul, că el a rĕspuns baniĭ la Căminarul Cocorĕscul, îşĭ va căutà deosebit cu Cocorĕscul. Tolco pisah gpd.—1815 Februarie 8.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod LXXIV, fila 174 v.

1). De la velniţele saŭ povernile saŭ cazanele ce lucréză rachiul, orĭ mânăstirescĭ saŭ boerescĭ de vor fi, până la Vel Clucer de arie, nu aŭ a cere slujbaşiĭ nicĭ un ban, ci să fie apĕrate, iar când aceĭ stăpânĭ aĭ lor le vor dà în arendă şi va lucrà cu dînsele arendaşiĭ pentru neguţătoria sa, să plătéscă acel arendaş câte talerĭ 15 de cazan.

2). De la Vel Clucer de arie, între carĭ sunt şi toţĭ privileghiaţiĭ în jos până la locuitoriĭ ţĕranĭ, adecă birnicĭ câţĭ vor avé velniţe, povernĭ saŭ cazane, lucrâud într'însele rachiurĭ pentru neguţătorie, iar nu pentru trebuinţa caselor lor (care acea trebuinţă nu póte a fi de maĭ multă sumă decât până la 15 mult 20 vedre), toţĭ aceia să plătéscă câte talerĭ 15 de cazan.

3). Toţĭ locuitoriĭ birnicĭ de vor lucrà cu *cazane micĭ, fie măcar şi pentru neguţătorie*, să nu fie supĕraţĭ câtuşĭ de puţin, iar câţĭ şi din locuitoriĭ birnicĭ vor avé orĭ velniţe orĭ povernĭ, orĭ cazane marĭ, lucrând într'însele rachiurĭ pentru neguţătorie, şi aceia să fie datorĭ a plătì câte talerĭ 15 cum ceĭ-lalţĭ.

Să se feréscă însă slujbaşiĭ a nu face câtuşĭ de puţin catahrisis în vre-un chip saŭ să céră avaet de la dajniciĭ acestuĭ venit, numaĭ căcĭ se va întîmplà să găséscă prin casele lor vre-un cazan mare saŭ mic, în care să fi lucrat în aniĭ trecuţĭ rachiŭ, iar nu şi într'acest an, căcĭ când şi acum în urma aceştiĭ poruncĭ a Domnieĭ-Mele, ce cu desluşire se arată maĭ sus, se va dovedì vre unul din slujbaşĭ, că a urmat împotrivă, să scie unul ca acela că, după ce-l vom îndatorà a plătì îndoit ceea-ce va luà rĕŭ, apoĭ îl vom şi pedepsì cu străşnicie chiar acolo la faţa loculuĭ, ca să se facă pildă şi altora, i saam receh gpd.—1815 Octobre 12.

Cod. LXXV, fila 135.

Ţĕraniĭ din judeţele muntene nu vĕd, pentru ce câreiumarilor din Bucurescĭ Vodă le-a putut ardicà darea pe rachiurĭ şi nu şi lor, carĭ produceaŭ maĭ mult pentru propria lor casă. Eĭ se opun şi chiar resping forţa publică venită în favorul taxildarilor iratuluĭ cazanelor. Cum anul 1816 fù şi acel al uneĭ agitaţiunĭ de o natură maĭ periculósă, aceea a unor cete de pandurĭ din judeţele Oltene, Caragea simţĭ că e prudent pentru domnia luĭ a suprimà peste tot avaetul acesta supĕrător al velniţelor şi cazanelor. El dete decĭ următorul pitac:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.

Prea osfinţia ta părinte Mitropolite, iubitorilor de Dumneḑeŭ episcopĭ şi dumnévóstră cinstiţilor şi credincioşĭ veliţilor boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, binele nu este bun când are sfîrşiturĭ rele, adecă cugetând cine-vaşĭ a face bine către altul şi apoĭ cu pricinuirea aceluĭ bine, isvodindu-se de către alţiĭ rĕutăţĭ, acea faptă bună nu maĭ are fiinţă de bine; ca când am ḑice Domnia-Mea (precum avem pururea Domnéscă şi părintéscă îngrijire pentru locuitoriĭ Domnesciĭ nóstre ţĕrĭ de a-ĭ mângâià şi a-ĭ ocrotì spre a lor odihnă şi bună petrecere), asemenea îngrijind şi pentru trépta boeréscă (iar maĭ ales a celor ce se aflâ slujind) de a-ĭ ajutorà cu facere de bine, îngrijit-am şi pentru dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ al treilea şi al patrulea de a le face un irat al dregĕtorieĭ dumné-lor şi aşà, prin Domnescul nostru hrisov încă de la let 1814, am întocmit pe séma acestor doué dregĕtoriĭ, precum vĕ este sciut, de a plătì ceĭ ce lucréză rachiurĭ cu velniţe i cazane un avaet hotărît, care către aceia nu ar

fi fost simţitor, iar cătră dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ al treilea şi al patrulea de folos şi ajutor; n'a apucat însă a se uscà bine cernéla scrisoriĭ hrisovuluĭ şi aŭ început cumpĕrătoriĭ şi slujbaşiĭ acestuĭ irat a urmà prin ţéră asupra locuitorilor felurĭ de catahrisis, de hrăpire şi năpăstuirĭ cu numirea acestuĭ avaet, în cât de multe orĭ şi cercetătorĭ am trimis prin judeţe de aŭ împlinit acele nedrepte luărĭ, dar nimic n'am folosit, căcĭ unde aşteptam a vedé, de nu desăvîrşită contenire, măcar scădere óreşĭ-care a aceştiĭ felurimĭ de jafurĭ, în potrivă, din necontenitele jălbĭ ale locuitorilor, ce pe tóte ḑilele ni se daŭ, vedem în fiinţă o crescere şi adaos al acestuĭ rĕŭ cătră obştea locuitorilor, care obştesc rĕŭ şi pagubă fiind cu neasemĕnare maĭ mare şi maĭ simţitor decât folosul ce dobândesc douĕ obraze şi ne maĭ putêndu-l suferì, iată hotărîm: ca de acum înainte să se ridice cu totul darea acestuĭ avaet şi vom chibzuì Domnia-Mea ce alt irat să orînduim; dar pentru că dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ aŭ apucat de l-aŭ vîndut pe acest an, şi fiind-că de la vînḑare până acum a trecut îndestulă vreme, în care aŭ avut cumpĕrătoriĭ pas a strînge acest venit in cât vor fi apropiind a-l istovì, ca unul ce se strînge din velniţe i cazane, ce nu se pot tăinuì, iar maĭ vîrtos materiile din carĭ se lucréză rachiul şi nu este ndoélă că nu trebuesc multe lunĭ spre a le puté face catagrafia slujbaşiĭ fie-căruia îudeţ şi a strînge venitul lor, a căruia strîngere şi căutare putem ḑice, că se asémĕnă cu căutatul dijmărituluĭ saŭ al oerituluĭ, de aceea dăm Domnia-Mea cumpĕrătorilor soroc hotărît până la sfîrşitul viitoruluĭ Februarie, ca până atuncĭ să împlinéscă a strînge şi a istovì acest avaet, cu urmare întocmaĭ după Domnescile nóstre poruncĭ, ce sunt date maĭ dinainte prin publicaţie şi apoĭ să conteneze cu totul; pentru care şi poruncim dumné-vóstră veliţilor logofĕţĭ de Ţéra-de-sus şi de jos, ca într'acestaşĭ chip să se facă Domnescile poruncĭ de publicaţie prin tóte judeţele cătră ispravnicĭ, poruncindu-li-se straşnic de a priveghià fórte, ca să nu se abată cum-vaşĭ slujbaşiĭ acestuĭ irat în luare de un ban maĭ mult peste chipul şi cuprinderea Domnescilor nóstre poruncĭ, căcĭ orĭ-ce în potrivă urmare se va dovedì, înşi-şĭ ispravniciĭ vor fi pedepsiţĭ şi sub grea rĕspundere. Tolco pisah gpd. — 1816 Ianuarie 26.

(Pecetea gpd.).

Vel Logofĕt.

Cod. LXXIV, fila 236.

Publicaţiĭ la tóte judeţele cătră ispravnicĭ pentru ertarea irătuluĭ cazanelor, a nu maĭ fi.

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.

Dumné-vóstră ispravnicilor ot sud ..... sănătate. Vĕ facem Domnia-Mea în scire, că după cum am avut şi avem pururea Domnéscă şi părintéscă îngrijire pentru locuitorĭ, de a-ĭ mângâià şi a-ĭ ocrotì, spre a lor bună odihnă şi petrecere, asemenea am îngrijit şi pentru trépta boeréscă, iar maĭ ales pentru ceĭ ce se află slujind, de a-ĭ ajutorà cu facere de bine; îngrijit-am dar şi pentru dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ al treilea şi al patrulea, de a le face un irat al dregĕtorieĭ dumné-lor şi aşà prin Domnescul nostru hrisov, încă din let 1814 am întocmit pe séma acestor douĕ dregĕtoriĭ, precum vĕ este sciut şi dumné-vóstră, de a plătì ceĭ ce lucréză rachiurĭ cu velniţe i cazane un avaet hotărît, care cătră aceia nu ar fi fost simţitor, iar cătră dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ al treilea şi al patrulea de folos şi ajutor, dar n'a apucat a se

uscà bine cernéla scrisorii hrisovuluĭ şi aŭ început cumpĕrătorii şi slujbaşiĭ acestuĭ irat a urmà prin ţĕră asupra locuitorilor felurĭ de catahrisis şi năpăstuirĭ cu hrăpirĭ în numirea acestuĭ avaet, în cât de multe orĭ şi cercetătorĭ am trimis prin judeţe de aŭ împlinit acele nedrepte luărĭ, dar nimic nu am folosit, căcĭ unde aşteptam a vedé, de nu desăvîrşită contenire aceştiĭ felurimĭ de jafurĭ, în potrivă, din necontenitele jălbĭ ale locuitorilor, ce pe tóte ḑilele ni se daŭ, vedem în fiinţă o crescere şi adaos al acestuĭ rĕŭ către obştea locuitorilor, care acest obştesc rĕŭ şi pagubă fiind cu neasemĕnare maĭ mare şi maĭ simţitor decât folosul ce dobândesc doue obraze, şi ne maĭ putêndu-l suferì, am hotărît, ca de acum înainte să se ridice cu totul darea acestuĭ avaet; dar pentru că dumné-lor veliţiĭ Dvornicĭ aŭ apucat de l-aŭ vîndut pe acest an şi fiind-că de la vînḑare şi până acum aŭ trecut îndestulă vreme, în care aŭ avut cumpĕrătoriĭ pas a strînge acest venit, în cât vor fi apropiind a-l şi isprăvì, ca unul ce se strînge din velniţe i cazane ce nu se pot tăinuì, iar maĭ vîrtos materiile din carĭ se lucréză rachiul şi nu este îndoélă, că nu trebuesc multe lunĭ spre a le puté face catagrafia slujbaşiĭ fieş-căruia judeţ şi a strînge venitul lor, a căruia strîngere şi căutare putem ḑice, că se asémĕnă cu căutatul dijmăritului saŭ al oeritului; de aceea dăm Domnia-Mea cumpĕrătorilor soroc hotărît până la sfîrşitul aceştiĭ următóre lunĭ Februarie, ca până atuncĭ să îngrijéscă a-şi strînge şi a-şi istovì acest avaet cu urmare întocmaĭ după Domnescile Nóstre poruncĭ, ce sunt date de maĭ înainte prin publicaţie, şi apoĭ să conteneze cu totul; pentru care şi poruncim dumné-vóstră ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, să priveghiaţĭ fórte spre a nu se abate slujbaşiĭ acestuĭ irat în luare de banĭ maĭ mulţĭ peste chipul şi cuprinderea Domnescilor Nóstre poruncĭ, căcĭ orĭ-ce în potrivă urmare se va dovedì, înşi-şĭ dumné-vóstră veţĭ fi pedepsiţĭ şi sub grea rĕspundere; şi spre a fi sciută ridicarea acestuĭ irat în tótă vremea, să se trécă acéstă Domnéscă a Nóstră carte în condica judeţuluĭ, după care şi scoţêndu-se copiĭ, să se trimiţă pe la zapciiĭ plăşilor, spre a le cetì prin tóte satele, ca să scie şi eĭ, şi fiţĭ sănătoşĭ. —1816 Februarie 2.

Cod. LXXIV, fila 327 v.

Publicaţiunile ce s'aŭ făcut la 9 judeţe, adecă la Focşanĭ, la Buzĕŭ, la Prahova la Olt, la Teleorman, la Ilfov, la Ialomiţa, la Vlaşca şi la Dâmboviţa, pentru rĕmăşiţa cazanelor.

Milostiiŭ Bojiiŭ Iω Ioan Gheorghe Caragea Voeved i Gospodar zemli Vlahiscoie.

Dumné-vóstră ispravnicilor ot sud...... sănătate. Vĕ facem în scire, că sfîrşitul şi cuvîntul soroculuĭ ce am dat Domnia-Mea prin publicaţiĭ până la sfîrşitul trecutuluĭ Februarie, pentru contenirea venituluĭ huzmetuluĭ cazanelor nu a fost ca să păgubim cumpĕrătoriĭ huzmetuluĭ de dreptul lor (precum se face acéstă dovadă tot din cuprinderea acelor poruncĭ, unde ḑicem, că aŭ îndestulă vreme până la sfîrşitul trecutuluĭ Februarie să istovéscă strîngerea acestuĭ venit), ci ca să scape odată locuitoriĭ de smăcinările slujbaşilor; când dar orĭ din îndărătnicia celor ce aŭ fost datorĭ la plata acestuĭ avaet, după ce aŭ vĕḑut Domnescile nóstre poruncĭ, saŭ din neîngrijirea dumné-vóstră, nu vor fi putut în adevĕr cumpĕrătoriĭ acestuĭ huzmet, precum maĭ sus aŭ jăluit, a-şi strînge şi a-şĭ istovì acest drept şi canonisit irat, nu este cu cuviinţă pentru ale altora greşelĭ să rĕmâe eĭ păgubaşĭ acestuĭ huzmet, dintr'acel judeţ, făr' de a se maĭ încungiurà eĭ prin judeţ, să-ĭ aduceţĭ înaintea dumné-vóstră, unde să deà foĭ de numele celor ce sunt datorĭ a plătì şi n'aŭ plătit,

carĭ foĭ cercetându-le, câţĭ vor fi după cuprinderea ponturilor îndatoraţĭ la acéstă plată, să aveţĭ a face dumné-vóstră împlinire cu urmare întocmaĭ după poruncile de publicaţiĭ ce am dat Domnia-Mea, făr' de a vě abate câtuşĭ de puţin în vre-o catahrisis, adecă orĭ maĭ mult a împliuì de la ceĭ datorĭ, peste cuprinderea numitelor poruncĭ ale Domnieĭ-Mele, saŭ slujbaşilor a le cere ruşfeturĭ, căcĭ avem a face într'adins cercetare pe sub cumpět, şi dovedindu-vě în câtuşĭ de puţină împotrivă urmare, veţĭ fi înşi-vě dumné-vóstră sub grea rěspundere şi învinovăţire. I saam receh gpd.— 1816 Martie 6.

(Pecetea gpd.) Vel Logofět.

Cod. LXXIV, fila 240.

Chiar din primele ḑile s'aŭ făcut abusurĭ cu darea, cum probéză şi aceste acte:

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.

Iutocmaĭ după acéstă anaforà a dumné-lor veliţilor Vornicĭ, poruncim dumnévóstră ispravnicilor aĭ judeţuluì, să faceţĭ urmare, neîngăduind nicĭ într'un chip pe pîrâţiĭ slujbaşĭ a face jăluitorilor câtuşĭ de puţină supěrare maĭ mult peste orînduéla şi cuprinderea Domnesculuĭ nostru hrisov, după care poruncim şi dumi-tale, Vel Logofete de Ţéra-de-sus, să se deà jăluitorilor şi copie a aceĭ periodos din hrisov, adeverită cu iscălitura dumi-tale, ca să o aibă la mânile lor, spre a nu puté slujbaşiĭ să le facă în potrivă supěrărĭ. — 1814 Octobre 19.

(Pecetea gpd.) Vel Logofět.

Prea Înălţate Dómne,

După luminata porunca Mărieĭ Tale ce ni se dă la acéstă jalbă a locuitorilor din plaiul despre Buzěŭ sud Saac, luând séma am vědut arětarea ce fac, cât şi cuprinderea luminatuluĭ hrisov al Mărieĭ Tale, după care s'aŭ dat şi luminate cărţĭ la mâna celor orînduiţĭ cu strîngerea acestuĭ irat al cazauelor, şi de va fi, precum arată, se vede că sunt supěraţĭ în potrivă, ci ca să nu se facă luare nedréptă, nicĭ să se céră de acolo de unde nu se cuvine, găsim cu cale, să fie luminată poruncă, atât către dumné-luĭ Vel Logofětul, ca să le deà copie de periodos al cuprinderiĭ luminatuluĭ hrisov pentru iratul acesta al cazanelor, cât şi deosebit să se poruncéscă şi dumné-lor ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, ca să nu îngăduéscă pe slujbaşĭ a supěră pe locuitorĭ în potriva hrisovuluĭ şi a luminateĭ cărţĭ a Mărieĭ Tale, ce aŭ slujbaşiĭ la mână, ce numaĭ de acolo de unde i se orînduesce a luà, de acole să se facă şi împlinire; de care arětăm Inălţimiĭ Tele. — 1814 Octobre 14.

Vel Vornic.

Tutunăritul (1) se arendà în primul timp deosebit, aşà în 1813 până la 1816. In anul acesta s'a luat de un stînjen de cultură câte 17 parale fără de plocon şi numaĭ câte 2 parale de răvaş de nume. Culturile privilegiaţilor sunt scutite de acéstă taxă. Nicĭ chiar panduriĭ

(1) *Carte de slujba tutunărituluĭ.*

Zemle Vlahiscoie Vîndarea tutunărituluĭ pe anul acesta cu let 1813, după trebuinţele cele învederate, s'a hotărît, cu sfat de obşte, să se ieà de un stînjen câte ḑece parale şi měsurătórea să se facă cu stînjenul ce se va da de la Vistierie înfierat, mě-

din judeţele oltene nu sunt scutiţĭ, ceea-ce nu puţin îĭ supĕră şi contribue la agitaţiunile lor.

---

surându-se locurile de tutun în lat şi în lung şi pe câţĭ stînjenĭ va eşì, să plătéscă de stînjen, cum s'a ḑis maĭ sus, câte ḑece parale făr' de plocon, numaĭ câte douĕ parale de răvaş de nume, şi slujbaşiĭ tutunarĭ să fie datorĭ a da răvaşe de plată iarăşĭ cu suma banilor şi cu suma stînjenilor, căcĭ mĕsurătórea cu cotul ce se urmà din vechime, se făceà cu catahrisis, făcêndu-se multe năpăstuirĭ locuitorilor, iar mĕsurătórea cu stînjenul s'a gasit maĭ dréptă; de aceea s'a hotărît a se urmà mĕsurătórea cu stînjenul. Vînḑarea însă a tutunărituluĭ este afară de ceĭ privileghiaţĭ şi ceĭ ce aŭ hrisóve i cărţĭ Domnescĭ de scutélă, iar ceĭ-lalţĭ toţĭ, cum şi panduriĭ din patru judeţe ot peste Olt, aŭ să plătéscă tutunăritul, precum maĭ sus se cuprinde, şi de va fi ca să se caute slujba de cumpĕrătorul judeţuluĭ, să se feréscă de a nu face cea maĭ puţină nedreptate locuitorilor, cu luare de banĭ maĭ mult peste suma hotărîtă, că apoĭ ceea-ce se va dovedì, prin cercetările ce sunt a se face, că aŭ luat maĭ mult prin catahrisis, va fi silit, nu numaĭ ca să intórcă înapoĭ îndoit, ci se va şi pedepsì după mĕsura vineĭ, iar de va fi să se vînḑă huzmetul la altul, îndatorat să fie a se chezăşuì cu acel cumpĕrător, ca să nu se facă câtuşì de puţină năpăstuire locuitorilor, că nicĭ acela nu va scăpà de pedépsă. Decĭ cu acéstă orînduélă s'a dat acéstă carte a Domnieĭ-Mele . . . . ce s'a orînduit de dumné-lor boeriĭ cumpĕrătorĭ cu tutunăritul la sud . . . . să aibă volnicie a căutà slujba şi cu stînjenul ce i se va da pecetluit de la Visterie să mĕsóre şi să ieà şi baniĭ, cu urmare precum se cuprinde maĭ sus, să nu îndrăznéscă însă a pune în mĕsurătóre şi loc fără tutun, cu cuvînt că ar fi avut tutun semĕnat şi nu s'a făcut, ci numaĭ loc în care va fi tutun şi maĭ mult să nu se îndrăsnéscă a cere ce-vaşĭ cu nicĭ un fel de numire, nicĭ conace făr' de plată să nu facă, ci orĭ ce le va trebuì, să le cumpere cu banĭ gata, că dovedindu-se în potrivă următor, se va pedepsì. Şi dumné-vóstră ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, să îngrijiţĭ a se urmà întocmaĭ, precum poruncim, dându-le şi ajutorul cel cuviincios, ca la o slujbă ce este a Visterieĭ Domnieĭ-Mele; i saam receh gpd.—1813 Maiŭ 20.

Cod. LXXV, fila 68.

Cărţĭ de tutunărit pe judeţe, la let 1816.

Zemli Vlahiscoie. Vînḑarea tutunărituluĭ pe anul acesta cu let 1816, după trebuinţele cele învederate, cu sfat de obşte s'a hotărît, să se ieà de un stînjen câte parale 17 şi mĕsurătórea să se facă cu stînjenul ce se va da de la Visterie înhierat, mĕsurându-se locurile de tutun în lat şi în lung şi pe câţĭ stînjenĭ va eşì, să plătéscă de stînjen, cum s'a ḑis maĭ sus, câte parale 17 făr' de plocon, numaĭ câte douĕ parale de răvaş de nume să ieà, şi slujbaşiĭ tutunarĭ să fie datorĭ a dà răvaşe de plată iarăşĭ pe suma banilor şi cu suma stînjenilor, căcĭ mĕsurătórea cu cotul, ce se urmà din vechime, se făceà cu catahrisis, făcêndu-se multe năpăstuirĭ locuitorilor, iar mĕsurătórea cu stînjenul s'a găsit maĭ dréptă; de aceea s'a hotărît a se urmà mĕsurătórea cu stînjenul; vînḑarea însă a tutunărituluĭ este afară din ceĭ privileghiaţĭ şi ceĭ ce aŭ hrisóve i cărţĭ Domnescĭ de scutélă, iar ceĭ-lalţĭ toţĭ, cum şi panduriĭ din patru judeţe ot preste Olt, aŭ să plătéscă tutunăritul, cum maĭ sus se cuprinde, şi de va fi ca să se caute slujba de cumpĕrătorul judeţuluĭ, să se feréscă de a nu face cea maĭ puţină nedreptate locuitorilor cu luare de banĭ maĭ mult peste suma

Pogonăritul străinilor continuă a se arendà cu taxa de 4 tal. 16 parale de tot pogonul. (1)

Fumăritul bălţilor, adecă taxa pe dreptul de a pescuì fără de plată în bălţile statuluĭ, peste Olt se plătesce 66 banĭ de fie-ce casă. (2)

hotărîtă, că apoĭ ceea-ce se va dovedì prin cercetările ce sunt a se face, că aŭ luat maĭ mult prin catahrisis, va fi silit nu numaĭ ca să întórcă înapoĭ îndoit, ci se va şi pedepsì după mĕsura vineĭ; iar de va fi ca să vîndă huzmetul la altul, îndatorat să fie a se chezăşuì cu acel cumpĕrător ca să nu facă câtuşĭ de puţină năpăstuire locuitorilor, căcĭ în potrivă urmând, nicĭ acela nu va scăpà de pedépsă; decĭ cu acéstă orînduélă s'a dat acéstă carte a Domnieĭ-Mele ...... ce s'a orînduit de cumpĕrătorul acestuĭ huzmet cu tutunăritul la sud Dolj, să aibă volnicie a căutà slujba şi cu stînjenul ce i se va da pecetluit de la Visterie să mĕsóre şi să ieà şi baniĭ, cu urmare precum se cuprinde maĭ sus; să nu îndrăsnéscă însă a pune în mĕsurătóre şi loc fără tutun, cu cuvînt că ar fi avut tutun semĕnat şi nu s'a făcut, ci numaĭ loc în care va fi tutun, şi maĭ mult să nu se îndrăznéscă a cere ce-vaşĭ cu nicĭ un fel de numirĭ, nicĭ conace făr' de plată să nu facă, ci orĭ-ce le va trebuì să le cumpere cu banĭ gata, că dovedindu-se în potrivă următorĭ, se vor pedepsì, şi dumné-vóstră ispravnicilor aĭ judeţuluĭ să îngrijiţĭ a se urmà întocmaĭ, precum poruncim, dându-le şi ajutorul cel cuviincios, ca la o slujbă ce este a Visterieĭ Domnieĭ-Mele, i saam receh gpd. (precum şi ruptaşiĭ ceĭ noĭ să plătéscă). — 1816 Iunie 1.

1817 Iunie 1, asemenea s'a făcut.

Cod. LXXV, fila 156 v.—159.

(1) *Carte de pogonăritul străinilor.*

Zemli Vlahiscoie. S'a dat acéstă carte a Domnieĭ-Mele ..... carele pe anul acesta cu lét 1813 aŭ cumpĕrat slujba pogonărituluĭ străinilor la sud ..... să aibă volnicie printr'acéstă carte a orînduì ómenĭ, să caute slujba şi mĕsurându-le viile ce aŭ aicĭ în pămîntul ţĕriĭ, de la străiniĭ carĭ nu sunt legaţĭ cu dajdie la Visterie, drept, după obiceiŭ cu stînjenul cel pecetluit, ce i se va da de la Visterie, să aibă a luà de tot pogonul po talerĭ 4 parale 16, iar maĭ mult să nu se îndrăznéscă a luà, că se va pedepsì; şi slujbaşiĭ ce vor umblà cu acéstă slujbă pentru mâncarea lor şi a cailor lor supĕrare saŭ cheltuélă locuitorilor să nu facă, ci tóte, orĭ-ce le va trebuì, cu tocmélă şi cu banĭ gata să aibă a le cumpĕrà, iar fără plată să nu se îndrăznéscă a luà, că se va pedepsì, urmând însă cu căutatul acesteĭ slujbe după obiceiul ce va fi urmat şi în alţĭ anĭ maĭ dinainte. Pentru care poruncim Domnia-Mea şi dumné-vóstră ispravnicilor, să îngrijiţĭ de a nu se face urmărĭ în potrivă, i saam receh gpd. — 1813 Maiŭ 20.

211.000, adecă două sute un-spre-ḑece miĭ s'a vîndut dijmăritul la dumné-luĭ Vel Spătarul şi Vel Postelnic.

Cod. LXXV, fila 68, v.

(2) *Carte de fumăritul bălţilor.*

Zemli Vlahscoie. După obiceiŭ s'a dat acésta carte a Domnieĭ-Mele ..... carele pe anul acesta cu lét 1813 aŭ cumpĕrat fumăritul bălţilor, ca să aibă a căutà acest venit şi a luà de la ómeniĭ ce sunt şeḑĕtorĭ la satele cele sciute de lângă bălţĭ în

Goştinăritul din tótă ţéra. In 1813 de la rîmătorii exportaţi, taxa este de 8 banĭ de rîmător, dacă exportatorul e pămîntean. Exportatorul sudit e scutit de acéstă taxă, plătind numaĭ vama de 3 la sută. (1) Aceştĭ 8 banĭ este taxa în favórea Căimăcămieĭ Craioveĭ, dar exportatorul maĭ are de plătit 4 parale de rîmător, havaet al ispravnicilor judeţuluĭ respectiv de peste Olt, dar nu şi pentru ispravniciĭ din cele-lalte 12 judeţe de dincóce de Olt. Adevĕrata taxă însă de trecere este de 4 talerĭ de părechea de rîmătorĭ şi în plus vama. Sudiţiĭ fiind scutiţĭ de aceste taxe, fie-cine înţelege lesne, cât erà ea de odiósă pentru pămîntenĭ şi cum sudiţiĭ, înţeleşĭ cu pămînteniĭ, frustraŭ fiscul de acéstă taxă, trecênd oile ca oĭ sudeţescĭ. (2)

---

5 judeţe ot preste Olt, care se îndestuléză cu pescele bălţiĭ făr' de banĭ, de tótă casa po banĭ 66, iar maĭ mult să nu se îndrăznéscă a luà, că dovedindu-se se va pedépsì; însă acéstă slujbă după obiceiŭ are să o caute numaĭ până la sfinţiĭ Apostolĭ; înainte nu are a maĭ umblà. Poruncim Domnia-Mea dumné-vóstră ispravnicilor de prin judeţe, să daţĭ mână de ajutor maĭ sus numituluĭ, ca să pótă strînge venitul acesta; i saam receh gpd. — 1812 Ianuarie 1.

Asemenea două cărţĭ ca acestea s'aŭ făcut pe 12 judeţe de dincóce de Olt.

(1) *Carte de goştinărit.*

Zemli Vlahscoie Dat-am Domnésca Nóstră carte ..... carele pe anul acesta cu let 1813 a cumpĕrat slujba goştinărituluĭ din tótă ţéra, ca să aibă volnicie a căutà acéstă slujbă în cincĭ judeţe ot preste Olt, urmând întocmaĭ după mijlocul ce se cuprinde maĭ jos, ca să ieà goştinărit numaĭ de la rîmătoriĭ ce es afară din ţéră, iar de la rîmătoriĭ ce nu es afară din ţéră n'are a cere goştinărit; decĭ dar, câţĭ, orĭ din neguţătorĭ, orĭ din străiniĭ carĭ strîng rîmătorĭ de neguţătorie şi vor vré a-ĭ scóte afară din ţéră, orĭ la ce parte, de la aceĭ rîmătorĭ ce vor eşì din ţéră, să ieà goştinăritul deplin, după vechiul obiceiŭ, de un rîmător banĭ opt, iar de va fi sudit adevĕrat acel ce scóte rîmătoriĭ din ţéră şi vor fi vitele adevĕrate ale suditului, cumpĕrate de el, iar nu alt meşteşug, de la acel sudit nu are să ieà goştinărit, plătind însă suditul vama la sută treĭ, la vameşul scheleĭ. Poruncim Domnia-Mea şi dumné-vóstră ispravnicilor de prin judeţe, pe carĭ îĭ va arĕtà maĭ sus numitul, că nu se supune a plătì, să-ĭ supuneţĭ a plătì şi fără voia lor a da goştinărit, după cum se cuprinde maĭ sus; i saam receh gpd.—1813 Ianuarie 1.

Asemenea două cărţĭ s'aŭ făcut pe 12 judeţe de dincóce de Olt, bez schela Câinenilor. *Cod. LXXV, fila 25 v.*

(2) Ponturile cu carĭ se dă în vîndare pe acest următor an, socotindu-se de la Aprilie 1 cu let 1813 până la sfîrşitul luĭ Martie cu let 1814, slobodenia treceriĭ rîmătorilor în Transilvania, prin schelele din tot cuprinsul ţĕriĭ, adecă Văleniĭ, Câmpina, Vâlcanul şi Mehadia.

1). Cel ce se va arĕtà de cumpĕrător, să deà maĭ întâiŭ chezăşie vrednică de credinţă pentru rĕspunderea banilor în vreme şi apoĭ să ieà asupră-ĭ acest huzmet.

2). Slobod este verĭ-cine va voì să trécă în Transilvania rîmătorĭ, prin scirea vameşuluĭ din partea loculuĭ şi a cumpĕrătoruluĭ acestuĭ contract.

3). Cumpĕrătorul are să ieà havaet de la toţĭ ceĭ ce vor trece rîmătorĭ în Tran-

Dijmăritul a fost sporit în Maiŭ 1813 pe cuvînt că este deficit la Visterie. Acéstă dare n'o plătesc Metropolia, Episcopiile, boeriĭ cu caf-

silvania, de păreche po talerĭ 4, şi trecĕtorul are voe să rĕspundă numituluĭ aceştĭ banĭ, bez vama ce este îndatorat să plătéscă vameşuluĭ din partea loculuĭ, pe la tóte schelele, după catalogul vămilor şi bez parale opt de un rîmător ale Caimăcămieĭ Craioveĭ i parale patru tot de la un rîmător ale ispravnicilor judeţuluĭ, pentru rîmătoriĭ ce vor trece pe la schelele din judeţele ot peste Olt, care aceste câte parale opt şi câte parale patru aŭ să se rĕspundă de către trecĕtorĭ, numaĭ pentru rîmătoriĭ ce vor trece din judeţele ot peste Olt, iar nu şi pentru ceĭ ce vor trece pe la schelele acestor 12 judeţe de dincóce.

4). Cumpĕrătorul să nu se îndrăznéscă a luà nicĭ un ban maĭ mult peste orînduitul avaet şi din tótă suma ce va trece, fieş-care luându-şĭ avaetul, să deà şi cărţile în mâna trecĕtoruluĭ, cuprindĕtóre atât de suma rîmătorilor ce vor trece peste hotar, cât şi de suma banilor ce aŭ plătit, numindu-se tot într'acea cărţulie şi numele trecĕtoruluĭ.

5). Toţĭ ceĭ ce vor trece rîmătorĭ în Transilvania, afară dintr'aceste maì sus numite dărĭ a trecĕtoriĭ, a vămiĭ i a Caimacamuluĭ şi a ispravnicilor de la judeţe ot peste Olt, nu aŭ să maĭ rĕspundă la nimenea nimic.

6). Cumpĕrătorul, din ḑiua ce i se va întărì contractul vînḑăriĭ, să i se deà tot ajutorul prin cărţĭ Domnescĭ de la Logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, spre căutatul şi strînsul acestuĭ irat.

7). Suma banilor să o rĕspundă cumpĕrătorul în treĭ câştiurĭ, la începerea de fieş-care patru lunĭ, adecă câştiul dintâiŭ la Aprilie întâiŭ, cel de al doilea la August întâiŭ, şi cel de al 3-lea la întâiŭ Decembrie.

8). Afară din preţul cumpĕrătóreĭ nu are să maĭ deà nimic cu nicĭ un fel de numire.

9). Verĭ ce risico-pericolon se va întîmplà la acest huzmet în curgerea acestuĭ an, să fie pe séma cumpĕrătoruluĭ, căcĭ Domnia-Mea nu se amestecă la acésta.

(Pecetea gpd.).

Vel Logofĕt.

Cod. LXXV, fila 58.

Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahscoie.

Dumné-vóstră ispravnicilor din sud. Mehedinţĭ, sănătate. Dumné-luĭ paharnicul Pană Costescu cumpĕrătorul trecĕtóreĭ rîmătorilor a scheleĭ dintr'acel judeţ în Ţéra-Nemţéscă, prin jalbă a făcut arĕtare Domnieĭ-Mele, că omul ce l-a avut orînduit la acea schelă, anume Ghenache, a aflat că ar fi murit, şi fiind-că are bănuélă că l-ar fi omorît alţiĭ, avênd asupra sa şi banĭ de-aĭ huzmetuluĭ, într'adins trimite pe acest om al sĕŭ spre cercetare; de aceea vĕ poruncim Domnia-Mea, ca îndată după primirea aceştiĭ poruncĭ, să faceţĭ scumpă cercetare acolo în faţa loculuĭ, atât prin alte doveḑĭ, cât şi prin carte de blestem, maĭ întâiŭ pentru mórtea luĭ, când şi din ce pricină i s'a întîmplat? al doilea, câtă sumă de rîmătorĭ a trecut în Ţéra Nemţéscă? de când s'a orînduit numitul Ghenache şi până acum? al treilea, câţĭ banĭ a strîns din socotéla acestuĭ huzmet? căcĭ paharnicul arată prin jalba sa, că nicĭ un ban nu ĭ-a trămis de când l-a orînduit, şi câţĭ banĭ se vor găsì strînşĭ, să-ĭ faceţĭ teslim în mâna acestuĭ trimis al paharniculuĭ, după cum însuşĭ în jalba sa a făcut cerere; şi

tan, feciorii de boerĭ şi vĕduvele de boer. Asemenea nu plătesc postelniceiĭ, némurile şi mazîliĭ, dar plătesc dijmăritul pe stupĭ şi rîmătorĭ pandurii. (1)

---

al patrulea, pentru lucrurile mortuluĭ, câte a avut şi câte se află acum? şi pentru tóte acestea să înscinţaţĭ Domnieĭ-Mele, cu întrégă pliroforie. Tolco pisah gpd. — 1813 Maiŭ 14.

Cod. LXXIV, fila 46.

(1) *Cărţĭ de slujba dijmărituluĭ*, pe lét 1813 Maiŭ 20.

Zemli Vlahiscoie. Vîndarea dijmărituluĭ pe anul acesta cu lét 1813, măcar că nu se cuvenià a se adăogà la plata acesteĭ slujbe, dar după cunoscuta lipsă întru care se află Visteria şi după curgĕtórele cheltuelĭ ce urméză necontenit în felurĭ de trebuinţe ale ţĕriĭ, cu sfat de obşte s'a găsit cu cale, ca estimp, numaĭ la acéstă trebuinţă să se ieà dijmărit de la una până la dece de sfinĭ i de pecĭ câte dece parale de litră făr' de plocon, iar de la dece în sus iarăşĭ câte dece parale de litră şi plocon, câte talerĭ unul de nume, i patru parale de numĕrătóre şi două parale pentru răvaşul de nume, iar alt ciuruc saŭ vre-o altă încărcătură cu totul să lipséscă, şi acéstă luare are să se urmeze numaĭ în anul acesta. Slujbaşiĭ dijmarĭ, la toţĭ ceĭ ce vor plătì dijmărit să deà răvaşe de plată într'acestaşĭ chip, adecă: atâţia banĭ a plătit cutare, din satul cutare, baniĭ dijmărituluĭ pe atâţia pecĭ şi pe atâţia sfinĭ, de litră câte parale dece, şi carĭ vor plătì şi plocon, să-ĭ trécă şi plocon în răvaş, căcĭ orĭ-carele se va îndrăsnì a da răvaş fără sumă de banĭ şi fără sumă de litre, se va pedepsì făr' de milostivire; vîndarea însă este afară din privileghiaţĭ, precum la vale maĭ pe larg se arată; cu acest dar mijloc vîndêndu-se la cochiĭ-vechĭ slujba dijmărituluĭ pe acest an la dumné-luĭ ..... s'a dat acéstă carte a Domnieĭ-Mele ..... ce s'a orînduit taxildar, carele să aibă volnicie a orînduì slujbaşĭ, să caute slujba la numitul judeţ, precum poruncim maĭ sus, şi precum prin ponturile de la vale se orînduesce, adecă:

1). Mitropolia, Episcopiile, mânăstirile cele marĭ, cu metóşele lor cele sciute, dijmărit să nu plătéscă, după vechiul obiceiŭ.

2). Dumné-lor beoriĭ i jupânesele vĕduve, ce le-aŭ stătut boeriĭ dumné-lor în boeriĭ cu caftan, i feciorii de boer ce sunt sciuţĭ, iarăşĭ să nu plătéscă dijmărit, precum a fost obiceiul.

3). Postelniceiĭ, némurile i mazîliĭ şi alţiĭ, ce aŭ sineturĭ de scutelĭ, să li se păzéscă privileghiul ce aŭ.

4). Toţĭ ceĭ-lalţĭ, atât pămîntenĭ i Sârbĭ, cât şi panduriĭ din patru judeţe ot preste Olt, ce vor avé stupĭ i rîmătorĭ, să aibă a-şĭ plătì dijmăritul pe deplin, precum maĭ sus se cuprinde, şi slujba să aibă a o căutà cu cercătură cu tot până la Septembre în 10.

5). Ceĭ-ce scutesc dijmărit fórte să se feréscă de a nu amestecà stupiĭ i rimătoriĭ, cu aĭ acelora ce plătesc dijmărit în bucatele lor, cu gând ca să păgubéscă slujba, că apoĭ uniĭ ca aceia dovedindu-se, nu numaĭ că pe acele litre ce se vor dovedì ascunse va plătì dijmărit indoit, ci încă şi pe ale luĭ drepte bucate va plătì dijmărit, în rînd cu ţĕraniĭ şi i se va stricà de tot privileghiul scuteliĭ.

6). Boeriĭ ce scutesc dijmărit pe drepte bucatele ce vor avé de tamazlîc, de dijmărit, să nu se supere, iar pentru cele ce va avé cumpĕrate de neguţătorie, pe acelea să plătéscă dijmărit.

Cântarul Domnesc în 1813 s'a arendat cu dreptul de a luà la suta de oca 15 banĭ. (1)

Ţiganiĭ daŭ iratul armăşieĭ, dar în 1817 Cămara Domnéscă îl ieà în folosul eĭ. Armăşia încetéză de a-l strînge şi Caragea dispune ca să-l adune Cămara Domnéscă şi să se deà Dómneĭ anologia ce i se cuvine. Până la 1817 marele Armaş erà şi judecătorul pricinilor cri-

---

7). Toţĭ ceĭ ce veţĭ avé stupăriĭ şi rîmătorĭ, să aveţĭ a vĕ arĕtâ bucatele vóstre la orînduiţiĭ slujbaşĭ, căcĭ orĭ-care îşĭ va dosì bucatele sale, dovedindu-se va plătì dijmărit îndoit.

8). Cumpĕrătorul de judeţ, de va fi să caute slujba însuşĭ, să se feréscă de a nu face cea maĭ puţină nedreptate locuitorilor, cu luare de banĭ maĭ mult peste suma cea hotărîtă, că apoĭ ceea-ce se va dovedì din cercetările ce sunt a se face, că aŭ luat maĭ mult prin catahrisis, va fi silit nu numaĭ ca să întórcă înapoĭ îndoit, ci se va şi pedepsì după măsura vineĭ, iar de va fi ca să vîndă huzhmetul la altul, îndatorat să fie a se chezăşuì acel cumpĕrător, ca să nu facă câtuşĭ de puţină năpăstuire locuitorilor, ci să urmeze întocmaĭ după cuprinderea ponturilor, căcĭ împotrivă urmând, nicĭ acela nu va scăpà de pedépsă

9). Poruncim Domnia-Mea şi vouĕ slujbaşilor ce veţĭ umblà cu acéstă slujbă şi a cailor voştri, supĕrare saŭ cheltuélă locuitorilor să nu faceţĭ, ci tóte, orĭ-ce va trebuì, cu tocmélă şi cu banĭ gata să luaţĭ, iar făr' de plată să nu vĕ îndrăsniţĭ a luà, precum nicĭ puĭ de găină saŭ alt-ce-vaşĭ să nu cereţĭ ca obiceiŭ, că orĭ-care se va cutezà a luà maĭ mult peste poruncă, saŭ va face supĕrare, saŭ cheltuélă locuitorilor, unul ca acela dovedindu-se, nu numaĭ ceea-ce va luà va plătì indoit, ci încă se va şi pedepsì, poruncim şi dumné-vóstră ispravnicilor să căutaţĭ să fiţĭ cu privighere de a nu îngăduì pe slujbaşĭ a face urmărĭ maĭ mult peste aceste ponturĭ, că veţĭ fi rĕspundĕtorĭ. Ci după aceste ponturĭ, poruncim ca şi dumné-vóstră să le daţĭ tot ajutorul cel cuviincios, ca la o slujbă ce este a Visterieĭ Domnieĭ-Mele, i saam receh gpd. — 1813 Maiŭ 20.

Cod. LXXV, fila 66.

(1) *Carte de slujba cântaruluĭ Domnesc.*

Zemle Vlahischoie. După obiceiŭ s'a dat acéstă carte a Domnieĭ-Mele . . . . . carele pe anul acesta cu let 1813 a cumpĕrat slujba cântaruluĭ Domnesc de aicĭ din oraşul Bucurescĭ, ca să aibă a căutà acéstă slujbă şi să fie dator a ţiné cântar drept, şi alt nimenĭ să nu aibă voe a ţiné cântar saŭ a cântărì marfa ce este de vîndare, ci numaĭ el, şi de tot omul ce vor aduce orĭ-ce fel de marfă de vîndare şi ar avé să cântăréscă, să aibă a o cântărì şi a luà la suta de oca banĭ 15, iar nu maĭ mult, numaĭ să aibă a se ferì, ca orĭ ce fel de marfă se va cântărì, să o cântăréscă cu cântar drept, iar nu cântar maĭ mic, ca să facă la vre-o parte nedreptate, că dovedindu-se se va pedepsì, i saam receh gpd.—1813 Ianuarie 1.

Asemenea douĕ cărţĭ s'aŭ făcut, una pe 12 judeţe şi alta pe Craiova şi pe 5 judeţe ot peste Olt.

Cod. LXXV, fila 26.

minale ale ţiganilor Domnescĭ, iară de la data acésta marele Cămăraş rĕmâne desărcinat de asemenea judecăţĭ. (1)

Mânăstirile (2), carĭ în timpul ocupaţiuniĭ rusescĭ aŭ fost obligate, pre-

(1) Carte prin care se dă eforia strîngeriĭ iratuluĭ şi a cercetăriĭ pricinilor Armăşieĭ la dumné-luĭ vel Cămăraşul.

Zemle Vlahiscoie. Cu tóte că birul ţiganilor Domnescĭ i cele-lalte orînduite dărĭ ale lor din vechime, până acum s'aŭ obicĭnuit a se strînge de cătră ceĭ după vremĭ dregĕtorĭ aĭ Armăşieĭ, dar fiind-că şi acest venit ca unul ce se adună de la aceştĭ ţiganĭ, carĭ sunt bunĭ şi dreptĭ aĭ Domnieĭ, se socotesce şi este al Cămăriĭ Domnescĭ, precum sunt şi huzmeturile, după cuviinţă urméză a fi legat şi acesta împreună cu cele-lalte la Cămara gpd ; de aceea iată printr'acéstă Domnésca nóstră carte, întocmind Domnia-Mea acéstă cuviinciósă orînduélă, ridicăm de acum înainte Armăşieĭ strîngerea acestuĭ venit şi hotărîm să fie sub îngrijirea şi eforia celuĭ după vremĭ vel Cămăraş şi strîngêndu-se la Cămara gpd., de acolo să se deà şi Luminăţieĭ Sale Dómneĭ analogon ce i se cuvine dintr'acest venit, după orînduéla ce se urmà până acum; şi către acésta, fiind-că cel după vremĭ vel Armaş pe lângă strîngerea acestuĭ venit al biruluĭ ţiganilor Domnescĭ, cu care erà însărcinat, aveà şi îngrijirea cercetărilor priciuilor englimaticescĭ, ce se caută la Departamentul criminalion de cătră judecătoriĭ aceluĭ Depertament, de aceea pe lângă eforia şi îngrijirea strîngeriĭ acestuĭ venit, cu care am însărcinat de acum înainte pe cel după vremĭ vel Cămăraş, îl însărcinăm tot pe dumné-luĭ şi cu îngrijirea i eforia cercetăriĭ englimaticescilor pricinĭ, ce se caută la maĭ sus numitul Depertament, că să fie şi de acum înainte iarăşĭ unite amândouĕ aceste eforiĭ, i saam receh gpd.— 1817 Iunie.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod. LXXV, fila 182.

(2) *Iõ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vahischoie.*

Cetindu-se înaintea Domnieĭ-Mele acéstă anaforà a dumné-lor veliţilor boerĭ şi făcênd şi noĭ chibzuire, n'am găsit cu cuviinţă a se împlinì condeiul rĕmăşiţelor ce ni se arată că sunt asupra mânăstirilor, în vreme ce mânăstirile îndestul aŭ fost împovorate cu alte dărĭ de ajutóre la ale ţĕriĭ trebuinţe, ce s'aŭ întîmplat, fără numaĭ cele de maĭ jos arĕtate treĭ condee: însă talerĭ 3.896 ce prisosesc din baniĭ proviantuluĭ asupra Mitropolieĭ i talerĭ 3.635 ce maĭ sunt asupra Mitropolieĭ din ceĭ câte talerĭ 5 luaţĭ de la preoţĭ i diaconĭ, poruncim dumi-tale vel Logofete de Ţéra-de-sus, să-ĭ împlinescĭ de la prea osfinţia sa părintele Mitropolitul; aşijderea şi pentru cel de al treilea condeiŭ de câte talerĭ 3 până la talerĭ 8 de la preoţĭ i diaconĭ, pe suma ludelor 8.138, ce s'aŭ găsit în anul trecut, să se facă Domnescile nóstre poruncĭ cătră ispravniciĭ judeţelor, ca prin protopopĭ strîngêndu-se de la tagma preoţéscă, să se trimită aicĭ la cancelaria Divanulul Domnieĭ-Mele, ca şi aceĭ banĭ, împreună cu suma banilor maĭ sus arĕtatelor condee, să se deà pitaruluĭ Velceĭ, spre cea desăvîrşită despăgubire a sa.—1816 Septembre 3.

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

Prea Înălţate Dómne,

După luminată porunca Măriei Tale de la acéstă jalbă a pitaruluĭ Velceĭ, am făcut chibzuire pentru talerĭ 49.431 parale 30, ce cu luminată hotărîrea Măriei Tale are să

cum vĕḑurăm, să contribuéscă cu sume importante pentru proviantul rusesc, continuă a fi învĕluite cu cererea de rĕmăşiţe. Totuşĭ la 1816, Domnitorul le scutesce pe cele maĭ multe de aceste rĕmăşiţe.

ieà numitul pitar de la câte patru eparhiile ţĕriĭ, preoţĭ şi mânăstirĭ din madéua proviantuluĭ rusesc, şi fiind-că prea osfinţia sa părintele Mitropolitul arată, că Mitropolia a primit pentru acest proviant talerĭ 153.896, însă 75.491 din cisla mânăstirilor de talerĭ 96.000, i 37.055 din cisla preoţilor i a diaconilor, lude 7.411 a câte patru eparhiile, de lude po talerĭ 8 şi s'aŭ împlinit numaĭ po talerĭ 5 (iar ceĭ-lalţĭ 3 arată prea sfinţia sa, că nu s'aŭ împlinit) i 33.850 a primit de la pitarul Velcea din vînḑarea de proviant şi 7.500 de la pitarul Ioniţă, iar după proviant, iar la Visterie s'aŭ dat numaĭ talerĭ 150.000 şi prisosesc asupra Mitropolieĭ talerĭ 3.896, fără a se ţiné în sémă alte condee ce maĭ arată prea sfinţia sa; s'aŭ dat însă talerĭ 3.216 părinteluĭ Mitropolit Dositeiŭ; fiind-că aceştĭ banĭ sunt daţĭ din léfa ce aveà a luà prea osfinţia sa de la Mitropolie, nu se cuvine a se scădé din banii proviantului, ce urmézá a fi daţĭ din iraturile Mitropolieĭ i talerĭ 15.000 ce arată pitarul Ioniţă logofĕtul Mitropolieĭ, că s'ar fi plătit dobândă câte talerĭ 7 şi ½ şi câte talerĭ 8 pe lună la banĭ ce s'aŭ ridicat în galbenĭ maĭ nainte până a se luà din eparhiĭ, de s'aŭ dat la Visterie, i talerĭ 8.000 ce arată iar pitarul Ioniţă că s'aŭ păgubit de la cursul galbenilor, nicĭ aceste două condee nu se ţin în sémă de nu va încredinţà pitarul Ioniţă prin jurămînt evanghelicesc faţă fiind şi pitarul Velcea, că sunt adevĕrate aceste condee două cum le arată el, cum şi talerĭ 17.000 capete şi dobândă ce arată prea osfinţia sa părintele Mitropolitul, că ĭ-a fost luat împrumut părintele proin Mitropolit Ignatie, tot pentru acest proviant, şi ĭ-a rĕspuns în urmă Mitropolia, iarăşĭ nu se ţin în sémă căcĭ ne-am pliroforisit, că aceĭ banĭ s'aŭ dat în vremea răsmiriţiĭ pentru altă contribuţie, iar nu pentru proviant, ci găsim cu cale ca aceĭ talerĭ 3.896 ce prisosesc asupra Mitropolieĭ din banii proviantuluĭ, după cum arĕtăm maĭ sus, să-ĭ rĕspunḑă prea sfinţia sa părintele Mitropolitul, aşijderea să rĕspunḑă prea sfinţia sa şi alţĭ talerĭ 3.635 ce se vĕd că aŭ rĕmas asupra Mitropolieĭ din ceĭ câte talerĭ 5 ce s'aŭ luat de la preoţĭ şi diaconĭ şi, împlinindu-se aceste două condee, ce fac talerĭ 7.531, de dumné-luĭ vel Logofĕtul de Ţéra-de-sus, ce din luminată porunca Măriеĭ Tale este orînduit mumbaşir asupra acesteĭ madele, să se deà pitaruluĭ Velceĭ, căcĭ cisla preoţilor din banii proviantuluĭ se vede pe lude 7.411, iar la cisla de ajutorul şcóleĭ din trecutul an s'aŭ găsit că sunt lude 8.138 şi de aceea prisosesc aceştĭ banĭ asupra Mitropolieĭ şi deosebit de aceste două condee să fie luminată porunca Măriеĭ Tale către dumné-lor ispravnicii judeţelor, ca prin protopopĭ să se împlinéscă şi acea rĕmăşiţă de câte talerĭ 4 de la céta preoţéscă şi să-ĭ trimiţă drept aicĭ la dumné-luĭ vel Logofĕtul, ca să-ĭ deà pitaruluĭ Velceĭ, cum şi talerĭ 20.509 ce arată iarăşĭ prea sfinţia sa prin anaforà către Măria Ta, că sunt rĕmăşiţă tot din cisla proviantuluĭ la unele mânăstirĭ. să trimiţă dumné-luĭ vel Logofĕtul Logofeţieĭ de Divan mumbaşirĭ cu luminate poruncile Măriеĭ Tale, ca să-ĭ împlinéscă şi să se deà şi dintr'aceia câţĭ vor trebuì până a se împlinì banii pitaruluĭ Velceĭ, iar prisosind ce-vaşĭ se va face chibzuire, unde să se deà acel prisos şi vom arĕtà Măriеĭ Tale prin osebită anaforà, iar hotărîrea rĕmâne la Măria Ta. — 1816 Maiŭ 17.

Radu Golescu Biv vel Ban, Barbu Văcărescu Vornic, Grigorie Filipescu Vel Vornic, Teodor Văcărescu Vel Vornic, Mihalache Racoviţă Vel Logofĕt.

Mânăstirile perd adese-orĭ şi vinăriciul, care se dă de către Caragea, pentru întreţinerea lazareturilor de ciumă. (1)

La 1813 Ianuarie, Caragea reînfiinţéză *apaltul* cărţilor de joc, destinând venitul luĭ pentru apanajul Dómneĭ, fiind-că i se scădĭuse unele veniturĭ din ale vămilor. (2)

---

(1) Publicaţiĭ la tóte judeţele, ca milele de vinăriciŭ să le trimiţă la Cassa nazîrilor lazareturilor.

Dumné-vóstră ispravnicilor ot sud . . . sănătăte. Pentru milele mânăstirescĭ, după hotărîrea ce s'a făcut a se luà în tómna trecută pe séma Casseĭ spitalurilor şi a lăzăreturilor de năprasnica bólă, şi de către Domnia-Mea aţĭ fost dumné-vóstră însărcinaţĭ prin poruncile ce am dat, încă de la trecuta lună a luĭ Novembre în 16, ca baniĭ aceştia să-ĭ strîngeţĭ dumné-vóstră şi cu catastih să-ĭ trimiteţĭ la dumné-lor boeriĭ nazîrĭ aĭ lăzăreturilor, făcêndu-se exeresis de milele de vinăriciŭ ce nu aŭ a se supĕrà, precum cu îndestulare se cuprinde într'aceeaşi poruncă; acum dar cu mirare ne fuse, când am auḑit de la dumné-lor boeriĭ nazîrĭ aĭ Casseĭ spitalurilor, că n'aţĭ trimis nicĭ catastih, nicĭ banĭ, după care urmare a dumné-vóstră se cădeà a vi se face şi osândă spre resplătire la nebăgarea în sémă, după porunca ce vi s'a dat, şi vi s'a fost poruncit, ca în grabă să trimiteţĭ baniĭ. şi căcĭ acum vi s'a trecut cu vederea greşala şi iată de iznóvă vĕ poruncim straşnic, ca cum maĭ fără de zăbavă să trimiteţĭ baniĭ milelor de vinăriciŭ cu catastih iscălit, căcĭ ne urmând şi acum, şi viindu-ne însciinţarea, că iarăşi n'aţĭ urmat nicĭ aceştiĭ de al doilea poruncĭ, să sciţĭ cu hotărîre, că veţĭ cădé în urgia Domnieĭ-Mele. — 1814 Februarie 16.

(2) *Apaltul cărţilor de joc.*

Fiind-că din vînḑarea vămilor vre-o câte-va veniturĭ scăḑêndu-se se daŭ în iraturile Luminăţieĭ-Sale Domniţeĭ, şi pintr'acele iraturì ale Luminăţieĭ Sale, unele rĕmâind atât de maĭ înainte, cum şi după vremĭ, cât şi acum tot în vînḑarea venituluĭ vămilor, iar altele ridicându-se cu totul pentru obştescul bine şi folos, a rĕmas Luminăţia Sa în desăvîrşită lipsă de acele drepte căderĭ iraturĭ; decĭ ca să se facă óreşĭ-care îndestulare la acea lipsă, care s'a făcut pentru obştescul bine, am hotărît Domnia-Mea, că vînḑarea cărţilor de joc să se deà prin apalt, şi să se vînḑă în tótă ţéra Domnieĭ-Mele, adecă atât în politia Bucurescilor, cum şi prin tóte oraşele i tîrgurile judeţelor de pe afară de la unul numaĭ ce se va încărcà cu acéstă vînḑare, iar acel vînḑĕtor cumpĕrând huzmetul acestuĭ apalt de la cochiĭ-vechĭ cu preţul ce se va tocmì, să aibă a face zapt tótă tréba apaltuluĭ, arĕtându-i-se că de la o ḑi hotărîtă are să vînḑă cărţĭ de joc numaĭ el prin tóte locurile, precum s'a ḑis maĭ sus, şi aceĭ banĭ ce va vinde huzmetul să fie irat al Luminăţieĭ Sale prea iubiteĭ nóstre Dómne, în locul celor ce s'aŭ aridicat din venitul vămilor şi ca să se întocméscă acest tertip, poruncim Domnia-Mea, cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ-Mele biv Vel Vistiere Ioane Moscu, ca îndată ce veĭ primì acest Domnesc al Nostru pitac, numindu-te Cassă al acestuĭ huzmet, să facĭ cunoscută hotărîrea Domnieĭ-Mele la ceĭ ce vor arĕtà muşteriĭ şi să vînḑă acest huzmet al apaltuluĭ cărţilor de joc cu strigare de cochiĭ-vechĭ, sub ponturile ce maĭ jos se arată:

1). Cumpĕrătorul peste cincĭ ḑile după vînḑarea huzmetuluĭ să aibă a începe la vînḑarea cărţilor de joc în politia Bucurescilor, iar tótă ţéra în curgere de 15 ḑile.

Venitul oeritului de la ciobaniĭ ardelenĭ continuă a da ocasiunĭ la multe reclamaţiunĭ. In interesul acopeririĭ datorieĭ vechĭ a ţĕriĭ, acest venit se menţine cu tóte reclamaţiunile primite şi cu tótă greutatea ce întîmpină vama, care aveà obligaţiunea să vegheze, ca ciobaniĭ să nu se întórcă în Ardél cu vite marĭ altele decât pe carĭ le-aŭ adus la păscut în munţĭ. (1) De la vitele marĭ aduse pentru păscut în munţĭ

2). Din ḑiua ce se va vinde huzmetul, cumpĕrătorul, împreună cu om orînduit din partea Casseĭ, să aibă a face catagrafie de tóte cărţile de joc ce se vor găsì prin tóte prăvăliile din Bucurescĭ, asemenea catagrafie să facă şi pe la tóte tîrgurile şi oraşele de prin judeţele de afară, prin marifetul dumné-lor ispravnicilor, dându-se cărţĭ Domnescĭ deschise de la Logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ-Mele şi împreună cu catagrafia ce se va face, atât aicĭ în politie, cât şi pe afară, pe care să pue pecetea, ca să nu aibă voe a vinde cărţĭ de joc neguţătoriĭ ce le vor fi avênd, socotindu-se acéstă poprire din ḑiua ce se va face catagrafia.

3). Cumpĕrătorul huzmetuluĭ să fie îndatorat a luà asupră-ĭ câte cărţĭ se vor găsì în ţéră, adecă atât în politie, cât şi pe afară, pe care să aibă a le plătì celor ce le vor fi avênd cu preţul ce se va găsì cu cale de către orînduitul cu Cassa boer al Domnieĭ-Mele, carele are a hotărî acest preţ după socotéla ce va face, atât al costuluĭ cărţilor de tótă felurimea, cât şi a interesurilor, şi tot acest boer are să hotărască după chibzuirea ce va face şi preţul cu care are să vînḑă cumpĕrătorul apaltuluĭ cărţile iarăşĭ de tótă felurimea, făcêndu-ĭ socotélă, atât după preţul cumpĕrătóreĭ celor de aicĭ cărţĭ şi celor ce va aduce din lăuntru, cum şi de alte cheltuelĭ i interesurĭ.

4). Cel ce se va dovedì, că a îndrăznit să vînḑă cărţĭ din ḑiua ce se va publicuì vînḑarea acestuĭ apalt, să se facă controbont tótă felurimea cărţilor şi pentru câte cărţĭ se va dovedì că a vîndut, să plătéscă apaltoruluĭ duzina cu preţ îndoit de cel ce se va hotărî să vînḑă el, iar la Cassa apaltuluĭ să plătéscă geremeà pentru un duzin po talerĭ 50, şi acela să se şi pedepséscă ca un nesupus hotărîriĭ Domnieĭ-Mele.

5). Baniĭ vînḑăriĭ să aibă a-ĭ numĕrà cumpĕrătorul la Cassa apaltuluĭ în treĭ câştiurĭ, adecă la fieş-care începere de patru lunĭ, socotindu-se acésta din ḑiua ce i se va vinde huzmetul la cochiĭ-vechĭ.

Cu aceste ponturĭ vînḑându-se huzmetul, poruncim, orînduitule boer al Domnieĭ-Mele, pe cel ce se va hotărî de cumpĕrător să ni-l facĭ cunoscut prin anaforà în scris, arĕtându-ne şi preţul cu care se va întocmì vînḑarea huzmetuluĭ, ca să i se deà şi cartea Domnieĭ-Mele spre a fi sciut de apaltador la toţĭ de obşte, iar baniĭ luându-ĭ, să aibĭ a-ĭ da în socotéla Luminăţieĭ Sale Dómneĭ, sub adeverinţă de primire.— 1813 Ianuarie 18.

Cod. IX, fila 30.

(1) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod.*

Vătaşe de la plaiul Prahoveĭ sud. Prahova. Cinstita chesaro-crăéscă aghenţie prin notă ne-a făcut arĕtare, că de la sudiţiĭ chesaricescĭ ce acum, pe vară, es cu vite marĭ din lăuntru la munţiĭ ţĕriĭ pentru păşune şi iar se întorc înapoì plătind la stăpâniĭ munţilor prin învoire păşunea, le-aĭ fi cerênd şi tu osebit avaet cu nume

nu se luà nicĭ o taxă. Pentru ele se plătià numaĭ proprietățiĭ pășunatul după învoélă.

---

de erbărit; ci fiind-că în cartea de vătășie ce ți se dă nu se cuprinde a luà de la acest fel de vite vre-un erbărit, precum nicĭ vameșilor în ponturile vămilor iarășĭ nu se cuprinde o orînduélă ca acésta și datorie aĭ a îngrijì fórte tare, ca numaĭ cu vitele acelea ce aŭ eșit din lăuntru la pășune să se întórcă, iar să nu amestece altele de aicĭ din țéră, căcĭ acelea nu sunt slobode a eșì nicĭ într'un chip din țéră, ci dar îțĭ poruncim ca de la acest fel de vite marĭ ce vin numaĭ pentru pășune, carĭ sunt adevĕrate ale sudiților, nu numaĭ să nu îndrăznescĭ a cere ceva, ci să și însciințezĭ Domnieĭ-Mele cu ce cuvînt aĭ făcut acéstă cerere, acésta îțĭ poruncim. — 1814 Iunie 13.

Cod. LXXIV, fila 127.

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Dumné-ta Vel Vistiere, de vreme ce jăluitoriĭ aceștia aŭ dovedit, că aŭ plătit bir între străinĭ în diastimă de 2 anĭ, după pliroforia ce ne daĭ printr'acéstă anaforà, poruncim, că de nu voesc a maĭ plătì bir și de acum înainte, să se ridice cu vitele lor de aicĭ a trece în Țéra-Nemțéscă. — 1818 Martie 18.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Cod. LXXXIX, pag. 297.

Prea Înălțate Dómne,

După luminată porunca Măriei Tale ce ni se dă la nota cinstiteĭ Aghențiĭ pentru Ioan Secal i Stoica Iartești de la Bran și Ioan Gherman de la Fisarașĭ, pentru carĭ arată că ar fi eșit cu obicĭnuite reghĭ și pașaporturĭ la oile lor ce le aŭ în județul Buzĕuluĭ, și cum că în pămîntul acesta nicĭ o namestie nu aŭ, iar zapciul străinilor de la acel județ le-ar fi luat talerĭ 100 de la fieș-care asupra căruia se aduce pâră pentru acéstă pricină, făcênd cercetare. maĭ întâiŭ mĭ-a arĕtat, că el se află numaĭ cu oile aicĭ și ceĭ din sus doĭ inșĭ făcênd pe toțĭ aĭ luĭ, iar nevasta îĭ este înlăuntru la Bran, și cum că doĭ anĭ plătesce bir la străinĭ, pentru care mi s'aŭ arĕtat și răvașele zapciuluĭ de le-am vĕḑut, arĕtând și sameșul de străinĭ carele a venit înaintea mea trimis de dumné-luĭ Stolnicul Iacovache, întîmplându-se a fi bolnav, cum că sunt așezațĭ în catastihul străinilor de doĭ anĭ, apoĭ l-am întrebat când s'a sciut că este sudit și numaĭ cu oile se află aicĭ, cum de s'a suferit de a plătit de rînd doĭ anĭ dajdie între străinĭ și nu a mers să arate cinstiteĭ Aghențiĭ, rĕspunse că nefiind statornic aicĭ ci călător, când înlăuntru la casa luĭ, când aicĭ, dînșiĭ vede numaĭ oile, nu aŭ avut vreme să vie până aicĭ să se arate, și așa plătiaŭ ómeniĭ luĭ, nesocotind că o să i se céră pentru vreme, din care se cunósce că a fost cu primirea lor, ĭ-am cerut reghiile ca să le vĕd, și mi-a arĕtat o reghie din lĕt 1817 a nepotu-sĕŭ, iar a luĭ ḑise că o are la oĭ și de cercetarea ce am făcut nu lipsiĭ (a arĕtà) Inălțimiĭ Tale. — 1818 Martie 12.

Vel Vistier.

(A se vedé restul actelor în Tom. X, partea II din *Istoria Românilor* de *V. A. Urechia).*

Analele Academieĭ Române. L. B.

Tom. *IX.* — Desbaterile Academieĭ în 1886—87		5.—
» *IX.* — *Memoriile Secțiuniĭ istorice:*		3.—
	Ḍece Maiŭ. Memoriŭ presentat Academieĭ, de *D. A. Sturdza*	—.30
	Biserica din Părhăuţi în Bucovina, de *S. Fl. Marian*	—.20
	Séma visterieĭ Moldoveĭ din 1818, de *V. A. Urechiă*	—.20
	O statistică a Ţĕriĭ-Românescĭ din 1820. Comunicare de *V. A. Urechia*	—.20
	Inscripţiunĭ după manuscrise. Comunicărĭ şi note de *V. A. Urechiă*	—.30
	Generalul Pavel Kisseleff în Moldova şi Ţéra-Românéscă, 1829—1834, după documente rusescĭ, de *A. Papadopol-Calimach.*	
	Notiţe despre slobodiĭ, de *V. A. Urechiă*	—.40
» *IX.* — *Memoriile Secțiuniĭ sciințifice*		1,50
» *X.* — Desbaterile Academieĭ în 1887—88		4.—
» *X.* — *Memoriile Secțiuniĭ istorice:*		6.—
	Didachiile saŭ predicele MitropolituluĭAntim Ivirénul, tomul II.— Studiŭ de *Episcopul Melchisedec*	—.40
	Studiĭ asupra legeĭ celor XII tabule, de *Ioan Kalinderu*	—.60
	De la Tobolsk până în China. Note de călĕtorie de Spătarul Nicolae Milescu, 1675. Traduse după un text grecesc de *G. Sion.*	1.—
	Archimandritul Vartolomeiŭ Măzărénul (1720—1780). Notiţă biografică şi bibliografică, de *V. A. Urechiă*	—.60
	Sigiliul tîrguluĭ Petreĭ (jud. Némţu). Notiţă istorică de *V. A. Urechiă*	—.30
	Pe file de ceaslov. Note istorice de *V. A. Urechiă*	—.20
	Document referitor la limba românéscă. Comunicare de *V. A. Urechia.* (Cu stampă heliografică.)	
	Documente dintre 1769—1800. Comunicărĭ de *V. A. Urechiă.*	—.40
	Documente relative la aniĭ 1800—1831. (I-a Serie). Comnicaţiune de *V. A. Urechia*	—.40
	Moratorium. Comunicaţiune de *V. A. Urechiă*	—.20
	Autografele luĭ Varlaam Mitropolitul. Comunicaţiune de *V. A. Urechiă.* (Cu stampă heliografică.)	—.50
	Istoria evenimentelor din Orient, cu referinţă la Principatele Moldova şi Valachia, din aniĭ 1769—1774, scrisă de biv Vel Stoln. Dumitrache şi editată după copia luĭ Nicolae Piteşteanul din anul 1782 de *V. A. Urechiă*	1,50
Indice alfabetic al cuprinsuluĭ volumelor XI din seria I şi I—X din Seria II din *Analele Academieĭ Române* pentru 1878—1888		2.—
Tom. *XI.* — Desbaterile Academieĭ în 1888—89		3.—
» *XI.* — *Memoriile Secțiuniĭ istorice:*		2.—
	Câte-va manuscripte slavo-române din Biblioteca Imperială de la Viena, de *Ioan Bogdan*	—.50
	Cincĭ documente istorice slavo-române din Archiva Curţiĭ Imperiale de la Viena, de *Ioan Bogdan*	1.—
	Diploma bîrlădénă din 1131 şi Principatul Bîrladuluĭ. — O încercare de critică diplomatică slavo-română, de *Ioan Bogdan*	—.60
	Biserica din cetatea Némţu şi documente relative la Vasile Lupu şi Dómna Ruxandra, de *V. A. Urechiă.*	
» *XI.* — *Memoriile Secțiuniĭ sciințifice*		5.—
» *XII.* — Desbaterile Academieĭ în 1889—90		3.—
» *XII.* — *Memoriile Secțiuniĭ literare*		2,50
» *XII.* — *Memoriile Secțiuniĭ istorice:*		12.—
	Biserica ortodoxă în luptă cu Protestantismul, în special cu Calvinismul, în vécul XVII-lea şi cele două sinóde din Moldova contra Calvinilor, de *Episcopul Melchisedec*	1,20
	Memoriŭ asupra perióděĭ din Istoria Românilor de la 1774—1786 însoţit de documente cu totul inedite, de *V. A. Urechiă*	11.—
Tom. *XII.* — *Memoriile Secțiuniĭ sciințifice*		—.40
» *XIII.* — Desbaterile Academieĭ în 1890—91		4.—
» *XIV.* — Desbaterile Academieĭ în 1891—92		2,50
» *XIV.* — *Memoriile Secțiuniĭ literare*		4.—
» *XIV.* — *Memoriile Secțiuniĭ sciințifice*		3,50
» *XV.* — Desbaterile Academieĭ în 1892—93		4,50
» *XV.* — *Memoriile Secțiuniĭ literare*		1,50
» *XV.* — *Memoriile Secțiuniĭ istorice:*		8.—
	Documente inedite din domnia luĭ Alexandru Constantin Moruzi, 1793—1796. Memoriŭ de *V. A. Urechiă*	8.—

Analele Academieĭ Române. L. B.

Tom. XVI. — Desbaterile Academieĭ în 1893—94		4,50
» *XVI. — Memoriile Secţiunii istorice:*		3,50
	Codex Bandinus. Memoriŭ asupra scrierii luĭ Bandinus de la 1646, urmat de text, însoţit de acte şi documente, de *V. A. Urechiă.*	3,50
» *XVI. — Memoriile Secţiunii sciinţifice*		1.—
» *XVII.* — Desbaterile Academieĭ în 1894—95		7.—
» *XVII.—Memoriile Secţiunii istorice:*		2.—
	Sofia Paleolog, nepóta Impěratuluĭ Constantin XII Paleolog, şi Domniţa Olena, fiica Domnuluĭ Moldoveĭ Ştefan-cel-Mare, 1472—1509, de *A. Papadopol-Calimach*	1,60
	Vilegiatura şi reşedinţele de vară la Romanĭ, de *I. Kalinderu*	—.50
	Un noŭ document de la Constantin Cantemir-Vodă, Iaşĭ, anul 7197 (1689). Comunicaţiune de *V. A. Urechiă*	—.20
» *XVIII.* — Desbaterile Academieĭ în 1895—96		5.—
» *XVIII. —Memoriile Secţiunii literare*		1,50
» *XVIII. — Memoriile Secţiunii istorice:*		1,50
	Contribuţiunĭ la Istoria Munteniei din a doua jumătate a secoluluĭ XVI-lea, de *N. Iorga*	1.—
	Cestiunea Arilor, de *Gr. C. Buţureanu*	—.25
	Un episod din istoria tipografieĭ în România, de *A. Papadopol-Calimach*	—.20
» *XVIII.—Memoriile Secţiunii sciinţifice*		1,60
» *XIX.* — Desbaterile Academieĭ în 1896—97		4,50
» *XIX.—Memoriile Secţiunii istorice:*		3.—
	Domnia luĭ Ioan Caragea. — Biserica română, de *V. A. Urechiă.*	1,60
	August şi literaţiĭ, de *I. Kalinderu*	—.35
	Pretendenţĭ domnescĭ în secolul al XVI-lea, de *N. Iorga*	1.—
» *XX* — Desbaterile Academieĭ în 1897—98		4,50
» *XX. — Memoriile Secţiunii literare*		3,50
» *XX — Memoriile Secţiunii istorice:*		5.—
	Domnia luĭ Ioan Caragea, 1812—1818 — Biserica — Şcólele — Cultura publică, de *V A. Urechiă*	1,20
	Primul proiect de Constituţiune a Moldoveĭ din 1822, de *A. D. Xenopol*	—.60
	Bucurescii până la 1500, de *G. I. Ionnescu-Gion*	— 30
	Manuscripte din bibliotecĭ străine relative la Istoria Românilor. (Intâiul memoriŭ). De *N. Iorga*	—.60
	Literaţiĭ oposanţĭ sub Cesarĭ, de *Ioan Kalinderu*	—.30
	Justiţia sub Ioan Caragea, de *V. A. Urechiă*	1,60
	Documente nouĕ, în mare parte românescĭ, relative la Petru Şchiopul şi Michaiŭ-Vitézul, de *N. Iorga*	1.—
» *XX. — Memoriile Secţiunii sciinţifice*		1,20
» *XXI.*— Desbaterile Academieĭ în 1898—99		5.—
» *XXI.— Memoriile Secţiunii istorice*		6,50
	Manuscripte din bibliotecĭ străine relative la Istoria Românilor. (Al doilea memoriŭ). De *N. Iorga*	1.—
	Socotelile Braşovuluĭ şi scrisorĭ românescĭ către Sfat în secolul al XVII-lea, de *N. Iorga*	1,60
	Socotelile Sibiiuluĭ, de *N. Iorga*	—.30
	Cronicele muntene. Întâiul memoriŭ. Cronicele din secolul al XVII-lea, de *N. Iorga*	1,60
	Expunere pe scurt a principiilor fundamentale ale istorieĭ, de *A. D. Xenopol*	—.15
	Edilitatea sub domnia luĭ Caragea, de *V. A. Urechiă*	1,60
» *XXII.*—Desbaterile Academieĭ în 1899—1900		6.—
» *XXII.—Memoriile Secţiunii Istorice*		3.—
	Româniĭ şi Maghiariĭ înaintea istorieĭ, de *A. D. Xenopol*	—.25
	Portretul luĭ Miron Costin, de *S. Fl. Marian*	—.50
	Portul barbeĭ şi pěruluĭ la Romanĭ, de *Ioan Kalinderu*	—.50
	Dece Maiŭ. — Cuvîntare, de *D. A. Sturdza*	—.60
	Din Domnia luĭ Ioan Caragea, 1812—1818, de *V. A. Urechiă*	1,60

